

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเอง
ขององค์กรการเงินชุมชนฐานรากเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ
ในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ และคณะ

ตุลาคม 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเอง ขององค์กรการเงินชุมชนฐานรากเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน

ที่ปรึกษาโครงการ

นายภิรม ภคเมธาวี

สังกัด

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

คณะผู้วิจัย

1. รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ
2. ผศ.ดร.สุกานดา ลูวิศ
3. นางสาวสฤณี อาชวานันทกุล
4. ผศ.ดร.ดวงมณี เลาวกุล
5. ผศ.ดร.อภิชาติ สถิตนิรามัย
6. อ.วีรบูรณ์ วิสารทสกุล
7. อ.สร้อยมาศ รุ่งมณี
8. นายพลวิชญ์ ทรัพย์ศรีสัญชัย
9. นายวรุฒม์ วรดิถี

สังกัด

- คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นักวิชาการเงินอิสระ
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยนักวิจัย
ผู้ช่วยนักวิจัย

ผู้ประสานงานในพื้นที่ศึกษา

1. นายณรงค์ ผัดอ่อนอาย ผู้ประสานงานพื้นที่ศึกษาจังหวัดชัยนาท
2. นางสาวรัชณี สุขศรีวรรณ ผู้ประสานงานพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. นางสาวหทัย เหมทานนท์ ผู้ประสานงานพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนและองค์กรการเงินชุมชน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

องค์กรการเงินระดับฐานรากหมายถึง องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมทางการเงินที่เน้นการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม/ประเพณีและความเชื่อในแต่ละท้องถิ่น ดำเนินธุรกรรมหลักได้แก่ การรับฝากเงิน การให้สินเชื่อ และการจัดสวัสดิการชุมชน แนวทางหนึ่งที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรการเงินฐานรากซึ่งมีหลายกลุ่มหลายระดับของการพัฒนา คือ การสร้างเครื่องมือสำหรับกลุ่มนำไปใช้ในการประเมินและเรียนรู้จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง โดยเครื่องมือ นั้นต้องสะท้อนทั้งมิติความมั่นคงทางการเงินและมิติทางสังคม สามารถเป็นเครื่องมือช่วยยกระดับจิต ความสามารถของกลุ่มในการจัดการสังคมเศรษฐกิจชุมชน

วัตถุประสงค์โครงการเพื่อหาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงิน ฐานราก มีการสำรวจเครื่องมือที่องค์กรการเงินชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศใช้ในการประเมินผล สัมฤทธิ์ในการทำงาน เพื่อประเมินความสนใจของสมาชิกและกลุ่มองค์กรการเงิน ในการมีส่วนร่วมเพื่อ จัดทำเครื่องมือประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ หาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยส่วนกลาง ผู้ประสานงานในพื้นที่ และชุมชนในการพัฒนาเครื่องมือประเมินตนเองสำหรับกลุ่ม และเพื่อสำรวจสภาพ การดำรงอยู่ขององค์กรการเงินหลากหลายรูปแบบในพื้นที่ตัวอย่าง ในการดำเนิน โครงการจริง นักวิจัยได้ ทดลองสร้างตัวชี้วัดและเครื่องมือที่เป็น double bottom line matrix โดยอาศัยตัวชี้วัดในมิติการเงินผนวกกับ มิติทางสังคมคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ไมโครไฟแนนซ์ในต่างประเทศมีการสร้างตัวชี้วัดทางสังคมที่ น่าสนใจหลายชุด หลายตัวและเป็นแนวทางที่อาจจะนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ แม้ว่า ตัวชี้วัดของไทย จำเป็นต้องสร้างบนฐานทางเศรษฐกิจสังคมของเราเอง ส่วนกรณีประเทศไทย มีการสร้างตัวชี้วัดในระดับ ชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม แต่มักเน้นประเด็นชุมชนเข้มแข็งในภาพองค์รวมมากกว่าการมีตัวชี้วัดที่ชี้การ บรรลุเป้าหมายของกิจกรรมของชุมชน ไทยมีตัวชี้วัดของหน่วยราชการที่ทำงานพัฒนาในระดับชุมชน เช่น ของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อ ประเมินศักยภาพของกลุ่มต่างๆ แต่ตัวชี้วัดมักมีลักษณะบนลงล่างมากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือที่องค์กรการเงิน ฐานรากจะใช้เพื่อพัฒนาตนเอง

ในส่วนการศึกษาภาคสนาม พื้นที่ศึกษาของโครงการคือจังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการสัมภาษณ์กรรมการกลุ่ม สมาชิก ผู้ไม่เป็นสมาชิกองค์กรการเงินฐานรากใดๆ และจัดเวทีประชุมเชิง ปฏิบัติการกับกรรมการกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดเพื่อทดลองสร้างตัวชี้วัด กลุ่มที่ศึกษาหรือเข้าร่วมเวที ประกอบด้วย กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และกลุ่มสัจจะลด รายจ่ายวันละบาท

องค์กรการเงินในระดับหมู่บ้านในพื้นที่ศึกษาจะมีสมาชิกประมาณ 80-150 คน ในกรณีชุมชนชนบท และ 200-300 คนในกรณีชุมชนเมือง คิดเป็นประมาณร้อยละ 60-70 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน (สัดส่วนไม่ต่างกันมากนักระหว่างชนบทและเมือง) กองทุนหมู่บ้านจะมีอัตราดอกเบี้ยต่ำที่สุด ร้อยละ 0.5 ต่อเดือนหรือ ร้อยละ 6 ต่อปี กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนที่เกิดโดยธรรมชาติ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ จะมีอัตราดอกเบี้ยระดับกลางๆ หรือค่อนข้างสูง เช่น ร้อยละ 3 ต่อเดือน หรือร้อยละ 36 ต่อปี ถือว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูงที่สุดที่พบในกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน แต่ก็ไม่สูงเหมือนนายทุนเงินกู้ดอกเบี้ยร้อยละ 100-300

กลุ่มองค์กรการเงินที่คิดดอกเบี้ยต่างกัน หรือมีวันเปิดให้บริการต่างกันก็สามารถทำให้แต่ละกลุ่มมี “อำนาจตลาด” ในตัวเองได้ กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนหลายกลุ่มไม่ได้ใช้ “อำนาจตลาด” นี้มาแสวงหากำไร แต่นำมาสร้างเงื่อนไขให้สมาชิกปฏิบัติตามกติกาสังคม กติกาชุมชน กลุ่มตั้งดอกเบี้ยสูงเพราะจะมีผลกำไรจัดเป็นเงินปันผลและสวัสดิการคืนสู่สมาชิก แต่การที่ดอกเบี้ยค่อนข้างสูงกลับเป็นการกีดกันคนจนไม่ให้เข้าถึงสินเชื่อแหล่งนี้ได้หรือเป็นภาระของผู้กู้ที่เป็นคนจน บางคนจึงไม่เข้ามาเป็นสมาชิกตั้งแต่ต้น พบว่าถ้าอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 10% จะมีผู้กู้จากกลุ่มน้อยลง 8-9%

กลุ่มส่วนใหญ่มีเป้าหมายที่จะรักษาเงินและการมีเงินพอเพียงสำหรับจัดสวัสดิการ ปัญหาที่กลุ่มสินเชื่อต่างๆ มีความกังวลมากคือการคืนเงินกู้ แต่พบว่าทุกกลุ่มมีการบริหารจัดการที่ป้องกันหนี้เสียได้ดี เช่น การค้ำประกันกลุ่ม การประจาน การใช้แรงกดดันจากสมาชิกคนอื่นๆ ที่อาจถูกระงับการกู้ถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่คืนเงิน ปัญหาหนี้เสียจากการไม่คืนเงินจึงไม่ค่อยเกิดขึ้นและไม่ใช่อุปสรรคสำคัญ ยกเว้นในกลุ่มที่ชาวบ้านเห็นว่าเงินกองทุนไม่ใช่เงินของตัวเอง หรือในกลุ่มที่กรรมการไม่โปร่งใสหรือบริหารการเงินผิดพลาด ปัญหาที่พึงระวังมากกว่า คือปัญหาการกู้หมุนเวียนเพราะจะลดศักยภาพทางการเงินและศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก เป้าหมายการรักษาเงินของกลุ่มจึงมีต้นทุน คือ การกู้หมุนเวียนและโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก ชาวนาสามารถคืนเงินกู้ได้ดีกว่าผู้ประกอบการบ้างแต่ชาวบ้านก็เป็นกลุ่มสมาชิกที่มีการกู้หมุนเวียนมาก สาเหตุที่เกิดการกู้หลายแหล่งและการกู้หมุนเวียนส่วนหนึ่งเนื่องจากเงินทุนหนึ่งแหล่งจากองค์กรการเงินฐานรากไม่เพียงพอสำหรับการลงทุนเพื่อประกอบการประการที่สองคือ การกำหนดให้คืนเงินกู้ปีละครั้งอาจไม่ตรงกับรอบการผลิต ทำให้เกิดภาระในการหาเงินก่อนมาคืนเงินกู้ ในอีกด้านหนึ่ง ด้วยระบบอาสาสมัคร กลุ่มไม่พร้อมหรือเป็นภาระที่จะเปิดบริการให้กับสมาชิกมากกว่าหนึ่งวันในหนึ่งเดือน

กลุ่มต่างๆ ยังขาดเป้าหมายการเข้าถึงคนจน และกลุ่มจำนวนไม่น้อยไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการออมเท่าที่ควร บางหมู่บ้านที่มีโครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กขคจ.) นั้น โครงการดังกล่าวจะเป็นแหล่งสินเชื่อที่คนจนได้พึ่งพามากกว่ากองทุนหมู่บ้าน

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการพบว่า **ตัวชี้วัดที่สำคัญในมิติทางการเงิน ได้แก่ ความสามารถในการคืนเงินกู้ ความเพียงพอของเงินกู้ ประสิทธิภาพการใช้เงิน การสืบทอดกรรมกร**

**ตัวชี้วัดที่สำคัญในมิติทางสังคมและคุณภาพชีวิต คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความพอเพียง
ของเงินสวัสดิการ การเข้าถึงคนจน ผลต่ออาชีพ การลดภาระเงินกู้ยืมในระบบ ความเท่าเทียม**

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิจัยได้องค์ประกอบสำคัญของดัชนีที่กลุ่มให้ความสำคัญดังกล่าวข้างต้น และได้ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีเพื่อป้องกันปัญหาในบางเรื่อง จากนั้นนักวิจัยจะนำตัวเลขที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติมาพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม เปรียบเทียบกับเกณฑ์สากล และอ้างอิงภาพรวมขององค์กรการเงินฐานราก เพื่อกำหนดเกณฑ์ (bench marks) หรือค่าที่เหมาะสมสำหรับองค์กรการเงินฐานรากไทยเพื่อจะบอกระดับดี พอใช้ พึ่งระวัง หรืออันตราย แต่เนื่องจากเป็นเพียงผลเบื้องต้น จึงไม่ควรนำมาตราวัดดังกล่าวไปใช้ในขณะนี้ และควรทำการศึกษาตัวอย่างจำนวนมากขึ้น และศึกษาในเชิงลึกเพื่อให้ได้มาตรวัดที่ถูกต้องมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากเครื่องมือที่ทดลองสร้าง สามารถบอกได้ว่า กลุ่มที่ร่วมโครงการบางกลุ่มปล่อยสินเชื่อมากเกินไป บางกลุ่มมีต้นทุนการบริหารจัดการสูงเกินไปในระดับที่พึ่งระวัง แต่กลุ่มจำเป็นต้องวิเคราะห์รายละเอียดเพิ่มขึ้นเพื่อหาทางสร้างสมดุลของการปล่อยสินเชื่อ หรือหาวิธีลดต้นทุนการบริหารจัดการ ตัวชี้วัดจึงเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ชุดหนึ่ง

นอกจากนี้หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิจัยได้นำบัญชีสมดุลของกลุ่มมาทดลองคำนวณตัวเลขดัชนีชี้วัดดังกล่าวและวิเคราะห์ผล จากการศึกษาพบว่า บัญชีที่กลุ่มมีอยู่ หากทำอย่างถูกต้อง สามารถนำมาใช้คำนวณตัวชี้วัดมิติการเงินได้ไม่ยากและสามารถตีความที่เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจสถานการณ์ของกลุ่มเทียบกับกลุ่มอื่นๆ หรือเทียบผลดำเนินการของกลุ่มเอง ณ เวลาต่างๆ ทำให้เห็นแนวโน้มของปัญหาหรือทิศทางการพัฒนากลุ่มได้ มีข้อมูลเพื่อประเมินผลทางสังคมได้

ในการประเมินความสนใจของกลุ่มจากการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่ากลุ่มประมาณร้อยละ 80 เห็นว่า การสร้างตัวชี้วัดประเมินตนเองจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม แต่มีกลุ่มเพียงร้อยละ 70 ที่มี ความเข้าใจตัวชี้วัดในระดับปานกลาง มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาเครื่องมือให้สมบูรณ์ขึ้น ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างมากขึ้น เพื่อให้เครื่องมือดังกล่าวประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร.....	I
สารบัญ.....	V
สารบัญตาราง.....	VII
สารบัญภาพ.....	VIII
บทที่ 1 บทนำ.....	1-1
หลักการและเหตุผล.....	1-1
วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	1-3
ขอบเขตในการศึกษา.....	1-3
กรอบแนวคิดในการดำเนินโครงการ.....	1-7
วิธีดำเนินโครงการ.....	1-9
แผนและขั้นตอนการดำเนินโครงการ.....	1-11
ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ.....	1-11
โครงสร้างของรายงาน.....	1-12
บทที่ 2 ดัชนีวัดผลประกอบการของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ต่างชาติ.....	2-1
ดัชนีวัดผลประกอบการด้านการเงิน.....	2-2
ดัชนีวัดผลประกอบการด้านสังคม.....	2-10
บทที่ 3 ตัวชี้วัดในมิติเกี่ยวกับสังคมของประเทศไทย.....	3-1
พัฒนาการของตัวชี้วัดมิติด้านสังคมในระดับนโยบาย.....	3-2
ตัวชี้วัดมิติด้านสังคมในระดับชุมชนและพื้นที่.....	3-9
บทสรุปตัวชี้วัดในมิติทางสังคมของประเทศไทย.....	3-18
บทที่ 4 ตัวชี้วัดผลประกอบการองค์กรการเงินฐานรากของประเทศไทย.....	4-1
ตัวชี้วัดจากแบบสำรวจข้อมูลการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	4-2
ตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	4-6
การเปรียบเทียบตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชนและตัวชี้วัดของ สทพ.....	4-13
ตัวชี้วัดของสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.....	4-17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 องค์การการเงินฐานรากในบริบทของเศรษฐกิจชุมชน:	
ข้อค้นพบจากภาคสนาม.....	5-1
ความหลากหลายและการกระจายตัวขององค์การการเงินฐานราก:	
ก้าวหน้า-อยู่ตัว-เสี่ยง-ล้มเหลว.....	5-2
อุดมการณ์ รูปแบบ และการเป็นเจ้าของ.....	5-7
สมาชิก.....	5-9
อัตราดอกเบี้ย เงินปันผล สวัสดิการ.....	5-10
บทบาทขององค์การการเงินฐานราก.....	5-12
การขยายเครือข่ายและการยกระดับจากระดับหมู่บ้านสู่ตำบล.....	5-14
กระบวนการปฏิบัติที่เป็นเลิศ.....	5-19
ข้อจำกัดขององค์การการเงินฐานราก.....	5-27
ข้อจำกัดของภาครัฐ.....	5-33
บทที่ 6 การสร้างตัวชี้วัดมิติการเงินและมิติสังคม:	
บททดลองและกรณีศึกษาจากภาคสนาม.....	6-1
เป้าหมายและข้อกังวลขององค์การการเงินระดับฐานรากกับการสร้างตัวชี้วัด.....	6-2
บทวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดองค์การการเงินชุมชนจากบัญชีงบดุล.....	6-19
ข้อสังเกตเรื่องการสร้างตัวชี้วัด.....	6-24
บรรณานุกรม	บ-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 องค์การการเงินฐานรากในจังหวัดชัยนาท จำแนกตามพื้นที่และ การเข้าร่วมกิจกรรมภาคสนามของโครงการ.....	1-5
ตารางที่ 1.2 องค์การการเงินฐานรากในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามพื้นที่และ การเข้าร่วมกิจกรรมภาคสนามของโครงการ.....	1-6
ตารางที่ 3.1 ภาพรวมตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง.....	3-12
ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	4-3
ตารางที่ 4.2 แนวทางการประเมินประสิทธิภาพการบริหารของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	4-7
ตารางที่ 4.3 ตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	4-10
ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	4-12
ตารางที่ 4.5 ตัวชี้วัดศักยภาพองค์กรการเงินชุมชน ความสำคัญ และแนวทางการพัฒนา (ดัดแปลงจากข้อมูลของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ).....	4-14
ตารางที่ 4.6 ยุทธศาสตร์ชุมชนอยู่ดีมีสุขตำบลหนองสาหร่าย (กฎหมาย) เกณฑ์ความสุข/ตัวชี้วัดความดี/คนดีชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.....	4-19
ตารางที่ 4.7 การใช้เกณฑ์ชี้วัดความดีจากยุทธศาสตร์ชุมชนอยู่ดีมีสุข ตำบลหนองสาหร่ายค้ำประกันทุนของสถาบันการเงินฯ.....	4-24
ตารางที่ 5.1 แหล่งสินเชื่อของทางการกับกลุ่มลูกค้าและปัญหาอุปสรรคของการเข้าถึงสินเชื่อ...	5-5
ตารางที่ 5.2 ตัวอย่างการจัดสรรกำไรจากดอกผลของกองทุนหมู่บ้านและ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่จังหวัดชัยนาท.....	5-12
ตารางที่ 6.1 เป้าหมาย/ ข้อกังวล ตัวชี้วัด และความสำคัญ แสดงโดยจำนวนกลุ่มที่เลือกตัวชี้วัดนั้น.....	6-16
ตารางที่ 6.2 สรุปผลการคำนวณตัวชี้วัดของกลุ่มตัวอย่าง.....	6-17
ตารางที่ 6.3 สรุปการทดลองสร้างเกณฑ์ตัวชี้วัดด้วยข้อมูลจาก การประชุมเชิงปฏิบัติการ (เป็นค่าทดลอง ห้ามอ้างอิง).....	6-18
ตารางที่ 6.4 บัญชีงบดุล 2551 ของกลุ่มตัวอย่าง (หลังปรับปรุง).....	6-19
ตารางที่ 6.5 สัดส่วนสินทรัพย์ หนี้สินและทุนจากบัญชีงบดุล 2551 ของกลุ่มตัวอย่าง (หลังปรับปรุง).....	6-20

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 6.6	ดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานในมิติการเงินคำนวณจากบัญชีงบดุลของกลุ่มตัวอย่าง..	6-21
ตารางที่ 6.7	ดัชนีชี้วัดผลประกอบการกลุ่ม 3 (ปี 2548-51).....	6-23
ตารางที่ 6.8	สรุปประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	6-26

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1	การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กรการเงินฐานราก.....	1-2
ภาพที่ 1.2	ขอบเขตในการศึกษาและกลุ่มองค์กรการเงินฐานรากในพื้นที่ศึกษา.....	1-4
ภาพที่ 1.3	แนวคิดความช่วยเหลือขององค์กรการเงินชุมชนที่พึงปรารถนา : องค์ประกอบความมั่นคงขององค์กรการเงินระดับฐานราก.....	1-7
ภาพที่ 1.4	การยกระดับองค์กรการเงินฐานราก.....	1-7
ภาพที่ 1.5	การเชื่อมโยงมิติการเงินและมิติทางคุณภาพชีวิต/ สังคม.....	1-8
ภาพที่ 1.6	แผนการดำเนินงานในการลงพื้นที่ศึกษา.....	1-10
ภาพที่ 2.1	ตัวอย่างการดัชนีชี้วัดที่สะท้อนมาตรฐานสากล ของสถาบันการเงินกระแสหลัก.....	2-10
ภาพที่ 2.2	กรอบการประเมินผลงานด้านสังคม (Social Performance).....	2-13
ภาพที่ 2.3	ดัชนีผลประกอบการด้านสังคมตามแนวทาง Social Performance Task Force (SPTF).....	2-14
ภาพที่ 4.1	ศักยภาพและองค์ประกอบของกองทุนหมู่บ้านที่จะทำการค้นหา เพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน.....	4-9
ภาพที่ 5.1	ภาพสมมติ “ถนนสายการเงิน” ในท้องถิ่น จ.นครศรีธรรมราช.....	5-2
ภาพที่ 5.2	สถานภาพองค์กรการเงินที่พบในพื้นที่ศึกษา.....	5-6
ภาพที่ 5.3	การกระจายตัวขององค์กรการเงินฐานรากในมิติการเงิน และมิติคุณภาพชีวิตหรือสังคม.....	5-7
ภาพที่ 5.4	การเติบโตของสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน.....	5-15
ภาพที่ 5.5	การเติบโตของสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์.....	5-15
ภาพที่ 5.6	เครือข่ายธนาคารชุมชน ต.หัวน้ำขาว จ.ตราด.....	5-16

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.7 เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง จ.นครศรีธรรมราช.....	5-17
ภาพที่ 5.8 ความมั่นคงทางการเงิน VS คุณภาพชีวิต: ใต้อย่าง – เสียอย่าง.....	5-27
ภาพที่ 5.9 กระแสเงินสดชานาจังหวัดชัยนาท.....	5-30
ภาพที่ 5.10 กระแสเงินสดชาวบ้านกิ่งเมืองกิ่งชนบท : คุ้มครั้งเดียว.....	5-31
ภาพที่ 6.1 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จ.ชัยนาท วันเสาร์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2552.....	6-4
ภาพที่ 6.2 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จ. นครศรีธรรมราช กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552.....	6-7
ภาพที่ 6.3 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จ. นครศรีธรรมราช กลุ่มเน้นสวัสดิการชุมชน วันอาทิตย์ที่ 19 เมษายน 2552.....	6-11

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

องค์กรการเงินระดับฐานรากหมายถึง องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมทางการเงินที่เน้นการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม/ประเพณีและความเชื่อในแต่ละท้องถิ่น ดำเนินธุรกรรมหลักได้แก่ การรับฝากเงิน การให้สินเชื่อ และการจัดสวัสดิการชุมชน¹

ประเภทขององค์กรการเงินระดับฐานราก² ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ (1,227 แห่ง) กองทุนหมู่บ้าน (78,013 แห่ง) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มออมทรัพย์ทั่วไป เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละหนึ่งบาท เป็นต้น กลุ่มต่างๆบริหารจัดการโดยอาศัยกติกาที่สมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้นใช้ความไว้วางใจเป็นหลักในการบริหารจัดการ โดยไม่จำเป็นต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ขบวนการองค์กรการเงินระดับฐานรากได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในพื้นที่ต่างๆในลักษณะที่เป็นเครือข่าย มีทั้งกลุ่มเข้มแข็งและกลุ่มที่ยังไม่เข้มแข็ง ในกลุ่มที่เข้มแข็ง มีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อหวังผลที่กว้างขวางกว่าผลทางการเงิน เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาคุณธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสวัสดิการสังคม เห็นว่า องค์กรการเงินระดับฐานรากจะมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับแรงงานนอกระบบ หรือผู้อยู่นอกภาคทางการ เป็นโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่ทำให้คนจนและผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ความสำเร็จขององค์กรการเงินต้นแบบนำไปสู่การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มและการขยายผล ทำให้มีองค์กรการเงินชุมชนเกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม สำนักงานเศรษฐกิจการคลังได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคขององค์กรการเงินระดับฐานรากดังภาพที่ 1.1

¹ กฤษณา อุทยานิน การเสวนาเรื่อง “แผนแม่บทการเงินระดับฐานรากกับความเข้มแข็งของชุมชน” ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 14 กรกฎาคม 2551

² เพิ่งอ้าง

ภาพที่ 1.1 การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กรการเงินฐานราก

 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน (SWOT Analysis)	
จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> • เป็นแหล่งระดมทุนเงินออมและทุนทางสังคม • เป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> • ขาดโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดความยั่งยืน • ขาดการบริหารจัดการอย่างบูรณาการ • ไม่มีสถานภาพนิติบุคคล
อุปสรรค	โอกาส
<ul style="list-style-type: none"> • กฎระเบียบของหน่วยงานภาครัฐไม่เอื้อต่อการดำเนินงานขององค์กรการเงินระดับฐานราก • การสนับสนุนจากภาครัฐมีความซ้ำซ้อน 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญของบทบาทของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ • เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้มีรายได้น้อย

ที่มา: กฤษฎา อุทยานิน, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “แผนแม่บทการเงินระดับฐานราก”, จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 14 กรกฎาคม 2551

แนวทางหนึ่งที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรการเงินฐานรากซึ่งมีหลายกลุ่มหลายระดับของการพัฒนา คือ การสร้างเครื่องมือสำหรับกลุ่มนำไปใช้ในการประเมินและเรียนรู้จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง โดยเครื่องมือนี้ต้องสะท้อนความสามารถขององค์กรการเงินฐานรากระดับต่างๆ ในการบรรลุเป้าหมายของตนเองทั้งในมิติทางการเงินและมิติการพัฒนา มีตัวชี้วัดที่สามารถสะท้อนสิ่งที่ควรทำและสิ่งที่ควรระวัง และสามารถเป็นเครื่องมือช่วยยกระดับขีดความสามารถของกลุ่มในการจัดการสังคมเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวให้เหมาะสม ปรับใช้ได้จริงต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากกรรมการกลุ่มและสมาชิก เครือข่าย และภาคีที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ต้องใช้งบประมาณในการลงพื้นที่หลายแห่ง และต้องใช้เวลาในการจัดทำ ทดสอบ ปรับแก้ และทำความเข้าใจร่วมกับสมาชิกและกลุ่มในการตีความวิเคราะห์ผล กระบวนการดังกล่าวจึงใช้เวลาและงบประมาณมาก เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด คือ สมาชิกและกลุ่มจะต้องเห็นประโยชน์ของเครื่องมือดังกล่าวจึงจะเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือร่วมกับนักวิจัยและกระตือรือร้นที่จะนำเครื่องมือดังกล่าวไปใช้จริง

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการลงทุนศึกษาวิจัย ก่อนการดำเนินโครงการพัฒนาเครื่องมือประเมินตนเอง จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเครื่องมือที่กลุ่มมีอยู่เดิม ศึกษาความสนใจของชุมชนต่อการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าว และศึกษาข้อมูลอื่นๆ ในพื้นที่ตัวอย่างเพื่อกำหนดแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชนในการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินฐานราก

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

ข้อเสนอโครงการลงวันที่ 15 มกราคม 2552 ระบุวัตถุประสงค์โครงการเพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก ดังนี้

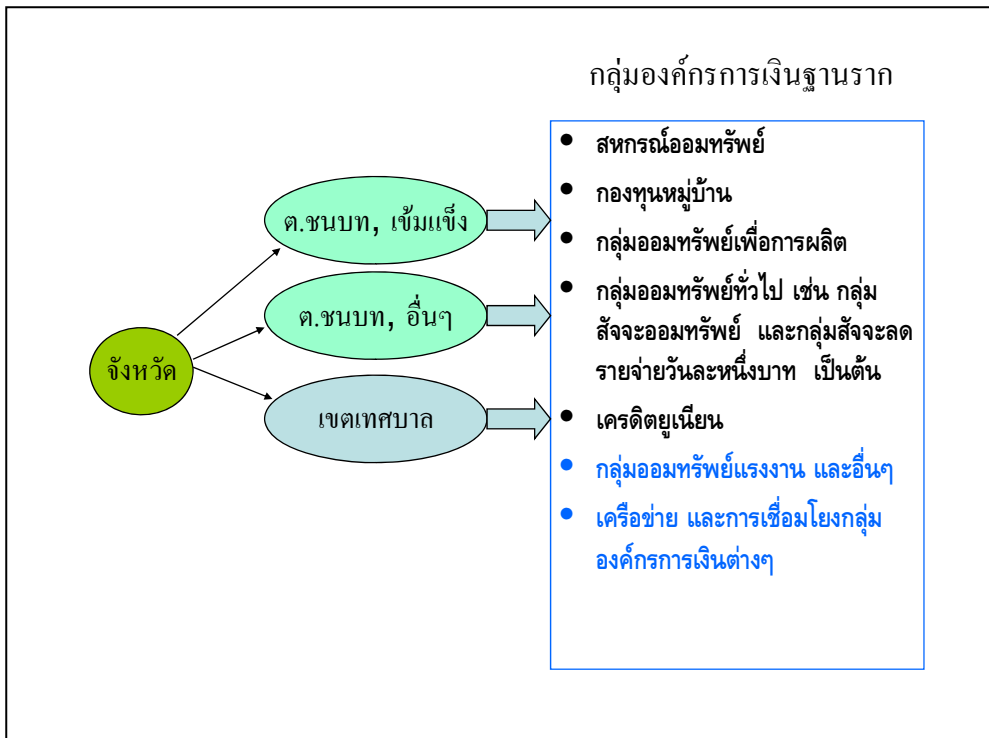
- 1) เพื่อสำรวจและศึกษาโครงสร้างฐานข้อมูลและดัชนีชี้วัดเชิงปริมาณและคุณภาพที่หน่วยงานสนับสนุนและสถาบันการเงินใช้ในการประเมินกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก
- 2) เพื่อสำรวจและศึกษาเครื่องมือที่องค์กรการเงินชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการทำงานของตนเองภายใต้เป้าหมายที่หลากหลาย
- 3) เพื่อประเมินความสนใจของสมาชิกและกลุ่มองค์กรการเงิน ในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ
- 4) เพื่อหาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยส่วนกลาง ผู้ประสานงานในพื้นที่ และชุมชนในการพัฒนาเครื่องมือประเมินตนเองสำหรับกลุ่ม
- 5) เพื่อสำรวจสภาพการดำรงอยู่ขององค์กรการเงินหลากหลายรูปแบบในพื้นที่ตัวอย่าง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ผู้มิใช่สมาชิก และกลุ่มองค์กรการเงินต่างๆในพื้นที่ทั้งในมิติการเงินและการพัฒนา

ในการดำเนินโครงการจริง นักวิจัยก้าวเลยไปสู่การทดลองสร้างตัวชี้วัดและทดลองเสนอแนวทางการจัดระดับชั้นองค์กรการเงินชุมชนที่เป็น double bottom line matrix โดยอาศัยตัวชี้วัดในมิติการเงินผนวกกับมิติทางสังคมคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาองค์กรการเงินฐานรากในพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดชัยนาท และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยในข้อเสนอโครงการได้วางเป้าหมายว่า ในแต่ละจังหวัด จะศึกษาองค์กรการเงินฐานรากใน 3 ตำบล (เขตชนบท 2 ตำบล และเขตเทศบาล 1 เขต อาจเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลตำบล) โดยเปิดกว้างที่จะทำงานกับกลุ่มต่างๆหลายประเภทที่จะพบในพื้นที่ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 ขอบเขตในการศึกษาและกลุ่มองค์กรการเงินฐานรากในพื้นที่ศึกษา

การดำเนินโครงการเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในระยะเวลาดำเนินโครงการ 5 เดือน (กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2552)

ผู้ประสานงานโครงการในพื้นที่สองจังหวัดจะช่วยเลือกพื้นที่ เลือกกลุ่มที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ตามกรอบที่โครงการวางไว้ พื้นที่ศึกษาระดับตำบลเป็นดังนี้

พื้นที่ศึกษาจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย

- เทศบาลตำบลสรรพยา อำเภอสรรพยา
- ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา
- ตำบลเทียงแท้ อำเภอสรรคบุรี

ตารางที่ 1.1 องค์การการเงินฐานรากในจังหวัดชัยนาท จำแนกตามพื้นที่และการเข้าร่วมกิจกรรม
ภาคสนามของโครงการ

จังหวัดชัยนาท	สัมภาษณ์แกนนำกลุ่ม	สัมภาษณ์สมาชิกและผู้ ไม่ใช่สมาชิก	ประชุมเชิงปฏิบัติการ กรรมการกองทุน
ตำบลบางหลวง อ. สรรพพยา • กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 1 และ 4 • กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	✓	✓	✓ ✓
ตำบลเที่ยงแท้ อ. สรรคบุรี • กองทุนหมู่บ้าน 10 กองทุน	✓	✓	✓
เทศบาลตำบลสรรพพยา อ.สรรพพยา • กองทุนหมู่บ้าน 2 กองทุน • กลุ่มสัจจะวันละบาท	✓ ✓		✓ ✓

พื้นที่ศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

- ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา
- ตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา
- ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา
- ตำบลท่าจิว อ.เมือง
- ตำบลเทพราช อำเภอสีชล

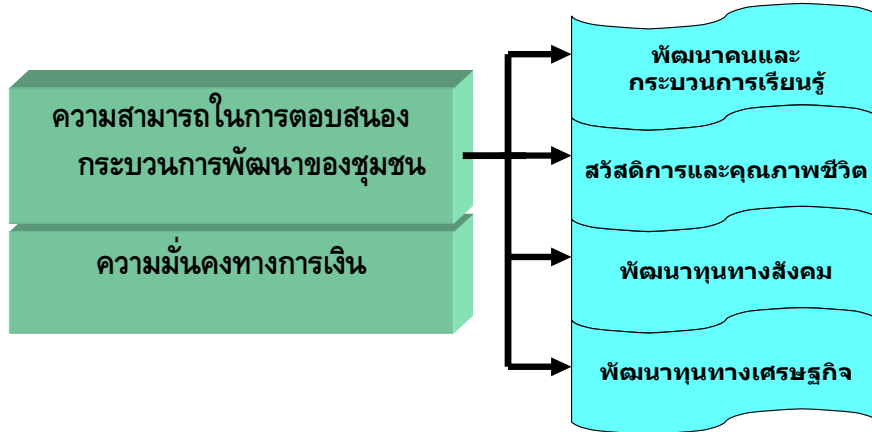

ตารางที่ 1.2 องค์การการเงินฐานรากในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามพื้นที่และการเข้าร่วมกิจกรรมภาคสนามของโครงการ

จังหวัดนครศรีธรรมราช	สัมภาษณ์แกนนำกลุ่ม	สัมภาษณ์สมาชิกและผู้ไม่ใช่สมาชิก	ประชุมเชิงปฏิบัติการ กรรมการกองทุน
ตำบลหัวตะพาน อ.ท่าศาลา • กองทุนหมู่บ้าน 7 กองทุน • กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	✓	✓	✓ ✓
ตำบลท่าศาลา อ. ท่าศาลา • สถาบันการเงินหมู่บ้านบ่อนนท์ • กองทุนหมู่บ้าน 5 กองทุน	✓	✓	✓ ✓
ตำบลโมคลาน อ.ท่าศาลา • สถาบันการเงินโมคลาน • กองทุนหมู่บ้าน 7 กองทุน	✓	✓	✓ ✓
ตำบลเทพราช อ.สิชล • กองทุนหมู่บ้านหมู่ 7 • กลุ่มสัจจะวันละบาทหมู่ 7	✓	✓	✓
ตำบลท่าจีว อ.เมือง • กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง	✓	✓	✓
ตำบลกะหรอ อ. ท่าศาลา • กองทุนหมู่บ้าน • กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 9 กลุ่ม • กลุ่มสัจจะวันละบาท			✓ ✓ ✓

1.4 กรอบแนวคิดในการดำเนินโครงการ

ภาพที่ 1.3 แนวคิดว่าด้วยองค์การการเงินชุมชนที่พึงปรารถนา : องค์ประกอบความมั่นคงขององค์การการเงินระดับฐานราก

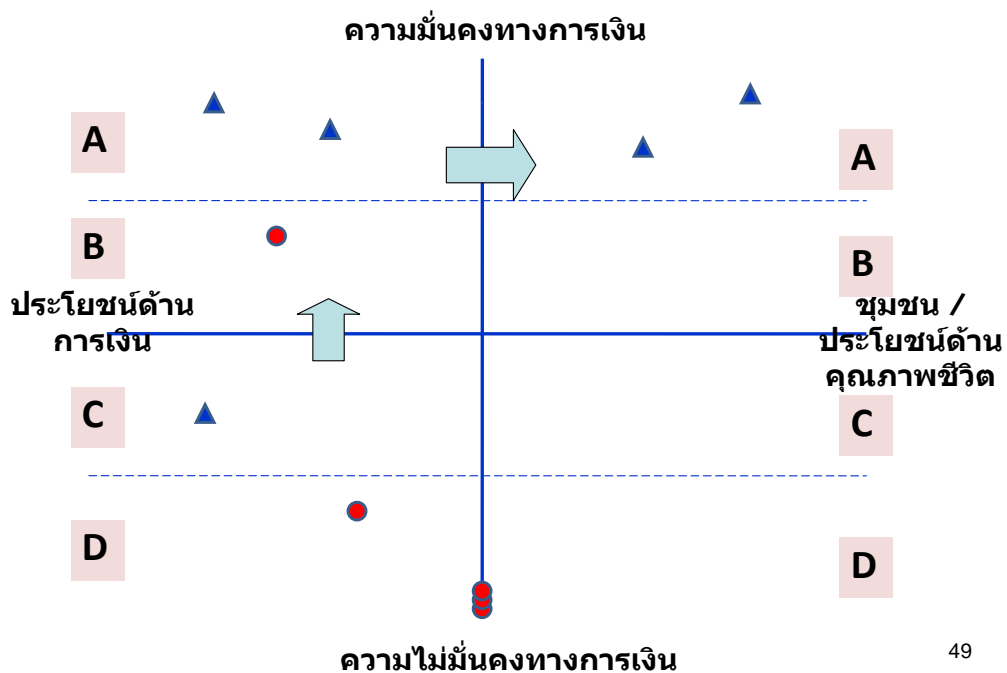

ที่มา: ผู้วิจัย

ด้วยเหตุนี้ เครื่องมือประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินฐานรากจึงควรประกอบด้วยสองมิติ ได้แก่ มิติด้านการเงินและมิติด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชนหรือมิติทางสังคม

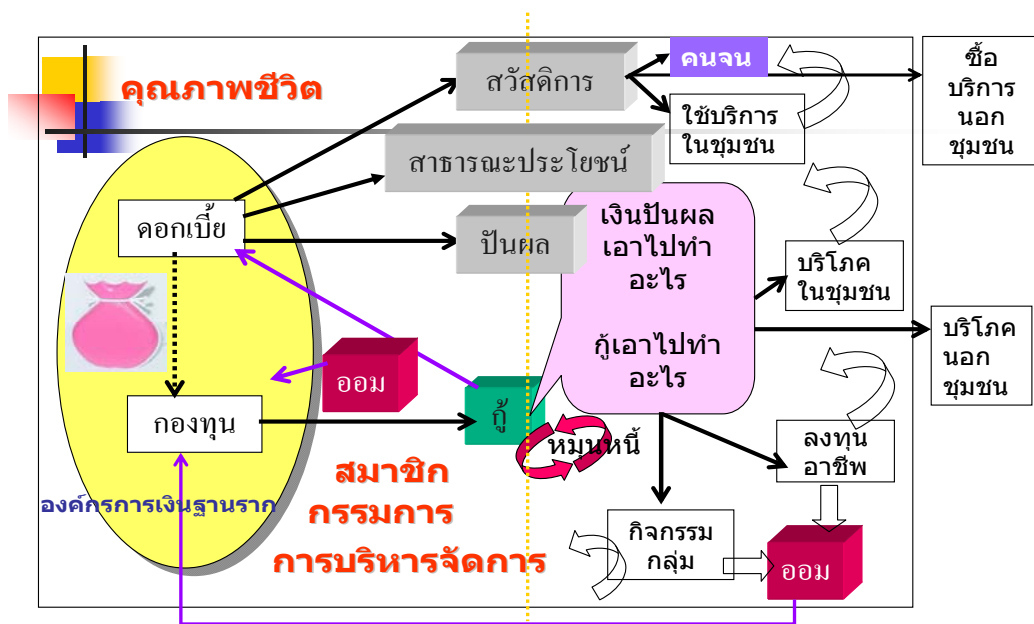
เป้าหมายของเครื่องมือคือเพื่อการเรียนรู้และเพื่อยกระดับกลุ่มการเงินฐานรากให้มีความมั่นคงทางการเงินเป็นพื้นฐานและสามารถส่งผลต่อการพัฒนาเชิงสังคมได้

ภาพที่ 1.4 การยกระดับองค์กรการเงินฐานราก

มิติทางการเงินและมิติทางสังคมเชื่อมโยงกันผ่านรูปแบบการให้บริการสินเชื่อและสวัสดิการของกลุ่มต่อสมาชิก และการที่สมาชิกนำเงินไปใช้ ภาพที่ 1.5 แสดงความเชื่อมโยงของสองมิติ กล่าวคือ เงินกองทุนที่มาจากออมของสมาชิกหรือจากการอุดหนุนของรัฐ เงินออมนั้นเป็นกองทุนสำหรับปล่อยกู้ (ในกรณีที่เป็กลุ่มบริการสินเชื่อ) เงินที่ให้กู้จะเกิดดอกผลตามอัตราดอกเบี้ย กลุ่มจัดสรรผลกำไรเป็นเงินปันผลหรือสวัสดิการให้แก่สมาชิก กลุ่มต่างๆมักจะรายงานข้อมูลทางฝั่งซ้ายมือ ว่า สมาชิกออม กู้มากน้อยอย่างไร เป็นผลกำไร ปันผลเท่าใด แต่คำถามที่ควรต้องถามต่อ คือ เงินก้อนนั้นและเงินปันผลนั้นสมาชิกเอาไปทำอะไร เช่น นำไปลงทุนในอาชีพ หรือนำไปทำกิจกรรมกลุ่ม หรือบางส่วนนำไปทำสาธารณประโยชน์ หากลงทุนในการประกอบอาชีพแล้วเกิดความมั่นคงในรายได้ เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มการออมมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องเหล่านี้ ที่อยู่ ทางขวามือเป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ปัจจุบันยังไม่มีการติดตามศึกษาอย่างชัดเจน และกลุ่มต่างๆหลายกลุ่มก็ดูเหมือนไม่ได้สนใจประเด็นเหล่านี้สัก หนึ่งๆที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนหรือผลทางสังคม น่าจะเป็นประเด็นที่สำคัญที่ควรมีการติดตามเพื่อประเมินความสำเร็จ จุดอ่อนจุดแข็ง เพื่อการยกระดับการทำงานขององค์กรการเงินชุมชนต่อไป

ภาพที่ 1.5 การเชื่อมโยงมิติการเงินและมิติทางคุณภาพชีวิต/ สังคม

1.5 วิธีดำเนินโครงการ

โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินฐานรากฯ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับการประเมินตนเองให้กับกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก โดยมุ่งหวังให้เครื่องมือที่ออกแบบเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ได้จริงตามบริบทของชุมชนหรือองค์กรการเงินฐานรากในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังต้องการที่จะตอบโจทย์วัตถุประสงค์ประการอื่นๆ อาทิ การสำรวจองค์ความรู้ขององค์กรการเงินชุมชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การประเมินความสนใจของสมาชิกและกลุ่มองค์กรการเงินในการมีส่วนร่วมจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ และเพื่อหาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยส่วนกลาง ผู้ประสานงานในพื้นที่ และชุมชน การดำเนินการศึกษาวิจัยนี้จึงต้องอาศัยวิธีการศึกษาหลายวิธี และดำเนินการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับพื้นที่ศึกษา คณะวิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

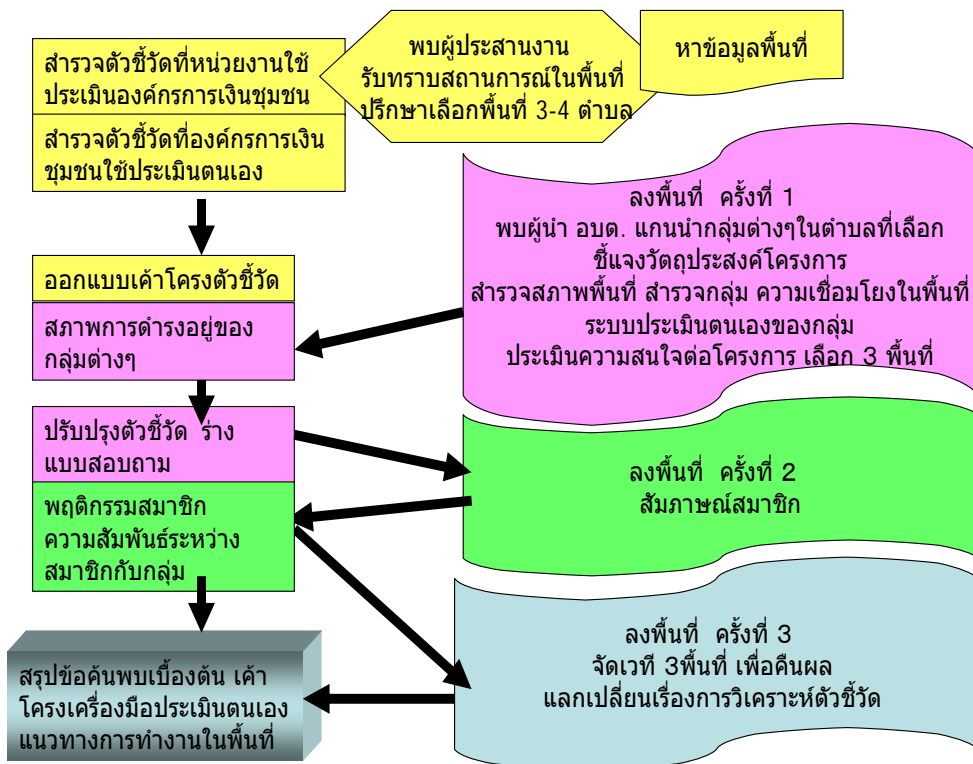
1. **ทบทวนวรรณกรรมจากงานเอกสารต่างๆ** ตรวจสอบองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์กรการเงินชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ โครงสร้างฐานข้อมูลและดัชนีชี้วัดที่หน่วยงานสนับสนุนและสถาบันการเงินใช้ในการประเมินกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก และศึกษาสำรวจเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ขององค์กรการเงินชุมชน เพื่อนำไปใช้เป็นบทเรียนและส่วนประกอบในการออกแบบและสังเคราะห์เครื่องมือประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินระดับฐานราก

2. **การสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก** ในวิธีการศึกษา คณะวิจัยได้ออกแบบให้มีการลงพื้นที่ศึกษาในจังหวัดที่ถูกคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ศึกษาได้แก่ จังหวัดชัยนาทและนครศรีธรรมราชจังหวัดละ 3 ครั้ง ซึ่งการลงพื้นที่ครั้งที่แรกและครั้งที่สองเป็นการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตามลำดับ โดยมีเป้าหมายดังนี้

- **การลงพื้นที่ครั้งที่ 1** สัมภาษณ์แกนนำองค์กรการเงินฐานราก ผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และศึกษาสำรวจสภาพพื้นฐานของกลุ่ม อาทิ สภาพพื้นที่ ลักษณะการดำเนินงาน กฎระเบียบข้อบังคับ ระบบการประเมินตนเองของกลุ่ม และความเชื่อมโยงในพื้นที่ ตลอดจนประเมินความสนใจต่อโครงการวิจัยในพื้นที่ศึกษา ทุกรายก็ดี การลงพื้นที่ครั้งที่แรกนี้จะช่วยให้คณะวิจัยมองเห็นสภาพปัญหา ประเด็นความสงสัย และข้อมูลที่ขาดหายจากการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรการเงินฐานรากในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสามารถนำไปออกแบบแบบสอบถามสำหรับการลงพื้นที่ครั้งต่อไป ได้อย่างครอบคลุมประเด็นและชัดเจนยิ่งขึ้น
- **การลงพื้นที่ครั้งที่ 2** สัมภาษณ์สมาชิกและผู้ไม่เป็นสมาชิกองค์กรการเงินฐานราก ด้วยแบบสอบถามที่ถูกรออกแบบจากการลงพื้นที่ครั้งแรก ทำให้ได้ข้อค้นพบและประเด็นสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล คณะวิจัยจึงทำการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง หรือนักวิจัยสองท่านต่อผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่าน ทำให้ข้อมูลที่ได้อยู่ในลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คณะวิจัยได้ทำการประสานกับผู้ประสานงานในพื้นที่

ประกอบกันกับการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มโดยนักวิจัยเมื่อเข้าดำเนินการสัมภาษณ์ในแต่ละพื้นที่
 อย่างไรก็ตาม การลงพื้นที่ครั้งที่สองนั้น มีเป้าหมายเพื่อสำรวจสถานการณ์องค์กรการเงินใน
 พื้นที่ศึกษา ค้นหากระบวนการปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best Practice) และออกแบบคุณลักษณะของ
 ตัวชี้วัดด้วยการผสมผสานทั้งจากแนวคิดเชิงวิชาการ ประสบการณ์ในต่างประเทศ และสิ่งที่
 ค้นพบจากพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 1.6 แผนการดำเนินงานในการลงพื้นที่ศึกษา

3. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Focus Group Discussion) เพื่อการออกแบบตัวชี้วัดและการดำเนินงาน
 วิจัยอย่างมีส่วนร่วม ใน การลงพื้นที่ครั้งที่ 3 คณะวิจัยจึงจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการสนทนากลุ่ม
 ร่วมกับกรรมการกลุ่มและผู้นำองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ที่ทำการศึกษา เพื่อให้กลุ่มองค์กรการเงิน
 ที่มาเข้าร่วมการประชุม ได้ร่วมกันคัดเลือกและแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ ตัวชี้วัด ที่คณะวิจัยออกแบบ ซึ่งนำไปสู่
 การประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินฯเหล่านั้น อันสะท้อนให้เห็นถึงภาพของระดับขั้นการพัฒนา
 องค์กรการเงินในภาพรวม

1.6 แผนและขั้นตอนการดำเนินโครงการ

	ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม					เดือนที่				
	นักวิจัย ส่วนกลาง	ผู้ ประสานงาน พื้นที่	หน่วยงาน ส่วนกลาง	หน่วยงาน ส่วนพื้นที่	ชุมชน	1	2	3	4	5
สำรวจฐานข้อมูล ตัวชี้วัดของหน่วยงาน องค์กรชุมชน	X						→			
สำรวจตัวชี้วัดต่างประเทศ	X						→			
ประชุมวางแผนการทำงาน คัดเลือก พื้นที่ หาผู้ประสานงานในพื้นที่ ออกแบบการสำรวจกลุ่มและสมาชิก	X	X				X				
นักวิจัยส่วนกลางลงพื้นที่#1: เพื่อแนะนำตัวและทำความรู้จักพื้นที่ + วันที่ 1 พบภาคีความร่วมมือและ สำรวจพื้นที่ พูดคุยกับแกนนำเพื่อสำรวจ ความสนใจร่วมกันในเป้าหมายและ วิธีการ หรือแนวทางการทำงาน + วันที่ 2 สำรวจกลุ่ม สำรวจสมาชิก	X	X		X	X	X				
กลุ่มเตรียมข้อมูลเพื่อการพบปะกับ นักวิจัยครั้งที่ 2		X			X		→			
นักวิจัยออกแบบตัวชี้วัด	X						→			
นักวิจัยส่วนกลางลงพื้นที่#2: จัดเวทีระดับตำบล/เทศบาล 3 แห่ง : สถานการณ์ในพื้นที่และความคาดหวัง ระบบข้อมูลของกลุ่มต่างๆ	X	X			X		X			
นักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่ม ปรับปรุง ตัวชี้วัด	X							→		
นักวิจัยส่วนกลางลงพื้นที่ #3: จัดเวทีระดับตำบล/เทศบาล 3 แห่ง: จัดเวทีเรียนรู้เรื่องการวิเคราะห์กลุ่มจาก ฐานข้อมูลกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรื่องตัวชี้วัด และปรับปรุงตัวชี้วัดร่วมกัน	X	X		X				X		
นักวิจัยเขียนรายงาน	X								→	
ประชุมปิดโครงการ นำเสนอรายงาน เรื่องตัวชี้วัด การใช้ประโยชน์โดยกลุ่ม และแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือ	X	X	X	X	X				X	
ปรับปรุง ส่งรายงาน และส่งข้อเสนอ โครงการฉบับสมบูรณ์	X									→

1.7 ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แนวทางการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับพื้นที่เพื่อพัฒนาเครื่องมือการประเมินตนเอง
- 2) เค้าโครงเครื่องมือประเมินตนเองสำหรับกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก
- 3) ข้อเสนอโครงการจัดการความรู้และพัฒนาเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินฐานรากเพื่อ
เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน

1.8 โครงสร้างของรายงาน

รายงานฉบับนี้ประกอบด้วยเนื้อหา 7 บท บทที่ 1 คือ บทนำ เป็นภาพรวมในการศึกษาของโครงการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยหลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา กรอบแนวคิด วิธีการดำเนินงาน แผนการและขั้นตอน ตลอดจนผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ดังที่ได้แสดงไว้ในส่วนที่กล่าวมาแล้ว

บทที่ 2-4 จะเป็นการทบทวนเอกสารเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 ของโครงการ กล่าวคือ บทที่ 2 กล่าวถึงดัชนีชี้วัดผลประกอบการองค์กรการเงินฐานรากหรือไมโครไฟแนนซ์ในต่างประเทศ ซึ่งมีการประเมินทั้งด้านเป้าหมาย การเงิน และสังคม บทที่ 3 ทบทวนการพัฒนาตัวชี้วัดในมิติทางสังคมของประเทศไทย ซึ่งจะมีทั้งตัวชี้วัดในระดับประเทศ และตัวชี้วัดในระดับพื้นที่ บทที่ 4 กล่าวถึงตัวชี้วัดผลประกอบการองค์กรการเงินฐานรากของประเทศไทย โดยพิจารณาในกรณีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่กำหนดจากหน่วยงานภายนอกเพื่อใช้ในการประเมินผลดำเนินการของกลุ่มต่างๆ และตัวชี้วัดของสถาบันการเงินชุมชนหนองสาหร่าย ซึ่งเป็นตัวอย่างของการกำหนดตัวชี้วัดจากภายในกลุ่มเองและใช้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

บทที่ 5-7 เป็นผลจากกิจกรรมภาคสนามของโครงการ บทที่ 5 กล่าวถึงระบบการเงินชุมชนกับเศรษฐกิจชุมชน เพื่ออธิบายข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อ 5 คือการดำรงอยู่ขององค์กรการเงินในพื้นที่ ตัวอย่าง การปฏิบัติที่เป็นเลิศและข้อจำกัดของกลุ่ม ความสัมพันธ์ของกลุ่มกับสมาชิกและผู้ไม่ใช่สมาชิก การตีความเป้าหมาย บทบาทขององค์กรการเงินชุมชนของแกนนำกลุ่มและสมาชิกในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจบริบทที่องค์กรการเงินฐานรากดำรงอยู่ อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ บทที่ 6 กล่าวถึงการสร้างตัวชี้วัดและผลประกอบการมิติการเงินจากข้อมูลทางบัญชีของกลุ่ม ตัวอย่าง มิติการเงินและมิติสังคมจากเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการของกรรมการกลุ่มการเงินฐานรากที่ร่วมโครงการในสองจังหวัด ข้อเสนอเบื้องต้นเรื่องตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างตัวชี้วัด

บทที่ 2

ดัชนีชี้วัดผลประกอบการของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ต่างชาติ

ในวรรณกรรมเศรษฐศาสตร์การเงินและเศรษฐศาสตร์พัฒนา “องค์กรการเงินชุมชน” ที่ได้รับการประเมินผลงานและศึกษาวิจัยในเชิงเศรษฐศาสตร์อย่างกว้างขวางมักจะมีใช้สถาบันการเงินระดับชุมชนที่อยู่ภายใต้ขอบเขตการศึกษาของโครงการวิจัยชิ้นนี้ หากเป็น “สถาบันไมโครไฟแนนซ์” (microfinance institution ย่อว่า MFI) ระดับเขตหรือระดับประเทศซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มีโครงสร้างการบริหารจัดการชัดเจน มีสาขาหลายสิบหรือร้อยแห่ง และมีระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ได้มาตรฐานทัดเทียมสถาบันการเงินในระบบ

ปัจจุบันสถาบันไมโครไฟแนนซ์ในต่างประเทศมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่องค์กรที่มีเป้าหมายทำกำไรสูงสุดเฉกเช่นสถาบันการเงินกระแสหลัก อาทิ บริษัทในเครือของธนาคารพาณิชย์ที่ให้บริการแก่ผู้มีรายได้น้อย ไปจนถึงองค์กรที่มีเป้าหมายทางสังคมเป็นหลัก บริหารจัดการโดยองค์กรพัฒนาเอกชน หรือเป็นองค์กรนอกระบบที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านในพื้นที่

กรอบสากลในการประเมินผลงานของสถาบันไมโครไฟแนนซ์

ในเมื่อสถาบันไมโครไฟแนนซ์ส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งโดยมี “เป้าหมายทางสังคม” เป็นหลัก คือ ปล่อยสินเชื่อเพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิก กระตุ้นการออมระยะยาว โดยเฉพาะสำหรับใช้ในยามชราภาพ ตลอดจนจัดสวัสดิการและส่งเสริมวิสาหกิจและกิจกรรมสร้างเสริมความสามัคคีในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็ดำเนินธุรกิจการเงินที่ประสงค์จะอยู่ได้อย่างยั่งยืน “ผลประกอบการ” ของสถาบันไมโครไฟแนนซ์จึงมีทั้งด้านการเงินและด้านสังคม แต่ในภาพใหญ่ สิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่า “ดัชนี” เชิงตัวเลข และคุณภาพทั้งในด้านการเงินและสังคม คือ “กระบวนการ” ขององค์กร ว่ามีความโปร่งใส ความรู้ความเชี่ยวชาญที่จำเป็น และส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากน้อยเพียงใด

รายงานประเมินผลประกอบการของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ที่จัดทำโดย Consultative Group to Assist the Poor (CGAP) โดยทั่วไปมีองค์ประกอบ 7 ด้านดังต่อไปนี้

1. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร – ส่วนนี้สรุปวิสัยทัศน์และพันธกิจ จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร รวมถึงปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร อาทิ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค ปัจจัยทางการเมือง และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

2. สถาบัน – ส่วนนี้อธิบายโครงสร้างความเป็นเจ้าของและโครงสร้างองค์กร รูปแบบการบริหารจัดการ ขอบเขตหน้าที่ของกรรมการและผู้บริหาร การบริหารทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คุณภาพ ความสมบูรณ์ และระดับความโปร่งใสของข้อมูล ตลอดจนระบบการตรวจสอบภายใน ผู้สอบบัญชีทั้งภายในและภายนอกองค์กร กลไกการกำกับดูแลของภาครัฐ อันดับความน่าเชื่อถือทางการเงิน (จัดทำโดยบริษัทจัดอันดับ เช่น Standard & Poor's) และลักษณะความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ

3. ผลิตภัณฑ์และบริการ – ส่วนนี้วิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ทางการเงินของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ เช่น บัญชีออมทรัพย์ สินเชื่อ รวมทั้งผลิตภัณฑ์และบริการที่ไม่ใช่การเงิน เช่น สวัสดิการต่างๆ

4. ผลประกอบการด้านสังคม – ส่วนนี้ประเมินความสามารถของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ในการแปลงเป้าหมายทางสังคมในทางปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นไปที่ระบบงาน กลไกการเข้าถึงชาวบ้าน และศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลง

5. คุณภาพของสินเชื่อ – ส่วนนี้ประเมินวิธีการวัด ติดตาม และบริหารจัดการสินเชื่อของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการหนี้ผิดนัดชำระและนโยบายในการตั้งและตัดหนี้สูญ

6. ผลประกอบการด้านการเงินและระบบบริหารความเสี่ยง – ส่วนนี้วิเคราะห์ผลประกอบการด้านการเงิน ประสิทธิภาพของการบริหารงบดุล การบริหารความเสี่ยง และการบริหารสภาพคล่อง โดยวิเคราะห์ทั้งด้านระบบและอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ

7. แผนธุรกิจ – ส่วนนี้ประเมินกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนธุรกิจของสถาบัน ประมาณการทางการเงิน และกลยุทธ์ในการระดมทุน

2.1 ดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านการเงิน

อัตราส่วนทางการเงินที่สถาบันไมโครไฟแนนซ์และนักวิเคราะห์ธุรกิจการเงิน โดยทั่วไปใช้เป็นดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านการเงิน โดยเฉพาะที่รวบรวมใน Microfinance Consensus Guidelines & Appraisal Guide ของ CGAP สามารถแบ่งออกเป็น 4 หมวด ตามประเด็นที่สำคัญที่สุดในการดำเนินกิจการสถาบันการเงิน ได้แก่

- 1) ความแข็งแกร่งของกิจการ (financial sustainability) และความสามารถในการทำกำไร (profitability)
- 2) ความสามารถในการบริหารจัดการสินทรัพย์และหนี้สิน (asset/liability management)
- 3) คุณภาพของสินเชื่อ (portfolio quality)
- 4) ประสิทธิภาพ/ผลิตภาพในการดำเนินงาน (efficiency / productivity)

ดัชนีหลักในแต่ละหมวดข้างต้น พร้อมความเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับระดับความเหมาะสมและวิธีนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย จะแจกแจงดังต่อไปนี้ โดยดัชนีที่มาตรฐานสากลจัดว่าเป็นดัชนีพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประเมินผลประกอบการด้านการเงินจะแสดงด้วยตัวหนา

2.1.1 ดัชนีชี้วัดความแข็งแกร่งของกิจการ (financial sustainability) และความสามารถในการทำกำไร (profitability)

1) ผลตอบแทนต่อส่วนทุน (return on equity) = กำไรสุทธิ / ส่วนของผู้ถือหุ้น

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้กับองค์กรการเงินชุมชนไทย: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีมาตรฐานที่บ่งชี้ความสามารถในการทำกำไรขององค์กร เทียบกับเงินลงทุนจากผู้ถือหุ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก “ส่วนทุน” ขององค์กรการเงินชุมชนไทยหลายแห่งไม่มี “เงินค่าหุ้น” มีแต่ “เงินสัจจะ” ที่สมาชิกนำฝากเท่านั้น จึงน่าจะใช้เงินสัจจะในการคำนวณแทนได้ โดยเฉพาะเงินสัจจะที่ไม่อนุญาตให้สมาชิกถอนก่อนครบกำหนด

2) ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (return on assets) = กำไรสุทธิ / สินทรัพย์รวม

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีพื้นฐานในระดับสากลอีกตัวหนึ่ง ใช้วัดผลตอบแทนทางการเงินจากสินทรัพย์รวมขององค์กร อาจมีประโยชน์ไม่มากนักสำหรับองค์กรการเงินชุมชนไทยที่ยังไม่ต้องการแสวงหากำไร (กล่าวคือยังมุ่งเน้นความพอเพียงของเงินทุนในการดำเนินงานรายปีเป็นหลัก) แต่มีประโยชน์ในระยะยาว เนื่องจากกำไรสุทธิเป็นแหล่งทุนจำเป็นต่อการขยายกิจการและช่วยรองรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจริงแต่คาดเดาล่วงหน้าได้ยาก เช่น รายจ่ายสวัสดิการฌาปนกิจสูงผิดปกติในปีที่สมาชิกเสียชีวิตมากกว่าค่าเฉลี่ยในอดีต

3) ระดับการพึ่งพาตัวเองได้ (operational self-sufficiency) = รายได้จากการดำเนินกิจการ / รายจ่ายจากการดำเนินกิจการ โดย “รายจ่าย” ในที่นี้หมายถึงรายจ่ายทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการ นับตั้งแต่รายจ่ายทางการเงิน (เช่น ดอกเบี้ยจ่ายในกรณีที่ยืมเงินจากสถาบันการเงินมาดำเนินกิจการ) การตั้งสำรองหนี้เสีย และรายจ่ายดำเนินงาน (เช่น ค่าตอบแทนคณะกรรมการและพนักงาน)

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: ดัชนีตัวนี้เป็นดัชนีพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรการเงินชุมชนไทย เพราะวัดความสามารถในการดำเนินกิจการอย่าง ‘คุ้มทุน’ ทุกปี ซึ่งหมายความว่า มีเงินทุนเพียงพอที่จะดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะระหว่างที่องค์กรยังไม่ต้องการแสวงหากำไร ข้อพึงระวังในการคำนวณดัชนีตัวนี้คือ ควรใช้ตัวเลขรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการโดยตรงเท่านั้น มิใช่จากกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือกิจการปกติ โดย

เฉพาะที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เช่น เงินปันผลรับจากการลงทุนในหลักทรัพย์ ทั้งนี้ เพื่อให้อัตราส่วนดังกล่าวสะท้อนระดับความสามารถที่แท้จริงขององค์กรในการดำเนินกิจการปกติ

- 4) อัตรากำไร (profit margin) = กำไรสุทธิจากการดำเนินงาน / รายได้จากการดำเนินงาน
- ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีพื้นฐานซึ่งใช้วัดความสามารถในการทำกำไร คิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ เป็นดัชนีสำคัญที่ไม่จำเป็นสำหรับองค์กรการเงินชุมชนที่ยังดำเนินกิจการแบบไม่แสวงหากำไร

2.1.2 ดัชนีชี้วัดความสามารถในการบริหารงบดุล (asset/liability management)

- 1) อัตราส่วนสินเชื่อต่อเงินฝาก (loan to deposit ratio) = ยอดสินเชื่อคงค้างเฉลี่ย (หมายถึงค่าเฉลี่ยของยอดสินเชื่อ ณ ต้นปี และยอดสินเชื่อ ณ สิ้นปี) / ยอดเงินฝากเฉลี่ย
- ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีมาตรฐานที่บ่งชี้ความสามารถขององค์กรในการนำเงินฝากไปปล่อยกู้ โดยทั่วไปควรมีค่าอยู่ระหว่าง 85-90 เปอร์เซ็นต์ ถ้าต่ำกว่านั้นอาจแสดงว่าองค์กรไม่มีโอกาสในการปล่อยกู้ในชุมชนมากเท่ากับระดมเงินฝาก หรือถ่วงดุลสินเชื่ออย่างรัดกุมเกินไปจนทำให้สมาชิกเข้าถึงเงินกู้ยาก ในทางกลับกัน ถ้าอัตราส่วนนี้มีค่าสูงกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ แสดงว่าองค์กรกำลังปล่อยกู้ส่วนหนึ่งจากแหล่งทุนอื่นนอกเหนือจากเงินฝาก เช่น เงินอุดหนุนของภาครัฐ หรือเงินกู้จากสถาบันการเงินกระแสหลัก ซึ่งในแง่ความยั่งยืนทางการเงิน แปลว่าควรทยอยลดสัดส่วนของการพึ่งพาแหล่งทุนนอกชุมชนทำนองนี้ลงให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้องค์กรอยู่ได้ด้วยตัวเองในอนาคต
- 2) ผลตอบแทนจากสินเชื่อ (yield on loan portfolio) = รายรับจากสินเชื่อ / ยอดสินเชื่อคงค้างเฉลี่ย
- ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีมาตรฐานที่บ่งชี้ความสามารถในการทำรายได้จากการปล่อยสินเชื่อ ซึ่งประกอบด้วยดอกเบี้ยรับและค่าธรรมเนียมต่างๆ
- 3) อัตราส่วนหมุนเวียน (current ratio) = สินทรัพย์ระยะสั้น / หนี้สินระยะสั้น (โดย “ระยะสั้น” หมายถึง 12 เดือนหรือน้อยกว่า)
- ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีพื้นฐานในระดับสากลอีกตัวหนึ่ง ใช้วัดความสามารถขององค์กรในการปรับอายุของสินทรัพย์ (ส่วนใหญ่อยู่ในรูปเงินฝากธนาคารและสินเชื่อ) และหนี้สิน (ส่วนใหญ่อยู่ในรูปเงินฝากหรือเงินสัจจะของสมาชิก) ให้ใกล้เคียงกัน อัตราส่วนยิ่งสูงยิ่งดี เพราะบ่งชี้ว่าองค์กรมีสภาพคล่องสูงพอที่จะใช้คืนหนี้สินระยะสั้น
- 4) ช่องว่างผลตอบแทนจากสินเชื่อ (yield gap) = $100\% - [\text{รายได้เงินสดจากยอดสินเชื่อ} / (\text{ยอดสินเชื่อสุทธิหลังหักยอดสำรองหนี้สูญ} \times \text{อัตราผลตอบแทนรายปีที่คาดว่าจะได้รับ})]$ ตัวเลขนี้วัดความ

แตกต่างระหว่างผลตอบแทนจากการปล่อยสินเชื่อที่องค์กรคาดว่าจะได้รับในปีนั้น (คำนวณจากอัตราที่ระบุในสัญญาเงินกู้) กับผลตอบแทนที่ได้รับจริง ตัวเลขนี้มักเป็นบวกเล็กน้อยเป็นปกติ แต่ถ้าสูง เช่น มากกว่า 10% อาจสะท้อนปัญหาหนี้ค้างชำระ การถือโกงภายในองค์กร ปัญหาความไร้ประสิทธิภาพในการติดตามหนี้ หรือความผิดพลาดทางบัญชี

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: ดัชนีตัวนี้จำเป็นอย่างยิ่งในการตรวจสอบว่าองค์กรได้รับผลตอบแทนที่แท้จริงจากการปล่อยสินเชื่อตรงกับเงื่อนไขในสัญญาเงินกู้หรือไม่ ควรใช้เปรียบเทียบกับอัตราส่วนหนี้เสียหรือหนี้ค้างชำระเพื่อตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล

- 5) **อัตราส่วนต้นทุนทางการเงิน (cost-of-funds ratio) = ดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมจ่าย / หนี้สินที่มีต้นทุน** (ใช้ค่าเฉลี่ย คือต้นทุนปีบวกปลายปีหารสอง) ใช้วัดต้นทุนของหนี้สินองค์กร เช่น ดอกเบี้ยเงินฝากที่ต้องจ่ายสมาชิก ดอกเบี้ยจ่ายธนาคารในกรณีที่กู้ยืมเงินมาปล่อยกู้ต่อ
- ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: เป็นดัชนีพื้นฐานอีกตัวหนึ่งซึ่งใช้วัดต้นทุนทางการเงินในการปล่อยสินเชื่อ ถ้าต้นทุนเงินทุนมีมูลค่าต่ำกว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากสินเชื่อ (เช่น 6% เทียบกับผลตอบแทนจากสินเชื่อ 4% แปลว่าต้นทุนสูงกว่าผลตอบแทน 2%) องค์กรก็ควรพิจารณาทบทวนแหล่งทุนและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อไม่ให้ต้นทุนเงินทุนสูงจนลดความสามารถในการบริหารจัดการและส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกเกินสมควร

2.1.3 ดัชนีชี้วัดคุณภาพสินเชื่อ (portfolio quality)

- 1) **อัตราส่วนสินเชื่อเสี่ยง (portfolio-at-risk ratio ย่อว่า PAR ratio) = มูลค่ายอดเงินต้นทั้งหมดที่ค้างชำระเกินจำนวนวันที่ระบุ ปกติใช้ 1 เดือน (เรียกว่า PAR 30) ถ้าผ่อนจ่ายรายเดือน / ยอดสินเชื่อคงค้างเฉลี่ย**

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีมาตรฐานที่คำนวณอัตราส่วนสินเชื่อที่สุ่มเสี่ยงว่าอาจเป็นหนี้เสียในอนาคต ควรคำนวณสำหรับแต่ละช่วงเวลาค้างชำระ เช่น PAR 30, PAR 90, PAR 120 และ PAR 180

- 2) **อัตราส่วนตัดหนี้สูญ (write-off ratio) = มูลค่าสินเชื่อที่ตัดเป็นหนี้สูญในรอบปี / ยอดสินเชื่อคงค้างเฉลี่ย**

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีพื้นฐานในระดับสากลอีกตัวหนึ่ง ใช้วัดมูลค่าของหนี้เสียที่องค์กรตัดออกจากบัญชีเพราะเชื่อว่าจะกลายเป็นหนี้สูญอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันองค์กรการเงินชุมชนไทยจำนวนมากยังไม่มียุทธศาสตร์ตัดหนี้สูญ เพราะจะพยายามติดตามหนี้จนถึงที่สุด นอกจากนี้ ลูกหนี้ที่มีปัญหาชำระหนี้ก็มักจะใช้วิธี ‘ผลัดผ้าขาวม้า’ คือกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นมาใช้หนี้สถาบันการเงินชุมชน ทำให้ไม่ปรากฏเป็นตัวเลขหนี้เสียในบัญชีองค์กร

- 3) อัตราส่วนการตั้งสำรองต่อสินเชื่อเสี่ยง (loan loss reserve ratio) = ยอดเงินสำรองหนี้เสีย / ยอด PAR, จำนวนสำหรับแต่ละช่วงเวลาดังข้างระ เช่น PAR 30, PAR 90, PAR 180
 ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้วัดความพร้อมขององค์กรการเงินชุมชนในการรองรับหนี้ที่สงสัยจะสูญ ยิ่งยอดเงินต้นค้างชำระนาน มูลค่าเงินสำรองก็ควรจะสูงตามไปด้วย (เช่น สำรอง 100 เปอร์เซ็นต์สำหรับ PAR 180 คือค้างชำระ 180 วันหรือมากกว่า, สำรอง 50 เปอร์เซ็นต์สำหรับ PAR 90 เป็นต้น)
- 4) อัตราส่วนความสามารถในการชำระหนี้ (debt service ability ratio) = รายได้เฉลี่ยของลูกค้าต่อเดือนต่อราย / ภาระหนี้เฉลี่ย (เงินต้นและดอกเบี้ย) ต่อเดือนต่อราย
 ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีพื้นฐานที่ใช้ประเมินความสามารถของลูกค้าในการชำระหนี้ ปกติตัวเลขนี้ไม่ควรต่ำกว่า 5 เท่า เพราะครัวเรือนควรมีรายได้พอจ่ายค่าใช้จ่ายรายเดือนและเหลือเงินออมบ้างเล็กน้อย ยกตัวอย่างเช่น ถ้าองค์กรคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ย 2 เปอร์เซ็นต์ต่อเดือน (24 เปอร์เซ็นต์ต่อปี) สัญญาเงินกู้มีระยะเวลา 1 ปี ชำระคืนเงินต้นงวดเดียวตอนสิ้นปี ยอดสินเชื่อเฉลี่ย 100,000 บาทต่อราย แปลว่าลูกหนี้จะมีภาระดอกเบี้ย 100,000 x 0.02 = 2,000 ต่อเดือน ถ้าลูกหนี้มีรายได้เฉลี่ยเพียง 4,000 บาทต่อเดือน อัตราส่วนความสามารถก็จะเท่ากับ 4,000/2,000 = 2 เท่า ซึ่งถ้าลูกหนี้รายนี้มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 2,000 บาทต่อเดือน (ครึ่งหนึ่งของรายได้) ก็เท่ากับว่าต้องใช้เงิน 2,000+2,000 = 4,000 บาทต่อเดือน เท่ากับรายได้ ทำให้ไม่สามารถมีเงินออมได้เลยและสุ่มเสี่ยงว่าจะผิन्छชำระหนี้ในเดือนที่มีรายได้น้อยกว่าคาด ในกรณีที่องค์กรการเงินชุมชนไม่สามารถประเมินรายได้เฉลี่ยของลูกค้าเองได้ อาจใช้สถิติอื่นที่ใกล้เคียงแทน เช่น รายได้ต่อหัว (GDP per capita) ของตำบลนั้นๆ

2.1.4 ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพ/ผลผลิตภาพในการดำเนินงาน (efficiency / productivity)

- 1) ผลิตภาพของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ (loan officer productivity) = จำนวนลูกหนี้ / จำนวนเจ้าหน้าที่สินเชื่อขององค์กร
 ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีมาตรฐานที่วัดผลิตภาพของเจ้าหน้าที่สินเชื่อในการให้บริการแก่ลูกหนี้ขององค์กร อัตราส่วนสูงไม่จำเป็นจะต้อง 'ดี' เสมอไป เช่น อัตราส่วนเกิน 10 อาจบ่งชี้ว่าเจ้าหน้าที่สินเชื่อแต่ละคนกำลังดูแลลูกหนี้มากเกินไป อาจมีความเสี่ยงในอนาคตที่จะติดตามดูแลไม่ทั่วถึง นำไปสู่ปัญหาการค้างชำระหนี้ได้
- 2) ขนาดสินเชื่อใหม่เฉลี่ย (average disbursed loan size) = มูลค่าสินเชื่อที่ปล่อยในรอบปี / จำนวนสัญญาเงินกู้ใหม่ในรอบปี

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: ดัชนีดังกล่าวใช้ติดตามขนาดของสินเชื่อเฉลี่ยต่อรายที่องค์กรการเงินชุมชนอนุมัติในแต่ละปี ควรพิจารณาประกอบกับอัตราส่วนความสามารถของสมาชิกในการชำระหนี้ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าขนาดสินเชื่อเฉลี่ยที่ปล่อยในรอบปีที่ผ่านมาสูงกว่าปีก่อนค่อนข้างมาก อาจไม่ใช่สัญญาณอันตรายถ้าความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสูงขึ้น จากกรณีที่ลูกหนี้มีรายได้สูงขึ้นมากกว่าอัตราการเพิ่มของยอดหนี้

- 3) ขนาดยอดสินเชื่อคงค้างเฉลี่ย (average outstanding loan size) = ยอดสินเชื่อคงค้าง / จำนวนสัญญาเงินกู้ทั้งหมด

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: ปกติตัวเลขดังกล่าวจะใช้เปรียบเทียบกับขนาดสินเชื่อใหม่เฉลี่ย (ดูข้อ 2.) และประเมินประกอบกับความสามารถในการชำระหนี้ เช่น ถ้าความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้เฉลี่ยยังคงเดิม แต่ขนาดยอดสินเชื่อคงค้างเฉลี่ยสูงกว่าปีก่อนค่อนข้างมาก ก็อาจหมายความว่าขนาดสินเชื่อใหม่ขององค์กรอยู่ในระดับที่สูงกว่าปีก่อนมากเสียจนถึงค่าเฉลี่ยของยอดหนี้คงค้างทั้งหมดให้สูงขึ้นตามไปด้วย ในกรณีนี้องค์กรควรประเมินว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยของลูกหนี้ที่ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้เฉลี่ยสูงขึ้นนั้น เป็นการเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนหรือไม่เพียงใด หรือเป็นเพียงเหตุการณ์ชั่วคราวชั่วคราว (เช่น นำ “เช็คช่วยชาติ” จากภาครัฐไปขึ้นเป็นเงินสด) ซึ่งมีโอกาสน้อยมากที่จะเกิดขึ้นซ้ำสองในปีต่อไป

- 4) อัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ (cost-to-income ratio) = ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน / รายได้จากการดำเนินงาน โดย “รายได้จากการดำเนินงาน” เท่ากับ ดอกเบี้ยรับ + รายได้ค่าธรรมเนียม - ดอกเบี้ยจ่าย

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: อัตราส่วนนี้เป็นดัชนีพื้นฐานที่ใช้วัดประสิทธิภาพขององค์กรในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับรายได้ โดยประเภทของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานก่อนใหญ่ที่สุดขององค์กรการเงินชุมชนก็เหมือนกับสถาบันการเงินกระแสหลักคือค่าตอบแทนพนักงานและคณะกรรมการ ปกติองค์กรควรควบคุมอัตราส่วนนี้ไม่ให้เกิน 50-60 เปอร์เซ็นต์ เพื่อเปิดช่องให้องค์กรได้ทำกำไรทุกสิ้นปี จะได้จัดสรรกำไรไปสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน จ่ายเงินปันผลให้แก่สมาชิก เก็บเป็นกำไรสะสมเพื่อลงทุนขยายกิจการในอนาคต กันเป็นเงินสำรองหนี้สูญหรือเพื่อสำหรับกรณีฉุกเฉิน ฯลฯ

- 5) อัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อหัว (cost per client) = ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน / จำนวนสมาชิก

ความเหมาะสมและการประยุกต์ใช้: ดัชนีดังกล่าววัดค่าใช้จ่ายที่องค์กรใช้ต่อหัวของสมาชิก ถ้าตัวเลขนี้สูงขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี โดยเฉพาะถ้าอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ (ดูข้อ 4.) สูงกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ไปแล้ว อาจเป็นสัญญาณเตือนว่าค่าใช้จ่ายขององค์กรกำลังเพิ่มอย่างรวดเร็วกว่าจำนวนสมาชิกโดยไร้ซึ่งเหตุผลรองรับ เช่น องค์กรเพิ่งเปลี่ยนคณะกรรมการ และคณะกรรมการชุดใหม่ก็

อนุมัติจ่ายค่าตอบแทนให้ตนเองสูงกว่าชุดที่แล้วมาก (ซึ่งในกรณีนี้ก็จะจะเป็นประเด็นที่ควรนำไปเปรียบเทียบกับ การประเมินเชิงคุณภาพที่อยู่นอกเหนือขอบข่ายดัชนีทางการเงิน เช่น โครงสร้างการบริหารจัดการ และกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก)

2.1.5 หลักการและวิธีการปรับปรุงตัวเลข (adjustments)

ข้อพึงระวังที่สำคัญประการหนึ่งในการใช้ชุดดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านการเงินที่กล่าวไปข้างต้นคือ ตัวเลขต่างๆ ควรอยู่บนฐาน *การพึ่งตนเอง* ขององค์กรการเงินเป็นหลัก ถ้าองค์กรพึ่งพาแหล่งทุนหรือเงินอุดหนุนนอกเหนือจากที่ระดมได้ด้วยตัวเอง เช่น ใช้เงินให้เปล่า เงินบริจาค หรือเงินอุดหนุนปลอดดอกเบี้ยจากภาครัฐในการปล่อยกู้ ไม่ได้ใช้เงินสัจจะ/เงินฝากที่ระดมจากสมาชิกหรือเงินกู้จากสถาบันการเงิน นักวิเคราะห์ก็ควรหักตัวเลขเงินอุดหนุนดังกล่าวออกจากตัวเลขต่างๆ ก่อนที่จะทำการคำนวณมิฉะนั้นผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงขององค์กรในการดำเนินกิจการ และทำให้องค์กรไม่สามารถประเมินได้ว่า ถ้าแหล่งทุนเหล่านั้นเลิกหรือลดการอุดหนุน องค์กรจะอยู่ด้วยตัวเองได้หรือไม่

ในทำนองเดียวกันและด้วยเหตุผลเดียวกัน ถ้าองค์กรได้รับการอุดหนุนทางอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน (in-kind subsidies) เช่น ภาครัฐอนุญาตให้ใช้สถานที่ราชการเป็นสำนักงานขององค์กรโดยไม่คิดค่าเช่า มูลนิธิบริจาคคอมพิวเตอร์ให้ฟรี บริษัทผู้สอบบัญชีเอกชนตรวจบัญชีให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นักวิเคราะห์ก็ควรประเมินค่าใช้จ่ายและต้นทุนที่แท้จริงของบริการเหล่านี้โดยใช้อัตราตลาด และปรับแก้ดัชนีชี้วัดเหล่านี้ให้สะท้อนอัตราตลาดดังกล่าว

ในกรณีที่องค์กรการเงินชุมชนไม่มีแหล่งทุนอื่นใดในปัจจุบันนอกเหนือจากเงินให้เปล่า/เงินอุดหนุน นักวิเคราะห์ก็ควรคำนวณดัชนีต่างๆ ข้างต้นบนสมมติฐานของอัตราตลาดควบคู่ไปกับการจัดทำดัชนีที่แท้จริง เพื่อประเมินความสามารถในการพึ่งพาตนเองขององค์กรในอนาคต เช่น เปลี่ยนต้นทุนทางการเงินจากศูนย์หรืออัตราต่ำกว่าตลาดให้เป็นอัตราตลาด (เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสถาบันการเงินกระแสหลัก หรืออัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรือเงินปันผลซึ่งกลุ่มการเงินที่มีขนาดใกล้เคียงกันจ่ายให้กับสมาชิก)

งานวิจัยสถาบันไมโครไฟแนนซ์หลายชิ้นเสนอสูตรการคำนวณระดับการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากภายนอก เช่น Yaron (1992) และ Schreiner (2001) เสนอดัชนีวัดระดับการพึ่งพาเงินอุดหนุนชื่อ Subsidy Dependence Index (SDI) ซึ่งมีองค์ประกอบและวิธีวัดโดยย่อดังนี้

$$(1) S = A(m - c) + [(E * m) - P] + K$$

โดย S = เงินอุดหนุนรายปีที่สถาบันไมโครไฟแนนซ์ได้รับ

A = ยอดสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำที่สถาบันกู้มา (ใช้ค่าเฉลี่ย)

m = อัตราดอกเบี้ยในราคาตลาดที่สถาบันจะต้องจ่ายถ้าไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำได้อีก

c = อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยต่อปีที่สถาบันกำลังจ่ายจริงบนยอดสินเชื่อ A

E = มูลค่าส่วนทุนเฉลี่ย

P = กำไรก่อนภาษี (ปรับปรุงด้วยรายการที่จำเป็น เช่น เงินกันสำรองหนี้สงสัยจะสูญ เงินเพื่อ ฯลฯ)

K = เงินอุดหนุนอื่นๆ ที่สถาบันได้รับรายปี (เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานส่วนหนึ่งที่รัฐรับภาระให้)

$$(2) SDI = S / (LP * i)$$

โดย SDI = Subsidy Dependence Index

S = มูลค่าเงินอุดหนุนทั้งหมดที่สถาบันได้รับ (จาก (1))

LP = ยอดสินเชื่อกค้างเฉลี่ยของสถาบัน

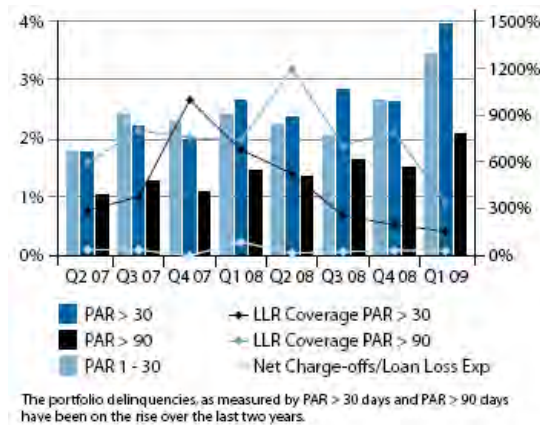
i = อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยที่สถาบันได้รับบนยอดสินเชื่อกค้าง

สิ่งที่ SDI วัด คือช่วงอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันไมโครไฟแนนซ์จะต้องเพิ่มในอนาคตถ้าจะไม่ต้องอาศัยกลไกอุดหนุนเลย กล่าวคือ บรรลุ “ความยั่งยืนด้านการเงิน” โดยสมบูรณ์ ถ้า SDI มีค่ามากกว่าศูนย์ แสดงว่าสถาบันนั้นๆ ยังจำเป็นต้องใช้เงินอุดหนุนอยู่ในการดำเนินกิจการ

นอกเหนือจากการแยกคิดต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ขององค์กรให้สะท้อนอัตราตลาดเพื่อประเมินขีดความสามารถในการพึ่งตนเองแล้ว วิธีปรับปรุงดัชนีชี้วัดที่เป็นประโยชน์แต่กล่าวได้ว่า ‘พัฒนา’ เลยการพึ่งตนเองไปอีกขั้นหนึ่ง คือการปรับเปลี่ยนตัวแปรต่างๆ ให้สะท้อนมาตรฐานสากลของสถาบันการเงินกระแสหลัก เพื่อประเมินความสามารถขององค์กรการเงินชุมชนในการ ‘แข่งขัน’ กับสถาบันการเงินกระแสหลักและเพื่อให้ผู้สังเกตการณ์สามารถเปรียบเทียบระหว่างผลประกอบการของการเงินชุมชนกับการเงินกระแสหลักได้ โดยใช้มาตรฐานสากลของการกันเงินสำรองเพื่อหนี้สงสัยจะสูญ (loan loss reserve หรือย่อว่า LLR) สำหรับยอดหนี้ที่ค้างชำระในแต่ละช่วงเวลา (portfolio at risk หรือย่อว่า PAR) เช่น 100 เปอร์เซ็นต์สำหรับยอดหนี้ค้างชำระเกิน 180 วัน และ 50 เปอร์เซ็นต์ สำหรับยอดหนี้ค้างชำระ 90-180 วัน เป็นต้น

การใช้มาตรฐานสากลที่ใช้ในการประเมินความยั่งยืนของสถาบันการเงินกระแสหลักอย่างเช่น LLR และ PAR มาประเมินผลงานขององค์กรการเงินชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยสะท้อนภาพความแข็งแกร่งขององค์กรการเงินชุมชนได้ดีขึ้น และทำให้เปรียบเทียบผลประกอบการด้านการเงินระหว่างสถาบันไมโครไฟแนนซ์กับสถาบันการเงินกระแสหลักได้ ดังตัวอย่างจากวารสาร *MicroBanking Bulletin* (<http://www.themix.org/>) ซึ่งจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันไมโครไฟแนนซ์ที่สมบูรณ์ที่สุดในโลกดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 ตัวอย่างการดัชนีชี้วัดที่สะท้อนมาตรฐานสากลของสถาบันการเงินกระแสหลัก

ที่มา: “Microfinance: where do we stand today?”, Ajit Jain และ Caroline Norton, *MicroBanking Bulletin*, Spring 2009, หน้า 11

ปัจจัยสุดท้ายที่นักวิเคราะห์สถาบันไมโครไฟแนนซ์มักนำมาใช้ในการปรับปรุงการคำนวณผลประกอบการด้านการเงินได้แก่เงินเฟ้อ เนื่องจากตามหลักการเงินทั่วไป กิจกรรมที่มีส่วนทุนของผู้ถือหุ้นควรสามารถพิทักษ์มูลค่าของส่วนทุนจากการกัดกร่อนของเงินเฟ้อ กล่าวคือ ในภาวะที่อัตราเงินเฟ้อที่เป็นบวก มูลค่าของส่วนทุนก็ควรจะเติบโตในอัตราที่ต่ำกว่าเงินเฟ้อเป็นอย่างน้อย เพื่อรักษามูลค่าที่แท้จริง (‘กำลังซื้อ’ ของทุน) ไม่ให้ลดลง นอกจากนี้ การปรับปรุงตัวเลขให้สะท้อนผลของเงินเฟ้อยังเป็นมาตรฐานบัญชีสากลด้วย เช่น Section 29 ของ *International Accounting Standards (IAS)* กำหนดว่าบริษัทควรทำบัญชีแบบคิดมูลค่าจริง (หักผลกระทบจากอัตราเงินเฟ้อออก) ถ้าทำธุรกิจหลักในประเทศที่มีอัตราเงินเฟ้อสูง ด้วยการหักมูลค่าสินทรัพย์สุทธิ (net assets) ออกจากส่วนทุน และคูณด้วยอัตราเงินเฟ้อในรอบบัญชีที่รายงาน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น ‘ต้นทุน’ รายการหนึ่งในการดำเนินงานของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ ด้วยเหตุนี้ นอกจากการทำบัญชีแบบนี้จะแสดงเงินเฟ้อเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนแล้ว ยังจะสร้างบัญชีชื่อ ‘ผลกระทบจากอัตราเงินเฟ้อ’ ในส่วนทุนบนงบดุลของสถาบันอีกด้วย เพื่อสะท้อนมูลค่าของกำไรสะสมที่ถูกอัตราเงินเฟ้อกัดกร่อนผ่านกาลเวลา

2.2 ดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านสังคม

ดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านสังคมของสถาบันไมโครไฟแนนซ์เป็นประเด็นที่ยังมีข้อถกเถียงอยู่มาก นับตั้งแต่ประเด็นพื้นฐานอย่างเช่นคำถามที่ว่า “เป้าหมายทางสังคม” ควรมีมาตรฐานขั้นต่ำที่เป็นสากลมากน้อยเพียงใด (เช่น องค์กรการเงินชุมชนที่ไม่มีเป้าหมายจะให้บริการทางการเงินกับคนจนที่จนที่สุดในชุมชนเลย ควรถูกประเมินว่า ‘ล้มเหลว’ ในดัชนีชี้วัดด้านสังคมหรือไม่) ไปจนถึงเรื่องแนวคิด (เช่น ‘อำนาจทางเศรษฐกิจ’ (economic empowerment) ของสตรีด้วยโอกาสแปลว่าอะไรกันแน่ ควรทำอะไรเป็นตัวชี้วัด)

กรอบการประเมิน ตัวเลขที่จำเป็นจะต้องบันทึก สูตรในการคำนวณ ตลอดจนวิธีการวัดและติดตามผล ประเด็นเหล่านี้ล้วนยังไม่มี “มาตรฐานสากล” ที่ชัดเจน

สถาบันไมโครไฟแนนซ์บางแห่งที่พุ่งเป้าไปที่การยกฐานะความเป็นอยู่ของคนที่ยากที่สุดในชุมชน ให้พ้นจากความยากจน โดยเฉพาะ มีการกำหนดเกณฑ์การวัดและติดตามความคืบหน้าในด้านนี้อย่างละเอียด และใช้เป็นดัชนีหลักที่สะท้อนผลประกอบการด้านสังคมขององค์กร ยกตัวอย่างเช่น ธนาคารกรามีนใน บังกลาเทศ มีวิธีการวัด Progress Out of Poverty Index (“ดัชนีความคืบหน้าในการหลุดพ้นจากความจน” ย่อว่า PPI) โดยย่อต่อไปนี้

1. เจ้าหน้าที่ของกรามีนออกไปวัด “คะแนน PPI” ของสมาชิกกรามีนแต่ละคน จากดัชนีชี้วัดระดับความจน 10 ตัวที่มีน้ำหนักไม่เท่ากัน ในคะแนน เช่น คราวเรือนที่มีเตาแก๊สใช้จะ ได้คะแนน “13” ดังตัวอย่างด้านล่าง

Client Response Numeric Value

Figure 3: PPI Scoring

Indicator	Values	Points		
1. How many people in the family are aged 0 to 17?	≥5 0	3 or 4 7	1 or 2 16 Zero 27	7
2. Does the family own a gas stove or gas range?	No 0	Yes 13	0	0
3. How many television sets does the family own?	Zero 0	1 9	≥2 18	0
4. What are the house's outer walls made of?	Light (cogon, nipa, or sawali, bamboo, anahaw) 0	Strong (iron, aluminum, tile, concrete, brick, stone, wood asbestos) 4	4	4
5. How many radios does the family own?	Zero 0	1 3	≥2 10	3
6. Does the family own a sala set?	No 0	Yes 9	9	9
7. What is the house's roof made of?	Light (Salvaged, makeshift, cogon, nipa, or anahaw) 0	Strong (Galvanized iron, aluminum tile, concrete, brick, stone, or asbestos) 2	0	0
8. What kind of toilet facility does the family have?	None, open pit, closed pit, or other 0	Water sealed 3	3	3
9. Do all children in the family of ages 6 to 11 go to school?	No 0	Yes 4	No children ages 6-11 6	0
10. Do any family members have salaried employment?	No 0	Yes 6	6	0
Total			26	26

PPI Score

Source: Calculations based on the 2002 APIS.

2. เปรียบเทียบดูว่าคะแนน PPI มีค่าความเป็นไปได้เท่าไรที่จะอยู่เหนือเส้นความจน ซึ่งใช้ข้อมูล เศรษฐกิจระดับประเทศเป็นเกณฑ์ ดังตัวอย่างด้านล่าง

Figure 4: PPI Category Likelihoods

PPI Score	Below the Poverty Line		Total Below National Poverty Line	Total Above National Poverty Line
	Bottom Half Below National Poverty Line	Top Half Below National Poverty Line		
0-4	86.0%	14.3%	99.3%	0.7%
5-9	79.7%	12.8%	92.5%	7.5%
10-14	61.9%	30.0%	91.9%	8.1%
15-19	70.5%	22.9%	93.4%	6.6%
20-24	53.2%	24.4%	77.8%	22.4%
25-29	42.4%	34.4%	78.8%	23.2%
30-34	39.2%	42.6%	71.8%	22.2%
35-39	23.8%	24.8%	48.6%	51.4%
40-44	22.2%	26.1%	48.3%	51.7%
45-49	18.5%	17.1%	33.6%	66.4%
50-54	12.6%	21.8%	34.4%	65.6%
55-59	8.4%	14.2%	22.6%	77.4%
60-64	4.7%	5.4%	10.1%	89.9%
65-69	2.5%	7.6%	10.1%	89.9%
70-74	1.7%	5.2%	6.9%	93.1%
75-79	1.6%	2.2%	3.8%	96.2%
80-84	0.7%	1.4%	2.1%	97.9%
85-89	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
90-94	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
95-100	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%

PPI Score of 26

The client interviewed has a 76.8% likelihood of falling below the poverty line and a 23.2% likelihood of being above the poverty line

3. ขั้นสุดท้าย ประเมินสัดส่วนของลูกค้าทั้งหมดที่น่าจะอยู่เหนือเส้นความยากจน เมื่อได้ อัตราส่วน PPI รวมแล้วก็จะสามารถนำไปรายงานและเปรียบเทียบความคืบหน้าปีต่อปีได้

Figure 5: Scoring for Groups

For example, an MFI has 3,000 clients	PPI Score	Below the Poverty Line		Total Below National Poverty Line	Total Above National Poverty Line	The poverty distribution for the MFI of 3,000 clients is:
		Bottom Half Below National Poverty Line	Top Half Below National Poverty Line			
• 1,000 clients with scores of 10	0-4	85.0%	14.3%	99.3%	0.7%	$\frac{1,000 \times (91.9\% + 77.6\% + 77.8\%)}{3,000}$ <p>Or the average of all the poverty likelihood percentages</p> <p>= 82.4% of the 3,000 clients are below the national poverty line (2,472 clients)</p>
	5-9	79.7%	12.8%	92.5%	7.5%	
	10-14	61.9%	30.0%	91.9%	8.1%	
15-19	70.5%	22.9%	93.4%	6.6%		
• 1,000 clients with scores of 22	20-24	53.2%	24.4%	77.6%	22.4%	
	25-29	42.4%	34.4%	78.8%	23.2%	
	30-34	35.2%	42.6%	77.8%	22.2%	
• 1,000 clients with scores of 33	35-39	23.8%	24.8%	48.6%	51.4%	
	40-44	22.2%	26.1%	48.3%	51.7%	
	45-49	16.5%	17.1%	33.6%	66.4%	
	50-54	12.6%	21.8%	34.4%	65.6%	
	55-59	8.4%	14.2%	22.6%	77.4%	
	60-64	4.7%	5.4%	10.1%	89.9%	
	65-69	2.5%	7.6%	10.1%	89.9%	
70-74	1.7%	5.2%	6.9%	93.1%		
75-79	1.6%	2.2%	3.8%	96.2%		
80-84	0.7%	1.4%	2.1%	97.9%		
85-89	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%		
90-94	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%		
95-100	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%		

จากการศึกษาแนวทางของแหล่งทุนที่ให้เงินอุดหนุนสถาบันไมโครไฟแนนซ์ เช่น มูลนิธิและกองทุนเพื่อสังคม ผู้วิจัยพบว่าดัชนี “ผลประกอบการด้านสังคม” ที่สำคัญที่สุดสองประการที่มีผลที่สุดต่อการตัดสินใจของแหล่งทุน ได้แก่ 1. อัตราการเข้าถึงบริการ (breadth of outreach) ซึ่งวัดจากสัดส่วนจำนวนสมาชิกในชุมชนที่เป็นสมาชิกของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ และ 2. ระดับความจนของสมาชิก (client poverty level) ซึ่งมักจะแสดงเป็นเปอร์เซ็นต์ ด้วยการนำยอดสินเชื่อเฉลี่ยต่อราย มาหารด้วยรายได้ต่อหัว (Gross National Income per capita) ในชุมชนนั้นๆ

ในเดือนมีนาคม 2005 ผู้นำของสถาบันไมโครไฟแนนซ์และตัวแทนผู้มีส่วนได้เสียจำนวนรวม 350 คน ได้มารวมกลุ่มกันเป็น Social Performance Task Force (SPTF) เพื่อพยายามบรรลุข้อตกลงร่วมกันว่า กรอบการประเมินผลงานด้านสังคมของสถาบันไมโครไฟแนนซ์ที่เป็น “มาตรฐานขั้นต่ำ” และ “มาตรฐานขั้นสูง” (best practice) ควรเป็นเช่นไร ดัชนีชี้วัดในด้านนี้ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง โดยมีกรอบการประเมินกว้างๆ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบการประเมินผลงานด้านสังคม (Social Performance)

กรอบการประเมินผลงานด้านสังคม (social performance)

1. เจตนาและการออกแบบองค์กร (INTENT AND DESIGN)

พันธกิจ (mission) ขององค์กรคืออะไร มีเป้าหมายทางสังคมชัดเจนหรือไม่ มีระบบที่ถูกออกแบบมาให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้นหรือไม่

2. กิจกรรมขององค์กร (ACTIVITIES) MFI ทำกิจกรรมอะไรบ้างเพื่อบรรลุพันธกิจที่ตั้งไว้

3. ผลผลิต (OUTPUT)
MFI ให้บริการกับคนจนและคนจนเร่ร่อนหรือไม่ ผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ ถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนเหล่านี้หรือไม่

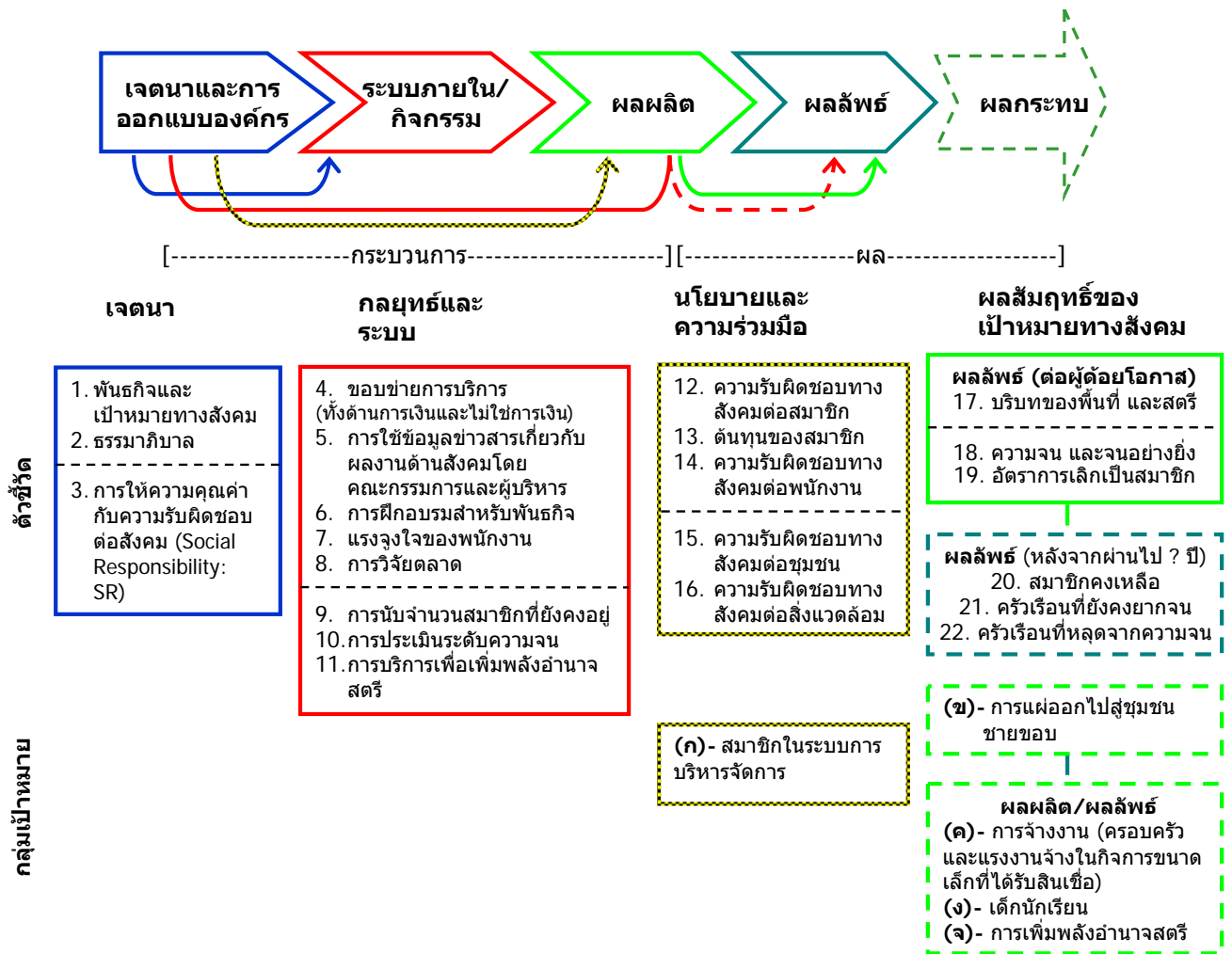

4. ผลลัพธ์ / ผลกระทบ (OUTCOME / IMPACT)
ลูกค้าของ MFI มีฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมและเศรษฐกิจดีขึ้นหรือไม่

จากแผนภูมิข้างต้น จะเห็นได้ว่าดัชนีที่ชื่อว่า “ผลลัพธ์” ด้านสังคมเป็นเพียงองค์ประกอบเดียวเท่านั้น นักวิเคราะห์จำเป็นต้องมีดัชนีที่ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของ “กระบวนการ” ต่างๆ ขององค์กร ประกอบด้วยจึงจะให้ภาพที่สมบูรณ์ ซึ่งก็เป็นข้อสรุปที่สอดคล้องกับแนวทางการประเมินผลประกอบการด้านการเงินที่เกริ่นไปแล้วก่อนหน้านี้

ปัจจุบัน STPF อยู่ระหว่างการจัดทำแบบสอบถาม ตลอดจนรวบรวมดัชนีและวิธีการประเมินผลงานทางสังคมจากสถาบันไมโครไฟแนนซ์และแหล่งทุนขนาดใหญ่ทั่วโลกเพื่อนำมาประมวลเป็นข้อเสนอต่อไป สรุปความคืบหน้าล่าสุดของดัชนีที่น่าจะใช้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.3 ดัชนีผลประกอบการด้านสังคมตามแนวทาง Social Performance Task Force (SPTF)

ประเด็นคำถามสำคัญที่ SPTF ใช้ในการออกแบบสอบถามและวิเคราะห์คำตอบได้แก่

การคุ้มครองสมาชิก

- องค์กรมีกลไกคุ้มครองสมาชิกหรือไม่ (เช่น จากการถูกโกงโดยคณะกรรมการองค์กรการเงิน) ควรมีกลไกอะไรบ้าง (เช่น การตรวจบัญชีโดยผู้สอบบัญชีภายนอก) และจะผนวกกลไกนี้เข้าไปในการดำเนินงานได้อย่างไร
- กลไกการเยียวยาที่มีประสิทธิผลคืออะไร
- องค์กรควรมีวิธีวัดและติดตามภาวะ “ก่อนนี้เกินตัว” ของสมาชิกอย่างไร

การวิจัยตลาด การประเมินผลงานของพนักงาน และการสร้างแรงจูงใจ

- วิธีที่ได้ผลที่สุดในการประเมินระดับความพึงพอใจของสมาชิกคืออะไร มีเครื่องมือมาตรฐานให้ทุกองค์กรใช้ร่วมกันหรือไม่

- กลุ่มทดสอบ (focus group) ใช้ได้ผลมากน้อยเพียงใด ควรรายงานผลลัพธ์อย่างไร
- กระบวนการมีส่วนร่วมของพนักงานควรเป็นเช่นไร มีกลไกการบริหารจัดการอย่างไร
- ระบบการประเมินผลงานของพนักงานควรผนวกเป้าหมายทางสังคมและคุณค่าทางสังคมเข้าไปหรือไม่ อย่างไร
- ควรวัดระดับความพึงพอใจของพนักงานอย่างไร ต้องมีลักษณะเป็น ‘ทางการ’ เพียงใด
- การทำแบบสอบถามสมาชิกที่ออกจากกลุ่มโดยสมัครใจ – ประเด็นเดียวกับประเด็นความพึงพอใจ

ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

- มีประเด็นด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมอะไรบ้างที่สำคัญต่อองค์กร (เช่น การสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน, การฟื้นฟูป่าไม้ ฯลฯ)
- ในแต่ละประเด็นข้างต้น ระบบการวัดและติดตามผลงานที่เหมาะสมคืออะไร

การประเมินระดับความจน

- นิยามของ “ความจน” แต่ละระดับคืออะไรบ้าง นิยามทางการเช่น “เส้นความยากจน” เพียงพอต่อการวัดความคืบหน้าด้านการขจัดความยากจนหรือไม่ องค์กรควรพัฒนาดัชนีที่ละเอียดกว่านี้ อย่างเช่น PPI ของธนาคารกรามีนหรือไม่ ภายใต้เงื่อนไขใดบ้าง
- ข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจหรือสอบถามจะมีระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างไร

การติดตามผลลัพธ์

- ใช้การสุ่มตัวอย่างก็พอ หรือต้องเก็บข้อมูลจากสมาชิกทุกราย
- ในกรณีที่ใช้การสุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างจะต้องมีขนาดและลักษณะใดบ้าง เพื่อจะได้ใช้วิธีนี้อย่างยืดหยุ่นและปฏิบัติจริงได้
- ควรใช้ดัชนีที่สะท้อนมุมมองของสมาชิกเองด้วยหรือไม่ (ดังตัวอย่างของ INAFI)

ปัจจุบันมีโครงการอื่นๆ นอกเหนือจาก STPF จำนวนไม่น้อยที่พยายามจัดทำกรอบการประเมินผลประกอบการด้านสังคม ตัวอย่างเช่น

- The Global Reporting Initiative (GRI – มาตรฐานการเปิดเผยข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม)
- โครงการนำร่องของ FOROLAC-FR (เครือข่ายสถาบันไมโครไฟแนนซ์ 50 แห่งในทวีปอเมริกาใต้และทะเลแคริบเบียน)
- โครงการนำร่องของ INAFI (International Network of Alternative Financial Institutions – เครือข่ายสถาบันไมโครไฟแนนซ์ 25 แห่ง ส่วนใหญ่จากทวีปเอเชียใต้และแอฟริกา)
- Social Indicators Project สำหรับการรายงานความคืบหน้าในด้าน Millennium Development Goals (CGAP และมูลนิธิฟอร์ด พัฒนาร่วมกับสถาบันไมโครไฟแนนซ์ 30 แห่ง)

ชุดดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านสังคมของ FOROLAC-FR และ INAFI มีดังต่อไปนี้

ดัชนีผลประกอบการด้านสังคมของ FOROLAC-FR

1) ดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านสังคมขั้นพื้นฐาน

หัวข้อ	ดัชนี
1. การเข้าถึงคนจนและผู้ด้อยโอกาส	การเข้าถึงคนจน: % ของสมาชิกใหม่ที่เป็นคนจน เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	การเข้าถึงผู้หญิง: % ของสมาชิกใหม่ที่เป็นผู้หญิง เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	การเข้าถึงสมาชิกในชนบท: % ของสมาชิกใหม่ที่อาศัยอยู่ในชนบท เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
2. ความพึงพอใจของสมาชิก	อัตราการเลิกเป็นสมาชิก: (จำนวนสมาชิกที่เดินบัญชี (มีธุรกรรมเช่น ฝากเงินทุกเดือนหรือกู้เงิน) ณ ต้นปี + จำนวนสมาชิกใหม่ในรอบปี – จำนวนสมาชิกที่เดินบัญชี ณ สิ้นปี) / (จำนวนสมาชิก ณ ต้นปี + จำนวนสมาชิกใหม่ในรอบปี)
	ต้นทุนของบริการ: อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ยขององค์กร (เปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ในระบบ และเจ้าหนี้นอกระบบ)
3. การสร้างงาน	อัตราความมั่นคงของงาน: จำนวนตำแหน่งงานประจำ (ที่มีความต้องการอยู่เดิม) ที่สมาชิกทำ เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	อัตราการสร้างงาน: จำนวนตำแหน่งงานใหม่ที่สร้างในรอบปี เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
4. การสร้างทุนสังคม	อัตราการสร้างทุนสังคม: % สมาชิกที่ได้รับบริการด้วยวิธีที่สร้างทุนสังคม (เช่น เครือข่ายเครดิต) เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด และ % สมาชิกที่เป็นผู้นำหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
5. การสร้างทุนและสินทรัพย์	สินเชื่อที่สร้างสินทรัพย์: % สินเชื่อ (จำนวนสัญญาเงินกู้) ที่ลูกหนี้นำไปลงทุนในสินทรัพย์ถาวร เทียบกับจำนวนสัญญาเงินกู้ทั้งหมด
	อัตราส่วนสินเชื่อระยะยาว: % จำนวนสัญญาเงินกู้ระยะยาว เทียบกับจำนวนสัญญาเงินกู้ทั้งหมด
6. การจัดสรรกำไรสะสม	การลงทุนในกิจการ: % ของกำไรสะสมในแต่ละปีที่องค์กรนำไปลงทุนเพื่อขยายหรือปรับปรุงกิจการ
	การสนับสนุนชุมชน: % ของกำไรสะสมในแต่ละปีที่นำไปใช้ในการสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมทางสังคมของชุมชน
	การฝึกอบรม: % ของกำไรสะสมในแต่ละปีที่ใช้ในการฝึกอบรมกรรมการและ/หรือพนักงานขององค์กร

2) ดัชนีชี้วัดผลประกอบการด้านสังคมขั้นก้าวหน้า

หัวข้อ	ดัชนี
7. ความหลากหลายของบริการ	เงินฝาก/สัจจะ: % สมาชิกที่ได้รับบริการเงินฝาก/สัจจะ เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	ประกัน: % สมาชิกที่ได้รับบริการประกัน เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	เงินโอน: % สมาชิกที่ได้รับบริการเงิน โอน เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	บริการอื่นๆ: % สมาชิกที่ได้รับบริการด้านการเงินอื่นๆ เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
8. การเข้าถึงบริการด้านการพัฒนามนุษย์และพัฒนาธุรกิจ	การศึกษา: % สมาชิกที่ได้รับบริการด้านการศึกษา เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	สุขภาพ: % สมาชิกที่ได้รับบริการด้านสุขภาพ เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: % สมาชิกที่ได้รับบริการคำปรึกษาด้านเทคนิคหรือการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เทียบกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด
	การพัฒนาเศรษฐกิจ: ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร (เช่น สหกรณ์) ในท้องถิ่น, การเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทาน, โครงการพัฒนาท้องถิ่น ฯลฯ

ดัชนีชี้วัด “ระดับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ของ INAFI

มิติ	หัวข้อ	ดัชนี
1. ความมั่งคั่ง	รายได้ครัวเรือน	<ul style="list-style-type: none"> การเปลี่ยนแปลงของรายได้ครัวเรือนจากทุกแหล่งรายได้ รวมถึงมูลค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตและใช้บริโภคเองในครัวเรือน จากการประเมินของสมาชิก
	มูลค่าสินทรัพย์ในครัวเรือน	<p>การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าสินทรัพย์ต่อไปนี้จากมุมมองของสมาชิก:</p> <ul style="list-style-type: none"> ปศุสัตว์ ปัจจัยการผลิต ที่อยู่อาศัยและที่ดิน เงินออม
2. ความอยู่ดีมีสุขทางสังคม	การศึกษา	<p>% ของบุตรหลานวัยเรียนในครัวเรือนที่:</p> <ul style="list-style-type: none"> ได้เรียนหนังสืออย่างสม่ำเสมอ เคยไปโรงเรียนแต่ต้องออกจากโรงเรียนก่อนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
	กิจกรรมที่ใช้แรงงานเด็กนอกครัวเรือน	<p>% ของบุตรหลานวัยเรียนในครัวเรือนที่:</p> <ul style="list-style-type: none"> ไปโรงเรียนแต่ต้องช่วยผู้ปกครองทำงานในขณะเดียวกัน ไม่ไปโรงเรียนและช่วยผู้ปกครองทำงาน
	สุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนวันที่สมาชิกป่วย (ทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้ สืบเนื่องจากอาการป่วย) ในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา (รวมเสาร์-อาทิตย์ด้วย) จำนวนมือที่ครัวเรือนได้รับประทานเฉลี่ยต่อวัน % การคลอดบุตรที่ปลอดภัยโดยผู้เชี่ยวชาญสุขภาพ อัตราการตายของเด็กที่เกิดในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา
3. การเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจของสตรี	อำนาจทางเศรษฐกิจ – ศักยภาพในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> ระดับการมีอำนาจควบคุมของสตรีเหนือสินทรัพย์ในครัวเรือน (อาทิ ที่ดิน เงิน ปศุสัตว์ ปัจจัยการผลิต เครื่องใช้อุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน) ความสามารถ (ที่สมาชิกประเมินเอง) ในการทำธุรกรรมกับบริการกระแสหลัก (ทั้งสถาบันการเงินและสาขาอื่นๆ) – ‘สูง’ ‘ปานกลาง’ หรือ ‘ต่ำ’

		<ul style="list-style-type: none"> • ความสามารถ (ที่สมาชิกประเมินเอง) ในการขอสินเชื่อจากองค์กรการเงินชุมชน • ความสามารถ (ที่สมาชิกประเมินเอง) ในการบริหารจัดการรายได้ที่ได้รับจากการนำสินเชื่อไปลงทุน
4. ทุนสังคม	ระดับการรวมกลุ่มทางสังคมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนกลุ่มชุมชน (เช่น สหกรณ์การผลิต, กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์, ฯลฯ) นอกเหนือจากองค์กรการเงินชุมชนที่สมาชิกองค์กรมีส่วนร่วม (เฉลี่ยต่อคน)
	ระดับการสร้างเสริมอำนาจทางสังคมและการเมือง	<ul style="list-style-type: none"> • ระดับอิสระภาพ ('สูง' 'ปานกลาง' หรือ 'ต่ำ') ที่สมาชิกประเมินเอง ในการมีส่วนร่วมในการประชุมหรือทำกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ ในชุมชน
	ระดับอำนาจการตัดสินใจ	<ul style="list-style-type: none"> • ระดับอำนาจ ('สูง' 'ปานกลาง' หรือ 'ต่ำ') ที่สมาชิกประเมินเอง ในการตัดสินใจของชุมชน • % ของสมาชิกที่เป็นผู้นำชุมชน (ในนิยามของตัวเอง)
5. สิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมใน 4 มิติดังต่อไปนี้: <ul style="list-style-type: none"> • คุณภาพดิน • คุณภาพพันธุ์พืชและป่าไม้ในชุมชน • คุณภาพน้ำ • คุณภาพอากาศ 	<p>% สิ้นเชื่อที่สมาชิกคาดหวังว่าจะมี:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผลกระทบด้านบวกต่อสิ่งแวดล้อม (ในแต่ละมิติ) - ผลกระทบด้านลบ - ไม่มีผลกระทบใดๆ หรือ - ไม่แน่ใจว่ามีผลกระทบหรือไม่
	มาตรการเยียวยาหรือฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในกรณีที่เกิดผลกระทบด้านลบ	<p>% สิ้นเชื่อที่สมาชิกคาดหวังว่าจะมีผลกระทบด้านลบ ที่ได้เริ่มดำเนินมาตรการเยียวยาหรือฟื้นฟูแล้ว</p>

บทที่ 3

ตัวชี้วัดในมิติเกี่ยวกับสังคมของประเทศไทย

หลังปี พ.ศ. 2500 ประเทศไทยเข้าสู่มิติการพัฒนาประเทศในรูปแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบ โลกทัศน์ที่มองว่าเมือง ความเจริญ และการพัฒนา กลายเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับในมิติการพัฒนาจากภาครัฐ ในขณะที่ภาคชนบทที่ยังล้าหลัง คือการศึกษา เป็นมิติของความด้อยพัฒนาที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนา แน่แน่นอนว่าตัวชี้วัดการพัฒนาประเทศในยุคของการเปลี่ยนสู่ความทันสมัยเป็นเรื่องการพัฒนาที่นำโดยภาครัฐเพื่อทำให้ชุมชนและหมู่บ้านในชนบทหลุดพ้นจากความด้อยพัฒนา และสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ เพิ่มผลผลิตต่อหัวของประชาชนให้สูงขึ้น อันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กระทำโดย “คนนอก” ไม่ใช่เป็นการเริ่มต้นของคนในชุมชนเอง ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้เอง ศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน และการมีอิสระที่จะกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง ไม่ใช่เรื่องที่รัฐให้ความสำคัญมาตั้งแต่แรก

ท่ามกลางการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าว ชุมชนต้องเผชิญกับการปรับเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองในอดีต ไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการค้า ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเติบโต แต่ภาคเกษตรกรรมกลับต้องเสียเปรียบในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นราคาพืชผลที่ผันผวนตามตลาดโลก และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการผลิตเชิงพาณิชย์ที่ต้องใช้เงินทุนสูงขึ้น แม้รัฐจะจัดองค์กรที่ทำหน้าที่ให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรและการพัฒนาชนบทโดยเฉพาะ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และเพื่อลดภาระดอกเบี้ยราคาแพงจากแหล่งเงินกู้อื่น ๆ ที่ชาวบ้านต้องแบกรับ แต่ก็ยังพบว่ามีข้อจำกัดในเรื่อง ธกส. มักจะให้กู้เฉพาะการเกษตรเพื่อการค้า และบางกรณี ธกส. ยังไปสนับสนุนธุรกิจการเกษตรที่ทำให้ชาวนาชาวไร่รายย่อยขาดอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้นอีก (อิริช; 2533)

ท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่เน้นความมั่งคั่ง แม้การผนวกตนเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบการค้าจะทำให้ชุมชนที่ขาดเงินทุนต้องพึ่งแหล่งสินเชื่อจากนายทุน หรือธนาคารจากภายนอก แต่ก็ยังมีชุมชนจำนวนมากที่มีวิธีการปรับตัวเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้าอย่างชาญฉลาดด้วยวิธีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการบูรณาการตนเองเข้ากับระบบตลาดในรูปแบบหนึ่งเพราะแทนที่ชุมชนจะพึ่งพากระบวนธนาคาร หรือการกู้เงินนอกระบบซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เสียเปรียบ การตั้งระบบสินเชื่อของชุมชนอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจกันเองในชุมชน การปรับตัวของชุมชนโดยเฉพาะการจัดระบบเงินออมในชุมชนในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้คนในชุมชนมีแหล่งสำหรับการกู้ยืมเงิน และมีผลกำไรเป็นสวัสดิการไว้ให้สมาชิกยามเจ็บป่วยด้วย

เนื้อหาในส่วนนี้ จะเป็นการทบทวนภาพรวมและพัฒนาการของตัวชี้วัดในมิติด้านสังคมโดยเฉพาะตัวชี้วัดที่สะท้อนภาพของระบบการเงินฐานรากของชุมชน โดยแบ่งเนื้อหา ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) พัฒนาการของตัวชี้วัดมิติด้านสังคมระดับนโยบาย หรือภาพรวมประเทศ โดยจะแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ก่อนปี พ.ศ. 2540 และหลัง ปี พ.ศ. 2540 ทั้งนี้เนื่องจาก ปี พ.ศ. 2540 เป็นช่วงระยะเวลาที่มีนัยยะสำคัญ 2 ประการ 1) เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการพัฒนาตัวชี้วัดในฐานเครื่องมือการพัฒนาตนเองของชุมชน (mean) มิใช่ในฐานะ ผลลัพธ์จากการพัฒนา (end) และ 2) เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการพัฒนาตัวชี้วัดที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความสุขมากยิ่งขึ้น และ

(2) ตัวชี้วัดมิติด้านสังคมในระดับชุมชนและพื้นที่ ซึ่งจะกล่าวถึงตัวชี้วัดความเข้มแข็งชุมชน และชุมชนเป็นสุข ผ่าน รูปธรรมตัวชี้วัดที่ของ โครงการ องค์กรการเงินรูปแบบต่าง ๆ สำนักงานกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เป็นต้น

3.1 พัฒนาการของตัวชี้วัดมิติด้านสังคมในระดับนโยบาย

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดมิติด้านสังคมก่อน ปีพ.ศ. 2535 เป็นตัวชี้วัดมุ่งเน้นไปที่การวัดคุณภาพชีวิต โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Need Requirement) ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตอบสนองความต้องการขั้นต่ำของประชาชนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่าการคำนึงถึงรายได้ในภาพรวม เพื่อช่วยยกระดับความอยู่ดีมีสุขของประชาชน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เริ่มนำแนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) มาใช้เป็นในประเทศไทยเป็นครั้งแรกปีพ.ศ. 2524 และได้มีการเก็บข้อมูลอย่างจริงจังในปีพ.ศ 2528 เพื่อแสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนด้านต่างๆ ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำ ต่อมาในปีพ.ศ 2530 จึงได้นำมาเป็น “เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตในระดับชาติ” โดยจะอธิบายพัฒนาการของตัวชี้วัดเป็นช่วงระยะเวลาดังนี้

ช่วงปี พ.ศ. 2504 – 2519

แนวคิดการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 –3 เป็นช่วงที่ประเทศไทย “เร่งรัด” เพื่อพัฒนาขนาดใหญ่ตามทฤษฎีภาวะความทันสมัย โดยผ่านกระบวนการสร้างความมั่งคั่งจากการพัฒนา พร้อมกับความพยายามในการสร้างความมั่นคงโดยการให้ความสำคัญต่อการรักษาอธิปไตยของประเทศ และการแก้ไขปัญหาความยากจน

ดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมเกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2518 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำแนวความคิด “การพัฒนาสังคม” มาประยุกต์ใช้เรียกว่า “เครื่องชี้ภาวะสังคม” และได้มีการปรับปรุงในปีพ.ศ. 2532 โดยกำหนดองค์ประกอบของตัวชี้วัดทั้งหมด 10 หมวด ได้แก่ หมวดประชากร หมวดสาธารณสุข หมวดการศึกษาและการเผยแพร่ข่าวสาร หมวดการมีงานทำ หมวดความปลอดภัย หมวดการเคหะ หมวดเศรษฐกิจ หมวดสวัสดิการสังคม หมวดสถาบันครอบครัว และ หมวดมลภาวะ

ช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2529

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 – 5 รัฐบาลได้เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกายภาพ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยมุ่งตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic needs approach) ประกอบกับกระแสแนวคิด “การพัฒนามนุษย์” จึงได้มุ่งเป้าหมายไปสู่คนยากจนในชนบทมากขึ้น แต่ยังคงเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาความขาดแคลนในด้านปัจจัยพื้นฐานทางวัตถุ

ปีพ.ศ. 2522 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2522-2531) ได้กำหนดค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย เพื่อหาเครื่องมือปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญต่อประชาชน โดยเน้นค่านิยม 2 ลักษณะ คือ 1) ค่านิยมที่คุณค่าหรือประโยชน์โดยตรงเป็นของสังคม 2) ค่านิยมที่คุณค่าหรือประโยชน์โดยตรงต่อผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขยังได้จัดทำเครื่องชี้วัดเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัยในแม่และเด็ก การพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐานในหมู่บ้าน โดยหาเกณฑ์ชี้วัดเรื่องสุขภาพดีทั่วหน้า การจัดการด้านสาธารณสุข เป็นต้น

ในช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2524 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือสภาพัฒน์ฯ ได้นำแนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) มาใช้เป็นครั้งแรก ต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตในระดับประเทศ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ประสานงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปีพ.ศ. 2525 สภาพัฒน์ฯ ร่วมกับ *กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย* ได้ทำการจัดเก็บข้อมูล *กชช. 2 ค.* หรือเรียกว่าข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน โดยการศึกษาและจัดเก็บตัวชี้วัดจากสภาพหมู่บ้าน 5 กลุ่ม 34 ตัวชี้วัด ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การประกอบอาชีพผลผลิตและรายได้ สาธารณสุขและอนามัย แหล่งน้ำ และความรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

ปีพ.ศ. 2528 *คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ* และ สภาพัฒน์ฯ จัดทำ “*เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน*” (จปฐ.) เพื่อเป็นเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทย ประกอบด้วย หมวดอาหาร หมวดที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม หมวดโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐาน หมวดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมวดการผลิตและหาอาหาร หมวดวางแผนครอบครัว หมวดการมีส่วนร่วมของประชาชน และหมวดการพัฒนาจิตใจ

ในปีพ.ศ. 2530 กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล *กชช. 2 ค.* ร่วมกับ *จปฐ.* ในทุก 2 ปี โดยดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาองค์ประกอบตัวชี้วัดในหมวดต่างๆ โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่ม 31 ตัวชี้วัด คือ กลุ่มสภาพพื้นฐาน กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย กลุ่มแหล่งน้ำ กลุ่มความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม และกลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง โดยสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน ที่จะเป็นกลไกในการผลักดันให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง โดยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายและระดับการพึ่งตนเองเป็น 3

ระดับ คือ ระดับที่ 1 การพึ่งตนเองได้พอดี (พออยู่พอกิน) ระดับที่ 2 การพึ่งตนเองได้ดี (อยู่ดีกินดี) และระดับที่ 3 การพึ่งตนเองได้ดีมาก (มั่งมีศรีสุข) โดยได้กำหนดเครื่องชี้วัดและวิธีการติดตามประเมินผล เพื่อช่วยให้ทราบว่าการดำเนินงานในพื้นที่ใดได้ผลระดับใด (สถาบัน วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ,2530 อ้างถึงใน วรรณิ แกมเกตุ,2545)

ช่วงปีพ.ศ. 2530 – 2540

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6-7 ความพยายามในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยรัฐยังคงดำเนินมาโดยต่อเนื่อง โดยในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 รัฐบาลได้ประกาศให้อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็น “อุดมการณ์แห่งชาติ” เพื่อยกระดับการพัฒนาจิตใจและคุณภาพของประชาชน ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาสังคม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีตัวชี้วัด 82 ตัวชี้วัด (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548)

ปีพ.ศ. 2530 สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้รวบรวมสถิติข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาจัดทำ “เครื่องชี้ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม” เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิง ติดตามผลการดำเนินการและการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยกำหนดเครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจและสังคม 11 สาขา 89 ตัวชี้วัด ได้แก่ สาขาประชากร แรงงาน เกษะ ประมงทะเล เกษตร การศึกษา สาธารณสุข รายได้-รายจ่าย การขนส่งและคมนาคม การเงินการธนาคาร และสาขาบัญชีประชาชาติ

นอกจากนั้น หน่วยงานภาครัฐได้จัดทำตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม โดยความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ เช่น สภาพัฒนาฯ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น โดยได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบและตัวชี้วัดตามหมวดต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และการนำไปใช้ในแต่ละหน่วยงาน เช่น

ปีพ.ศ. 2532 สภาพัฒนาฯ ร่วมกับ กรมการพัฒนาชุมชน ได้จัดทำ “ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม” ประกอบด้วย หมวดประชากร สาธารณสุข การศึกษาและการเผยแพร่ข่าวสาร การมีงานทำ ความปลอดภัย การเคหะ เศรษฐกิจสังคม สวัสดิการสังคม สถาบันครอบครัว และมลภาวะ และได้ปรับปรุงเครื่องชี้วัดข้อมูล จปฐ. มาโดยตลอด ดังนี้

ปีพ.ศ. 2533 ได้มีการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ทุกครัวเรือนทั่วประเทศทุกปี และกรมการพัฒนาชุมชนทำการประมวลผลวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาพรวมทั้งประเทศ

ปีพ.ศ. 2535 ได้มีการปรับเปลี่ยนดัชนีชี้วัด ข้อมูล จปฐ. เพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ประกอบด้วย หมวดสภาพพื้นฐาน หมวดผลผลิต รายได้และการมีงานทำ หมวดสาธารณสุขและการอนามัย หมวดแหล่งน้ำ หมวดความรู้ การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และหมวดทรัพยากรธรรมชาติ

ปีพ.ศ. 2538 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ใช้ *เครื่องชี้ภาวะทางสังคม* เพื่อวัดคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย 9 หมวด 53 ตัวชี้วัด ได้แก่ หมวดประชากร หมวดสาธารณสุข หมวดการศึกษา หมวดเศรษฐกิจสังคม หมวดสวัสดิการสังคม หมวดการมีงานทำ หมวดสถาบันครอบครัว หมวดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และหมวดภาวะมลพิษ นอกจากนี้ได้จัดทำ “ดัชนีคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทย” เพื่อเป็นกลไกหรือเครื่องมือในการพิจารณาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพัฒนาเป็น 2 ชุด คือ *ดัชนีคุณภาพชีวิต* ประกอบด้วย 11 มิติ 64 ดัชนี ได้แก่ มิติสุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม รายได้ การทำงาน จริยธรรม ครอบครัว ความปลอดภัย คมนาคมและการสื่อสารและการมีส่วนร่วม และ *ดัชนีทุนทางสังคม* ประกอบด้วย 5 มิติ 40 ดัชนี ได้แก่ ด้านกลุ่มและเครือข่าย ด้านความไว้วางใจและความเป็นหนึ่งเดียวกัน ด้านกิจกรรมและความร่วมมือ ด้านความสมานฉันท์การอยู่ร่วมกันในสังคม ด้านความขัดแย้งและความรุนแรง และด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

ปีพ.ศ. 2539 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำ “ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต” เพื่อประเมินผลแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยติดตามและประเมินการพัฒนาประเทศที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนไทยอย่างเป็นองค์รวม (Holistic) ซึ่งประกอบด้วย 7 ด้าน คือ สุขภาพอนามัยและโภชนาการ การศึกษา ชีวิตการทำงาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้และสวัสดิการ ชีวิตครอบครัว สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ประชารัฐ

ผลจากการพัฒนาตัวชี้วัดระดับโลก

กล่าวได้ว่าหน่วยงานพัฒนาระดับโลก อาทิ องค์การความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (UN-ESCAP: *United Nations Economic Social Commission for Asia & the Pacific*) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) องค์การสหประชาชาติ (UN) เป็นต้น เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ผลิตวาทกรรมตัวชี้วัดทางสังคมออกมาเป็นจำนวนมากในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา การผลิตตัวชี้วัดดังกล่าวมีผลต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย นั่นทำให้ ตัวชี้วัดการพัฒนาสังคมภาพรวมระดับประเทศในระยะหลังๆ นั้น มีการปรับเปลี่ยน มิติการชี้วัดจาก ความจำเป็นพื้นฐาน ไปสู่มิติด้านอื่นๆ ที่มากขึ้นด้วย

ตัวอย่างเช่น แนวคิด “ดัชนีความเป็นอยู่ที่ดี” (WBI : Well-Being Index) ของ OECD ที่เน้นที่ความต้องการพื้นฐานในระยะแรกๆ แต่ในระยะถัดมาได้รับการพัฒนาเป็น 1) *ดัชนีความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์* (HWI : Human Well-Being Index) และ 2) *ดัชนีความเป็นอยู่ที่ดีของระบบนิเวศ* (EWI : Ecosystem Well-Being Index) ซึ่งมีผลการพัฒนา “ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข” ที่ สศช. นำมาใช้ประเมินผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 (พ.ศ.2540--2549) โดยมีองค์ประกอบ 7 ด้าน 25 ตัวชี้วัด ได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพอนามัย ด้านความรู้ ด้านชีวิตการทำงาน ด้านรายได้และการกระจาย

รายได้ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต และด้านการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ (เขมณัญญ์ อินทสุวรรณ, 2551)

ช่วงปี พ.ศ. 2541 – ปัจจุบัน

หลังวิกฤตเศรษฐกิจไทย 2540 เกิดกระแสการตั้งคำถามถึงการพัฒนาประเทศในรูปแบบเดิมที่มุ่งไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ อันต้องแลกมาด้วยความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ และปัญหาความยากจนที่ไม่อาจแก้ไขได้จึงต้องกลับมาทบทวนถึงจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศ และนั่นนำมาซึ่งนัยยะสำคัญ 2 ประการ 1) นัยยะต่อมิติของตัวชี้วัดที่ให้น้ำหนักกับเรื่องความสุขมากขึ้นตามลำดับ และ 2) นัยยะต่อการเป็นเจ้าของตัวชี้วัด (ซึ่งในส่วนของ 2 จะได้กล่าวถึง ในส่วนของตัวชี้วัดระดับชุมชนพื้นที่)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นฉบับแรกที่ปรับกระบวนการพัฒนาจากความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจสู่ “ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน” และยังคงเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่กำหนดจุดมุ่งหมายสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข”

เมื่อใช้ “ความสุข” เป็นจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของความสุขจึงครอบคลุมทั้งมิติของการดำรงชีวิต และแนวปฏิบัติของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ไปสู่การวัดในด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้องดีงาม (ชุดินาฏ วงศ์สุบรรณ และคณะ; 2550: 4) และให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นไปที่ความสมดุลตั้งแต่ระดับบุคคล อันประกอบไปด้วย กาย จิต สติปัญญา ระดับชุมชนเป็นเรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และระดับสังคม เป็นเรื่องระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม รวมถึงทำการกำหนดดัชนีชี้วัดความสุขอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีรายละเอียดตามรายปีดังนี้

ปีพ.ศ. 2540 มีการจัดทำดัชนีชี้วัด ข้อมูล จปฐ. เพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (2540-2544) เป็น 8 หมวด 39 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย หมวดสุขภาพดี หมวดมีบ้านอาศัย หมวดการศึกษาทั่วถ้วน หมวดครอบครัวอยู่สบาย หมวดรายได้มาก หมวดอยากร่วมพัฒนา หมวดพาสู่คุณธรรมและหมวดบำรุงสิ่งแวดล้อม

ปีพ.ศ. 2542 กระทรวงมหาดไทยประเมิน “ระดับการพัฒนา” ของหมู่บ้านในเขตชนบททั่วประเทศ เพื่อทำการประเมินความสำเร็จของ “มิติ” ของการพัฒนาใน 31 ด้าน

ปีพ.ศ. 2544 มีการปรับดัชนีชี้วัดข้อมูล จปฐ. ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (2545-2549) เป็น 6 หมวด 37 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย หมวดสุขภาพดี หมวดมีบ้านอาศัย หมวดฝึกฝนการศึกษา หมวดรายได้ก้าวหน้า หมวดร่วมใจพัฒนา หมวดปลูกฝังค่านิยม

ปีพ.ศ. 2544 สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน ได้ศึกษาเรื่อง “ดัชนีชี้วัดความดีโอกาสของหมู่บ้านชนบทตัวอย่าง” โดยได้ปรับปรุงพัฒนาจากดัชนีชี้วัดความดีโอกาสของ UNDP ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นรายครอบครัว รายหมู่บ้าน และตำบล ประกอบด้วย ดัชนี 10 ด้าน 18 องค์ประกอบ

ปีพ.ศ. 2545 สภาพัฒนาฯ ได้มีการจัดทำ “ดัชนีความอยู่ดีมีสุข” (WBI: Well-Being Index) เพื่อให้เป็นตัวชี้วัดที่ครอบคลุมในทุกมิติของการดำรงชีวิตที่เชื่อมโยงเป็นองค์รวม ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความรู้ ชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัว รายได้และการกระจายรายได้ สภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ โดยมีองค์ประกอบรวม 18 ด้าน และตัวชี้วัดทั้งหมด 25 ตัวชี้วัด

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบความอยู่ดีมีสุขมีหลายด้าน แต่ละด้านมีแนวคิดและผลการพัฒนาแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของการวัดผลสำเร็จและอัตราการเปลี่ยนแปลงของผลการพัฒนา นอกจากนี้ตัวชี้วัดย่อยแต่ละองค์ประกอบมีความต่างกัน จึงทำให้ไม่สามารถใช้ค่าเฉลี่ยเรขาคณิตมาคำนวณดัชนีรวมและใช้เป็นตัวแทนของทุกกลุ่มได้ จึงได้กำหนดเกณฑ์หรือเป้าหมายที่ใช้ในการคำนวณ ในประเด็นต่อไปนี้เป็นอายุขัยเฉลี่ย การรวมอัตราการเข้าเรียนอัตราการว่างงาน เกณฑ์หรือเป้าหมายสัดส่วนคนยากจน การกระจายรายได้ หรือเป้าหมายขั้นสูงของคดีอาชญากรรม และคดียาเสพติด

โดยเฉพาะมิติด้านชีวิตครอบครัว สภาพัฒนาฯ ได้ร่วมกับสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำ *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนา “ตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข”* โดยจำแนกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ รูปแบบของครอบครัว บทบาทหน้าที่ของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การพึ่งตนเองของครอบครัว และการเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรมของครอบครัว รวมทั้งหมด 22 ตัวชี้วัด อาทิ ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ครอบครัวที่สมาชิกแสดงออกถึงความรัก เคารพและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน หรือการที่สมาชิกอยู่กันพร้อมหน้าและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ การมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย สมาชิกไม่ติดสุราและสิ่งเสพติด เป็นต้น ต่อมาในปีพ.ศ. 2546 ได้จัดทำ “โครงการพัฒนาระบบจัดเก็บกลุ่มดัชนีชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขสำหรับประเทศไทย” โดยตระหนักว่าการวัดความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ผลกระทบต่อดำเนินการพัฒนาขั้นสุดท้ายคือ ดัชนีความอยู่ดีมีสุข (composite Index) ในที่สุด

ปีพ.ศ. 2546 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำ “ดัชนีชี้วัดความสุขของคนไทย” โดยพิจารณาจาก “ดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย” ซึ่งเป็นแบบประเมินสุขภาพจิตด้วยตนเอง สร้างขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดจำกัดความของ สุขภาพจิต หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบย่อย

ปีพ.ศ. 2547 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำ “ดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์” เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามและประเมินผลการพัฒนาด้านต่างๆ ในภาพรวมของประเทศ และต่อเนื่องมาในปี 2548 ได้สร้างเครื่องมือและวิธีการวัดค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์เพื่อบ่งชี้สถานะความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย ประกอบด้วย 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำและรายได้ ความมั่นคงส่วนบุคคล ครอบครัว การสนับสนุนทาง

สังคม สังคม วัฒนธรรม สิทธิและความเป็นธรรม การเมืองและธรรมาภิบาล โดยได้แบ่งระดับเป็น 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล 69 ตัวชี้วัด และระดับพื้นที่ 59 ตัวชี้วัด

ปีพ.ศ. 2548 สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำ “ดัชนีวัดความสุขระดับชาติ” หรือ “ดัชนีชี้วัดสุขภาพแห่งชาติ” โดยพิจารณาเป็น 3 มิติ ได้แก่ สถานะสุขภาพของคนทั้งทางร่างกาย จิตและปัญญา ระบบบริการสุขภาพ พิจารณาทั้งในระบบบริหารจัดการ ระบบการจัดสรรทรัพยากรสาธารณสุข ระบบการให้บริการ และปัจจัยบ่งชี้สุขภาพ ได้แก่ พฤติกรรมสุขภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ศักยภาพชุมชน และความมั่นคงของสังคม

นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนา “ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข” ในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ อันเป็นผลจากการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ รวมทั้งมีการพัฒนา “ดัชนีชี้วัดเมืองไทยแข็งแรง” โดยศูนย์อำนวยการบริหารยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติเมืองไทยแข็งแรง

ปีพ.ศ. 2549 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้จัดทำ “ดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อนำมาประเมินภาวะเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการอ้างอิงจากฐานข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ ที่มีระบบการจัดเก็บข้อมูลอยู่จริงในเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 7 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านเศรษฐกิจ (2) มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม (3) มิติทางสังคม (4) มิติการศึกษา (5) มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (6) มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (7) มิติด้านการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคเอกชน

ปีพ.ศ. 2549 กระทรวงมหาดไทย ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ “อยู่ดี มีสุข” เพื่อเป็น แนวทางการในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ โดยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นเจ้าภาพในการขับเคลื่อนขยายผล **หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”** ร่วมกับทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโดยกำหนดระยะเวลา 5 ปี (ปีพ.ศ. 2550-2554) ให้ขยายผลครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผล และกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านส่งเสริมการออม ด้านการดำรงชีวิตด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และด้านเอื้ออาทรช่วยเหลือกันและกัน

นอกจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐดังกล่าวแล้ว ยังมี สถาบันการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการจัดทำดัชนีวัดความสุขระดับประเทศ ได้แก่ สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2549) ได้จัดทำ **ดัชนีความสุขมวลรวม (GDHI : Gross Domestic Happiness Index)** ของคนไทยภายในประเทศ จากกรณีศึกษาตัวอย่างประชาชน 25 จังหวัดของประเทศ ประกอบด้วย 10 ปัจจัยหลักสำคัญ ได้แก่ ด้าน

สภาพแวดล้อม ด้านสภาพชุมชนที่พอกอาศัย ด้านภาวะเศรษฐกิจของตนเอง ด้านการศึกษา ด้านธรรมชาติ ด้านการเมือง-รัฐบาล-องค์กรอิสระ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพใจ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และด้านกระบวนการยุติธรรม

ต่อมาได้มีการสำรวจอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2550 และเพิ่มเติมองค์ประกอบของ *ดัชนีความสุขมวลรวม* ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี (ความจงรักภักดี ความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย) ด้านความปลาบปลื้มต่อโครงการพระราชดำริ ด้านการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านครอบครัว เด็กและเยาวชน ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ด้านความพึงพอใจในงาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดสรรอย่างเป็นธรรม ด้านบรรยากาศภายในชุมชน ด้านธรรมเนียม การเมือง-รัฐบาล-องค์กรอิสระ ด้านกระบวนการยุติธรรม และความเป็นธรรมในสังคม ด้านความสุขต่อระบบการค้าเสรีในกระแสโลกาภิวัตน์ และด้านสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งหมด 16 ด้าน

3.2 ตัวชี้วัดมิติด้านสังคมในระดับชุมชนและพื้นที่

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น นัยยะของการเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดการพัฒนาในช่วงปลายทศวรรษ 2530 ถึงปี พ.ศ. 2540 ที่สำคัญประการหนึ่ง การปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้ประโยชน์ของตัวชี้วัดจากการที่สถานะเป็นตัวชี้วัดผลลัพธ์ของการพัฒนา โดยหน่วยงานจากภายนอก มาสู่ การใช้ตัวชี้วัดในฐานะที่เป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาโดยคนในชุมชนสามารถใช้ด้วยตนเองได้

อนุชาติ พวงสำลีและอรทัยอาจอ่ำ (2539) ได้เขียนไว้ในช่วงเวลานั้นว่า ประชาชนในแต่ละกลุ่มพื้นที่ และจังหวัดจะเป็นผู้กำหนดหรือสร้าง “เครื่องชี้วัด” ของเขาเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกับเครื่องชี้วัดของที่อื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะการให้น้ำหนักและความสำคัญของแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันออกไป รวมทั้งแนวคิดในส่วนนี้มองว่า หากปล่อยให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดและสร้างเครื่องชี้วัดของเขาเอง กระบวนการดังกล่าวย่อมเป็นกระบวนการแห่งการเรียนรู้และพัฒนา อันจะช่วยกระตุ้นให้สังคมหันมาสนใจกับสภาพรอบตัวของเขาเองมากยิ่งขึ้น อันเป็นบ่อเกิดแห่งการพลังสร้างสรรค์ของคนในสังคมให้หันมาสนใจพัฒนาสังคมของเขาาร่วมกัน

แนวคิดในการสร้างตัวชี้วัดชุมชน (Community Indicators) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาการเรียนรู้เชิงประเมินตนเองของชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถบ่งบอกสถานะของตนเองในปัจจุบันและเป้าหมายหรือทิศทางของชุมชนในอนาคตได้ ดังนั้น การสร้างตัวชี้วัดชุมชนนี้จึงไม่ได้หมายความว่าถึงลักษณะของการบ่งชี้ ดีค่า หรือ วัดเพื่อจัดลำดับความเข้มแข็งหรือแข่งขันกันในเชิงความสามารถหรือการบ่งชี้ให้เห็นถึงผลงานเพื่อแสดงความคุ้มค่าแก่ผู้ให้ทุนในเชิงธุรกิจ แต่อาศัยตัวชี้วัดนี้นำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้ชุมชนได้ทบทวนและวิเคราะห์ตนเองว่าปัจจุบันกำลังอยู่ที่ไหน ทำอะไร และอนาคตต้องการไปที่ใดและด้วยวิธีการใดเพื่อไปถึงจุดหมายนั้นได้

เมื่อมีการปรับแนวคิดการพัฒนาที่เน้นความมั่นคง มาสู่การพัฒนาที่สร้างความสุข ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข หลัง ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เกิดแนวการพัฒนา

ที่เน้นชุมชนในฐานะที่ชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา และมีการใช้ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบการ ในระยะ 5 ปีหลังมานี้ กระแสเรื่องตัวชี้วัดเรื่องความสุขได้กลายเป็นประเด็นใหญ่ในระดับโลกและสังคมไทย ในระดับชุมชนหรือพื้นที่ที่ถือครองรับกระแส โดยการพัฒนาตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุขขึ้นมาเช่นกัน

เนื้อหาในส่วนนี้จะกล่าวถึง มิติด้านสังคมใน 3 ลักษณะตาม ได้แก่

- 1) ดัชนีความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชน
- 2) เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม
- 3) ตัวชี้วัดความสุข - ชุมชนเป็นสุข

3.2.1 ดัชนีความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชน

บทความและงานวิจัยในภาควิชาการมีการให้ความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” คล้ายกัน ได้แก่ เป็นชุมชนที่รวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและเรียนรู้ระดับสูง มีองค์กรในชุมชน มีกลุ่มผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มีความสามัคคีเอื้ออาทร และมักจะมีลักษณะเป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่พอกิน คนมีวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม ไม่ถูกลัทธิบริโภคนิยมครอบงำ หรือมีการเกษตรและการผลิตหลากหลาย (วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล: 2550, เสรี พงศ์พิศ: 2548) หรือเป็นชุมชนที่มีทุน 4 ด้าน ได้แก่ ทุนการเงิน(สาธารณูปโภค, อาชีพ, รายได้ ฯลฯ) ทุนมนุษย์ (ศีลธรรม, ครอบครัว, ผู้นำชุมชน) ทุนทางสังคม (ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น) และทุนธรรมชาติ (ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ) เป็นพื้นฐาน (สุมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ: 2552)

ส่วนทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในการสร้างดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนได้พยายามค้นหาคำตอบในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งมาจากฐานคิดที่ว่าคำตอบอยู่ที่หมู่บ้านหรือชุมชน โดยมุ่งเน้นให้แต่ละชุมชนเป็นผู้กำหนดความหมาย นิยาม ในเรื่องความเข้มแข็ง แต่เนื่องจากมโนทัศน์เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนมีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับหลายมิติขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละชุมชน อาทิ ทรัพยากร ระบบความสัมพันธ์ ชนบทประเพณี วัฒนธรรมในชุมชน และระหว่างชุมชนกับภายนอก (พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, 2547)

ในขณะที่งานวิจัยของนภกรรณ์ หะวานนท์ และคณะ (2550) ได้เสนอทฤษฎีฐานรากเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน ไว้ดังนี้

- 1) ชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ความสามารถในการพึ่งตนเอง ความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต ความรักหวงแหนชุมชน การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน
- 2) ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ดัชนีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ดัชนีเงื่อนไขที่นำไปสู่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจชุมชน ดัชนีกระบวนการที่นำไปสู่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจชุมชน
- 3) ดัชนีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ได้แก่ ดัชนีวัดความเป็นอิสระทางวัฒนธรรม ดัชนีเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเป็นอิสระทางวัฒนธรรม และดัชนีกระบวนการที่นำไปสู่ความเป็นอิสระทางวัฒนธรรม

4) ดัชนีความเข้มแข็งทางการเมือง ได้แก่ ดัชนีการพึ่งตนเองทางการเมืองของชุมชน ดัชนีเงื่อนไขที่นำไปสู่การพึ่งตนเองทางการเมืองชุมชน ดัชนีกระบวนการที่นำไปสู่การพึ่งตนเองทางการเมืองชุมชน

ส่วนประเวศ วัสดุและไพบูลย์ วัฒนธรรม (2541) อ้างถึงในอนุชาติ พวงลำลี, 2541) ได้ให้ตัวอย่างตัวชี้วัดที่ช่วยสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย พลังสร้างสรรค์ภายในชุมชน 6 ประการ คือ พลังคน พลังกลุ่ม พลังทุน พลังธุรกิจ พลังเอื้ออาทร และพลังการเรียนรู้ โดยตัวชี้วัดที่จะใช้ทดสอบพลังต่างๆเหล่านี้มี 7 ประการ ได้แก่ จำนวนผู้นำตามธรรมชาติต่อประชากร จำนวนสมาชิกของกลุ่มต่อประชากร อัตราการเพิ่มของจำนวนเงินออมของชุมชน จำนวนองค์กรธุรกิจที่องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของ อัตราการเพิ่มของเงินสวัสดิการในชุมชน อัตราการเพิ่มของรายได้ธุรกิจที่องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของ จำนวนการเป็นสมาชิกองค์กรภายนอก

ในขณะที่ วรรณิ แกมเกตุ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการการพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนชนบท” ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบและกระบวนการในการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. ครอบครัวที่สามารถพึ่งตนเองได้ ประกอบด้วย

- (1) การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ของตนเอง
- (2) การสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัว
- (3) การลดรายจ่ายของครอบครัว
- (4) รวมกลุ่มทำกิจกรรมการออมและด้านอาชีพเสริม
- (5) มีกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

2. ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ ประกอบด้วย

- (1) การวิเคราะห์ปัญหาและการเรียนรู้ตนเอง
- (2) การสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการพัฒนา
- (3) การแสวงหาแหล่งทุนเพื่อการพัฒนา
- (4) การสร้างกลุ่มเพื่อใช้กระบวนการกลุ่มสร้างคน
- (5) การจัดตั้งกลุ่มอาชีพและแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ
- (6) มีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- (7) การจัดระบบการบริหารของหมู่บ้าน
- (8) การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง
- (9) การขอรับการสนับสนุนจากภายนอก

และวรรณิ ได้กำหนดตัวบ่งชี้ (ตัวชี้วัด) ของการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนชนบทในแต่ละด้าน ได้แก่ การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และด้านทรัพยากรธรรมชาติ

รววิทย์ อวิรุทธิ์วรกุลและธีรพงษ์ มาลัยทอง(2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยสรุปภาพรวมตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งเป็นดังตาราง

ตารางที่ 3.1 ภาพรวมตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

องค์ประกอบหลัก/ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดเพื่อการอธิบายเสริม
<p><u>ชุมชนพึ่งตนเองได้</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัดส่วนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้งหมด 2. จำนวนกลุ่มผู้ผลิตของชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนแต่ละท้องถิ่น 3. จำนวนกลุ่มในองค์กรชุมชน 4. จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 5. สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่
<p><u>ชุมชนเกื้อกูลกัน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อหมู่บ้านทั้งหมด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนต่อหมู่บ้านทั้งหมด 2. สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน/หมู่บ้าน
<p><u>การมีส่วนร่วมของชุมชน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกในชุมชนต่อครัวเรือนทั้งหมด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนอาสาสมัครในองค์กรภาครัฐและเอกชน

จากตัวอย่างงานภาควิชาการ การให้ความหมายและเครื่องชี้วัดชุมชนเข้มแข็งข้างต้น เป็นที่น่าสนใจว่าตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งจำนวนไม่น้อยให้ความสำคัญกับการวัดเชิงปริมาณ อาทิ จำนวนของกลุ่ม หรือของบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละเรื่อง อีกทั้งตัวชี้วัดบางตัวก็ไม่สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์สุดท้ายได้ ขณะเดียวกัน ก็ไม่แสดงรากฐานของปรากฏการณ์ที่นำมาสู่ตัวชี้วัดนั้น ๆ เช่น ตัวชี้วัดในเรื่องเสถียรภาพทางการเงินของกลุ่ม/องค์กรการเงิน ก็ไม่ได้ดูว่าแหล่งรายได้มาจากที่ใด หรือไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง เสถียรภาพทางการเงินของกลุ่มกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นต้น

ขณะเดียวกัน เพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาสังคมโดยเน้นความเข้มแข็งในระดับชุมชน หรือ “ชุมชนเข้มแข็ง” นอกจากจะมีการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวมแล้ว รัฐยังผลิตนโยบายหรือโครงการที่ลงสู่ชุมชนในรูปแบบกายภาพตามที่รัฐกำหนดไว้

โดยตรง โครงการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โครงการกองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน) เป็นต้น ทำให้ต้องสร้างดัชนีชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพของโครงการเหล่านี้

3.2.2 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม

ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและสังคมที่น่าสนใจ มีตัวอย่างดังนี้

การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม โดยสถาบันวิจัยสังคม ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2545) ร่วมกันจัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดที่ชุมชนหรือองค์กรชุมชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางเพื่อใช้เป็น “ตัวชี้วัดความสุข” ของตนเองในอนาคตได้ ทั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการประเมินสภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยเป็นดัชนีชี้วัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการประเมินทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนและเป็นแนวทางในการวางแผนและติดตามผล รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาศักยภาพในระดับชุมชนจากพื้นฐานประเด็นคำถามข้างต้นนี้ น่าจะเป็นแนวทางให้กับ ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจและวัฒนธรรม ด้านสื่อและข้อมูลข่าวสาร ด้านประชาสังคม ด้านครอบครัว และด้านสวัสดิการสังคมและความมั่นคงในชีวิต ทรัพย์สิน

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมระดับองค์กรชุมชน โดย สิตาภรณ์ นาคทรพร (2539) ได้เสนอกรอบคิดในการจัดทำเครื่องชี้วัดในระดับองค์กรชุมชนขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และการประเมินองค์กรชุมชนและเครือข่าย โดยสามารถกำหนดเกณฑ์ชี้วัดที่มีความหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมตามพื้นที่ต่างๆ ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ตัวชี้วัดเกี่ยวกับภูมิปัญญาระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า และระบบความคิดของชุมชน สามารถพิจารณาจาก ผู้นำทางความคิด และความคิด พฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน
2. ตัวชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน พิจารณาจาก วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม กฎกติกาของกลุ่ม สมาชิกทั้งในด้านจำนวนและคุณภาพ กรรมการกลุ่ม กิจกรรมของกลุ่ม กองทุนของกลุ่ม
3. ตัวชี้วัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม/ชุมชน พิจารณาจาก การศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขยายเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือ
4. ตัวชี้วัดผลกระทบจากการดำเนินงานของกลุ่ม เครือข่าย พิจารณาจาก ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ด้านการเมือง/การมีส่วนร่วมและการศึกษา

การสร้างระบบมาตรฐานงานชุมชน (มชช.) โดย กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2546) ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำระบบให้มากที่สุดทุกขั้นตอน โดยคำนึงถึงความสมัครใจของชุมชนในการเข้าสู่ระบบมาตรฐานงานชุมชนและความสอดคล้อง

เหมาะสมในแต่ละชุมชนที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนที่ได้มาตรฐาน องค์กรที่ได้มาตรฐาน เครือข่ายที่ได้มาตรฐาน และชุมชนที่เข้มแข็งที่เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ตัวมาตรฐานมาประเมินตัวเอง ทำให้ได้เห็นทิศทางในการทำงาน และเป้าหมายในการพัฒนาตัวเองมากขึ้น และสามารถเป็นกรอบในการทำงานให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

- 1) เพื่อให้ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และชุมชน ใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางสร้างกระบวนการเรียนรู้ ในการประเมินตนเองและพัฒนาตนเองไปสู่ความเข้มแข็งที่ได้รับ การยอมรับร่วมกันระหว่างชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง
- 2) เพื่อบูรณาการการทำงานระหว่างภาคีการพัฒนาชุมชน และชุมชน ให้มีเป้าหมายและทิศทางการทำงานที่ชัดเจนร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวชี้วัดข้างต้น คือ แม้จะมีประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจ แต่ไม่มีการบอกรายละเอียดว่าชุมชนเข้มแข็งที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีลักษณะอย่างไร และไม่ได้เชื่อมโยงไปถึงเรื่องกลุ่มองค์กรการเงิน

3.2.3 ตัวชี้วัดความสุข - ชุมชนเป็นสุข

แนวคิดในการวัดความสุขในระดับชุมชนได้เริ่มมีพัฒนาการ อย่างชัดเจนมาตั้งแต่ช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เป็นต้นมา โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะที่ผ่านมาชุมชนชนบทส่วนใหญ่ต้องตกอยู่ในสภาพความทุกข์ยาก ทำให้ภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมมือกันค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขเพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นเป้าหมายแห่งความสุข “ตัวชี้วัดความสุข” หรือ “ตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุข” ตามเงื่อนไขบริบทของแต่ละชุมชนนั้น โดยผ่านการศึกษาวิจัยในระดับชุมชนและพื้นที่ ในขณะเดียวกันก็ประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการขยายผลและเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับ “ตัวชี้วัดการพัฒนา” ในระดับสังคมประเทศโดยรวมต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม ในการสร้าง “ตัวชี้วัด” หรือเกณฑ์วัดเพื่อเป็นเครื่องบ่งบอกถึงสภาวะความเป็นสุขของชุมชนขึ้นมา นั้นอาจเรียกชื่อที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนแข็งแรง ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนน่าอยู่ หรือ “ชุมชนเป็นสุข” เป็นต้น แต่ทั้งนี้โดยภาพรวมแล้วต่างก็ล้วนมีความหมายสะท้อนให้เห็นถึงภาวะที่ชุมชนเป็นสุข หรือความสุขที่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนนั้น เพราะสิ่งที่สำคัญที่สุดในเรื่องของการประเมิน “ความสุข” หรือ “ชุมชนเป็นสุข” นั้นจำเป็นต้องเป็นเรื่องของคนในพื้นที่เท่านั้นที่จะสามารถบอกได้ว่า อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนตนเอง มิเช่นนั้นแล้ว หากขาดการมีส่วนร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมประเมินร่วมกันของชุมชน และปล่อยให้หน่วยงานภายนอกเพียงฝ่ายเดียวในการเข้ามาประเมินว่า อะไร คือ ความสุข หรือ ความไม่สุขของชุมชน นอกจากจะก่อให้เกิดความตาม

เงื่อนไขที่ต่างไปจากวิถีชีวิตของชุมชนแล้ว ผลของการประเมินดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตและสุขภาวะโดยรวมของชุมชนได้ อีกทั้งยังนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ไม่ตรงกับปัญหาความต้องการและความเดือดร้อนของชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถสร้างปัญหาให้กับชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย

ที่ผ่านมาจึงได้เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนิยามค้นหา “ตัวชี้วัดความสุข” หรือ “ตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุข” ของตนเองอย่างกว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้ได้มีการพยายามผลักดันเรื่องการประเมินให้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ของชุมชน โดยเฉพาะการกระตุ้นและส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกันกำหนด “ตัวชี้วัด” หรือฐานข้อมูลที่เป็นของชุมชนขึ้นมาได้เอง เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางหรือภาวะความเป็นสุขของชุมชนในด้านต่างๆ ได้อย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของตนเอง เพื่อเพิ่มพลังในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายสู่เวทีสาธารณะต่อไปได้ ดังตัวอย่างแนวคิดสำคัญที่กล่าวถึงการวัด *ความสุข* หรือ *ความเป็นสุข* ดังนี้

สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ (2548) กล่าวว่า *เครื่องชี้วัดความสุขของคนไทย* สามารถวัดจากปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่พอเพียง ครอบคลุมที่อบอุ่น มีชุมชนที่เข้มแข็ง การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและการมีจิตใจที่ดี โดยการวัดด้านปริมาณอาจวัดในเรื่องของรายได้ อายุขัยเฉลี่ย การศึกษา สำหรับการวัดความสุขเชิงคุณภาพอาจวัดจากการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกทางจิตใจที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ความรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความสุขหรือความทุกข์ได้

วิจารณ์ พานิช (2549) กล่าวว่าสภาพ *"สุขภาวะสมบูรณ์"* คือ การดำรงชีพบนพื้นฐานความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล ภายใต้ *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และช่วยเหลือเกื้อกูล มีสัมมาชีพทั่วถึง มีรายได้ มีสุขภาพแข็งแรง และอายุยืนยาว เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีเป้าหมายร่วมกัน ในการนำพาชุมชนของประเทศไทยสู่การเป็นเมืองไทยแข็งแรง

ประเวศ วะสี (2549) กล่าวถึง การพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืนเพื่อ *"ความร่วมมือเป็นสุข"* มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. การมีสัมมาอาชีพเพื่อ *เศรษฐกิจพอเพียง* มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย
2. การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
3. มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีการฉ้อฉล และควบคุมอุบัติเหตุได้
4. มีสังคมเข้มแข็ง ร่วมคิดร่วมทำ กำหนดอนาคตของตนเองได้
5. มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม โดยเฉพาะการมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีทำให้มีความสุข การพัฒนาควรเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการทำมาหากิน การศึกษา ศาสนา สุขภาพและสุนทรียกรรมต่างๆ ควรเชื่อมโยงอยู่ในฐานวัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวัฒนธรรมอื่นๆ บนฐานความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตนเอง

6. มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณ หรือศาสนาธรรม การพัฒนาจิตสำนึกให้มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติ
7. มีสุขภาพดี สุขภาพ คือ สุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา
8. มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสามารถรักษาคุณภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาอย่างยั่งยืน

ดังนี้

- การมีสิ่งจำเป็นพื้นฐานอย่างเพียงพอ
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนอย่างทั่วถึง
- ชุมชนมีความสงบ ปลอดภัย สามารถป้องกันภัยและจัดการกับปัญหาอาชญากรรมได้
- ส่งเสริมด้านสุขภาพและให้บริการสาธารณสุขอย่างพอเพียง
- การมีงานทำและมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี
- การให้โอกาสทางการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้/ทักษะ
- บทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ดูแลเอาใจใส่สมาชิก
- การมีเวลาว่างให้กับครอบครัวและการพักผ่อนหย่อนใจ
- การปลูกฝัง“ความซื่อสัตย์และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน”
- ความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในชุมชน/เครือข่าย
- ความเสมอภาคและการอดทนยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายได้
- สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณอย่างเข้มแข็ง
- การปรับตัวและดำรงอยู่รอดได้ทางเศรษฐกิจ รวมถึงการจ้างงาน และอุตสาหกรรมท้องถิ่น
- การมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี และสะอาด น่าอยู่
- การปกป้องและดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ตัวอย่างพื้นที่รูปธรรมของการสร้างตัวชี้วัดความสุขทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครัวเรือนและระดับชุมชนหรือการจัดทำโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ (area-based) ดังนี้

ตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย โดยมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี จังหวัดขอนแก่น และเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ตลอดจนนักวิจัย ประชาชน ชาวบ้านและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายของโครงการ 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสุรินทร์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย” ซึ่งมี

วัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้สมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถประเมินความเปลี่ยนแปลงของความสุขของครอบครัวของตนเองจากการเรียนรู้และการจัดการสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้อย่างแท้จริง โดยอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกับการตั้งสมมุติปัญหาในการแก้ปัญหา มาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่สมาชิก

ผลจากการดำเนินงานปรากฏว่า (นพ.อภิสิทธิ์ ช่างวางกุล นพ.ยงยุทธ ขจรธรรม และคณะ, 2543) สมาชิกกว่า 2,500 ครอบครัวในเครือข่ายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม กล่าวคือ รายจ่ายลดลง เงินออมค่อยๆ เพิ่มขึ้น หนี้สินค่อยๆ ลดลง คินดีขึ้น นำเพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้น ดันไม้ใหญ่เพิ่มขึ้น พึ่งตนเองได้มากขึ้น วิถีชีวิตมีความสุขขึ้น แรงงานคืนถิ่น ครอบครัวได้กลับมาอยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิด เรื่องความสุข ที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนี้

1. **ระดับปัจเจก และครัวเรือน** เช่น ในหมวดหลักประกันในชีวิต ชาวบ้านลดรายจ่ายด้านอาหาร การกิน มีอาหารสะอาด มีเงินออม และมีปลูกไม้ผล ไม้ใช้สอยเพิ่มขึ้น หมวดร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง พบว่า มีการใช้สารฆ่าแมลงลดลง ปรับใช้สมุนไพรทดแทน ไม่เคร่งเครียด

2. **ระดับกลุ่ม** เช่น เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์ความรู้ และการจัดการ สมาชิกมีความพร้อมเพรียงเมื่อเข้าประชุม รับผิดชอบต่อกัน สมาชิกพูดเรื่องสาธารณะมากกว่าเรื่องของตนเอง รู้บทบาท เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่ม เพื่อเรียนรู้และทำกิจกรรมต่างๆ

ตัวชี้วัดความสุข โดยมหาวิทยาลัยมหิดล ได้จัดทำโครงการวิจัยเชิงคุณภาพในการวัดความสุขที่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ (จังหวัดกาญจนบุรี และชัยนาท) โดยใช้วิธีการค้นหาสิ่งที่ทำให้คนมีความสุขในระดับชุมชนเป็นดัชนีความสุขและนำมาสร้างแบบสอบถาม จัดทำตัวชี้วัดเชิงปริมาณ ต่อไป

นอกจากนี้ได้มีการจัดทำโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ (area-based) โดยการดำเนินงานของโครงการทองผาภูมิตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี ร่วมกับ บริษัทการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) หรือปตท. ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักอยู่บนฐานคิดของการสร้างความสมดุลระหว่าง “ฐานทรัพยากร-เศรษฐกิจ-ศีลธรรม” ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า “การสร้างความสุขเติบโตทางด้านเศรษฐกิจถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็ไม่ควรทำลายฐานทรัพยากรชีวภาพที่สร้างสุขภาวะที่ดีให้แก่ชุมชน ในขณะที่เดียวกันต้องไม่ทำลายศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของชุมชน เพราะไม่เช่นนั้นความสุขที่ได้มาจะไม่ยั่งยืน” โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างฐานข้อมูลทางเศรษฐกิจหรือ ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (GDP: Gross Domestic Product) และด้านทรัพยากรชีวภาพหรือผลผลิตมวลรวมนิเวศ (GEP: Gross Ecological Product) และที่สำคัญคือด้านคุณธรรมหรือ ผลผลิตมวลรวมคุณธรรม (GMP: Gross Moral Product) เพื่อให้เกิดความสุขบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง (GNH: Gross National Happiness)

โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) (2546) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้สร้าง **ตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุข และ ตัวชี้วัดความสุข**

ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักบทบาทและประเมินตนเองจากฐานงานเดิมในประเด็นต่างๆ ที่ทำอยู่แล้วในพื้นที่ควบคู่ไปกับการติดตามและประเมินผลตนเองได้อย่างมีเป้าหมายและทิศทาง โดยการกำหนดตัวชี้วัดที่อาจเริ่มจากการสะท้อนปัญหา (*ทุกข์*) หรือความคาดหวัง (*สุข*) ที่เป็นภาพรวมของชุมชน หรือกำหนดเป็นตัวชี้วัด (*ความสำเร็จ*) เฉพาะในประเด็นด้านใดด้านหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละโครงการซึ่งครอบคลุมแล้วจึงต่อยอดหรือขยายผลไปเชื่อมโยงถึงตัวชี้วัดความสุขในภาพรวมระดับชุมชนดังสามารถจำแนกประเด็นที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ของชุมชนได้ดังนี้

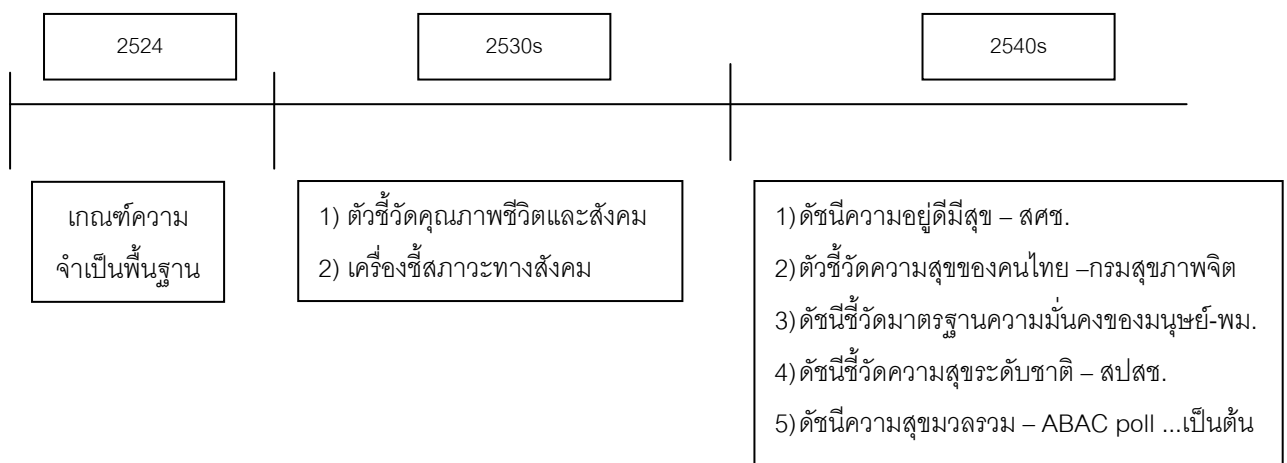
- 1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน
- 2) การเกษตรแบบยั่งยืน
- 3) การจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
- 4) การจัดการองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง และ
- 5) นักจัดการความรู้ท้องถิ่น

ทั้งนี้ในแต่ละประเด็นได้ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวิเคราะห์และสังเคราะห์ถอดเป็นบทเรียน เพื่อยกระดับเป็นองค์ความรู้นำไปสู่เป้าหมายชุมชนเป็นสุข โดยเฉพาะการค้นหาคำตอบได้ว่า **“ชุมชนเป็นสุข”** ตามตัวชี้วัดที่ชุมชนได้ร่วมกันเป็นผู้กำหนดขึ้นมาหรือไม่

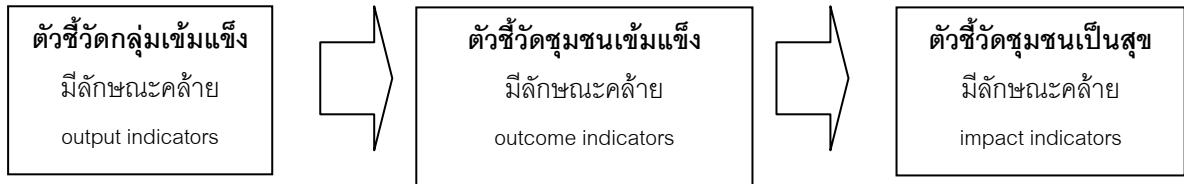
โครงการวิจัยดัชนีชี้วัดความสุขในครัวเรือนและชุมชนของประเทศไทย โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อหาค่า ดัชนีชี้วัดความสุขระดับครัวเรือนและชุมชนที่เหมาะสมของประเทศไทยประกอบด้วยตัวแปรทางด้าน ประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทสรุปตัวชี้วัดในมิติทางสังคมของประเทศไทย

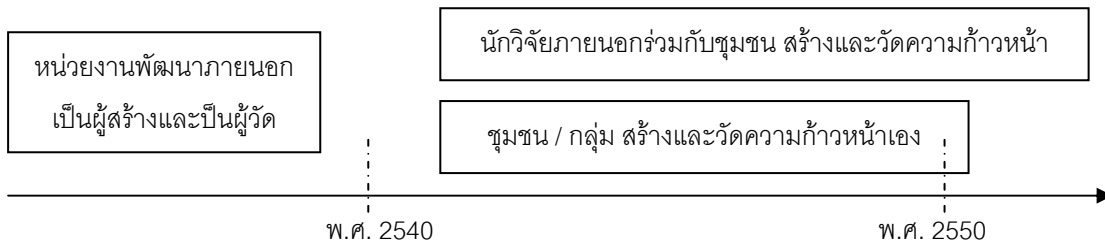
1. พัฒนาการตัวชี้วัดระดับนโยบาย

2. ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง อาจจำแนกเป็น 3 กลุ่ม

3. ผู้สร้างตัวชี้วัดและผู้ใช้ตัวชี้วัด

4. ความเชื่อมโยงกับกลุ่มกองทุนการเงินระดับฐานราก

จากตัวอย่างดัชนีที่เกี่ยวข้องกับมิติทางสังคม มีหลายตัวอย่างที่กล่าวถึงระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงอันจะนำมาสู่ชุมชนเข้มแข็งและความอยู่ดีมีสุข หรือตัวชี้วัดขององค์กรการเงินที่สนับสนุนการจัดตั้งโดยภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน ต่างก็มีประเด็นเรื่องการแก้ปัญหาหนี้สิน ความยากจน แต่กระนั้น ตัวชี้วัดเกิดขึ้นมักจะมุ่งเน้นไปที่การตอบสนองด้านเงินทุน หรือการเงินให้แก่สมาชิกในชุมชน การวัดประสิทธิภาพการทำงานของกองทุน และการสร้างดัชนีชี้วัดก็มักจะมุ่งเน้นไปที่การดำรงอยู่ การเติบโต และการมีเงินหมุนเวียนของกองทุน แต่ยังคงขาดการเชื่อมโยงไปสู่มิติการพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะเป็นมิติความเท่าเทียมในการเข้าถึงกองทุน หรือมิติการช่วยลดอัตราความเป็นหนี้สินของประชาชน ทั้ง ๆ ที่มีมิติทางสังคม สามารถพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนที่จะจัดระเบียบทางสังคมให้เอื้อต่อการที่สมาชิกของชุมชนจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สามัคคี เอื้อเฟื้อ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะถึงแม้ว่าสถาบันครอบครัวจะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ดังกล่าว แต่ในหลายกรณีครอบครัวอาจมีวิกฤตจนแก้ไขปัญหาไม่ได้โดยลำพัง ในยามที่มีวิกฤต เช่น ฝนแล้ง ผลผลิตราคาตกต่ำ ชุมชนจะต้องมีกลไก หรือการจัดสวัสดิการให้กับครอบครัวที่เดือดร้อน การจัดระเบียบชุมชนให้ร่วมแก้ปัญหาในชุมชนไม่ว่าปัญหานั้นจะเกิดจากสมาชิก หรือเกิดจากภายนอกชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างกลไกให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความสามัคคี เป็นรากฐานความเข้มแข็งชุมชนนั่นเอง

บทที่ 4

ตัวชี้วัดผลประกอบการองค์กรการเงินฐานรากของประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 3 พบว่า ตัวชี้วัดในระดับชุมชนของประเทศไทยมักจะเป็นตัวชี้วัดเป้าหมายในภาพกว้าง เช่น ดัชนีความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชน เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม ตัวชี้วัดความสุข-ชุมชนเป็นสุข เป็นต้น แต่มิได้บ่งชี้หรือสัมพันธ์เฉพาะเจาะจงกับกิจกรรมหรือโครงการใดโครงการหนึ่งที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ตัวชี้วัดเหล่านี้มาจากการระดมสมองระดมความคิดของคนในพื้นที่ มีวัตถุประสงค์ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

แม้ UNDP จะระบุว่า การรวมกลุ่มพลังชุมชนที่ประสบความสำเร็จมีพลังมากที่สุดของชุมชนไทยคือ กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนและกลุ่มจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (UNDP Thailand 2003) แต่ยังไม่พบว่ากลุ่มองค์กรชาวบ้านจะสร้างตัวชี้วัดและใช้ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มเหล่านี้ ยกเว้นที่ผู้วิจัยได้พบคือ ตัวชี้วัดของกลุ่มสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แต่ก็ไม่ได้มีการศึกษาถอดบทเรียนว่า ชุดตัวชี้วัดดังกล่าวถูกใช้และสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้หรือยกระดับของกลุ่มเองได้มากน้อยเพียงใด หรือใช้เพื่อประโยชน์เพื่อการสื่อสารกับภายนอกหรือไม่อย่างไร¹

ตัวชี้วัดที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกิจกรรมหรือโครงการในพื้นที่ เช่น ตัวชี้วัดขององค์กรการเงินชุมชน มักเป็นตัวชี้วัดที่ถูกกำหนดจากหน่วยงานภายนอกเป็นหลักเพื่อใช้ประโยชน์ในการประเมินโครงการหรือประเมินผลเพื่อการพัฒนา ได้แก่ ตัวชี้วัดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในบทนี้จะกล่าวถึงชุดตัวชี้วัดของสองหน่วยงานกำกับดูแลองค์กรการเงินดังกล่าวซึ่งเป็น **ตัวชี้วัดที่กำหนดจากภายนอก** และตัวชี้วัดของตำบลหนองสาหร่ายซึ่งเป็น **ตัวชี้วัดที่กำหนดจากภายใน** จากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวชี้วัดทั้งสามชุด

¹ ในแง่ของเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มส่วนใหญ่ใช้การ “จัดการความรู้” เพื่อพัฒนาตนเองในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆ หรือถอดบทเรียนภายในกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ตนเอง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนขบวนการองค์กรการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชนของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา โดยการจัดการความรู้จะทำให้กลุ่มต่างๆ เคลื่อนไปสู่ “พรมแดนแห่งความรู้ที่มีอยู่” โดยเฉพาะความรู้ในการปฏิบัติ ในวงเรียนรู้จะมีการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกในแง่ของทิศทาง (เช่น การลดรายจ่าย) มากกว่า “ขนาดของผล” หรือ “ขนาดของปัญหา” การจัดการความรู้ กับการสร้างตัวชี้วัดจึงเป็นเครื่องมือเรียนรู้ที่ต่างกัน ในแง่ที่ว่า การสร้างตัวชี้วัดจะบอกขนาดของผล ขนาดของปัญหาได้ชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็ใช้บอกเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม ตัวชี้วัดจึงเป็นชุดของข้อมูลที่กลุ่มสามารถนำไปใช้กระตุ้นการเรียนรู้หรือใช้สนับสนุนกระบวนการจัดการความรู้ได้ และในการสร้างตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับพื้นที่ ก็ต้องอาศัยการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญเช่นกัน

4.1 ตัวชี้วัดจากแบบสำรวจข้อมูลการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเกิดขึ้นจากแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ทศวรรษ 2510 โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคน โดยใช้เงินเป็นสื่อกลาง (กรมการพัฒนาชุมชน: 2548) กระบวนการหลักคือการชักชวนให้ประชาชนออมเงิน แล้วนำเงินมารวมกันเป็นกองทุนของชุมชน บริหารจัดการโดยชุมชน เงินของกลุ่มออมทรัพย์นอกจากจะนำไปพัฒนากลุ่มอาชีพในหมู่บ้านแล้ว ยังนำไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพ การดำเนินธุรกิจชุมชน อาทิ ศูนย์สาธิตการตลาด ยุ้งฉาง ธนาคารข้าว นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการชุมชน อาทิ ฅาปนกิจสงเคราะห์ ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น

กรมการพัฒนาชุมชน มุ่งให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ เป็นแกนนำการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในชุมชน ประเด็นเบื้องต้นที่กลุ่มออมทรัพย์ฯ สามารถ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนมีดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน: 2548; 1)

1. สร้างวินัยการใช้เงินของครัวเรือน และส่งเสริมการออมของประชาชนในชุมชนทุกชุมชน
2. ส่งเสริมการสร้างความรู้ ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสมาชิกและชุมชน
3. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน
4. ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาในชุมชน ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาความยากจนและการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อชุมชน
5. ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาคุณธรรมของสมาชิก กลุ่มและชุมชนตลอดจนส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อนุชนรุ่นหลัง

กรมการพัฒนาชุมชนจะดำเนินการสำรวจข้อมูลเพื่อประเมินการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทุกกลุ่มทั่วประเทศปีละ 1 ครั้ง ในเดือนกันยายนของทุกปี และจะประเมินระดับการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ตั้งแต่ระดับ 1-3 ขึ้นอยู่กับคะแนนรวมที่ได้รับเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีรายละเอียดโดยสรุป คือ

1. ตัวชี้วัดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มี 10 องค์ประกอบ (ตัวชี้วัดหลัก) ภายใต้อันได้ 4 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน 2) การบริหารเงินทุนและทรัพยากร 3) การพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร และ 4) ผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน
2. ตัวชี้วัดของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ มี 11 องค์ประกอบ ภายใต้อันได้ 3 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน 2) การบริหารเงินทุนและทรัพยากร 3) การพัฒนาขีดความสามารถของเครือข่าย

ตัวชี้วัดที่ทางกรมการพัฒนาชุมชนสร้างขึ้นเพื่อใช้ประเมินกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน จำนวน 15 ตัวชี้วัด
2. ด้านการบริหารเงินทุนและทรัพยากร จำนวน 7 ตัวชี้วัด
3. ด้านการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร จำนวน 7 ตัวชี้วัด
4. ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน จำนวน 3 ตัวชี้วัด

4.1.1 ตัวชี้วัดกับวัตถุประสงค์

ประเด็นสำคัญประการหนึ่ง คือ ตัวชี้วัดที่ทางกรมการพัฒนาชุมชนสร้างขึ้นเพื่อนำมาประเมินกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีความครอบคลุมวัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ มากน้อยเพียงใดผู้วิจัยได้เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กับตัวชี้วัด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด
1. ให้รู้จักประหยัด สะสมเก็บออมทรัพย์	- การส่งเงินสัจจะสะสม : จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่ส่งสัจจะทุกเดือน - การเพิ่มวงเงินสัจจะสะสมในแต่ละปี : จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่เพิ่มวงเงินสัจจะในรอบปีนี้
2. ให้มีเงินทุน สนับสนุนการประกอบอาชีพ	- การนำเงินไปลงทุนดำเนิน/ขยายกิจกรรม : กลุ่มให้สมาชิกกู้เงิน หรือกลุ่มนำเงินไปลงทุนในกิจกรรมอื่นๆของกลุ่ม เช่น ธนาคารข้าว โรงสี เป็นต้น - การส่งคืนเงินกู้ : จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่ส่งคืนเงินกู้ตามกำหนด ** ไม่มีตัวชี้วัดที่พิจารณาวัตถุประสงค์การกู้เงินของสมาชิก
3. ให้สมาชิกรวมน้ำใจ รวมทุนช่วยเหลือกัน	-
4. ให้รู้จักจัดการ จัดแจงการเงินและรายได้ของครัวเรือน	-
5. ให้มีกองทุนและสวัสดิการเพื่อสมาชิก	- การจัดสรรผลกำไรของกลุ่ม : การนำผลกำไรของกลุ่มมาจัดสรรให้สมาชิกและชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เฉลี่ยคืน การจัดสวัสดิการ เป็นต้น - การจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน : กลุ่มจัดสรรกำไรส่วนหนึ่งเป็นกองทุนในการบริการต่างๆแก่สมาชิกและชุมชน

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด
	- ความทั่วถึงของการจัดสวัสดิการ : การจัดสวัสดิการของกลุ่มมีความครอบคลุมสมาชิก หรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนมากน้อยเพียงใด
6. ให้การเรียนรู้สร้างเสริมประสบการณ์ด้านเงินทุน	<ul style="list-style-type: none"> - การเชื่อมโยงเงินทุน/ทรัพยากรกับกลุ่ม/องค์กรอื่นๆ : กลุ่มมีการเชื่อมโยงเงินทุน/ทรัพยากรระหว่างกลุ่มองค์กรอื่นๆมากน้อยเพียงใด - การเข้ารับการอบรม/สัมมนา/ดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทุน : คณะกรรมการได้รับความรู้ และการพัฒนาด้านการบริหารจัดการทุนจากการเข้ารับการฝึกอบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน จำนวนกี่ครั้ง - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม/กองทุนอื่นๆ/เครือข่ายอื่นๆ : คณะกรรมการได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม/องค์กรอื่นหรือไม่
7. ให้รู้จักการมีส่วนร่วมทำงานเป็นทีม	<ul style="list-style-type: none"> - การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานกลุ่มหรือแผนธุรกิจ : สมาชิกมีส่วนร่วมตั้งแต่การจัดทำแผนการตัดสินใจดำเนินกิจกรรม และการร่วมดำเนินกิจกรรมตามแผน - การประชุมใหญ่สามัญประจำปี : มีการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี และจำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
8. ให้รู้จักฝึกกำลัง สามัคคีช่วยเหลือกัน	- ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเสริม : กลุ่มสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มประกอบอาชีพจำนวนกี่กลุ่ม/กิจกรรม
9. ให้มีกองทุนการเงินของชาวบ้าน เพื่อการพึ่งตนเองในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเงินสัจจะสะสม : จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่ส่งสัจจะทุกเดือน - การส่งคืนเงินกู้ : จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่ส่งคืนเงินกู้ตามกำหนด
10. เพื่อส่งเสริมสินเชื่อแก่สมาชิกในด้านต่างๆ	- การนำเงินไปลงทุนดำเนิน/ขยายกิจกรรม : กลุ่มให้สมาชิกกู้เงิน หรือกลุ่มนำเงินไปลงทุนในกิจกรรมอื่นๆของกลุ่ม เช่น ธนาคารข้าว โรงสี เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของตัวชี้วัดจะเน้นไปที่ “การบริหารจัดการ” ในด้านต่างๆของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เสียเป็นส่วนใหญ่ ตัวชี้วัด “ด้าน โครงสร้างและกระบวนการทำงาน” **น่าจะเป็นตัวชี้วัดที่ได้รับความสำคัญมากที่สุด** พิจารณาจากปริมาณตัวชี้วัดหลัก (ตัวชี้วัดบังคับ) ที่ใช้ในการประเมินมีจำนวนถึง 6 ตัวชี้วัด จากตัวชี้วัดหลักที่กำหนดไว้จำนวน 10 ตัวชี้วัด และตัวชี้วัดที่กำหนดไม่สามารถสะท้อนวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ทุกข้อ

4.1.2 ตัวชี้วัดมิติทางการเงินและมิติทางสังคม

1. มิติทางการเงิน ตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชนที่อาจจัดได้ว่าอยู่ในมิติทางการเงินประกอบด้วย

- จำนวนสมาชิกที่ส่งเงินสัจจะ
- จำนวนสมาชิกที่ส่งคืนเงินกู้
- จำนวนสมาชิกที่เพิ่มวงเงินสัจจะในแต่ละปี
- ธรรมชาติ: การรายงานสถานะทางการเงินให้กับสมาชิกทราบ และการตรวจสอบบัญชีจากหน่วยงานภายนอก
- ความถี่ในการนำเงินไปฝากกับสถาบันการเงิน หรือธนาคารอื่นๆ
- ผลการดำเนินงานของกลุ่ม: พิจารณาจำนวนกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการแล้วมีผลกำไร

2. มิติทางสังคม ตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชนในมิติทางสังคมหลายตัว สะท้อนถึงความเป็นชุมชนเข้มแข็งที่เกิดจากกลุ่มออมทรัพย์การผลิต ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วมของสมาชิก : การประชุมและการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม สมาชิกเครือข่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับหรือไม่ หากมีมากน้อยเพียงใด
- การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร : สมาชิกเครือข่ายได้รับรู้รับทราบการดำเนินงานของเครือข่ายมากน้อยเพียงใด
- ด้านกระบวนการเรียนรู้ : การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม/องค์กร การเข้ารับการฝึกอบรม/สัมมนา/ดูงานจากหน่วยงานอื่นๆ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิก
- การจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน : การที่กลุ่มจัดสรรเงินกำไรส่วนหนึ่ง เป็นกองทุนในการบริการด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกหรือชุมชน เป็นการช่วยเหลือสมาชิกหรือชุมชนแบบให้เปล่า เช่น ทุนการศึกษา ค่าทำศพ พวงหรีด ค่ารักษาพยาบาล ค่าอาหารกลางวันเด็ก ช่วยเหลือคนพิการ คนชรา พัฒนาดิน เป็นต้น หากกลุ่มยังไม่มีบริการด้านการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกหรือชุมชน ค่าคะแนนที่ได้ของข้อนี้เท่ากับศูนย์
- ความทั่วถึงของการจัดสวัสดิการ : การจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ของกลุ่มมีความครอบคลุมสมาชิก คราวเรือนยากจน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชนมากน้อยแค่ไหน หากกลุ่มยังไม่มีบริการด้านการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกหรือชุมชน ค่าคะแนนที่ได้ของข้อนี้เท่ากับศูนย์)

จากการดำเนินโครงการศึกษาแนวทางการสร้างเครื่องมือประเมินตนเองฯของคณะผู้วิจัยพบว่า ตัวชี้วัดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสอดคล้องกับผลการดำเนินโครงการในพื้นที่ของผู้วิจัย ยกเว้น ตัวชี้วัดผลประกอบการจากผลกำไร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และบทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต นอกจากนี้ ตัวชี้วัดดังกล่าว ไม่สามารถชี้เน้นประเด็นวิกฤตพึงเฝ้าระวังของกลุ่ม

4.2 ตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในช่วงเวลาระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-9 ซึ่งเน้นการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน และมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รัฐบาลในขณะนั้น ได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนเงินล้าน) ที่มีการอนุมัติเงินจำนวน 1 ล้านบาทให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศโดยตรง โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน ดังต่อไปนี้²

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนและสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่สมาชิก
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบเงินกองทุน บริหารจัดการเงินกองทุน
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต
5. เกิดศักยภาพ/ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองด้านเศรษฐกิจและสังคม

4.2.1 พัฒนาการการสร้างตัวชี้วัดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

พัฒนาการการสร้างตัวชี้วัดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความน่าสนใจ เพราะมีการสร้างตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินกองทุนหมู่บ้านขึ้นมา 2 ชุด ในปี 2546 และ 2547 โดยมีแนวคิดการสร้างตัวชี้วัดที่แตกต่างกันด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน คือ

1. ตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินประสิทธิภาพการบริหารของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปี 2546 (ดังแสดงในตารางที่ 4.2) ใช้สำหรับการจัดชั้นมาตรฐานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น 3 ระดับ คือ AAA, AA และ A เพื่อการสนับสนุนต่อยอดทางการเงิน โดยกลุ่มที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานระดับ AAA จะสามารถกู้เงินเพิ่มเติมจากธนาคารของรัฐได้

² สำนักกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. ค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.villagefund.or.th/index.aspx?parent=433&pageid=469&directory=1972&pagename=content>

ตารางที่ 4.2 แนวทางการประเมินประสิทธิภาพการบริหารของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ประเด็น	มาตรฐานที่ 1 (AAA)	มาตรฐานที่ 2 (AA)	มาตรฐานที่ 3 (A)
1) ด้านเงินกู้			
* เงินกู้	สมาชิกชำระคืนในอัตราร้อยละ 90 ขึ้นไป	สมาชิกชำระคืนในอัตราร้อยละ 70-80	สมาชิกชำระเงินต่ำกว่าร้อยละ 70
* เงินออม	สมาชิกมีการออมสม่ำเสมอในอัตราร้อยละ 80 ขึ้นไป	สมาชิกมีการออมสม่ำเสมอในอัตราร้อยละ 60-80	สมาชิกมีการออมต่ำกว่าร้อยละ 60
2) ผลประกอบการ	กำไร	เท่าทุน	ขาดทุน
3) ด้านสังคม	- มีกองทุนสวัสดิการและมีการเบิกจ่าย - มีสมาชิกเพิ่มขึ้น - สมาชิกร้อยละ 90 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุน	- มีกองทุนสวัสดิการแต่ยังไม่มีการเบิกจ่าย - มีสมาชิกเท่าเดิม - สมาชิกร้อยละ 75 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุน	- ยังไม่มีกองทุนสวัสดิการ - มีสมาชิกลดลง - สมาชิกร้อยละ 60 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุน
4) การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย	สมาชิกร้อยละ 80 ขึ้นไปใช้เงินเพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ รายได้ ลดรายจ่าย หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉินเร่งด่วน	สมาชิกร้อยละ 70-80 ใช้เงินเพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉินเร่งด่วน	สมาชิกต่ำกว่าร้อยละ 70 ใช้เงินเพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉินเร่งด่วน

2. ตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปี 2547³ เป็นการสร้างตัวชี้วัดเพื่อเป็นเครื่องมือ “การประเมินเพื่อพัฒนา” โดยการใช้กรอบความคิดเรื่องศักยภาพในด้านการบริหารจัดการที่ดี และการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน เนื่องจากในขณะนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ดำเนินการมาสู่ระยะที่ 3 คือ ระยะการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของกองทุน ดังนั้นจึงนำแนวคิดในเรื่องศักยภาพการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) เป็นตัวตั้งเพื่อประเมินหรือค้นหาศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเองสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของกองทุน โดยพิจารณาศักยภาพ 2 ด้าน (ดูภาพที่ 4.1) คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่ดี และศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเองสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน ดังนี้

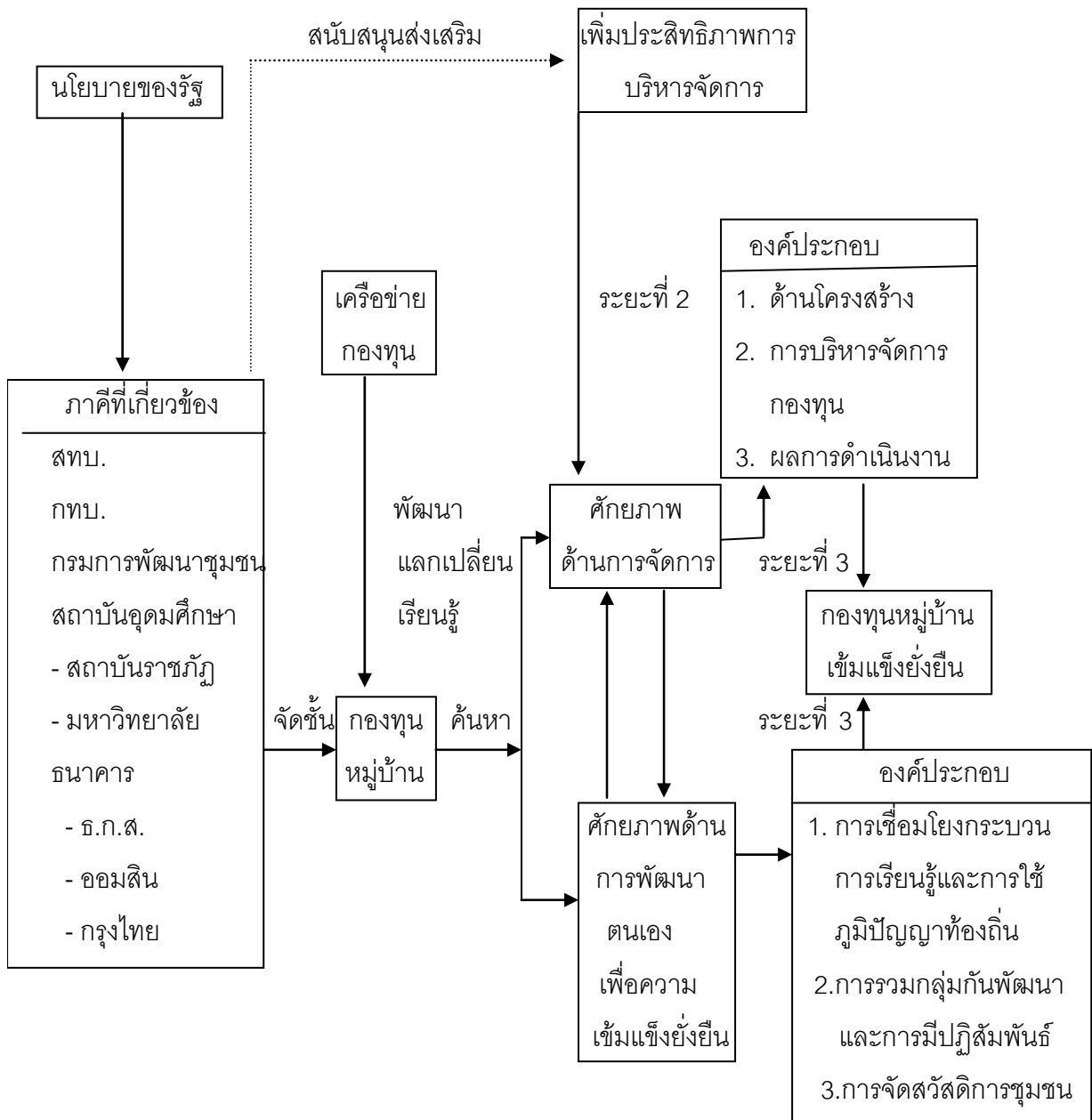
³ ข้อมูลการประเมินกองทุนหมู่บ้านฯของทาง สทบ. ในปีพ.ศ. 2547 ไม่ได้รับการเผยแพร่และนำมาใช้ เนื่องจากมีข้อผิดพลาดบางประการในขั้นตอนประมวลผลโดยสถาบันการศึกษา

ศักยภาพ	องค์ประกอบ
ด้านการบริหารจัดการกองทุนที่ดี	1) โครงสร้าง 2) การบริหารจัดการกองทุน 3) ผลการดำเนินงาน
ด้านการพึ่งพาตนเองสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน	4) การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) การรวมกลุ่มพัฒนาและการมีปฏิสัมพันธ์ 6) สวัสดิการชุมชน

ทั้งนี้ สทพ. จึงได้กำหนดตัวชี้วัดขึ้นจำนวน 37 ตัวชี้วัด โดยจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับองค์ประกอบทั้ง 6 ตามการประเมินศักยภาพทั้งสองด้านดังกล่าวข้างต้น (ดูตารางที่ 4.3) พร้อมกับออกแบบกระบวนการทำงานโดยสร้างแบบสอบถาม ให้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ ระดับตำบลเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลและรวบรวมส่งให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ซึ่งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอก็จะทำการรวบรวมเพื่อส่งให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดก่อนที่จะส่งต่อไปยังสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่เพื่อประมวลผล แล้วส่งกลับไปยัง สทพ.

ผลที่ สทพ. คาดว่าจะได้รับจากกระบวนการดังกล่าว คือ ได้ตัวชี้วัดและเครื่องมือการประเมินศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจากกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนากองทุนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน สทพ. และภาคีที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลจากผลการประเมินเพื่อนำไปใช้ในการวางแผน การพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศอย่างตรงประเด็น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศได้รู้ศักยภาพของตนเอง และนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนให้เหมาะสมและดียิ่งขึ้น และเกิดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคณะกรรมการเครือข่าย กองทุนหมู่บ้านระดับตำบล คณะกรรมการกองทุนและสมาชิก

ภาพที่ 4.1 ศักยภาพและองค์ประกอบของกองทุนหมู่บ้านที่จะทำการค้นหา เพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน

ตารางที่ 4.3 ตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ศักยภาพ	องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. ด้านการบริหารจัดการกองทุนที่ดี	1.1 โครงสร้าง	1) กระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการ 2) สถานที่ทำการ 3) การจัดการโครงสร้างระบบงาน
	1.2 การบริหารจัดการกองทุน	4) มีบุคลากรปฏิบัติการตามแผน 5) มีการกำหนดปฏิทินการทำงานของกองทุน 6) ความถี่ในการประชุมคณะกรรมการ 7) คณะกรรมการมีการวางระบบการติดตามประเมินผล 8) คณะกรรมการมีการติดตามการใช้เงินของสมาชิก 9) คณะกรรมการมีการติดตามช่วยเหลือ เร่งรัดการชำระคืนเงินกู้/ยืม 10) เอกสารการประชาสัมพันธ์ 11) ความถี่ในการประชาสัมพันธ์ 12) มีการจัดทำและจัดเก็บเอกสาร การเงิน-บัญชี และเอกสารอื่น ๆ 13) การจัดทำบัญชี 14) มีการจัดทำงบการเงิน 15) พฤติกรรมความโปร่งใสในการบริหารงาน 16) มีจำนวนเงินลงทุน 17) มีเงินรับฝากของสมาชิก
	1.3 ผลการดำเนินงาน	18) จำนวนเงินออมเฉลี่ยสะสมต่อคน 19) สัดส่วนของสมาชิกต่อการออม 20) งดการชำระคืนของสมาชิก 21) การชำระคืนเงินกู้/ยืม/ร่วมลงทุนของสมาชิก 22) ผลการประกอบการ 23) การจัดสรรกำไรจากการประกอบการ 24) คนจนตามเกณฑ์ จปฐ.และ/หรือผู้มีสิทธิรับชะภาค (กองทุนมุสลิม)ที่เป็นสมาชิกกองทุน ได้รับการอนุมัติให้กู้/ยืม/ลงทุนร่วมกันจากกองทุน

ศักยภาพ	องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
2. ด้านการพึ่งพาตนเองสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน	2.1 การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	25) กองทุนมีการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แก่คณะกรรมการและสมาชิก 26) กองทุนมีกระบวนการสร้างและพัฒนาอาชีพแก่สมาชิก 27) มีภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ ผู้รู้ทางศาสนา ฯ) เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนากองทุน 28) กองทุนได้รับองค์ความรู้จากภายนอก 29) กองทุนมีการศึกษา ดูงาน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างกองทุน
	2.2 การรวมกลุ่มพัฒนาและมีการปฏิสัมพันธ์	30) กองทุนกับเครือข่ายระดับตำบลมีการประชุมร่วมกัน 31) กองทุนกับเครือข่ายระดับตำบลมีการทำกิจกรรมอื่นนอกจากการประชุม
	2.3 สวัสดิการชุมชน	32) การป้องกันและปราบปรามอบายมุขและยาเสพติด 33) กองทุนได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายระดับต่าง ๆ 34) มีการรวมกลุ่มกันทำอาชีพในรูปแบบเครือข่าย 35) มีการบูรณาการกลุ่ม/กองทุนต่าง ๆ ในชุมชน 36) การจัดระบบสวัสดิการแก่สมาชิก กรรมการและชุมชน 37) มีการจัดสวัสดิการจากผลประกอบการให้กับคนจนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก หรือมีการจ่ายชะกาด (การบริจาคทานบังคับ) ให้กับบุคคลผู้มีสิทธิในการรับชะกาดในชุมชน

ที่มา: คู่มือการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (รายละเอียดประกอบการจัดเก็บและสังเคราะห์ข้อมูล) สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กุมภาพันธ์ 2547

4.2.2 ตัวชี้วัดกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อนำวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านฯ และตัวชี้วัดของการประเมินทั้ง 2 ปีมาวิเคราะห์ร่วมกัน จะพบว่า ตัวชี้วัดดังกล่าวมิได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านในทุกประเด็น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด
1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุน พัฒนา สร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่ม รายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่ชำระคืนเงินกู้ (ตัวชี้วัดปี 2546) - จำนวน/ร้อยละของสมาชิกที่มีการออมสม่ำเสมอ (ตัวชี้วัดปี 2546) - มีเงินรับฝากของสมาชิก (ตัวชี้วัดปี 2547) - การชำระคืนเงินกู้/ยืม/ร่วมลงทุนของสมาชิก (ตัวชี้วัดปี 2547) - คนจนตามเกณฑ์ จปฐ. และ/หรือผู้ที่มีสิทธิรับชะงักที่เป็นสมาชิก กองทุนได้รับการอนุมัติให้กู้/ยืม/ลงทุนร่วมกันจากกองทุน (ตัวชี้วัดปี 2547)
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบเงินกองทุน และการบริหารจัดการเงินกองทุน	<ul style="list-style-type: none"> - พิจารณาผลประกอบการ (ตัวชี้วัดปี 2546 และ 2547) - มีการจัดโครงสร้างระบบงาน (ตัวชี้วัดปี 2547) - กระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการ (ตัวชี้วัดปี 2547) - คณะกรรมการมีการวางระบบติดตามประเมินผล (ตัวชี้วัดปี 2547) - มีการจัดทำและจัดเก็บเอกสารการเงิน-บัญชี และเอกสารอื่นๆ (ตัวชี้วัดปี 2547) - มีการจัดทำงบต่างๆ (ตัวชี้วัดปี 2547)
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในมิติของการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวชี้วัดในปี 2547 มีการระบุศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเองสู่ความเข้มแข็งยั่งยืนในการประเมิน แต่เมื่อพิจารณาตัวชี้วัด พบว่า ยังไม่สามารถสะท้อนภาพของวัตถุประสงค์ของกองทุนที่ตั้งไว้เท่าที่ควร ตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุด คือ ไม่มีตัวชี้วัดที่เชื่อมโยงถึงเศรษฐกิจพอเพียงเลย
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสังคม (ตัวชี้วัดปี 2546) <ul style="list-style-type: none"> * การมีกองทุนสวัสดิการและมีการเบิกจ่าย * การเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกในแต่ละปี * ความมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกองทุน - มีการจัดสวัสดิการให้กับคนจนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก (ตัวชี้วัดปี 2547)
5. สร้างศักยภาพ/ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวชี้วัดของทั้ง 2 ปี ไม่มีการระบุถึงการเพิ่มศักยภาพของประชาชน/สมาชิก

มีข้อสังเกตว่า แม้องค์ประกอบจะมีความครอบคลุมแต่ก็มีตัวชี้วัดเป็นจำนวนมากและถูกกำหนดจากส่วนกลาง กว่าครึ่งหนึ่งเป็นตัวชี้วัดด้านการเงิน ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับมิติความเข้มแข็งของชุมชนยังไม่ได้เชื่อมโยงไปถึงมิติด้านสังคมอื่น ๆ แต่กระนั้น ความสามารถในการจัดการเรื่องเงินออมและแหล่งทุนสำหรับสมาชิกของชุมชนก็น่าจะเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของชุมชนเข้มแข็ง เพราะลดการพึ่งพาของชุมชนต่อระบบธนาคารหรือการกู้ยืมเงินในระบบอุปถัมภ์

ข้อมูลการประเมินกองทุนหมู่บ้านฯของทาง สทบ. ในปีพ.ศ. 2547 ไม่ได้รับการเผยแพร่และนำมาใช้ เนื่องจากมีข้อผิดพลาดบางประการในขั้นตอนประมวลผลโดยสถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์การศึกษาเบื้องต้นบางประการที่น่าสนใจดังแสดงในตารางที่ 4.5

4.3 การเปรียบเทียบตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชนและตัวชี้วัดของ สทบ.

ข้อแตกต่างระหว่างตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชน กับตัวชี้วัดของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯ คือ

1. ตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชนไม่มีการประเมินเกี่ยวกับการกู้เงินของสมาชิกว่ามีการใช้เงินตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีเพียงการระบุวัตถุประสงค์การใช้เงินของกลุ่มในกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเอง เช่น เพื่อนำไปก่อสร้างร้านค้าชุมชน โรงเรียน หรือปั้มน้ำมัน เป็นต้น
2. ตัวชี้วัดกองทุนหมู่บ้านฯของ สทบ. มีการวัดด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มไปยังสมาชิกแต่ตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชนไม่มี (ประเด็นนี้อาจมีความเชื่อมโยงไปถึงตัวชี้วัดด้านธรรมาภิบาลในฐานะที่การประชาสัมพันธ์ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของกลุ่ม)
3. ตัวชี้วัดกลุ่มออมทรัพย์ฯของกรมการพัฒนาชุมชนมีการประเมินถึงรูปแบบของการนำเงินตั้งจะที่เหลือจากการปล่อยกู้ไปใช้ เช่น ตัวชี้วัดที่แสดงถึงความถี่ในการฝากเงินกับสถาบันการเงิน และตัวชี้วัดในการนำเงินทุนไปลงทุนดำเนิน/ขยายกิจกรรม เป็นต้น แต่ตัวชี้วัดกองทุนหมู่บ้านฯกลับไม่มีการกล่าวถึงเงินตั้งจะที่รับฝากมาจากสมาชิก หรือเงินที่เหลือจากการปล่อยกู้ให้สมาชิกว่าทางกลุ่มนำไปใช้ทำอะไร

แต่เมื่อมองในภาพรวมจะพบว่า ตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชน กับตัวชี้วัดของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ทั้งในมิติของการเงิน ที่พิจารณาเพียงกระแสของจำนวนเงินและสมาชิกที่มาฝากเงินและกู้เงิน (ตัวชี้วัดทางการเงินของทั้ง 2 หน่วยงานมิได้พิจารณาหรือแสดงถึงความมั่นคงและยั่งยืนทางการเงินของกลุ่ม/สถาบัน) มิติทางสังคมที่พิจารณาเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกธรรมาภิบาล และสวัสดิการ (แต่ในด้านสวัสดิการตัวชี้วัดของทั้ง 2 หน่วยงานมีการพิจารณาถึงกลุ่มคนด้อยโอกาส หรือกลุ่มคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มด้วย แต่ประเด็นดังกล่าวไม่ได้ครอบคลุมถึงการเข้าถึงแหล่งทุนของคนจน คนด้อยโอกาส) และตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการบริหารงานและกิจกรรมของกลุ่ม เช่น กระบวนการได้มาซึ่งกรรมการ การบริหารจัดการกลุ่มของคณะกรรมการ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันของสมาชิก เป็นต้น

ตารางที่ 4.5 ตัวชี้วัดศักยภาพองค์กรการเงินชุมชน ความสำคัญ และแนวทางการพัฒนา (ดัดแปลงจากข้อมูลของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ)

ตารางที่ 4.5.1 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กร (กลุ่ม) ที่ดี

เนื้อหา	ปัญหา		ศักยภาพ	ความสำคัญ	วิธีการเรียนรู้	รูปแบบที่เหมาะสม	ความจำเป็นในการสร้างการเรียนรู้
1. การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมของบุคลากรในองค์กร	มี	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	กลุ่ม	การเชื่อมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	จำเป็น
2. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานขององค์กร	มี	มาก	ปานกลาง	มาก	กลุ่ม	การประชุมแบบเป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ	จำเป็น
3. การจัดระเบียบ ข้อบังคับ	ไม่มี	-	มาก	มาก	กลุ่ม	การเชื่อมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	ไม่จำเป็น
4. การแบ่งหน้าที่	ไม่มี	-	มาก	มาก	กลุ่ม	การเชื่อมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	ไม่จำเป็น
5. การวางแผน	มี	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	ร่วมกับ สถาบันการศึกษา	การฝึกอบรมระยะสั้น	จำเป็น
6. การตรวจสอบ	มี	ปานกลาง	น้อย	มาก	ร่วมกับ สถาบันการศึกษา	การฝึกอบรมระยะสั้น	จำเป็น
7. การประชาสัมพันธ์และการนำเสนอข้อมูล	มี	ปานกลาง	น้อย	มาก	ร่วมกับ สถาบันการศึกษา	การฝึกอบรมระยะสั้น	จำเป็น
8. การติดตามและประเมินผล	มี	มาก	น้อย	มาก	ร่วมกับ สถาบันการศึกษา	การฝึกอบรมระยะสั้น	จำเป็น
9. รูปแบบการประชุม	ไม่มี	-	มาก	ปานกลาง	กลุ่ม	การเชื่อมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	ไม่จำเป็น
10. การจดบันทึกเอกสารรายงานการประชุม	ไม่มี	-	มาก	น้อย	ตนเอง	เอกสาร คู่มือประกอบการเรียนรู้	ไม่จำเป็น
11. การบริหารจัดการองค์กรแบบบูรณาการ	มี	มาก	น้อย	มาก	ร่วมกับ สถาบันการศึกษา	การฝึกอบรมระยะสั้น	จำเป็น

ตารางที่ 4.5.2 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารการเงิน

เนื้อหา	ปัญหา		ศักยภาพ	ความสำคัญ	วิธีการเรียนรู้	รูปแบบที่เหมาะสม	ความจำเป็นในการสร้างการเรียนรู้
1. การจัดทำบัญชี	มี	มาก	น้อย	มาก	ร่วมกับสถาบันการศึกษา	ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	จำเป็น
2. การส่งเงินออม	มี	ปานกลาง	มาก	มาก	กลุ่ม	การเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	จำเป็น

ตารางที่ 4.5.3 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารสินเชื่อ

เนื้อหา	ปัญหา		ศักยภาพ	ความสำคัญ	วิธีการเรียนรู้	รูปแบบที่เหมาะสม	ความจำเป็นในการสร้างการเรียนรู้
1. การพิจารณาเงินกู้	มี	ปานกลาง	มาก	มาก	ร่วมกับสถาบันการศึกษา	ฝึกอบรมระยะสั้น	จำเป็น
2. การติดตามการใช้เงินกู้	มี	มาก	ปานกลาง	มาก	กลุ่ม	การจัดเวที เครือข่าย กองทุน	จำเป็น
3. การชำระคืนเงินกู้	มี	น้อย	มาก	มาก	กลุ่ม	การประชุมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ	จำเป็น

ตารางที่ 4.5.4 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดระบบสวัสดิการ

เนื้อหา	ปัญหา		ศักยภาพ	ความสำคัญ	วิธีการเรียนรู้	รูปแบบที่เหมาะสม	ความจำเป็นในการสร้างการเรียนรู้
1. การจัดทำระบบสวัสดิการ	มี	น้อย	มาก	มาก	กลุ่ม	การเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	จำเป็น
2. การจัดสรรกำไรสินเชื่อ	ไม่มี	-	มาก	มาก	กลุ่ม	การเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	ไม่จำเป็น
3. การพัฒนาระบบสวัสดิการ	มี	มาก	น้อย	มาก	ร่วมกับสถาบันการศึกษา	ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	จำเป็น

ตารางที่ 4.5.5 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารเพื่อลดความเสี่ยง

เนื้อหา	ปัญหา		ศักยภาพ	ความสำคัญ	วิธีการเรียนรู้	รูปแบบที่เหมาะสม	ความจำเป็นในการสร้างการเรียนรู้
	มี	น้อย					
1. การส่งเสริมการออม	มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	กลุ่ม	การเชื่อมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	จำเป็น
2. การจัดตั้งกลุ่มเพื่อลดความเสี่ยงจากการใช้เงิน	มี	มาก	น้อย	มาก	ร่วมกับสถาบันการศึกษา	ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	จำเป็น

ที่มา: ไม่ปรากฏ

4.4 ตัวชี้วัดของสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สร้างตัวชี้วัดชุมชนด้วยการกำหนด ยุทธศาสตร์ชุมชนอยู่ดีมีสุขตำบลหนองสาหร่าย ซึ่งมีการกำหนดลักษณะความดีในชุมชนจำนวน 22 ความดี และตัวชี้วัดความดีรวมทั้งสิ้น 63 ข้อ ด้วยเจตนารมณ์ให้เป็นเสมือนกฎหมายของชุมชน ตัวชี้วัดแต่ละข้อจึงมี ลักษณะเป็น “ข้อปฏิบัติ” ที่เป็นรูปธรรม และสามารถประเมินได้โดยคนในชุมชนด้วยตนเอง

เกณฑ์ความดีตามยุทธศาสตร์ชุมชนที่ดูเหมือนจะเป็นภาพในอุดมคติดังกล่าว ได้ถูกนำมาเชื่อมโยง เข้ากับ “เงิน” ในฐานะที่เป็นเครื่องมือเพื่อชักนำให้เกิดการปฏิบัติตามข้อบัญญัติความดีในยุทธศาสตร์ ด้วย แนวคิดการใช้ความดีค้ำประกันทุนของสถาบันการเงินชุมชน จึงทำให้การปฏิบัติตามตัวชี้วัดสามารถ นำมาค้ำประกันเงินกู้ได้ ทั้งยังสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามความดีเพื่อให้ผ่านตัวชี้วัดมากขึ้นด้วยสิทธิ ประโยชน์ทางเงินกู้ที่มากขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- ระดับที่หนึ่ง สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายได้โดยไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน

ผู้กู้ต้องผ่านเกณฑ์ความดี 11 ข้อ ตัวชี้วัดรวม 26 ข้อ เกณฑ์ความดีที่ต้องผ่าน ประกอบด้วย ข้อที่ 3 (อาชีพดี), ข้อที่ 6 (ครอบครัวอบอุ่น), ข้อที่ 7 (สามัคคีดี), ข้อที่ 8 (จิตใจดี), ข้อที่ 9 (มีสัจจะ), ข้อที่ 11 (มีความ กตัญญูดี), ข้อที่ 13 (ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี), ข้อที่ 15 (การเก็บออมดี), ข้อที่ 16 (นิยมไทยใช้ของไทย), ข้อที่ 20 (การละเว้นสิ่งเสพติดและอบายมุข) และข้อที่ 22 (การมีส่วนร่วมดี)

- ระดับที่สอง สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายได้โดยไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน และหากู้ไม่เกิน 10,000 บาท ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย

ผู้กู้ต้องผ่านเกณฑ์ความดี 15 ข้อ รวมตัวชี้วัด 42 ข้อ เกณฑ์ความดีที่เพิ่มขึ้นจากระดับแรก ได้แก่ ข้อ ที่ 1 (ผู้นำดี/ผู้ตามดี), ข้อที่ 2 (สุขภาพดี), ข้อที่ 12 (ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย) และข้อที่ 14 (ประหยัด/อยู่แบบพอเพียง)

- ระดับที่สาม สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายได้โดยไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน และหากู้ไม่เกิน 15,000 บาท ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย

ผู้กู้ต้องผ่านเกณฑ์ความดี 18 ข้อ รวมตัวชี้วัด 49 ข้อ เกณฑ์ความดีเพิ่มขึ้นจากระดับแรกและระดับที่ สอง ได้แก่ ข้อที่ 5 (สวัสดิการดี), ข้อที่ 10 (เรียนรู้ดี) และข้อที่ 21 (มีมารยาทและวัฒนธรรมไทยที่ดี)

- ระดับที่สี่ สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายได้โดยไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน และหากู้ไม่เกิน 20,000 บาท ไม่ต้องจ่ายค่าดอกเบี้ย

ผู้กู้ต้องผ่านเกณฑ์ความดีและตัวชี้วัดครบทุกข้อ จำนวน 22 ความดี 63 ตัวชี้วัด ซึ่งเกณฑ์ความดีที่ บวกเพิ่มเข้ามาในระดับสุดท้ายนี้ ได้แก่ ข้อที่ 4 (กลุ่มองค์กรดี), ข้อที่ 17 (มีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย), ข้อที่ 18 (มีวินัยดี) และข้อที่ 19 (ตรงเวลา)

จากเกณฑ์ความดีและตัวชี้วัดดังตารางที่ 4.6 จะเห็นว่า ตัวชี้วัดบางตัวนอกจากจะใช้เพื่อวัดผลตามเกณฑ์ความดีของยุทธศาสตร์ดังกล่าวแล้ว ยังสามารถใช้คัดกรองผู้กู้เงินเพื่อลดความเสี่ยงจากการไม่ชำระคืนเงินกู้ได้อีกด้วย เช่น เกณฑ์ความดีข้อที่ 3 อาชีพดี ที่มีตัวชี้วัดว่าต้องมีรายได้พอเลี้ยงครอบครัวโดยไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. (23,000 บาท/ปี) หรือข้อที่ 9 มีสัจจะดี ซึ่งก็คือ การตรวจสอบประวัติการชำระคืนเงินกู้ในอดีต และข้อที่ 15 การเก็บออมดี ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการกำหนดให้ผู้ที่ต้องการใช้สิทธิประโยชน์พิเศษนี้จะต้องมีเงินออมขั้นต่ำและมีการออมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอกับองค์กรการเงินของชุมชนด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ตัวชี้วัดดังกล่าวนี้ถูกกำหนดให้เป็นตัวชี้วัดขั้นต้นที่ผู้ที่ต้องการใช้ความดีค้ำประกันเงินกู้จำเป็นต้องผ่านตั้งแต่ในระดับแรก

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ขณะที่สิทธิประโยชน์ในการค้ำประกันเงินกู้และการกู้เงินแบบปลอดดอกเบี้ย เป็นสิทธิประโยชน์สำหรับผู้เป็นรายบุคคลหรือครัวเรือน แต่หน่วยการประเมินในตัวชี้วัดบางตัวยังคงมีความคลุมเครือและมีลักษณะเป็นการประเมินกลุ่มหรือองค์กรโดยรวม เช่น เกณฑ์ความดีข้อที่ 4 กลุ่มองค์กรดี ข้อที่ 5 ศาสตร์การดี ข้อที่ 10 เรียนรู้ดี เป็นต้น ซึ่งสาเหตุอาจเนื่องมาจากเกณฑ์ความดีในชุมชนและตัวชี้วัดความดีนี้ มิได้ถูกออกแบบมาเพื่อการประเมินเงินกู้โดยเฉพาะเจาะจง หากแต่มีเจตนาธรรมาภิบาลให้เป็นการยุทธศาสตร์หลักโดยทั่วไปสำหรับชุมชน การให้สิทธิประโยชน์เรื่องเงินกู้ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่ถูกนำมาเชื่อมโยง จึงมีความสับสนดังกล่าวเกิดขึ้น ทำให้ความยืดหยุ่นในการประเมินผลสำหรับเกณฑ์ชี้วัดแต่ละตัวเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับเครื่องมือแต่ละประเภท

ทั้งนี้ สำหรับการประเมินตัวชี้วัดจะพบว่า สภาผู้นำองค์กรชุมชน เป็นผู้รับบทบาทหลักในการประเมินตัวชี้วัดส่วนใหญ่ โดยใช้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวชี้วัดแต่ละข้อ เช่น ใช้ข้อมูลจากสำรวจในตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ใช้ข้อมูลจากเพื่อนบ้านในตัวชี้วัดด้านการประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน หรือข้อมูลจากเอกสารประกอบต่างๆ เช่น สมุดบันทึกรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ใบเสร็จค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า บันทึกการประชุม เป็นต้น

อย่างไรก็ดี สิ่งที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนจากยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขตำบลหนองสาหร่าย คือการบัญญัติความดีที่มีความหมายในเชิงนามธรรมให้เป็นข้อปฏิบัติที่ชัดเจนและจับต้องได้ การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้คนในชุมชนระลึกถึงและปฏิบัติตาม และการประเมินผลโดยคำนึงถึงการตรวจสอบกันเองของคนในสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องมือยึดโยงคนในชุมชนให้อยู่ในระบบกลไกทางสังคมได้อย่างน่าสนใจ

ตารางที่ 4.6 ยุทธศาสตร์ชุมชนอยู่ดีมีสุขตำบลหนองสาหร่าย (กฎหมาย)

เกณฑ์ความสุข/ตัวชี้วัดความดี/คนดีชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ลำดับที่	ความดีในชุมชน	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ผู้ประเมิน
1.	ผู้นำดี - ผู้นำโดยตำแหน่ง - ผู้นำตามธรรมชาติ	1. คิดดี พุคดี ทำดี เป็นประโยชน์โดยรวมต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (ได้รับการรับรองหรือใบประกาศเกียรติบัตร) 2. ซื่อสัตย์ มุ่งมั่น ตั้งใจจริง ทำงานโปร่งใส (ประเมินโดยประชาชนปีละ 1 ครั้ง) 3. เสียสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ รับผิดชอบ	1. ประชาชน มีมติจากเวทีประชาคมที่มีผู้เข้าร่วมประชุมอย่างน้อย ร้อยละ 80 ของหลังคาเรือน และมีมติรับรองร้อยละ 90 ของผู้เข้าประชุม (ประเมินปีละ 1 ครั้ง)
	ผู้ตามดี	1. คิดดี พุคดี ทำดี เป็นประโยชน์โดยรวมต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (ได้รับการรับรองหรือใบประกาศเกียรติบัตร) 2. ซื่อสัตย์ มุ่งมั่น ตั้งใจจริง ทำงานโปร่งใส (ประเมินโดยประชาชนปีละ 1 ครั้ง) 3. เสียสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ รับผิดชอบ	1. สภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย มีมติรับรองร้อยละ 90 ของคณะกรรมการสภา (ประเมินปีละ 1 ครั้ง)
2.	สุขภาพดี	1. ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง (มีการป้องกันควบคุมโรค/เจ็บป่วยดูแลอย่างดี) 2. จิตใจผ่อนคลายไม่เป็นโรคเครียดโรคซึมเศร้า (มีการดูแลสุขภาพร่างกายตามช่วงวัยอายุ) 3. ร่างกายไม่มีกลิ่นเหม็น 4. เครื่องแต่งกายสะอาด 5. บ้านเรือนสะอาดเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอกบริเวณบ้าน (ตามเกณฑ์บ้านน่าอยู่) 6. ช่วยทำความสะอาดในหมู่บ้านอย่างน้อย 6 ครั้งต่อปี 7. การบริโภคอาหาร (น้ำหนักตามเกณฑ์ อายุ วัยส่วนสูง) 8. การออกกำลังกายสม่ำเสมอ (ทำต่อเนื่อง 30 นาทีและสะสม)	ข้อ 1 – 4 ประเมินโดยเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ข้อ 5 ผ่านเกณฑ์บ้านน่าอยู่ ข้อ 6 ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย ข้อ 7 – 8 ประเมินโดยเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย

ลำดับที่	ความดีในชุมชน	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ผู้ประเมิน
3.	อาชีพดี	<ol style="list-style-type: none"> อาชีพสุจริต (ไม่ผิดกฎหมาย) มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว (ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. 23,000 บาท/ปี) ไม่มีคนว่างงาน (ประเมินโดยองค์การการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย) 	<p>ข้อ 1 – 2 ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย</p> <p>ข้อ 3 ประเมินโดยองค์การการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย</p>
4.	กลุ่มองค์กรดี	<ol style="list-style-type: none"> มีการรวมกลุ่มกันทำงานและสามารถแก้ไขปัญหาได้ มีโครงสร้างการบริหารและมีคณะกรรมการ มีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน (ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบล) ผ่านการยอมรับของชุมชน (ชุมชนรับรองสถานภาพ) 	<p>ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย</p> <p>ข้อ 4 ประเมินโดยประชาชน มีมติจากเวทีประชาคมที่มีผู้เข้าร่วมประชุมอย่างน้อย ร้อยละ 80 ของหลังคาเรือน และมีมติรับรองร้อยละ 90 ของผู้เข้าประชุม (ประเมินปีละ 1 ครั้ง)</p>
5.	สวัสดิการดี (ดูการมี/เข้าร่วมของผู้นำประชาชน กลุ่มองค์กร หมู่บ้าน)	<ol style="list-style-type: none"> มีกองทุนสวัสดิการของชุมชน จัดสวัสดิการโดยชุมชนเป็นแกนหลัก ครอบคลุมทุกคน ครบวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย เท่าเทียม/เสมอภาคกัน (ประเมินโดยกองทุนสวัสดิการ) 	ประเมินโดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
6.	ครอบครัว (ครอบครัวอบอุ่น)	<ol style="list-style-type: none"> ไม่มีการทะเลาะ/เจียนดี ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง รับประทานอาหารพร้อมกันอาทิตย์ละ 3 มื้อ ช่วยกันทำงาน 	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย

ลำดับ ที่	ความดีในชุมชน	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ผู้ประเมิน
7.	สามัคคีดี	1. ไม่มีการทะเลาะวิวาทในชุมชน 2. ร่วมมือกันทำงานส่วนรวมเสร็จตามเวลาที่กำหนด	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (จากข้อมูลการทำความผิดของตำรวจ)
8.	จิตใจดี	1. มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (บริจาคให้วัด โรงเรียน ชุมชน สาธารณะ) 2. มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
9.	มีสัจจะ	1. ซื่อตรง (ยืมเงิน/ กู้เงินชำระคืนตามกำหนดเวลา) (ประเมินโดยแหล่งทุนและกองทุนต่างๆ)	ประเมินโดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนอง สาหร่าย
10.	เรียนรู้ดี	1. อายุ 7 ปีขึ้นไปปรี้อยละ 90 อ่านและเขียนภาษาไทยได้ (ประเมินโดยผู้นำ) 2. มีเรื่องเรียนรู้ในชุมชนอย่างน้อย 2 เรื่อง (ประเมินโดยชุมชน กลุ่ม โรงเรียน) 3. มีการเพิ่มเติมหลักสูตรท้องถิ่นสอนในโรงเรียนอย่างน้อยที่ละ 1 หลักสูตร	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย และ คณะครูจากโรงเรียนบ้านสระลุมพุก / โรงเรียนวัด หนองขุย และ โรงเรียนเกียรติวิฑูรย์เวทิน 2
11.	มีความกตัญญูดี	1. เลี้ยงดูเอาใจใส่พ่อแม่ (สอบถามคนข้างบ้านอย่างน้อย 2 บ้าน) 2. ดูแล เชื้อฟุ้ง เคารพ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (สอบถามจากเพื่อนบ้านอย่างน้อย 2 หลังคาเรือน)
12.	ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย	1. ไม่ทำผิดกฎหมาย (ดูข้อมูลจากตำรวจ) 2. ปฏิบัติตามระเบียบของหมู่บ้าน/ ตำบล (ดูข้อมูลจากหมู่บ้าน) 3. ระเบียบกลุ่มองค์กร (ดูข้อมูลจากกลุ่ม)	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (ข้อมูลจากการทำความผิดของตำรวจ/ ข้อมูลของ หมู่บ้าน และข้อมูลของกลุ่มองค์กร)
13.	ประพฤติตนอยู่ใน ศีลธรรมอันดี	1. สีสล 5 ข้อ ระยะเวลา 1 เดือน ละเมิดไม่เกิน 3 ข้อ 2. ตักบาตร/ ทำบุญ อย่างน้อย 12 ครั้ง / ปี	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (จากการสอบถามเพื่อนบ้านอย่างน้อย 5 หลังคาเรือน)

ลำดับ ที่	ความดีในชุมชน	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ผู้ประเมิน
14.	ประหยัด/ อยู่แบบพอเพียง	1. ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย (จดบันทึกรายจ่ายแล้วลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลงได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5) 2. ใช้น้ำ ไฟ อย่างประหยัด (ค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้าลดลง)	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (ข้อ 1 ประเมินจากสมุดบันทึกรายรับ-รายจ่าย และสามารถลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยลงได้ร้อยละ 5 ข้อ 2 ประเมินจากใบเสร็จค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ย้อนหลัง 3 เดือน)
15.	การเก็บออมดี	1. มีการออมเงินฝากไว้กับกลุ่มออมทรัพย์เป็นประจำอย่างน้อย 20 บาทต่อเดือน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของครอบครัวในตำบลหนองสาหร่าย 2. มีการออมเงินฝากไว้กับสถาบันการเงินชุมชนฯ เป็นประจำอย่างน้อย 100 บาทต่อเดือน (ประเมินโดยองค์กรการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย)	ประเมินโดยองค์กรการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
16.	นิยมไทยใช้ของไทย	1. ร้องเพลงชาติไทย/ ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงชาติไทย (ทุกครั้งยกเว้นมีภารกิจ) 2. ใช้ผลิตภัณฑ์ของชุมชน 10% ของผลิตภัณฑ์ที่เคยใช้อย่างน้อย 50% ครึ่งเรือน	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
17.	มีวิถีชีวิตตามหลัก ประชาธิปไตย	1. ขอมรับและปฏิบัติตามเสียงข้างมาก 2. เคารพและปฏิบัติตามมติที่ประชุม (ประเมินโดยประชาคม) 3. การใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับ	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย ข้อ 3 ประเมินโดย อบต. หนองสาหร่าย (ข้อมูลการใช้สิทธิเลือกตั้ง)
18.	มีวินัยดี	1. ปฏิบัติตามลำดับก่อนหลัง (เข้าคิว) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 2. ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร (คาดเข็มขัด-ใส่หมวกนิรภัย) ไม่เคยถูกจับกุม	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (ข้อ 2 ประเมินจากข้อมูลของตำรวจ)
19.	ตรงเวลา	1. การเข้าประชุม/นัดหมาย (ลงเวลาที่ประชุม) 3. การมาทำงาน (ลงเวลาที่ทำงาน/โรงเรียน)	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย

ลำดับ ที่	ความดีในชุมชน	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ผู้ประเมิน
20.	การละเว้นสิ่งเสพติด และอบายมุข	1. ไม่เสพยาเสพติด (ยาบ้า ยาเค ยาอี เฮโรอีน) 2. ไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ 3. ไม่ดื่มสุรา (ในเวลาทำงานและขับรถ) 4. ไม่เล่นการพนัน (ไพ่ ไฮโล กำถั่ว ฯ หวยเถื่อน)	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนอง สาหร่าย (ข้อ 1 ประเมินจากข้อมูลของตำรวจ)
21.	มีมารยาทและ วัฒนธรรมไทยที่ดี	1. การไหว้ 2. การเคารพผู้อาวุโส 3. การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีไทยในวันต่างๆ อย่างน้อย 5 ครั้งต่อปี	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนอง สาหร่าย
22.	การมีส่วนร่วมดี	1. เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านอย่างน้อยปีละ 8 ครั้ง 2. เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนอย่างน้อยปีละ 12 ครั้ง	ประเมินโดยสภาผู้นำชุมชนตำบลหนองสาหร่าย (ประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมและสมุดลงชื่อ เข้าร่วมประชุม)

ที่มา: กลุ่มหนองสาหร่าย

กลุ่มองค์กรที่เป็นผู้ประเมิน

1. สภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
2. เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย
3. เพื่อนบ้านจำนวน 5 หลังคาเรือน
4. องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย
5. องค์กรการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
6. กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย
7. คณะครูจาก รร.บ้านสระลุมพุก / รร.วัดหนองขุย และ รร. เกียรติวิฑูรเวคิน 2
8. ประชาชน มีมติจากเวทีประชาคมที่มีผู้เข้าร่วมอย่างน้อย ร้อยละ 70 ของหลังคาเรือน และมีมติรับรองร้อยละ 90 ของผู้เข้าร่วมประชุม

เอกสารประกอบการประเมิน

1. สมุดลงชื่อเข้าร่วมประชุม
2. ข้อมูลการทำความผิดของตำรวจ
3. ใบเสร็จค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ย้อนหลัง 3 เดือน
4. สมุดบันทึกรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน
5. เกณฑ์บ้านน่าอยู่
6. บันทึกการประชุมประชาคม

ตารางที่ 4.7 การใช้เกณฑ์ชี้วัดความดีจากยุทธศาสตร์ชุมชนอยู่ดีมีสุขตำบลหนองสาหร่าย
 คำประกันทุนของสถาบันการเงินฯ

	เกณฑ์ความดีในชุมชน	11 เกณฑ์ 26 ตัวชี้วัด	15 เกณฑ์ 42 ตัวชี้วัด	18 เกณฑ์ 49 ตัวชี้วัด	22 เกณฑ์ 63 ตัวชี้วัด
1.	ผู้นำดี,ผู้ตามดี		✓	✓	✓
2.	สุขภาพดี		✓	✓	✓
3.	อาชีพดี	✓	✓	✓	✓
4.	กลุ่มองค์กรดี				✓
5.	สวัสดิการดี			✓	✓
6.	ครอบครัว	✓	✓	✓	✓
7.	สามัคคีดี	✓	✓	✓	✓
8.	จิตใจดี	✓	✓	✓	✓
9.	มีสัจจะ	✓	✓	✓	✓
10.	เรียนรู้ดี			✓	✓
11.	มีความกตัญญูดี	✓	✓	✓	✓
12.	ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย		✓	✓	✓
13.	ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี	✓	✓	✓	✓
14.	ประหยัด/อยู่แบบพอเพียง		✓	✓	✓
15.	การเก็บออมดี	✓	✓	✓	✓
16.	นิยมไทยใช้ของไทย	✓	✓	✓	✓
17.	มีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย				✓
18.	มีวินัยดี				✓
19.	ตรงเวลา				✓
20.	การละเว้นสิ่งเสพติดและอบายมุข	✓	✓	✓	✓
21.	มีมารยาทและวัฒนธรรมไทยที่ดี			✓	✓
22.	การมีส่วนร่วมดี	✓	✓	✓	✓
	วัตถุประสงค์ในการกู้เงินจาก สถาบันฯ เมื่อผ่านเกณฑ์แต่ละชุด	ไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน	ไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน 10,000 "ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย	ไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน 15,000 "ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย	ไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน 20,000 "ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย

ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

บทที่ 5

องค์การการเงินฐานรากในบริบทของเศรษฐกิจชุมชน: ข้อค้นพบจากภาคสนาม

จากการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า คริวเรือนคนไทยประมาณเกินกว่าครึ่งไม่มีเงินออมในแต่ละเดือน ในขณะที่คนจนไม่มีจะออมเพราะว่ามีรายจ่ายมากกว่ารายรับ ทั้งยังพบว่าคริวเรือนต่างๆ มีสินทรัพย์พอที่จะเลี้ยงชีพได้เพียง 5 ปีเท่านั้น คนในต่างจังหวัด 20 กว่าล้านคนในชนบท ประสบปัญหาเรื่องขาดระบบการออมที่ดี (Kiatipong, Kobsak and Thammanoon 2005) เงินจำนวนน้อยไม่คุ้มกับการเสียเวลาและค่าเดินทางไปติดต่อในสถาบันการเงินในเมือง แต่หากออมได้ ก็จะสามารเลี้ยงชีพได้ดีขึ้นนำไปสู่วัฏจักรการพัฒนา ในอีกด้านหนึ่ง คนจนยากที่จะเข้าถึงบริการทางการเงินต่างๆ ได้ นายธนาคารจะบอกว่า เพราะ เสียเงินไปที่จะปล่อยกู้ให้คนจน และการทำธุรกรรมทางการเงินของคนจนเล็กเกินไปปล่อยสินเชื่อได้ น้อย ซึ่งก็ไม่คุ้มกับค่าทำเอกสารสัญญาต่างๆ ในหลายประเทศทั่วโลก ไมโครไฟแนนซ์จึงเป็นทางออกของคนเล็กคนน้อย ไมโครไฟแนนซ์ในต่างประเทศ การสร้างจิตวิญญาณเรื่องการออมและวินัยในการออมเป็นเรื่องสำคัญ นอกเหนือจากการให้บริการสินเชื่อเพื่อการพัฒนา

คนทั่วไป โดยเฉพาะนักวิชาการ นักการเงิน นักพัฒนาอาจรู้จักชื่อ กรามีนแบงก์ และ ดร.ยูนุส นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพผู้สร้างกรามีนแบงก์หรือธนาคารคนจน แต่ไม่เคยรู้ว่าประสบการณ์การพัฒนาการเงินชุมชนของประเทศไทย อย่างเช่น ประสบการณ์ของครูชบ ยอดแก้ว พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ลุงอัมพร ด้วงปาน นั้นน่าทึ่งไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันเพราะท่านสามารถสร้าง “สถาบัน” บนฐานสังคมไทยที่นักวิชาการก็ทำไม่ได้เพราะไม่รู้จักและไม่เข้าใจวิถีคิดของชาวบ้านและวิถีชีวิตของคนจนดีพอ และปัจจุบัน “สถาบัน” นี้ก็ขยายผลเติบโตทั่วประเทศ เมื่อพูดถึง “สถาบัน” หมายถึง กติกา กติกา นี้ คือ การใช้สัจจะ การออม และหลักการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข รวมถึงการพึ่งตนเอง การทำดีเป็นกติกาในการจัดการทางการเงินเพื่อดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชน โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน แนวคิดกลุ่มการเงินชุมชนของไทยจึงมีฐานคิดทางศาสนาและวัฒนธรรม อาศัยการรู้จักมีข้อมูลเท่าเทียมกันระหว่างผู้ขอู้กับผู้ให้กู้ ระบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันของผู้คนในชุมชนอย่างของไทยทำให้การแก้ปัญหาที่มีความยืดหยุ่น และมีการพัฒนาของระบบอย่างต่อเนื่องหลากหลายมาตลอดระยะเวลาประมาณ 30 ปี

ในบทนี้จะกล่าวถึงระบบการเงินชุมชนในบริบทของเศรษฐกิจชุมชน เพื่ออธิบายการดำรงอยู่ขององค์การการเงินในพื้นที่ตัวอย่าง การปฏิบัติที่เป็นเลิศและข้อจำกัดของกลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจบริบทที่องค์การการเงินฐานรากดำรงอยู่ อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ต่อไป ข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการลงพื้นที่ภาคสนามในจังหวัดชัยนาทและนครศรีธรรมราชทั้งสามครั้ง

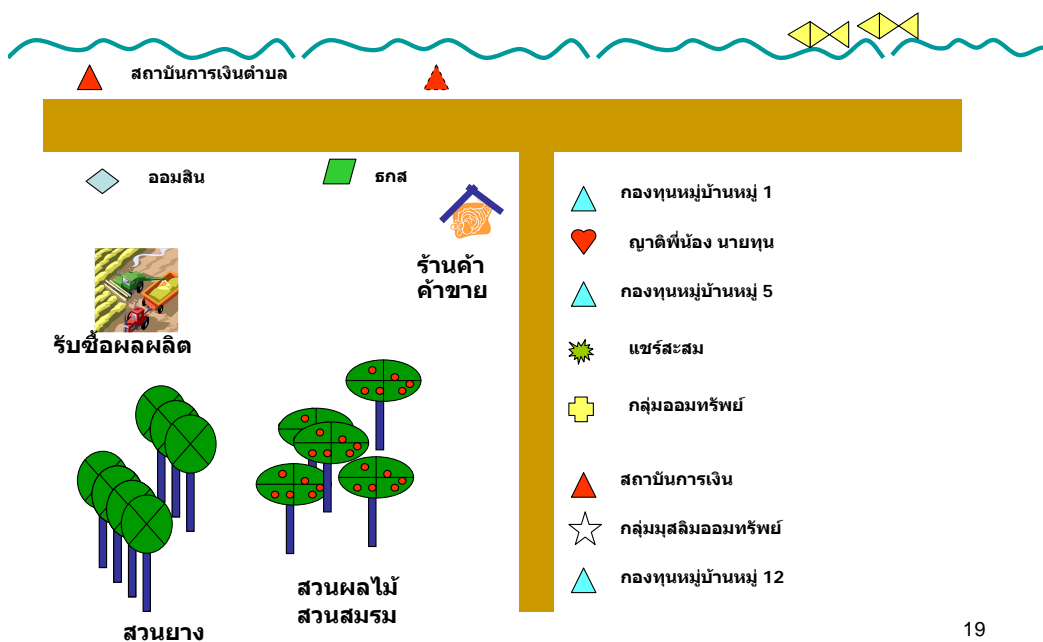
ข้อมูลเสริมบางส่วนมาจากประสบการณ์ตรงของนักวิจัยในพื้นที่อื่นๆ และมาจากการจัดเวทีเสวนาที่คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ เมื่อ 23 มีนาคม 2552

5.1 ความหลากหลายและการกระจายตัวขององค์กรการเงินฐานราก: ก้าวหน้าอยู่ตัว-เสถียร-ล้มเหลว

โดยทั่วไปในแต่ละตำบลหรือหมู่บ้าน เรามีโอกาสจะพบแหล่งสินเชื่อที่หลากหลาย ทั้งแหล่งสินเชื่อที่เป็นทางการ (ธนาคารของรัฐ ธนาคารพาณิชย์) แหล่งสินเชื่อที่ไม่เป็นทางการ (บริษัท ร้านค้า นายทุนเงินกู้ ญาติพี่น้อง เพื่อน วงแชร์) แหล่งสินเชื่อกึ่งทางการ องค์กรการเงินที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล (เช่น เครดิตยูเนียน สหกรณ์ออมทรัพย์ และแหล่งสินเชื่อชุมชนที่ชาวบ้านมารวมตัว และบริหารจัดการอย่างค่อนข้างเป็นระบบ (กลุ่มองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน แหล่งสินเชื่อเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันผ่านการกู้ยืมหมุนเวียนของคนในชุมชน

ในขณะที่หลายคน อาจจะคุ้นเคยกับคำว่า วอลล์สตรีท หรือถนนสีลม สาทร ในกรุงเทพฯ ที่เป็นถนนสายการเงินของคนเมือง ประสบการณ์ที่นักวิจัยได้พบในพื้นที่คือ วอลล์สตรีท..หรือถนนสายการเงิน..ของท้องถิ่น เป็นถนนสายหนึ่งในอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 5.1 ภาพสมมติ “ถนนสายการเงิน” ในท้องถิ่นจ.นครศรีธรรมราช

19

บนถนนสายใหญ่ เราอาจเห็น รถส. ออมสิน เมื่อแยกเข้าถนนสายรองที่ตัดผ่านหลายหมู่บ้าน สิ่งที่เราพบคือ กลุ่มองค์กรการเงินฐานรากมีมากมายเรียงรายตลอดถนนสายนี้ หัวถนนตรงหมู่ที่ 1 ไปสู่ท้ายถนนตรงหมู่ที่ 12 ก็จะมีกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ตั้งแต่หมู่ที่ 1 ไล่ไปจนถึงหมู่ที่ 12 ในขณะเดียวกันพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ของชาวมุสลิม เพราะฉะนั้น เขาก็จะมีกลุ่มมุสลิมออมทรัพย์ในลักษณะเฉพาะ ส่วนชาวพุทธ

เองก็มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เกิดขึ้นมาด้วยเช่นกัน พื้นฐานการจัดการเงินในลักษณะของกลุ่มแชร์ ญาติพี่น้อง นายทุนท้องถิ่น ก็มีอยู่ ในจำนวนกองทุนหมู่บ้าน 12 กองทุนนี้ มีอยู่ 3 กองทุนที่ล้มไปเพราะชาวบ้านไม่คืนเงิน คนค้าประกันก็ไม่คืน เนื่องจากคิดว่าเป็นเงินของรัฐบาล ภาพนี้ได้จากการนั่งคุยกับผู้หญิงชาวบ้านคนหนึ่ง รายชื่อกลุ่มที่เขียนนี้มาจากคำบอกเล่าของเธอ เธอเล่าให้ฟังว่าเธอไปกู้เงินที่ไหนมาบ้าง ตรงไหนที่กู้ได้ เธอจะกู้หมุนเวียนไปเรื่อยๆ เปรียบเทียบข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ว่าที่ไหนมีเงื่อนไขอย่างไร กู้ยากกู้ง่าย เปิดบริการวันใด จากการบอกเล่าสะท้อนให้เห็นว่ามีการแข่งขันอยู่บ้างระหว่างกลุ่มการเงินต่างๆเหล่านี้ในเรื่องของการให้บริการและอัตราดอกเบี้ย และทำให้ชาวบ้านมีทางเลือก

ที่จริง การดำรงอยู่ของกลุ่มการเงินเหล่านี้เราอาจมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าเมื่อแค่นั่งรถผ่านหรือมองจากถนน เพราะหลายๆกลุ่มไม่ได้มีสภาพเป็นตึกหรือตึกป้ายบอกสำนักงาน จนกว่าเราจะได้เข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน เราจึงจะรับทราบว่า มี “สถาบัน” ที่เรามองไม่เห็นด้วยตาเปล่าดำรงอยู่มากมาย นี่ก็มิติเชิงซ้อนของชนบทที่คนทั่วไปมองไม่เห็น จึงไม่ได้สนใจที่จะเข้าไปทำความรู้จักหรือเข้าใจและมองข้ามพลังของส่วนนี้

หากมองย้อนไปในอดีต สถานการณ์ไม่ได้เป็นเช่นนี้ เพราะว่า ริมถนนสายใหญ่ เมื่อก่อนเป็นทะเลซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรประมง ทะเลนี้คือ “ธนาคาร” ของชาวบ้าน รอบๆบริเวณนี้ เป็นสวนซึ่งมีสวนยาง สวนผลไม้ต่างๆ ทรัพยากรจะค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ สวนยางสวนผลไม้ก็เป็นทุนที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลได้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน แต่ปัจจุบัน ทรัพยากรประมงเริ่มหายไป ทุนทรัพยากรธรรมชาติเริ่มหายไป แต่ได้เกิดถนนสายใหม่ ชาวบ้านผลิตเพื่อขายและสะสมทุนประเภทใหม่ คือทุนเงินตรา องค์กรการเงินชุมชนที่ช่วยจัดการทุนเงินตราของชาวบ้านจะแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆตามเป้าหมาย คือ องค์กรการเงินชุมชนที่เน้นบริการสินเชื่อ กับองค์กรการเงินชุมชนที่เน้นให้เงินสวัสดิการ แต่ “วอลล์สตรีท” ในท้องถิ่น บนถนนสายนี้ส่วนใหญ่เราจะพบกลุ่มองค์กรที่ให้บริการสินเชื่อ

การดำรงอยู่ของกลุ่มที่ให้บริการสินเชื่อในชนบท เกิดขึ้นเมื่อสินเชื่อระบบ เช่น พ่อค้า นายทุน ให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก ในขณะที่องค์กรการเงินของรัฐ (ซึ่งมีการอุดหนุนอัตราดอกเบี้ยในชนบทให้มีราคาต่ำ) มีข้อจำกัดในการให้บริการดังแสดงในตารางที่ 5.1 ส่วนสินเชื่อถึงทางการ เช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียน ก็มีวงเงินให้กู้ยืมจำกัด

องค์กรการเงินชุมชนที่หลากหลายเหล่านี้ก็มีข้อจำกัดเช่นกัน แต่ละแห่งให้เพดานเงินให้กู้ไม่สูงนัก เพราะมีเงินจำกัดหรือเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงของกลุ่มในการปล่อยกู้แต่ละราย ชาวนาที่ชยันนาที่ลงทุนปลูกข้าวฤดูกาลหนึ่งๆ 50,000 -60,000 บาท ไม่สามารถจะพึ่งพากองทุนหมู่บ้านที่ให้กู้แค่รายละไม่เกิน 20,000 บาทได้ เขาก็ต้องไปหาแหล่งเงินกู้อื่นๆต่อไป นี่ก็คือเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ใช้อธิบายได้ว่า ทำไมชาวบ้านจึงต้องกู้หลายที่ อีกประการหนึ่งคือ การชำระคืนเงินกู้ กองทุนหมู่บ้านที่ชยันนาที่รับคืนเงินจากสมาชิกผู้กู้แค่ปีละครั้ง จึงเป็นภาระแก่ชาวบ้านในวันที่ต้องหาเงินก้อน 20,000 บาทมาคืน ในวันนั้น ก็จะเกิดการกู้ยืมกันคึกคักในหมู่บ้าน วันนั้น ความต้องการเงินในหมู่บ้านจะพุ่งกระชูด แหล่งเงินกู้ในระบบดอกเบี้ยแพงจึงยังมีบทบาทในการปล่อยกู้ได้แม้จะมีองค์กรการเงินชุมชนที่ดอกเบี้ยต่ำกว่าอยู่ในพื้นที่

จะเห็นได้ว่า ด้วยข้อจำกัดขององค์กรการเงินเอง เช่น กลุ่มที่ติดดอกเบี้ยต่ำกว่าดอกเบี้ยนอกระบบ ไม่สามารถให้วงเงินกู้ยืมเพียงแก่ชวนาคนหนึ่งได้ หรือไม่มีคนทำงานที่จะคอยมาให้บริการชาวบ้าน หลายๆวัน (องค์กรการเงินชุมชนแต่ละกลุ่มไม่ได้เปิดบริการทุกวันเพราะนี้ไม่ใช่อาชีพของเขา ชาวบ้านมีอาชีพอื่น แต่การมาทำงานที่กลุ่มเพื่อให้บริการสมาชิกเป็นการทำงานโดยสมัครใจ หรืออาจมีค่าตอบแทน บ้างเล็กน้อย) ชาวบ้านก็ต้องไปยืมแหล่งอื่นๆ มาใช้ยามจำเป็น แหล่งเงินกู้หลากหลายเหล่านี้ไม่ต่างจากตู้ เอทีเอ็มที่เรียงรายอยู่ริมถนนของคนเมืองซึ่งคนเมืองสามารถเลือกกดได้ตามเวลาที่ต้องการ ดังนั้นองค์กร การเงินฐานรากเหล่านี้จึงมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดผ่านการกู้ยืมเงินของชาวบ้าน ... นี่คือ “ระบบ การเงินชุมชน”

อย่างไรก็ดี ในกรณีของจังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยมิได้พบความหลากหลายของ “กลุ่ม” องค์กรการเงิน ชุมชนมากเท่าที่นครศรีธรรมราช การให้บริการขององค์กรการเงินก็มีความยืดหยุ่นน้อยกว่า เนื่องจาก กลุ่มการเงินจะต้องมีทั้งผู้ฝากและผู้กู้ เป็นไปได้ว่า ชวนาเชิงเดี่ยวในภาคกลาง (1) จะมีศักยภาพในการ ฝากออมน้อยกว่า หรือมีส่วนเกินทางเศรษฐกิจน้อยกว่าชาวสวนในภาคใต้ซึ่งมีผลผลิตเก็บเกี่ยวได้ต่อเนื่อง และมีผลผลิตหลากหลายมากกว่าตลอดทั้งปี (2) เข้าถึงบริการของรัฐและตลาดได้มากกว่าจึงมีระดับการ พึ่งพาตนเองน้อยกว่า หรือมีทุนทางสังคมน้อยกว่า ที่จังหวัดชัยนาท กลุ่มที่นักวิจัยพบและทำงานด้วยส่วนใหญ่เป็นกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาคือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งกลุ่มทั้งสองมีลักษณะเป็นกลุ่มที่รัฐมี บทบาทสนับสนุนอย่างสำคัญ แต่เราไม่พบ “กองทุนหมู่บ้านล้ม” ที่จังหวัดชัยนาท ต่างจากที่ นครศรีธรรมราช แม้จะมีคำบอกเล่าจากชาวบ้านนครศรีธรรมราชว่า กลุ่มล้มเป็นเพราะชาวบ้านคิดว่า เงินกองทุนหมู่บ้านไม่ได้เป็นเงินของตัวเองแต่เป็นเงินของรัฐ (จึงไม่ต้องดูแลรับผิดชอบ) แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ชาวบ้านที่ชัยนาทก็อาจอ้างได้เช่นเดียวกัน ทว่าปัญหาไม่เกิดขึ้นที่ชัยนาท เพราะชาวบ้านชัยนาทซึ่งปลูก ข้าว 5 ครั้งในสองปี มีความต้องการเงินทุนสูงกว่า การรักษา “หม้อข้าว” (กองทุนฯ) ไว้จึงเป็นเรื่องจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อกองทุนหมู่บ้านคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าแหล่งเงินกู้อื่นๆ ดังจะกล่าวต่อไป

ตารางที่ 5.1 แหล่งสินเชื่อของทางการกับกลุ่มลูกค้าและปัญหาอุปสรรคของการเข้าถึงสินเชื่อ

แหล่งสินเชื่อของทางการ	กลุ่มลูกค้า	ปัญหาอุปสรรคของการเข้าถึงสินเชื่อ
<ul style="list-style-type: none"> • ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร • สหกรณ์การเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> • เกษตรกร • วิสาหกิจชุมชนขนาดจิ๋วที่มีรายได้รายจ่ายไม่สูงนัก 	<ul style="list-style-type: none"> • ธนาคารพาณิชย์เห็นว่ามีความเสี่ยง • หัวหน้ากลุ่มไม่กล้ากู้จากสถาบันการเงินทางการ • ขาดการทำบัญชีที่เป็นมาตรฐาน
<ul style="list-style-type: none"> • SME bank 	<ul style="list-style-type: none"> • ธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อม เช่น โรงสี ผู้รับซื้อผลผลิตหรือโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นต้น • วิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่ม OTOP • ฟาร์มปศุสัตว์ 	<ul style="list-style-type: none"> • ปล่อกู้ตาม พรบ. • ผู้ขอกู้ขาดการทำแผน และแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพ • ไม่ชัดเจนว่าผู้กู้จะใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ หรือสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากเงินลงทุนได้
<ul style="list-style-type: none"> • ธนาคารออมสิน 	<ul style="list-style-type: none"> • สินเชื่อผู้อยู่อาศัย • ค้าปลีก ค้าส่ง โฆษ่วย • ธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม • สินเชื่อพัฒนาชุมชน วิสาหกิจชุมชน 	

ที่มา: ผู้วิจัยสรุปจากการประชุมเรื่องแนวทางในการเข้าถึงแหล่งทุนของสถานประกอบการและการเชื่อมโยงการผลิตเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอย่างยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชนในห้าจังหวัดภาคใต้ เมื่อ 23 กันยายน 2552 ที่คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ในภาพรวม นอกจากจะมีแหล่งสินเชื่อที่หลากหลายประเภทแล้ว แหล่งสินเชื่อหรือองค์กรการเงินต่างๆยังมีศักยภาพ และมีผลการดำเนินงานที่หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่และลักษณะการดำเนินงาน

จากการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่ม และชาวบ้านที่เป็นสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกองค์กรการเงินฐานรากของพื้นที่ศึกษาสองจังหวัด เราอาจแบ่งองค์กรการเงินชุมชนออกได้เป็น 4 กลุ่ม เรียงลำดับจากดีมากไปน้อย โดยพิจารณาสถานภาพหรือผลทางการเงิน สถานภาพหรือผลทางสังคม เทียบกับแนวปฏิบัติ (ตามภาพที่ 5.2) คือ

ภาพที่ 5.2 สถานภาพองค์กรการเงินที่พบในพื้นที่ศึกษา

	ลักษณะ/สถานภาพ/ผล	แนวปฏิบัติ
48		
A	<ul style="list-style-type: none"> ▲ เอื้อประโยชน์ด้านการเงินหรือคุณภาพชีวิต ดีหรือดีมาก ▲ มีความมั่นคงทางการเงิน 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ เชื่อมโยงการเงิน-อาชีพ-สวัสดิการ ▲ บริหารจัดการการเงินได้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ▲ มีข้อมูล/ระบบค้ำ/ระบบตรวจสอบ
B	<ul style="list-style-type: none"> ▲ เอื้อประโยชน์ด้านการเงินหรือคุณภาพชีวิต พอใช้ ▲ มีความมั่นคงทางการเงินพอใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ทำให้ชาวบ้านมีเงินหมุนเวียน ● มีข้อมูล/ระบบค้ำประกัน ● ไม่มีหนี้สูญ
C	<ul style="list-style-type: none"> ▲ เอื้อประโยชน์ด้านการเงินหรือคุณภาพชีวิต ▲ มีความเสี่ยงทางการเงิน 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ ทำให้ชาวบ้านมีเงินหมุนเวียน ▲ ระบบบัญชีไม่ชัดเจน ▲ เรงขยายสมาชิก ▲ มีหนี้สูญ
D	<ul style="list-style-type: none"> ▲ สมาชิกไม่ไว้วางใจ ▲ มีความเสี่ยงทางการเงินสูง 	<ul style="list-style-type: none"> ● กีดกัน ● ไม่โปร่งใส ● ผู้กู้ผู้ค้ำไม่คืนเงิน

กลุ่ม A กลุ่มมีความมั่นคงทางการเงิน เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกดีหรือดีมาก

แนวปฏิบัติที่สำคัญ คือ มีการเชื่อมโยงการเงิน อาชีพ สวัสดิการ การบริหารจัดการการเงินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีข้อมูล มีระบบค้ำประกัน และมีระบบการตรวจสอบใกล้ชิดกับสมาชิก เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกลุ่มแม่บ้านท่าทราย จังหวัดชัยนาท สถาบันการเงิน โมคลาน จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่ม B กลุ่มมีความมั่นคงทางการเงินดีพอใช้ไม่มีหนี้สูญ เอื้อประโยชน์ด้านการเงินหรือคุณภาพชีวิตของสมาชิกดีพอใช้

แนวปฏิบัติที่สำคัญคือ มีบริการทางการเงิน มีข้อมูล มีระบบค้ำประกัน

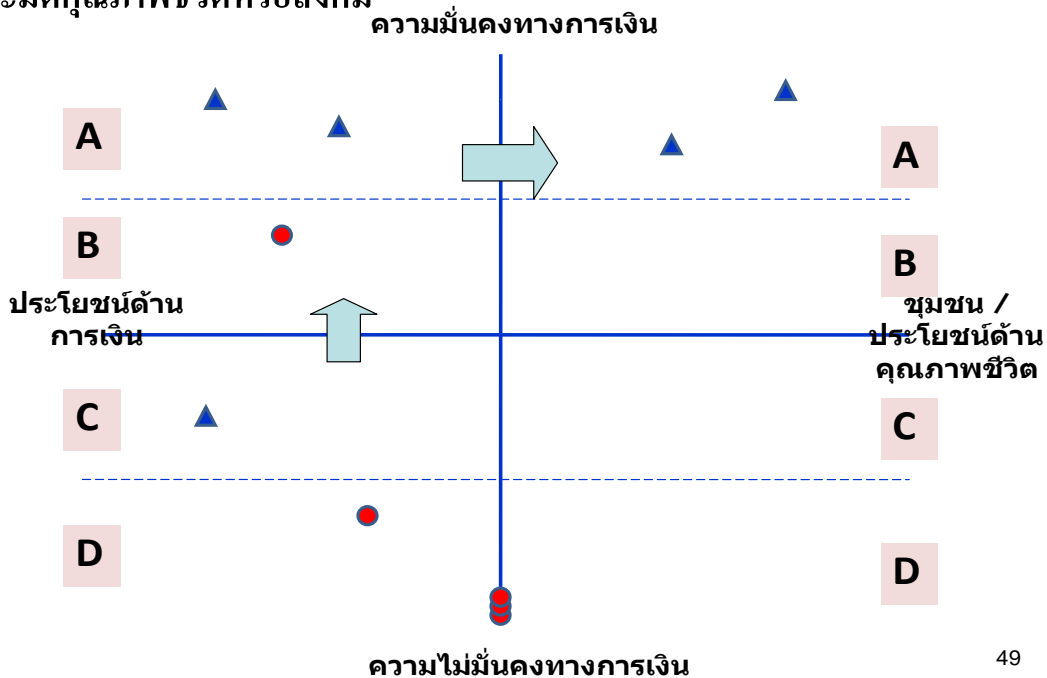
กลุ่ม C มีความเสี่ยงด้านการเงิน เอื้อประโยชน์ด้านการเงินหรือคุณภาพชีวิตพอใช้

แนวปฏิบัติที่สำคัญคือ มีบริการการเงิน ระบบบัญชีไม่ชัดเจน เรงขยายสมาชิก

- กลุ่ม D มีความเสี่ยงด้านการเงินสูง กลุ่มอาจล้ม สมาชิกไม่ไว้วางใจ
แนวปฏิบัติที่สำคัญคือ มีการกีดกันแบ่งพรรคพวก การบริหารไม่โปร่งใส พบใน
กองทุนหมู่บ้านบางหมู่บ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- กลุ่ม E คือกลุ่มที่ล้มไปแล้วก่อนที่นักวิจัยจะลงสำรวจพื้นที่

กลุ่มส่วนใหญ่ที่พบอยู่ในระดับ B หรือ C ซึ่งเป็นกลุ่มที่น่าจะสามารถพัฒนาศักยภาพได้ หากมีการเรียนรู้ที่ดี (ภาพที่ 5.3) คือ ให้มีการพัฒนาในมิติการเงินให้เข้มแข็งเป็นพื้นฐานและต่อยอดด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก

ภาพที่ 5.3 การกระจายตัวขององค์กรการเงินฐานรากในมิติการเงินและมิติคุณภาพชีวิตหรือสังคม

49

5.2 อุดมการณ์ รูปแบบ และการเป็นเจ้าของ

ความคิดพื้นฐานขององค์กรการเงินฐานรากส่วนใหญ่ที่พบในภาคสนามคือ “มีเงิน รักษาเงินได้” ยังขาดมิติของการพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้เงิน และมิติการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิก

ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งของสถานการณ์เรื่องการเงินท้องถิ่น การเงินชุมชน ก็คือความหลากหลายของอุดมการณ์ รูปแบบการบริหารจัดการ และการเป็นเจ้าของ แกนนำกลุ่มธนาคารประชาชน ห้วยน้ำขาวจังหวัดตราดแบ่งกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนออกเป็นสามสาย¹ คือ “องค์กรการเงินสาย

¹ จากการศึกษางานในพื้นที่จังหวัดตราดของนักวิจัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2552.

ประชาชน” หมายถึง ประชาชนเป็นผู้ก่อตั้ง “องค์การการเงินสายพระ” หมายถึง เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ริเริ่มโดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จังหวัดตราดเมื่อกว่า 20 ปีก่อน และกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเงินล้านเป็น “องค์กรการเงินสายรัฐ” สิ่งที่น่าสนใจ ก็คือสามแนวทางนี้มีพื้นฐานการคิดที่ต่างกัน สายรัฐใช้การออมเป็นเงื่อนไขของการเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อมีสิทธิในการกู้และวัดความสำเร็จตรงที่การคืนเงินกู้ สายพระใช้เงินเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคน การออมสม่ำเสมอเป็นสัจจะ ใช้ความคิดของตัวเองเป็นหลักประกัน และเป็นเงื่อนไขในการได้กู้ สอดแทรกคุณธรรมไว้ในกระบวนการกลุ่ม ส่วนสายประชาชนมีหลากหลายตั้งแต่ใกล้สายวัดไปจนถึงใกล้สายรัฐแล้วแต่ว่ากลุ่มจะมีอุดมการณ์และการทำงานเข้มข้นทางความคิดมากน้อยอย่างไร

การมีกองทุนหมู่บ้านซ้อนขึ้นมาในพื้นที่ที่มีกลุ่มสายพระหรือสายประชาชนที่มีกติกาเคร่งครัดจะประสบปัญหาเพราะจะทำให้มีมาตรฐานที่เป็นเงื่อนไขในการกู้ยืมสองระดับ เช่น สมาชิกที่เคยต้องรักษาคุณธรรมหรือรักษาสິงแวดล้อมไม่จับปลาในฤดูวางไข่เพื่อให้มีสิทธิในการกู้ก็สามารถหันไปกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านได้โดยไม่จำเป็นต้องรักษากติกาชุมชนอีกต่อไป เป็นต้น แต่ในบางพื้นที่ องค์กรการเงินสามสายนี้มาเชื่อมโยงกันเป็นสถาบันเดียว หรือเป็นพันธมิตรกัน ตัวอย่างการบูรณาการที่นักวิจัยพบในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น สถาบันการเงิน โมคคาล เป็น “การควบรวม” คือ การรวมเงิน รวมกติกา รวมกรรมการ และถือว่าประสบความสำเร็จ หน่วยงานภาครัฐที่ทำงานสนับสนุนก็อยากเห็นการ “บูรณาการ” ของกองทุนการเงินต่างๆ

อย่างไรก็ดี ในการทำงานภาคสนามที่จังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครศรีธรรมราช นักวิจัยไม่พบการกล่าวถึงเรื่องอุดมการณ์มากนัก ยกเว้นกรณีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเครือข่ายของพระสุบินปณีโต แต่ความแตกต่างของกลุ่มเนื่องจากความเป็นเจ้าของเงินนั้น จะเห็นภาพได้ชัดเจนในกรณีกองทุนหมู่บ้านขนาดเล็ก (ระดับหมู่บ้าน) ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งยังมีการพูดถึงการสูญเสียกองทุนเพราะชาวบ้านคิดว่าเป็นเงินของรัฐ แต่ในกรณีของกองทุนหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จแล้วขยายหรือยกระดับเป็นระดับตำบล จะดำเนินการในลักษณะที่เป็นสถาบันการเงินที่มีชาวบ้านเป็นเจ้าของเงินออมมากกว่าจะยึดติดว่ามีจุดตั้งต้นจากเงินของรัฐบาล ทั้งนี้อาจเนื่องจากการควบรวมหรือขยายกองทุนออกไปแล้ว

ส่วนในกรณีที่กองทุนหมู่บ้านได้รับการประเมินว่าเป็นกองทุน AAA (ดูบทที่ 4) และมีสิทธิกู้ยืมจากธนาคารออมสินเพิ่มขึ้นนั้น พบว่า จะมีการบริหารจัดการเงินส่วนเพิ่มที่กู้ยืมแตกต่างกันไป เช่น บางกลุ่มที่ชัยนาทจะกู้เพิ่มโดยกรรมการกลุ่มเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้กับธนาคารออมสิน ด้วยเหตุนี้กลุ่มจึงกำหนดให้เฉพาะกรรมการกลุ่มเป็นผู้มีสิทธิได้กู้ ในกองทุนหมู่บ้าน AAA จึงมีสามบัญชีแตกต่างตามการเป็นเจ้าของเงิน คือ บัญชีเงินออมของสมาชิก บัญชีเงินล้านของรัฐ และบัญชีเงินกู้จากธนาคาร เป้าหมายการบริหารจัดการบัญชีเงินล้านและบัญชีเงินกู้คือ ไม่ให้เงินสูญหาย ส่วนบัญชีเงินออมของสมาชิกจะมีเป้าหมายให้เงินเพิ่มพูนขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มที่ขยายตัวเป็นระดับตำบล

ในส่วนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชน แต่เงินออมหรือเงินหุ้น (เงินสัจจะ) เป็นเงินของชาวบ้านซึ่งมักเป็นสมาชิกกลุ่มการผลิตในหมู่บ้าน (เช่น กลุ่มแม่บ้าน) เป็นองค์กรการเงินชุมชนที่ทำงานด้านพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ที่ให้สินเชื่อแต่นำผลกำไรจากสินเชื่อไปลงทุนทำวิสาหกิจชุมชนและจัดสวัสดิการ เช่น แคมพูสมุนไพร์ นอกจากสมาชิกจะได้ออมได้สินเชื่อแล้ว ยังทำให้สมาชิกมีงานทำด้วย โดยเฉพาะคนชราหรือผู้พิการเจ็บป่วยในพื้นที่ที่มีงานทำอย่างไรก็ดี แม้จะตั้งต้นที่ปรัชญาการออมเพื่อการผลิต แต่ในทางปฏิบัติปัจจุบัน การออมได้กลายเป็นเพียงเงื่อนไขของการกู้ และการกู้ก็ไม่ได้เคร่งครัดว่าจะนำไปใช้ตรงวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตเสมอไป

ประมาณการจากประสบการณ์การลงพื้นที่ว่า กลุ่มที่เชื่อมโยงการออมกับการผลิตและสวัสดิการอย่างแท้จริงนั้นน่าจะมีประมาณร้อยละ 10 ของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน

ส่วนกลุ่มองค์กรการเงินอีกรูปแบบหนึ่งที่พบ เช่น กลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละบาทที่จังหวัดชัยนาท กลุ่มได้รูปแบบการจัดการมาจากกลุ่มของครูชบ ยอดแก้ว เน้นการออมเพื่อสวัสดิการ ไม่มีการปล่อยสินเชื่อเงินกู้ ชาวบ้านออมจากการลดรายจ่ายวันละบาท นำเงินออมเงินแล้วนำมารวมกันเพื่อจัดเป็นสวัสดิการคล้ายระบบประกันภัย แนวคิดที่ชาญฉลาดของครูชบคือ เพื่อแก้ข้อโต้แย้งที่ว่า ไม่ออมเพราะไม่มีเงิน(รายได้) ครูชบบอกว่าถึงไม่มีรายได้คุณก็ออมได้ トラบใดที่คุณยังมีรายจ่าย นั่นคือ ลดรายจ่ายหนึ่งบาทมาเป็นเงินออม .. เงินสวัสดิการมาจากการออมวันละบาทอย่างเดียว ไม่มีดอกเบี้ยด้วย หนึ่งเดือนก็ออม 30 บาท ที่น่าสนใจคือ ปัจจุบันบริษัทประกันชีวิตรายใหญ่แห่งหนึ่งเปิดเมนูประกันชีวิต แบบจ่ายเดือนละ 30 บาท ดิฉันคิดว่า บริษัทนี้คงได้แนวคิดมาจากครูชบนี้เอง แต่ที่ต่างกันคือ อุดมการณ์เบื้องหลัง การออมวันละบาทของครูชบก็เพื่อให้เกิณิสัยการออมอย่างสม่ำเสมอและฝึกวินัยตัวเอง ส่วนการที่เป็นหนึ่งบาท ครูชบบอกว่า คนจนก็จะออมได้และไม่มีความแตกต่างกันระหว่างสมาชิกที่เป็นคนมีหรือคนจน การที่ไม่มีดอกเบี้ยเพื่อจะได้ไม่ขัดกับหลักการของศาสนาด้วยเพราะในพื้นที่ภาคใต้มีคนมุสลิมจำนวนมาก แปลว่าครูชบต้องการให้ทุกคนในหมู่บ้านสามารถเข้าร่วมกลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการนี้ได้ ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ครูชบมีแนวคิดให้ชาวบ้านออมหนึ่งส่วน รัฐสมทบหนึ่งส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสมทบหนึ่งส่วนเหมือนระบบประกันสังคมที่รัฐและนายจ้างก็สมทบให้²

5.3 สมาชิก

ผู้เป็นสมาชิกจะ ต้องฝากออมซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “หุ้น” (กรณีกองทุนหมู่บ้าน) หรือ “เงินสัจจะ” (กรณีกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ) เป็นประจำทุกเดือน แต่บางพื้นที่ก็ให้ฝากเงินก้อนเป็นรายปีได้ เงินสัจจะหรือเงินหุ้นจะอยู่ที่ 50-100 บาทต่อรายต่อเดือน³ สมาชิกองค์กรการเงินฐานรากจะมีหลากหลายอาชีพ ส่วน

² ปัจจุบัน (เดือนสิงหาคม 2552) รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะประกาศตอบรับแนวความคิดของครูชบว่ารัฐจะสมทบ 1 ส่วนให้กับกลุ่มสวัสดิการชุมชน

³ กองทุนหมู่บ้านที่ชัยนาทจะ เก็บหุ้นละ 10 บาท รายละอย่างน้อย 10 หุ้นทุกเดือน

ใหญ่เป็นเกษตรกร แรงงานรับจ้าง ผู้รับซื้อผลผลิตรายย่อย ในเขตเมืองจะมีสมาชิกที่ประกอบอาชีพค้าขาย และแม่บ้านอยู่จำนวนหนึ่ง

องค์กรการเงินในระดับหมู่บ้านในพื้นที่ศึกษาจะมีสมาชิกประมาณ 80-150 รายในกรณีชุมชนชนบท และ 200-300 รายในกรณีชุมชนเมือง คิดเป็นประมาณร้อยละ 60-70 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน (สัดส่วนไม่ต่างกันมากนักระหว่างชนบทและเมือง) สถาบันการเงินระดับตำบลจะมีสมาชิกประมาณ 500 ราย

จำนวนสมาชิกขององค์กรการเงินชุมชนจะเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การไหลออกของสมาชิกเป็นตัวชี้วัดที่ดีประการหนึ่งว่า กลุ่มกำลังประสบปัญหาหรือไม่ ในขณะที่กลุ่มที่จังหวัดชัยนาทมีจำนวนสมาชิกค่อนข้างนิ่ง ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชกลับพบว่ามี 3 กลุ่มจากประมาณ 15 กลุ่มกำลังประสบปัญหาสมาชิกลาออก ทั้งๆที่สองในสามกลุ่มนี้ ได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มที่บริหารจัดการได้ดี ปัญหาการไหลออกของสมาชิก เกิดขึ้นได้ทั้งจากข้อจำกัดของสมาชิกเอง เช่นไม่เข้าใจหลักการของกลุ่ม ความคาดหวังผลประโยชน์ของสมาชิก (อาจเพราะกลุ่มมีปัญหาในการสื่อสารกับสมาชิก) และปัญหาขาดความไว้วางใจต่อกรรมการ

5.4 อัตราดอกเบี้ย เงินปันผล สวัสดิการ

ดอกเบี้ยคือราคาของทุน ความสูงต่ำของอัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดโดยความต้องการเงินทุน ปริมาณเงินทุนที่มีในพื้นที่ อำนาจผูกขาดของเจ้าของทุน ต้นทุนการบริหารจัดการสินเชื่อ และความเสี่ยง คนในชนบทเผชิญกับอัตราดอกเบี้ยหลายอัตราขึ้นอยู่กับแหล่งทุน ความต้องการเงินทุนและความเสี่ยงของผู้กู้เอง สำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดชัยนาท เมื่อถามว่า เขากู้ที่ไหน บางคนบอกว่าไม่กู้เลยเพราะเขาไม่มีปัญญากู้ แต่เมื่อสนทนาไปสักพัก จึงได้ความว่า เขาไม่ได้กู้ (เนื่องจากคิดว่าไม่สามารถรับภาระอัตราดอกเบี้ยได้) แต่เขา “ยืม” ยืมจากญาติพี่น้อง นั่นคือ มีเงินกู้แบบปราศจากดอกเบี้ย บางคนมีการ “ซื้อผ่อนส่ง” ซึ่งเขาไม่นับว่าเป็นการ “กู้”

ดังนั้น สินเชื่อในพื้นที่ชนบทที่ศึกษาจึงมีอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ ร้อยละศูนย์ จนถึงร้อยละ 300-400 เป็นดอกเบี้ยที่ผู้กู้ยืมอาจต้องจ่ายคืนทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน แหล่งเงินกู้เหล่านี้ไม่ได้ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ ชาวบ้านจะเลือกกู้จากแหล่งที่มีดอกเบี้ยต่ำที่สุดก่อน แต่แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมักมีเงินน้อย เมื่อผู้กู้เงินเต็มพีดาน ก็จะไปกู้แหล่งอื่นที่ดอกเบี้ยสูงขึ้น สูงขึ้น

กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนที่เกิดโดยธรรมชาติ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ จะเข้ามาตั้งอัตราดอกเบี้ยระดับกลางๆ หรือก่อนไปทางสูง เช่น ร้อยละ 3 ต่อเดือน หรือ ร้อยละ 36 ต่อปี ถือว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูงที่สุดที่พบในกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน แต่ก็ไม่สูงเหมือนนายทุนเงินกู้ดอกเบี้ยร้อยละ 100-300 กลุ่มตั้งดอกเบี้ยสูงเพราะจะมีผลกำไรจัดเป็นเงินปันผลและสวัสดิการคืนสู่สมาชิก ส่วนกองทุนหมู่บ้านจะมีอัตราดอกเบี้ยต่ำที่สุด ร้อยละ 0.5 ต่อเดือนหรือ ร้อยละ 6 ต่อปี กองทุนหมู่บ้านเข้ามาตั้งดอกเบี้ยระดับต่ำได้ เหตุเพราะเงินที่กลุ่มได้มาจากรัฐบาลนั้น กลุ่มมีต้นทุนดอกเบี้ยเป็นศูนย์ ให้กู้เพียงร้อยละ 6 ต่อปี ก็

สามารถทำกำไรเข้ากลุ่มได้⁴ เมื่อมีกลุ่มการเงินชุมชน ชาวบ้านก็จะได้กู้จากแหล่งนี้ไปใช้คืนแหล่งที่ดอกเบี้ยแพง แต่เมื่อถึงเวลาคืนเงินกลุ่ม เขาก็จะไปกู้ดอกเบี้ยแพงไปใช้คืนแหล่งดอกเบี้ยถูกเพื่อรักษาการเป็นลูกค้าที่ดีของแหล่งดอกเบี้ยถูกไว้ ชาวบ้านหลายคนต้องกู้หมุนเวียนหรือ “ผลัดผ้าขาวม้า” เพื่อรักษาจังหวะของการออมและการคืนเงินกู้ กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ใช้สัจจะในการออมของสมาชิก (คือ ส่งเงินออมสม่ำเสมอหรือไม่) เป็นตัวชี้ความเป็นไปได้ที่ในการที่สมาชิกคนนั้นจะคืนเงินกู้ตรงเวลา ถ้าเบี้ยวส่งเงินออมก็มีแนวโน้มจะเบี้ยวส่งเงินกู้

กลุ่มองค์กรการเงินที่คิดดอกเบี้ยต่าง หรือแค่มีวันเปิดให้บริการต่างก็ยังสามารถทำให้แต่ละกลุ่มมี “อำนาจตลาด” ในตัวเองได้ ที่น่าสนใจคือ กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนหลายกลุ่มไม่ได้ใช้ “อำนาจตลาด” นี้มาแสวงหากำไร แต่นำมาสร้างเงื่อนไขให้สมาชิกปฏิบัติตามกติกาสังคม กติกาชุมชน เช่น อนุรักษ์ทรัพยากร ลดละเลิกอบายมุข เพื่อแลกกับการได้เข้ามาเป็นสมาชิกเงินกู้ ตรงนี้เป็นสิ่งดีๆ ที่คงไม่เกิดจากองค์กรการเงินเอกชน แต่เกิดขึ้นได้จากความเป็นชุมชน ถ้าวินิจฉัยองค์กรการเงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาในรูปแบบหนึ่ง หรือหากแสวงหากำไร แต่กำไรนั้นก็กลับไปสู่สมาชิกในรูปแบบเงินปันผลในที่สุด นอกจากสมาชิกจะพิจารณาดอกเบี้ย การให้บริการเงินกู้แล้ว ยังมองไปที่เงินปันผลที่จะได้รับด้วย

อย่างไรก็ดี การที่ดอกเบี้ยค่อนข้างสูงกลับเป็นการกีดกันคนจนไม่ให้เข้าถึงสินเชื่อแหล่งนี้ได้ บางคนจึงไม่เข้ามาเป็นสมาชิกตั้งแต่ต้น นอกจากนี้ ผู้กู้ยังมีภาระในการคืนเงินกู้ สัดส่วนสมาชิกที่กู้ต่อสมาชิกทั้งหมดจึงมีสัดส่วนต่ำกว่ากองทุนหมู่บ้าน ที่จังหวัดชัยนาท ในกลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปีจะมีสัดส่วนผู้กู้ประมาณร้อยละ 70-90 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ส่วนกองทุนหมู่บ้านในเขตเมืองและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตเมืองที่คิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี จะมีผู้กู้เพียงร้อยละ 10-20 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด นั่นคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 10% จะมีผู้กุน้อยลง 8-9% เป็นไปได้ว่า คนชั้นกลางในหมู่บ้านจะเป็นผู้ออมมากกว่าผู้และได้รับประโยชน์เต็มที่จากเงินปันผล ขณะที่คนจนกว่าเป็นผู้กู้และรับภาระดอกเบี้ยซึ่งถูกถ่ายโอนไปให้ผู้ออมในที่สุด ซึ่งหากผู้กู้เป็นคนจนและผู้ไม่กู้เป็นคนมีฐานะดีกว่า การลดอัตราดอกเบี้ยจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำนี้ แต่อาจทำให้มีผู้ต้องการออมและเงินอมน้อยลงด้วยเช่นกัน

⁴ แปลว่ารัฐบาลอุดหนุนมากกว่าหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท คือ เป็นหนึ่งล้านบาทที่ให้ชาวบ้านบวกดอกเบี้ยที่รัฐบาลต้องจ่ายคืนให้แหล่งเงินที่รัฐบาลยืมมา เช่น ออมสิน

ตารางที่ 5.2: ตัวอย่างการจัดสรรกำไรจากดอกผลของกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
ที่จังหวัดชัยนาท

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน AAA	กองทุนหมู่บ้าน
<u>กำไรจากดอกผล</u>	<u>กำไรจากบัญชีที่ 1</u>	<u>กำไร</u>
1. ประกันความเสี่ยง 10%	1. สะสมในบัญชีที่ 1 10%	1. ผลตอบแทนของกรรมการ 20 %
2. สมทบกองทุนกลาง 10%	2. ประกันความเสี่ยง 20%	2. คุรุภัณฑ์ของกองทุนเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ พรอม โต๊ะ ค่าพวงหรีด ทุนการศึกษา ค่าอาหารผู้สูงอายุ 80 %
3. บริหารจัดการ 15% (กรรมการคนละ 1000 บาท)	3. ทุนการศึกษา 10%	3. เงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้น 5%
4. สวัสดิการสมาชิก 10%	4. เหลือคืนให้ลูกหนี้ชั้นดี 20% (โดยให้เป็นของใช้ต่างๆ)	
5. สาธารณะประโยชน์ 5%	5. สวัสดิการกับ สาธารณประโยชน์ 5%	
6. ปันผลสมาชิก 50%	<u>กำไรจากบัญชีที่ 2</u>	
	1. ปันผล 50%	
	2. ค่าบริหาร 50%	

ที่มา: จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มต่างๆ 31 มกราคม – 1 กุมภาพันธ์ 2552

5.5 บทบาทขององค์กรการเงินฐานราก

จิตวิญญาณของไมโครไฟแนนซ์ที่เริ่มมาจากการออมทรัพย์นี้ ไม่มี ในกองทุนหมู่บ้านของไทย และมันก็ไม่ได้ช่วยในการสร้างการพัฒนาขึ้นมา คุณแค่ตัวเลขว่า ตัวเลขหนี้เสียต่ำ ถือเป็นสิ่งที่ดีแล้ว ชาวบ้านเอาเงินมาใช้แต่ตัวเลขหนี้สินไม่ได้บอกเลยว่ามันสามารถสร้างทุนทางสังคมขึ้นมาได้ หรือมันสามารถสร้างการพัฒนาขึ้นมาได้ การใช้หนี้ตรงเวลาไม่ได้บอกอะไรเท่าไรเพราะเกิดจากการผลักดันผ้าขาวม้า

ลักษณะกลุ่มสัจจะออมทรัพย์หรือกลุ่มลดรายจ่ายวันละบาท เป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการสร้างคน สร้างการพัฒนา มากกว่า จากการสอบถามชาวบ้านพบว่า มีกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน เป็นสิ่งที่ดี เพราะว่าเขาได้ออม ได้เริ่มออม มันไม่ใช่แค่การออมหรือการกู้ยืมอย่างเดียว แต่การออมคือไปสู่อะไรด้วย ซึ่งสูตรตรงนี้ มันเป็นการสร้างทุนทางสังคม สร้างการช่วยเหลือกันในลักษณะชุมชนด้วย

จากการศึกษาภาคสนาม พบว่า ประโยชน์ขององค์กรการเงินชุมชน ได้แก่ การเพิ่มช่องทางการออมและเพิ่มสวัสดิการให้แก่สมาชิก เนื่องจากชาวบ้านมีการออมทีละเล็กละน้อยจึงไม่คุ้มที่จะเดินทางไปไกลๆ เพียงเพื่อฝากเงินที่สถาบันการเงินในเมือง องค์กรการเงินฐานรากในหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดสมาชิกมากกว่าธนาคาร บริการของกลุ่มจะทำให้ออมง่ายขึ้นจึงสนับสนุนให้เกิดการออม เป็นที่น่าสังเกตว่า

ในกรณีกองทุนหมู่บ้านบางหมู่บ้าน ชาวบ้านจะไม่ถือสมุดบัญชีเองแต่จะฝากไว้ที่กรรมการกลุ่มและออมหรือกู้ยืมจากธนาคารผ่านกลุ่ม บางพื้นที่พบปัญหาว่า ประธานกลุ่มหนีออกนอกพื้นที่ไปพร้อมกับสมุดบัญชีของชาวบ้านด้วย

อย่างไรก็ดี ชาวบ้านในชุมชนชนบทส่วนใหญ่ที่สัมผัสออมเพื่อหวังกู้ และเมื่อไม่คิดกู้ก็จะไม่เข้ามาเป็นสมาชิกซึ่งถูกบังคับออม แต่ในชุมชนเมืองที่ชัชวาท พบว่าสมาชิกที่ประกอบอาชีพรับจ้าง เก็บขยะขายของในตลาดจะขยันหมั่นออมและออมเพิ่มขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป 2-3 ปี เช่น จาก 100 บาทต่อเดือน เป็น 150 บาทต่อเดือน และบางคนก็ไม่กู้ ความแตกต่างระหว่างชุมชนชนบทกับชุมชนเมืองนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรโดยเฉพาะชาวนาจะมีความต้องการเงินกู้มากกว่าอาชีพอื่น อย่างไรก็ดี ในชุมชนเมืองผู้ไม่กู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกเพราะเห็นประโยชน์ของเงินปันผลมากกว่าเห็นความสำคัญของการออมว่าจะสร้างหลักประกันในอนาคต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขนาดของการออมน้อยเกินไปที่จะสร้างหลักประกันได้อย่างแท้จริง อีกนัยหนึ่ง เงินปันผลเป็นแรงจูงใจสำคัญในการเข้ามาเป็นสมาชิก ส่วน “สวัสดิการ” นั้น ชาวบ้านหลายคนที่ชัชวาทไม่รู้จักคำนี้ แม้ว่าเขาจะได้รับเงินสวัสดิการจากกลุ่ม เช่น เงินฌาปนกิจ เป็นต้น

นอกจากการออมแล้ว องค์กรการเงินชุมชนยังช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการใช้เงินหมุนเวียนให้แก่สมาชิก แม้จะช่วยลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้แต่ก็เพิ่มภาระหนี้สิน นายทุนเงินกู้ที่ตำบลท่าศาลาคนหนึ่งบอก ว่า เขาให้กู้เงินได้น้อยลงเมื่อมีสถาบันการเงินชุมชนเกิดขึ้น

องค์กรการเงินชุมชนสามารถมีบทบาทในกระบวนการพัฒนาได้อีกมากโดยเฉพาะในเรื่องสวัสดิการภาคประชาชน ทั้งในรูปแบบเงินที่ชาวบ้านช่วยเหลือกันเอง หรือการใช้เป็นฐานการพัฒนาอาชีพและการเป็นช่องทางหนึ่งที่รัฐจะใช้ในการส่งผ่านสวัสดิการให้แก่ผู้อยู่นอกภาคทางการ

ผู้วิจัยได้ลองคำนวณคร่าวๆ ถึงประโยชน์ที่เป็นตัวเงินของกองทุนหมู่บ้านที่คิดดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี ให้กู้ยืมและคืนครั้งเดียว และไม่ได้สนใจเรื่องการจัดสวัสดิการ⁵ สมมติว่าเดิมหมู่บ้านมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 36 ต่อปี หรือร้อยละ 3 ต่อเดือน ส่วนกองทุนหมู่บ้านคิดดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 6 ต่อปี เพราะฉะนั้นเงิน 1 ล้านบาทที่กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ปล่อยกู้ไป แล้วผลที่เกิดขึ้น เป็นแค่การกู้ยืมมาใช้ประกอบอาชีพแล้วสิ้นปีก็คืน ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้บทบาทของกองทุนหมู่บ้านเป็นเพียงการทดแทนเงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยราคาแพงเท่านั้นเอง ถ้าประมาณการคร่าวๆ กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ช่วยลดดอกเบี้ยลงไปประมาณร้อยละ 30 (36-6) สมมติทั้งหมู่บ้าน กู้ 1 ล้าน ดังนั้นประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านในการทดแทนเงินกู้ดอกเบี้ยสูงก็ประมาณเพียง 3 แสนบาท ส่วนตัวเงินที่เหลืออาจหมุนอยู่ข้างในหมู่บ้านหรือไหลออก เนื่องจากขาดแนวคิดเรื่องสวัสดิการ แนวคิดเรื่องของการใช้องค์กรการเงินเป็นฐานการพัฒนา ดังนั้น การจัดการของกองทุนหมู่บ้านที่มีมิติของการเงินอย่างเดียวและการกู้ยืมในลักษณะกู้หนึ่งครั้ง คืนหนึ่งครั้ง ก็จะมีผลแค่ทดแทนดอกเบี้ยเงินกู้ และผลนั้นก็ค่อนข้างน้อยในระดับหมู่บ้านขึ้นอยู่กับว่าอัตราดอกเบี้ยเดิมเป็นเท่าไร ส่วนในเขตเมืองที่ชาวบ้านมีรายได้เข้ามาสม่ำเสมอ หรือว่าในนครศรีธรรมราชที่ชาวนาหรือชาวบ้านทำการเกษตร

⁵ หากรูปแบบการจัดการเปลี่ยน ประโยชน์ก็จะเปลี่ยนได้

และทำการผลิตหลายรูปแบบ เงินก็จะเข้ามาสมำเสมอ ผลที่เกิดขึ้นก็จะต่างกันอีก หรือองค์กรการเงินชุมชนอื่นๆที่มีการบริหารจัดการ มีเป้าหมายในมิติทางสังคมด้วยก็จะส่งผลต่อชุมชนต่างกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ผลจึงไม่ได้เป็นเรื่องง่าย รายงานนี้จึงหยิบเพียงตัวอย่างหนึ่งขึ้นมาเพื่อชี้ให้เห็นภาพคร่าวๆเท่านั้น

5.6 การขยายเครือข่ายและการยกระดับจากระดับหมู่บ้านสู่ตำบล

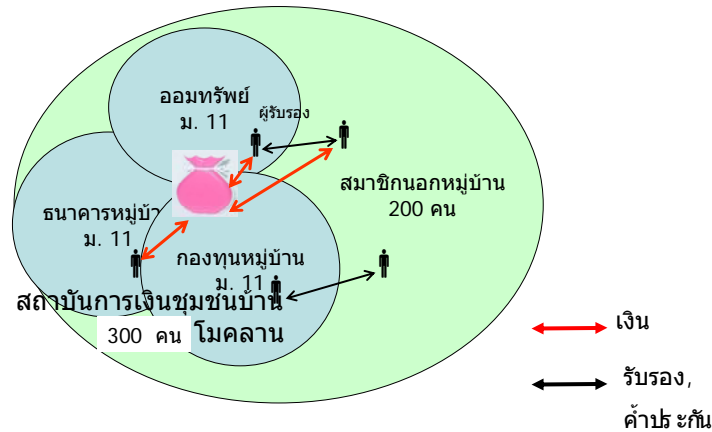
กลุ่มในระดับหมู่บ้านจะมี “**ความใกล้ชิด**” เป็นหัวใจของการบริหาร แต่เมื่อองค์กรการเงินฐานรากกำลังขยับตัวจากระดับหมู่บ้านไปสู่ระดับตำบล ในระยะห่างที่มากขึ้น การรู้จัก ข้อมูล ความเชื่อใจ บนฐาน**ความสัมพันธ์ใกล้ชิด**จะหย่อนลง “**กติกา**” จะมีความสำคัญมากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “**ระบบการบริหารจัดการที่ดี**” มากยิ่งขึ้น

เกิดคำถามว่า ขนาดที่เหมาะสมควรจะเป็นอย่างไร เมื่อได้ขนาดที่เหมาะสมแล้วนั้น เราควรจะไปสู่การเชื่อมโยงอย่างไร ขนาดใหญ่ไม่สำคัญเท่ากับขนาดที่เหมาะสมที่บริหารจัดการได้โดยไม่เสี่ยงเกินไป

หลังจากผ่านประสบการณ์การพัฒนามากว่า 30 ปีด้วยรูปแบบขององค์กรการเงินฐานรากที่หลากหลายในระดับหมู่บ้าน ในปัจจุบัน องค์กรการเงินต่างๆเริ่มพุดถึงหรือปรับตัวไปสู่การยกระดับจากองค์กรระดับหมู่บ้านเป็นองค์กรระดับตำบล และบางพื้นที่มีการเชื่อมโยงเป็นระดับจังหวัด กลุ่มที่เข้มแข็งจะมีการขยายจากระดับหมู่บ้านไปสู่ระดับตำบล ซึ่งพบว่ามีรูปแบบหลากหลาย ดังนี้

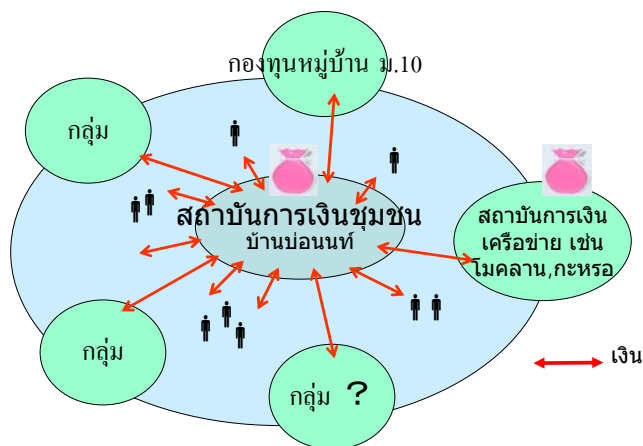
รูปแบบที่หนึ่ง บริหารทุนระดับตำบล-สื่อสารผ่านคนในหมู่บ้าน ตัวอย่างที่พบ คือ สถาบันการเงินชุมชนโมคลาน จังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบันการเงินชุมชนแห่งนี้เกิดจากการรวมกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ จะเห็นได้ว่าในหนึ่งหมู่บ้านมีถึง 3 กลุ่ม เขาใช้วิธีรวมกลุ่มรวมเงิน แล้วก็นำมาบริหารจัดการ ปัจจุบัน สถาบันการเงินโมคลานมีสมาชิกในหมู่บ้าน 300 คน และยังมีสมาชิกนอกหมู่บ้านอีกประมาณ 200 คนด้วย จุดที่น่าสนใจของกลุ่มนี้ คือ คนภายนอกที่จะเข้ามาเป็นสมาชิคนั้น จะต้องมีส่วนในหมู่บ้านเองเป็นคนรับรอง และเป็นคนค้ำประกัน ด้วยวิธีนี้ กลุ่มจะมีข้อมูลของคนภายนอกทำให้มีประสิทธิภาพในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อหรือติดตามสินเชื่อ (ดู บันทึกจากภาคสนาม 2) การขยายกลุ่มโดยที่ให้ความสำคัญกับการรู้จักกันในลักษณะที่เป็นข้อมูล มีระบบการรับรอง มีระบบการค้ำประกันเช่นนี้ น่าจะทำให้สถาบันการเงินขยายเติบโตจากระดับหมู่บ้านไปสู่ตำบลได้ อย่างมั่นคง

ภาพที่ 5.4 การเติบโตของสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน

รูปแบบที่สอง *บริหารทุนระดับตำบล-รูปแบบธนาคาร* การขยายตัวของกลุ่มอีกลักษณะหนึ่งเป็นกองทุนหมู่บ้านที่จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ได้พยายามขยายตัวให้ใหญ่ขึ้นเป็นระดับตำบล มีแนวคิดคล้ายธนาคาร เจ้าหน้าที่จะไปรับสมัครจากนอกหมู่บ้านเพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิก ลักษณะการขยายตัวจะเน้นเอาปริมาณลูกค้าเป็นหลักเพื่อเพิ่มขนาดของเงินทุนและเพิ่มฐานจำนวนสมาชิกในการจัดสวัสดิการ (ซึ่งมีลักษณะของการประกัน) แต่ไม่ชัดเจนในเรื่องของความสัมพันธ์ การรู้จักและการสื่อสารกับสมาชิก ทำให้นักวิจัยมีความเป็นห่วงในเรื่องความเสี่ยงของกองทุน ที่ขยายไปสู่ระดับตำบลในลักษณะนี้

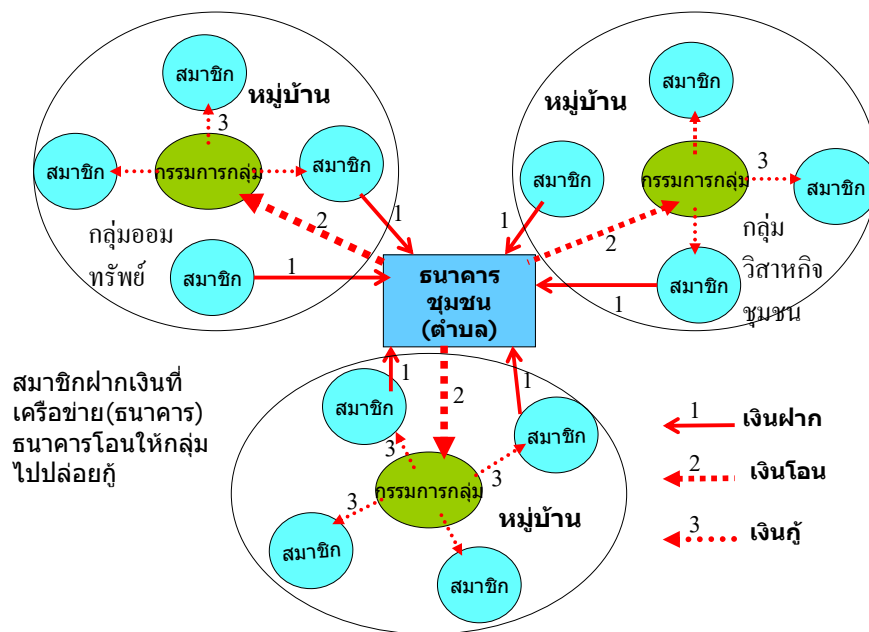
ภาพที่ 5.5 การเติบโตของสถาบันการเงินชุมชนบ้านป้อนนท์

รูปแบบที่สาม *รวมทุนระดับตำบล-บริหารเงินกู้ระดับหมู่บ้าน* ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปศึกษางานเพิ่มเติมที่จังหวัดตราด ธนาคารชุมชนตำบลห้วยน้ำขาวเป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการระดับตำบลแบบธนาคาร สมาชิกจะมาฝากออมที่ธนาคารชุมชน แต่กลุ่มในระดับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกของธนาคารจะนำเงินจากธนาคารไปปล่อยกู้และบริหารจัดการในระดับหมู่บ้าน

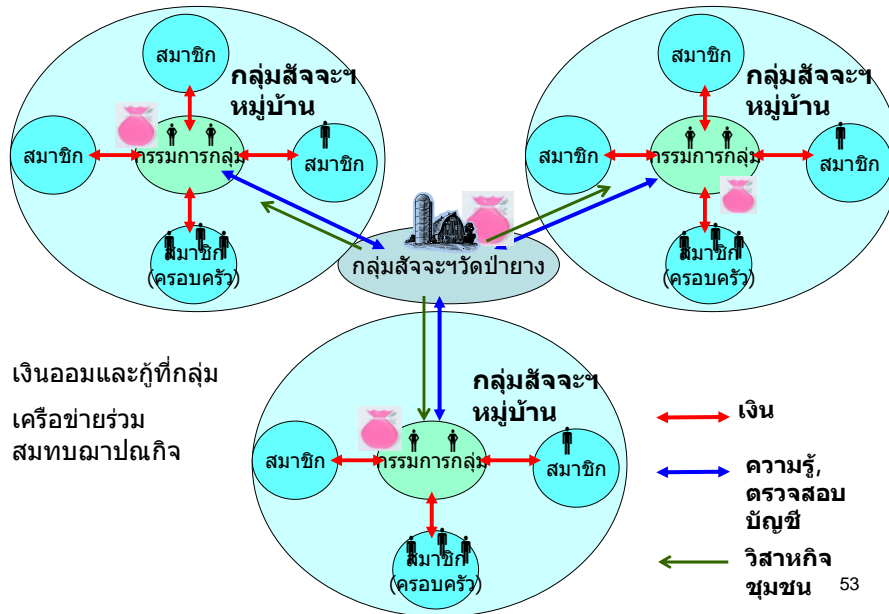
อย่างไรก็ดี การขยายตัวหรือยกระดับกองทุนหมู่บ้านไปเป็นระดับตำบลนั้นยังมีน้อยและไม่พบในสามตำบลที่ศึกษาของจังหวัดชัยนาท

ภาพที่ 5.6 เครือข่ายธนาคารชุมชน ต.ห้วยน้ำขาว จ.ตราด

รูปแบบที่ดี *บริหารทุนระดับหมู่บ้าน - เชื่อมสวัสดิการผ่านกลุ่มแม่ข่าย* กลุ่มตั้งจะสะสมทรัพย์วัดป่ายางที่นครศรีธรรมราชเป็นเครือข่ายของพระสุบินปณีโต พระอาจารย์สุวรรณเขตเวสโกดูแลกลุ่มตั้งจะวัดป่ายางในหมู่บ้านหนึ่งและท่านก็นำความคิดและวิธีการบริหารจัดการไปเผยแพร่เพื่อก่อตั้งกลุ่มในหมู่บ้านอื่นๆในจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วยรวม 22 กลุ่ม ในขณะที่กองทุนสามกลุ่มแรกขยายเรื่องการเงินออกไปสู่นอกหมู่บ้าน แต่กลุ่มตั้งจะสะสมทรัพย์ยังจัดการการเงินภายในหมู่บ้านเป็นหลัก ใช้กลไกการจัดการในระดับหมู่บ้านคือทุนทางสังคมและการรู้จักกันเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการเงินของตัวเอง แต่มีเครือข่ายในระดับตำบล บทบาทสำคัญของเครือข่ายระดับตำบล คือ การจัดการความรู้ การตรวจสอบบัญชีไขว้ การขยายวงเงินโดยการกู้ยืมระหว่างกลุ่ม การซื้อขายผลผลิตวิสาหกิจชุมชน และการมีกองทุนสวัสดิการและฌาปนกิจที่มีฐานสมาชิกมากขึ้น (สมาชิกทุกคนในเครือข่ายต้องจ่ายเท่าๆกันเพื่อรวมมอบให้ผู้เสียชีวิต)

ภาพที่ 5.7 เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง จ.นครศรีธรรมราช

ส่วนกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละบาทของครูชบ ยอดแก้วก็ขยายเครือข่ายอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันครอบคลุมเกือบทั้งจังหวัดสงขลา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนก็สนับสนุนการขยายกลุ่มสวัสดิการนี้ไปทั่วประเทศ ถือว่าเป็นการขยายเครือข่ายแบบหลวมๆ คือ อาศัยเพียงอุดมการณ์ แนวคิด กลุ่มในระดับหมู่บ้านนำรูปแบบไปใช้ปรับปรุงให้เข้ากับพื้นที่ของตนเอง นักวิจัยได้พบกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละบาทเพียงกลุ่มเดียวที่จังหวัดชัยนาท กลุ่มเพิ่งก่อตั้งได้ไม่ถึงหนึ่งปี เทศบาลตำบลเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนชาวบ้านไปศึกษาดูงานกลุ่มครูชบที่จังหวัดสงขลา ชาวบ้าน (สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง) เกิดแรงบันดาลใจและตั้งใจเป็นอย่างยิ่งที่จะตั้งกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายในหมู่บ้านของตนเอง นับได้ว่าเป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชนโดยตรง⁶เพียงกลุ่มเดียวที่พบในสามตำบลของจังหวัดชัยนาท คำว่า “สวัสดิการ” ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวบ้านที่ชัยนาท

⁶ ไม่นับกลุ่มการเงินที่นำผลกำไรจากดอกเบี๊ยมมาจัดสรรเป็นสวัสดิการ

จากวงเสวนาที่ทำพระจันทร์ 1 : การขยายกลุ่มและเครือข่าย

ครูชบ:

ผมว่าองค์กรการเงินของชุมชนมันจะโตมากไปก็ไม่ได้ มันจะกว้าง การควบคุมและการจัดการจะยาก ที่นี้หลายคนก็บอกว่า แล้วองค์กรการเงินชุมชน พอมันโตแล้วก็จ้วงมืออาชีพมาบริหาร ผมก็ไม่เห็นด้วยอีก เพราะ ผมคิดว่าจะทำให้คนของเราในชุมชนเป็นมืออาชีพได้ไหม แต่มันก็เป็นการเรียนรู้ระยะยาว เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ก็ต้องเรียนรู้ไป ไม่ใช่จับป็นใหญ่เลย มันจะคิดไม่ถูก แต่ถ้าเริ่มจาก 1 บาท แล้วทำได้ ไป 10 บาทแล้วทำได้ ขยับไปร้อยบาทหลายร้อยบาทมันก็ได้

ที่นี้คิดว่าสร้างเครือข่ายขององค์กรการเงินแล้วเอาเงินมารวมกัน ผมคิดว่าน่าจะลำบาก เพราะชาวบ้านมีความคิดว่าเอาเงินไปให้เพื่อน ยาก เพราะเห็นหลายที่แล้วเช่นว่า ส่งเงินไปไกลๆแล้วเอากลับมายาก เพราะฉะนั้น ให้ชุมชนมีของชุมชนเองจุกจิกๆ ที่ผมว่า มันก็ดูแลของมันเองได้ และสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ผมทดลองมา 20 กว่าปีแล้ว จะทำองค์กรการเงินระดับจังหวัด เรียกว่ากองทุนสงขลา ทดลองอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยให้แต่ละกลุ่มเอาเงินมารวมกัน แต่เราทำได้เพียง 21 กลุ่ม เราไม่สามารถขยายได้ เพราะกลัวว่าถ้าขยายมากขึ้นมันจะยุ่งยาก แต่ 20 กลุ่มนี้เราสามารถทำได้ โดยกองทุนไหนที่มีเงินเหลือก็มาฝากไว้กับจังหวัด ประชุมทุกๆ ตอนนี้อยู่ในวันที่ 10 ของเดือน ใช้สถานที่ของสหกรณ์การเกษตรอำเภอหาดใหญ่ แต่ไม่สามารถครอบคลุมทั้ง 16 อำเภอของจังหวัดสงขลา ทำได้แค่ที่ อ.จะนะ นาทวี เมือง รัตภูมิ และหาดใหญ่ ทำได้ 5 อำเภอ ซึ่งไม่กล้าให้กว้างไปกว่านั้น เพราะ คิดว่ามันน่าจะมีปัญหาในการติดตามดูแล ผมก็ยังยืนยันว่าลูกขลิกลูกอยู่ในชุมชนดีแล้ว เพราะว่าเข้มแข็งดีแล้ว

(23 มีนาคม 2552)

5.7 กระบวนการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

5.7.1 การก่อตั้งกลุ่ม

การก่อตั้งกลุ่มด้วยอุดมการณ์และเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม องค์กรการเงินฐานรากของไทยมีที่มาหลากหลาย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้ชุมชน แม้วัตถุประสงค์จะเป็นวัตถุประสงค์ที่ดี แต่การที่แหล่งเงินเป็นเงินของรัฐมิใช่เงินของชาวบ้าน จึงยากที่ตอบว่าการรวมตัวเพื่อเป็นกลุ่มเกิดจากอุดมการณ์ที่จะพึ่งตนเองอย่างแท้จริงหรือไม่อย่างไร การก่อตั้งกลุ่มที่น่าสนใจจึงเป็นการก่อตั้งกลุ่มที่ชาวบ้านรวมตัวกันเอง ดังเช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้วิจัยได้มีโอกาสสังเกตการณ์ก่อตั้งกลุ่มสัจจะฯ เครือข่ายวัดป่ายาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สิ่งที่น่าสนใจคือ การเตรียมกลุ่ม การทำความเข้าใจในอุดมการณ์และวัตถุประสงค์ การสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกในการออมและบริหารจัดการเงินของตนเอง การหาข้อสรุปในเรื่องกฎกติการ่วมกัน การเลือกกรรมการกลุ่ม และ การฝึกสอนกรรมการในการจัดทำบัญชี

พระสุวรรณหคเวสโก ผู้นำเครือข่ายได้ทำลงมาพบสมาชิกอย่างน้อยสองครั้ง และในครั้งสุดท้ายที่กลุ่มตั้งขึ้นสำเร็จ (วันที่ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตการณ์) พระสุวรรณหคได้ใช้เวลาหนึ่งวันเต็มในการจัดกระบวนการประสบการณ์การทำกลุ่มสัจจะฯ ทำให้ผู้นำสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์และหลักการทำงานสู่สมาชิกได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการสร้างคามมั่นใจให้กับสมาชิกในการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการตนเอง การใช้กติกาของกลุ่มแม้มาเป็นหลักตั้งต้นในการปรับสร้างกติกาสำหรับกลุ่มใหม่ทำให้การกำหนดกติกาของกลุ่มใหม่ทำได้ง่ายขึ้น โดยสมาชิกเพียงทำแต่ความเข้าใจและแสดงความเห็นชอบหรือเห็นต่าง แต่จุดสำคัญที่สุดที่ผู้นำเน้นย้ำ คือ ความพร้อมและความดีของสมาชิกและกรรมการ นั่นคือ “คน” เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการก่อตั้งกลุ่ม (ดูกล่อง “บันทึกจากภาคสนาม 1”)

บันทึกจากภาคสนาม 1

ไปดูเขาดังกลุ่มสัจจะฯที่ลิซด

ลงนครศรีธรรมราชครั้งนี้ โขคตีมากๆที่ได้ไปอยู่ร่วมในกระบวนการตั้งกลุ่มสัจจะฯเพื่อคุณธรรมครบวงจรชีวิตที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอลิซด ที่ว่าเป็นโขคตีมากๆเพราะกลุ่มสัจจะฯในเครือข่ายพระสุบินปณีโตถือเป็น best practices ของประเทศ และการได้เข้าร่วมในกระบวนการที่เป็น “หัวใจ” ของความสำเร็จขององค์กรการเงินชุมชนนั้น ไม่ใช่เป็นโอกาสที่หายากนัก

สถานการณ์หมู่บ้านกับนัยของการตั้งกลุ่ม

หมู่บ้านแห่งนี้มีทั้งยาง ปาล์ม สวนผลไม้ บางคนทำเห็ด ค้าขาย รับซื้อรวบรวมผลผลิต ผู้คนฐานะดีไม่มีคนจน)ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (แต่พื้นที่นี้มีประสบการณ์การทำงานกลุ่มล้มแล้วลุก ลุกแล้วล้มไม่ต่างจากอีกหลายๆพื้นที่ ทั้งโรงเรียนและกองทุนหมู่บ้านและอื่นๆ ..เป็นที่น่าสังเกตว่าสาเหตุของความล้มเหลว คือ สมาชิกรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรม ความไม่โปร่งใส การขาดประสบการณ์การบริหารจัดการ ผลคือ การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ขาดความไว้วางใจกันในหมู่บ้าน

การตั้งกลุ่มสัจจะฯครั้งนี้ จึงมีนัยกว้างกว่าการรวมกลุ่มการเงิน แต่หมายถึงความพยายามสร้างความเชื่อมั่นขึ้นมาใหม่ในหมู่บ้านว่า การรวมกลุ่มให้ประสบความสำเร็จนั้นย่อมทำได้ ที่สำคัญที่สุด คือ การรวมกลุ่มจะเป็นเครื่องมือหลอมรวมคน สร้างทุนทางสังคมขึ้นในหมู่บ้านอีกครั้งได้มากน้อยแค่ไหน งานนี้จึงท้าทายอยู่ไม่น้อย

ผู้ก่อตั้ง

ผู้มีบทบาทในการก่อตั้งกลุ่มสัจจะฯ ครั้งนี้คือพระอาจารย์สุวรรณ แห่งวัดป่ายาง ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง ถือเป็นการขยายกลุ่มสัจจะฯ เป็นกลุ่มที่ 22 ของจังหวัดนครศรีฯ คนมีบทบาทสำคัญอีกคนคือ คุณรัชณี แห่งหน่วยจัดการความรู้องค์กรการเงินชุมชน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ..ทำงานกับกลุ่มอื่นๆมาก ดีที่สุดคือกลับมาช่วยบ้านตัวเอง คุณรัชณีจึงช่วยประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับพระอาจารย์

ผู้ใหญ่บ้านสนับสนุนอยู่ห่างๆ พระอาจารย์บอกว่า ผู้ใหญ่บ้านไม่ควรเข้ามาเป็นแกนอยู่ในกลุ่มองค์กรการเงิน โดยเฉพาะสถานการณ์แบ่งฝักแบ่งฝ่ายเช่นนี้ “กลุ่มที่ปลอดการเมือง” น่าจะทำงานง่ายกว่า เมื่อทุกฝ่ายสบายใจที่จะเข้ามา กลุ่มก็สร้างประโยชน์ให้กับหมู่บ้านและหลอมรวมทุกฝ่ายได้

สรุปว่า...นี่คือ หัวใจข้อแรกของความสำเร็จ คือ “ปลอดการเมือง/ไม่มีฝักฝ่าย/เปิดโอกาสให้ทุกคน”

บันทึกจากภาคสนาม 1

ไปดูเขาตั้งกลุ่มสังจะฯที่ลิซล (ต่อ)

ศาลาวัด เวทีอาหาร เวทีเรียนรู้

พระอาจารย์นัดชาวบ้านไว้สิบโมงเช้า ตอนแรก ชาวบ้านประมาณ 10 กว่าคนมารวมกันที่ศาลาวัด อายุตั้งแต่ 25-60 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีเด็กน้อย 3 คนมากับแม่ แต่ละครอบครัวถือปืนโตหม้อข้าวหม้อแกงมาด้วย

สิบโมงครึ่ง เริ่มรับประทานอาหาร ...อาหารจากหลายบ้านหลายชนิด รสชาติเข้มข้นแบบนครฯแท้ อาหารพื้นบ้านนั่นล้วนเป็นของสด ผสมผสานกับความตั้งใจจริงที่จะร่วมบุญร่วมงานกันของชาวบ้าน จึงเป็นอาหารมื้ออร่อยมากที่สุดมื้อหนึ่งที่เดียว ..

ชาวบ้านอิ่มแล้ว พระอาจารย์ก็เปิดเวที

ชาวบ้านเสร็จงานจากสวน ทอยเข้ามาอีก... หัวใจหนึ่งของการทำงานชุมชน คือความยืดหยุ่น

ลงเสาเอก

ครั้งนี้เป็นครั้งที่สองที่พระอาจารย์ลงพื้นที่มากุญกับชาวบ้าน “ครั้งก่อนหมั้นไว้ ครั้งนี้มาแต่งงานจริง” พระอาจารย์บอก กระบวนการแต่งงานจริงเป็นการปลูกเรือนที่เริ่มด้วยการ “ลงเสาเอก”..... นี่คือหัวใจข้อสอง

“เสาเอก” จะเป็นอะไร หลายคนอาจคิดถึงเงินออกก้อนแรก แต่ผิคนัด เสาเอกคือ “คนชื้อพร้อม กับคนชื้อดี”

“ใครชื้อพร้อมบ้าง” พระอาจารย์ถามเสียงขึงขังแล้วรอคำตอบ ตอนแรกผู้คนจะงงๆ “พวกเราที่เข้ามา แสดงว่าพร้อมใช่ไหม คนพร้อม จะมาร่วมประชุม มารับฟัง คนไม่พร้อม ไม่มีเวลา ไม่มาประชุม” พวกเราเริ่มถึงบ้างอ้อ ..

“ใครชื้อดีบ้าง” พระอาจารย์ถามอีก “พวกเราดีไหม” ตอนนี้อยู่คนเริ่มตอบรับ

พระอาจารย์ถามย้ำให้ทุกคนตอบตัวเองอย่างมั่นใจว่า ตัวเองนั้นพร้อมและดีพอที่จะมาร่วมกลุ่ม

“คนพร้อม คนดี”... เป็นหัวใจข้อที่สำคัญที่สุด พระอาจารย์จึงเรียกว่า “เสาเอก”

ตอนนี้ชาวบ้านมาเพิ่มเป็นกว่า 20 คนแล้ว ...

พระอาจารย์ใช้เวลาต่อกย้ำเรื่องคน...คนพร้อมกับคนดี จากเดิมที่ชาวบ้านนั่งเรียงหน้ากระดานฟังพระอาจารย์พูด ท่านเปลี่ยนให้คนนั่งล้อมวงกัน บอกกันแต่ละคน)รวมทั้งเด็กน้อย (ว่าตนพร้อม

และกรรมการกลุ่ม ก็เลือกมาได้จากคนพร้อมคนดีชุดแรกนี่เอง.....

กระบวนการครั้งนี้ประทับใจมาก...รวมเวลาประมาณ 40 นาที

บันทึกจากภาคสนาม 1
ไปดูเขาตั้งกลุ่มสัจจะฯที่ลือข (ต่อ)

กตึกา

เมื่อเข้าใจเรื่องคนและได้สมาชิกรุ่นแรกแล้ว พระอาจารย์ก็มาชวนชาวบ้านทำความเข้าใจเรื่องกตึกา เครื่องข่ายกลุ่มสัจจะฯนั้นมีประสบการณ์มานาน จึงมีต้นแบบของกตึกาหลายสิบข้อ เป็นคู่มือให้ชาวบ้าน พิจารณาและตกลงร่วมกันทีละข้อว่าจะรับ หรือปรับเปลี่ยนอย่างไร

พระอาจารย์ใช้เวลาอีกเป็นชั่วโมงกับการพูดคุยตกลงกันเรื่องกตึกา

ที่พูดคุยกันนานมีสองเรื่อง คือ

)หนึ่ง (จะรับคนที่ไม่เข้าประชุมวันนี้เป็นสมาชิกรุ่นแรกหรือไม่) ข้อสรุปคือ ไม่ เพราะยังไม่ได้ทำความเข้าใจ เรื่องกตึกา ใครสนใจก็ค่อยมาสมัครใหม่ปีหน้า ประโยชน์ด้านสวัสดิการของสมาชิกรุ่นสองจะน้อยกว่าสมาชิกรุ่นแรก

)สอง (การออมเพื่อสวัสดิการ มีทางเลือกคือออมวันละบาทหรือทางเลือกอื่น สมาชิกตกลงกันว่า ออมครั้ง เดียว 300 บาท สำหรับทั้งครอบครัว

ผู้สังเกตการณ์รู้สึกว่ พระอาจารย์พูดทำความเข้าใจเรื่องการออมและสวัสดิการน้อยมากพระอาจารย์บอก ว่า คุยแล้วเมื่อครั้งก่อน

ออมเงิน ทำบัญชี

ได้คน ได้กตึกา แล้ว จึงเริ่มกระบวนการสมัครสมาชิกและออมเงิน พระอาจารย์เตรียมทีมงาน เตรียมสมุด บัญชีทุกรูปแบบ เตรียมเครื่องคิดเลขมาพร้อม ทีมงานของพระอาจารย์ทำหน้าที่แนะนำเป็นที่เลี้ยงให้กรรมการชุด ใหม่ช่วยกันรับสมัคร เงินออมและลงบัญชี

เสร็จแล้วก็มานั่งลงบัญชีสรุปกัน มีกรรมการ 3-4 คนลงบัญชีแบบเดียวกันเพื่อตรวจทานซึ่งกันและกัน พระอาจารย์บอกว่า ต้องสอนให้กรรมการทุกคนลงบัญชีเป็น

ตรงนี้ใช้เวลาอีกเป็นสองชั่วโมง ได้สมาชิกมา 26 ครัวเรือน หรือ 94 คน

เมื่อลงบัญชีเสร็จ พระอาจารย์ก็ให้กรรมการอ่านบัญชี อธิบายเป็นภาษาพูดว่า วันเปิดทำการ มีเงินออม 12,900 บาท เงินอยู่ที่ไหนบ้าง ...เป็นเงินสดในมือก็บาท ผ่ากชนาคารไว้ก็บาท ...มีผู้ขอถูรอบแรกก็ราย เป็นเงินเท่าไร ...พระอาจารย์เปิดให้กู้ตั้งแต่รอบแรกครัวเรือนละ 1000 บาท)รู้สึกว่าจะให้กู้ 11 ครัวเรือน (บอกว่า “เป็นการ ฝึก” ให้เข้าใจกตึกาและทดสอบความน่าเชื่อถือของสมาชิก และกรรมการได้ฝึกการลงบัญชีให้ครบทุกเรื่อง

งานเสร็จเอาตอนเกือบหกโมงเย็น พระอาจารย์จะมายเยี่ยมกลุ่มอีกครั้งในวันที่ 15 เดือนถัดไปซึ่งเป็นวันทำ การกลุ่ม

5.7.2 กระบวนการอนุมัติสินเชื่อ

โดยทั่วไป ในการอนุมัติสินเชื่อ กลุ่มต่างๆจะพิจารณาวัตถุประสงค์ อาชีพ ฐานะ ความรับผิดชอบ พฤติกรรมส่วนบุคคล และคนค้ำประกัน คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสสังเกตการณ์การอนุมัติสินเชื่อของสถาบันการเงินบ้านโมคลานซึ่งเป็นสถาบันการเงินระดับตำบลที่มีการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ คนนอกหมู่บ้านที่จะมาสมัครเป็นสมาชิกจะต้องมีคนในหมู่บ้าน 1 คนเป็นผู้ค้ำประกัน กลุ่มมีกระบวนการที่ดีหลายเรื่อง เช่น กระบวนการอนุมัติสินเชื่อ จะเป็นการประชุมร่วมกันของกรรมการประมาณ 7 คน เห็นได้ชัดเจนว่า กลุ่มมีข้อมูลพร้อมเกี่ยวกับสมาชิก โดยกรรมการจะรู้จักสมาชิก หรือรู้จักผู้ค้ำประกัน และช่วยกันให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกหรือผู้ค้ำประกัน หากไม่รู้จักสมาชิก กลุ่มจะพิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ค้ำประกันในหมู่บ้าน

กลุ่มจะมีทั้งข้อมูลส่วนบุคคล ครอบครัว อาชีพการงานของสมาชิกหรือผู้ค้ำประกัน และมีข้อมูลโครงการที่ขออนุมัติสินเชื่อ รวมทั้งรู้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของสมาชิก และของกิจกรรมที่สมาชิกจะลงทุน เช่น ภาวะการแข่งขัน สภาพตลาด ความนิยมของผู้บริโภคเพราะเป็นการลงทุนกิจกรรมในพื้นที่ที่มีการหาข้อมูลก่อน มีภาพถ่าย การพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติจึงดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการอนุมัติแต่ละโครงการ เภรณญิกจะบวกตัวเลขวงเงินที่อนุมัติไปเรื่อยๆ เมื่อสิ้นสุดการพิจารณา กลุ่มจะสรุปได้ทันทีว่า ในวันนั้น มีผู้ขออนุมัติกี่ราย ผ่านการอนุมัติกี่ราย เป็นวงเงินเท่าไร กรรมการอีกคนหนึ่งจะติดต่อสมาชิกให้มาลงนามทำสัญญาได้ในช่วงบ่ายวันเดียวกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประธานกลุ่ม และกรรมการฝ่ายสินเชื่อของกลุ่ม จะเป็นบุคคลที่สุภาพ มีบุคลิก สุขุม นุ่มนวล ใจเย็น มีจิตวิทยา และจะใช้การพูดคุยทำความเข้าใจกับสมาชิกเป็นหลักในการทำงาน นอกจากนี้ กรรมการคนอื่นๆก็มีความตั้งใจ และทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ดี

5.7.3 ระบบการค้ำประกัน

ระบบค้ำประกันใช้ข้อดีของการเป็นชุมชน คือ ความสัมพันธ์ในชุมชน ผู้กู้ที่มีเครดิตหรือได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนก็จะกู้ยืมได้ไม่ยากเพราะมีคนลงนามค้ำประกันให้โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ ในชุมชนเมืองที่จังหวัดชัยนาทมีความเข้มงวดในเรื่องคนค้ำประกันมากกว่า เช่น ต้องให้ข้าราชการหนึ่งคนค้ำประกัน หรือต้องใช้สินทรัพย์ค้ำประกันและยังใช้ระบบโอนลอย (ลงนามมอบทรัพย์สินให้กลุ่มทิ้งไว้ ซึ่งหมายความว่า การลงนามโอนลอย ผู้กู้ก็ต้องไว้วางใจกรรมการกลุ่มเช่นกัน หรือผู้กู้อาจไม่มีทางเลือกอื่น)

ผู้ค้ำประกันมีภาระต้องคืนเงินหากผู้กู้ไม่สามารถคืนเงินได้ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในกล่อง “บันทึกจากภาคสนาม 2”) ระบบค้ำประกันเป็นกระบวนการเพื่อป้องกันปัญหานี้สูญ

บันทึกจากภาคสนาม 2

ระบบค้ำประกัน

ระบบค้ำประกันเพื่อป้องกันเงินสูญหายมีสามขั้นตอน

ขั้นตอนแรก คือ การพิจารณาคนค้ำประกันก่อนอนุมัติสินเชื่อ

“เวลาปล่อยสินเชื่อ เราก็ดูนิสัยคนกู้ ดูวงเงิน ดูคนค้ำประกัน”

“เราไม่ให้เครือญาติค้ำประกันตัวเอง” ประธานกลุ่มหนึ่งในจังหวัดชัยนาทให้ข้อมูล จากประสบการณ์ของกลุ่มพบว่า “เหมือนกันเกินไปก็หายกันไปทั้งสามคน”

“เราจะให้ข้าราชการซี 3 ขึ้นไปค้ำประกัน” เป็นแนวทางของกลุ่มในชุมชนเมือง

ขั้นตอนที่สอง คือ เมื่อคืนเงินต้องหางินมาให้ได้ หากผู้กู้ไม่คืน คนค้ำประกัน 2-3 คนต้องช่วยกันจ่ายคืนให้กลุ่ม แต่หากไม่ได้ผลก็มีขั้นตอนที่สาม เช่น การประจาน แต่ระบบที่หลายๆกลุ่มใช้เหมือนกัน คือ “ถ้าบางคนไม่ยอมคืนเงินกู้ เราจะไม่ให้คนอื่นในกลุ่มกู้ยืมอีกต่อไป สมาชิกทั้งหมู่บ้านก็ต้องมากดดันหรือช่วยเหลือตัวเอง” นั่นคือแผนที่ใช้ได้ผล

ที่ชัยนาท กรรมการจะขยายเวลาให้คืนเงินล่าช้าแล้วช่วยหาทางออกให้ เช่น กรรมการช่วยจ่ายเงินเสียเอง หรือ กรรมการช่วยหาทางให้เขาไปกู้ที่อื่นมาคืน ธนาคารชุมชนที่จังหวัดตราด ใช้ระบบตัวเงินชุมชน

หนี้เสียจึงน้อยและไม่ใช่ประเด็นน่าเป็นห่วง แต่การแก้ปัญหาดังกล่าวกระทำได้โดยผู้ต้องไปกู้ยืมที่อื่นมาคืน เกิดเป็นอีกปัญหาหนึ่งคือ การหมุนหนี้ การหมุนหนี้เป็นโจทย์ที่สำคัญมากกว่า เพราะหากหมุนหนี้แล้วขนาดของหนี้ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ถึงที่สุดก็จะเกิดเป็นความเสี่ยงขึ้นในกลุ่มและในชุมชนหากทุกคนเป็นหนี้ ซึ่งความเสี่ยงจะเพิ่มขึ้นตามเวลาหากทุกคนหมุนหนี้เพราะการหาเงินมาคืนจะยากมากขึ้น

ก่อนที่จะถึงจุดอับจนเรื่องการหมุนหนี้ภายในหมู่บ้าน ขณะนี้ระบบปรับไปสู่การสร้างสถาบันการเงินชุมชนระดับตำบล...

ที่สถาบันการเงินตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มกำหนดตัวชี้วัดขึ้นมาชุดหนึ่งเรียกว่า “เกณฑ์/ตัวชี้วัดความสุข การใช้ความดีค้ำประกันทุน” โดยไม่ต้องใช้คนค้ำประกัน และสมาชิกสามารถได้รับวงเงินกู้เพิ่มขึ้น หากผ่านเกณฑ์ความดีหลายข้อ ดังแสดงในบทที่ 4

5.7.4 วงเงินกู้

เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านมีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ผู้เข้ามาเป็นสมาชิกส่วนใหญ่เพราะต้องการกู้ยืมเงินกองทุน 1 ล้านบาทจึงอาจไม่เพียงพอ สทพ. จึงกำหนดวงเงินกู้ไว้ไม่เกิน 20,000 บาท เพื่อให้มีการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกจะยื่นขอกู้เต็มจำนวน อย่างไรก็ตาม สมาชิกที่มีความ

นำเชื่อถือน้อย หรือมีความเสี่ยง ก็จะได้รับเงินไม่เต็มจำนวนที่ขอกู้ (แต่เงินกู้ 20,000 บาท ก็ไม่เพียงพอสำหรับเกษตรกรทำนาดังกล่าวแล้วข้างต้น) ปริมาณการให้กู้จริงต่อรายของกองทุนหมู่บ้านจะอยู่ที่ 5,000 – 20,000 บาทต่อครั้ง

ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ที่ยกระดับจากกองทุนหมู่บ้าน มีสินทรัพย์ประมาณ 2 ล้านบาท จึงมีความยืดหยุ่นในการปล่อยเงินกู้ มากกว่ากองทุนหมู่บ้านทั่วไป กลุ่มได้กำหนดวงเงินกู้ไว้หลากหลายระดับ ขึ้นอยู่กับอาชีพของผู้กู้

ในอีกด้านหนึ่ง สถาบันชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดวงเงินกู้แปรผันตามการบรรลุเกณฑ์ตัวชี้วัดของผู้กู้แต่ละรายดังกล่าวแล้วในบทที่ 4

5.7.5 ประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินกับการจัดการเงิน: การลงทุนทางสังคม

ในทางการเงิน ประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงิน คือ การนำเงินสะสมไปใช้ก่อให้เกิดรายได้ “เงินต่อเงิน” หลายกลุ่มในพื้นที่ที่มีเงินสะสมมาก เช่น กลุ่มออมทรัพย์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งคำถามว่า จะนำเงิน 70 ล้านบาทไปทำอะไรดีให้เกิดดอกผลออกเงย อย่างไรก็ดี ในการเสวนาที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พระสุบินปณีโตให้ข้อคิดว่า แม้เงินสะสมจะดูเหมือนมาก แต่แท้จริงก็ยังไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับปัญหาของชุมชนที่จะต้องแก้ไข เช่น เรื่องภาวะหนี้สิน การมีหลักประกันในชีวิต การใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพจึงควรเป็นการใช้จ่ายเงินเพื่อให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาและพึ่งตนเองได้ อาจกล่าวได้ว่าพระสุบินปณีโตชี้แนะในเรื่อง “การลงทุนทางสังคม” ส่วนการออม การจัดสวัสดิการไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปตัวเงิน แต่อยู่ในรูปกิจกรรมใดๆที่จะให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกในรูปของคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การปลูกต้นไม้ ไว้เป็นที่อยู่อาศัย เป้าหมายประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินในทัศนะของพระสุบินปณีโต คือ การจัดการเงินที่แก้ปัญหาของชุมชน จากแนวคิดดังกล่าว พระอาจารย์สุบินจึงจัดกระบวนการสร้างความคิดให้กับสมาชิกและเครือข่ายโดย “เรียกเขาให้มาคิด เรื่อยไป ทีละคนๆ ทีละกลุ่ม ทีละชุมชน ค่อยๆพัฒนาตรงนี้ อันนี้ก็คือกระบวนการ”

จากวงเสวนาที่ทำพระจันทร์ 2: จะใช้เงินสะสมทำอะไร ?

พระสุบินปณีโต

จริงๆถามว่าถ้าเราจะทำให้ชุมชนอยู่รอด เพียงเงินที่มีอยู่ในชุมชน อาตมาเชื่อว่ามันไม่พอหรอก เพราะตอนนี้ไปดูแลแต่ละชุมชน มีหนี้สถาบันการเงิน 20 ล้านบาท 40 ล้านบาท .. กับเงินนอกระบบอีกที่ยังไม่ได้คิด เงินที่เราออมขณะนี้มันยังไม่พอ เพียงแต่ตอนนี้ขาดการจัดการ การจัดการที่ดีต้องมองปัญหาในชุมชนแล้วเสนอปัญหาของชุมชนออกมา ให้ลุกขึ้นมาจัดการเอง ด้วยทุนของตัวเอง พยายามให้ไปลองฝึกทำธุรกิจ ด้วยการซื้อผลผลิตของตัวเอง ด้วยทุนของตัวเอง หรือ ไปไกล่เกลี่ยที่จากธนาคารที่ยึดไปจากชุมชน ธนาคารยึด ธกส.ยึด สหกรณ์ยึด ให้กลุ่มไปไกล่เกลี่ยมา เสร็จแล้วก็ไปจัดสรรให้แก่ชุมชน คนไหนที่ไม่มีที่อยู่ก็ไปผ่อนเอา แล้วก็ปลูกต้นไม้ สร้างสวัสดิการ คือ ที่อยู่อาศัย

ยิ่งจะเอาเงิน ไปที่อื่น โดยที่คิดแต่เรื่องหมุนแต่เรื่องการเงิน อนาคตคงจะดับ แต่ถ้าไปคิดเรื่องการจัดการสวัสดิการในรูปแบบที่อยู่อาศัย เรื่องอาชีพ เรื่องอะไรต่างๆในชุมชน เรื่องของ การซื้อผลผลิต การจัดการอะไรอย่างนี้ ต้องใช้ทุนของพวกเขา ให้เขาู้เกิดความรักชุมชนให้ได้ อาตมาก็ใช้วิธีสวัสดิการเป็นเครื่องมือ ก็คือ .. จากนอน โรงพยาบาล สมมติคืนละ 300 บาท ถ้าใครมาซื้อของจากกลุ่มก็ให้อีก คืนละ 100 บาท เป็น 400 บาท ถ้าใครเอาของมาขายให้กลุ่ม อีกคืนละ 100 บาท คืนกำไรเล็กๆน้อยๆให้ ก็คือการให้เขารักกันให้แข็ง ในเมื่อระบบการค้าเขาโปร โมชั่นได้ ชุมชนก็โปร โมชั่นได้ ให้เขารักชุมชนเขาให้ได้ แล้วก็จะมีใครอยากออกจากชุมชน แล้วให้เขามาร่วมกันคิดว่าทำอะไรถึงจะวางแผนการเงินให้ดีที่สุด แล้วถ้าอะไรจะกลับมาเลี้ยงเขาได้มากที่สุด บั้นปลายยามแก่ เขาจะได้มีทุนในการเกื้อกูลกันให้มากที่สุด ฉะนั้น คนที่เรียนจบ มันจะตั้งใจให้เขากลับไปได้ยังไง เราต้องสร้างสวัสดิการให้ดี ใครทำงานอยู่ที่ไหน เวลาตกงานจะได้กลับมาเป็นนักบริหารชุมชนด้วยทุนภูมิปัญญาที่มีอยู่ ถ้าขึ้นตั้งอยู่โดยเอาเงินของเขาไปเวลานี้ นั่นหมายความว่า ชนบทแข็งแรงแน่นอน เพราะ หนี้ท่วมท้น ทุกคน บ้าน ที่ดิน เครื่องมือเครื่องไม้ กำลังเป็นหนี้อยู่ในระบบสถาบันการเงินทั้งนั้น ... ฉะนั้นตอนนี้มีทางต้องปลดออกด้วยทุนของเขาเอง

วิธีการให้ชุมชนอยู่รอด ชุมชนปลอดภัย ชุมชนมีสวัสดิการยามแก่ ยามป่วย ยามมีปัญหา ยามภัยพิบัตินานาชนิด.....เราคิดด้วยกระบวนการของทุนของพวกเขาเอง แม้แต่ประกันภัย ประกันชีวิต เราก็จะทำกับพวกเขาเองด้วยทุนของพวกเขาเอง ด้วยวิธีการดึงความสามารถกลับสู่ท้องถิ่นให้ได้ ที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในอนาคต อย่าหมุนเงินของพวกเขาออกไปให้คนอื่น ไปบริหารจัดการจนกระทั่งเขาไม่มีศักยภาพความคิดด้วยทุนของเขาเอง ยืนบนลำแข้งของตัวเอง และการจัดการด้วยความสามารถของลูกหลานพวกเขาเอง จึงคิดว่ายังไม่อยากที่จะคิดแสวงหาจากที่อื่น แล้วเอาไปให้ที่อื่นด้วย ถึงจะมีเหลือบ้างก็ฝากไว้ก่อน ยังไม่ถึงเวลาที่จะเอาเงินเขาย้ายไปที่อื่นและยังไม่พร้อม เพราะมันไม่พอที่จะแก้ปัญหา ... เราจะทำของเขาส่วนที่เหลือไป คงไม่เหมาะสม..

5.7.6 การจัดสวัสดิการ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านท่าทราย จังหวัดชัยนาท เป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิก มิใช่ด้วยการจ่ายเงินปันผลหรือเงินสวัสดิการ แต่ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้ปวยมีสุขภาพอ่อนแอได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และมีอาชีพ มีรายได้ โดยกลุ่มจะสนับสนุนให้สมาชิกปลูกสมุนไพร แล้วกลุ่มจะรับซื้อผลผลิตมาแปรรูป ทำให้สมาชิกมีความภาคภูมิใจที่ตนสามารถประกอบอาชีพ มีรายได้ และอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี รู้สึกว่าตนมีคุณค่า นอกจากนี้ สมาชิกยังสามารถมีเงินออมไว้กับกลุ่มเป็นหลักประกันในอนาคตได้ระดับหนึ่งด้วย สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ที่ให้คุณค่ากับการพัฒนาคนในแง่ของการมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี มีความรู้สึกรักภูมิใจในตนเองมีศักดิ์ศรี และมีเสรีภาพในการเลือก

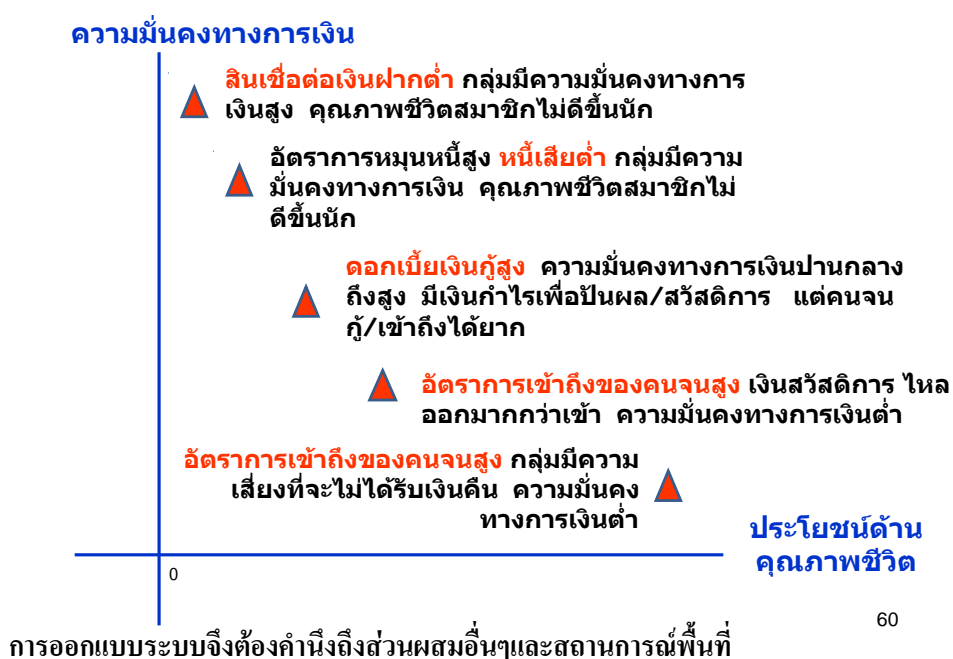
5.7.7 สัญญาณเตือนภัย

จากการศึกษาภาคสนาม พบว่า องค์การการเงินชุมชนส่วนใหญ่มีเป้าหมายระยะสั้น คือ การรักษาเงินไว้ไม่ให้สูญหายด้วยการไม่ให้เกิดหนี้สูญ สัญญาณเตือนภัยอย่างหนึ่งที่กลุ่มส่วนใหญ่ใช้สังเกตความเสี่ยงที่สมาชิกอาจจะไม่คืนเงิน ด้วยการพิจารณาการส่งเงินออม หรือที่เรียกว่า การส่งเงินสัจจะ ว่าครบถ้วนตรงเวลาหรือไม่ หากสมาชิกไม่สามารถส่งเงินสัจจะ ได้ แสดงว่า สมาชิกกำลังมีปัญหาทางการเงิน และอาจจะไม่สามารถคืนเงินกู้ได้

5.8 ข้อจำกัดขององค์การการเงินฐานราก

5.8.1 ข้อจำกัดโดยธรรมชาติที่ต้องชั่งน้ำหนักระหว่างสองมิติ

ภาพที่ 5.8 ความมั่นคงทางการเงิน VS คุณภาพชีวิต : ได้อย่าง – เสียอย่าง

5.8.2 ข้อจำกัดด้านปริมาณเงิน: การจัดสรรเงินปริมาณน้อย

กลุ่มกองทุนหมู่บ้านระดับหมู่บ้านให้วงเงินกู้สูงสุดเพียง 20000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งไม่สูงนัก ในขณะที่เดียวกัน ด้วยเงินจำกัด 1 ล้านบาท ก็รองรับความต้องการของสมาชิกได้ไม่เกิน 100 คน ตัวเลข 20000 บาท จึงเป็นตัวเลขที่พยายามเฉลี่ยให้สมดุลระหว่างสองทางเลือกคือ จำนวนสมาชิกที่จะได้ประโยชน์ กับขนาดของประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับ และมักจะมีคำถามว่า สมาชิกคือใคร เล่นพรรคเล่นพวกหรือไม่ จากการลงพื้นที่พบว่าไม่มีข้อสงสัยเรื่องความไม่โปร่งใสไม่เป็นธรรมอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก พบเพียง 1 ใน 20 กลุ่ม หรือร้อยละ 5 (ส่วนหนึ่งเนื่องจากกลุ่มที่ประสบปัญหาจะล้มไปแล้ว)

กลุ่มที่จัดสวัสดิการ จะมีปัญหาด้านการจัดสรรเงินไว้จ่ายสวัสดิการในปัจจุบันกับในอนาคต นักวิจัยเคยเอาตัวเลขยอดเงินกับจำนวนสมาชิกจากข้อมูลของภาครัฐมาหารกัน ตัวเลขคร่าวๆก็คือ ภาคที่กระตือรือร้นในการจัดสวัสดิการชุมชน จะมียอดเงินต่อสมาชิกไม่มากนัก ประมาณ 80-90 บาทต่อคน แสดงว่า เงินถูกแปลงไปเป็นสวัสดิการแล้ว แต่อีกด้านหนึ่งก็อาจต้องตั้งคำถามว่า เงินนี้จะเพียงพอสำหรับอนาคตแค่ไหน แต่บางภาคเช่น ภาคอีสาน มีเงินกองอยู่ถึง 1800 บาทต่อคน เกิดคำถามว่า เกิดอะไรขึ้นทำไมจึงถือเงินไว้เฉยๆ จากการสอบถามด้วยวาจากรรมการกลุ่มบางกลุ่ม ทราบว่าเขาไม่แน่ใจที่จะจ่ายเงินหรือกลัวเงินหมด จึงถือเงินเก็บกองไว้ แสดงว่ามีเงินกองมากไปก็ไม่เกิดประโยชน์ มีเงินเหลือน้อยไปก็อาจไม่พอจ่ายสวัสดิการให้สมาชิกตามพันธะสัญญา จึงเกิดคำถามสำคัญว่ากลุ่มที่ทำงานด้านสวัสดิการควรจะถือเงินไว้มากน้อยเพียงใด จึงจะเพียงพอสำหรับอนาคตและทำให้ใช้เงินได้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกในปัจจุบันด้วย

สิ่งที่กลุ่มต่างๆพยายามทำเพื่อเพิ่มปริมาณเงิน คือ การขยายกลุ่มเพิ่มสมาชิก นักวิจัยเห็นว่า โดยแท้จริงแล้ว กลุ่มสามารถหาแนวทางเพิ่มปริมาณเงินได้ ด้วยการส่งเสริมการออมของสมาชิกแต่ละราย แต่ไม่พบว่ามียุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการออมอย่างจริงจัง

ที่ชัยนาท ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกลุ่มสัจจะลดรายจ่าย พบเพียงกลุ่มเดียวเพิ่งก่อตั้งใหม่หลังจากที่ อบต.สนับสนุนทุนให้ไปดูงานกลุ่มครูชบที่สงขลา ชาวบ้านกลุ่มนี้ปลื้มประทับใจกับกลุ่มครูชบมากและมาตั้งกลุ่มของตัวเอง ชาวบ้านกลุ่มนี้อยู่ในชุมชนเมืองและมีศักยภาพในการออม โดยแท้จริงแล้วชาวบ้านอาจจะปรับจำนวนเงินออมจากวันละบาทเป็นวันละสองบาทหรือสามบาทได้โดยไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกลุ่มและจะเพิ่มศักยภาพกลุ่มในการจัดสวัสดิการด้วย แต่ดูเหมือนว่า กติกาจากกลุ่มต้นแบบกลายเป็นข้อจำกัดต่างๆที่การขยายเงินออมไม่น่าจะขัดกับอุดมการณ์หรือหลักการของกลุ่มแต่อย่างใด การยึดรูปแบบโดยลืมนุมการณ์และวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกลุ่ม ทำให้การออกแบบกติกาขาดความยืดหยุ่นและกลายเป็นข้อจำกัดที่น่าเสียดาย

5.8.3 ข้อจำกัดด้านวิสัยทัศน์การลงทุน: การจัดการเงินปริมาณมาก

กลุ่มที่พัฒนาถึงระดับหนึ่งและมีเงินกองทุนมาก จะเริ่มคำนึงถึงการใช้เงินให้เกิดประสิทธิภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก แต่ยังคงขาดเครื่องมือ วิธีการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

มีหลักการทางการเงินข้อหนึ่งที่ว่าด้วยประสิทธิภาพการใช้เงินให้เกิดประโยชน์ หากเป็นการเงินของภาคธุรกิจ อาจจะใช้หลักการ “เงินต่อเงิน” คือ นำเงินไปลงทุนให้เกิดดอกผล เป็นการลงทุนทางการเงินหรือการลงทุนเพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจ กรรมการกลุ่มหลายกลุ่มที่มีเงินเหลือจะตั้งคำถามในข้อนี้ เมื่อกล่าวถึงทางออก จะมีข้อเสนอทางเลือก เช่น การนำเงินไปฝากธนาคาร การนำเงินไปลงทุนกับพันธบัตรรัฐบาล การนำเงินไปจ่ายเพิ่มให้สมาชิกเป็นเงินปันผลหรือเงินสวัสดิการ แต่ก็ไม่มีข้อสรุปว่าควรทำอย่างไร

มีกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มหนึ่งอายุประมาณ 20 ปีแล้ว มีสมาชิกอยู่ 200 คน ออมเงินได้ประมาณ 70 ล้านบาท ซึ่งกลายเป็นปัญหาว่า เงินที่ออมได้ 70 ล้านบาทจะเอาไปทำอะไรดี ฝากธนาคารดีไหม ทำวิสาหกิจชุมชนดีไหม ในพื้นที่นั้นมีอดีตผู้ก่อตั้งกลุ่มท่านหนึ่ง เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ออกแบบบัญชีการเงินของกลุ่มเป็นระบบบัญชีง่าย ๆ ที่กลุ่มนำมาใช้ ปัจจุบันท่านอายุมากแล้ว อายุ 70 ปี อาศัยอยู่กันสองคนตายาย คนในชุมชนเองก็ดูเหมือนว่าไม่ได้เข้ามาใกล้ชิด สัมพันธ์อะไรกับท่านมากนัก มันก็เลยเกิดคำถามว่า กลุ่มออมทรัพย์ที่มีเงิน 70 ล้านบาท แต่ว่ามีใครบางคนที่ไม่ได้รับการดูแลต่างๆที่เขาเคยเป็นคนริเริ่มคนก่อตั้งกลุ่ม ถามว่า 70 ล้านบาท สะท้อนความสำเร็จของกลุ่มหรือไม่

พระสุบินปณีโตมีข้อเสนอแนะที่ชัดเจนว่า ควรนำเงินไป “ลงทุนทางสังคม” เพราะหากพิจารณาถึง “ปัญหาของคนในชุมชน” ในภาพรวม แท้จริงแล้ว เงินทุนที่กลุ่มมีมากนั้นยังไม่เพียงพอกับการแก้ปัญหาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (ดูในกระบวนการปฏิบัติที่เป็นเลิศและกล่อง “จากวงเสวนาที่ทำพระจันทร์ 2”)

5.8.4 ข้อจำกัดด้านการทำบัญชี

ความสามารถในการบริหารจัดการบัญชี เป็นจุดอ่อนสำคัญที่พบแม้แต่ในกลุ่มองค์กรการเงินที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเข้มแข็ง เช่น การแยกทำบัญชีหลายระบบที่ไม่เชื่อมต่อกัน ทำให้มองไม่เห็นภาระทางการเงินและต้นทุนที่แท้จริงของกลุ่ม เกิดความเข้าใจว่า กลุ่มมีผลกำไรมากเกินจริง

5.8.5 ข้อจำกัดด้านการให้บริการ: ไม่สอดคล้องกับรูปแบบการผลิตและช่วงเวลาที่ต้องการเงิน

ความจำเป็นของเงินกู้ในท้องถิ่นเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างรายรับกับรายจ่าย ในกรณีของเกษตรกร จะมีปัญหามิใช่เฉพาะความไม่สอดคล้องของ “ปริมาณเงิน” เข้าออก แต่ยังมีปัญหาสำคัญคือ “เวลา” ที่เงินไหลออก (เพื่อการลงทุนในการผลิต) และเวลาที่เงินเข้า (หลังจำหน่ายผลผลิต) จะไม่ตรงกัน และปัญหาจะรุนแรงขึ้นเมื่อการผลิตมีความเสี่ยงไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทุกอย่างที่ได้ลงทุนผลิตไปแล้ว

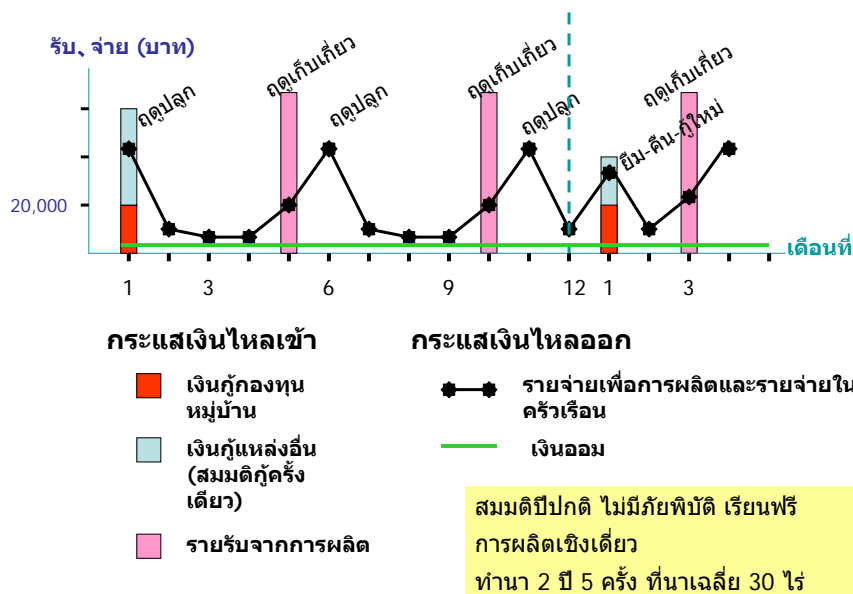
โดยธรรมชาติการผลิตที่มีความเสี่ยงสูงกว่าอาชีพอื่นๆ เช่นนี้ (โดยเฉพาะการผลิตเชิงเดี่ยว) จะทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องหาแหล่งเงินเพื่อการลงทุน หากไม่มีเงินออมของตนเองไว้ ก็ต้องกู้ยืม

สิ่งที่พบในภาคสนามคือ บริการขององค์กรการเงินฐานรากในพื้นที่อาจไม่สอดคล้องกับกระแสเงินสดของชาวบ้าน มีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านในจังหวัดชัยนาทมีข้อจำกัดมากกว่าที่จังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวคือ ชาวบ้านทำนา 2-3 ครั้งในหนึ่งปี แต่การกู้ยืมเงินนั้นให้กู้ยืมครั้งเดียวในหนึ่งปี เวลาคืนก็คืน 1 ครั้งเมื่อครบ 1 ปี เพราะฉะนั้น หากกู้ กู้ 20,000 บาท เมื่อถึงเวลาชำระคืนก็ต้องคืน 20,000 บาทบวกดอกเบี้ย การคืนเงินกู้เป็นเงินก้อนใหญ่ๆครั้งเดียว 20,000 บาทนั้น ชาวบ้านต้องการเงินก้อนจึงต้องไปกู้มาแล้วเอามาคืน คืนแล้วก็กู้ใหม่ มันก็เกิดระบบหมุนหนี้ ในขณะที่กองทุนหมู่บ้านที่นครศรีธรรมราชกลับมีความยืดหยุ่นกว่านั้น ก็คือยอมให้คืนเงินกู้กระจายช่วงเวลาและกระจายการคืนเงินหรือผ่อนชำระเงินกู้ได้

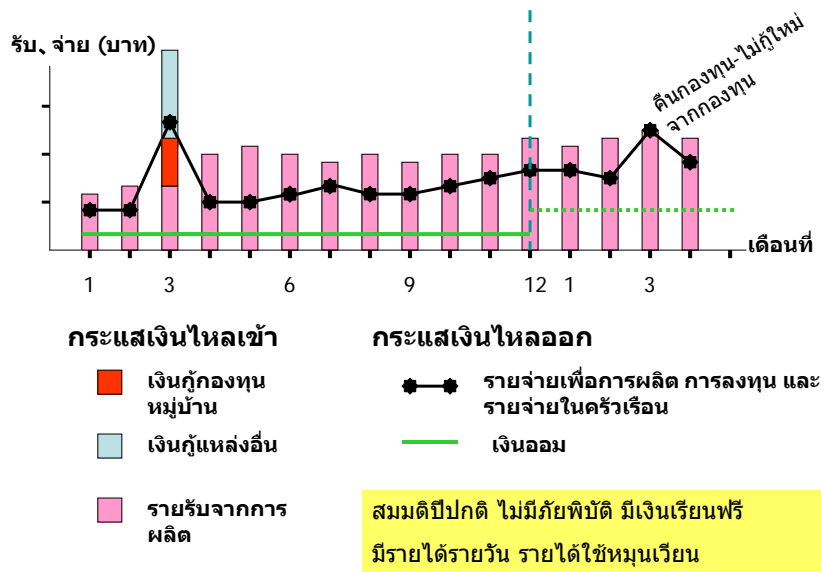
การเปิดให้บริการเพียงครั้งเดียว เป็นการลดภาระการบริหารกองทุน แต่ผลกระทบการจัดการและภาระดอกเบี้ยมาให้ผู้กู้ จากการที่ทำให้จำเป็นต้องกู้หมุนเวียนเพื่อนำเงินมาคืน อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับอาชีพรับจ้าง กรรมการกลุ่มที่ร่วมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการต่างให้ข้อมูลว่า การให้ชาวบ้านกู้ยืมมีความเสี่ยงน้อยกว่าการให้ผู้มีอาชีพรับจ้างกู้ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะชาวนา (หากจำหน่ายผลผลิตได้) จะมีรายรับเป็นเงินก้อนจึงมีความสามารถคืนเงินเป็นเงินก้อนได้ (แม้ว่าเงินก้อนนั้นจะได้มาจากการหมุนหนี้ก้อนนี้กับแหล่งทุนอื่นๆมาก่อน)

ดังนั้น การออกแบบองค์กรการเงินชุมชน โดยที่ชาวบ้านหรือกลุ่มหรือพื้นที่เองไม่ได้ปรับให้เข้ากับวิถีชุมชน จึงไม่ได้ช่วยลดปัญหาอะไรมากนัก

ภาพที่ 5.9 กระแสเงินสดชาวนาจังหวัดชัยนาท

ภาพที่ 5.10 กระแสเงินสดชาวบ้านกิ่งเมืองกิ่งชนบท : กู้ครั้งเดียว

5.8.6 ข้อจำกัดในการกอบกู้กลุ่มที่อ่อนแอและการเรียนรู้จากความผิดพลาด

ปัจจุบัน พบกลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่ล้ม และกำลังจะล้ม ความล้มเหลวของบางกองทุนเป็นเพราะเกิดหนี้เสีย เนื่องจาก

1. สมาชิกไม่คืนเงินเพราะอ้างว่าเป็นเงินของรัฐไม่ต้องคืนก็ได้
2. สมาชิกไม่สามารถคืนเงินและโยกย้ายออกนอกพื้นที่
3. กรรมการกองทุนทุจริต
4. กรรมการกองทุนบริหารจัดการผิดพลาด เนื่องจากขาดความรู้ในการจัดการเงินและบัญชี

ชาวบ้านมีความต้องการที่จะรื้อฟื้นกองทุนเหล่านี้ เท่าที่พบในภาคสนาม มีความพยายามจัดการสองแนวทาง แนวทางหนึ่ง คือ ให้กองทุนหมู่บ้านที่มีความน่าเชื่อถือเข้ามาช่วยบริหารจัดการ แม้การดำเนินการดังกล่าวจะมุ่งหวังเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน แต่ก็พบว่า เป็นการรวมความเสี่ยงเช่นกัน เหมือนการนำไข่หลายใบใส่ในตะกร้าใบเดียว

แนวทางที่สอง คือ การเปลี่ยนตัวผู้บริหาร ซึ่งก็ทำได้ไม่ถนัด หรือแลกกับการเกิดปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรงในชุมชน อีกทางหนึ่ง คือ ชาวบ้านแยกตัวออกมาแล้วตั้งเป็นกลุ่มใหม่ โดยใช้แนวทางอื่นๆ เช่น แนวทางของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นต้น

ความพยายามดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านยังคงต้องการให้มีกลุ่มองค์กรการเงินในพื้นที่ แต่ดูเหมือนการเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของหน่วยงานทางการที่ดูแลอาจจะยังซ้ำเกินไป นับตั้งแต่ การเข้ามาช่วยแก้ปัญหากองทุนล้ม จนเมื่อกองทุนล้มแล้ว ก็ยังไม่ได้เข้ามาช่วยแก้ไข้ปัญหา แม้กองทุนหมู่บ้านจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้วก็ตาม แต่การฟ้องร้องจะกระทำต่อเมื่อเกิดปัญหาขึ้นและชาวบ้านได้รับความสูญเสียแล้ว เช่น การสูญเสียเงินออม

คณะผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มออมทรัพย์ที่ล้มไปข้างนั้น ไม่ได้ถือว่าเป็นความล้มเหลวของขบวนการทั้งขบวนการเท่าที่พบจากตำบลแห่งหนึ่ง กองทุนหมู่บ้านตั้งมาสิบกลุ่มล้มไปสองกลุ่ม แต่ก็ไม่ได้มีผลต่อกลุ่มอื่นๆ คำถามที่สำคัญ คือ กลุ่มที่ล้มไปได้เรียนรู้ อะไร การเรียนรู้ตรงนี้จะเป็นเรื่องสำคัญ หลายกลุ่มที่สำเร็จในปัจจุบันคือกลุ่มที่เคยล้มเหลว คำถามก็คือว่า แล้วกลุ่มที่ล้มไปแล้วจะตั้งขึ้นมาใหม่นั้น มีกระบวนการเรียนรู้อย่างไร...

การจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านเป็นนิติบุคคลมีข้อดี เกิดการคัดกรองกองทุนที่มีคุณภาพ และสามารถฟ้องร้องในกรณีที่กระบวนการชุมชนไม่สามารถจัดการการเกิดหนี้เสียได้ อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ทราบข้อจำกัดของกฎหมาย

5.8.7 ข้อจำกัดในการเข้าถึงคนจน

อีกประเด็นหนึ่งที่นักวิจัยสนใจก็คือว่า องค์การการเงินชุมชนเข้าถึงคนจนหรือไม่ สิ่งที่เราพบก็คือว่า เป้าหมายของกลุ่มการเงินเพื่อสินเชื่อหลายๆพื้นที่ไม่ได้มองไปเพื่อแก้ปัญหาให้กับคนจนจริงๆ แต่บางกลุ่มจะมองไปที่การแก้ปัญหาหนี้สิน คนจนหลายๆเหล่านั้นเข้าไม่ถึงเพราะว่า ส่วนใหญ่พวกเขาไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว อาจเพราะการเคลื่อนย้ายแรงงาน ที่พบก็คือ ชาวบ้านคิดว่าไม่มีความสามารถในการกู้จึงไม่คิดจะกู้และไม่เข้ามาเป็นสมาชิก ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะจริงเขาสามารถเข้ามาออมได้และจะได้ประโยชน์จากการออม บางคนก็คิดว่าตนไม่มีเงินออมจึงไม่เข้ามาเป็นสมาชิก ภายใต้งบเงินที่ชาวบ้านมีรายได้ต่ำจนคิดว่าจะออมไม่ได้เช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละบาทเพื่อสวัสดิการของชุมชนน่าจะเป็นต้นแบบที่ดีที่จะส่งเสริมการออมเพื่อสวัสดิการ นอกจากนี้ ยังพบว่า บางหมู่บ้านที่มีโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) นั้น โครงการดังกล่าวจะเป็นแหล่งสินเชื่อที่สำคัญของคนจน โครงการนี้จะให้สมาชิกที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์จปฐ. กู้ได้ แต่กู้ได้ไม่เกินคนละ 10,000 บาท แต่เนื่องจากอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษา นักวิจัยจึงไม่ได้ศึกษาเชิงลึกว่า โครงการดังกล่าวรองรับคนจนได้สัดส่วนมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับคนจนทั้งหมดในหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม คนจนในบางพื้นที่อาจจะได้ประโยชน์ทางอ้อมจากองค์การการเงินชุมชนที่เน้นการกู้หากกลุ่มมีการจัดสรรผลกำไรเป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ทุนการศึกษาหรืออื่นๆ

ในประเทศไทย มีบางพื้นที่ที่ไม่มีกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน เช่นในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของตำบลนางแดด จังหวัดชัยภูมิ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เพราะเป็นพื้นที่ยากจน ชาวบ้านต้องทำงานนอกพื้นที่ บางวันชาวบ้านก็ไม่มีเงินติดตัวเลย ไม่สามารถออมได้เลยแม้เพียงเล็กน้อย ส่วนกองทุนหมู่บ้านก็จะบริหารจัดการสำหรับคนกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้านเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นักวิจัยไม่ได้สำรวจว่ามีหมู่บ้านลักษณะดังกล่าวในจังหวัดชัยนาทและนครศรีธรรมราชมากน้อยเพียงใด

5.8.8 ข้อจำกัดด้านข้อมูล การทำบัญชีและการใช้ประโยชน์จากบัญชี

กลุ่มองค์กรการเงินฐานรากส่วนใหญ่มีการทำบัญชีบุคคล รายละเอียดของบัญชีอาจแตกต่างกันไป บ้างตามลักษณะกิจกรรม อย่างไรก็ตาม พบว่า หลายกลุ่มยังทำบัญชีคลาดเคลื่อนหรือไม่ชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำกิจกรรมหลากหลาย มีที่มาของรายได้รายจ่ายหลายทาง ซึ่งอาจมีผลต่อการสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มได้ และที่สำคัญกว่านั้นคือ การนำข้อมูลทางบัญชีไปใช้ประโยชน์นั้นอาจจะยังไม่มากเท่าที่ควร บทที่ 6 จะแสดงผลทางบัญชีและทดลองใช้ข้อมูลทางบัญชีสร้างดัชนีชี้วัดบอกผลการดำเนินงานของกลุ่มเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ และเปรียบเทียบกับกลุ่มเองในระยะ 3 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่า ข้อมูลทางบัญชียังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกมาก กลุ่มจึงน่าจะได้เรียนรู้การนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนากิจกรรม

โดยปกติ การบริหารจัดการทางการเงินสำหรับกองทุนสวัสดิการจะยากกว่ากองทุนเพื่อการกุศล ด้วยเหตุผลสำคัญคือ

- ไม่สามารถคาดการณ์ภาระค่าใช้จ่ายที่แน่นอนของกองทุนสวัสดิการได้
- หากจะบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงของกลุ่ม ในการจัดการกองทุน จะต้องใช้ข้อมูลมากกว่ากลุ่มสินเชื่อ เช่น โครงสร้างประชากร อัตราการเกิด การตาย การเจ็บป่วยของสมาชิก
- การจ่ายสวัสดิการเป็นพันธะที่กลุ่มมีต่อสมาชิกตามกติกาที่กำหนดไว้

กองทุนสวัสดิการจึงต้องมีเงินสำรองระดับหนึ่งแต่จะมากน้อยระดับใด กลุ่มยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่จะตัดสินใจ และแม้หลายกลุ่มจะมีข้อมูลโครงสร้างประชากรแต่ก็ไม่ได้นำมาใช้ ทำให้หลายกลุ่มใช้วิธีคล้ายการหมุนแชร์ คือ เอาเงินของคนหนึ่งมาจ่ายให้กับอีกคนหนึ่งก่อน มากกว่าการจ่ายแบบที่ให้สมาชิกแต่ละคนประกันตนเอง นอกจากนี้ กลุ่มยังขาดเครื่องมือในการวิเคราะห์ทางการเงินสำหรับการจัดสวัสดิการอย่างยั่งยืนอีกด้วย

จากประสบการณ์ในพื้นที่พบว่า สมาชิกไม่เข้าใจอุดมการณ์และหลักการบริหารกองทุนที่จำเป็นต้องมีเงินสำรองสูง ไม่สามารถปล่อยกู้หรือจ่ายเงินปันผลสูงได้ ทำให้เกิดการเรียกร้องและการถอนตัว

5.9 ข้อจำกัดของภาครัฐ

องค์กรการเงินที่เป็นกลุ่มธรรมชาติที่เข้มแข็ง ชาวบ้านไม่หยุดนิ่งและกำลังพัฒนารูปแบบต่างๆ ภายใต้ข้อจำกัดหลายประการดังกล่าวแล้ว หน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยสนับสนุน มักจะการสนับสนุนการเรียนรู้จากกลุ่มครู และการทำบัญชี ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี แต่อาจจะยังไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับข้อจำกัดอื่นๆ ข้างต้น

บทที่ 6

การสร้างตัวชี้วัดมิติการเงินและมิติสังคม: บททดลองและกรณีศึกษาจากภาคสนาม

ในบทนี้จะนำเสนอผลการลงพื้นที่ครั้งที่สาม เพื่อทดลองสร้างตัวชี้วัดในมิติการเงินและมิติทางสังคม โดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการกรรมการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อออกแบบโครงสร้างของเครื่องมือและตัวชี้วัดอันพึงควรจะมีสำหรับการประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินระดับฐานรากทั้งมิติการเงินและมิติทางสังคม (ดูหัวข้อ 6.1) และแสดงการวิเคราะห์ผลประกอบการจากบัญชีงบดุลของกลุ่มตัวอย่างสามกลุ่ม (ดูหัวข้อ 6.2) โดยก่อนจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิจัยจะมีพื้นฐานความเข้าใจสถานการณ์ ศักยภาพ แนวปฏิบัติและข้อจำกัดขององค์กรการเงินชุมชนจากการลงศึกษาภาคสนามก่อนหน้านี้สองครั้งดังอธิบายในบทที่ 5

วิธีการสร้างตัวชี้วัดใน**มิติทางการเงิน**มีได้อยู่บนกรอบคิดที่จะวัด “ความสำเร็จทางการเงินขององค์กร” แต่อยู่บนพื้นฐานที่ต้องการจับชีพจรการดำเนินงานทางการเงินขององค์กร หมายถึง สิ่งที่จะควรจะเป็นตามมาตรฐานขั้นต่ำทางการเงิน สิ่งที่จะควรระมัดระวัง สิ่งที่เป็นข้อกังวลของกลุ่ม เพื่อจะได้รู้ทิศทางและ “ขนาดของปัญหา” เพื่อจะได้เฝ้าระวังหรือหาวิธีจัดการเพื่อลดความเสี่ยง ส่วน**ตัวชี้วัดมิติทางสังคมหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก** นักวิจัยประสงค์จะให้เกิดตัวชี้วัดที่สะท้อนเป้าหมายทางสังคมของกลุ่ม แต่จากการจัดเวทีพบว่า กลุ่มต่างๆมีเป้าหมายไม่ชัดเจนนัก แต่กลุ่มจะมีข้อกังวลเรื่องความพอเพียงของเงินสวัสดิการซึ่งเป็นเรื่องของการจัดการทางการเงินเช่นกัน นักวิจัยจึงต้องมีบทบาทในการชี้นำประเด็นอยู่บ้าง เช่น การเข้าถึงของคนจน การมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็นต้น ภาคผนวก ก. จะอธิบายวิธีการจัดเวทีโดยละเอียด

การสร้างตัวชี้วัดในการประชุมเชิงปฏิบัติการของแต่ละจังหวัดเป็นการทดลองหาชุดตัวชี้วัดที่จำเป็นและพิจารณาความเป็นไปได้ในการคิดคำนวณตัวชี้วัดดังกล่าว ผลการคำนวณ(หากมีตัวเลขให้คำนวณ)เป็นผลเบื้องต้นจากชุดข้อมูลที่กรรมการกลุ่มเตรียมมาในที่ประชุมหรือจากการประมาณการคร่าวๆของกลุ่ม นอกจากนี้ การประชุมเชิงปฏิบัติการยังเป็นเวทีที่นักวิจัยจะได้สังเกตความสนใจของกลุ่มองค์กรการเงินต่อการสร้างตัวชี้วัด (ดูหัวข้อ 6.3) ดังที่ระบุไว้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิจัยจะต้องสรุปองค์ประกอบสำคัญของดัชนีที่ควรจะมีและได้ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีเพื่อป้องกันปัญหาในบางเรื่อง จากนั้นนักวิจัยจะนำตัวเลขที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติมาพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม เปรียบเทียบกับเกณฑ์สากล และอ้างอิงภาพรวมขององค์กรการเงินฐานราก เพื่อกำหนดเกณฑ์ (bench marks) หรือค่าที่เหมาะสมสำหรับองค์กรการเงินฐานรากไทย เพื่อจะบอกระดับดี พอใช้ พึงระวัง หรืออันตราย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นเพียงผลเบื้องต้น จึงยังไม่

ควรนำมาตรวัดดังกล่าวไปใช้ในขณะนี้ และควรทำการศึกษาตัวอย่างจำนวนมากขึ้น และศึกษาในเชิงลึก เพื่อให้ได้มาตรวัดที่ถูกต้องมากขึ้น

นอกจากนี้หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิจัยได้นำบัญชีบุคคลของกลุ่มมาทดลองคำนวณตัวเลขดัชนีชี้วัดดังกล่าวและวิเคราะห์ผล จากการศึกษาพบว่า บัญชีที่กลุ่มมีอยู่ หากทำอย่างถูกต้อง สามารถนำมาใช้คำนวณตัวชี้วัดมิติการเงินได้ไม่ยากและสามารถตีความที่เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจสถานการณ์ของกลุ่มเทียบกับกลุ่มอื่นๆ หรือเทียบผลดำเนินการของกลุ่มเอง ณ เวลาต่างๆ ทำให้เห็นแนวโน้มของปัญหา หรือทิศทางการพัฒนาของกลุ่มได้ มีข้อมูลเพื่อประเมินผลทางสังคมได้

6.1 เป้าหมายและข้อกังวลขององค์กรการเงินระดับฐานรากกับการสร้างตัวชี้วัด

ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการของแต่ละจังหวัด ประกอบด้วยตัวแทนองค์กรการเงินชุมชน ที่จังหวัดชัยนาทมีกลุ่มที่เข้าร่วม 11 กลุ่ม จาก 3 ตำบล จัดเวทีเพียงหนึ่งวัน ส่วนที่จังหวัดนครศรีธรรมราชจะจัดเวทีสองวัน เนื่องจากมีจำนวนกลุ่มมากกว่า วันแรกเป็นกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนรวม 21 กลุ่ม จาก 5 ตำบล วันที่สองเป็นกลุ่มที่มีการจัดสวัสดิการชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละบาท รวม 6 กลุ่มจาก 3 ตำบล

การจัดประชุมในภาคเช้าจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องข้อกังวลของกลุ่ม โดยการจัดเวทีมีโจทย์ที่ใช้สำหรับการเปิดประเด็นแลกเปลี่ยนของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่

- (1) ท่านมีความกังวลหรือความห่วงใยเรื่องใดบ้างต่อ กองทุน / กลุ่ม ของท่าน
- (2) จะรู้ได้อย่างไรว่าเกิดปัญหา และจัดการกับข้อกังวลอย่างไร¹

โดยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกองทุนเขียนความห่วงใยหรือความกังวล 3 ประการ ลงในบัตรคำ 1 ใบ ซึ่งนักวิจัยประจำกลุ่มจะสามารถใช้บัตรคำเหล่านี้เหล่านี้เป็นเครื่องมือนำการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็น

ในภาคบ่าย คณะวิจัยแปลงข้อกังวลและปัญหาของผู้เข้าร่วมประชุมที่อภิปรายในภาคเช้าเป็นตัวชี้วัด อธิบายหลักคิดและความหมายของตัวชี้วัดแต่ละตัว แล้วจึงให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ให้คะแนนความสำคัญของตัวชี้วัดโดยติดสติ๊กเกอร์ จากนั้นจะเป็นการคำนวณตัวชี้วัดที่ผู้เข้าร่วมการประชุมคัดเลือก

¹ ส่วนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในวันแรกจะเพิ่มประเด็นเรื่องเป้าหมาย โดยมีโจทย์คือ (1) จาก “เป้าหมาย” ที่เขียนไว้ “ความสำเร็จ” ของกองทุน “ที่เป็นรูปธรรม” ที่ท่านคาดหวังเป็นอย่างไร (2) ท่านประเมินอย่างไรว่า ท่านเข้าใจเป้าหมายมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ดี พบว่า การแสดงความเห็นเป็นเพียงคาดหวังมากกว่าเป้าหมายการดำเนินการและไม่เป็นรูปธรรม ในวันที่สองจึงตัดประเด็นเป้าหมายออกไป และใช้เวลาเพิ่มมากขึ้นสำหรับการตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อกังวล ปัญหา และสิ่งที่แสดงถึงการเกิดขึ้นของปัญหา ตลอดจนแนวทางการแก้ไข

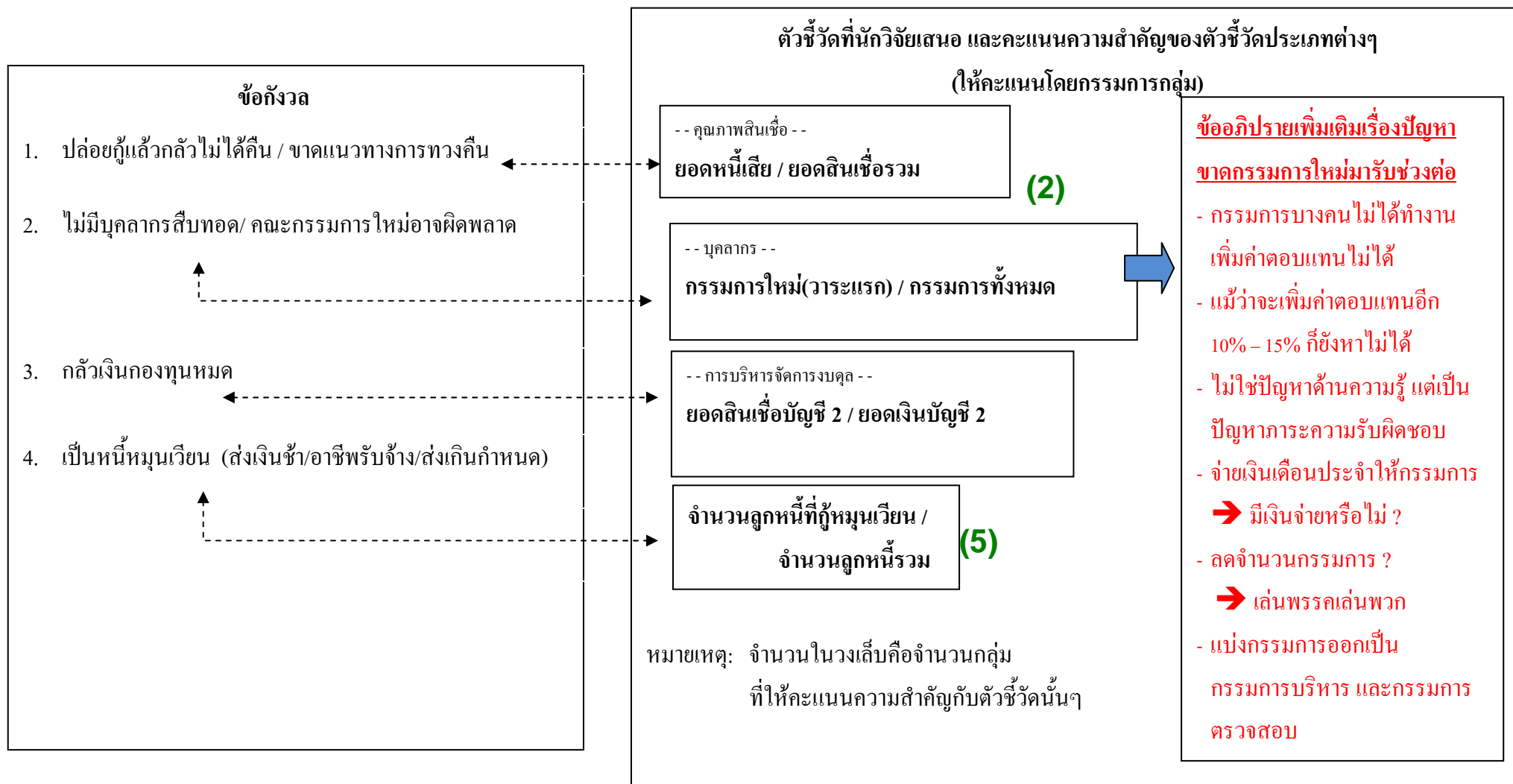
โดยให้กลุ่มนำเสนอตัวเลขข้อมูลของกลุ่ม คณะวิจัยจะแสดงวิธีคำนวณให้เห็นเป็นตัวอย่างร่วมกัน แล้วเปรียบเทียบและอภิปรายผลที่ได้

เพื่อให้ตัวชี้วัดที่ได้จากการคำนวณเข้าใจง่ายขึ้นสำหรับกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก ผู้วิจัยได้แปลงตัวเลขดัชนีที่คำนวณได้จากร้อยละหรือเลขสัดส่วนเป็น 4 ระดับเพื่อให้เข้าใจง่าย และให้ความหมายที่สื่อถึงการเตือนภัย คือ ดี (4) พอใช้ (3) พียงระวัง (2) และอันตราย (1)

เลขร้อยละหรือสัดส่วนระดับคะแนนที่ถูกประเมินดังกล่าวจะจัดอยู่ในระดับใดขึ้นอยู่กับประเด็นที่ชี้วัดและระดับที่เหมาะสมสำหรับตัวชี้วัดนั้น ซึ่งรายละเอียดที่มาของตัวชี้วัดและการให้คะแนนตัวชี้วัดแต่ละตัวจะแสดงไว้ในภาพและตารางต่อไปนี้ คือ ชุดแผนภาพที่ 6.1 ของจังหวัดชัยนาท ชุดแผนภาพที่ 6.2 และ 6.3 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยในส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ได้มีการทดลองให้กรรมการกลุ่มประเมินตัวเองจากความคิดหรือความรู้สึกของตนด้วย (มีรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ค)

ภาพที่ 6.1 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จ.ชัยนาท วันเสาร์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2552

(1) สรุปข้อกังวลจากสองกลุ่มย่อยและการแปลงเป็นตัวชี้วัด

- ข้อกังวล (ต่อ)**
5. สมาชิกต้องการกู้ยืมอย่างเดียว
 6. ผู้สูงอายุอยากเป็นสมาชิกเพื่อหวังผลประโยชน์ (เทศบาล ต.สรรพยา)
 - เงินฌาปนกิจ (จ่ายวันละ 1 บาท ครบ 180 วัน ได้รับ 2,500 บาท เมื่อเสียชีวิต)
 - รักษาพยาบาล (100 บาทต่อคืน)
 7. สมาชิกไม่ค่อยมาประชุม
 8. ผู้ขอกู้เงินไม่มีอาชีพหรือรายได้ประจำที่จะนำเงินมาส่งได้
 9. คนกู้ใช้เงินไม่ตรงวัตถุประสงค์

ตัวชี้วัดที่นักวิจัยเสนอ และคะแนนความสำคัญของตัวชี้วัดประเภทต่างๆ (ให้คะแนนโดยกรรมการกลุ่ม) (ต่อ)

สมาชิกเกิน 70 ปี / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	(2)
-- ความรับผิดชอบขององค์กร (ความโปร่งใส) -- สัดส่วนสมาชิกที่เข้าประชุม / สมาชิกทั้งหมด	(5)
จำนวนคนจนที่เป็นสมาชิก / จำนวนคนจนทั้งหมด	(1)
กำไรสุทธิ / รายได้ทั้งหมด (เงินกู้ + เงินกองทุน)	→ ไม่กังวล เนื่องจากเป็นข้อกำหนดอยู่แล้ว
เงินปันผลจ่าย / ยอดค่าหุ้น	→ ไม่มีปัญหา และกรรมการเอาเงินไปให้ชาวบ้านด้วยตัวเอง

หมายเหตุ: จำนวนในวงเล็บคือจำนวนกลุ่มที่ให้คะแนนความสำคัญกับตัวชี้วัดนั้นๆ

(2) การทดลองประเมินตนเองด้วยตัวชี้วัด: จ.ชัยนาท

ตัวชี้วัด	ทำทรา	เที่ยงแท้	บางกระเบื้อง	สวนลำไย
1. จำนวนลูกหน้ที่กุ่มนเวียน / จำนวนลูกหน้รวม	~20 (ค้ำขาย) / 79	~35(ส่งซ้) / 111	~20 / 68	N.A.
ระดับที่เหมะสม : ยิ่งน้อยยิ่งดี	25.3%	31.5%	29.4%	N.A.
<u>คะแนน</u> 0-10% = 4, >10-20% = 3, >20-30 = 2, > 30 = 1	2 พึงระวัง	1 อันตราย	2 พึงระวัง	N.A.
2. สัดส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม /สมาชิกทั้งหมด	75 / 196	95 / 167	40 / 253	100 / 160
ระดับที่เหมะสม : ยิ่งมากยิ่งดี	38%	56%	17%	62%
<u>คะแนน</u> >80-100% = 4, >60-80% = 3, >40-60 = 2, ต่ำกว่า 40 = 1	1 อันตราย	2 พึงระวัง	1 อันตราย	3 พอใช้

ที่มา: ร้อยละมาจากการคำนวณด้วยข้อมูลของกลุ่มในเวทีประชุม ส่วนคะแนน เป็นการให้คะแนนเบื้องต้น โดยคณะผู้วิจัย โดยอิงหลักเกณฑ์ค่าที่ควรจะเป็นหรือระดับที่เหมะสม ระดับที่เหมะสมเป็นค่าที่อ้างอิงหลักการทางทฤษฎีและปรับด้วยค่าที่ผู้วิจัยคิดว่าควรจะเป็นในสถานการณ์ของประเทศไทย (เป็นเบื้องต้นยังไม่สามารถอ้างอิงได้)

ภาพที่ 6.2 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จ. นครศรีธรรมราช
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552

(1) สรุปเป้าหมาย ข้อกังวลจากสองกลุ่มย่อยและการแปลงเป็นตัวชี้วัด

เป้าหมาย / ข้อกังวล	ตัวชี้วัด
1. สมาชิกได้ประกอบอาชีพ (7)	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
2. มีสวัสดิการ (5)	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิกทั้งหมด
3. สมาชิกมีเงินออมเพิ่มขึ้น (3)	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนสมาชิกขาดส่งสัจจะตั้งแต่ 3 งวด / จำนวนสมาชิกทั้งหมด • ยอดเงินออม (เงินฝาก+สัจจะ) / สมาชิก
4. กรรมการมีความรู้ในการบริหารจัดการ (2)	
5. กลุ่มมีความเข้มแข็ง (2)	จำนวนสมาชิกที่เปลี่ยนแปลง / จำนวนสมาชิกปีที่ผ่านมา
6. ลดการกู้เงินนอกระบบ (1)	จำนวนผู้กู้หมุนเวียนจากนอกระบบ / จำนวนผู้กู้รวม
7. สมาชิกมีการศึกษาสูงขึ้น (1)	จำนวนเงินจ่ายสวัสดิการเพื่อการศึกษา / จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกวัยเรียน
8. สมาชิกมีสุขภาพจิต – กายดี (1)	
9. สร้างทัศนคติที่ดีให้คนทั่วไป (1)	
10. ปลูกฝังความรักชุมชน จากเด็ก → ผู้ใหญ่ (1)	
11. สมาชิกเข้าใจเป็นหนึ่งเดียว	สัดส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / สมาชิกทั้งหมด
12. มีเงินกองทุนเพียงพอต่อความต้องการกู้	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
13. กู้แล้วไม่ส่งตามกำหนด	จำนวนสมาชิกที่ไม่ส่งเงินกู้ตามกำหนด / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
14. หนี้เสีย	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม
15. ไม่มีผู้สืบทอดกรรมการ	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด
16. กู้ไม่ตรงวัตถุประสงค์	ภาระหนี้ / รายได้ของสมาชิกปีนี้เทียบกับปีที่ผ่านมา

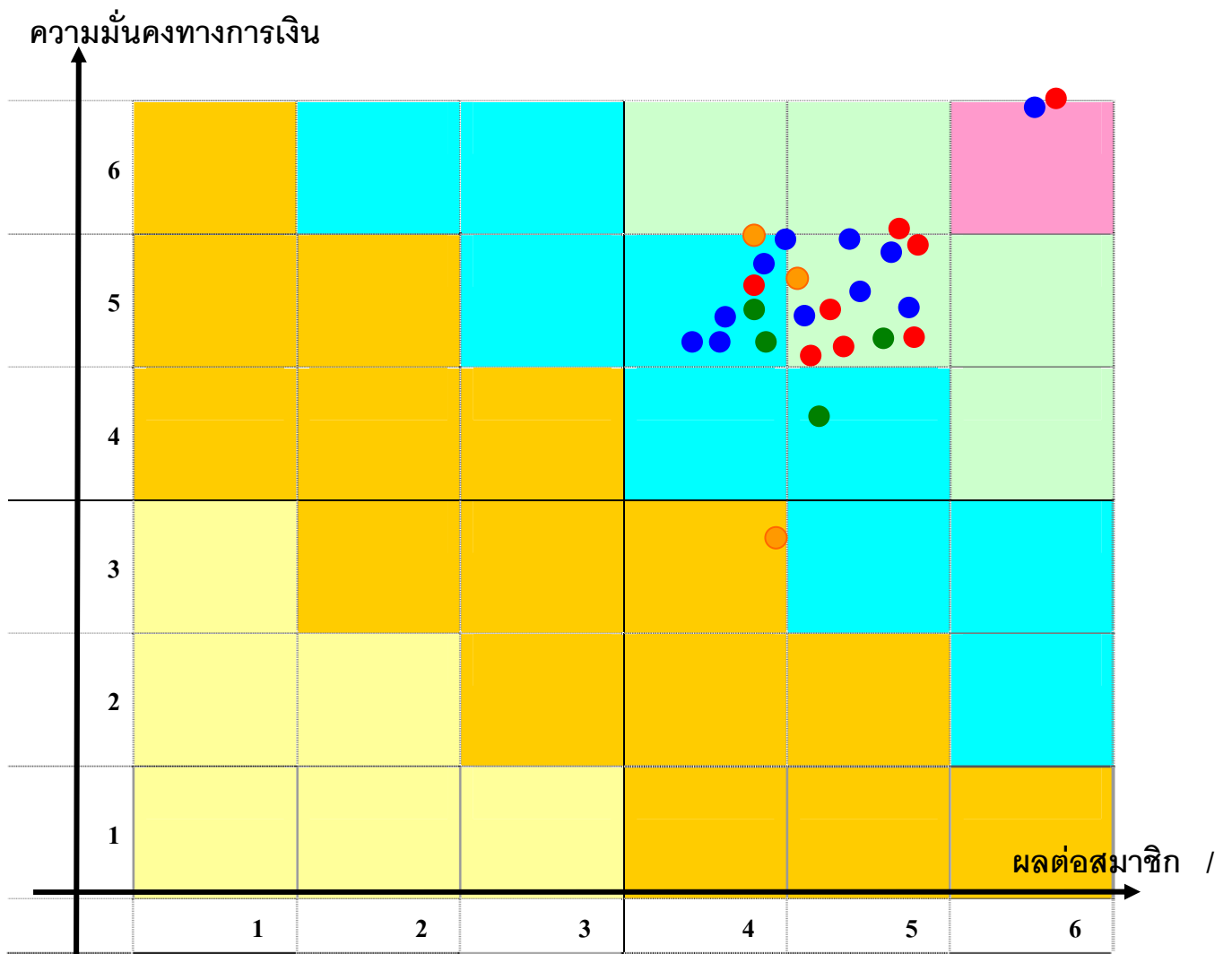
หมายเหตุ: จำนวนในวงเล็บคือจำนวนกลุ่มที่ให้คะแนนความสำคัญกับตัวชี้วัดนั้นๆ

(2) คะแนนความสำคัญของตัวชี้วัดประเภทต่างๆ (ให้คะแนนโดยกรรมการกองทุนหมู่บ้าน)

ตัวชี้วัดทางสังคม		ตัวชี้วัดทางการเงิน	
1.	จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / จำนวนสมาชิกทั้งหมด (14)	1.	จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งจะตั้งแต่ 3 งวด / จำนวนสมาชิกทั้งหมด (5)
2.	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (6)	2.	จำนวนสมาชิกที่ไม่ส่งเงินกู้ตามกำหนด / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (17)
3.	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิกทั้งหมด (1)	3.	ภาระหนี้ / รายได้ของสมาชิกของปีนี้เทียบกับปีที่ผ่านมา (7)
4.	จำนวนเงินจ่ายสวัสดิการเพื่อการศึกษา / จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในวัยเรียน	4.	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (9)
*	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียนนอกระบบ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (2)	5.	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม
		6.	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด
		7.	จำนวนสมาชิกที่เปลี่ยนแปลง (เพิ่มหรือลด) / จำนวนสมาชิกปีที่ผ่านมา

หมายเหตุ: จำนวนในวงเล็บคือจำนวนกลุ่มที่ให้คะแนนความสำคัญกับตัวชี้วัดนั้นๆ

(3) การประเมินตนเองจากความรู้สึกรวมการกองทุนหมู่บ้าน

(4) การทดลองประเมินตนเองโดยใช้ตัวชี้วัด: กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	ม.8 กะหรอ	ม.6 ห้วยตะพาน	ม.2 โมคลาน	ม.10 ท่าศาลา	ม.9 เทพราช
จำนวนสมาชิกไม่ส่งตรงกำหนด / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	4 / 98	3 / 57	2 / 72	4 / 84	0 / 63
ค่าที่เหมาะสม ยิ่งน้อยยิ่งดี	4.1%	5.2%	2.8%	4.8%	(เพิ่งตั้งกลุ่ม) 0%
<u>คะแนน</u> 0-2.5 = 4, >2.5-5 = 3, >5-7.5 = 2, > 7.5 = 1	3 พอใช้	2 พึงระวัง	3 พอใช้	3 พอใช้	4 ดี
จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับเงินน้อยกว่าที่ขอ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	0 / 98	7 / 57	28 / 100	0 / 84	0 / 63
ค่าที่เหมาะสม ยิ่งน้อยยิ่งดี	0%	12%	28%	0%	0%
<u>คะแนน</u> 0-5% = 4, >5-10% = 3, >10-15 = 2, > 15 = 1	4 ดี	2 พึงระวัง	1 ปรับปรุง	4 ดี	4 ดี
จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งสัจจะ > 3งวด / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	10 / 370	0 / 262	0	0	0
ค่าที่เหมาะสม ยิ่งน้อยยิ่งดี	2.7%	0%	0%	0%	0%
<u>คะแนน</u> 0-2.5 = 4, >2.5-5 = 3, >5-7.5 = 2, > 7.5 = 1	3 พอใช้	4 ดี	4 ดี	4 ดี	4 ดี
จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียน / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	2 / 15	10 / 57	N.A.	3 / 84	10 / 63
ค่าที่เหมาะสม : ยิ่งน้อยยิ่งดี	13.3%	17.5%	N.A.	3.5%	15.9%
<u>คะแนน</u> 0-10% = 4, >10-20% = 3, >20-30 = 2, > 30 = 1	3 พอใช้	3 พอใช้	N.A.	4 ดี	3 พอใช้
จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / สมาชิกทั้งหมด	38 / 125			140 / 278	
ค่าที่เหมาะสม: ยิ่งมากยิ่งดี	70%	~90%	~57%	50%	~75%
<u>คะแนน</u> >80-100% = 4, >60-80% = 3, >40-60% = 2, ต่ำกว่า 40% = 1	3 พอใช้	4 ดี	2 พึงระวัง	2 พึงระวัง	3 พอใช้

ที่มา: ร้อยละมาจากการคำนวณด้วยข้อมูลของกลุ่มในเวทีประชุม ส่วนคะแนน เป็นการให้คะแนนเบื้องต้นโดยคณะผู้วิจัย โดยอิงหลักเกณฑ์ค่าที่ควรจะเป็นหรือระดับที่เหมาะสม ระดับที่เหมาะสมเป็นค่าที่อ้างอิงหลักการทางทฤษฎีและปรับด้วยค่าที่ผู้วิจัยคิดว่าควรจะเป็นในสถานการณ์ของประเทศไทย (เป็นเบื้องต้นยังไม่สามารถอ้างอิงได้)

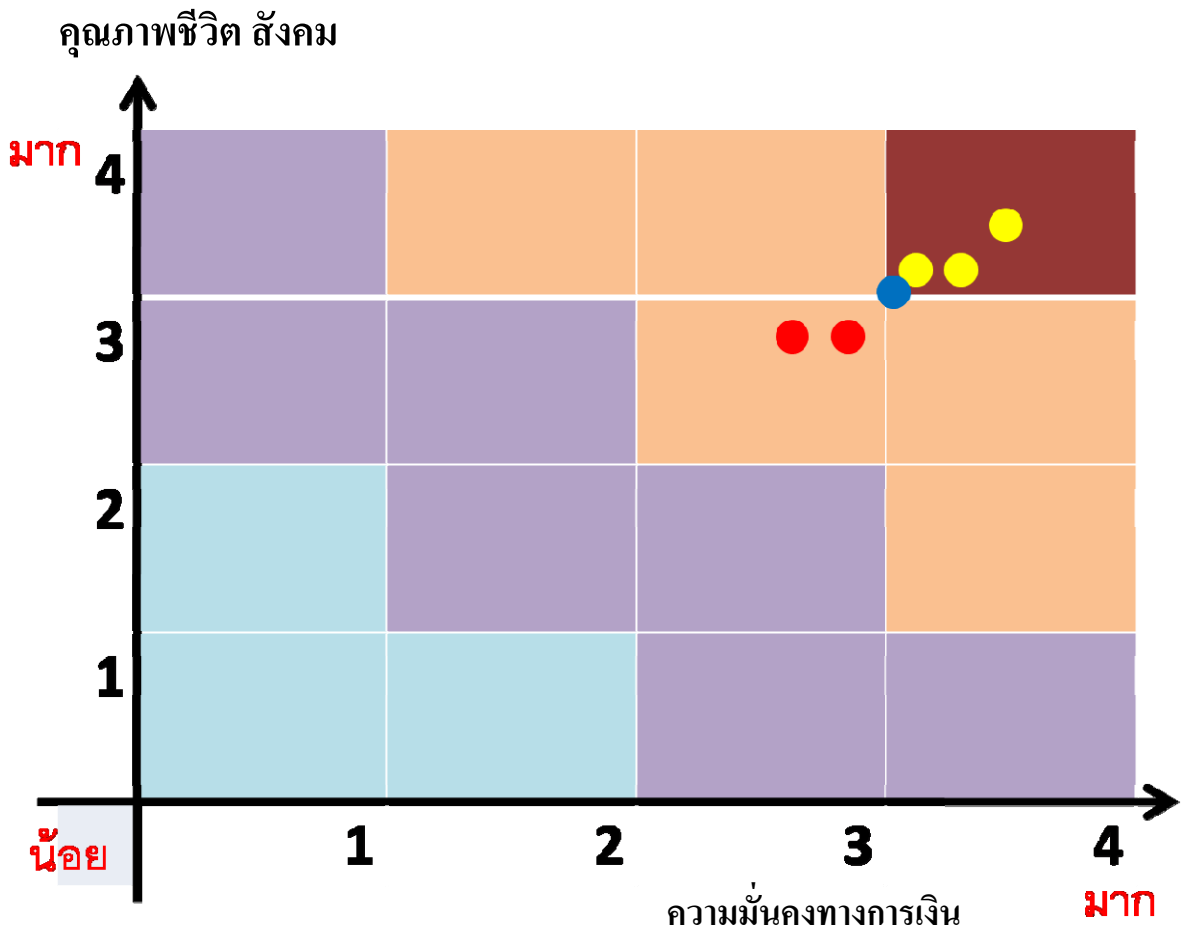
ภาพที่ 6.3 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จ. นครศรีธรรมราช
กลุ่มเน้นสวัสดิการชุมชน วันอาทิตย์ที่ 19 เมษายน 2552

(1) สรุป ข้อกังวลจากสองกลุ่มย่อยและการแปลงเป็นตัวชี้วัด

ข้อกังวล		ตัวชี้วัด	
1.	การคืนเงินกู้ของสมาชิกไม่ตรงเวลา	1.	จำนวนสมาชิกที่ไม่ส่งเงินกู้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
2.	ทำอย่างไรหนี้เสียของกลุ่มจึงจะเรียกคืนได้ง่าย	2.	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม (5)
3.	สมาชิกเป็นหนี้นอกระบบ (ไม่ถึง 10%)	3.	จำนวนสมาชิกที่เป็นหนี้เสีย / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (1)
4.	คนมีเงินไม่ต้องการกู้แต่คนไม่มีเงินต้องการกู้	4.	จำนวนผู้กู้หมุนเวียนจากนอกระบบ / จำนวนผู้กู้รวม (2)
	สมาชิกต้องการดอกเบี้ยมากแต่คนกู้บ่อยทำให้ดอกเบี้ยน้อยตาม		
5.	มีเงินปล่อยกู้ + มีความต้องการกู้แต่ไม่กล้าปล่อยกู้ เพราะกลัวเรียกคืน ไม่ได้	5.	ยอดสินเชื่อรวม / ยอดเงินฝาก + สัจจะ (ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่จะมีตัวเลขของสัดส่วนนี้ประมาณ 80%) (2)
6.	เงินสัจจะเหลือในธนาคาร (1,700,000 บาท) แต่เงินสวัสดิการไม่เหลือ	6.	→ ค่าใช้จ่ายสวัสดิการปี // กองทุนสวัสดิการในปัจจุบัน → รายรับ - ค่าใช้จ่าย / ค่าใช้จ่ายปัจจุบัน (2) หรือ (ดอกเบี้ย + เงินฝาก + ผลตอบแทน) - (ดอกเบี้ยจ่าย + ค่าใช้จ่าย) / ค่าใช้จ่ายสวัสดิการ

หมายเหตุ: จำนวนในวงเล็บคือจำนวนกลุ่มที่ให้คะแนนความสำคัญกับตัวชี้วัดนั้นๆ

(2) การประเมินตนเองจากความรู้สึกร่วมของกรรมการกลุ่มสวัสดิการชุมชน

ความมั่นคงของกลุ่ม

ความมั่นคงทางการเงิน		ความมั่นคงของกลุ่ม	
<ul style="list-style-type: none"> • หนี้ค้างชำระ / ไม่ตรงเวลา • การบริหารเงินล้าน 	<ul style="list-style-type: none"> • สมาชิก • สัจจะสะสม 	<ul style="list-style-type: none"> ○ ความเข้าใจ ○ มีส่วนร่วม ○ พึงพอใจ 	<ul style="list-style-type: none"> • สินทรัพย์ • ลูกหนี้ • กองทุนสวัสดิการ
<ul style="list-style-type: none"> - เงินออม - เงินสวัสดิการ - เงินกู้ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เงินปันผล - หนี้นอกระบบ 	<ul style="list-style-type: none"> • กรรมการ ○ ความสามารถ ○ ความเสียสละ 	

(3) การทดลองประเมินตนเองโดยใช้ตัวชี้วัด: กลุ่มสวัสดิการชุมชน

	ตัวชี้วัด	วัดปายาง	ม.1 ต.กะหรอ
1	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม ค่าที่เหมาะสม : ยิ่งน้อยยิ่งดี	0%	12,000 / 1.8 ล้านบาท = 0.6%
	<u>คะแนน</u> 0-2.5 = 4, >2.5-5 = 3, >5-7.5 = 2, > 7.5 = 1	4 ดี	4 ดี
2	จำนวนผู้กู้หมุนเวียนจากนอกระบบ / ผู้กู้รวม ระดับที่เหมาะสม : ยิ่งน้อยยิ่งดี	50 / 248 = 20.2%	0%
	<u>คะแนน</u> 0-10% = 4, >10-20% = 3, >20-30 = 2, > 30 = 1	2 พึงระวัง	4 ดี
3	ยอดสินเชื่อรวม / ยอดเงินฝาก + สัจจะ ค่าที่เหมาะสม 80%	6.8 / 5.8 ล้านบาท = 117%	1.8 / 3.2 ล้านบาท = 56%
	<u>คะแนน</u> >75-85% = 4, ข้างน้อย >65-75% = 3, 55-65% = 2, < 55% = 1 ข้างมาก >85-95% = 3, > 95-105% = 2, >105% = 1	1 อันตราย	2 พึงระวัง
4	รายรับ – ค่าใช้จ่าย / ค่าใช้จ่ายสวัสดิการ ค่าที่เหมาะสม >2-2.5	(791,798–353,421)/ 384,192 ล้านบาท = 1.14	(1.8–0.04–0.16) / 0.62 = 1.6 / 0.62 ล้านบาท = 2.5
	<u>คะแนน</u> >2-2.5 = 4, ข้างน้อย >1.5-2 = 3, 1-1.5 = 2, < 1 = 1 ข้างมาก >2.5-3 = 3, > 3-3.5 = 2, >3.5 = 1	2 พึงระวัง	4 ดี

ที่มา: ร้อยละมาจากการคำนวณด้วยข้อมูลของกลุ่มในเวทีประชุม ส่วนคะแนน เป็นการให้คะแนนเบื้องต้นโดยคณะผู้วิจัย โดยอิงหลักเกณฑ์ค่าที่ควรจะเป็นหรือระดับที่เหมาะสม ระดับที่เหมาะสมเป็นค่าที่อ้างอิงหลักการทางทฤษฎีและปรับด้วยค่าที่ผู้วิจัยคิดว่าควรจะเป็นในสถานการณ์ของประเทศไทย (เป็นเบื้องต้นยังไม่สามารถอ้างอิงได้)

6.1.1 ผลการทดลองการสร้างตัวชี้วัดและการตีความจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพรวม

ความคิดพื้นฐานขององค์กรการเงินฐานรากส่วนใหญ่ที่พบในภาคสนามคือ “มีเงิน รักษาเงินได้” ยังขาดมิติของการพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้เงิน และมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิก ข้อกังวลพื้นฐานของกลุ่มส่วนใหญ่คือ การบริหารสินเชื่อ การส่งคืนเงินของสมาชิก อย่างไรก็ตาม กลุ่มส่วนใหญ่อาศัยความเป็นชุมชน (ความสัมพันธ์ การรู้จัก มีข้อมูล) สร้างวิธีการที่จะป้องกันการเกิดหนี้เสียได้ดี เช่น การปรับลดขนาดการกู้ การใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน การใช้คนค้ำประกัน การโอนลอยหลักทรัพย์ การใช้แรงกดดันของสมาชิกในกลุ่ม การประจาน เป็นต้น ด้วยกระบวนการดังกล่าว หนี้เสียจึงไม่ใช่ปัญหาสำคัญของกลุ่มที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ผลของตัวชี้วัดยืนยันให้เห็นว่า กลุ่มไม่มีปัญหาเรื่องการรักษาเงิน หรือการได้รับคืนเงินกู้ อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดแสดงให้เห็นว่า กลุ่มสวัสดิการบางกลุ่มปล่อยสินเชื่อค่อนข้างมาก การปล่อยสินเชื่อสูงถึงระดับที่พึงระวัง (กลุ่มวัดป่ายาง)

ในอดีต หนี้เสียหรือการปิดตัวของกองทุนหมู่บ้านเกิดจาก

- สมาชิกไม่คืนเงินเพราะอ้างว่าเป็นเงินของรัฐไม่ต้องคืนก็ได้
- สมาชิกไม่สามารถคืนเงินและโยกย้ายออกนอกพื้นที่
- กรรมการกองทุนทุจริต
- กรรมการกองทุนบริหารจัดการผิดพลาด เนื่องจากขาดความรู้ในการจัดการเงินและบัญชี

จุดอ่อน ข้อจำกัดที่สำคัญและเป็นพื้นฐานขององค์กรการเงินชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการบัญชี เป็นจุดอ่อนสำคัญที่พบแม้แต่ในกลุ่มองค์กรการเงินที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเข้มแข็ง เช่น การแยกทำบัญชีหลายระบบที่ไม่เชื่อมต่อกัน ทำให้มองไม่เห็นภาระทางการเงินและต้นทุนที่แท้จริงของกลุ่ม เกิดความเข้าใจว่า กลุ่มมีผลกำไรมากเกินไป

เมื่อใช้การประเมินด้วยความรู้สึกรู้สึก กลุ่มต่างๆมีแนวโน้มประเมินตนเองสูงกว่าข้อเท็จจริงที่ประเมินโดยใช้สถิติและตัวชี้วัด กลุ่มที่ให้บริการสินเชื่อส่วนใหญ่ยังขาดการมองมิติคุณภาพชีวิตของสมาชิก และข้อจำกัดในการกระจายประโยชน์สู่สมาชิก จุดอ่อนที่สำคัญที่สุดของกลุ่มที่จัดสวัสดิการคือ การขาดเครื่องมือในการวิเคราะห์ทางการเงินที่มีความยุ่งยากมากกว่ากลุ่มสินเชื่อ เนื่องจากมีหลายกิจกรรม ใช้เงินหลายกอง และยากที่จะประมาณการรายจ่ายด้านสวัสดิการซึ่งมีลักษณะไม่แน่นอน จำเป็นต้องใช้ข้อมูลมากกว่าหากต้องการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยง

เมื่อเทียบกับจังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มที่จังหวัดชัยนาทส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงิน “สูงมาก” สัดส่วนการกู้ยืมเงินของกลุ่มในเขตเมืองอยู่ในระดับ “พึงระวัง” ส่วนกลุ่มในชนบทอยู่ในระดับ “อันตราย” จากเวทีประชุม กรรมการกลุ่มให้ข้อมูลว่าชาวบ้านจะกู้ยืมเงิน แต่ไม่ก่อหนี้เสีย ในขณะที่แรงงานรับจ้างจะมักจะไม่ตรงวัตถุประสงค์และมีโอกาสส่งเงินล่าช้ามากกว่า

ที่ชัชานาถ การมีส่วนร่วมของสมาชิกส่วนใหญ่ต่ำมาก อยู่ในระดับ “พึงระวัง” หรือ “อันตราย” ส่วนข้อกังวลเรื่องขาดกรรมการรุ่นใหม่เป็นข้อกังวลสำคัญของที่ชัชานาถเมื่อเทียบกับที่จังหวัด นครศรีธรรมราช กลุ่มต้องการคนใหม่เข้ามาทำงาน แต่ก็ไม่แน่ใจว่า กรรมการใหม่จะทำงานผิดพลาดหรือไม่ กังวลว่า กรรมการใหม่ที่เข้ามาจะมีแนวโน้มเล่นพรรคเล่นพวก (ในแง่หนึ่งอาจจะท่อนปัญหาทุนทางสังคมของพื้นที่ หรือสะท้อนระบบอุปถัมภ์) แต่เวทีประชุมยังหาตัวชีวิตที่เหมาะสมไม่ได้

ข้อจำกัดของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการที่นครศรีธรรมราชจะจัดหลังจากทดลองจัดครั้งแรกที่จังหวัด ชัชานาถ จึงพยายามแก้ไขจุดอ่อนต่างๆที่พบที่ชัชานาถ ที่นครศรีธรรมราชได้จัดเวทีแยกระหว่างกลุ่ม ให้บริการสินเชื่อกับกลุ่มที่เน้นจัดสวัสดิการ ช่วยทำให้ประเด็นการวิเคราะห์ชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตาม การประชุมเชิงปฏิบัติการไม่ได้แยกกลุ่มย่อยตามระดับความก้าวหน้าที่แตกต่างกันของกลุ่มต่างๆ การจัดเวทีเพียงครั้งเดียวยังไม่สามารถก้าวไปถึงพัฒนาตัวชีวิตด้านคุณภาพชีวิตได้มากนัก กลุ่มที่ก้าวหน้าจึงอาจจะยังไม่ได้ตัวชีวิตที่เป็นเครื่องมือเพื่อต่อยอดยกระดับตัวเอง คือ การต่อยอดในมิติของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก หากพิจารณาการจัดลำดับความสำคัญตัวชีวิตของกลุ่มต่างๆ พบว่า มีบางกลุ่มเลือกตัวที่ชีวิตขั้นก้าวหน้า เช่น การเข้าถึงของคนจน แต่คณะผู้วิจัยไม่ได้ถามว่าเป็นกลุ่มใดที่เลือกข้อนี้

กลุ่มที่พัฒนาถึงระดับหนึ่งและมีเงินกองทุนมาก จะเริ่มคำนึงถึงการใช้เงินให้เกิดประสิทธิภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก แต่ยังคงขาดเครื่องมือวิธีการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว การจัดเวทีเรียนรู้ระหว่างกลุ่มต้นแบบต่างๆจะช่วยเสริมได้

6.1.2 สรุปตัวชีวิตจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ผลสรุปแสดงในตารางที่ 6.1-6.3)

ตัวชีวิตที่สำคัญในมิติทางการเงิน ได้แก่ ความสามารถในการคืนเงินกู้ ความเพียงพอของเงินกู้ ประสิทธิภาพการใช้จ่าย การสืบทอดกรรมการ

ตัวชีวิตที่สำคัญในมิติทางสังคมและคุณภาพชีวิต คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความพอเพียงของเงินสวัสดิการ การเข้าถึงคนจน ผลต่ออาชีพ การลดภาระเงินกู้ในระบบ ความเท่าเทียม

ตารางที่ 6.1 เป้าหมาย/ ข้อกังวล ตัวชี้วัด และความสำคัญแสดงโดยจำนวนกลุ่มที่เลือกตัวชี้วัดนั้น

เป้าหมาย / ข้อกังวล	ตัวชี้วัด	จำนวนกลุ่มที่เลือกตัวชี้วัดนั้น	
		ชัชนาถ	นครศรีธรรมราช
มิติทางการเงิน			
ความสามารถในการคืนเงินกู้	ภาระหนี้/รายได้ของสมาชิก	-	7
	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียน / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	5	-
	จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งสัจจะตั้งแต่ 3 งวด/ จำนวนสมาชิกทั้งหมด		5
	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม	2	5
	จำนวนสมาชิกที่เป็นหนี้เสีย / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	-	1
	จำนวนสมาชิกที่ส่งเงินกู้ล่าช้า/จำนวนผู้กู้ทั้งหมด		17
ความเพียงพอของเงินกู้	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ/ จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	-	9
การสืบทอดกรรมการ	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด	0	0
ความพอใจและประโยชน์ ภาพรวม	จำนวนสมาชิกที่เพิ่มหรือลด / จำนวนสมาชิกปีที่ ผ่านมา	-	0
ประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงิน	กำไรสุทธิ / รายได้ทั้งหมด	*	-
	เงินปันผลจ่าย / ยอดค่าหุ้น	*	-
	ยอดสินเชื่อ / ยอดเงินฝาก + สัจจะ	*	2
มิติทางสังคม			
การมีส่วนร่วม	จำนวนที่เข้าร่วมประชุม / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	5	14
ความเพียงพอของเงิน สวัสดิการ	รายได้สุทธิเพื่อสวัสดิการ/ค่าใช้จ่ายสวัสดิการ	-	2
	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิก ทั้งหมด	-	1
	จำนวนเงินจ่ายสวัสดิการเพื่อการศึกษา / จำนวน ครัวเรือนที่มีสมาชิกในวัยเรียน	-	0
ผลต่ออาชีพ	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	-	6
การเข้าถึงคนจน ผู้ด้อยโอกาส	จำนวนสมาชิกอายุเกิน 70 ปี / จำนวนสมาชิก ทั้งหมด	2	-
	จำนวนคนจนที่เป็นสมาชิก / จำนวนคนจน ทั้งหมด	1	-
การลดภาระการกู้ยืมนอกระบบ	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียนนอกระบบ / จำนวน ผู้กู้ทั้งหมด	-	4
ความเท่าเทียม	ช่องว่างการกู้และการออมคนรวยคนจน	?	?

หมายเหตุ: 0 หมายถึงมีเป้าหมายหรือข้อกังวลในที่ประชุมและถูกแปลงเป็นตัวชี้วัด แต่ไม่มีกลุ่มให้คะแนนเมื่อจัดลำดับความสำคัญ

- หมายถึงไม่ถูกยกเป็นประเด็นในที่ประชุม

* หมายถึง เป็นข้อเสนอโดยนักวิจัยแต่ไม่ถูกเลือก

ตารางที่ 6.2 สรุปผลการคำนวณตัวชี้วัดของกลุ่มตัวอย่าง

เป้าหมาย / ข้อกังวล	ตัวชี้วัด	ผลการคำนวณตัวชี้วัด	
		ชัชวาท	นครศรีธรรมราช
มิติทางการเงิน			
ความสามารถในการคืนเงินกู้	ภาระหนี้/รายได้ของสมาชิก	-	ไม่มีข้อมูล
	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียน / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	25.3 - 31.5%	3.5 - 17.5%
	จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งสัจจะตั้งแต่ 3 งวด/จำนวนสมาชิกทั้งหมด		0 - 2.7%
	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม	-	0.60%
	จำนวนสมาชิกที่ส่งเงินกู้ล่าช้า/จำนวนผู้กู้ทั้งหมด		2.8 - 5.2%
ความเพียงพอของเงินกู้	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ/ จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	-	0 - 28%
การสืบทอดกรรมการ	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด	-	-
ความพอใจและประโยชน์ภาพรวม	จำนวนสมาชิกที่เพิ่มหรือลด / จำนวนสมาชิกปีที่ผ่านมา	-	-
ประสิทธิภาพการใช้เงิน	กำไรสุทธิ / รายได้ทั้งหมด	-	-
	เงินปันผลจ่าย / ยอดค่าหุ้น	-	-
	ยอดสินเชื่อ / ยอดเงินฝาก + สัจจะ	-	56 - 117%
มิติทางสังคม			
การมีส่วนร่วม	จำนวนที่เข้าร่วมประชุม / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	17 - 62%	50 - 90%
ความเพียงพอของเงินสวัสดิการ	รายได้สุทธิเพื่อสวัสดิการ/ค่าใช้จ่ายสวัสดิการ	-	1.14 - 2.5 เท่า
	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	-	-
	จำนวนเงินจ่ายสวัสดิการเพื่อการศึกษา / จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในวัยเรียน	-	-
ผลต่ออาชีพ	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	-	-
การเข้าถึงคนจน ผู้ด้อยโอกาส	จำนวนสมาชิกอายุเกิน 70 ปี / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	-	-
	จำนวนคนจนที่เป็นสมาชิก / จำนวนคนจนทั้งหมด	-	-
การลดภาระการกู้ยืมในระบบ	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียนนอกระบบ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	-	0 - 20.2%
ความเท่าเทียม	ช่องว่างการกู้และการออมคนรวยคนจน	?	?

หมายเหตุ: ข้อมูลจากกลุ่มชัชวาท 3 กลุ่ม นครศรีธรรมราช 9 กลุ่ม
- หมายถึงไม่ได้ทดลองคำนวณ

ตารางที่ 6.3 สรุปการทดลองสร้างเกณฑ์ตัวชี้วัดด้วยข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (เป็นค่าทดลอง ห้ามอ้างอิง)

เป้าหมาย / ข้อกังวล	ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าที่เหมาะสม	เกณฑ์เดือนภัยของค่าตัวชี้วัด		หมายเหตุ
				พึงระวัง	อันตราย	
มิติทางการเงิน						
ความสามารถในการคืนเงินกู้	จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งสัจจะตั้งแต่ 3 งวด/จำนวนสมาชิกทั้งหมด	ร้อยละ	ยิ่งน้อยยิ่งดี	> 5-7.5 %	> 7.5 %	ค่ามากแสดงว่าสมาชิกขาดส่ง แต่มีผู้ผูกพันกับสิทธิประโยชน์การรับสวัสดิการ
	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม	ร้อยละ	ยิ่งน้อยยิ่งดี	> 5-7.5 %	> 7.5 %	
	จำนวนสมาชิกที่ส่งเงินกู้ล่าช้า/จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	ร้อยละ	ยิ่งน้อยยิ่งดี	> 5-7.5 %	> 7.5 %	อาชีพรับจ้างในชนบทมักส่งเงินล่าช้า
ความเพียงพอของเงินกู้	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ/ จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	ร้อยละ	ยิ่งน้อยยิ่งดี	>10-15 %	> 15 %	ค่ามากอาจเพราะเงินน้อย, สมาชิกมีความเสี่ยง, เกณฑ์การอนุมัติเข้มงวดเกินไป เป็นต้น หากค่าเป็นศูนย์ เกณฑ์อาจหลวมเกินไป ปล่อยสินเชื่อมากเกินไป
การสืบทอดกรรมการ	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด			-	-	อาจพิจารณาจำนวนกรรมการที่ทำงานในงานที่หายาก เช่น กรรมการที่ลงบัญชีได้ + ผู้ตรวจสอบบัญชี
ความพอใจและประโยชน์ภาพรวม	จำนวนสมาชิกที่เพิ่มหรือลด/จำนวนสมาชิกปีก่อน			-	-	
ประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงิน	กำไรสุทธิ / รายได้ทั้งหมด			-	-	
	เงินปันผลจ่าย / ยอดค่าหุ้น			-	-	
	ยอดสินเชื่อ / ยอดเงินฝาก + สัจจะ	ร้อยละ	80%	55-65% หรือ > 95-105%	< 55% หรือ >105%	น้อยไปคือไม่ใช้เงินให้เกิดประโยชน์ มากไปคือปล่อยสินเชื่อมากจนอาจเป็นความเสี่ยง
มิติทางสังคม						
การมีส่วนร่วม	จำนวนที่เข้าร่วมประชุม / จำนวนสมาชิกทั้งหมด	ร้อยละ	ยิ่งมากยิ่งดี	> 40-60 %	ต่ำกว่า 40%	
ความเพียงพอของเงินสวัสดิการ	รายได้สุทธิเพื่อสวัสดิการ/ค่าใช้จ่ายสวัสดิการ	เท่า	> 2-2.5	1-1.5 หรือ > 3-3.5	< 1 หรือ >3.5	น้อยไปคือจ่ายเงินสวัสดิการสูง มากไปคือจ่ายเงินสวัสดิการน้อย ถือเป็นเงินสองเท่าเพื่อฉุกเฉินสำหรับสมาชิก
	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิก			-	-	
ผลต่ออาชีพ	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด			-	-	
การเข้าถึงคนจน ผู้ด้อยโอกาส	จำนวนสมาชิกอายุเกิน 70 ปี / จำนวนสมาชิกทั้งหมด			-	-	
	จำนวนคนจนที่เป็นสมาชิก / จำนวนคนจนทั้งหมด			-	-	
การลดภาระการกู้ยืมในระบบ	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียน / ผู้กู้ทั้งหมด	ร้อยละ	ยิ่งน้อยยิ่งดี	> 20-30 %	> 30 %	
ความเท่าเทียม	ช่องว่างการกู้และการออมคนรวยคนจน			?	?	

6.2 บทวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดองค์การการเงินชุมชนจากบัญชีงบดุล : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต วัดป่ายาง, กองทุนหมู่บ้าน ม.11 บ้านโมคลาน, และกองทุนหมู่บ้าน ม.10 บ้านปอนนท์

ตัวอย่างนี้จะใช้ชุดดัชนีชี้วัดที่กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ในการประเมินผลประกอบการขององค์การการเงินชุมชนสามแห่งจากกลุ่มที่คณะวิจัยได้ลงพื้นที่ไปศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากบัญชีงบดุลของกลุ่มต่างๆ ที่นักวิจัยได้ปรับปรุงให้ถูกต้องก่อนการคำนวณ

ตารางที่ 6.4 บัญชีงบดุล 2551 ของกลุ่มตัวอย่าง (หลังปรับปรุง)

งบดุล 2551 (หน่วย: บาท)	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3
สินทรัพย์			
เงินสดในมือ	8,381	151,795	-
เงินฝากธนาคารและกลุ่มอื่น	1,269,787	1,676,619	643,439
เงินลงทุน	1,123,526	-	-
ลูกหนี้	6,097,300	3,938,170	1,375,074
อุปกรณ์และที่ดิน	310,466	-	70,000
รวมสินทรัพย์	8,809,460	5,766,584	2,088,513
หนี้สินและทุน			
เงินกองทุน	-	1,100,000	1,100,000
เงินกู้ธนาคาร	-	1,000,000	-
เงินฝากและสัจจะ	5,692,880	3,146,927	840,345
กองทุนสวัสดิการ	3,116,580		
สมทบกองทุน		51,240	56,595
รายได้(ค่าใช้จ่าย)สะสม		468,417	91,572
รวมหนี้สินและทุน	8,809,460	5,766,584	2,088,513

ตารางที่ 6.5 สัดส่วนสินทรัพย์ หนี้สินและทุนจากบัญชีงบดุล 2551 ของกลุ่มตัวอย่าง
(หลังปรับปรุง)

<u>เปรียบเทียบงบดุล 2551</u>	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3
<i>สินทรัพย์</i>			
เงินสดในมือ	0.1%	2.6%	0.0%
เงินฝากธนาคารและกลุ่มอื่น	14.4%	29.1%	30.8%
เงินลงทุน	12.8%	0.0%	0.0%
ลูกหนี้	69.2%	68.3%	65.8%
อุปกรณ์และที่ดิน	3.5%	0.0%	3.4%
รวมสินทรัพย์	100.0%	100.0%	100.0%
<i>หนี้สินและทุน</i>			
เงินกองทุน	0.0%	19.1%	52.7%
เงินกู้ธนาคาร	0.0%	17.3%	0.0%
เงินฝากและสัจจะ	64.6%	54.6%	40.2%
กองทุนสวัสดิการ	35.4%	0.0%	0.0%
สมทบกองทุน	0.0%	0.9%	2.7%
รายได้(ค่าใช้จ่าย)สะสม	0.0%	8.1%	4.4%
รวมหนี้สินและทุน	100.0%	100.0%	100.0%

ตารางที่ 6.6 ดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานในมิติการเงิน จำนวนจากบัญชีงบดุลของกลุ่มตัวอย่าง

	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3
ความแข็งแกร่งทางการเงิน	พอใช้	พึงระวัง	พอใช้
กำไรสุทธิ / ทรัพย์สิน	4.00%	0.90%	3.30%
เงินปันผลจ่าย / ยอดค่าหุ้น+สัจจะ	7.00%	0.00%	3.30%
การปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิก	สูง (พึงระวัง)	ดี	ดี
ยอดสินเชื่อ / ยอดเงินฝาก+สัจจะ	107.10%	75.10%	70.90%
ดอกเบี้ยสินเชื่อรับ / ยอดสินเชื่อรวม	4.90%	N/A	6.30%
ประสิทธิภาพการดำเนินงาน	พอใช้	ต้นทุนสูง (พึงระวัง)	ดี
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน / รายได้	32.50%	53.10%	20.00%
ยอดสินเชื่อรวม / จำนวนลูกหนี้รวม	24,586	7,845	5,392
เงินสวัสดิการ / จำนวนสมาชิก	308	23	18
ความพอเพียงของเงินสวัสดิการ	พึงระวัง	พอเพียง	พอเพียง
กำไรสุทธิก่อนจ่ายสวัสดิการ / เงินจ่ายสวัสดิการ	0.87	14.6	13
เงินจ่ายสวัสดิการ / กองทุนสวัสดิการ+เงินสดและเงินฝาก	8.40%	0.60%	0.70%
ความหลากหลายของช่องทางหารายได้	หลากหลาย ควรเปรียบเทียบผลตอบแทน	ไม่หลากหลาย	ไม่หลากหลาย

ข้อมูลโดยสังเขปเบื้องต้นซึ่งผลการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนทั้งสามแห่งได้ในสองมิติ ได้แก่ ลักษณะการดำเนินธุรกิจ และผลประกอบการทางการเงิน กล่าวคือ กลุ่ม 1 มีลักษณะเป็นกลุ่มการเงินที่เน้นการออมเพื่อจัดสวัสดิการเป็นหลัก เนื่องจากมีการจัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการ” โดยเฉพาะ ขณะที่กลุ่ม 2 และ 3 ไม่มี และอัตราส่วนเงินจ่ายค่าสวัสดิการต่อสมาชิกก็ค่อนข้างสูงคือ 308 ต่อคน เทียบกับ 23 และ 18 บาทต่อคนในกรณีของกลุ่ม 2 และ 3

ถึงแม้ว่ากลุ่ม 1 จะเป็นกลุ่มที่เน้นการจัดสวัสดิการเป็นหลัก ข้อมูลข้างต้นสะท้อนว่ากลุ่มนี้ก็ปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิกค่อนข้างสูงด้วย เมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนสินเชื่อต่อยอดเงินฝากและสัจจะที่อยู่สูงถึงร้อยละ 107.1 เทียบกับร้อยละ 75.1 และ 70.9 ของกลุ่ม 2 และ 3 ตามลำดับ อัตราส่วนที่สูงกว่าร้อยละ 100 ดังกล่าว เป็นสัญญาณเตือนว่ากลุ่ม 1 อาจกำลังปล่อยสินเชื่อมากเกินไป (ปล่อยกู้ในอัตราที่สูงกว่าการระดมเงินฝากและเงินสัจจะ) ถ้าสถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป กลุ่ม 1 อาจต้องเผชิญกับแรงกดดันให้นำเงินกองทุนสวัสดิการมาปล่อยกู้ ซึ่งอาจกระทบต่อความเพียงพอของกองทุนสวัสดิการได้ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ประเด็นนี้จะต้องอาศัยข้อมูลและรายละเอียดมากกว่านี้เกี่ยวกับผลตอบแทนจากการปล่อยสินเชื่อและแนวโน้มการผิคนัดชำระหนี้

ในแง่ความหลากหลายของช่องทางหารายได้ การเปรียบเทียบองค์กรประกอบของงบดุลบ่งชี้ว่ากลุ่ม 1 มีความก้าวหน้าและหลากหลายมากกว่าอีกสองกลุ่ม โดยมีสินทรัพย์ร้อยละ 12.8 ในรูปเงินลงทุนฝากธนาคารและกลุ่มการเงินอื่นร้อยละ 14.4 ของสินทรัพย์ ขณะที่อีกสองกลุ่มพึ่งพาเงินฝากธนาคารร้อยละ 29.1 และ 30.8 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์จะต้องคำนึงถึงผลตอบแทนของแหล่งรายได้ต่างๆ ประกอบด้วย ถ้าเงินลงทุนของกลุ่ม 2 นำส่งผลตอบแทนต่ำกว่าเงินฝากธนาคาร ความพยายามที่จะกระจายแหล่งรายได้ก็ไม่อาจเรียกได้ว่าประสบผลสำเร็จ

ในแง่ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน กลุ่ม 2 มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูงที่สุด คือร้อยละ 53.1 เมื่อเทียบกับร้อยละ 32.5 ของกลุ่มที่ 1 และร้อยละ 20.0 ของกลุ่มที่ 3 ซึ่งโดยทั่วไป อัตราส่วนนี้ถ้าอยู่สูงกว่ากึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50) จะจัดว่าค่อนข้างสูง โดยเฉพาะถ้ากลุ่มนั้นมีอัตรากำไรค่อนข้างต่ำ ในกรณีของกลุ่ม 2 จะเห็นว่าม้อัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์เพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้น เทียบกับร้อยละ 4.4 และ 3.0 ของกลุ่มที่ 1 และ 3 ตามลำดับ เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว ประกอบกับข้อมูลว่าเงินกู้ธนาคารพาณิชย์ที่กู้มาปล่อยกู้ต่อนั้นมีขนาดสูงขึ้น คือจาก 100,000 บาท ในปี 2550 เป็น 1 ล้านบาท ในปี 2551 สวนทางอัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ที่ลดลงจากร้อยละ 5.4 เป็น 0.9 และสัดส่วนสินเชื่อต่อเงินฝากและสัจจะที่ลดลงจากร้อยละ 94.6 เป็น 75.1 ในระยะเวลาเดียวกัน บ่งชี้ว่ากลุ่ม 2 อาจกำลังประเมินความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของตัวเองไว้สูงเกินไป หรือไม่ก็ปรับปรุงนโยบายการปล่อยสินเชื่อให้เข้มงวดมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปี 2551

นอกจากดัชนีชี้วัดจะสามารถนำมาใช้เปรียบเทียบผลประกอบการระหว่างกลุ่มการเงินต่างๆ และคำนวณค่าเฉลี่ยของ “วงการ” นี้ในประเทศไทยแล้ว การเปรียบเทียบดัชนีข้ามปีก็สามารถสะท้อนสถิติและ

แนวโน้มการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมาได้ค่อนข้างดี ดังตัวอย่างการเปรียบเทียบผลประกอบการ 4 ปีล่าสุดของกลุ่ม 3 ในแผนภูมิด้านถัดไป

ตารางที่ 6.7 ดัชนีชี้วัดผลประกอบการกลุ่ม 3 (ปี 2548-51)

	2548	2549	2550	2551
ดัชนีชี้วัดผลประกอบการ กลุ่ม 3				
<i>ความแข็งแกร่งทางการเงิน</i>				
กำไรสุทธิ / ยอดสัจจะ เงินฝาก และกองทุนสวัสดิการ	13.4%	13.6%	10.1%	8.2%
กำไรสุทธิ / ทรัพย์สิน	4.6%	5.0%	4.1%	3.3%
กำไรสุทธิ / รายได้ทั้งหมด (เงินกู้+ลงทุน)	58.2%	65.2%	75.0%	75.0%
<i>ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบดุล</i>				
(1) รายได้จากสินเชื่อ (ดอกเบี้ย+ค่าธรรมเนียม) / ยอดสินเชื่อรวม	8.6%	10.9%	7.9%	6.3%
(2) ดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมจ่าย / ยอดหนี้สิน				
(1 + 2) รายได้สุทธิ / ยอดสินเชื่อรวม	8.6%	10.9%	7.9%	6.3%
<i>รายได้จากการลงทุน / ยอดเงินลงทุน</i>				
เงินปันผลจ่าย / ยอดค่าหุ้น+สัจจะ	5.0%	6.1%	4.0%	3.3%
ยอดสินเชื่อ / ยอดเงินฝาก+สัจจะ	100.9%	77.7%	70.8%	70.9%
(ยอดสินเชื่อปีนี้ - ยอดสินเชื่อปีก่อน) / ยอดสินเชื่อปีก่อน		-19.2%	-4.3%	-0.6%
(ยอดเงินฝากปีนี้ - ยอดเงินฝากปีก่อน) / ยอดเงินฝากปีก่อน		13.0%	12.0%	-1.4%
ดอกเบี้ยสินเชื่อบริหาร / ยอดสินเชื่อรวม	8.6%	10.9%	7.9%	6.3%
<i>ประสิทธิภาพการดำเนินงาน</i>				
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน / รายได้	30.5%	22.2%	20.0%	20.0%
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน / ยอดสินเชื่อรวม	2.6%	2.4%	1.7%	1.3%
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน / จำนวนสมาชิก (บาทต่อคน)	179	149	101	72
ยอดสินเชื่อรวม / จำนวนลูกหนี้รวม (บาทต่อคน)	6,752	6,126	6,068	5,392
เงินสวัสดิการ / จำนวนสมาชิก (บาทต่อคน)	66	85	25	18
<i>ความพอเพียงของเงินสวัสดิการ</i>				
กำไรสุทธิก่อนจ่ายสวัสดิการ / เงินจ่ายสวัสดิการ (เท่า)	4.77	4.38	13.00	13.00
เงินจ่ายสวัสดิการ / กองทุนสวัสดิการ+เงินสดและเงินฝาก	14.1%	3.4%	0.8%	0.7%

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กิจการของกลุ่ม 3 โดยเฉพาะการปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิก มีการชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา สวนทางการระดมเงินฝากซึ่งเติบโตในปี 2549 และ 2550 (อัตราการเติบโตร้อยละ 13 และ 12 ตามลำดับ) ก่อนที่จะหดตัวลงร้อยละ 1.4 ในปี 2551 ส่งผลให้อัตรานำเงินฝากของกลุ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ในขณะเดียวกัน อัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ก็ลดลงจากร้อยละ 13.4 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 8.2 ในปี 2551 ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความสามารถในการทำกำไรที่ลดลง ดังสะท้อนจากอัตราส่วนผลตอบแทนจากดอกเบี้ยที่ลดลงจากร้อยละ 8.6 เป็นร้อยละ 6.3 ในช่วงเวลาเดียวกัน และอีกส่วนหนึ่งมาจากการหดตัวของยอดสินเชื่อคงที่ได้อธิบายไปแล้วก่อนหน้านี้

6.3 ข้อสังเกตเรื่องการสร้างตัวชีวิต

6.3.1 กระบวนการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันสร้างตัวชีวิตเป็นวิธีที่นักวิจัยและกลุ่มได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและนำไปสู่การสร้างตัวชีวิตได้ อย่างไรก็ตามหากมีเวลาน้อย การตั้งโจทย์ที่ว่าด้วยปัญหา จะมิประสิทธิผลในการประชุมมากกว่าการตั้งโจทย์ว่าด้วย “เป้าหมาย” ของกลุ่ม ซึ่งทำให้การประชุมมีความยืดหยุ่นมากขึ้นและไม่แสดงความเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่ตัวชีวิตได้อย่างชัดเจน การจะได้ตัวชีวิตมิติทางสังคม อาจจำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยเป้าหมายและคงต้องใช้เวลาในการถอดความคิดนามธรรมเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น

ควรมีการแบ่งกลุ่มย่อยเป็นกลุ่มด้านสินเชื่อกับกลุ่มด้านสวัสดิการ เพราะมีเป้าหมายต่างกัน มีวิธีปฏิบัติและตัวชีวิตที่ต่างกัน โจทย์สำคัญที่กลุ่มสวัสดิการต้องการเรียนรู้คือ การบริหารกองทุน ซึ่งเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องมีข้อมูลมาก แต่จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการไปในอนาคต

6.3.2 เกี่ยวกับตัวชีวิต

นอกเหนือจากตัวชีวิตที่ได้อภิปรายในตอนต้นแล้ว ตัวชีวิตที่น่าสนใจนำมาพิจารณาเป็นพิเศษคือ จำนวนผู้กู้หมุนเวียนควรเป็นตัวชีวิตทางสังคมหรือทางการเงิน ? เพราะแม้การตีความจะบอกว่าเป็นความเสี่ยงขององค์กรการเงิน แต่ดูเหมือนกลไกที่เป็นอยู่ก็มีแนวโน้มจะเรียกเงินคืนจากผู้กู้กลุ่มนี้ได้ ในทางตรงข้าม ตัวชีวิตนี้จะสะท้อนผลทางสังคมได้ คือ กองทุนยังไม่สามารถทำให้คนกลุ่มนี้ดีขึ้นได้ ต้องกู้ซ้ำ ฉะนั้นอีกตัวหนึ่งที่น่าสนใจคือ จำนวนผู้กู้ซ้ำอย่างน้อย 3 ปีติดต่อกัน แสดงว่าองค์กรการเงินยังไม่สามารถสนับสนุนการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้กู้ให้พ้นสถานะกู้ยืมได้

ข้อสังเกตเรื่องการ trade off (ได้อย่างเสียอย่าง) ระหว่างความมั่นคงทางการเงิน กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกดังกล่าวแล้วในบทที่ 5 เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าพิจารณาในรายละเอียดในการกำหนดตัวชี้วัด ค่าที่เหมาะสมและการตีความตัวชี้วัดแต่ละตัว

ตัวชี้วัดยังไม่ได้ถูกใช้เพื่ออธิบายลักษณะการบริหารจัดการแบบเครือข่ายในระดับตำบล กับการบริหารจัดการระดับหมู่บ้าน จึงควรเป็นโจทย์เพื่อพิจารณาในการทำงานระยะต่อไป

6.3.3 การให้คะแนนและการตีความ

ค่าที่เหมาะสม เกณฑ์สำหรับจัดระดับดี พอใช้ พึงระวัง อันตราย ควรจะต้องกำหนดจากภาพรวมของ “วงการ” หรือระบบการเงินฐานรากของไทย ขึ้นอยู่กับประเภท เป้าหมายและลักษณะกิจกรรมของกลุ่ม เช่น กลุ่มสินเชื่อหรือกลุ่มสวัสดิการ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเงิน ความเสี่ยงของกลุ่มที่จะรองรับได้ สถานการณ์ของสมาชิกและบริบทชุมชนที่จะยอมรับได้ จึงต้องศึกษาวิจัยด้วยจำนวนตัวอย่างที่เพิ่มขึ้น

การตีความ ต้องเข้าใจสถานการณ์พื้นที่ อาจต้องใช้ตัวชี้วัดประกอบหลายตัวช่วยตีความ เช่น การขาดสัจจะ หรือสมาชิกได้รับเงินต่ำกว่าที่ขอ นักวิจัยจำเป็นต้องทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้คำอธิบายที่ถูกต้อง และในอนาคตกลุ่มจะเป็นผู้อธิบายเหตุผลประกอบการตีความของตัวชี้วัดได้ดีที่สุด การให้เหตุผลอย่างตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงจึงจะเป็นประโยชน์

6.3.4 ความถี่ในการประเมินและการเก็บข้อมูลในการประเมิน

ความถี่ในการประเมินและการเก็บข้อมูล เป็นประเด็นที่งานศึกษาชิ้นนี้ยังไม่ได้ให้คำตอบ จึงต้องมีการพิจารณาในการศึกษาต่อไป

ตารางที่ 6.8 สรุปประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด จังหวัดนครศรีธรรมราช

(1) จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มที่ตอบแบบสอบถามจากจำนวนที่เข้าร่วมเวทีทั้งหมด 20 กลุ่ม (กองทุนหมู่บ้าน)

(คะแนน)	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	คะแนน (เต็ม 100)
เกี่ยวกับโครงการ						
เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ	4 20%	12 60%	4 20%			80
เข้าใจเนื้อหาที่นักวิจัยนำเสนอ	3 15%	12 60%	5 25%			78
คิดว่าตัวชี้วัดจะเป็นประโยชน์	9 45%	7 35%	4 20%			85
คิดว่าโครงการโดยรวมจะเป็นประโยชน์	6 30%	11 55%	3 15%			83
เกี่ยวกับตัวชี้วัด						
เข้าใจความหมายของตัวชี้วัด	2 10%	12 60%	6 30%			76
เข้าใจวิธีการคำนวณตัวชี้วัด	3 15%	6 30%	11 55%			72
คิดว่าจะหาข้อมูลได้ และคำนวณได้	2 10%	9 45%	9 45%			73
ตัวชี้วัดจะช่วยให้เข้าใจสถานะของกลุ่มมากขึ้น	5 25%	11 55%	4 20%			81
ตัวชี้วัดจะช่วยให้พัฒนากลุ่มได้	5 25%	13 65%	2 10%			83
อยากทดลองนำตัวชี้วัดไปใช้	7 35%	11 55%	2 10%			85
สิ่งที่อยากเรียนรู้	8 -	6 -	4 -			-
อยากเรียนรู้เรื่องการเงินและบัญชี	10 50%	7 30%	3 15%			87
อยากเรียนรู้การปฏิบัติของกลุ่มอื่น	7 35%	9 45%	4 20%			83

(2) จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มที่ตอบแบบสอบถามจากจำนวนที่เข้าร่วมเวทีทั้งหมด 6 กลุ่ม
(กลุ่มที่ไม่ใช่กองทุนหมู่บ้าน)

(คะแนน)	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	คะแนน (เต็ม 100)
เกี่ยวกับโครงการ						
เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ		5 83.33%	1 16.67%			76.7
เข้าใจเนื้อหาที่นักวิจัยนำเสนอ		3 50%	3 50%			70.0
คิดว่าตัวชี้วัดจะเป็นประโยชน์	4 66.67%	2 33.33%				93.3
คิดว่าโครงการโดยรวมจะเป็นประโยชน์	1 30%	5 55%				83.3
เกี่ยวกับตัวชี้วัด						
เข้าใจความหมายของตัวชี้วัด		5 83.33%	1 16.67%			76.7
เข้าใจวิธีการคำนวณตัวชี้วัด	1 16.67%	3 50%	2 33.33%			76.7
คิดว่าจะหาข้อมูลได้ และคำนวณได้		5 83.33%	1 16.67%			76.7
ตัวชี้วัดจะช่วยให้เข้าใจสถานะของกลุ่มมากขึ้น	1 -	4 -				-
ตัวชี้วัดจะช่วยให้พัฒนากลุ่มได้	2 -	3 -				-
อยากทดลองนำตัวชี้วัดไปใช้	2 33.33%	4 66.67%				86.7
สิ่งที่อยากเรียนรู้						-
อยากเรียนรู้เรื่องการเงินและบัญชี	1 16.67%	4 66.66%	1 16.67%			80.0
อยากเรียนรู้การปฏิบัติของกลุ่มอื่น	2 33.33%	3 50%	1 16.67%			83.3

ภาคผนวก

สารบัญภาคผนวก

	หน้า
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับตลอดโครงการ.....	I
ภาคผนวก ก แนวทางการปฏิบัติงานภาคสนาม	ก-1
วิธีการปฏิบัติงานภาคสนาม.....	ก-3
แบบสำรวจผู้เป็นสมาชิก และผู้ไม่ใช่สมาชิกองค์กรการเงินฐานราก.....	ก-25
ภาคผนวก ข การปฏิบัติงานภาคสนามจังหวัดชัยนาท	ข-1
ข-1 การลงพื้นที่ครั้งที่ 1 สัมภาษณ์แกนนำองค์กรการเงินฐานราก	ข-3
ข-1-1 รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	ข-5
ข-1-2 รายงานการลงพื้นที่จังหวัดชัยนาท ครั้งที่ 1.....	ข-9
พื้นที่ศึกษา: บ้านบางกระเบื้อง ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท.....	ข-9
พื้นที่ศึกษา: ต.เทียงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท.....	ข-12
พื้นที่ศึกษา: ชุมชนเทศบาลตำบลสรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท.....	ข-19
ข-1-3 ข้อมูลสรุป และประเด็นศึกษาเพิ่มเติมจากการลงพื้นที่จังหวัดชัยนาทครั้งที่ 1.....	ข-27
ข-2 การลงพื้นที่ครั้งที่ 2 สัมภาษณ์สมาชิก และผู้ไม่เป็นสมาชิกองค์กรการเงินฐานราก	ข-39
ข-2-1 รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	ข-41
ข-2-2 สรุปการสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2.....	ข-44
พื้นที่ศึกษา: บ้านบางกระเบื้อง ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท.....	ข-44
พื้นที่ศึกษา: บ้านท่าทราย ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท.....	ข-48
พื้นที่ศึกษา: หมู่ที่ 3 และ 4 ต.เทียงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท.....	ข-51
ข-2-3 ข้อค้นพบเบื้องต้น และข้อสังเกตของนักวิจัยจากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2.....	ข-57
ข-3 การลงพื้นที่ครั้งที่ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด	ข-61
ข-3-1 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด.....	ข-63
ข-3-2 กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด.....	ข-65
ข-3-4 ข้อสังเกตของนักวิจัยจากการลงพื้นที่ครั้งที่ 3.....	ข-75
ภาคผนวก ค การปฏิบัติงานภาคสนามจังหวัดนครศรีธรรมราช	ค-1
ค-1 การลงพื้นที่ครั้งที่ 1 สัมภาษณ์แกนนำองค์กรการเงินฐานราก	ค-3
ค-1-1 รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	ค-5

ค-1-2	รายงานการลงพื้นที่ วันที่ 21 – 22 กุมภาพันธ์ 2552.....	ค-9
	พื้นที่ศึกษา: หมู่ที่ 6,7,8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช.....	ค-9
	พื้นที่ศึกษา: สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน.....	ค-19
	พื้นที่ศึกษา: สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์.....	ค-25
	พื้นที่ศึกษา: กลุ่มสัจจะออมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมควบวงจรชีวิต (วัดป่ายาง)	ค-28
	พื้นที่ศึกษา: กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเขายวนเด่า.....	ค-33
ค-2	การลงพื้นที่ครั้งที่ 2 สัมภาษณ์สมาชิก	
	และผู้ไม่เป็นสมาชิกองค์กรการเงินฐานราก.....	ค-37
ค-2-1	รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	ค-39
ค-2-2	สรุปการสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2.....	ค-43
	พื้นที่ศึกษา: ม.4 ต.เทพราช อ.สิชล จ.นครศรีธรรมราช (เขายวนเด่า).....	ค-43
	พื้นที่ศึกษา: ม.3 และม.7ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช.....	ค-46
	พื้นที่ศึกษา: สถาบันการเงินชุมชนโมคลาน.....	ค-55
	พื้นที่ศึกษา: สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์.....	ค-64
	พื้นที่ศึกษา: กลุ่มสัจจะออมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมควบวงจรชีวิต (วัดป่ายาง)	ค-74
ค-2-3	ข้อสังเกตของนักวิจัยจากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2.....	ค-87
ค-3	การลงพื้นที่ครั้งที่ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด.....	ค-91
ค-3-1	แบบลงทะเบียนการประชุม.....	ค-93
ค-3-2	รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด.....	ค-97
ค-3-3	กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด.....	ค-101
ค-3-4	ผลประเมินการประชุมการจัดเวทีสร้างตัวชี้วัด.....	ค-121
ภาคผนวก ง	ข้อมูลเผยแพร่ขององค์กรการเงินจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	ง-1
ง-1	เอกสารเผยแพร่ของพื้นที่ศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	ง-3
	พื้นที่ศึกษา : ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช.....	ง-5
	พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนโมคลาน.....	ง-10
	พื้นที่ศึกษา : กองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงินชุมชน บ้านบ่อนนท์.....	ง-13
	พื้นที่ศึกษา : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนา	
	คุณธรรมควบวงจรชีวิต วัดป่ายาง.....	ง-33

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

วัตถุประสงค์	แผนการดำเนินงาน/กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อสำรวจและศึกษาโครงสร้างฐานข้อมูลและดัชนีชี้วัดเชิงปริมาณและคุณภาพที่หน่วยงานสนับสนุนและสถาบันการเงินใช้ในการประเมินกลุ่มองค์กรการเงินฐานราก	1. สำรวจฐานข้อมูล ตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ ที่ใช้ประเมินองค์กรการเงินชุมชน และตัวชี้วัดที่องค์กรการเงินชุมชนใช้ประเมินตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ฐานความรู้ด้านตัวชี้วัดและเครื่องมือที่องค์กรการเงินชุมชนในต่างประเทศใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ภายใต้เป้าหมายที่แตกต่างกัน (ดูรายงานฉบับสมบูรณ์บทที่ 2)
2. เพื่อสำรวจและศึกษาเครื่องมือที่องค์กรการเงินชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการทำงานของตนเอง ภายใต้เป้าหมายที่หลากหลาย	2. ทบทวนเอกสารและงานศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ขององค์กรการเงินชุมชนทั้งในและต่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รูปแบบ แนวคิด และวิวัฒนาการ ของตัวชี้วัดในมิติเกี่ยวกับสังคมของประเทศไทย (ดูรายงานฉบับสมบูรณ์บทที่ 3)
3. เพื่อประเมินความสนใจของสมาชิกและกลุ่มองค์กรการเงิน ในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ	3. วางแผนการปฏิบัติงานภาคสนาม คัดเลือกพื้นที่ หาผู้ประสานงาน รับทราบสถานการณ์ในพื้นที่ ประเมินเลือกพื้นที่ 3 - 4 ตำบล และออกแบบเค้าโครงตัวชี้วัด	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ฐานความรู้ด้านตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมินผลประกอบการองค์กรการเงินชุมชนฯ ในประเทศไทย (ดูรายงานฉบับสมบูรณ์บทที่ 4)
4. เพื่อหาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยส่วนกลาง ผู้ประสานงานในพื้นที่ และชุมชนในการพัฒนาเครื่องมือประเมินตนเองสำหรับกลุ่ม	4. ปฏิบัติงานภาคสนามในพื้นที่ศึกษา 2 จังหวัด คือ จังหวัดชัยนาท และนครศรีธรรมราช จังหวัดละ 3 ครั้ง ตามพื้นที่ตำบลที่แนะนำโดยผู้ประสานงานในพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เข้าใจสถานการณ์ ศักยภาพ แนวปฏิบัติ และข้อจำกัดขององค์กรการเงินชุมชน และค้นพบสภาพการดำรงอยู่อย่างมีความสัมพันธ์ต่อกันขององค์กรการเงินฐานรากประเภทต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา (ดูรายงานฉบับสมบูรณ์บทที่ 5)

วัตถุประสงค์	แผนการดำเนินงาน/กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
<p>5. เพื่อสำรวจสภาพการดำรงอยู่ขององค์กรการเงิน หลากหลายรูปแบบในพื้นที่ตัวอย่าง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ผู้มิใช่สมาชิก และกลุ่มองค์กรการเงินต่างๆในพื้นที่ทั้งในมิติการเงินและการพัฒนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ครั้งที่ 1 สัมภาษณ์แกนนำกลุ่ม <ul style="list-style-type: none"> - ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ สำรวจสภาพพื้นที่สำรวจกลุ่ม ความเชื่อมโยงในพื้นที่ และระบบการประเมินตนเองของกลุ่ม ประเมินความสนใจต่อโครงการ และคัดเลือกพื้นที่ศึกษา - ร่างแบบสอบถาม และออกแบบเค้าโครงตัวชี้วัด ▪ ครั้งที่ 2 สัมภาษณ์สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก องค์กรการเงินชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาพฤติกรรมสมาชิก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับกลุ่ม และปรับปรุงตัวชี้วัด ▪ ครั้งที่ 3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับแกนนำกลุ่ม องค์กรการเงินชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - จัดเวทีระดับตำบล/เทศบาล เรียนรู้เรื่องการวิเคราะห์กลุ่มจากฐานข้อมูลกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรื่องการวิเคราะห์ตัวชี้วัด และปรับปรุงตัวชี้วัดร่วมกัน <p>5. สรุปข้อค้นพบ และเขียนรายงาน</p> <p>6. ประชุมปิดโครงการ นำเสนอรายงานเรื่องตัวชี้วัด การใช้ประโยชน์โดยกลุ่ม และแนวทางการปรับปรุง เครื่องมือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สร้างเครื่องมือและตัวชี้วัดเบื้องต้นที่คำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญของอันพึงควรมีสำหรับการประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินระดับฐานรากทั้งในมิติด้านการเงิน และมิติทางสังคม ทดลองใช้ตัวชี้วัดในการคำนวณและวิเคราะห์ผล พัฒนาตัวชี้วัดอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มองค์กรการเงินฯในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งการประเมินความสนใจต่อโครงการซึ่งได้ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (ดูรายงานฉบับสมบูรณ์บทที่ 6)

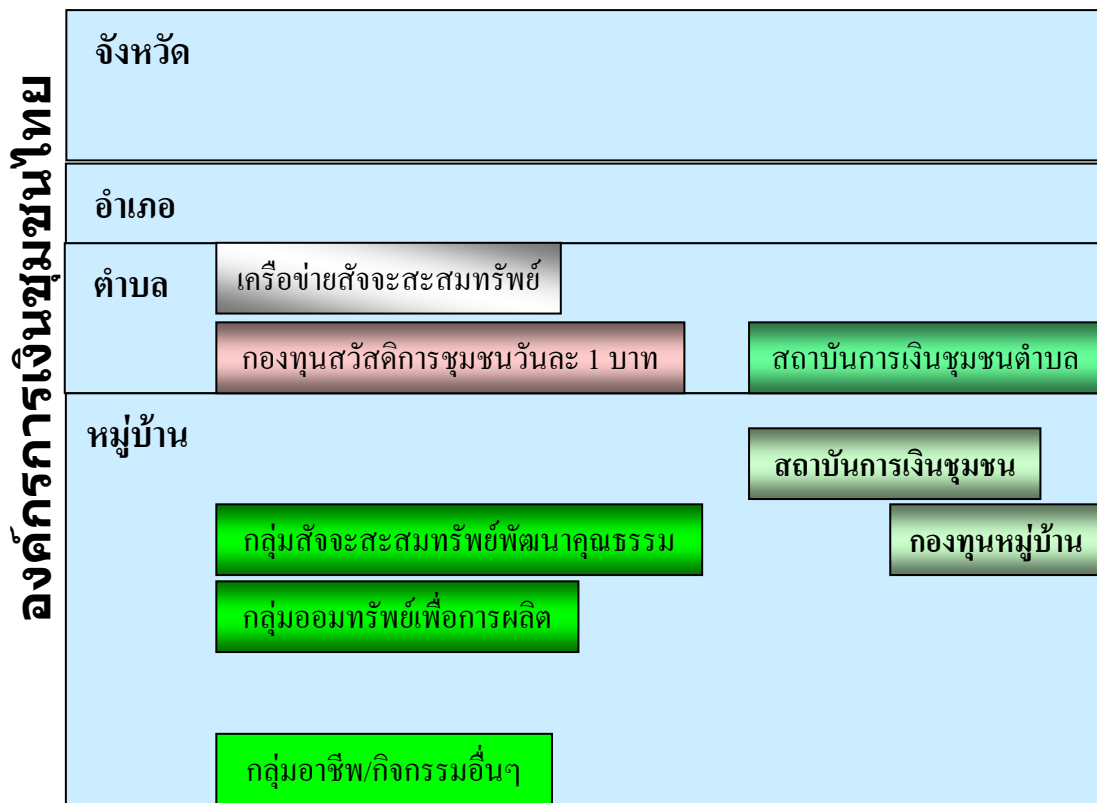
ภาคผนวก ก

แนวทางการปฏิบัติงานภาคสนาม

วิธีการปฏิบัติงานภาคสนาม

การดำเนินงานภาคสนามของโครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินฐานรากฯ เป็นการสำรวจสถานภาพการดำรงอยู่ขององค์กรการเงินฐานรากไทยในระดับตำบล อันประกอบไปด้วย เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการชุมชนวันละ 1 บาท และสถาบันการเงินชุมชนตำบล ซึ่งการสำรวจในการปฏิบัติงานภาคสนามนั้น จะลงลึกไปถึงหน่วยองค์กรการเงินชุมชนขนาดย่อยที่สุดของประเทศไทย ก็คือ องค์กรการเงินชุมชนระดับหมู่บ้าน ที่ประกอบด้วย สถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พัฒนาคุณธรรม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มที่ประกอบกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย

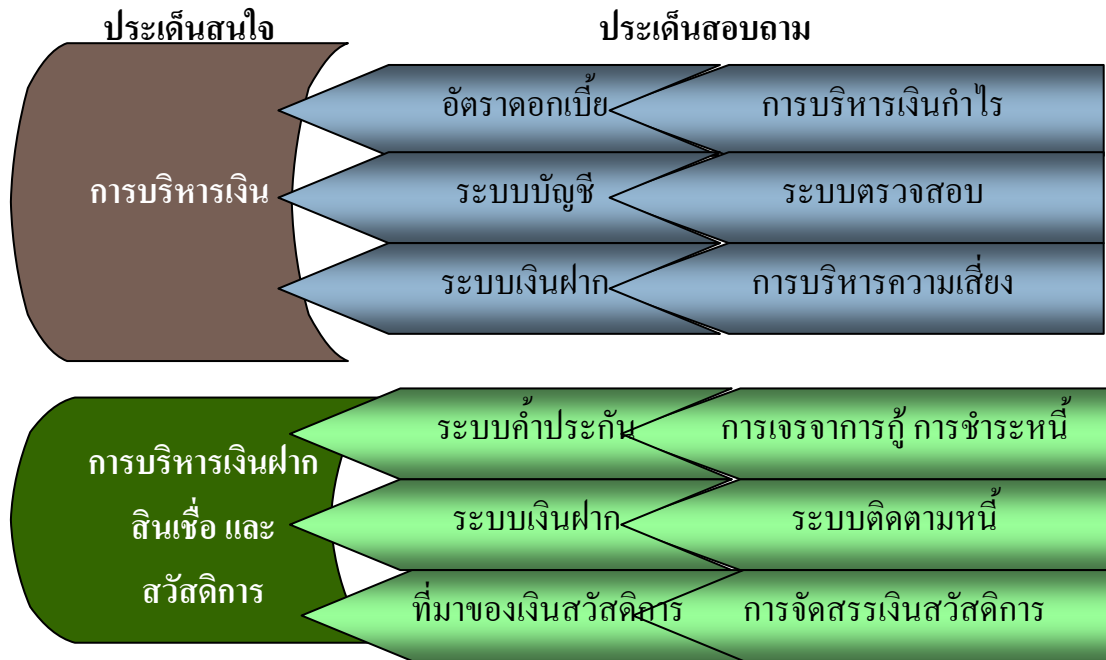

ที่มา: ภูมิ ฤกษ์เมธาวิ 22 กรกฎาคม 2552

ส่วนประเด็นในการสำรวจนั้น คณะวิจัยได้วางกรอบการสำรวจโดยแบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่

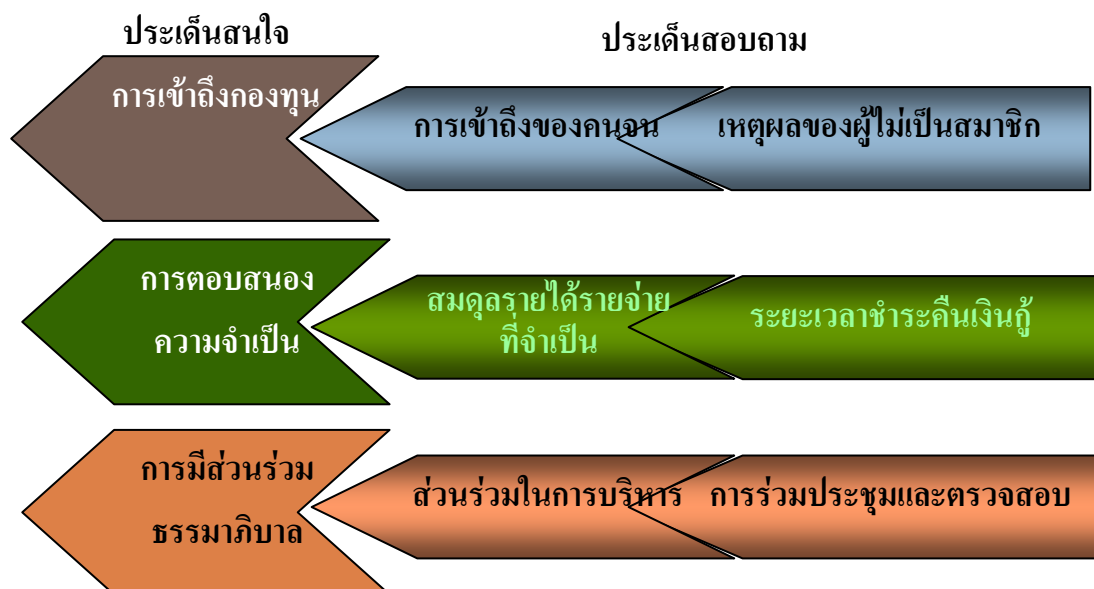
(1) การสำรวจมิติทางการเงิน ซึ่งเป็นมิติที่จะเชื่อมโยงสู่ตัวชี้วัดในด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความมั่นคงทางการเงินขององค์กรการเงินชุมชน ประเด็นที่ให้ความสนใจจึงเกี่ยวกับการบริหารเงิน ทั้งด้านเงินฝาก สินเชื่อ และสวัสดิการ โดยตั้งประเด็นการสอบถามเจาะลึกลงไป ในรายละเอียด เช่น ระบบบัญชี ระบบเงินฝาก ระบบการตรวจสอบ ระบบการค้ำประกัน การติดตามหนี้ และอัตราดอกเบี้ย เป็นต้น

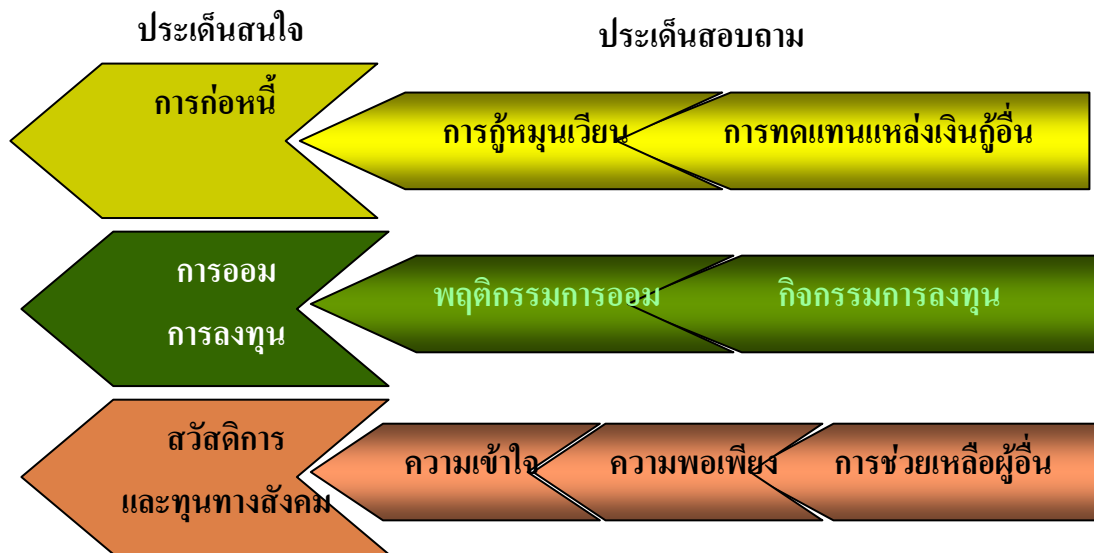
ภาพที่ 2 ประเด็นการสำรวจในมิติทางการเงิน

(2) การสำรวจมิติทางสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัดในมิติของการพัฒนา จึงมีประเด็นที่สนใจ อาทิ การเข้าถึงกองทุน การตอบสนองความจำเป็น การมีส่วนร่วมชมรมกบิล การก่อหนี้ การออม การลงทุน สวัสดิการและทุนทางสังคม เป็นต้น ซึ่งประเด็นการสอบถามก็จะถูกออกแบบมาให้เจาะลึกลงไปในโจทย์ที่ให้ความสนใจในแต่ละประเด็น

ภาพที่ 3 ประเด็นการสำรวจในมิติทางสังคม

การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาคณะวิจัยได้ทำการประสานงานกับผู้ประสานงานโครงการในจังหวัด ชัยนาท และจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อคัดเลือกพื้นที่ศึกษาระดับตำบลในทั้งสองจังหวัด ซึ่งเมื่อได้ พื้นที่สำหรับการศึกษาแล้ว คณะวิจัยจึงออกแบบการเข้าปฏิบัติงานภาคสนามในแต่ละจังหวัด จังหวัด ละ 3 ครั้ง ภายในระยะเวลาการดำเนินงาน 3 เดือน

โดยการปฏิบัติงานภาคสนามแต่ละครั้งคณะวิจัยจะทำการเข้าศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ก่อนจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงอาจทำให้รายละเอียดการดำเนินงานและลำดับการตั้งคำถามในพื้นที่ ทั้งสองมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การดำเนินงานในพื้นที่จังหวัด ชัยนาทจะมีลักษณะเป็นกระบวนการนำร่องวิธีการศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงวิธีการดำเนินงานที่จะ เอื้อให้คณะวิจัยสามารถเข้าถึงประเด็นศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการลงพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในส่วนต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ ประเด็นคำถาม และวิธีการในการปฏิบัติงาน ภาคสนามแต่ละครั้ง ตลอดจนผู้เข้าร่วมในแต่ละพื้นที่ศึกษา

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 1

มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมภาษณ์แกนนำองค์กรการเงินฐานราก ผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และศึกษาสำรวจสภาพพื้นฐานของกลุ่ม อาทิ สภาพพื้นที่ ลักษณะการดำเนินงาน กฎระเบียบข้อบังคับ ระบบการประเมินตนเองของกลุ่ม และความเชื่อมโยง ในพื้นที่ ตลอดจนประเมินความสนใจต่อโครงการวิจัยในพื้นที่ศึกษา

ประเด็นการพูดคุยและการตั้งคำถามต่อแกนนำกลุ่มต่างๆ เพื่อลงลึกถึงข้อมูลเฉพาะกลุ่ม สามารถแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้แก่

- เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม เช่น ระยะเวลาการก่อตั้ง เป้าหมายการทำงาน ผล ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพทำงานของประธาน ความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ อาชีพของ

คนในชุมชนและสมาชิก การพิจารณาเงินกู้ การติดตามเงินกู้ และแหล่งรายได้ของสมาชิก เป็นต้น

- เกี่ยวกับผลงานของกลุ่มปัจเจก ต่อกลุ่ม ต่อชุมชน เช่น ตัวอย่างสมาชิกที่ดีขึ้นและแย่งลงจากการเข้าร่วมกับกลุ่ม หนี้สินโดยรวม การปล่อยกู้ให้กลุ่มอื่นๆ กองทุนสวัสดิการ และการเปรียบเทียบกับการกู้ยืมในระบบ เป็นต้น
- การบริหารจัดการของกลุ่ม เช่น ค่าตอบแทนกรรมการ กระบวนการคัดเลือกกรรมการ โอกาสในการพัฒนาศักยภาพ การออกระเบียบกฎเกณฑ์ การติดตามประเมินผล มาตรการควบคุมการผิดชำระหนี้ และการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ
- เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนหมู่บ้านในดวงใจ การเรียนรู้ นอกพื้นที่ การทำบัญชี ความภาคภูมิใจ อุปสรรค หนทางแก้ไข การรู้จักกลุ่มตนเอง ของกรรมการและสมาชิก เป็นต้น

วิธีการดำเนินงาน

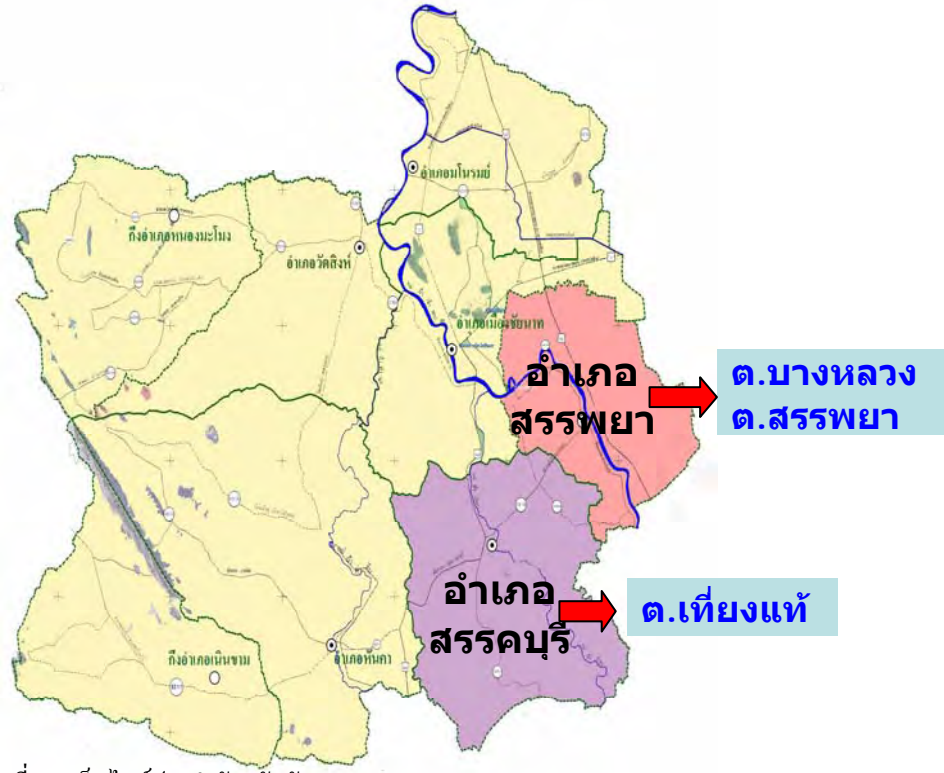
ขั้นแรก เป็นการชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัย และศึกษาภาพรวมของพื้นที่ ซึ่งมีประเด็นการสอบถาม เช่น บริบทของชุมชน ประชากร อาชีพ การกู้ยืมเงิน และภาพรวมของกลุ่มองค์กรต่างๆในพื้นที่ ทั้งในด้านจำนวน ประเภท ความเชื่อมโยง และการเปลี่ยนแปลง

ขั้นที่สอง เป็นการสัมภาษณ์แบบลงรายละเอียดเฉพาะกลุ่มตามประเด็นคำถามที่ได้แสดงไว้ข้างต้น ซึ่งวิธีการดำเนินงานส่วนนี้ สำหรับกรณีพื้นที่ศึกษาบางพื้นที่ ที่มีผู้เข้าให้การสัมภาษณ์จำนวนมาก หรือผู้ให้สัมภาษณ์มาจากหลากหลายประเภทกลุ่มองค์กรหรือมาจากหลายพื้นที่ คณะวิจัยจะทำการแบ่งการสัมภาษณ์เป็นการสนทนากลุ่มย่อยๆ ตามความเหมาะสม เพื่อลดข้อจำกัดด้านเวลา และลดความสับสนของการตั้งคำถามและข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้สัมภาษณ์

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 1 จังหวัดชัยนาท

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 1 จังหวัดชัยนาท ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม – 1 กุมภาพันธ์ 2552 มีพื้นที่ศึกษา 3 พื้นที่ แต่ละพื้นที่มีผู้ให้การสัมภาษณ์ ดังนี้

ภาพที่ 4 ตำแหน่งของพื้นที่ศึกษาในจังหวัดชัยนาท

ที่มา : เว็บไซต์ประจำจังหวัดชัยนาท www.chainat.go.th

(1) พื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 4 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 31 มกราคม 2552 เวลา 10.00 – 12.00 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

- นายวิเชียร สายสวรรค์ ตำแหน่ง ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4 และประธานกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- น.ส.จรินทร์ แป้นขาว ตำแหน่ง เภรัญญิกกองทุน
- น.ส.เบญจมาศ เมศไทร

เนื่องจากการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม และมีผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวนน้อย คณะวิจัยจึงสามารถดำเนินการสัมภาษณ์ร่วมกันโดยไม่จำเป็นต้องแบ่งเป็นกลุ่มย่อย

(2) พื้นที่ศึกษา ตำบลเทียงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 31 มกราคม 2552 เวลา 14.00 – 16.00 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์ จำนวน 11 ท่าน ได้แก่

- นายสุทิน บางจั้น ตำแหน่ง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ม.1
- นายวิชาญ พรหมมา ตำแหน่ง เลขาฯกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ฯ ม.2
- นายวิเชียร โพธิ์แอม ตำแหน่ง ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.3
- นายนิคม เลิศหิรม ตำแหน่ง เพรรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน ม.3

- นางนพวรรณ มั่นคง ตำแหน่ง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ม.4
- นายทวีวัช รักษ์ศรีสุข ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.5
- น.ส.ทิวา แจ็งอุบล ตำแหน่ง กลุ่มสตรี ม.6
- นางขันทอง สงเคราะห์ ตำแหน่ง เจริญญีกองทุนหมู่บ้าน ม.7
- นายเหลื่อม ชื่นทิพย์ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ ม.8
- นายพ่าย บุญสาตี ตำแหน่ง ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.9
- นายเฉลิม สาลี ตำแหน่ง รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ม.10

ในขั้นตอนสัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเฉพาะกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะการสนทนากลุ่มย่อย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 10 และกองทุนหมู่บ้าน ม. 1,3,8,9 ,10
 กลุ่มย่อยที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มออมทรัพย์ฯ และกองทุนหมู่บ้าน ม. 2,3,4,7

(3) พื้นที่ศึกษา ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสรรพยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 09.00 – 11.00 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวน 17 ท่าน ได้แก่

- คุณจจร หาญถ้ายวง ตำแหน่ง ประธานกลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง
- น.ส.นฤมล แซ่เล่า ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ (ชุมชน 4)
- น.ส.สมหมาย พันธุ์หนอบ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ (ชุมชน 5)
- น.ส.วันเพ็ญ เอี่ยมชัย ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ (ชุมชน 5)
- นางสมหมาย กฤษณัมพท ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ (ชุมชน 7)
- คุณรัชณี จันทรัมย์ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ (ชุมชน 8)
- น.ส.ถวัลย์ ทัดเนียม ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ
- นางชุตินา พุ่มแจ้ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ
- นางละออ บุญอยู่ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสวัสดิการฯ
- นายชนะรัตน์ มิ่งขวัญ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มเกษตรฯ (ชุมชน 2)
- นางมาลี อิมปาน ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มเกษตรฯ (ชุมชน 3)
- นายสมชาย บุญอยู่ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
- นายเดชา พลนิกร ตำแหน่ง ที่ปรึกษากลุ่มเกษตรฯ
- นายไพบูลย์ รักอยู่ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
- คุณอุไรวรรณ แจ็งเนียม ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
- คุณวิเชษฐ ังศิริ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
- นายเจนต์พันธ์ พุ่มพวง ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชน

ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเฉพาะกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะการสนทนา
กลุ่มย่อย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์จาก กองทุนหมู่บ้านชุมชน 2 และ 6 เทศบาลตำบลสรรพยา

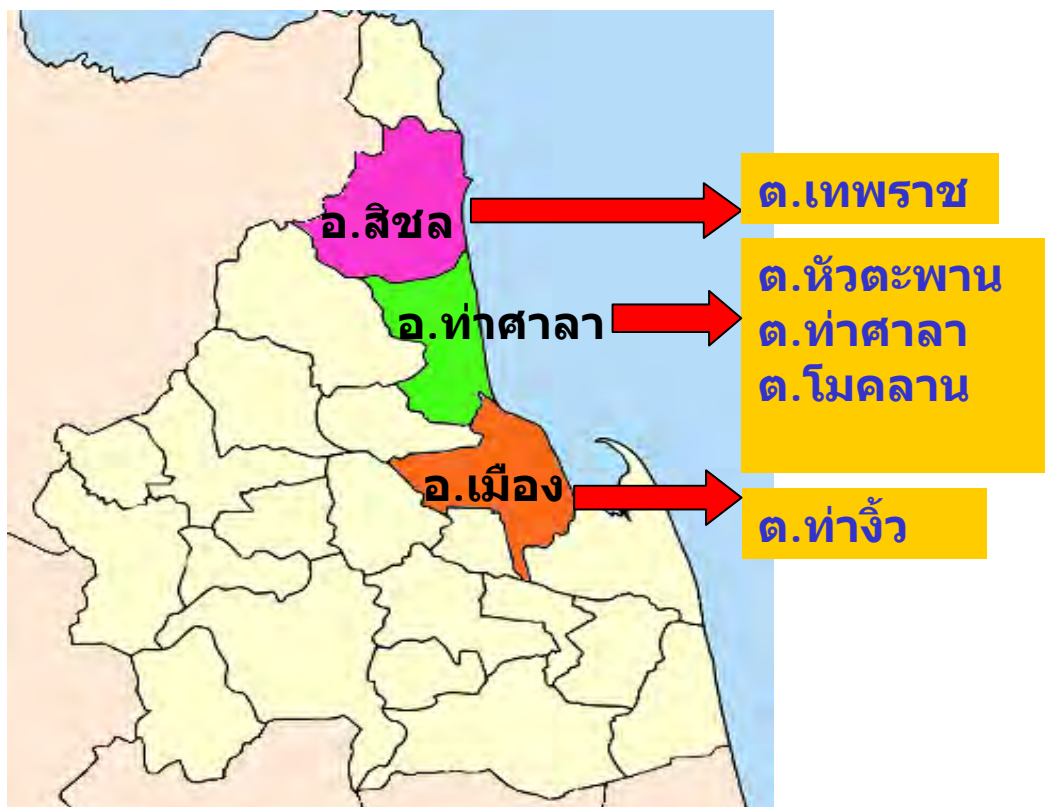
กลุ่มย่อยที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์จาก กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง

กลุ่มย่อยที่ 3 ผู้ให้สัมภาษณ์จาก กลุ่มออมทรัพย์เกษตร

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการวันที่ 21 – 22
กุมภาพันธ์ 2552 มีพื้นที่ศึกษา 5 พื้นที่ แต่ละพื้นที่มีผู้ให้การสัมภาษณ์ ดังนี้

ภาพที่ 5 ตำแหน่งของพื้นที่ศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : สารานุกรมวิกิพีเดีย จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/จ.นครศรีธรรมราช>

(1) พื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 6,7,8 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 10.30 – 12.00 น. มีผู้ให้การสัมภาษณ์
จำนวน 18 ท่าน ได้แก่

- นายประสิทธิ์ ชัยนุรักษ์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
- นายทวี ศรีวิสุทธิ์ ตำแหน่ง กำนันตำบลหัวตะพาน

- นางมนต์ฤดี ศรีวิสุทธิ ตำแหน่ง นายก อบต.หัวตะพาน
- นางจิราภรณ์ วงศ์สวัสดิ์ ตำแหน่ง เลขานุการ อบต.หัวตะพาน และสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 7
- น.ส.จุไรพร ทิดคงทอง ตำแหน่ง เภรณญิกกองทุนหมู่บ้าน ม. 6
- นายบุญโชค สุทธิบุญย์ ตำแหน่ง ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.7
- นายจรูญรัตน์ ช้างกลาง ตำแหน่ง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ม.8
- นายจักรพันธ์ พูลสวัสดิ์ ตำแหน่ง เภรณญิกกลุ่มออมทรัพย์ ม.7
- นายจำลอง นิลพัฒน์ ตำแหน่ง เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์ ม.7
- นายบุญศิริ พูลสวัสดิ์ ตำแหน่ง ที่ปรึกษา
- นายพิชญ์ รัตนบุผา ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่าศาลา
- นางสาวลี จุฑิน ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร
- นายอุทัย แก้วกล้า ตำแหน่ง ผู้จัดการชุมชนฯ
- นายวิภูษิต เข้มสวัสดิ์ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารโครงการชุมชนสาธิต
- นางวรรณิ์ สุทธิรักษ์ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 4
- นางสมจิตร ชัยนุรักษ์
- นางจารึก แสงสุวรรณ
- นางจำปี ดงชัยศรี

การดำเนินงานขั้นต้นคณะวิจัยทำการสัมภาษณ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล กำนัน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ตำบลหัวตะพาน และภาพรวมกลุ่มองค์กรชุมชนรวมถึงกองทุนต่างๆ ในพื้นที่ จากนั้นจึงแบ่งกลุ่มออกเป็นการพูดคุยกลุ่มย่อยจำนวน 3 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มประกอบด้วยเข้าร่วมให้ข้อมูล ที่แตกต่างกันไปตามกิจการและพื้นที่ดำเนินงาน ดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านเหมืองใหม่ ม.7

กลุ่มย่อยที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์จากกองทุนหมู่บ้าน ม.7

กลุ่มย่อยที่ 3 ผู้ให้สัมภาษณ์จากกองทุนหมู่บ้าน ม.8

(2) พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน หมู่ 11 ตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 13.00 – 15.00 น. มีผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

- นายอมรศักดิ์ อมรรรยาพันธ์ ตำแหน่ง ประธานสถาบันฯ
- นายยุโสภ หล้าเก ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน ม.11 และรองประธานสถาบันฯ
- นายสะมะแอ ดัชนี ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์และติดตามหนี้สินของสถาบันฯ

เนื่องจากการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มสถาบันการเงินชุมชน โมคคาน คณะวิจัยจึงสามารถ
ดำเนินการสัมภาษณ์ร่วมกันโดยไม่จำเป็นต้องแบ่งเป็นกลุ่มย่อย

(3) พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 15.30 – 17.30 น. มีผู้ให้การสัมภาษณ์
จำนวน 1 ท่าน คือ นายวิริวิศว์ สามารถ ประธานสถาบันการเงินชุมชน บ้านบ่อนนท์

(4) พื้นที่ศึกษา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมควบวงจรชีวิต (วัดป่ายาง) หมู่ 4 ตำบล
ท่าจิว อำเภอเมือง

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 09.30 – 11.00 น. มีผู้ให้การสัมภาษณ์
จำนวน 2 ท่าน ได้แก่

- พระสุวรรณ คเวศโก ตำแหน่ง ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะฯ
- น.ส.ประเวียง จุลแก้ว ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มสัจจะฯ

เนื่องจากการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม และมีผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวนน้อย คณะวิจัยจึง
สามารถดำเนินการสัมภาษณ์ร่วมกันโดยไม่จำเป็นต้องแบ่งเป็นกลุ่มย่อย

(5) พื้นที่ศึกษา กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเขายวนเต่า หมู่ 4 ตำบลเทพราช อำเภอสิชล

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 13.30 – 15.30 น. มีผู้ให้การสัมภาษณ์
จำนวน 7 ท่าน ได้แก่

- นายวาทิ ทิพย์มงคล ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
- นางสมโชค ช่วยสงค์ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
- คุณชัยณรงค์ สมเขาใหญ่ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
- คุณสำรวม ช่วยสงค์ ตำแหน่ง สมาชิก อบต.เทพราช
- คุณเปรมชัย จำสุข ตำแหน่ง สมาชิก อบต.เทพราช
- คุณลัดดาวัลย์ จำสุข ตำแหน่ง ครูโรงเรียนบ้านเขายวนเต่า
- คุณอารีย์ ช่วยสงค์ ตำแหน่ง สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเฉพาะกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะการสนทนา
กลุ่มย่อย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ครูประจำโรงเรียน และกรรมการ
กองทุนหมู่บ้าน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับมูลเหตุปัญหามาในภาพรวม ความเปลี่ยนแปลง และศักยภาพ
สำหรับการดำเนินงานในอนาคตของพื้นที่

กลุ่มย่อยที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการและ
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 2

มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมภาษณ์สมาชิกและผู้ไม่เป็นสมาชิกองค์กรการเงินฐานราก เพื่อสำรวจสถานการณ์องค์กรการเงินในพื้นที่ กระบวนการปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best Practice) และออกแบบคุณลักษณะของตัวชี้วัดด้วยการผสมผสานทั้งจากแนวคิดเชิงวิชาการ ประสบการณ์ในต่างประเทศ และสิ่งที่ค้นพบจากพื้นที่ศึกษา

วิธีการดำเนินงาน คณะวิจัยใช้แบบสอบถามที่ถูกออกแบบหลังจากการลงพื้นที่ครั้งแรก¹ เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ด้วยการสัมภาษณ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง หรือนักวิจัยสองท่านต่อผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่าน คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์โดยประสานงานผู้ประสานงานในพื้นที่ ประกอบกันกับการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มโดยนักวิจัยเมื่อเข้าดำเนินการสัมภาษณ์ในแต่ละพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์ สามารถแบ่งออกประเด็นหลักจำนวน 7 ประเด็น ซึ่งแต่ละประเด็นมีตัวอย่างคำถามและข้อมูลที่ต้องการดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น สมาชิกในครอบครัว อาชีพ รายได้ ที่ดินปฏิทินการทำงานในหนึ่งปี การใช้จ่ายที่หนักที่สุดในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา
2. ด้านการออม ได้แก่ มีการออมหรือไม่ ออมอย่างไร ออมที่ไหน เคยออมเงินกับกลุ่มหรือไม่ เริ่มเมื่อไร ออมกี่ครั้งต่อปี ครั้งละเท่าไร เป็นได้หรือไม่ที่จะออมมากขึ้น
3. การกู้เงิน ในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา มีจำนวนกี่ครั้ง จำนวนเงินเท่าไร ดอกเบี้ยเท่าไร และเป็นการกู้หมุนเวียนหรือไม่
4. การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน เช่น ในอดีตเคยเป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้าง และปัจจุบันยังเป็นสมาชิกกลุ่มใดอยู่บ้าง เป็นสมาชิกมากี่ปี สาเหตุที่เข้ากลุ่ม มีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง สำหรับการเป็นสมาชิก การมีส่วนร่วมกับกลุ่ม ประโยชน์หรือการบริการที่ได้รับจากกลุ่ม การกู้เงินจากกลุ่ม การค้าประกัน ผลของอัตราดอกเบี้ย
5. ด้านสวัสดิการ เช่น ความหมายของกองทุนสวัสดิการ ผู้มีสิทธิ์ได้รับสวัสดิการ สวัสดิการที่ต้องการ สวัสดิการที่ได้รับ และต้องทำอะไรเพื่อได้รับสวัสดิการ
6. เกี่ยวกับคนจนในหมู่บ้าน เช่น จำนวนคนจนในหมู่บ้าน ความหมายของคนจน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือกองทุนของคนจน การช่วยเหลือคนจนในหมู่บ้าน
7. ผลของการมีกลุ่มการเงินกับไม่มีกลุ่มการเงิน ทำให้ชีวิต และหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ชุมชนดีขึ้นหรือไม่ และให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา

¹ ดูตัวอย่างแบบสอบถามในภาคผนวก ก.

ผู้ให้สัมภาษณ์ในการปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 2 จังหวัดชัยนาท

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 2 สำหรับจังหวัดชัยนาท ดำเนินการภายในวันที่ 1 มีนาคม 2552 มีพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ แต่ละพื้นที่ประกอบด้วยผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

(1) พื้นที่ศึกษา หมู่ 1 และหมู่ 4 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา

ดำเนินการสัมภาษณ์เวลา 10.15 – 12.40 น. ผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 8 ท่าน แบ่งเป็น

พื้นที่ หมู่ 1 บ้านท่าทราย ตำบลบางหลวง เวลา จำนวน 4 ท่าน

- คุณบรรจง คำขำ
- คุณสุกัญญา ปิ่นแก้ว
- คุณสำเนียง แก้วลาวเวียง
- คุณลำพิ่ง นกเกตุ

พื้นที่ หมู่ 4 บ้านบางกระบือ ตำบลบางหลวง จำนวน 4 ท่าน

- คุณบุษบา นกนวล
- คุณอัมพร รุ่งศรี
- คุณระวีวรรณ พิทขาว
- คุณฉลวย อยู่เล่ห์

(2) พื้นที่ศึกษา หมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี

ดำเนินการสัมภาษณ์เวลา 13.45 – 15.45 น. ผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 6 ท่าน แบ่งเป็น

พื้นที่หมู่ 3 ตำบลเที่ยงแท้ จำนวน 3 ท่าน

- คุณอริศรา หยวกแก้ว
- คุณสายชล พูนสิน
- คุณทองเริ่ม หวังผล

พื้นที่หมู่ 4 ตำบลเที่ยงแท้ จำนวน 3 ท่าน

- คุณค่านิ่ง มีฤทธิ์
- คุณวิณา ประเสริฐทรัพย์
- คุณบุญนำ ด้วงกลัด

ผู้ให้สัมภาษณ์ในการปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 2 จังหวัดนครศรีธรรมราช

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 2 สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการวันที่ 13 – 15 มีนาคม 2552 มีพื้นที่ศึกษา 5 พื้นที่ แต่ละพื้นที่ประกอบด้วยผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

(1) พื้นที่ศึกษา : ม.4 ต.เทพราช อ.สิงขร จ.นครศรีธรรมราช

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 13 มีนาคม 2552 เวลา 13.00 – 15.00 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์
จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

- คุณสิน ชูอายุ
- คุณไมตรี จำสุข
- คุณจินดา จำสุข

(2) พื้นที่ศึกษา หมู่ 3,7,8 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 09.30 – 11.20 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์
รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 ท่าน แบ่งเป็น

พื้นที่หมู่ 3 ตำบลหัวตะพาน จำนวน 3 ท่าน

- คุณประจักษ์
- คุณเมตตา ผลหาญ
- คุณสมบูรณ์ รอบคอบ

พื้นที่หมู่ 7 ตำบลหัวตะพาน จำนวน 2 ท่าน

- คุณสุด สุขแพง
- คุณจำลอง นิลพัฒน์

พื้นที่หมู่ 8 ตำบลหัวตะพาน จำนวน 1 ท่าน

- คุณสมร แก้วกล้า

(3) พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน หมู่ 11 ตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา
และพื้นที่อื่นๆ บริเวณใกล้เคียง

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 11.40 – 14.30 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์ รวม
ทั้งสิ้นจำนวน 9 ท่าน แบ่งเป็น

พื้นที่หมู่ 11 ตำบลหัวโมคลาน จำนวน 4 ท่าน

- คุณอำหลี อะหวังกะหนอ
- คุณคำหรี อะหวังกะหนอ
- คุณปราณี สมั่น
- คุณแหล่หงอ ไชยเพชร

พื้นที่อื่นๆ นอกหมู่ 11 ตำบลหัวโมคลาน จำนวน 5 ท่าน

- คุณอาภรณ์ ยีโคบ (ม.3 ต.โพธิ์ทอง)
- คุณมินา อูยา (ม.5 ต.โพธิ์ทอง)
- คุณเปรมฤดี สุปะหลง (ม.8 ต.โมคลาน)
- คุณเปี้ยะ ลิดง (ม.12 ต.โมคลาน)
- คุณวะ สุขสำราญ (ม.13 ต.โมคลาน)

(4) พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 15.00 – 17.15 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 ท่าน แบ่งเป็น

พื้นที่หมู่ 4 และหมู่ 5 (สะพานปลา) ตำบลท่าศาลา จำนวน 5 ท่าน

- คุณพัชรินทร์ ศักดิ์ชัย (หมู่ 4)
- คุณวิภาดา ชีโกบ
- คุณอะมีหิณะ หลงจิ
- คุณหะรีอะ หลังบุตเต๊ะ
- คุณปิ่น หนูเมือง

พื้นที่หมู่ 10 ตำบลท่าศาลา จำนวน 5 ท่าน

- คุณทวิ นุ่นแดง
- คุณพิมาย ชลสินธุ์
- คุณวิชาญ สุขวิสิทธิ์
- คุณสุนีย์ แก้วกลิ่น
- คุณกุศล ออบอุ้น

(5) พื้นที่ศึกษา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมควบวงจรชีวิต (วัดป่ายาง)

ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง

ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 15 มีนาคม 2552 เวลา 9.40 – 12.45 น. ผู้ให้การสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 ท่าน แบ่งเป็น

พื้นที่หมู่ 4 ตำบลท่าจิว จำนวน 8 ท่าน

- คุณสุมน นิ่มแสงธรรม
- คุณทองคำ เสนีย์กาญจน์
- คุณวินัย นาวรัตน์
- คุณวรพจน์ พรหมโชติ
- คุณแก้ว ฐูระการ
- คุณผอน ลอยล่องชล
- คุณสัมพันธ์ อินทรพฤษา
- คุณบุญรวย ลอยล่องชล

พื้นที่หมู่ 5 (บ้านนาทราย) ตำบลท่าจิว จำนวน 3 ท่าน

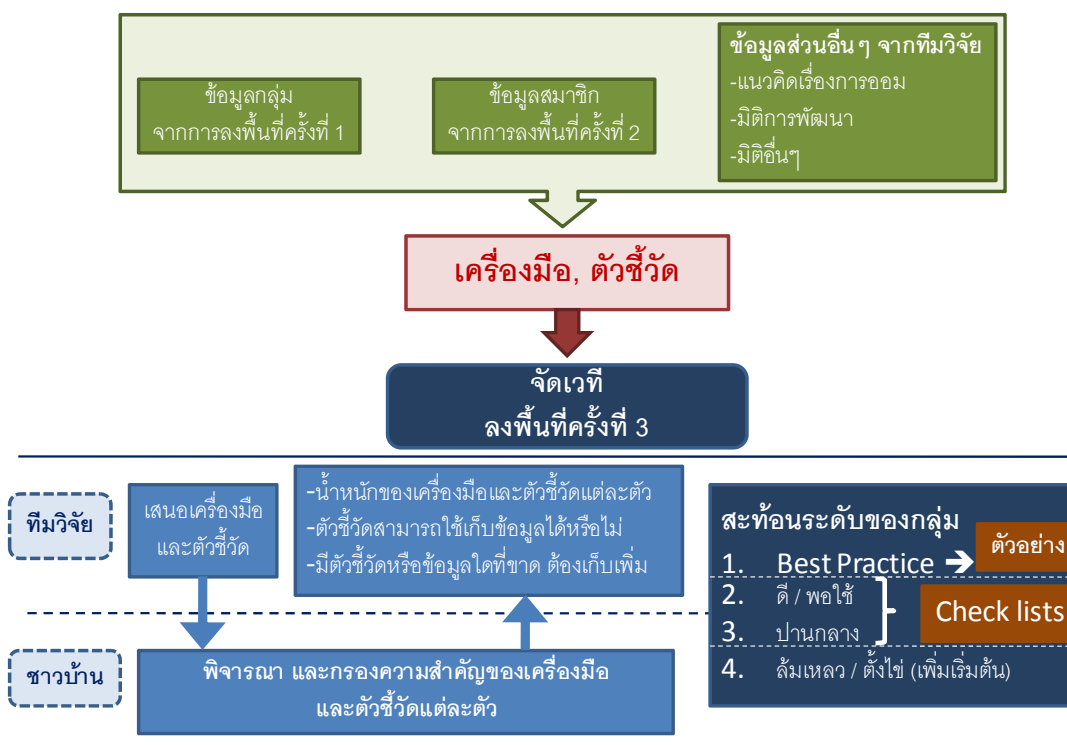
- คุณสมใจ ฤทธาทร
- คุณฉัตรชัย ปรีชาชาญ
- คุณปรีชา บัวบุญ

พื้นที่หมู่ 7 (บ้านห้วยหูแฉ่ง) ตำบลท่าจิว จำนวน 1 ท่าน คือ คุณวิไล พรหมสุวรรณ

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3

ด้วยการสังเคราะห์ผลการศึกษจากทั้งสามส่วน ได้แก่ ข้อมูลกลุ่มจากการปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 1 ข้อมูลสมาชิกจากการปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 2 และข้อมูลส่วนอื่นๆ จากการทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปสู่การประมวลผลเพื่อออกแบบโครงสร้างของเครื่องมือและตัวชี้วัดอันพึงควรมีสำหรับการประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรการเงินระดับฐานราก และเพื่อเป็นการคืนผลการศึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการวิเคราะห์ตัวชี้วัด การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3 ในพื้นที่ศึกษาทั้งสองจังหวัด จึงดำเนินการในลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้นำกลุ่มองค์กรการเงินระดับฐานรากในพื้นที่ต่างๆ ที่คณะวิจัยได้เข้าไปศึกษา ซึ่งในแต่ละพื้นที่ศึกษามีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 วิธีการปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3 จังหวัดชัยนาท

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3 จังหวัดชัยนาท จัดการประชุมวันที่ 4 เมษายน 2552 เวลา 09.30 น. – 15.30 น. ณ ที่ทำการเทศบาลตำบลสรรพยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนกรรมการกลุ่มการเงิน 10 แห่ง และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร 1 แห่ง จากพื้นที่กรณีศึกษา 3 ตำบล 1 เทศบาลตำบล รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 ท่าน ดังนี้

เทศบาลตำบลสรรพยา อ.สรรพยา 6 ท่าน

- นายขจร หาญลำยวง ประธานกลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง
- น.ส.นฤมล แซ่เล่า กรรมการกลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง
- น.ส.สมหมาย พันธุ์หนอบ กรรมการกลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง
- นางสมหมาย กฤษณ์มพก กรรมการกลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง
- นางจำรูญ สังข์ประเสริฐ กรรมการกลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง
- นายเดชา พลนิกร ที่ปรึกษากลุ่มสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง

ต.สรรพยา อ.สรรพยา 6 ท่าน

- นายวิเชษฐ ังศิริ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ม.3
- นายไพบุลย์ รักรอยู่ กลุ่มออมทรัพย์เกษตร
- คุณศิริไพร เฟ็งน่ม กลุ่มออมทรัพย์เกษตร
- นางบุปผา นิเทียม กลุ่มออมทรัพย์เกษตร
- นางคุณมาลี อัมปาน กลุ่มออมทรัพย์เกษตร
- คุณอุไรวรรณ แจ่มเนียม กลุ่มออมทรัพย์เกษตร

ต.บางหลวง อ.สรรพยา 6 ท่าน

- นางปาน เอี่ยมสุภา ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ม. 1
- นางโสภา สิงห์วิจารณ์ เจริญกิจกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ม. 1
- นางสุรีย์ ดีวัน กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ม. 1
- นายบุญธรรม เดชคุ้ม ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านสวนลำไย ม.2
- นายวิเชียร สายสวรรค์ ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านบางกระเบื้อง ม.4
- น.ส.จรินทร์ แป้นขาว เจริญกิจกองทุนหมู่บ้าน บ้านบางกระเบื้อง ม.4

ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี 9 ท่าน

- นายชวน เซาร์เลิศ ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.1
- นายมณฑล เทศทัฬ เลขานุการกองทุนหมู่บ้าน ม.1
- นายโพธิ์ มากเฮง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ม.1
- นายนิคม เลิศหิม เจริญกิจกองทุนหมู่บ้าน ม.3
- นายสมาน ก้อยกัลลิ่ง รองประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4
- นายชานนท์ เกตุน้อย กรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4
- นายไชโย พันธุ์เมือง รองประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.7
- นายฉลอง สีป่า ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.8
- นายสุรชัย เก่งกลีจิก ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.10

วิธีการดำเนินงาน

ลำดับแรกเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการวิจัย และเป็นการแบ่งปันข้อมูลพื้นฐานร่วมกันระหว่างคณะวิจัยกับผู้เข้าร่วมประชุม คณะวิจัยจึงดำเนินการฉายภาพของการศึกษาบางส่วน ได้แก่ กรอบความคิดของโครงการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การการเงินชุมชนกับวิถีชีวิต การบริหารจัดการที่เป็นเลิศ และประเด็นข้อค้นพบบางประการจากการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านร่วมกันศึกษาตรวจสอบ และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเพื่อเสริมความสมบูรณ์ของมุมมองซึ่งกันและกัน

จากนั้นจึงทำการแบ่งการประชุมออกเป็นกลุ่มย่อยจำนวน 2 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้เข้าร่วม ดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1

- กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองเทศบาลตำบลสรพยา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ต.บางหลวง อ.สรพยา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านสวนลำไย ต.บางหลวง อ.สรพยา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านบางกระเบื้อง ต.บางหลวง อ.สรพยา

กลุ่มย่อยที่ 2

- กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1, 3, 4, 7, 8 และ 10
- กลุ่มออมทรัพย์เกษตรตำบลสรพยา

การประชุมกลุ่มย่อยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบข้อกังวลตลอดจนปัญหาของกลุ่มแต่ละกลุ่ม เพื่อเชื่อมโยงสู่วิธีการป้องกันปัญหาและการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีโจทย์ที่ใช้สำหรับการเปิดประเด็นแลกเปลี่ยนของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยทั้งสอง ได้แก่

- (1) ท่านมีความกังวลหรือความห่วงใยเรื่องใดบ้างต่อ กองทุน / กลุ่ม ของท่าน
- (2) จะรู้ได้อย่างไร จัดการอย่างไร มีข้อมูลอะไรบ้าง

วิธีการดำเนินการประชุมเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมตาม โจทย์ข้างต้น นักวิจัยประจำกลุ่มจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละท่านเขียนคำตอบของคำถามข้อที่ (1) ใส่ บัตรคำที่เตรียมไว้กองทุนละ 3 บัตรคำ กำหนดให้ 1 บัตรคำต่อ 1 ความกังวลหรือความห่วงใยที่มีต่อ กองทุน จากนั้นนักวิจัยประจำกลุ่มจะนำคำตอบดังกล่าวมาจัดลำดับคะแนนตามจำนวนของคำตอบที่ เหมือนกัน แล้วจึงเปิดประเด็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อไปในคำถามข้อที่ (2) ซึ่งนักวิจัยประจำ กลุ่มจะต้องพยายามสกัดความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมออกมาให้เป็นรูปธรรมในการชี้วัดให้มากที่สุด

ขั้นตอนมาหลังเสร็จสิ้นการประชุมแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มย่อย ซึ่งทำให้มองเห็นประเด็น เกี่ยวกับข้อกังวล / ความห่วงใยในปัญหา ข้อบ่งชี้ของปัญหา และหนทางแก้ไขแล้ว คณะวิจัยจะนำ ประเด็นดังกล่าวมาประมวลผลร่วมกัน เพื่อสรุปและจัดอันดับข้อกังวลของทั้งสองกลุ่มย่อยก่อนที่จะ นำไปเสนอพร้อมทั้งตัวชี้วัดที่คณะวิจัยคิดค้นในที่ประชุมรวม ซึ่งในส่วนของการประชุมรวมอันเป็น ขั้นตอนสุดท้ายนี้ คณะวิจัยจะทำการอธิบายความหมายของตัวชี้วัดแต่ละตัวพร้อมกับแสดงการจับคู่

ระหว่างตัวชีวิตกับข้อกังวล แล้วจึงให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดร่วมกันให้คะแนนความสำคัญของตัวชีวิต โดยกำหนดให้ 1 กองทุน มีสิทธิ์เลือกให้คะแนนได้ 3 ตัวชีวิตพร้อมอภิปรายสาเหตุที่เลือกหรือไม่เลือกตัวชีวิตแต่ละตัว แล้วจึงแสดงตัวอย่างวิธีการคำนวณตัวชีวิตบางตัว ที่ผู้เข้าร่วมประชุมให้คะแนนความสำคัญจำนวนมาก โดยใช้ข้อมูลจริงของกลุ่มหรือกองทุนที่เข้าร่วมทั้งหมด

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3 จังหวัดนครศรีธรรมราช

การปฏิบัติงานภาคสนามครั้งที่ 3 จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดการประชุมวันที่ 18 – 19 เมษายน 2552 ณ ห้องประชุม 1 และ 2 อาคารวิจัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยวันที่ 18 เมษายน 2552 เป็นการประชุมร่วมกับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนวันที่ 19 เมษายน 2552 เป็นการประชุมร่วมกับกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มการเงินอื่น ๆ ในพื้นที่กรณีศึกษา 5 ตำบล วิธีการดำเนินการประชุมแต่ละวันมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ดังรายละเอียดที่จะแสดงในส่วนต่อไป

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

การประชุมร่วมกับกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 19 แห่งและสถาบันการเงินชุมชน 2 แห่ง จากพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 5 ตำบล รวมทั้งสิ้นจำนวน 33 ท่าน ดังนี้

ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา 6 ท่าน

- นางยินดี สายทอง รองประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งตก ม.4
- นายโชค พนาลี กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งตก ม.4
- นายประสิทธิ์ ชัยนุรักษ์ ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งชน ม.6
- น.ส.จุไรพร ทิดคงทอง เภรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งชน ม.6
- นายสุรชน รอดสม ประธานกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองเกียบ ม.9
- นายถวิล รัชนี้ เภรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองเกียบ ม.9

ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา 10 ท่าน

- นายมะแอ ภัคดี ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านวัดโหนด ม.1
- นายบุญรอง ช้างดำ ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านวัดใหญ่ศรีรัตนโพธิ์ ม.2
- นางณพันธ์ คงประดับ ผู้ช่วยเภรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านตลาดห้ำ ม.7
- นางอับเสาะ ลิงเก รองประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านป่าพายุ ม.8
- นายวิโรจน์ ปะหนะ เภรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านป่าพายุ ม.8
- นายสมควร หนูเชื้อ เลขาธิการกองทุนหมู่บ้าน บ้านประชาอารี ม.14
- นายปรีชา โกศัย กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านประชาอารี ม.14
- นายบุญรอบ หนูคง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านปากโป๊ะ

- นายอนุกุล นวนสุวรรณี กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านปากโบริ๊ะ
- นายอมรศักดิ์ อมรรจรรยาพันธ์ ประธานกรรมการผู้จัดการ สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน ม.11

ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา 3 ท่าน

- นายสุติน โต้ะหมาด ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าสูง ม.4
- นายโหยบ ห้วนหมี๊ะ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าสูง ม.4
- นายวิริวิศว์ สามารถ ประธานกรรมการผู้จัดการ สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ม.10

ต.กะท้อ อ.นบพิตำ 10 ท่าน

- นายสมพร อินทร์ณรงค์ เจริญญิกองทุนหมู่บ้าน บ้านในโครี๊ะ ม.1
- นายเปี่ยน นรสิงห์ เลขานุการกองทุนหมู่บ้าน บ้านตลาดจันทร์ ม.2
- นายจรูญ คำแหง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าหว้า ม.3
- นายสมศักดิ์ สาลิกา ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าหว้า ม.3
- นายภูวนารถ รัตนวงศ์ ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านสะพานราง ม.4
- นายเกษม นิลกรรมณ์ รองประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวทุ่ง ม.5
- นางอุดมพร รัตนสิงห์ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวทุ่ง ม.5
- นายไพรัตน์ มีบุญมาก ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านอุ่ทอง ม.6
- นางณิชากา เชื้อจีน รองประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านอุ่ทอง ม.6
- นางพัชรี วาริพัฒน์ เจริญญิกองทุนหมู่บ้าน บ้านไสรักษ์ ม.8

ต.เทพราช อ.สิชล 4 ท่าน

- นายไพศาล ณ นคร ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านไสแพ ม.6
- นายนิคม ดวงใส ประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านเขาคา ม.9
- นางมลิสา ชำนาญ เลขานุการกองทุนหมู่บ้าน บ้านเขาคา ม.9
- นางชูศรี ไสยรินทร์ ผู้ช่วยเจริญญิกองทุนหมู่บ้าน บ้านเขาคา ม.9

การประชุมร่วมกับกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มการเงินอื่น ๆ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนกรรมการกลุ่มการเงิน 4 แห่ง และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 2 แห่ง จากพื้นที่กรณีศึกษา 3 ตำบล รวมทั้งสิ้นจำนวน 13 ท่าน ดังนี้

ต.ท่าจี่ว อ.เมือง 5 ท่าน

- นายสัญญา ชูโลก ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านขวาง ม.2
- นายประเสริฐ วุฒิमानพ เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์บ้านขวาง ม.2
- นายประพัศ สะพานทอง ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯวัดป่ายาง ม.4
- นางประภัสสร วงสดชื่น เจริญญิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯวัดป่ายาง ม.4

- นางโสภี กุลใจการ เลขานุการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ วัดป่ายาง ม.4
ต.กะหรอ อ.นบพิตำ 7 ท่าน
 - นางอรทัย ใจกล้า เจริญฤทธิชนาคารหมู่บ้าน บ้านในโครีะ ม.1
 - นางภาณีณี เดชพรหม กรรมการชนาคารหมู่บ้าน บ้านในโครีะ ม.1
 - นายสมรัก ใจกล้า ประธานกลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5
 - นางพัชรี วารีพัฒน์ เจริญฤทธิกลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5
 - นางอุดมพร รัตนสิงห์ กรรมการกลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5
 - นายประเสริฐ เดชพรหม กรรมการกลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5
 - นายไพศาล สมจิตร ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านอู่ทอง ม.6
- ต.เทพราช อ.ลิซล 1 ท่าน
- นายสมโชค ช่วยสงค์ ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ เขายวนเฒ่า ม.4

วิธีการดำเนินงาน

ขั้นแรก คณะวิจัยแจกแบบลงทะเบียนการประชุม “ฟอร์ม 1”² ให้ผู้เข้าร่วมการประชุม กองทุนละ 1 ชุด เพื่อกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่ม ได้แก่ ชื่อและที่อยู่ของทำการกลุ่ม/กองทุน ชื่อและตำแหน่งตัวแทนที่มาเข้าร่วมการประชุม จำนวนสมาชิกทั้งหมด จำนวนผู้กู้เงินกองทุนบัญชีที่ 1 บัญชีที่ 2 และบัญชีที่ 3³ และเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของกองทุน/กลุ่ม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในการดำเนินการประชุมขั้นตอนต่อไป

การดำเนินงานขั้นที่สอง เป็นการประชุมรวมกลุ่มของผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประชุม และเพื่อเป็นการแบ่งปันข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน โดยคณะวิจัยจะทำการฉายภาพข้อสังเกตบางประการจากการปฏิบัติงานภาคสนามที่ผ่านมา ในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรการเงินชุมชนกับวิถีชีวิต และการบริหารจัดการขององค์กรการเงินชุมชนบางแห่ง ซึ่งเป็นการเปิดประเด็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อตรวจสอบและเสริมความสมบูรณ์ของมุมมองซึ่งกันและกันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมกับคณะวิจัย และระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมด้วยกันเอง

การดำเนินงานขั้นที่สามสำหรับการประชุมในวันที่ 18 เมษายน 2552 ร่วมกับกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินการประชุมลักษณะกลุ่มย่อย มีเป้าหมายเพื่อหาตัวชี้วัดของผู้เข้าร่วมประชุม คณะวิจัยทำการแบ่งผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ตามเป้าหมายของกองทุนที่ผู้เข้าร่วมกรอกลงในแบบฟอร์มลงทะเบียน โดยกลุ่มย่อยที่ 1 คือกองทุนที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายด้านสมาชิกและ

² ดูตัวอย่างแบบฟอร์มในภาคผนวก ก-3-1

³ กรณีแบบฟอร์มลงทะเบียนสำหรับการประชุมวันที่ 19 เมษายน 2552 จะให้ผู้เข้าร่วมประชุมระบุจำนวนเงินออมทรัพย์ (หรือเงินฝากสัจจะฯ) และจำนวนเงินสวัสดิการ แทน

ชุมชน ส่วนกลุ่มย่อยที่ 2 คือกองทุนที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายด้านความมั่นคงและการยกระดับกองทุน กลุ่มย่อยทั้งสองมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชน ดังต่อไปนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมจำนวน 21 ท่าน จากกองทุนหมู่บ้าน 12 กองทุน ได้แก่

- กองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งตก ม.4 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งชน ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองเกียบ ม.9 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านวัดโหนด ม.1 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านตลาดห้ำ ม.7 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านป่าพายุ ม.8 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านประชาอารี ม.14 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านปากโบรี๊ะ ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านไสแพ ม.6 ต.เทพราช อ.สิชล
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านเขาคา ม.9 ต.เทพราช อ.สิชล
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าหว่า ม.3 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านไสรักษ์ ม.8 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ

กลุ่มย่อยที่ 2 ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมจำนวน 12 ท่าน จากกองทุนหมู่บ้าน 7 กองทุน และสถาบันการเงิน 2 แห่ง ได้แก่

- กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าสูง ม.4 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา
- สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านวัดใหญ่ศรีรัตนโพธิ์ ม.2 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านในโครีะ ม.1 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านตลาดจันทร์ ม.2 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวทุ่ง ม.5 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านอู่ทอง ม.6 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ
- กองทุนหมู่บ้าน บ้านอู่ทอง ม.6 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ

การดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยมีประเด็นคำถามแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ คำถามว่าด้วยเป้าหมายของกองทุน และคำถามว่าด้วยข้อกังวลหรือความห่วงใย ขั้นตอนการทำงานจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เพื่อตอบโจทย์ว่าด้วยเป้าหมายของกองทุน ตัวอย่างลักษณะคำถามในส่วนนี้ เช่น

(1) จาก “เป้าหมาย” ที่เขียนมาคล้ายๆกัน หน้าตาของ “ความสำเร็จ” ของกองทุน “ที่เป็นรูปธรรม” ที่ท่านคาดหวังเป็นอย่างไร (อาจพบว่า “รูปธรรม” ที่ยกขึ้นมา ไม่สอดคล้องกับ “เป้าหมาย” ที่เขียนนัก)

(2) ท่านประเมินอย่างไรว่า ท่านเข้าใจเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

การทำงานในส่วนนี้ นักวิจัยประจำกลุ่มย่อยจะพยายามกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยอาศัยใบลงทะเลเบียนของแต่ละกองทุนในกลุ่มที่นักวิจัยมีอยู่ เป็นเครื่องมือการตั้งคำถามไปสู่คำตอบที่เป็นรูปธรรม ทั้งในด้านรูปธรรมของเป้าหมายความสำเร็จ และรูปธรรมของตัวชี้วัดที่จะแสดงการ ไปถึงเป้าหมายนั้น

ส่วนที่ 2 เพื่อตอบโจทย์ว่าด้วยข้อกังวล / ความห่วงใย ต่อการดำเนินงานของกองทุน ตัวอย่างลักษณะคำถามในส่วนนี้ เช่น ท่านมีความกังวล หรือมีความห่วงใย ในเรื่องใดบ้าง ต่อกองทุน/สถาบันการเงินของท่าน โดยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกองทุนเขียนความห่วงใยหรือความกังวล 3 ประการ ลงในบัตรคำ 1 ใบ ซึ่งนักวิจัยประจำกลุ่มจะสามารถใช้บัตรคำเหล่านี้เหล่านี้เป็นเครื่องมือนำการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมีคำตอบที่ต้องการในส่วนนี้คือ ข้อกังวล ตัวชี้วัดหรือข้อบ่งชี้ของปัญหาที่นำไปสู่ข้อกังวลนั้น และวิธีการจัดการกับปัญหา

สิ่งสำคัญในการทำงานทั้งสองส่วนคือนักวิจัยจะต้องช่วยกระตุ้นให้กรรมการที่เข้าร่วมแต่ละท่านคิดและเขียนอย่างตรงไปตรงมา และพยายามตรวจสอบสิ่งที่ผู้เข้าร่วมเขียนว่าตรงกับสิ่งที่คิดหรือไม่

การดำเนินงานขั้นต่อมา เป็นการรวมกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดอีกครั้ง โดยนักวิจัยประจำกลุ่มย่อยทั้งสองจะเป็นผู้นำเสนอผลสรุปของการประชุมกลุ่มย่อยในที่ประชุมรวม เพื่อผสมผสานข้อมูล จัดอันดับ และให้คะแนนความสำคัญตามประเด็นคำตอบแต่ละประเด็น จากนั้นคณะวิจัยจะทำการประมวลผลข้อมูลด้านเป้าหมายจับคู่กับตัวชี้วัดที่ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอ พร้อมกับเพิ่มเติมตัวชี้วัดที่จำเป็นตามความเห็นของคณะวิจัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้ร่วมประชุมทำความเข้าใจกับความหมายและประโยชน์ของการใช้ตัวชี้วัดแต่ละตัว ได้ชัดเจนขึ้น

เมื่อผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจความหมายตัวชี้วัดทั้งหมดแล้ว คณะวิจัยจะทำการจัดแบ่งตัวชี้วัดดังกล่าวออกเป็น 2 มิติการวัดผล คือ ตัวชี้วัดที่วัดผลในมิติทางสังคม และตัวชี้วัดที่วัดผลในมิติทางการเงิน แล้วจึงให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ให้คะแนนความสำคัญตัวชี้วัดแต่ละตัว โดยกำหนดให้หนึ่งกองทุนมีสิทธิ์ให้คะแนนตัวชี้วัดในแต่ละมิติ เพียงมิติละ 1 ตัวชี้วัด เพื่อคัดเลือกตัวชี้วัดที่ถูกเสนอออกมาจำนวนมาก ให้เหลือแต่เพียงตัวชี้วัดที่มีความสำคัญจริงตามความเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งคณะวิจัยจะแสดงตัวอย่างการคำนวณตัวชี้วัดเฉพาะตัวชี้วัดที่ถูกเลือกตามลำดับคะแนนความสำคัญ โดยใช้ข้อมูลจริงของกองทุนแต่ละกองทุน พร้อมอธิบายผลการคำนวณ และอภิปรายความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำตัวชี้วัดไปใช้เป็นเครื่องมือประเมินตนเอง

ขั้นตอนสุดท้าย เพื่อเป็นการตรวจสอบสถานภาพและระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของ กองทุนแต่ละกองทุน และเพื่อแสดงให้เห็นถึงระดับการพัฒนาของกองทุนทั้งหมดในภาพรวม คณะวิจัยจึงให้กองทุนหมู่บ้านที่เข้าร่วมทั้งหมดได้ทดลองประเมินตนเอง ด้วยการแบ่งผลสัมฤทธิ์ ออกเป็นสองด้าน คือ ความมั่นคงทางการเงินของกองทุน และผลต่อสมาชิกและชุมชน

อย่างไรก็ตาม สำหรับการประชุมวันที่ 19 เมษายน 2552 ร่วมกับกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตและกลุ่มการเงินอื่นๆ กระบวนการทำงานจะมีความแตกต่างในรายละเอียดของการ ประชุมบางส่วน กล่าวคือ คณะวิจัยมิได้แบ่งการประชุมออกเป็นกลุ่มย่อย เนื่องจากมีผู้เข้าร่วม ประชุมจำนวนค่อนข้างน้อย อีกทั้งยังเห็นว่าการการตั้งโจทย์ว่าด้วย “เป้าหมาย” ของกองทุน ทำให้ การประชุมมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และไม่แสดงความเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่ตัวชี้วัดได้ อย่างชัดเจน คณะวิจัยจึงทำการตัดคำถามในส่วนดังกล่าวออก และใช้เวลาเพิ่มมากขึ้นสำหรับการตั้ง คำถามเกี่ยวกับข้อกังวล ปัญหา และสิ่งที่แสดงถึงการเกิดขึ้นของปัญหา ตลอดจนแนวทางการแก้ไข ตามด้วยการเสนอตัวชี้วัดของคณะวิจัยที่มีความสอดคล้องกับข้อกังวลและปัญหาของผู้เข้าร่วม ประชุม พร้อมอธิบายความหมายของตัวชี้วัดแต่ละตัว แล้วจึงให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ให้คะแนน ความสำคัญของตัวชี้วัด ซึ่งคณะวิจัยจะแสดงตัวอย่างการคำนวณตัวชี้วัดที่ผู้เข้าร่วมการประชุม คัดเลือกในท้ายที่สุด

ส่วนการประเมินตนเองของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย เพื่อให้ผู้เข้าร่วม ประชุมมีความเข้าใจการประเมินตนเองยิ่งขึ้น คณะวิจัยจึงเปลี่ยนลักษณะการอธิบายขยายความการ วัดผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มแต่ละด้าน ดังนี้

- การประเมินด้านคุณภาพสมาชิกและความสัมพันธ์ในชุมชน ประกอบด้วยประเด็น การวัดผล เช่น เงินออม เงินปันผล เงินสวัสดิการ หนี้นอกระบบ และเงินกู้ลด รายจ่ายเพิ่มรายได้ เป็นต้น
- การประเมินความมั่นคงของกลุ่มและความมั่นคงทางการเงิน ประกอบด้วยประเด็น การวัดผล เช่น หนี้ค้างชำระ การชำระหนี้ไม่ตรงเวลา การบริหารเงิน สินทรัพย์ ลูกหนี้ กองทุนสวัสดิการ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการประชุมทั้งสองครั้ง หลังเสร็จสิ้นการประชุมคณะวิจัยจะทำการแจกแบบ ประเมิน (ฟอร์ม2)⁴ เพื่อเป็นประเมินผลการทำงานของคณะวิจัย ผ่านการตรวจสอบความเข้าใจของ ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ โครงการวิจัย เกี่ยวกับตัวชี้วัด และสิ่งที่ผู้เข้าร่วมประชุม ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม

⁴ ดูตัวอย่างแบบประเมินในภาคผนวก ก-3-1

แบบสำรวจผู้เป็นสมาชิก และผู้ไม่ใช่สมาชิก องค์การการเงินฐานราก

วันที่.....

ชื่อ.....

ที่อยู่.....

อายุ.....ปี เพศ

มีสมาชิกอยู่ด้วยกันในครอบครัว.....คน ทำงาน คน ไม่มีรายได้ ต้องดูแล คน

อยู่ต่างพื้นที่และต้องส่งเสียคน เดือนละ บาท

มีสมาชิกที่อยู่ต่างถิ่นและส่งเงินมาให้..... คน ส่งเงินมาให้เดือนละ บาท

อาชีพหลัก

อาชีพเสริม

มีที่ดินเป็นของตนเอง ไร่ เช่า ไร่ ให้เช่า

มีลูกจ้างประจำ คน จ้างรายวัน คน จ้างทำกิจกรรมใด.....

ถ้าเป็นแรงงานรับจ้าง

 ไปทำงานที่ไหน

 งานอะไร

 อัตราค่าจ้างเป็นอย่างไร

ปีหนึ่งมีรายรับประมาณ บาท หักค่าใช้จ่ายในการผลิตแล้วเหลือไว้ใช้จ่าย

 ประมาณ บาท

ปัจจุบันมีเงินออม..... บาท เป็นหนี้..... บาท

ปกติ ต้องการเงินลงทุน ปีละประมาณบาท เอาไปใช้สำหรับ

ปฏิทินชีวิต

	กิจกรรมที่ทำ	สมมูลรายได้ - รายจ่าย	ถ้ารายได้ไม่พอ ทำอย่างไร
มค.			
กพ.			
มีค.			
เมย.			
พค.			
มิย.			
กค.			
สค.			
กย.			
ตค.			
พย.			

ชค.			
-----	--	--	--

การออม

1. มีเงินเหลือเก็บไหม..... เก็บเงินอย่างไร
2. เคยฝาก/ออมเงิน กับธนาคารหรือ กลุ่มหรือไม่ ทำไมจึงออม
3. เริ่มออมเมื่อไร
4. ปัจจุบันออมหรือไม่
5. ออมที่ไหน
6. ปีหนึ่งออมเงินกี่ครั้ง
7. ออมครั้งละเท่าไร
8. เป็นไปได้ไหมที่จะออมมากขึ้น ทำอย่างไร

การใช้จ่าย

3 ปีที่ผ่านมา คิดว่า ค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด คือ ค่าใช้จ่ายอะไร.....

การกู้

3 ปีที่ผ่านมา เคยกู้เงินหรือไม่

ปี 2551 กู้.....ครั้ง

- ครั้งที่ 1 กู้จาก..... จำนวนเงินบาท ดอกเบี้ย.....
- ครั้งที่ 2 จาก..... จำนวนเงินบาท ดอกเบี้ย.....
- ครั้งที่ 3 จาก..... จำนวนเงินบาท ดอกเบี้ย.....
- เป็นการกู้หมุนเวียนหรือไม่

ปี 2550 กู้.....ครั้ง

- ครั้งที่ 1 จาก..... จำนวนเงินบาท ดอกเบี้ย.....
- ครั้งที่ 2 จาก..... จำนวนเงินบาท ดอกเบี้ย.....
- ครั้งที่ 3 จาก..... จำนวนเงินบาท ดอกเบี้ย.....

การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน

1. เคยเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชนกลุ่มใดบ้าง
2. ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มใด กลุ่มอยู่ในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน
3. ปัจจุบัน ถ้าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใด เหตุใดจึงไม่เป็น.....

(ถ้าไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มใด ให้ข้ามไปตอบ เรื่อง สวัสดิการ คนจน และผล)

ต่อไปนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่ม (ระบุชื่อกลุ่ม.....) ซึ่งเป็นสมาชิก ณ ปี

ปัจจุบัน กลุ่มมีอายุปี

4. เป็นสมาชิกกลุ่มนี้มา ปี

5. ทำไมจึงเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม
6. การเป็นสมาชิก ต้องมีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง.....
7. รู้จักประธานกลุ่มเป็นการส่วนตัวหรือไม่ ไปลงคะแนนเลือกตั้งหรือไม่.....
8. คิดว่าลักษณะสำคัญ ที่ทำให้เขาได้เป็นประธานกลุ่มคืออะไร.....
9. กรรมการกลุ่มได้มาอย่างไร.....
10. เคยไปร่วมประชุมกลุ่มหรือไม่ บ่อยแค่ไหน.....
11. เคยเห็นบัญชีกลุ่มหรือไม่ กรรมการชี้แจงได้เข้าใจชัดเจนหรือไม่
12. สนใจสมัครเป็นกรรมการหรือประธานกลุ่มหรือไม่เพราะเหตุใด
13. มีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างไรบ้าง.....
14. ได้รับบริการ หรือรับประโยชน์อะไรบ้างจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม
 -ออม ชื่อสิ่งของ / ปัจจัยการผลิตจากกลุ่ม คือ
 - กู้ ขายผลผลิตให้กลุ่ม คือ
 - ปันผล ได้ออม / ศึกษาดูงานเกี่ยวกับ
 - สวัสดิการ
15. ถ้าไม่เคยกู้ เหตุใดจึงไม่กู้.....
16. ถ้าเคยกู้เงิน กู้ยากไหม
 - กู้ทำอะไร
 - ดอกเบี้ยเท่าไร
 - กู้ไปทำอะไร (ที่แจ้ง)
 - กู้ไปทำอะไร (ที่ทำจริง)
 - กู้ได้นานเท่าไรผ่อนเดือนละ.....
 - มีคนติดตามดูการใช้เงินของเราไหม
 - เคยส่งคืนไม่ทันหรือไม่ ทำอย่างไร.....
17. ถ้าขึ้นดอกเบี้ยอีก 1 % จะกู้ลดลงไหม
18. ถ้าลดดอกเบี้ยอีก 1 % จะกู้เพิ่มขึ้นไหม
19. ถ้าเพิ่มวงเงินกู้เป็นสองเท่า (ดอกเบี้ยเท่าเดิม) จะกู้เงินเต็มวงเงินไหม
 - ถ้าเอาไปทำอะไร
20. เคยขอกู้แต่ไม่ได้กู้หรือไม่
 - เพราะเหตุใดจึงกู้ไม่ได้
 - เมื่อไม่ได้กู้ ทำอย่างไร
21. หากคนค้ำประกันอย่างไร
22. เคยค้ำประกันให้คนอื่นหรือไม่ พิจารณาอย่างไร.....
23. ค้ำประกันไว้แล้วไหม
24. กติกากลุ่มข้อใดทำตามได้ยาก
25. อยากให้กลุ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

ถ้าเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินมากกว่า 1 หนึ่ง ให้ระบุชื่อกลุ่มการเงินกลุ่มที่ 2

26. ชื่อกลุ่ม.....
27. อยู่หมู่เดียวกับกลุ่มแรกหรือไม่.....
28. เหตุใดจึงเป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งกลุ่ม.....
29. ช่วยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มแรกกับกลุ่มที่สอง
.....

สวัสดิการ

1. กองทุนสวัสดิการ หมายถึงอะไร
2. ใครจะมีสิทธิได้บ้าง
3. เคยได้รับสวัสดิการอะไรบ้าง
4. ทำอย่างไรจึงได้สวัสดิการนั้น
5. ขอสวัสดิการยากไหม
6. เคยขอสวัสดิการแต่ไม่ได้หรือไม่
- เพราะเหตุใดจึงไม่ได้
- เมื่อไม่ได้ ทำอย่างไร
7. ชอบสวัสดิการแบบไหนมากที่สุด
8. ต้องการสวัสดิการแบบไหนมากที่สุด ทำไม

คนจน

1. ในหมู่บ้านมีคนจนมากไหม
2. ทำไมจึงคิดว่าเขาจน
3. คนจนที่ว่า เป็นสมาชิกกองทุนหรือไม่
- ถ้าเขาไม่เป็น รู้ไหมว่าเพราะเหตุใด
4. กองทุนในหมู่บ้าน มีการช่วยเหลือคนเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร

ผล

มีกลุ่มการเงิน กับ ไม่มีกลุ่มการเงิน

1. ทำให้ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างไร
2. ทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนไปอย่างไร
- นายทุนเงินกู้ยังอยู่ไหม.....
3. ทำให้สมาชิกในชุมชนดีขึ้นหรือไม่อย่างไร

4. ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ตัวท่านเอง

- มีเงินใช้จ่ายใช้สอย สะดวกขึ้น
- มีเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ใหม่ๆ คือ.....
- ได้ซื้อบ้าน ซื้อมือที่ ซ่อมบ้าน.
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น คือ
- มีอาชีพเพิ่มขึ้น คือ
- ได้ทำบุญ ช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น
- มีความสบายใจมากขึ้น
- มีเพื่อน คนรู้จักมากขึ้น
- เป็นหนี้ มากขึ้น /น้อยลง
- มีเงินออม เงินเหลือเก็บ มากขึ้น /น้อยลง
- อื่นๆ.....

สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะเหตุใด.....

5. มีอะไรอยากฝากถึงประธานกลุ่ม / ผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน / อบต. บ้าง

.....

ภาคผนวก ข

การปฏิบัติงานภาคสนามจังหวัดชัยนาท

ข-1

การลงพื้นที่ครั้งที่ 1

สัมภาษณ์แกนนำองค์กรการเงินฐานราก

ข-1-1 รายชื่อ ที่อยู่ และกลุ่ม/องค์กร ของผู้ให้สัมภาษณ์

พื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 4 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท วันที่ 31/01/2552 เวลา 10.00 -12.00 น.

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายวิเชียร สายสวรรค์	212 ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.4 และประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
น.ส.จรินทร์ แป้นขาว	164 ม.4 ต.บาลหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	เหรียญก
น.ส.เบญจมาศ เมศไทร	73 ม.4 ต.หัวไผ่ อ.เมือง จ.ชัยนาท	-	-

พื้นที่ศึกษา ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท วันที่ 31/01/2552 เวลา 14.00 – 16.00 น.

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายวิเชียร โพธิ์เอน	115 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.3
นายแพทย์ บุญสาตี	69 ม.9 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	ประธานกองทุนหมู่บ้าน ม.9
นายสุทิน บางจั่น	ม.1 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน
นายเฉลิม สาตี	91 ม.10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ
นายนิคม เลิศหจิม	22 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	เหรียญกกองทุนหมู่บ้าน
นางขันทอง สงเคราะห์	38/3 ม.7 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	เหรียญกกองทุนหมู่บ้าน
นางนพวรรณ มั่นคง	104/1 ม.4 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	กรรมการกองทุน
นายทวีวัช รักษ์ศรีสุข	10 ม.5 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายเหลื่อม ชื่นทิพย์	ม.8 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ
นายวิชาญ พรมมา	74 ม.2 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	เลขาฯกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์
น.ส.ทิวา แจ็งอุบล	12 ม.6 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	กลุ่มสตรี

พื้นที่ศึกษา ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสรรพยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท วันที่ 1/02/2552 เวลา 09.00 – 11.00 น.

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
คุณจจร หาญล้ำวง	-	-	ประธานกลุ่มพึ่งตนเอง
คุณรัชณี จันทร์งาม	284 ม.4 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ (ชุมชน 8)
นายธนรัตน์ มิ่งขวัญ	130 ม.5 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มเกษตรฯ (ชุมชน 2)
นางสมหมาย กฤษณ์มพัก	185/1 ม.3 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ (ชุมชน 7)
น.ส.สมหมาย พันธุ์หนอบ	90 ม.3 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ (ชุมชน 5)
น.ส.วันเพ็ญ เอี่ยมชัย	57 ม.3 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ (ชุมชน 5)
น.ส.นฤมล แซ่เล่า	126 ม.4 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ (ชุมชน 4)
นางมาลี อิมปาน	169 ม.4 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	กรรมการกลุ่มเกษตรฯ (ชุมชน 3)
น.ส.ฉวีลย์ ทัดเนียม	-	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ
นางละออ บุญอยู่	-	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ
นายสมชาย บุญอยู่	-	-	กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
นายเดชา พลนิกร	-	-	ที่ปรึกษากลุ่มเกษตรฯ
นางชุตินา พุ่มแจ้	-	-	กรรมการกลุ่มสวัสดิการ
นายไพบุลย์ รักรอยู่	-	-	กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
คุณอุไรวรรณ แจ่มเนียม	-	-	กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
คุณวิเชษฐ จงศิริ	-	-	กรรมการกลุ่มเกษตรฯ
นายเจนต์พันธ์ พุ่มพวง	113 ม.5 ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	นักพัฒนาชุมชน

ข-1-2 รายงานการลงพื้นที่จังหวัดชัยนาท ครั้งที่ 1 วันที่ 31 มกราคม – 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552

รายงานการลงพื้นที่ วันเสาร์ 31 มกราคม พ.ศ. 2552

พื้นที่ศึกษา บ้านบางกระบือ หมู่ที่ 4 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันเสาร์ที่ 31 มกราคม พ.ศ.2552 เวลา 10.00 – 12.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์: นายวิเชียร สายสวรรค์, น.ส.จรินทร์ เป็นขาว, น.ส.เบญจมาศ เมศไตร

ผู้สัมภาษณ์: รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ, ผศ.ดร.ดวงมณี เลาวกุล, ผศ.ดร.สุกานดา ลูวิส,
ผศ.ดร.อภิชาติ สถิตนิรามัย, อ.วีรบูรณ์ วิจารณ์ทสกุล, นายพลวิชัย ทรัพย์ศรีสัญชัย,
นายวรุฒม์ วรดิถี

ผู้บันทึก: นายพลวิชัย ทรัพย์ศรีสัญชัย และนายวรุฒม์ วรดิถี

ข้อมูลประชากร

- หมู่ที่ 4 มีประชากรประมาณ 500 ครัวเรือน หรือประมาณ 2,000 คน ซึ่งประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมาเป็นรับจ้าง ซึ่งต่างจากอีก 6 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลเดียวกันที่ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกร

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2535 โดยเริ่มต้นด้วยสมาชิกเพียง 10 -20 คน และอาศัยเงินทุนจากการฝากเงินของสมาชิกทั้งหมด เมื่อระยะเวลาผ่านไป 3 ปีทางกลุ่มสามารถรวบรวมเงินทุนได้ประมาณ 300,000 บาท จึงร่วมกันคิดว่าน่าจะมีการนำเงินจำนวนนี้ไปสร้างประโยชน์ในทางอื่นๆ (ซึ่ง ณ เวลานั้นในพื้นที่ใกล้เคียงมีกลุ่มแชมป์บ้านท่าทราย ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ) ทางกลุ่มจึงตัดสินใจตั้งโรงผลิตน้ำดื่มขึ้น

ในการก่อตั้งโรงผลิตน้ำดื่มทางกลุ่มฯได้รับเงินสนับสนุนจากการเคหะแห่งชาติมา 2 ล้านบาท ประกอบกับทางกลุ่มยังได้มีการระดมทุนผ่านทาง “หุ้น” (ต้องระดมถึง 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 และ 2 มีการจำกัดให้ครอบครัวละไม่เกิน 10 หุ้นๆละ 100 บาท ซึ่งยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ในครั้งที่ 3 ตัวประธานเองลงมาซื้อเป็นตัวอย่างจำนวน 10,000 บาท ชาวบ้านจึงพากันซื้อตาม ถึงประสบความสำเร็จ) ได้เงินมาทั้งสิ้นประมาณ 100,000 บาท นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้เงินสนับสนุนมาจากโครงการ Miyazawa อีกประมาณ 300,000 บาท จึงนำเงินที่ได้ทั้งหมดไปก่อตั้งเป็นโรงผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่าย (ในการจำหน่ายน้ำดื่มทางกลุ่มจะไม่มีการจัดส่งให้ แต่จะให้ลูกค้ามารับไปจำหน่ายเองโดยคิดราคาที่ถูกลง)

ในปัจจุบันทางกลุ่มมีสมาชิกประมาณ 275 คน และมีนายวิเชียร สายสวรรค์ เป็นประธานกลุ่ม (เป็นมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบัน)

กลุ่มออมทรัพย์จะมีการรับฝากเงิน โดยกำหนดช่วงของเงินฝากไว้ที่ 100 – 2,000 บาทต่อเดือน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ฝากเงินจะต้องฝากเงินในจำนวนนั้นไปทั้งปีไม่สามารถเพิ่มหรือลดได้ ถ้าจะเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินฝากจะต้องรออนุมัติปีนั้นไปก่อนถึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเงินที่ทางกลุ่มรับฝากมาก็จะนำไปฝากกับธนาคารออมสินอีกต่อหนึ่ง

นอกจากนี้ทางกลุ่มออมทรัพย์ยังมีบริการปล่อยกู้ โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ที่จะสามารถกู้กับทางกลุ่มได้จะต้องมีการออมกับกลุ่มก่อน โดยทางกลุ่มคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 1 บาท/เดือน หรือร้อยละ 12 บาท/ปี และต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ยกเว้นในรายที่มีเครดิตดีทางกลุ่มอนุโลมให้ไม่ต้องมีครค้ำประกัน โดยผู้กู้สามารถกู้ได้ตั้งแต่ 5,000 – 100,000 บาท (ในอดีตกำหนดให้กู้ได้ไม่เกิน 70% ของเงินฝาก) ซึ่งในปัจจุบันทางกลุ่มปล่อยกู้ไปทั้งสิ้นประมาณ 30 ราย คิดเป็นยอดเงินทั้งสิ้นประมาณ 2 ล้านบาท (ประธานกลุ่มให้ข้อมูลว่าใน 30 รายมีหนี้เสียเพียงคนเดียว จำนวนเงินประมาณ 10,000 บาท)

- และกลุ่มยังมีการกันเงินไว้จำนวน 1 ล้านบาทเพื่อนไปซื้อสลากออมสิน
- ในส่วนของกำไรของกลุ่มออมทรัพย์จะถูกแบ่งเป็นสัดส่วน ดังนี้
 1. ประกันความเสี่ยง (ในกรณีลูกหนี้ผิดนัดชำระ) 10%
 2. สนับสนุนกองทุนกลาง (เพิ่มทุน) 10 %
 3. ค่าบริหารจัดการ (จ่ายกรรมการ คนทำบัญชี) 15%
 4. สวัสดิการให้แก่สมาชิก (ในกรณีเสียชีวิต) 10%
 5. สาธารณประโยชน์ 5%
 6. ปันผลให้แก่สมาชิก 50%

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มถึงวัตถุประสงค์ของคนที่มาออมกับทางกลุ่มฯ ได้ความว่าน่าจะมาจากเหตุผล 2 ประการ คือ เพื่อการออมเงินจริงๆ (ได้รู้สึกว่ามีเงินเหลือ) กับเพื่อต้องการสวัสดิการที่ทางกลุ่มมีให้

กองทุนหมู่บ้าน

- นายวิเชียร สายสวรรค์ ประธานกองทุน (ทั้งกลุ่มออมทรัพย์ฯ และกองทุนหมู่บ้าน)
- ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 264 คน และได้รับการประเมินเป็นกองทุนหมู่บ้านระดับ AAA (ได้เงินเพิ่ม 1 แสนบาท)
- สมาชิกต้องซื้อหุ้นละ 10 บาทเพื่อการสมัครเป็นสมาชิก โดยกำหนดขั้นต่ำที่ 10 หุ้น
- ทางกองทุนจะมีการปล่อยกู้ทุกเดือน (ที่อื่นๆจะปล่อยกู้เป็นรายปี) รายละไม่เกิน 20,000 บาท โดยไม่ได้รับฝากเงิน เพราะชาวบ้านฝากกับกลุ่มออมทรัพย์ฯอยู่แล้ว
- โดยในการกู้ยืมเงินจากกองทุนผู้กู้ต้องนำเอาหลักทรัพย์มาค้ำประกัน หรือมีข้าราชการซี 3 ขึ้นไปมารับรอง ยกเว้นในรายของกลุ่มเกษตรไม่ต้องมีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน ซึ่งในการกู้เงินทางกองทุนจะมีการประเมินกิจกรรมของผู้กู้ว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะชำระเงินคืนได้หรือไม่

- มีการจัดทำบัญชี 2 บัญชี ดังนี้
 1. บัญชีที่ 1 เป็นบัญชีของเงิน 1 ล้านบาทที่รัฐบาลให้ + เงิน 1 ล้านบาทที่ได้เพิ่มจากการประเมินได้ระดับ AAA โดยมีข้อกำหนดว่ากำไรจากบัญชีนี้ไม่สามารถนำไปปันผลได้
 2. บัญชีที่ 2 ประกอบด้วยเงินค่าหุ้น ดอกเบี้ยของหุ้น และดอกเบี้ยจากบัญชีที่ 1 ซึ่งเงินในบัญชีนี้สามารถนำไปปล่อยกู้ได้โดยคิดอัตราดอกเบี้ยเท่ากับบัญชีที่ 1
- กำไรจากบัญชีที่ 1 กองทุนหมู่บ้านของหมู่ที่ 4 มีการจัดสรร ดังนี้
 1. สะสมในบัญชีที่ 1 10%
 2. ประกันความเสี่ยง 20%
 3. ทุนการศึกษา 10%
 4. เหลือคืนให้ลูกหนี้ชั้นดี 20% (โดยให้เป็นของใช้ต่างๆ)
 5. สวัสดิการกับสาธารณประโยชน์ 5%
 6. ฯลฯ
- ส่วนกำไรจากบัญชีที่ 2 จัดสรร โดยแบ่งเป็นสองส่วน คือ ปันผล 50% และค่าบริหาร 50%
- เงินที่นำไปจากกองทุนหมู่บ้าน มีการนำเอาไปใช้ทั้งค่าขาย ประกอบอาชีพ เล่น ไฟ และซื้อมือถือ
- ประธานกองทุนหมู่บ้านประเมินว่ากองทุนหมู่บ้านของหมู่ที่ 4 มีความเข้มแข็ง สามารถรักษาฐานะเบี้ยบได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับในด้านการบริหารยังคงมีปัญหา เนื่องจากกรรมการที่มีอยู่ประมาณ 7 – 15 คน มีผู้ทำงานจริงๆ เพียง 2 คน คือประธาน กับเหรัญญิก
- คุณวิเชียร สายสวรรค์ (ซึ่งเป็นประธานทั้งกลุ่มออมทรัพย์ฯ และกองทุนหมู่บ้าน) ให้ข้อมูลว่าในเชิงของการมีส่วนร่วม หรือการได้ประโยชน์ของชาวบ้าน กองทุนหมู่บ้านจะมีมากกว่าของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เนื่องจากชาวบ้านที่เป็นคนจนสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า เพราะไม่ต้องมีการออมก่อน

สวัสดิการอื่นๆ

ในพื้นที่ของหมู่ที่ 4 ยังมีการจัดทำโครงการ “บ้านหลังสุดท้าย” ซึ่งเป็น โครงการที่ซื้อ โฉงศพให้กับผู้ ที่ตาย โดยได้รับเงินสนับสนุนจาก สส. ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุโดยเก็บเดือน ละ 10 บาทเป็นเงินบำรุง ถ้าสมาชิกรายใดเสียชีวิตจะได้เงินรายละ 3 พันบาท ซึ่งโครงการนี้ได้รับเงิน ช่วยเหลือจากเทศบาลเดือนละ 1 พันบาท

ในระดับตำบล มีการจัดสวัสดิการเมื่อเสียชีวิตด้วยเช่นกัน มีสมาชิกประมาณ 500 ราย (สมาชิกหมู่ที่ 4 กับหมู่ที่ 1 จะมีมากเนื่องจากมีประชากรมาก และค่อนข้างมีสภาพเป็นศูนย์กลาง) โดยเก็บค่าสมัครคนละ 100 บาท และเงินบำรุงปีละ 100 บาท ซึ่งในการสมัครเป็นสมาชิกจะไม่มีการจำกัด โรค เพียงแต่จำกัดอายุว่า ต้องไม่เกิน 70 ปี โดยสวัสดิการที่จะได้คือ เมื่อเสียชีวิตจะได้เงิน 4 พันบาท (ต้องเป็นสมาชิกมาไม่ต่ำกว่า 1 เดือน) โดยโครงการนี้ได้รับเงินช่วยเหลือจากเทศบาล และเงินปันผลจากกองทุนหมู่บ้าน

พื้นที่ศึกษา ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท¹

กลุ่มย่อยที่ 1 กลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน ชุมชนหมู่ที่ 1, 3, 8, 9 และ 10

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันเสาร์ที่ 31 มกราคม พ.ศ.2552 เวลา 14.00 – 16.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์: นายนิคม เลิศหวิม, นายพชีพ บุญสาดี, นายเฉลิม สาดี, นายสุทิน บางจัน
และนายเหลื่อม ชื่นทิพย์

ผู้สัมภาษณ์: ผศ.ดร.ดวงมณี เลาวกุล, ผศ.ดร. สุกานดา ลูวิศ และนายพลวิชญ์ ทรัพย์ศรีสัญชัย

ผู้บันทึก : นายพลวิชญ์ ทรัพย์ศรีสัญชัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนหมู่ที่ 3 : นายนิคม เลิศหวิม ตำแหน่ง เภรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน

พื้นฐานอาชีพของชุมชนหมู่ที่ 3 ทำนา 90%

- ต้นทุนการปลูกข้าวไม่รวมค่าเช่าพื้นที่นาประมาณ 4,000 บาท/ไร่/รอบการปลูก
- จำนวนรอบการทำนา 3 รอบต่อระยะเวลา 2 ปี

กลุ่มออมทรัพย์ฯ

เริ่มจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2536 - 2537 แต่ล้มเลิกไปถึง 2 ครั้ง ก่อนล้มเลิกกลุ่มครั้งที่ 2 มี ยอดเงิน 70,000 บาท ปล่อยกู้คิดดอกเบี้ย 6% ถ้าไรที่ได้นำมาแบ่งปันผลตามหุ้นให้สมาชิก 15% และให้ กรรมการ 10% และยังมีการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ(5%) การศึกษา(5%) และสาธารณประโยชน์

ปัญหาหลักที่ทำให้กลุ่มล้ม คือ กรรมการ(1 คน) มีพฤติกรรมไม่โปร่งใส ทำให้สมาชิกไม่ไว้วางใจ เนื่องจากกรรมการผู้นำเงินกลุ่มไปหมุนแชร์ตัวเอง เมื่อสมาชิกถอนก็ไม่มีเงินให้ เมื่อสมาชิกจ่ายคืนก็เอาเงินไปหมุนก่อน ท้ายที่สุดแม้จะมีเงินคืนให้กลุ่มครบตามจำนวน แต่สมาชิกไม่ไว้วางใจเป็นปัญหาหลักที่ทำให้กลุ่มต้องล้มเลิกไป

ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่ สมาชิกทยอยออก ไม่มีเงินเข้ากลุ่มมีแต่ไหลออก กรรมการมีงานส่วนตัวหลายอย่างไม่มีเวลาดำเนินงานของกลุ่ม และมีการเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

ปัจจุบัน เปิดดำเนินการเป็นครั้งที่ 3 เปิดได้ 1 เดือน มียอดเงินประมาณ 3,000 บาท จำนวนเงินออมของสมาชิกอยู่ในช่วง 20 – 1,000 บาทต่อเดือน ยังไม่ได้มีการจัดระบบสวัสดิการใดๆ ปล่อยกู้เท่านั้น คิดดอกเบี้ยหากกู้เกินกำหนด 5% ต่อวัน (แต่จะคิดเมื่อเกินกำหนดแล้วมีการทวงหลายๆ ครั้งแล้ว) กรรมการทั้งหมดมี 11 คน มีทำงานแค่ 2 คน ไม่มีค่าตอบแทนให้กรรมการ

¹ การสัมภาษณ์แยกเป็น 2 กลุ่มย่อย โดยนักวิจัย 2 ชุด

กองทุนหมู่บ้าน

- มีสมาชิกจำนวน 113 คน นอกจากเงินที่ได้รับจากรัฐบาลแล้วยังมีการกู้เงินจากธนาคารมาสมทบกองทุนจึงสามารถแบ่งเงินเป็น 3 กอง ดังนี้
 - กองที่ 1 จำนวน 1,100,000 บาท คิดดอกเบี้ยกู้ 6%
 - กองที่ 2 จำนวน 1,000,000 บาท กู้สมทบจากธนาคารออมสิน ให้สมาชิกกู้คิดดอกเบี้ย 5%
 - กองที่ 3 จำนวน 500,000 บาท กู้สมทบจากธนาคารกรุงไทย ให้สมาชิกกู้คิดดอกเบี้ย 5%
- ปัจจุบันมีเงินกองทุนรวมทั้งสิ้นจำนวน 2,900,000 บาท (เงินทั้ง 3 กองรวมดอกเบี้ยและค่าหุ้นจากสมาชิก) ปล่อยให้กู้ทั้งหมดเหลือติดบัญชีเพียง 20,000 บาท
- เก็บค่าหุ้นคนละ 100 บาทต่อปี

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนหมู่ที่ 9 : นายพ่าย บุญสวัสดิ์ ตำแหน่ง ประธานกองทุนหมู่บ้าน

พื้นฐานอาชีพชุมชนหมู่ที่ 9 ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และค้าขาย

มีการประชุมรวมทุกกลุ่มในหมู่บ้านทุกวันที่ 10 ของเดือน

กองทุนหมู่บ้าน

- เริ่มปีพ.ศ. 2544 ปัจจุบันมียอดเงินรวมทั้งสิ้น 1,179,000 บาท
- เก็บจากสมาชิกคนละ 120 บาทต่อปี กำไรที่ได้รับจัดสรรให้กรรมการ สมทบกลุ่ม ค่าบริหารจัดการ และปันผลให้สมาชิก
- การให้สินเชื่อแก่สมาชิก ต้องมีผู้ค้ำประกัน 2 คน คิดดอกเบี้ยกู้ 6%

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนหมู่ที่ 10 : นายเฉลิม สาลี ตำแหน่ง รองประธานกลุ่มออมทรัพย์

สมาชิกของหมู่บ้านจำนวน 616 คน เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ 87 คน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร (ออมทรัพย์ให้กู้ปุ๋ย)

- รวมเงินออมจากจากสมาชิก นำเงินไปซื้อปุ๋ย(ตามรายการที่สมาชิกแจ้งไว้) แล้วจึงให้สมาชิกกู้โดยทำสัญญาค้ำประกันกับกลุ่ม ชำระเงินคืนปีละ 2 ครั้ง
- กำไรที่ได้ปันผลให้สมาชิก(ตามยอดซื้อ) 25% ปันผลตามหุ้น 15% หักเข้ากลุ่ม 10% กรรมการ 5% และใช้สำหรับการสาธารณประโยชน์ เช่น ซื้อของแจกตามช่วงเทศกาล
- ผลตอบแทนกรรมการ 800 บาทต่อปีเฉลี่ยให้กรรมการ 9 คน

กองทุนหมู่บ้าน

- สมาชิก 126 คน มีสมาชิกที่กู้เงินจำนวนประมาณ 40 คน สินเชื่อวงเงินต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท ส่วนใหญ่มักจะกู้เต็มสิทธิ์คือ 20,000 บาท สมาชิกต้องจ่ายค่าหุ้นคนละ 100 บาทต่อปี

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนหมู่ที่ 1 : นายสุทิน บางจั่น ตำแหน่ง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สมาชิกของหมู่บ้านประมาณ 500 คน

พื้นฐานอาชีพสมาชิก ส่วนใหญ่รับจ้าง บางส่วนเป็นข้าราชการ ทำนา ฯลฯ

กลุ่มออมทรัพย์ฯ

- จำนวนเงินของกลุ่มในปัจจุบัน 45,000 บาท ปล่อยกู้ทั้งหมด
- มีคนจนฝากเงินกับกลุ่มออมทรัพย์

กองทุนหมู่บ้าน

- สมาชิกกองทุน 94 คน
- เก็บเงินจากสมาชิกค่าแรกเข้า 20 บาท และค่าหุ้นคนละ 100 บาทต่อปี
- ปัจจุบันมียอดเงิน 320,000 บาท ให้กู้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อคน ค้ำประกันด้วยสมาชิก 2 คน พร้อม
โฉนดที่ดิน คิดดอกเบี้ยเงินกู้ 8% ให้ดอกเบี้ยเงินฝาก 3% ส่วนต่าง 5% เป็นค่าบริหารจัดการ
- ค่าตอบแทนกรรมการ 700 บาทต่อปี
- คนจนไม่กล้ากู้เพราะกลัวไม่มีเงินจ่าย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนหมู่ที่ 8 : นายเหลื่อม ชื่นทิพย์ ตำแหน่ง กรรมการกลุ่มออมทรัพย์

สมาชิกของหมู่บ้านจำนวน 315 คน

เกือบครึ่งหนึ่งไม่มีที่ดินทำกิน ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย หาเช่ากินค่า

กลุ่มออมทรัพย์ฯ

- มีสมาชิก 53 คน
- กลุ่มสามารถเก็บเงิน ได้ 3,000 บาทต่อเดือน ไม่ทราบยอดเงินปัจจุบัน
- การปล่อยสินเชื่อ อนุมัติตามยอดเงินฝาก ต้องมีพยานค้ำประกัน คิดดอกเบี้ย 5%
- กำไร แบ่งปันผล 3%

กองทุนหมู่บ้าน

- เริ่มจัดตั้งกองทุน ปีพ.ศ. 2544
- วงเงินสินเชื่อต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท
- สมาชิกต้องจ่ายค่าหุ้น 20 บาท/เดือน แต่เก็บเป็นรายปี

โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)

ได้รับการอนุมัติเฉพาะหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 10 ในช่วงปี พ.ศ. 2544 เนื่องจาก ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. (ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน) ทั้งสองหมุดังกล่าวจึงได้รับเงินจากโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) จำนวน 280,000 บาท เป็นสินเชื่อปลอดดอกเบี้ย

การอนุมัติวงเงินสินเชื่อ ผู้ขอรับต้องเสนอโครงการ โดยมีผู้ค้ำประกัน 2 คน เพื่อให้คณะกรรมการที่มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน โดยตำแหน่งพิจารณาอนุมัติ กำหนดระยะเวลาผ่อนคืนทุก 4 เดือน (ปัจจุบันเงินยังอยู่ครบจำนวน)

- หมู่ 3 มีผู้มีสิทธิกู้จำนวน 79 คน ใช้สิทธิ 33 ราย

ข้อมูลอื่นๆ

- เงินกู้กองทุนหมู่บ้านแม้ว่าจะระบุว่า ให้สำหรับการนำไปเพื่อการลงทุนหรือประกอบอาชีพ หากแต่ในความเป็นจริงนอกจากไม่สามารถตรวจสอบได้แล้ว ยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นการกู้เพื่อลงทุนหรือกู้เพื่อการประกอบอาชีพหรือไม่ เช่น นำไปซื้อรถจักรยานยนต์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการลงทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และโดยทั่วไปแล้วทางใช้ไปของเงินกู้ที่ได้รับจากกองทุนหมู่บ้านจะตกอยู่กับสินค้าอุปโภคบริโภค และโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น
- การหมุนเงิน และการกู้ยืมระบบ พบเห็นอยู่ทั่วไป
- กลุ่มลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏในชุมชนเช่น
 - กลุ่มแม่บ้าน
 - โรงสีชุมชน
 - โครงการข้าวสารชุมชน (ปลูกข้าวพันธุ์ดี) ได้รับทุน 132,000 บาท
 - สกว. 20,000 บาท
 - อบต. 100,000 บาท
 - รวมหุ้น 10,000 บาท
- กองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเกรด AAA มีจำนวน 4 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 3, 6, 9, และหมู่ที่ 12

ข้อสังเกตของนักวิจัยกลุ่มย่อยที่ 1:

- ค่อนข้างสับสนระหว่างข้อมูลของกลุ่มออมทรัพย์กับกองทุนหมู่บ้าน
- ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านมาจากกองทุนหมู่บ้าน บางท่านมาจากกลุ่มออมทรัพย์ฯ
- ลักษณะการเก็บเงินของกลุ่มออมทรัพย์ มิได้เป็นการเก็บเพื่อการออม และไม่เห็นภาพการเก็บแบบตั้งจะ แต่มีลักษณะการเก็บเพื่อการให้กู้เป็นหลัก

กลุ่มย่อยที่ 2 กลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน ชุมชนหมู่ที่ 2,3,4 และ 7

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันเสาร์ที่ 31 มกราคม พ.ศ.2552 เวลา 14.00 – 16.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : น.ส.ทิวา แจ็งอุบล, นายวิชาญ พรพมา, นายวิเชียร โพธิ์เอน, นายทวิวัช รักษ์ศรีสุข,
นางนพวรรณ มั่นคง และนางจันทร์ทอง สงเคราะห์

ผู้สัมภาษณ์ : รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ, ผศ.ดร.อภิชาติ สติตนินรัมย์, อ.วีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทสกุล
และนายวรุฒม์ วรดิถี

ผู้บันทึก : รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ, อ.วีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทสกุล และนายวรุฒม์ วรดิถี

ข้อมูลประชากร

หมู่ที่ 2 มีทั้งสิ้น 167 ครัวเรือน จำนวน 123 คน (มีผู้กู้ประมาณ 70 ครัวเรือน)

หมู่ที่ 3 มีทั้งสิ้น 204 ครัวเรือน จำนวน 165 คน

หมู่ที่ 4 มีทั้งสิ้น 154 ครัวเรือน จำนวน 120 คน

หมู่ที่ 7 มีทั้งสิ้น 126 ครัวเรือน จำนวน 81 คน

หมู่ที่ 3 กองทุนหมู่บ้าน (ข้อมูลของหมู่ที่ 3 บางส่วนขัดแย้งกับข้อมูลของกลุ่มย่อยที่ 1)

- มีผู้กู้ประมาณ 138 ครัวเรือน
- ผู้ที่จะทำการกู้ต้องสมัครเป็นสมาชิกโดยการลงหุ้น 100 บาทต่อปี (10 หุ้นๆละ 10 บาท)
- ได้รับการประเมิน AAA ไม่มีหนี้เสีย (กองทุนหมู่บ้านที่ได้ AAA มีหมู่ 3, 6 และ 9)
- สามารถกู้ได้สูงสุด 5,000 บาท แต่ไม่เกิน 20,000 บาท (ถ้ากู้เกิน 20,000 บาท ต้องเรียกประชุมใหญ่ให้สมาชิกทุกคนรับรอง) คิดอัตราดอกเบี้ย 6%ต่อปี (ในกรณีของบัญชี 1) แต่ต้องมีคนค้ำประกัน 2 คน
- กองทุนหมู่บ้านของหมู่ที่ 3 มีทั้งสิ้น 4 บัญชี ดังนี้
 1. บัญชีที่ 1 ประกอบด้วยเงิน 1 ล้านบาทของรัฐบาล และเงิน 1 แสนบาทจากการประเมินได้ AAA
 2. บัญชีที่ 2 ประกอบด้วยเงินหุ้น และเงินดอกเบี้ยจากบัญชีที่ 1 80% (ดอกเบี้ยจากบัญชี 1 20% จะสมทบเข้าบัญชี 1)
 3. บัญชีที่ 3 เป็นเงินที่ทางกองทุนหมู่บ้านไปกู้ต่อยอดมาจากธนาคารออมสินจำนวน 1 ล้านบาทเพื่อมาปล่อยกู้ โดยกู้มาในอัตราดอกเบี้ย 5% และปล่อยกู้ในอัตรา 6%
 4. บัญชีที่ 4 เป็นเงินที่ทางกองทุนหมู่บ้านไปกู้ต่อยอดมาจากธนาคารกรุงไทยจำนวน 5 แสนบาทเพื่อมาปล่อยกู้ โดยกู้มาในอัตราดอกเบี้ย 5% และปล่อยกู้ในอัตรา 7%

หมายเหตุ : เงินกู้ในบัญชีที่ 3 และ 4 กรรมการจะได้เปรียบกว่าสมาชิก เช่นสมาชิกจะได้ 15,000 บาท แต่กรรมการจะได้ 20,000 บาท ซึ่งโดยส่วนใหญ่เงินของ 2 บัญชีนี้กรรมการจะกู้เอง โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากกรรมการเป็นคนไปเซ็นที่ธนาคาร ทำให้กรรมการต้องแบกรับความเสี่ยงของเงินก้อนนี้ ทำให้เงินตรงส่วนนี้กรรมการน่าจะเป็นคนได้

- กองทุนหมู่บ้านปล่อยกู้ให้ชาวบ้านไปประมาณ 150 ครั้งเรือน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนำเงินที่ได้ไปซื้อปุ๋ย (ชาวบ้านในหมู่ที่ 3 มีที่ดินเฉลี่ยคนละประมาณ 30 ไร่)
- โดยในการปล่อยกู้ ผู้กู้ในกลุ่มรับจ้างจะมีความเสี่ยงมากที่สุด
- ในการชำระเงินคืน ถ้าผู้กู้ไม่สามารถคืนได้ทางกองทุนจะเตือนไปยังผู้ค้ำให้ไปเตือนผู้กู้อีกต่อหนึ่ง โดยอนุโลมให้ว่าถ้าไม่มีเงินคืนให้มาคุยกับกรรมการ โดยกรรมการจะเอาเงินของตัวเองช่วยในส่วน ของเงินต้น แต่ผู้กู้ต้องชำระในส่วนดอกเบี่ย
- กรรมการจะมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี และได้เงินตอบแทนประมาณปีละ 1,000 บาท
- นอกจากนี้ยังมีกลุ่มโรงสีที่นำเงินมาฝากปล่อยกู้กับกองทุน โดยกองทุนให้ดอกเบี่ยโรงสี 5% และนำไปปล่อย 6%
- ในกรณีของคนจน (ที่ตกเกณฑ์ จปฐ.) จะไปกู้กับกองทุน กข.คจ. ซึ่งได้ไม่เกินคนละ 10,000 บาท

หมู่ที่ 7 กองทุนหมู่บ้าน

- ในการสมัครเข้ากองทุนจะเก็บคนละ 500 บาท (เก็บครั้งเดียว)
- ดอกเบี่ยเงินกู้ของบัญชี 3 และบัญชี 4 ทางกองทุนคิดในอัตรา 6% เท่ากันทั้ง 2 ธนาคาร (ออมสิน และกรุงไทย)
- ไม่มีการให้สวัสดิการ เนื่องจากมีเงินน้อย

หมู่ที่ 6 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์

- สมัครสมาชิกหุ้นละ 20 บาทไม่เกิน 5 หุ้น
- กำหนดให้สมาชิกต้องฝากเดือนละครั้ง (ทุกวันที่ 20 ของเดือน)
- ดอกเบี่ยเงินกู้ร้อยละ 1 ต่อเดือน หรือร้อยละ 12 ต่อปี โดยจะปล่อยกู้ปีละ 2 ครั้ง (6 เดือนส่ง)
- ผลตอบแทนจากกลุ่มสัจจะจะแบ่งให้สาธารณประโยชน์ (ค่าอาหารกลางวันนักเรียน) ค่าตอบแทน กรรมการ และสมทบเข้ากองทุน
- เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มสัจจะกับกองทุนหมู่บ้านของหมู่ 6 แล้ว จะพบว่าในด้านของตัวเงินกองทุน หมู่บ้านจะมากกว่า แต่ในด้านของสมาชิกกลุ่มสัจจะจะมากกว่า

ข้อสังเกตของนักวิจัยกลุ่มย่อยที่ 2 :

- ทุกหมู่บ้านกำหนดเหมือนกันว่า ต้องไปเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะ ถึงจะมากู้กองทุน ได้ ยกเว้นหมู่ 7
 - ส่วนใหญ่ทุกกองทุนจะนำเงินไปฝากกับธนาคารออมสิน
 - ส่วนใหญ่ทุกกองทุนจะนำเงินไปฝากกับธนาคารออมสิน
 - กองทุนหมู่บ้าน จะเป็นสถาบันการเงินที่หวังจะให้ตัวเอง มั่นคงก็ไม่ใช่ จะช่วยเหลือให้สมาชิกมีสวัสดิการก็ไม่ใช่ เพราะไม่มี เงินสวัสดิการและไม่เน้นการออม
 - กรรมการหมุนเงินเก่งมาก มีเท่าไรก็หมุนได้
 - สำหรับชาวนาโดยส่วนใหญ่ หนี้ที่มากขึ้น ไม่ใช่ปัญหา เพราะทุกคนเป็นหนี้ เหมือนกันหมด
 - หากยืนยันว่า ชาวนาภาคกลางที่ทำนาแบบการค้า การกู้หนี้ยืมสินที่หมุนไปเรื่อยๆ คือ เงื่อนไขที่ทำให้ชีวิตและครอบครัวอยู่ได้ (อาจทำให้สามารถส่งลูกเรียนจบได้ เป็นต้น) คำถามที่ตามมา คือ ควรจะมี ตัวชี้วัดเรื่องเพดานหนี้ หรือ ตัวชี้วัดเรื่อง ระยะเวลาที่ชัดเจน หรือไม่ว่าเมื่อไร ถึงจะปลดหนี้ได้
- >> สิ่งที่จริง คือ ชาวนาภาคกลางที่ทำนาแบบการค้า การกู้หนี้ยืมสินที่หมุนไปเรื่อยๆ คือ เงื่อนไขที่ทำให้ชีวิตและครอบครัวอยู่ได้
- >> สิ่งที่ควรเป็น คือว่า ภาพขององค์กรการเงินชุมชนที่พึงปรารถนานั้น น่าจะมีเป้าหมายช่วยลดการหมุนหนี้และช่วยลดภาระหนี้สมาชิก ซึ่งไม่พบแนวคิดดังกล่าวจากการสัมภาษณ์ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

รายงานการลงพื้นที่ วันอาทิตย์ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552
พื้นที่ศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลสรรพยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท²

สภาพทั่วไปของพื้นที่

- เทศบาลตำบลสรรพยาประกอบด้วย 8 ชุมชน 3 หมู่บ้าน
- ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา (ทำนาได้ปีละ 3 ครั้ง) ยกเว้น ชุมชน 4 เป็นพ่อค้าแม่ค้าในตลาด และชุมชน 8 เป็นข้าราชการ

กลุ่มย่อยที่ 1 : กองทุนหมู่บ้านชุมชน ๖ และ ๒ เทศบาลตำบลสรรพยา

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 กุมภาพันธ์ เวลา 09.00 – 11.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นายธนรัตน์ มิ่งขวัญ และ น.ส.ฉวีลย์ ทัดเนียม

ผู้สัมภาษณ์ และผู้บันทึก : ผศ.ดร.อภิชาติ สถิตนิรามัย

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน:

- ชุมชน 2 และ 6 ครอบคลุมประมาณ 3 หมู่บ้าน
- ทำนาในเขตชลประทาน มีผลผลิต 2 รอบต่อปี หากเป็นที่ลุ่ม หรือ 5 รอบใน 2 ปี หากเป็นที่ดอน
- ชุมชน ๖ มีชาวนาไร่ที่ดินประมาณ หนึ่งในสามของครัวเรือน แต่การไร่ที่ดินไม่จำเป็นที่จะมีนัยยะว่าเป็นคนจน มี 2-3 รายทำนาในระดับเป็นร้อยไร่ โดยไม่มีที่นาเป็นของตัวเองเลย แต่ลงทุนในเครื่องจักร เช่นรถไถ รถเกี่ยว ทั้งเพื่อใช้เองและรับจ้างชาวนารายอื่นๆ โดยเฉลี่ยผู้ไร่ที่ดินทำนาในขนาด 20-30 ไร่
- ต้นทุนต่อไร่ : 2,500 บาท ไม่รวมค่าเช่าที่นา โดยเฉลี่ยแล้ว แต่ละครอบครัวทำนาประมาณ 30 ไร่ จึงต้องการเงินทุนหมุนเวียน 75,000 บาทต่อรายต่อรอบ โดยส่วนใหญ่แล้ว ชาวบ้านจะมีที่ดินน้อยกว่า 30 ไร่ เช่นมี 5 หรือ 7 ไร่ จึงต้องเช่านาในส่วนที่เหลือ (ค่าเช่าเช่น 600 หรือ 540 ต่อรอบต่อไร่ หรือในรูปจำนวนผลผลิตเช่น 15 ถึง
- เงินหมุนเวียนจำนวนข้างต้น อาจหาได้จากธกส.ในอัตราตั้งแต่ 8-9% หากเป็นลูกค้าชั้นดี 11% หากเป็นลูกค้าปกติ 14 % หากเป็นลูกหนี้ผิดนัด ในขณะที่เงินกู้นอกระบบคิดดอกเบี้ย 36 % ชาวนาอาจได้สินเชื่อบางส่วนจากร้านป๊อเป็นต้น

² การสัมภาษณ์แยกเป็น 3 กลุ่มย่อย โดยนักวิจัย 3 ชุด

การจัดการเงินกู้ของกองทุน (หากมิได้ระบุเป็นอย่างอื่น รายละเอียดข้างล่างหมายถึงกองทุนฯ ของชุมชน 6 เท่านั้น)

- สมาชิกปัจจุบันมีประมาณ 200 คน ต้องซื้อหุ้นขั้นต่ำ 100 บาทต่อปี แต่ไม่จำกัดวงเงินสูงสุดในการซื้อหุ้น
- การพิจารณาวงเงิน ฐานการคิดคำนวณวงเงินคือครัวเรือน ไม่ใช่สมาชิกรายบุคคล กลุ่มค่าประกันมีขนาด 3 คน (ผู้กู้หนึ่งคนใช้คนค่าสองคน) ทุกคนที่ผ่านเกณฑ์นี้จะได้รับสินเชื่อ ในวงเงินต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท ขึ้นกับ ฐานะ ความรับผิดชอบ พฤติกรรมส่วนบุคคล โดยมติของคณะกรรมการทั้งเก้าคนและไม่เคยมีการลงคะแนนตัดสินใจ
- อัตราดอกเบี้ย ปัจจุบันคิด 7% เนื่องจากการมีปล่อยกู้ในบัญชี 3 (ชุมชน 2 ไม่มี) โดยใช้เงินกู้จากธ.กรุงไทยจำนวน 1 ล้านบาทตั้งแต่ปี 47 (กรรมการกองทุนฯ ค่าประกันเป็นการส่วนตัวกับธนาคาร) ซึ่งมีต้นทุนการเงิน 5% กว่า ในอดีตเคยเก็บดอกเบี้ยอัตรา 4% หรือ 6% จากสมาชิก ก่อนที่จะมีการปล่อยกู้ในบัญชี 3 อัตราดอกเบี้ยทั้งหมดกำหนดจากที่ประชุมใหญ่สมาชิก
- ปล่อยกู้ หนึ่งรอบต่อปีเท่านั้น และไม่คิดที่จะกู้บัญชี 3 เพิ่มขึ้น หรือปล่อยหลายรอบขึ้น เพราะจะเป็นภาระแก่กรรมการมากเกินไป

ผลการจัดการกองทุน

- หนี้สูญเกือบจะไม่มีเลย เคยเกิดขึ้น แต่ก็ค่อยๆ ทวงกลับได้ ปัญหาหลักคือการส่งคืนล่าช้า ดังนี้ 20% ส่งช้าประมาณ 1 อาทิตย์ อีก 20% ช้าไป 1 เดือน ในขณะที่อีก 50% ส่งตรงตามสัญญา บางกรณีก็ต้องช่วยเหลือโดยหาแหล่งเงินกู้อื่นๆ ให้ผู้ส่งช้าๆ เพื่อมาคืนกองทุน (ชุมชน 2 กรรมการบางครั้งก็คืนเงินกู้แทนให้ก่อน หรือกู้กันเองในหมู่สมาชิกในระยะสั้นๆ)
- ประมาณ 10 % เคยกู้แล้วไม่จำเป็นต้องกู้ต่อ ในขณะที่อีกสัดส่วนเท่ากันกู้ในวงเงินที่น้อยลง ดังนั้นส่วนมากแล้วจึงเป็นการกู้ต่อเนื่องไปเรื่อยๆ มีจำนวนน้อยที่สามารถหลุดจากวงจรหนี้ได้
- ร้อยละ 20 ของกำไรจัดสรรเป็นผลตอบแทนของกก. (3 หมื่นกว่าบาทในปีที่ผ่านมาและให้แก่ผู้ทำบัญชี/การเงินสูงสุด) อีก 80 % จัดสรรไว้กับการซื้อครุภัณฑ์ของกองทุนเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ พรอม โต๊ะ ที่เหลือ (มูลค่าต่ำกว่าครุภัณฑ์) จ่ายเป็นค่าพวงหรีด ทุนการศึกษา ค่าอาหารผู้สูงอายุ และจ่ายเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้น 5%

ปัญหาหลัก

- ในอดีตคือการทำบัญชี แต่ปัจจุบันใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดการแล้ว (โดยผู้ทำจบการศึกษาระดับปริญญาตรี) ปัจจุบันคือการส่งคืนช้ากว่ากำหนด

กลุ่มย่อยที่ 2 : กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง เทศบาลตำบลสรรพยา

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 กุมภาพันธ์ เวลา 09.00 – 11.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : คุณขจร หาญถ้ำวาง, คุณรัชณี จันทร์งาม, นางสมหมาย กฤษณ์มพก,
น.ส.สมหมาย พันธุ์หนอบ, น.ส.วันเพ็ญ เอี่ยมชัย, น.ส.นฤมล แซ่เล่า,
นางละออ บุญอยู่ และนางชุติมา พุ่มแจ้ง

ผู้สัมภาษณ์ และผู้บันทึก : ผศ.ดร. สุกานดา ลูวิศ

ประวัติความเป็นมา

- กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองเทศบาลตำบลสรรพยา จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนมกราคม 2551 แนวคิดของการจัดตั้งและบริหารกองทุนได้มาจาก กลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ของ ครูชบ ยอดแก้ว ที่จังหวัดสงขลา
- จากการสัมภาษณ์ประธานและกรรมการกองทุนดังกล่าวซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากชุมชนทั้งหมด 8 ชุมชนในเขตเทศบาลพบว่านายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลสรรพยามีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง โดยในปี 2550 ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลจำนวนหนึ่งและพนักงานของเทศบาลตำบลสรรพยาได้ไปศึกษาดูงานและเรียนรู้จากกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ของ ครูชบ ยอดแก้ว ที่จังหวัดสงขลาและได้นำแนวคิดและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มดังกล่าวในการจัดสวัสดิการมาใช้ในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองของตน สวัสดิการเหล่านั้นนับว่าเป็นสิ่งจูงใจ (incentives) สำหรับสมาชิกเพื่อการออมระยะยาว

วัตถุประสงค์

- วัตถุประสงค์หลักของกองทุนเน้นการให้สวัสดิการ 9 ประเภทที่ครอบคลุมวงจรชีวิต ได้แก่การเกิด แก่ เจ็บ และ ตาย การให้เงินกู้เพื่อการศึกษ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ฝากเงิน และ อาสาสมัครที่เป็นกรรมการของโครงการ
- ระเบียบกองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองกำหนดให้สมาชิกสมัครใจที่จะทำสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท โดยที่สมาชิกจะต้องมีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลตำบลสรรพยาหรือเป็นบุตรหลานหรือแต่งงานกับผู้มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลดังกล่าว

การบริหารจัดการ

- การบริหารจัดการอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ
- สำหรับการบริหารการเงิน
 - ร้อยละ 20 ของเงินออมทั้งหมดตั้งเป็นกองทุนบำนาญและนำไปซื้อสลากออมสินเพื่อเป็นการลงทุนระยะยาว
 - ร้อยละ 30 ตั้งเป็นกองทุนเพื่อการศึกษา และ
 - ร้อยละ 50 ตั้งเป็นกองทุนเพื่อสวัสดิการ

- สมาชิกจะต้องนำเงินสัจจะลดรายจ่ายมารวมกันที่หอประชุมเทศบาลทุกวันที่ 9 ของเดือน ชุมชน ทั้ง 8 แห่งอยู่ภายในรัศมี 3 กิโลเมตรจากหอประชุมเทศบาล ดังนั้นระยะทางจึงไม่เป็นปัญหาที่จะทำ ให้สมาชิกไม่เดินทางมาฝากเงิน
- การหมดสมาชิกภาพเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกขาดสัจจะลดรายจ่าย หรือเมื่อลาออก

หน่วยงานสนับสนุน

- เทศบาลตำบลสรรพยามีส่วนสำคัญในการหนุนช่วยกองทุนดังกล่าว ทั้งจากความร่วมมือของ นายกเทศมนตรีและพนักงานเทศบาล และการให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ ตลอดจนการ สนับสนุนเงินออมสำหรับผู้ที่ยากจนที่สุด

ผลการดำเนินงาน

- หลังจากดำเนินการได้ครบ 1 ปี กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองเทศบาลตำบลสรรพยอมามีสมาชิก รวมทั้งสิ้น 970 คน หรือประมาณร้อยละ 70 ของประชากรในเขตเทศบาลซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนา
- ยอดเงินฝาก ณ สิ้นปี 2551 เท่ากับ 264,000 บาท
- มีการให้สวัสดิการไปแล้วทางด้าน เช่น
 - สวัสดิการสำหรับสมาชิกที่เป็นผู้ป่วยใน(ที่ต้องนอนโรงพยาบาล) ซึ่งสมาชิกจะมีสิทธิได้รับเงิน ช่วยเหลือในกรณีดังกล่าว 100 บาทต่อคืน แต่จำกัดเวลาไม่เกิน 10 คืนต่อปี
 - สวัสดิการสำหรับสมาชิกที่เป็นสตรีมีครรภ์จะได้รับเงินช่วยเหลือ 100 บาทต่อคืนที่อยู่ ในโรงพยาบาล แต่ไม่เกิน 5 คืนต่อปี
 - นอกจากนั้นทารกเกิดใหม่จะได้รับเงินช่วยเหลือรายละ 500 บาท
 - กรณีสุดท้ายได้แก่การจ่ายเงินสวัสดิการสำหรับผู้เสียชีวิต ซึ่งครอบครัวผู้เสียชีวิตได้รับเงินช่วย ค่าทำศพ 2,500 บาท ถ้าเป็นสมาชิกครบ 6 เดือน
- ในประเด็นเงินกู้เพื่อการศึกษา คณะกรรมการกองทุนยังไม่มีความคิดเห็นที่ชัดเจนว่าจะให้กู้ในกรณี ไหนและควรมีกฎเกณฑ์อย่างไร อย่างไรก็ตามทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่ากองทุนจะต้อง เข้มแข็งก่อนที่จะเริ่มปล่อยกู้
- การที่คณะกรรมการจะได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบบำนาญหลังจากที่ทำงาน 15 ปีขึ้นไปน่าจะเป็น ปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้คณะกรรมการมีความรับผิดชอบและมองการณ์ไกล

ความยั่งยืนทางการเงิน (Financial Sustainability)

- ในด้านความยั่งยืนทางการเงินของกองทุนซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของกองทุนสวัสดิการ ขณะนี้ คณะกรรมการกองทุนยังไม่สามารถตอบได้อย่างชัดเจน แต่คณะกรรมการเชื่อว่าไม่น่าจะมีปัญหา เนื่องจากเชื่อมั่นในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ของ ครูชบ ยอดแก้วซึ่งเป็นกลุ่มต้นแบบที่ตั้งขึ้นนานพอสมควร
- วิธีการหนึ่งที่กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองเทศบาลตำบลสรรพยาใช้เพื่อเสริมความยั่งยืนทางการเงิน (Financial Sustainability) คือ การหาสมาชิกที่เป็นเยาวชนโดยมีการแจกกระปุกออมสินให้เด็กนักเรียนเพื่อสะสมเงินออมวันละบาท การเพิ่มจำนวนสมาชิกเยาวชนจะช่วยเพิ่มฐานของสมาชิกวัยทำงานในอนาคตซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้จะยังไม่ใช่กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากสวัสดิการมากเท่ากลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งจะเป็นการสร้างวินัยทางการเงินสำหรับเยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต³
- ถึงแม้กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองแห่งนี้มีอายุเพียง 1 ปี แต่ก็ดูเหมือนว่ากองทุนได้เริ่มสร้างทุนทางสังคมขึ้นมาระดับหนึ่งในชุมชนเล็กๆแห่งนี้
- ในระยะเวลา 1 ปีที่กองทุนตั้งขึ้น มีสมาชิกน้อยรายที่ลาออก เหตุผลที่ลาออกคือยังไม่สามารถกู้ได้ตามต้องการ ระเบียบของกองทุนระบุว่าสมาชิกที่ลาออก จะไม่สามารถกลับเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ กฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเช่นนี้น่าจะทำให้สมาชิกต้องขังน้ำหนักรอดูหากจะลาออกจากกองทุน
- คณะกรรมการกองทุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรีได้พูดถึงความภาคภูมิใจที่สามารถออมได้ กรรมการคนหนึ่งเอ่ยขึ้นว่า “ถ้าตายก็ได้ 5,000 บาท (สำหรับสมาชิกที่ออมเกิน 1 ปี) แค่นี้ก็พอค่าข้าวต้มงานศพ 1 คืน” นอกจากนี้พนักงานเทศบาลหญิงคนหนึ่งยังเล่าด้วยความยินดีถึงสวัสดิการที่ได้รับเมื่อคลอดบุตร ทุกคนมีความหวังว่าการออมของชุมชนนี้จะช่วยให้พวกเขามีสวัสดิการที่ดีขึ้นในอนาคต

การเข้าถึงคนจน

- สำหรับคำถามที่ว่า “คนที่จนที่สุดในชุมชนนี้จะเข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างไร” คณะกรรมการตอบว่า ถ้าคนเหล่านั้นยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เทศบาลตำบลสรรพยาจะสนับสนุนเงินออมให้

³ การวิเคราะห์ความยั่งยืนทางการเงิน (Financial Sustainability) ของกองทุนก็อาจเป็นไปได้ถ้าเราดูโครงสร้างอายุของประชาชนในเขตเทศบาล

กลุ่มย่อยที่ 3 : กลุ่มออมทรัพย์เกษตร เทศบาลตำบลสรรพยา

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 กุมภาพันธ์ เวลา 09.00 – 11.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นางมาลี อิมปาน, นายสมชาย บุญอยู่, นายเดชา พลนิกร, คุณอุไรวรรณ แจ่มเนียม
และ นายวิเชษฐ จงศิริ

ผู้สัมภาษณ์และผู้บันทึก : รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกี และนายวรุฒม์ วรดิถี

ความเป็นมาของกลุ่ม

- สืบเนื่องจากปัญหาปุ๋ยที่มีราคาแพง ทำให้ชาวบ้านมาปรึกษากันเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จนเกิดการตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เกษตรประมาณปลายปี พ.ศ.2530 ประกอบกับเทศบาลได้สนับสนุนให้กลุ่มได้ไปศึกษาดูงานในจังหวัดนครสวรรค์ และกลุ่มแม่บ้านในพื้นที่เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตั้งกลุ่มอีกด้วย

วัตถุประสงค์

- กลุ่มออมทรัพย์เกษตรจะมีการระดมเงินออมเพื่อนำไปทำกิจกรรมการเกษตร
- มีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ เพื่อลดภาระหนี้สิน และต้นทุนปุ๋ยที่มีราคาแพงของเกษตรกร

ด้านกรรมการกลุ่ม

- ที่ปรึกษา เคยเป็นข้าราชการครู เป็นที่ปรึกษาให้กลุ่มด้วย คิดว่าเป็นผู้ใกล้ชิดคนนายกเทศบาล หรือนายกเทศบาลขอให้มาช่วย
- ในปัจจุบันมีคุณสุชาติ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกลุ่ม (เป็นเจ้าของรถเกี่ยวข้าวที่ใช้อยู่ในพื้นที่)
- ภรรยาคุณสุชาติ เป็นเหรียญกิตติมศักดิ์ ต้องการช่วยกลุ่ม

โครงสร้างของสมาชิก

- ในปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์เกษตรมีสมาชิกประมาณ 107 คน มีอายุประมาณ 40 – 70 ปี ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา โดยกระจายไปตามชุมชนต่างๆดังนี้
 - ชุมชน 3 มีสมาชิก 7 คน
 - ชุมชน 4 มี 5 คน (ชุมชนนี้จะมีสมาชิกที่ทำนาค่อนข้างน้อย แต่จำนวนที่ดินที่ใช้ทำนามากกว่าชุมชนอื่นๆ ประมาณ 150 ไร่ โดยแบ่งเป็นเช่า 80 ไร่ ของตัวเอง 70 ไร่)
 - ชุมชน 5 มี 16 คน
 - ชุมชน 6 มี 7 คน
 - ชุมชน 8 มี 5 – 6 คน (โดยประชากรในชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ เกษตรกร และทหาร)
- โดยเฉลี่ยสมาชิกแต่ละคนจะมีที่ดินทำนาประมาณ 30 ไร่ (ที่ดินของตัวเอง + เช่า) ได้ผลผลิตประมาณ 60 -70 ถังต่อไร่ แต่ทั้งนี้สมาชิกจะต้องเสียค่าเช่าที่ดินเป็นครั้งๆละประมาณ 15 ถังต่อไร่

- นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนของเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เกษตรกรจะมีจำนวนมากกว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรในกลุ่มแรกสามารถพึ่งตนเองได้ และไม่ต้องการมีภาระเรื่องการออม

การบริหารงาน

- ใช้การเลือกตั้งเป็นวิธีการในการเลือกกรรมการของกลุ่มฯ ซึ่งมีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี โดยกรรมการ (ซึ่งจะมีอยู่ทุกชุมชน) จะมีหน้าที่เก็บเงินรายเดือน ประชุม และช่วยสมาชิกในการเขียนสัญญา

การจัดการเงินทุนในกลุ่ม

- กลุ่มออมทรัพย์เกษตรกรจะเก็บเงินจากสมาชิกเป็นรายเดือนๆละ 50 บาท (เก็บทุกวันที่ 8 ของเดือน) ซึ่งทางกลุ่มจะนำเงินที่ได้ไปฝากกับธนาคารออมสิน เมื่อเงินฝากมีจำนวนมากพอทางกลุ่มก็จะนำเงินฝากที่ได้ไปซื้อปุ๋ย (ปุ๋ยยูเรีย) และปล่อยกู้ให้กับสมาชิก
- โดยการซื้อปุ๋ยมาขายให้กับสมาชิก ทางกลุ่มจะสั่งซื้อจากทางบริษัทแล้วนำมาส่งที่เทศบาล หลังจากนั้นสมาชิกก็จะมารับปุ๋ยพร้อมกับทำสัญญาเงินกู้ (ซื้อปุ๋ย) ซึ่งมีระยะเวลาชำระคืนภายใน 6 เดือน โดยไม่เสียดอกเบี้ย
- นอกจากนี้สมาชิกยังต้องมีผู้ค้ำประกันอย่างน้อย 3 คน (ในบางครั้งจำนวนสมาชิกรวมกลุ่มกันไม่ลงตัว ทางกลุ่มจึงอนุโลมให้ผู้กู้บางคนสามารถมีค้ำ 4 – 5 คนได้แล้วแต่กรณี) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่สมาชิกใช้ในการเลือกผู้ค้ำประกัน คือ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ผลการดำเนินงาน

- ที่ผ่านมาทางกลุ่มสามารถรวบรวมเงินได้ประมาณ 50,000 บาท และได้เงินสนับสนุนหมุนเวียนมาอีก 500,000 บาทจากเทศบาล จึงนำไปซื้อปุ๋ยเพื่อมาจำหน่ายให้กับสมาชิก (ซึ่งถือได้ว่าเป็นรอบแรกในการจำหน่ายปุ๋ยให้กับสมาชิก) โดยทางกลุ่มจำหน่ายปุ๋ยในราคา 1,320 บาท/1ลูก หรือ 50 กิโลกรัม (ราคาตลาดอยู่ที่ลูกละ 1,360 บาท)
- โดยเฉลี่ยสมาชิกแต่ละรายได้ปุ๋ยเฉลี่ยเพียงคนละ 4 ลูก ซึ่งสามารถใช้กับที่นาได้ประมาณ 3 – 4 ไร่เท่านั้น แต่สำหรับนาที่เหลือสมาชิกจำเป็นต้องไปซื้อจากสหกรณ์การเกษตรเขื่อนเจ้าพระยาในราคาที่สูงกว่าของกลุ่ม นอกจากนี้ในบางรายของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของ ธกส. เมื่อไปกู้เงินจะถูกบังคับให้เอาปุ๋ย และยา ของ ธกส. ไปด้วย
- โดยในรอบแรกที่ผ่านมานั้นสมาชิกส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาน้ำท่วม ทางกลุ่มจึงขยายสัญญาชำระหนี้ออกไปเป็นเดือนเมษา แต่หากเกิดกรณีที่สมาชิกเริ่มทำนาไปแล้วเกิดน้ำท่วม สัญญาชำระหนี้จะไม่มีการขยายออกไปสมาชิกยังคงต้องปฏิบัติตามสัญญาเดิม คือ ถ้าเกินกำหนดชำระก็ต้องเสียดอกเบี้ย

ปัญหา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ปัญหาของกลุ่ม คือ มีเงินทุนน้อย ทำให้ซื้อปุ๋ยได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก และปุ๋ยมีราคาแพง
2. ปัญหาในการทำนา เช่นเดียวกันคือ ปุ๋ยมีราคาแพง และโรค

ข้อมูลอื่นๆ

- จากการสัมภาษณ์ พบว่า เทศบาลตำบลสรรพยา (โดยเฉพาะนายกเทศมนตรีซึ่งเป็นนายกฯ มา 3 สมัย) เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และของกลุ่ม เช่น การจัดตั้งคลินิกเบาหวานเดือนละ 2 ครั้ง, การจัดการฝึกอบรม อสม. ของชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุภายในชุมชน, การพาไปศึกษาดูงานในกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในต่างจังหวัด และการให้เงินสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เป็นต้น
- นายกเทศมนตรี สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์เกษตรและกลุ่มสัจจะฯ ส่วนกองทุนหมู่บ้านนั้นสมาชิกกลุ่มเกษตรบอกว่าไม่เกี่ยวกับ

ข้อสังเกตของนักวิจัย

- กลุ่มออมทรัพย์เกษตรและกลุ่มสัจจะฯ จะมีเป้าหมายอุดมการณ์ชัดเจน กลุ่มเพิ่งตั้งใหม่ แต่ก็ดูเหมือนมีการมีส่วนร่วมที่ดีและคิดกันค่อนข้างรอบคอบ มีการเตรียมกลุ่มที่ดี ทั้งสองกลุ่มมีการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ก่อน กรรมการกลุ่มเกษตรทุกคนที่มาจะช่วยๆ กันตอบคำถาม ดูเหมือนแม่นยำในตัวเลข ที่ปรึกษาและเหรียญก็จะตอบคำถามชัดเจนดี

ข-1-3 ข้อมูลสรุป และประเด็นศึกษาเพิ่มเติมจากการลงพื้นที่จังหวัดชัยนาท ครั้งที่ 1

วันเสาร์ 31 มกราคม – วันอาทิตย์ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552

	ม.4 เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา	ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
บริบท	ชุมชนเมือง ใกล้เขื่อนชัยนาท สมาชิกมีอาชีพค้าขาย รับจ้าง มีหมู่ ๔ เป็นแกน ทำกิจกรรมน้ำดื่มและอื่นๆ	เขตชนบท สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทำนา ได้ 2-2.5 ครั้งต่อปี ที่นาเฉลี่ย 30 ไร่ มีรับจ้างค้าขาย	มี 3 หมู่แยกเป็น 8 ชุมชน ชุมชน 4 ค้าขาย ชุมชน 8 ข้าราชการ ชุมชนอื่นๆเป็นเกษตรกรทำนา 2-2.5 ครั้งต่อปี เฉลี่ย 30 ไร่
	<ul style="list-style-type: none"> - มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นฐานเดิม (๒๕๓๕) - มีกองทุนสวัสดิการ - มีเงินกู้ยืมออกระบบหมุนเวียนนี้คิด ๒๐% ต่อวัน 	มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นฐานเดิมก่อนเกิดกองทุนหมู่บ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - มีกองทุนหมู่บ้าน - กลุ่มเกิดใหม่ 2 กลุ่ม สนับสนุนอย่างเข้มแข็ง โดยนายกเทศมนตรี คือ กลุ่มสวัสดิการวันละบาท และกลุ่มออมทรัพย์เกษตร ไปดูงานที่กลุ่มครูชบ และนครสวรรค์ตามลำดับ
ประชากร	หมู่ 4 มี 2000 คน 500 ครัวเรือน	10 หมู่บ้าน ประมาณ 1500 คน	
การให้ ความสำคัญ/ จุดประสงค์	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนกลุ่มให้ความสำคัญกับความมั่นคงของกองทุน - สมาชิกยินดีจ่ายดอกเบี้ยสูงเพื่อได้รับเงินปันผลและรับสวัสดิการ - สมาชิก “ต้องการผลประโยชน์จึงมาประชุม” ไม่เน้นการสร้างทุนทางสังคม “ปันผลไม่มาไม่เป็นไร เอาเงินไปให้” 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มให้ความสำคัญกับการมีเงินให้กู้ คินเงินกู้ และลดดอกเบี้ยจ่ายของสมาชิก - การกู้เป็นเป้าหมายหลัก การออมเป็นเพียงรูปแบบ คล้ายการ “ซื้อสิทธิ์กู้” ไม่เห็นความสำคัญของการออม - ไม่เน้นกำไร ไม่เน้นสวัสดิการ - ไม่ให้ความสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคม ไม่ได้มองถึงการสร้างกลุ่ม หรือกิจกรรมกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนหมู่บ้านเน้นกู้ยืม - กลุ่มสวัสดิการวันละบาท และกลุ่มออมทรัพย์เกษตรมีแนวคิดการช่วยเหลือกันชัดเจนกว่าทุกกลุ่มที่ไปศึกษาที่ชัยนาท

	ม.๔ เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา		ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน ม.4 AAA	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3,6,9 AAA	กองทุนหมู่บ้าน ชุมชน 2 และ 6
จำนวนสมาชิก	275 คน	264 คน (ประมาณ 60%) ของ ครัวเรือน	ประมาณ 70% ของครัวเรือน (80 - 165 คน)	ประมาณ 200 คน
จำนวนผู้กู้	กู้ 30 คน	กู้ 50 คน	ประมาณ 60% ของสมาชิก	
เงินออม	ออม 100-2000 บาท/เดือน มี เงินรวม 3 ล้าน ให้กู้ 2 ล้าน ฝากออมสิน 1 ล้าน	ไม่รับฝากเงิน	ต้องออมที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างน้อย 6 เดือน เป็นเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกกองทุน หมู่บ้าน	
หุ้น		หุ้นแรกเข้า 10 บาท X 10 — 100 หุ้น	หุ้น 10 บาท X 10 หุ้นต่อปี บางหมู่ให้ฝากครั้งเดียวแรกเข้า 50 หุ้น	ซื้อหุ้นขั้นต่ำ 100 บาทต่อปี แต่ไม่จำกัดวงเงินสูงสุด
ดอกเบี้ยเงินกู้	ร้อยละ 12 ต่อปี	ร้อยละ 12 ต่อปี	กองทุนเงินล้าน ร้อยละ 6-7 ต่อปี	ร้อยละ 7 ต่อปี (เคยเก็บ 4% หรือ 6% ก่อนที่จะมี การปล่อยกู้ในบัญชี 3)
ปริมาณให้กู้ต่อ ราย	2,000 บาท — 100,000 บาท (ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน)		5,000 บาท — 20,000 บาท โดยพิจารณาอาชีพ, วัตถุประสงค์, นิสัย, คนค้ำประกัน	5,000 บาท — 20,000 บาท โดยพิจารณาฐานะ ความรับผิดชอบ พฤติกรรมส่วนบุคคล
การใช้ประโยชน์ ของเงินกู้		เกษตรกร ข้าราชการ รถเข็น ขอมให้กู้เพื่อชำระ หนี้ จะได้ปีคบัญชีได้	ส่วนใหญ่เพื่อการเกษตร แต่การให้กู้ผู้รับจ้างจะมี ความเสี่ยงสูงสุด	
รอบการให้บริการ เงินกู้		ปล่อยกู้ทุกเดือนและให้ ผ่อนคืนหนี้เป็นรายเดือน	ปีละครั้ง	

	ม.๔ เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา		ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคนบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน ม.4 AAA	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3,6,9 AAA	กองทุนหมู่บ้าน ชุมชน 2 และ 6
การจัดสรรกำไร จากดอกผล	กำไรจากดอกผลประมาณ 100,000 บาทต่อปี 1. ประกันความเสี่ยง 10% 2. สมทบกองทุนกลาง 10% 3. บริหารจัดการ 15% (กรรมการคนละ 1,000 บาท) 4. สวัสดิการสมาชิก 10% 5. สาธารณะประโยชน์ 5% 6. ปันผลสมาชิก 50%	<u>กำไรจากบัญชีที่ 1</u> กองทุนหมู่บ้านของหมู่ที่ 4 มีการจัดสรร ดังนี้ 1. สะสมในบัญชีที่ 1 10% 2. ประกันความเสี่ยง 20% 3. ทุนการศึกษา 10% 4. เฉลี่ยคืนให้ลูกหนี้ชั้นดี 20% (โดยให้เป็นของใช้ ต่างๆ) 5. สวัสดิการกับ สาธารณประโยชน์ 5% <u>กำไรจากบัญชีที่ 2</u> มีการ จัดสรร ดังนี้ 1. ปันผล 50% 2. ค่าบริหาร 50%		จัดสรรกำไร 1. 20 % เป็นผลตอบแทนของกก. 2. 80 % จัดสรรให้กับการซื้อครุภัณฑ์ของกองทุน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ พรอม โต๊ะ ที่เหลื่อ (มูลค่าต่ำกว่าครุภัณฑ์) จ่ายเป็นค่าพวงหรีด ทุนการศึกษา ค่าอาหารผู้สูงอายุ และจ่ายเงินปัน ผลแก่ผู้ถือหุ้น 5%

	ม.๔ เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา		ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคนบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน ม.4 AAA	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3,6,9 AAA	กองทุนหมู่บ้าน ชุมชน 2 และ 6
ความพอเพียง		กองทุนหมู่บ้านมีเงินเหลือ (เนื่องจากกติกาเข้มงวด ดอกเบี้ยเงินกู้สูงร้อยละ 12 ต่อปี)	กองทุนหมู่บ้านมีเงินไม่พอกับความต้องการ (ดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำร้อยละ 6 ต่อปี และรอบการให้กู้ ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิต 2-3 ครั้งต่อปี) เกษตรกรทำนาต้องใช้จ่ายประมาณ 90,000 บาท ต่อครั้ง แต่ได้กำไรสูงสุดเพียง ๒๐๐๐๐ บาทต่อปี	เกษตรกรทำนาต้องใช้จ่ายประมาณ 75,000 บาทต่อ ครั้ง แต่ได้กำไรสูงสุดเพียง ๒๐๐๐๐ บาทต่อปี
การเข้าถึงคนจน	ไม่ถึงคนจน เพราะดอกเบี้ยสูง คนจนอาจคืนไม่ได้ กรรมการก็ไม่กล้าให้กู้ สมาชิกกลุ่มออม ทรัพย์อยากได้เงินปันผล ต้อง ออม จึงต้องเป็นคนมีเงิน “คน กู้มีเงิน คนจนไม่กู้”	ชาวบ้านที่เป็นคนจน สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า กลุ่มออมทรัพย์ เพราะไม่ ต้องมีการออมก่อน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านจะ จนกว่า ที่เป็นสมาชิก เพราะต้องการกู้ (กองทุน หมู่บ้านไม่ต้องออม?)	- ไม่ถึงคนจน บางหมู่บ้านมี กขคจ. ให้สมาชิกที่มีรายได้ต่ำกว่า เกณฑ์จปฐ. แต่กู้ได้ไม่เกินคนละ 10,000 บาท	
หนี้รวม	- หนี้รวมไม่เกิน 3 ล้านบาทใน ม.4 (หนี้สินรวมดูจากยอดเงินปล่อยกู้รวมของกองทุนต่างๆ ใน พื้นที่ ยังไม่รวมกู้ในระบบอื่นๆหรือนอกระบบ)		- หนี้รวมไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาทในตำบล	
หนี้เสีย	หนี้เสียไม่มาก มี ๑ ราย ๑๐,๐๐๐ บาท		ปัญหาหนี้เสียต่ำ ช่วยเหลือโดย กรรมการคืนเงินกู้ แทนให้ก่อน	ปัญหาหลักคือการส่งคืนล่าช้า หนี้สูญเกือบจะไม่มีเลย ช่วยเหลือโดย - หาแหล่งเงินกู้ภายนอกให้ผู้ส่งซ้ำกู้เพื่อมาคืน - กก. คืนเงินกู้แทนให้ก่อน กู้กันเองในหมู่สมาชิกในระยะสั้นๆ

	ม.๔ เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา		ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคนบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน ม.4 AAA	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3,6,9 AAA	กองทุนหมู่บ้าน ชุมชน 2 และ 6
ระบบประกัน ความเสี่ยงของ ผู้บริหาร	<p>ออกแบบระบบหลักประกัน ความเสี่ยง นอกจากการค้ำ ประกัน โดยบุคคล เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ การต้องมีหลักทรัพย์ค้ำ ประกันและให้ทำโอน ลอย ○ การจัดสรรกำไร สำหรับสำรองหนี้สูญ (เรียกกองทุนประกัน ความเสี่ยง) ○ ดอกเบี้ยเงินกู้สูงทำให้ มีผู้กู้น้อยและผู้กู้ คัดเลือกตัวเอง คนจน หรือความเสี่ยงสูงอาจ กู้ไม่ได้ ○ ไม่เพิ่มบัญชี 3 บัญชี 4 		<p>ไม่ได้ออกแบบระบบประกันความเสี่ยงเพิ่มเติมที่ แน่นอนหนา แต่ก็มีภาระวาง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีเงินกู้ต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท โดยพิจารณาอาชีพ, วัตถุประสงค์, นิสัย, คนค้ำประกัน - มีบัญชีที่ 3 และบัญชีที่ 4 ซึ่งผู้จากธนาคาร ออมสินและกรุงไทย ที่ผู้บริหารมีภาระค้ำ ประกัน จึงให้กู้ยืมเฉพาะกรรมการ บางกลุ่มให้ กรรมการกู้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งให้สมาชิกกู้ได้ แต่ในอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นทั้งกรรมการและ สมาชิก 	
การเชื่อมโยง กิจกรรมอื่นๆ	<p>มีหลายกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น ทำน้ำดื่ม ให้สมาชิกฝากเงินออมที่กลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิต</p>		<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารซ้ากัน - ใช้การออมที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อน 6 เดือน เป็นเงื่อนไขของการเป็น สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีผลให้จำนวน สมาชิกและเงินออมกลุ่มออมทรัพย์เพิ่มขึ้น 	

	ม.๔ เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา		ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคนบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน ม.4 AAA	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3,6,9 AAA	กองทุนหมู่บ้าน ชุมชน 2 และ 6
เครือข่าย			มีเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และตั้งเป็นธนาคารชุมชน แต่ยังไม่มีความเชื่อใจระหว่างกัน จึงไม่เกิดการกู้ข้ามกลุ่ม	
หนี้เสีย	หนี้เสียไม่มาก มี ๑ ราย ๑๐,๐๐๐ บาท		ปัญหาหนี้เสียต่ำ ช่วยเหลือโดย - กก. คืนเงินกู้แทนให้ก่อน	ปัญหาหลักคือการส่งคืนล่าช้า หนี้สูญเกือบจะไม่มีเลย ช่วยเหลือโดย - หาแหล่งเงินกู้ภายนอกให้ผู้ส่งชำระเพื่อมาคืน - กก. คืนเงินกู้แทนให้ก่อน - กู้กันเองในหมู่สมาชิกในระยะสั้นๆ
การหมุนหนี้			ปัญหา Roll-over สูงมาก (ตัวชี้วัดควรมุ่งไปที่การวัด Roll-over ดังนั้นควรทำความเข้าใจบทบาทของ Roll-over เป็นสำคัญ)	ส่วนมากเป็นการกู้ต่อเนื่องไปเรื่อยๆ มีจำนวนน้อยที่สามารถหลุดจากวงจรหนี้ได้ (ประมาณ ๑๐ % เกยกู้แล้วไม่จำเป็นต้องกู้ต่อ ในขณะที่อีกสัดส่วนเท่ากันกู้ในวงเงินที่น้อยลง)
	ขาดคนทำงาน มีคนทำงานสองคนจากกรรมการ 15 คน ประชานเป็นประชานหลายกลุ่ม และจะมีอายุครบ 4 ปี ยังหาคนแทนไม่ได้		กรรมการไม่พร้อมที่จะเพิ่มความถี่ในการให้บริการสาธารณะ	

	ม.๔ เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา		ม.1-10 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี	เทศบาลตำบลสรรพยา
	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	กองทุนหมู่บ้าน ม.4 AAA	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3,6,9 AAA	กองทุนหมู่บ้าน ชุมชน 2 และ 6
ฐานข้อมูลที่มี		<ul style="list-style-type: none"> - ทะเบียนสมาชิก (อายุ/บ้านเลขที่/ จำนวนหุ้น/จำนวน เงิน/อาชีพ/หมายเหตุ) - สมุดบัญชีลูกหนี้ บัญชี ๑ - บัญชี ๒ งบดุล กำไร ขาดทุน - บันทึกการประชุม กองทุนสวัสดิการ 		

สรุปภาพเบื้องต้นกองทุนหมู่บ้านของทั้ง 3 ตำบลในจังหวัดชัยนาท

- แหล่งเงินกู้ที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น แต่คนจนที่สุดก็ยังไม่ถึง
- การออมเป็นเพียง เงื่อนไขของการกู้ กู้เงินคนอื่น (รัฐ) ไม่ใช่กู้ตามกำลังการออมตัวเอง และไม่ใช้ระบบสัจจะฯ จึงไม่ฝึควินัยการออม
- ผู้บริหารมักเป็นชุดเดียวกับผู้บริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- ผู้บริหารดูเหมือนจะเข้าใจความต้องการของพื้นที่ และมีแนวโน้มจะบริหารให้ตรงความต้องการ เช่น บางกลุ่มสมาชิกมีฐานะปานกลาง ต้องการเงินปันผลและเงินออม ดอกเบี้ยจะสูง บางกลุ่มสมาชิกมีฐานะยากจน ต้องการเงินกู้ ดอกเบี้ยจะต่ำกว่า
- บางแห่ง เงินล้านไม่เพียงพอกับความต้องการ แต่บางแห่งเงินเหลือ ขึ้นอยู่กับ
 - อัตราดอกเบี้ย
 - เงื่อนไขการกู้ยืม
- ในพื้นที่ยากจน ดอกเบี้ยต่ำ เงินให้กู้ต่อราย 20,000 บาทไม่เพียงพอสำหรับครอบคลุมต้นทุนการผลิต จึงยังต้องกู้เพิ่มและหมุนเงินแบบผลัดผ้าขาวม้า
- ความถี่และรอบการบริการทางการเงิน (ให้กู้) ไม่สอดคล้องกับรอบการผลิต เพราะผู้บริหารไม่มีเวลา (เป็นงานบริการสาธารณะ)
- ไม่นั่นสวัสดิการ ไม่สร้างแนวคิดการลดหนี้
- เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบลยังไม่ทำงาน

สิ่งที่ควรจะเป็น

- รอบการให้บริการเงินทุนที่สอดคล้องกับการผลิต
- เปิดโอกาสให้สมาชิกคืนเงินกู้เป็นรายเดือนเพื่อแบ่งเบาภาระ
- ทัวถึง และเข้าถึงคนจน → ต้องให้เห็นถึงวิธีที่จะเข้าถึงคนจนได้มาก
- เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนา
- ให้ความสำคัญกับการออม เพื่อใช้เงินบนฐานการออมของตนเองให้เกิดวินัยทางการเงินและควรใช้
- หลักการสัจจะฯ → การที่สมาชิกไม่เห็นความสำคัญ แล้วเสียหายอย่างไร?
- ผลตอบแทนต่อกรรมการ → %ต่อกำไร ก็เปอร์เซ็นต์

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

- ควรศึกษากองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะฯ กลุ่มสวัสดิการ เป็นหลัก
- กลุ่มต่างๆมักมีขอบเขตระดับหมู่บ้าน และหนึ่งหมู่บ้านมีหลายกลุ่ม การศึกษาระดับหมู่บ้านก่อน น่าจะเข้าใจง่ายกว่าเริ่มที่ระดับตำบล หากเริ่มที่ระดับตำบลจะต้องทำความเข้าใจก่อนว่ามีกี่หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีกลุ่มใด และกำลังพูดถึงกติกาของกลุ่มใด
- ข้อมูลกลุ่มจากการสัมภาษณ์มีโอกาสคลาดเคลื่อนได้ง่าย จำเป็นต้องมีการ cross check จากหลายแหล่ง และต้องเข้าใจประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลก่อนว่าตำแหน่งอะไร ทำงานมานานแค่ไหน

โจทย์

1. ที่อื่นๆหลายพื้นที่ในชัชวาทได้ยุบกลุ่มออมทรัพย์ เหลือแต่ (รวมกับ?) กองทุนหมู่บ้าน จริงเท็จเพียงใด เหตุใดจึงต้องเลิกกลุ่มออมทรัพย์
2. การบริหารจัดการ
 - ระบบการตรวจสอบบัญชีเป็นอย่างไร
 - กองทุนให้กู้กับกลุ่มหรือไม่ ดูเหมือนกองทุนระดับหมู่บ้านจะเล็กเกินกว่าจะให้กลุ่มกู้ แต่ในกลุ่มที่เงินเหลือจากการกู้ของปัจเจก เช่น กองทุนหมู่บ้าน หมู่ ๔ อำเภอสรรพยา จะให้กลุ่มการผลิตกู้ได้หรือไม่
 - ในพื้นที่ที่มีหลายกลุ่มเชื่อมโยงกัน แนวทางการบริหารมักผลักการกู้ยืมมาอยู่ที่กองทุนเงินล้านก่อน เพราะเป็นของรัฐ ใชหรือไม่อย่างไร
 - การบูรณาการกองทุนหมู่บ้านกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จะง่ายกว่าการบูรณาการกับกลุ่มสัจจะฯ เพราะกติกาข้อบังคับ ใชหรือไม่อย่างไร
 - ในพื้นที่มีกองทุนระดับตำบลหรือไม่ อย่างไร
 - กองทุนระดับหมู่บ้าน กับระดับตำบล มีจุดอ่อนจุดแข็งต่างกันอย่างไร
 - เพดานการกู้สูงสุด ควรพิจารณาจากหลักเกณฑ์อะไร
 - ควรกำหนดเพดานหนี้สินต่อครัวเรือนหรือไม่ กำหนดอย่างไร
3. ผลการดำเนินงาน
 - กลุ่มที่เกิดทีหลัง มีผลต่อกลุ่มที่เกิดก่อนอย่างไร
 - ปัญหาของการเพิ่มหนี้ หนี้คืออะไร ผลระดับปัจเจก ระดับกลุ่ม ระดับชุมชนเป็นอย่างไร
 - ความต้องการของพื้นที่คืออะไร กองทุนตอบโจทย์ได้แค่ไหน
 - ก่อนและหลังมีกองทุนชาวบ้านดีขึ้นหรือไม่
 - Outcome ของการพัฒนา (การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน?) คืออะไร
 - เนื่องจากรู้ว่าไม่ช่วยคนจนแล้ว ผลที่ได้จริงๆคืออะไร เช่น ลดรายจ่ายจากดอกเบี้ยนอก ระบบใช้หรือไม่

- ความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มหนี้กับการเพิ่มทุน รวมถึงทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน นั่นคือการเสริมสร้างทุนสี่ประเภท : ทุนทางเศรษฐกิจ/ทุนมนุษย์/ทุนทางสังคม/ทุนทรัพยากร
 - ส่งผลแตกต่างระหว่างบุคคลกลุ่มไหน อย่างไร
4. องค์กรการเงินที่พึงปรารถนาของชาวบ้าน และของกรรมการเป็นอย่างไร
 5. จะมีเกณฑ์เพื่อจัดระดับความก้าวหน้าของกองทุนอย่างไร
 6. กองทุนที่มีความก้าวหน้าระดับต่างๆจะมีเกณฑ์ประเมินตนเอง (เพื่อดูว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ) อย่างไร
 7. เกณฑ์ 3 - 5 ข้อที่ทุกกลุ่มต้องมี/ต้องไม่มีคืออะไร

ตัวอย่างตัวแปรที่อาจใช้วัดความสำเร็จ

- ปริมาณการจ่ายเงินสวัสดิการต่อหัว (ไม่รวมฌาปนกิจ) / สัดส่วนสวัสดิการที่จ่ายเทียบกับกองทุนสวัสดิการที่มี
- ปริมาณเงินออมต่อรายได้
- ปริมาณหนี้ต่อรายได้ หรือ หนี้ต่อการออม
- จำนวนคนจนที่ได้รับประโยชน์ต่อคนจนทั้งหมด

ข-2

การลงพื้นที่ครั้งที่ 2

สัมภาษณ์สมาชิกและผู้ไม่เป็นสมาชิก

องค์กรการเงินฐานราก

ข-2-1 รายชื่อ ที่อยู่ และกลุ่ม/องค์กร ของผู้ให้สัมภาษณ์

พื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 4 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท เวลา 10.15 – 11.30 น. วันที่ 1/03/2552

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายวิเชียร สายสวรรค์	212 ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ ผลิต และกองทุนหมู่บ้าน
คุณกมล เอมอุทัย	414 ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่ 4
นางสมพิศ จิตรเอื้อตระกูล	ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่ 4
นางบุษบา นกนวล	36 ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 4
น.ส. อัมพร รุ่งศรี	429 ม.4ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 4
น.ส.ระวีวรรณ พิภขาว	206/1 ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 4
นางฉลวย อยู่เล่ห์	206 ม.4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 4

พื้นที่ศึกษา บ้านท่าทราย หมู่ที่ 1 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท เวลา 11.40 – 12.40 น. วันที่ 1/03/2552

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นางบรรจง คำขำ	174 ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกลุ่มสตรีฯ และกองทุนหมู่บ้าน (แทนสามี)
คุณสุกัญญา ปิ่นแก้ว	37 ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 1
คุณสำเนียง แก้วลาวเวียง	149/1 ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 1
คุณชะลอ ปานไม้	171 ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 1
คุณลำพึง นกเกตุ	-	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ 1
คุณปาน เอี่ยมสุภา	169 ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	ประธานกลุ่มสตรีฯ
คุณ โสภา สิงห์วิจารณ์	23 ม.1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	-	เหรียญกิตติ / เลขากลุ่มสตรีฯ

พื้นที่ศึกษา หมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลเที่ยงแท้ อําเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท เวลา 13.45 – 15.45 น. วันที่ 01/03/2552

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	เบอร์ติดต่อ	ตำแหน่ง
นายวิเชียร โพธิ์เอม	115 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
นางสุทิพ เสาเคหา	112/1 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	-
น.ส.ทองเริ่ม หวังผล	184 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	-
น.ส.รันทม เอี่ยมท่า	93 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3
สายชล พูลศิลป์	53/3 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3
นางอริสรา หยวกแก้ว	129 ม.3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3
บุญนำ ด้วงกลัด	95/1 ม.4 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4
สุรินทร์ มีฤทธิ์	47/3 ม.4 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4
ลดารัตน์ วัลดี้อม	47 ม.4 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	ไม่เป็นสมาชิกกองทุน
คำนึ่ง มีฤทธิ์	47/1 ม.4 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	-	-

ข-2-2 สรุปการสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่จังหวัดชัยนาท ครั้งที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2552

พื้นที่ศึกษา : บ้านบางกระเบื้อง หมู่ที่ 4 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2552 เวลา 10.15 – 11.30 น.

ข้อมูลสรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน

	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ 4	กองทุนหมู่บ้าน
รายที่ 1	✓	✓
รายที่ 2	✓	✓
รายที่ 3	✓	✓
รายที่ 4	✓	✓
รวม	4	4

ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4
อายุ	59	37	43	44
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 3 คน
อาชีพ	หลัก - ขายของ เสริม - ไม่มี	หลัก - ขายหมูย่าง เสริม - ไม่มี	หลัก - ทำงานในโรงน้ำดื่ม เสริม - รับจ้างล้างจานงานตะจัน	หลัก - สมาชิกสหภาพเทศบาล เสริม - เปิดร้านขายของชำ

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 130,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 50,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 360,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 10,800 – 36,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 237,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 255,600 บาท	- รายรับปีละประมาณ 75,000 – 85,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 15,000 – 70,800 บาท
การออม	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม ประมาณ 50,000 กว่าบาท - กลุ่มออมทรัพย์ฯ (เดือนละ 500 บาท)	มีเงินออม ประมาณ 10,000 บาท - กลุ่มออมทรัพย์ฯ (เดือนละ 1,100 บาท)	มีเงินออม ประมาณ 10,000 บาท - กลุ่มออมทรัพย์ฯ (เดือนละ 1,000 บาท)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าใช้จ่ายในการลงทุนค้าขาย	-	ค่าใช้จ่ายตอนบิดาป่วย (ค่าเดินทาง และ ค่าอาหาร) และค่าคอมพิวเตอร์ของลูก	-
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	- ปี 2549 กู้ออมสินมา 1 ครั้ง - กู้จากกลุ่มออมทรัพย์ฯ ครั้งละ 10,000 บาท เพื่อนำมาค้าขาย - ปัจจุบันมียอดหนี้ 30,000 บาท	- ปี 2551 กู้กลุ่มออมทรัพย์ฯ มา 1 ครั้ง (ผ่อนชำระหมดแล้ว) - ปัจจุบัน ไม่มีหนี้	- ปี 2550 กู้ 3 ครั้ง ดังนี้ → กลุ่มออมทรัพย์ (30,000) เพื่อซ่อมบ้าน → ธ.ออมสิน (30,000) เพื่อใช้จ่าย → สหกรณ์ (100,000) เพื่อซื้อมอเตอร์ไซด์และคอม - ปี 2551 กู้ กองทุนหมู่บ้าน 1 ครั้ง จำนวน 20,000 บาท เพราะเงินขาดมือ - ปัจจุบันมียอดหนี้ประมาณ 140,000 บาท	- ปี 2550 และ 2551 กู้มาปีละ 2 ครั้ง จากกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ฯ จำนวน 20,000 และ 30,000 บาท ตามลำดับ เพื่อนำไปลงทุนค้าขาย - ปัจจุบันมียอดหนี้ประมาณ 50,000 บาท

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 4 ➢ กองทุนหมู่บ้าน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ เผื่อผู้</p> <p>** แต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกันหากสามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 4 ➢ กองทุนหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 4 ➢ กองทุนหมู่บ้าน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ เห็นคนอื่นเป็นจึงอยากเป็นด้วย</p> <p>** กลุ่มออมทรัพย์ฯ ต่างจากกองทุนหมู่บ้านตรงที่ต้องฝากทุกเดือน แต่กองทุนหมู่บ้านซื้อหุ้น 100 บาทครั้งเดียว</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 4 ➢ กองทุนหมู่บ้าน <p>** กลุ่มออมทรัพย์ฯ กับกองทุนหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่มเดียวแล้ว</p> <p>** กลุ่มออมทรัพย์ฯ ต่างจากกองทุนหมู่บ้านตรงที่เป็นการออม แต่กองทุนหมู่บ้าน เป็นการกู้</p>
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่มเกือบทุกครั้ง (ใน 1 ปีกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะประชุม 4 ครั้ง) 	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้ง 	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่มปีละ 1 ครั้ง - เป็นกรรมการกลุ่ม (หน้าที่เก็บเงิน) 	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4 และ กองทุนหมู่บ้าน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปร่วมประชุมกลุ่มปีละ 2 ครั้ง - เป็นกรรมการกลุ่ม (มีหน้าที่ประสานงานกับชาวบ้าน)
ธรรมาภิบาล	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ทราบเพียงประกาศที่ติดไว้ตามบอร์ดเท่านั้น 	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการเปิดเผยและชี้แจงบัญชีอย่างชัดเจน 	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการเปิดเผยและชี้แจงบัญชีอย่างชัดเจน 	<p><u>กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 4 และ กองทุนหมู่บ้าน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการเปิดเผยและชี้แจงบัญชีอย่างชัดเจน
สวัสดิการ	สวัสดิการจากการเป็นสมาชิก อสม.	-	-	นิยาม กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เรื่องการเสียชีวิต ถ้าตายได้เงิน 5,000 บาท

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนอยู่บ้าง - สาเหตุเพราะ หาเงินไม่เก่ง - เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน (เพื่อผู้) - กลุ่มช่วยโดยให้กู้เงิน 	-	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนตามเกณฑ์ จปฐ. ประมาณ 10 คน - สาเหตุเพราะ ไม่ทำมาหากิน ดิ้นเด้า ไม่มีที่ดิน หาเช่ากินค่า - <u>ไม่เป็น</u>สมาชิกกลุ่มในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีน้อยกว่า 10% - สาเหตุเพราะ ไม่มีบ้าน รายได้น้อยกว่า 2,000 บาทต่อเดือน - ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน (เพื่อผู้) - กลุ่มช่วยโดยให้บริการสาธารณสุขประโยชน์
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตของตนเองเปลี่ยน - 3 ปีที่ผ่านมาตนเอง ได้ทำบุญมากขึ้น มีเงินออมและหนี้ลดลง 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ตนเองได้ออมเงิน - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินออมมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ตนเองเป็นหนี้มากขึ้น - หมู่บ้าน เจริญขึ้น แต่ยังคงมีนายทุนอยู่ - ชุมชนดีขึ้น คนมีงานทำ - 3ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักรใหม่ มีโอกาสได้ซื้อบ้าน/ที่ดิน/ซ่อมบ้าน และมีเงินออมมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีหนี้เพิ่มขึ้นด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ตนเองเปลี่ยน - หมู่บ้านเปลี่ยน มีสาธารณสุขประโยชน์มากขึ้น และนายทุนยังอยู่ประมาณ 5 ราย - สมาชิกในชุมชนไม่ดีขึ้น - 3ปีที่ผ่านมาตนเองมีโอกาสได้ทำบุญ มีความสบายใจ มีเพื่อน และเงินออมเพิ่มมากขึ้น

พื้นที่ศึกษา : บ้านท่าทราย หมู่ที่ 1 ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2552 เวลา 11.40 – 12.40 น.

ข้อมูลสรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน

	กลุ่มแม่บ้านผลิต แชมพู	กองทุนหมู่บ้าน	กลุ่มผลิตปุ๋ย	กลุ่มสาธิต การตลาด	กลุ่มออมทรัพย์ หมู่บ้าน	กลุ่มของคุณ ณรงค์	กลุ่มของคุณ ยุพิน
รายชื่อ 1	✓	✓	✓	✓			
รายชื่อ 2		✓					
รายชื่อ 3	✓		✓				✓
รายชื่อ 4	✓	✓	✓		✓	✓	
รวม	3	3	3	1	1	1	1

ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4
อายุ	73	40	63	57
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	1 คน (ผู้ให้สัมภาษณ์)	สมาชิก 8 คน - ทำงาน 6 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 4 คน - ต้องดูแล 1 คน	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 1 คน
อาชีพ	หลัก - ปลูกสมุนไพรขาย เสริม - ไม่มี	หลัก - ขายอาหารตามสั่ง เสริม - ไม่มี	หลัก - ทำงานในกลุ่มผลิตปุ๋ย เสริม - ไม่มี	หลัก - ทำนา (สามี) เสริม - ทำแชมพู ปลูกผัก

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	-	- รายรับปีละประมาณ 432,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 54,000 – 72,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 375,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 375,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 156,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 148,800 บาท
การออม	มีเงินออมประมาณ 9,700 บาท - กลุ่มแม่บ้าน (เดือนละ 50 บาท) - กลุ่มปฎิบัติ (เดือนละ 50 บาท)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - ธนาคารออมสิน (เดือนละ 500 – 1,000 บาท) - กองทุนหมู่บ้าน (ปีละ 150 – 200 บาท)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กลุ่มแม่บ้าน (เดือนละ 500 บาท) - กลุ่มปฎิบัติ (เดือนละ 500 บาท) - ศูนย์ผู้ประกอบการ (เดือนละ 200 บาท)	มีเงินออมประมาณ 45,000 บาท - กองทุนหมู่บ้านและออมทรัพย์หมู่บ้าน (เดือนละ 400 บาท) - กลุ่มแม่บ้าน (เดือนละ 400 บาท) - กลุ่มคุณณรงค์ (เดือนละ 200 บาท) - กลุ่มปฎิบัติ (เดือนละ 200 บาท)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าใช้จ่ายสำหรับซื้อข้าวสารมาบริโภค	ค่าวัสดุคิบบในการประกอบอาชีพ	-	ค่าใช้จ่ายในการบวชลูก และงานแต่งงานของลูก
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	ไม่มี	- ปี 2549 กู้ 2 ครั้ง จาก ธนาคารออมสินจำนวน 30,000 บาท และกองทุนหมู่บ้าน - ปี 2550 และ 2551 กู้ปีละ 1 ครั้งจาก กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 15,000 บาท เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนค้าขาย - ปัจจุบันมียอดเงินกู้ 50,000 บาท	ไม่มี	- ปี 2550 และ 2551 กู้มาปีละ 4 ครั้ง จาก กองทุนหมู่บ้าน (20,000) กลุ่มออมทรัพย์ (5,000) กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู (4,000) และกลุ่มคุณณรงค์ (5,000) - กู้เพื่อนำไปใช้จ่ายลงทุน

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู ➢ กองทุนหมู่บ้าน ➢ กลุ่มผลิตปุ๋ย ➢ กลุ่มสาธิตการตลาด <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ ทำให้มีเงินฝาก</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กองทุนหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู ➢ กลุ่มผลิตปุ๋ย ➢ กลุ่มของชุมชน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ สามีเป็นสมาชิก</p> <p>** แต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู ➢ กองทุนหมู่บ้าน ➢ กลุ่มผลิตปุ๋ย ➢ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน ➢ กลุ่มของชุมชน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ มีเงินเหลือ เลยเป็นหลายกลุ่ม</p> <p>** แต่ละกลุ่มมีการบริหารที่แตกต่างกัน</p>
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<p><u>กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้ง (ทุกวันที่ 9 ของเดือน) 	<p><u>กองทุนหมู่บ้าน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (บางครั้ง) 	<p><u>กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (5 ครั้งต่อปี) - เป็นกรรมการกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้งของทุกกลุ่มที่เป็นสมาชิก - เป็นสมาชิก - ไปร่วมประชุมกลุ่มของแต่ละกลุ่มทุกครั้ง (ประชุมทุกเดือนทุกวันที่ 5 และ 9)
ธรรมาภิบาล	<p><u>กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการเปิดเผยบัญชีกลุ่ม 	<p><u>กองทุนหมู่บ้าน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการเปิดเผยและชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน 	<p><u>กลุ่มแม่บ้านผลิตแชมพู</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการเปิดเผยและชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกกลุ่มที่เป็นสมาชิกมีการเปิดเผยและชี้แจงบัญชีกลุ่ม
สวัสดิการ	สวัสดิการผู้สูงอายุจากกลุ่มแม่บ้าน	-	-	ส่งประกันชีวิตของ ธกส. และออมสิน

พื้นที่ศึกษา : หมู่ที่ 3 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2552 เวลา 13.45 – 15.45 น.

ข้อมูลสรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน

	กองทุนหมู่บ้าน
รายชื่อ 1	✓
รายชื่อ 2	✓
รายชื่อ 3	✓
รวม	3

ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสอบถาม

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
อายุ	55	42	52
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 8 คน - ทำงาน 4 คน - ต้องดูแล 3 คน - ต่างพื้นที่ต้องส่งเสีย 1 คน	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 2 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 2 คน (มีปีที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันต้องดูแลด้วย) - มีสมาชิกต่างพื้นที่ส่งเงินมาให้ 1 คน
อาชีพ	หลัก – ทำนา ขับรถส่งนักเรียน เสริม – ทำขนมขาย	หลัก – ทำนา เสริม – ไม่มี	หลัก – ทำนา เสริม – ปลุกผักขาย
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 420,000 บาท (ไม่รวมรายได้จากอาชีพเสริม) - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 184,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 300,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 124,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 50,000 บาท

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
การออม	มีเงินออม ประมาณ 50,000 บาท - สหกรณ์สหกรณ์ 40,000 – 50,000 บาท - ซื้อประกันกับธ.ออมสิน เบี้ยประกันเดือนละ 300 บาท - ธกส. 2,500 – 3,000 บาท - ธ.กรุงไทย น้อยกว่า 1,000 บาท	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม ประมาณ 20,000 บาท - ธนาคารออมสิน ครั้งละ 5,000 บาท - กองทุนหมู่บ้าน เข้าหุ้นไป 200 บาท
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าใช้จ่ายในครอบครัว และค่าผ่อนรถเดือนละ 8,600 บาท	ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช	ค่าใช้จ่ายในการทำนา
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	- ปี 2550 กู้ 2 ครั้งจาก ธกส. จำนวน 75,000 บาท และกองทุนหมู่บ้าน - ปี 2551 กู้ 2 ครั้งจาก สหกรณ์สหกรณ์ 200,000 บาท เพื่อนำมาซื้อรถตู้ และกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน ทำนา และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับรถ - ปัจจุบันมียอดหนี้ 275,000 บาท	- ปี 2550 และ 2551 กู้กองทุนหมู่บ้านปีละ 1 ครั้ง จำนวน 12,000 และ 14,000 บาท ตามลำดับ เพื่อนำมาทำนา - ปัจจุบันมียอดหนี้ 44,000 บาท	- ปี 2550 และ 2551 กู้จากสหกรณ์การเกษตรปี ละ 1 ครั้งๆละ 20,000 บาท เพื่อนำมาซื้อปุ๋ย - ปัจจุบันมียอดหนี้ประมาณ 40,000 บาท
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	➤ กองทุนหมู่บ้าน	➤ กองทุนหมู่บ้าน	➤ กองทุนหมู่บ้าน
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - ไปร่วมประชุมกลุ่ม ** ไม่ต้องการร่วมกับกลุ่ม เพราะเคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับกลุ่ม และสามารถพึ่งตนเองได้	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (ทุกปี)	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุม - เข้าหุ้นเป็นสมาชิก

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
ธรรมาภิบาล	กองทุนหมู่บ้าน - ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม กรรมการ แจกแต่จำนวนเงินที่ต้องส่ง ไม่ แจกรายละเอียด อีกทั้งใบเสร็จก็ยังไม่ได้รับอีกด้วย	กองทุนหมู่บ้าน - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการชี้แจงไม่ค่อยชัดเจน (เข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง)	กองทุนหมู่บ้าน - ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการมีการชี้แจงบัญชีกลุ่มให้ทราบ
สวัสดิการ	กองทุนฌาปนกิจ 3 กองทุน ได้แก่ ธกส. ,สหกรณ์ และฌาปนกิจของหมู่ที่ 3	-	เป็นสมาชิกฌาปนกิจในชุมชน
คนจน	-	- ในหมู่บ้านมีคนจนไม่ถึง 10 คน - สาเหตุเพราะ ไม่มีนา อาชีพรับจ้าง - กองทุนในหมู่บ้านช่วยคนจนโดยให้กู้ แต่วงเงินต่ำ	- มีคนจนประมาณ 1 ใน 3 ของคนในหมู่บ้าน (ประมาณ 5-6 บ้าน) - สาเหตุเพราะ ไม่มีบ้านอยู่ ไม่มีบัตรประชาชน - คิดว่าคนจนไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะกลุ่มไม่ให้กู้
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	-	- การมีกลุ่มการเงินทำให้ตนเองไม่ต้องไปกู้คนอื่นมากู้กับกองทุนแทน - นายทุนเงินกู้ยังคงมีอยู่ แต่มีปริมาณน้อยลง - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น เพราะไม่ต้องกู้เงินออกระบบ - 3 ปีที่ผ่านมาเงินใช้จ่ายมากขึ้น และมีอุปกรณ์ใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพ ซึ่งมีสาเหตุมาจากราคาข้าวเพิ่มขึ้น	- การมีกลุ่มการเงินทำให้หมู่บ้านเป็นหนี้มากขึ้น - นายทุนเงินกู้ยังคงมีอยู่ - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น แต่ก็ยังเป็นหนี้มากขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมาเงินใช้จ่ายมากขึ้น มีความสบายใจ มีเพื่อน ได้ทำบุญ มากขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากการเลิกทำนา ทำให้มีเวลามากขึ้น

พื้นที่ศึกษา : หมู่ที่ 4 ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท

วันและเวลาในการสัมภาษณ์ : วันอาทิตย์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2552 เวลา 13.45 – 15.45 น.

ข้อมูลสรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน

	กองทุน SML	กองทุนหมู่บ้าน	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
รายชื่อ 1	✓	✓	
รายชื่อ 2			✓
รายชื่อ 3		✓	
รวม	1	2	1

ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสอบถาม

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
อายุ	44	33	45
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน (มีปีที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ต้องดูแลด้วย) - สมาชิกต่างพื้นที่ต้องส่งเสีย 2 คน
อาชีพ	หลัก - รับเหมาทาสีบ้าน เสริม - ช่วยน้องทำสวน	หลัก - รับเหมาทาสีบ้าน เสริม - ไม่มี	หลัก - รับจ้างทั่วไป เสริม - ไม่มี
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับแต่ละปีไม่แน่นอน แต่ตกประมาณเดือน ละ 10,000 – 20,000 บาท)	- รายได้เดือนละประมาณ 3,000 บาท	- รายรับวันละ 150 บาท
การออม	มีเงินออม ประมาณ 20,000 – 30,000 บาท (ให้ ลูกที่กรุงเทพเป็นผู้ฝากให้)	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม ประมาณ 6,000 บาท - กองทุนหมู่บ้าน ปีละ 600 บาท

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าใช้จ่ายในครอบครัว	-	-
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	- ปี 2550 และ 2551 กู้กองทุนหมู่บ้านปีละ 1 ครั้ง จำนวน 10,000 และ 14,000 บาท ตามลำดับ - กู้ SML อีก 10,000 บาท - ปัจจุบันมียอดหนี้ 24,000 บาท	-	- ปี 2550 และ 2551 กู้ปีละ 2 ครั้ง จากกองทุน หมู่บ้าน และกองทุนของ ธ.ออมสิน จำนวน 12,000 และ 10,000 บาท ตามลำดับ - ปี 2552 กู้ 2 ครั้งจากแหล่งเดิมแต่เพิ่มวงเงิน กู้ของกองทุนหมู่บ้านเป็น 13,500 บาท - กู้เพื่อนำไปเลี้ยงไก่ ทำนา - ปัจจุบันมียอดหนี้ 23,500 บาท
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	➤ กองทุนหมู่บ้าน ➤ กองทุน SML	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	➤ กองทุนหมู่บ้าน
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (ประมาณ 80%)	-	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (ปีละ 2 ครั้ง)
ธรรมาภิบาล	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการชี้แจงไม่ค่อย ละเอียด	-	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการชี้แจง บางครั้งไม่เข้าใจ
สวัสดิการ	- เป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจในหมู่บ้าน	-	- เป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจในหมู่บ้าน
คนจน	- มีคนจนในหมู่บ้าน - สาเหตุเพราะ โอกาสในชุมชนน้อย และ ไม่มี ที่ดินทำกิน - คนจนโดยส่วนใหญ่ไม่น่าจะเป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะไม่มีเงินมาส่งคืนเงินกู้ - กองทุนในหมู่บ้านมีช่วยคนจนบ้าง	-	- ในหมู่บ้านมีคนจนประมาณ 30% - สาเหตุเพราะ ลูกๆ ไม่ได้ส่ง หรือลูกเสียชีวิต หมดแล้ว - คิดว่าคนจนไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะมี อายุมาก - กองทุนในหมู่บ้านช่วยเหลือคนจน โดยทำ ศพให้ ทำถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน และซื้อโต๊ะ

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ตนเองได้พบปะกับผู้อื่นมากขึ้น - หมู่บ้านมีเงินมาหมุนมากขึ้น โดยที่นายทุนเงินกู้ไม่มีแล้ว - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น เพราะมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน - ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีหนี้เพิ่มขึ้น แต่ตนเองก็มีเงินใช้จ่าย อุปกรณ์ใหม่ๆ ความสบายใจในด้านต่างๆ และเงินออมมากขึ้นด้วย ซึ่งมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจาก กองทุนหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนไป คือ ชาวบ้าน ได้กู้ โดยนายทุนเงินกู้ไม่มี - แต่ในด้านของสมาชิกในชุมชนไม่แน่นอน เพราะบางคนกู้เงินแล้วไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้น เพราะได้กู้เงินมาลงทุน - หมู่บ้านไม่เปลี่ยน ยังคงมีนายทุนเงินกู้เหมือนเดิม - สมาชิกในชุมชนไม่ดีขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมา มีสิ่งอำนวยความสะดวก ความสบายใจ และเพื่อนมากขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากการกู้เงินมา

ข-2-3 ข้อค้นพบเบื้องต้น และข้อสังเกตของนักวิจัยจากการลงพื้นที่จังหวัดชัยนาท ครั้งที่ 2
วันอาทิตย์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2552

อ.ปัทมาวดี, อ.วีรบูรณ์ และอ.สุกานดา

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

- เป็นการสัมภาษณ์ผู้เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน

ภาคเช้า

- กองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ 4 เทศบาลตำบลบางหลวง อ.สรรพยา 6 ราย
- กลุ่มแม่บ้านทำทราย และกลุ่มออมทรัพย์บ้านทำทราย หมู่ 1 ตำบลบางหลวง อ.สรรพยา 6 ราย

ภาคบ่าย

- หมู่ 3 ตำบลเที่ยงแท้ อ.ท่าระบาด
- หมู่ 1, 4 ตำบลเที่ยงแท้ อ.ท่าระบาด
- กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง

ประเด็นตรวจสอบ

- ความเป็นอยู่ พฤติกรรมการกู้ยืม ความเข้าใจต่อสวัสดิการ ผลของกลุ่มการเงินชุมชน (ระดับปัจเจก และระดับชุมชน)

ข้อค้นพบเบื้องต้น

- ผู้ไม่กู้
 - เพราะไม่จำเป็นต้องมีการลงทุนใหม่ มีรายได้สม่ำเสมอ เป็นรายวันพอที่จะมีเงินหมุนเวียนเพื่อการซื้อมาขายไปเป็นวันๆ มักเป็นคนขยัน (ได้แก่ คนเก็บขยะ ปลุกและจำหน่ายพืชผักหลายอย่าง คนขายหมู)
 - เป็นแม่บ้าน ไม่มีรายได้ ไม่หาอาชีพเสริมแต่มีคนส่งเงินมาให้ใช้ กินอยู่อย่างพอเพียง ไม่อยากเป็นหนี้ ไม่กล้าก่อหนี้
 - ไม่เป็นสมาชิกเพราะไม่อยากกู้ ชาวบ้านคนนี้เข้าใจว่า การเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านคือการเข้าไปเพื่อขอกู้ ไม่ได้มองว่า สามารถเข้าไปออมโดยไม่กู้ก็ได้
 - เป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้ประจำซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายรายการหลักเกี่ยวกับการศึกษาของลูก
- ผู้เคยกู้ แต่ปัจจุบันไม่กู้
 - มีฐานะ เคยกู้เพื่อลงทุนในกิจการส่วนตัว โดยกู้กองทุนหมู่บ้านและกู้ธนาคาร
- แบบสอบถามเน้นเรื่องการกู้ การออม แต่แท้จริงแล้วจะพบว่า มีการเป็นหนี้ลักษณะอื่นๆ ที่ชาวบ้านไม่นิยามว่า “กู้” คือ
 - เงินผ่อน เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์
 - เงินยืม พบแทบทุกรายที่สัมภาษณ์ เป็นการยืมจากญาติ พี่น้อง ไม่คิดดอกเบี้ย เพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น หรือเพื่อชำระค่างวดกองทุนหมู่บ้าน

- ซื่อเชื่อ เช่น รับประทานยาจากพ่อค้า แล้วค่อยคืนเมื่อได้ผลผลิต
- ผลของกองทุนหมู่บ้าน
 - วงเงินกู้ 20,000 บาท ไม่เพียงพอสำหรับการทำนา การลงทุนทำสวน การประกอบกิจการส่วนตัว บางอย่าง (แต่เพียงพอสำหรับแก้ปัญหาการขาดสภาพคล่อง เช่น เมื่อมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษา แต่ยังขายข้าวไม่ได้)
 - คนจนเข้าไม่ถึงกองทุนหมู่บ้าน
 - ไม่พบผลต่อการออม การลงทุนใหม่ หรืออาชีพใหม่
 - ในแง่ปัจเจก กองทุนหมู่บ้าน จะช่วยได้เพียงแค่เงินรอบแรก 20,000 บาท หลังจากนั้นจะเป็นการผ่อนคืนแล้วกู้ใหม่ หมุนไปเรื่อยๆ ไม่ได้ช่วยอะไร กล่าวคือ ในการคืนเงิน จะใช้วิธียืมคนรู้จักมาคืน คืนแล้วก็กู้ใหม่ แล้วเอาเงินกู้ใหม่ไปคืนคนที่ยืมมา ภาระที่แท้จริง คือ การส่งเงินดอกเบี้ย
 - ในแง่ชุมชน ไม่เห็นว่าจะมีอะไรดีขึ้น หมู่บ้านจะวนเวียนในช่วงส่งเงินคืน
 - นายทุนในหมู่บ้านไม่ได้ลดลง การกู้ยืมยังเป็นลักษณะว่า กู้ยืมใครก็กู้ยืมคนนั้นอยู่ตามเดิม
 - ผู้นำได้ประโยชน์มากกว่า
 - กติกาไม่เป็นไปตามระเบียบ และเอื้อพวกพ้อง เริ่มต้นอาจปฏิบัติตามกฎ แต่ต่อไป ผู้บริหารชุดเดิมจะเริ่มปฏิบัติที่ต่างจากกติกากลาง
 - กรรมการได้สิทธิ์ดีกว่าสมาชิก โดยเฉพาะในการกู้ยืมเงินบัญชีสาม (เงินกู้จากออมสิน หรือ กรุงไทย หรือ ธกส.)
 - สมาชิกมีภาระในการหาเงินต้นและดอกเบี้ยมาส่งคืน แต่กรรมการไม่ต้องมีภาระในการหาเงินต้นมาส่งคืน เช่น สมาชิกจะเร่งหาเงินคืน เมื่อกรรมการรับเงินจากสมาชิก (นาย ก.) แล้วกรรมการก็เอาเงินนาย ก. ส่งคืนกลุ่มในนามของตัวเองก่อน จากนั้นจึงกู้ใหม่ แล้วเอาเงินกู้ใหม่ส่งคืนกลุ่มว่าเป็นเงินคืนจากนาย ก.
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (หมู่ 4 เทศบาลตำบลบางหลวง และ บ้านท่าทราย)
 - กลุ่มออมทรัพย์หมู่ 4 ในเทศบาลตำบล กิดดอกเบี้ยเงินกู้สูง (ร้อยละ 12 ต่อปี ..) ชาวบ้าน 3 รายที่พบจะเข้ามาออม (หวังจะได้รับเงินปันผล) โดยไม่ขอกู้ และสามารถเพิ่มเงินออมได้จาก 200 บาทต่อเดือนในปีแรก เป็น 500 บาทต่อเดือนในปีที่ 4 (ออมเพิ่มปีละ 100 บาทต่อเดือน)
 - กลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าทราย เป็นตัวอย่างของกลุ่มการผลิตซึ่งประสบความสำเร็จช่วยเพิ่มรายได้และเพิ่มศักยภาพในการออมให้สมาชิก
 - กลุ่มแม่บ้านท่าทรายมีการผลิตแฮมหมูและอื่นๆ สมาชิกส่วนหนึ่งจะเป็นสมาชิกกลุ่มการผลิตซึ่งสามารถมีรายได้จากวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ ประมาณ 5000 บาทต่อเดือน
 - สมาชิกที่สัมภาษณ์คนหนึ่ง ไม่ได้เข้ากลุ่มการผลิต แต่จะปลูกว่านและอัญชัญส่งให้แก่กลุ่ม ทำให้ตัวเองมีรายได้เพิ่มขึ้น และออมได้เพิ่มขึ้น

- สวัสดิการ
 - พบว่า หลายคนไม่เข้าใจคำว่า “สวัสดิการ”
 - กองทุนหมู่บ้านไม่เน้นและไม่มีผลด้านสวัสดิการ
 - การใช้ คำว่า “สวัสดิการกรรมการ” เพื่อตอบแทนให้แก่ผู้มาทำงานให้กลุ่ม ทำให้สมาชิกเข้าใจผิดว่า กรรมการได้สิทธิพิเศษ หรือ การที่กรรมการกู้ยืมบัญชีสามได้มากกว่า (เพราะเป็นคนไปลงนามค้าประกันเงินกู้มา) ทำให้สมาชิกเข้าใจว่า กรรมการได้สิทธิพิเศษ เหล่านี้สะท้อนปัญหาการสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกรรมการและสมาชิก คิดในทางกลับกัน หากไม่มีกองทุนหมู่บ้าน AAA กรรมการเหล่านั้นจะมีสิทธิกู้ยืมจากธนาคาร โดยไม่ใช่หลักทรัพย์ค้ำประกันหรือไม่

ข้อสังเกต

- เกี่ยวกับแบบสอบถาม
 - ควรใช้เวลาในการสัมภาษณ์ ปรับเพิ่มรายละเอียดในหน้าแรก เพื่อให้เข้าใจความเป็นอยู่ของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ชัดเจน โดยเฉพาะ ความเป็น “ครอบครัว” และการตัดสินใจใช้จ่ายเพื่อเป้าหมายสวัสดิการระดับครัวเรือน
 - เพิ่มประเด็น เงินผ่อน เงินยืม และซื้อเชื่อ
- เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง
 - การสัมภาษณ์ครั้งนี้ไม่ได้เน้น “ปริมาณ” หรือ จำนวนตัวอย่าง แต่ควรได้ตัวอย่างที่หลากหลาย (แต่หากจำนวนน้อยก็ทำให้ไม่หลากหลาย) ประสพการณ์ชันษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างยังไม่หลากหลายเท่าที่ควร เช่น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
 - การใช้วิธีเชิญผู้สัมภาษณ์มาที่กลุ่ม ก็จะได้เฉพาะสมาชิกที่ดีที่ให้ความร่วมมือ การลงไปสัมภาษณ์ตามบ้านโดยผู้วิจัยจะได้สมาชิกที่หลากหลายกว่า และได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิก แต่ก็ใช้เวลามากกว่า ในการหาคนสัมภาษณ์ รวมถึงการเดินทาง จุดนัดหมายของนักวิจัย
 - การสัมภาษณ์หนึ่งต่อหนึ่ง (นักวิจัยหนึ่งคน ชาวบ้านหนึ่งคน) ไม่มีปัญหาเพราะนักวิจัยมีประสบการณ์ในการสัมภาษณ์
- ชาวบ้านที่มีอาชีพเป็นชาวนาอย่างเดียว ถึงจะทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง แต่รายได้เท่ากับไปรับจ้าง เนื่องจากต้นทุนการผลิตของการทำนาสมัยใหม่สูงมาก (ดู สายชล พูนสิน ผู้ให้สัมภาษณ์ ม.3 ต.เที่ยงแท้)
- การศึกษาเป็นค่าใช้จ่ายที่สำคัญของชาวบ้าน
- ชาวบ้านบางคนมีความสามารถในการหมุนเงินดีมาก (ดู บุษบา นกนวล ผู้ให้สัมภาษณ์ ม.4 ต.บางหลวง)
- การไร่ที่ทำกินคือตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการเป็นคนจน
- ชาวนาในการผลิตสมัยใหม่มีต้นทุนสูง การทำนาปีละ 2 – 3 ครั้ง และ การเช่าที่ทำนาเพิ่มขึ้นแม้จะเป็นการเพิ่มรายได้จากผลผลิต แต่ก็ทำให้ชาวนามีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น แต่ชาวนาก็ไม่มีอะไรช่วยประกันความเสี่ยง

ข-3

การลงพื้นที่ครั้งที่ 3

ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด

ข-3-1 รายชื่อ ที่อยู่ และกลุ่ม/องค์กร ของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด

ณ เทศบาลตำบลสรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท วันเสาร์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2552 เวลา 09.30 น. – 15.30 น.

ชื่อ – สกุล	กองทุน	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
น.ส.สมหมาย พันธุ์หนอย	กลุ่มสัจจะฯ ต.สรรพยา	-	กรรมการ
นางสมหมาย กฤษณ์มพัก	กลุ่มสัจจะฯ ต.สรรพยา	-	กรรมการ
น.ส.นฤมล แซ่เต้า	กลุ่มสัจจะฯ ต.สรรพยา	-	กรรมการ
นายขจร หาญล้ำวง	กลุ่มสัจจะฯ ต.สรรพยา	-	ประธาน
นางจำรูญ สัจข์ประเสริฐ	กลุ่มสัจจะฯ ต.สรรพยา	-	กรรมการ
นายเดชา พลนิกร	กลุ่มสัจจะฯ ต.สรรพยา	-	ที่ปรึกษา
นางสุรีย์ คีวัน	กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ม.1 ต.บางหลวง	-	กรรมการ
นางปาน เอี่ยมสุภา	กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ม.1 ต.บางหลวง	-	ประธาน
นางโสภา สิงห์วิจารณ์	กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าทราย ม.1 ต.บางหลวง	-	เหรัญญิก
นายบุญธรรม เดชคุ้ม	กองทุนหมู่บ้าน บ้านสวนลำไย ต.บางหลวง	-	ประธาน
น.ส.จรินทร์ แป้นขาว	กองทุนหมู่บ้าน บ้านบางกระบือ ม.4 ต.บางหลวง	-	เหรัญญิก
นายวิเชียร สายสวรรค์	กองทุนหมู่บ้าน บ้านบางกระบือ ม.4 ต.บางหลวง	-	ประธาน
นายชวน เซาร์เลิศ	กองทุนหมู่บ้าน ม.1 ต.เที่ยงแท้	-	ประธาน
นายมณฑล เทศทัฬ	กองทุนหมู่บ้าน ม.1 ต.เที่ยงแท้	-	เลขานุการ
นายโพธิ์ มากสง	กองทุนหมู่บ้าน ม.1 ต.เที่ยงแท้	-	-
นายวิเชษฐ ังศิริ	กองทุนหมู่บ้าน ม.3 ต.สรรพยา	-	กรรมการ

ชื่อ – สกุล	กองทุน	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายนิคม เลิศหจิม	กองทุนหมู่บ้าน ม.3 ต.เที่ยงแท้	-	เหรียญก
นายสมาน กล้อยกลิ้ง	กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4 ต.เที่ยงแท้	-	รองประธาน
นายชานนท์ เกตุน้อย	กองทุนหมู่บ้าน ม. 4 ต.เที่ยงแท้	-	กรรมการ
นายไชโย พันธุ์เมือง	กองทุนหมู่บ้าน ม.7 ต.เที่ยงแท้	-	รองประธาน
นายฉลอง สีป่า	กองทุนหมู่บ้าน ม.8 ต.เที่ยงแท้	-	ประธานกองทุน
นายสุรชัย เก่งกลีกิจ	กองทุนหมู่บ้าน ม.10 ต.เที่ยงแท้	-	ประธานกองทุน
นายไพบุลย์ รัถอยู่	กลุ่มออมทรัพย์เกษตร ต.สรรพยา	-	กรรมการ
ศิริไพร เฟ็งนัม	กลุ่มออมทรัพย์เกษตร ต.สรรพยา	-	-
นางบุปผา นิเทียม	กลุ่มออมทรัพย์เกษตร ต.สรรพยา	-	-
นางมาลี อิมปาน	กลุ่มออมทรัพย์เกษตร ต.สรรพยา	-	-
อุไรวรรณ แจ็งเนียม	กลุ่มออมทรัพย์เกษตร ต.สรรพยา	-	-

ข-3-2 กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด

ณ เทศบาลตำบลสรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท วันเสาร์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2552 เวลา 09.30 น. – 15.30 น.

แผนปฏิบัติการจัดเวทีวันที่ 4 เมษายน 2552

เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ / ผู้รับผิดชอบ
9.00-9.15	นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลสรรพยากล่าวต้อนรับ		
9.30-10.15	- ทีมวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวันนี้ - แนะนำ ตัว - ทีมวิจัยให้ข้อสังเกต ใน 2 ประเด็น 1. องค์การการเงินชุมชน กับ วิถีชีวิต 2. การบริหารจัดการ - แลกเปลี่ยนกับผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อตรวจสอบและเสริม ความสมบูรณ์ของมุมมอง	อุปกรณ์ และ share ข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน	กลุ่มใหญ่ นั่งล้อมวงแลกเปลี่ยน หากต้องใช้ powerpoint ต้องเตรียมเครื่องฉาย อ.ปัทมาวดี ดำเนินรายการ
10.15-10.30	แบ่งกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม	หาตัวชี้วัดของชาวบ้าน	● เข้ากลุ่มย่อย ลงทะเบียน
10.30-11.30	โจทย์สำหรับการทำงานในกลุ่มย่อย: จากข้อมูลข้างต้น กลุ่ม ของท่านคิดว่า ควรมี ตัวชี้วัดที่สำคัญๆ อะไรบ้าง เพื่อนำมาใช้ เป็นเครื่องมือในการกำกับ หรือช่วยให้ กองทุนบรรลุเป้าหมาย 1. ท่านมีความกังวล หรือมีความห่วงใย ในเรื่องใดบ้าง ต่อ กองทุน / สถาบันการเงิน ของท่าน คนจนเป็นห่วงไหม 2. จะรู้ได้อย่างไร จัดการอย่างไร มีข้อมูลอะไรบ้าง		● มีวิทยากรหลัก 1 ทำหน้าที่ให้โจทย์ และดำเนินการแลกเปลี่ยน จนจบ (หมู) ● มีวิทยากรประจำกลุ่มย่อยช่วยกระตุ้นให้ กก.แต่ละท่านคิดและเขียนให้ ครอบคลุมทั้งมิติการเงินและสังคม / สอบทานสิ่งที่เขียนว่า ตรงกับสิ่งที่คิด หรือไม่ กลุ่มแรก : อ.ปัทมาวดี + อ.สุณี + อ.สร้อยมาศ กลุ่มสอง : อ.วีรบูรณ์ + อ.สุกานดา + อ.อภิชาติ

			<ul style="list-style-type: none"> • ในกลุ่มย่อย กรรมการแต่ละกองทุน (เชิญมา 2 ท่านต่อ 1 กองทุน ให้ถือว่า 1 กองทุน 1 เสียง) เขียน ใ้บัตรคำกองทุนละ 3 บัตรคำ โดย 1 บัตรคำ ต่อ 1 ความห่วงใย / ความกังวลที่มีต่อกองทุน • พยายามดึงความคิดออกมาให้เป็นรูปธรรมในการชี้วัดให้มากที่สุด 																								
11.30-12.00	นำเสนอผลของกลุ่มย่อย	ผสมตัวชี้วัด จาก 2 ทาง	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ ชาวบ้านแต่ละกลุ่มนำเสนอ ผลของกลุ่มย่อย <table border="1"> <thead> <tr> <th>กลุ่ม 1</th> <th>กลุ่ม 2</th> <th>กลุ่ม 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3																					
กลุ่ม 1	กลุ่ม 2			กลุ่ม 3																							
12.00-13.00	รับประทานอาหารกลางวัน ทีมวิจัยจัดระเบียบข้อเสนอบัตรคำให้เป็นกลุ่มก้อน เป็นตัวชี้วัดรวม																										
13.00-14.00	- จัดลำดับ (ranking) ตัวชี้วัดที่เหมาะสมสำหรับ กองทุนแต่ละแห่ง (เหมาะสม หมายถึง สำคัญและ) - อภิปรายว่าเก็บข้อมูลได้หรือไม่	เลือกตัวชี้วัดที่ “เหมาะสม” สำหรับแต่ละกองทุน	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ กรรมการแต่ละท่าน ให้นำหนักกับตัวชี้วัดที่ตัวเองคิดว่าเหมาะสมกับกองทุน และ บริบทของชุมชนตัวเอง โดยใช้สติ๊กเกอร์สี ในการให้นำหนัก (กรรมการ 1 ท่าน ให้ สติ๊กเกอร์ 3 อัน) <table border="1"> <thead> <tr> <th>ตัวชี้วัดรวม</th> <th>กลุ่ม 1</th> <th>กลุ่ม 2</th> <th>กลุ่ม 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>4)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <ul style="list-style-type: none"> • เมื่อได้ตัวชี้วัดแล้ว ก็สรุป ของแต่ละกลุ่มอีกรอบ ถึง ความเป็นไปได้ที่จะเก็บข้อมูล 	ตัวชี้วัดรวม	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	1)				2)				3)				4)						
ตัวชี้วัดรวม	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3																								
1)																											
2)																											
3)																											
4)																											
.....																											
14.00-15.00	- กลุ่มอาสาสมัครทดลองประเมินตนเองด้วยข้อมูลที่นำมาด้วย อภิปราย		กลุ่มอาสาสมัครทดลองคำนวณตัวชี้วัด วิเคราะห์และเปรียบเทียบผลร่วมกับนักวิจัย																								
15.00-15.30	- สรุปและชี้แจงแนวทางการดำเนินงานต่อไป		อ.ปัท สรุปภาพรวม และชี้แจงแนวทางการดำเนินงานต่อไป																								

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด⁴

ณ เทศบาลตำบลสรรพพยา อ.สรรพพยา จ.ชัยนาท วันเสาร์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2552

ข้อมูลกลุ่มย่อยที่ 1

ผู้เข้าร่วม - กองทุนสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเองเทศบาลตำบลสรรพพยา
- กองทุนหมู่บ้านท่าทราย ต.บางหลวง อ.สรรพพยา
- กองทุนหมู่บ้านสวนลำไย ต.บางหลวง อ.สรรพพยา
- กองทุนหมู่บ้านบางกระเบื้อง ต.บางหลวง อ.สรรพพยา | นักวิจัยและผู้ช่วย | - รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกี
- อ.สฤณี อาชวานันทกุล
- อ.สร้อยมาศ รุ่งมณี
- นายพลวิชญ์ ทรัพย์ศรีสัตยชัย | เวลา 10.30 – 11.30 น. |
|---|---------------------------|---|-----------------------|

ข้อก้งวล	รู้ได้อย่างไรว่าเกิดปัญหา	การแก้ปัญหา
1. ปล่อยกั้แล้วกั้ไม่ได้คึ้น / ขาดแนวทางการทวงคึ้น (3)	- สมาชิกกั้ยั้เดียว กั้หลายกองทุน / หมุนเวียน	- ลดวงเงินที่ใ้กั้ (ผู้กั้คึ้นเพราะเกรงใจกรรมการ), ใ้สั้คึมคึ้คตาม ถั้คั้คึมยั้งใ้คึ้เงินคึ้นไม่ครบ
	- กั้แล้วยั้ย	- คนคั้ประกั้นรับคึ้คชอบ, กรรมการรับคึ้คชอบ (คั้คึมอยู่ใ้คึ้เพราะสมาชิกที่คึ้มีมากกว่า)
	- คึ้คว่าเป็นเงินหลวง	- ทำความเข้าใจ
	- ใ้เงินคึ้คประเภท / กั้คึ้นจ้คเป็น เช่น มือถึ้อ	
	- ประมาณ 2 รายจาก 200 คน	
2. ไม่มีบุคคลากรสึ้บทอด (1)	- เลือ้คแต่คนเก่า คนใหม่ไม่อยั้คเข้า (เพราะคึ้คต้องรับคึ้คชอบเงิน + คึ้คต้องเสียเวลามากในคั้การบริหารจ้คคการ + คึ้คต้องทำบัญญัติและเอกสารต้งยั้ค)	- ต้งผู้ชั้คช่วยงานเป็นคั้คั้งคราว

⁴ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัดใ้แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 2 กลุ่ม โดยนักวิจัย 2 ชุค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสั้คกั้ข้อก้งวล/ปัญหาของแต่ละกลุ่มออกมา แล้วจ้คนำข้อมูลที่ใ้คั้มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวชี้วัดที่นักวิจัยเสนอ

	ข้อกังวล	รู้ได้อย่างไรว่าเกิดปัญหา	การแก้ปัญหา
3.	คณะกรรมการใหม่อาจคิดพลาด (2)	- กรรมการใหม่ให้ประโยชน์แก่พรรคพวก ให้พรรคพวกกู้มาก ผู้กู้ไม่ได้อยากเปลี่ยนกรรมการ	- การมีหัวเรือที่ดี ทำให้คนใหม่อาจอยากเข้ามาร่วม
4.	คนกู้ใช้เงินไม่ตรงวัตถุประสงค์ (1)	- ระบุวัตถุประสงค์ซ้ำๆ และไม่นำไปใช้ได้ - 2 - 3 คนใน 100 คน ส่วนใหญ่ทำนาจึงกู้ไปใช้ประโยชน์จริง	- กรรมการกระจายอยู่ในหมู่บ้าน เป็นหูเป็นตา - ทำตามอดข้างหนึ่ง - ท้วงติง , ไม่ให้กรรมการค้ำ / ทำความเข้าใจความรับผิดชอบของผู้ค้ำ
5.	เป็นหนี้หมุนเวียน (1)	- เกือบ 100%	-
6.	สมาชิกต้องการกู้ยืมอย่างเดียว (1)	- ไม่บังคับ - ไม่ออม - แต่ก็ไม่มีปัญหาการขาดส่งเงินออม เพราะหากขาดจะไม่ได้ปันผล	-
7.	ผู้สูงอายุอยากเป็นสมาชิกเพื่อหวังผลประโยชน์ (1) → (เทศบาลสรรพยา) - ฌาปนกิจ (จ่ายวันละ 1 บาท ครบ 180 วัน ได้รับ 2,500 บาท เมื่อเสียชีวิต) - รักษาพยาบาล (100 บาทต่อคืน)	- ดูจากใบสมัคร (อายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป) - เฉลี่ยสัดส่วนทุกวัยพอๆ กัน	- ให้ผู้สูงอายุสมัครคู่กับเด็ก / คนวัยทำงาน
8.	กลัวเงินกองทุนหมด	-	- ผลกำไร 20% ตั้งเป็นเงินประกันความเสี่ยง - ให้คู่สมรสเซ็นยินยอม / ค้ำประกัน - ถ้าสะสมกองทุนได้ประมาณ 2 ล้าน จึงจะปล่อยกู้ (เทศบาลสรรพยา) - ฝากเงินสัจจะให้คนด้อยโอกาส 30 บาทต่อเดือน x 70 คน (3 หมู่บ้าน 8 ชุมชน / จากการทำประชามติ) → (นาทราย) - สาธารณประโยชน์ 20% เพิ่มขึ้นเป็น 40% จากการทำประชามติ → (นาทราย) - ผู้สูงอายุไม่ควรเป็นผู้ค้ำประกัน แต่อาจเป็นผู้กู้ - เพิ่มค่าหุ้น (จ่ายปีละครั้ง) เพื่อเพิ่มการออม เมื่อครบปีจึงจะให้ถอนได้ - เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน - ตำบล 200 x 7 กองทุน - อำเภอ 200 x 55 กองทุน, - จังหวัด 100 x 500 กองทุน

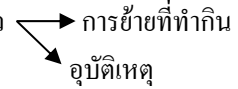
ข้อมูลกลุ่มย่อยที่ 2

ผู้เข้าร่วม - กองทุนหมู่บ้าน ม.1, ม.3, ม.4, ม.7, ม.8 และ ม.10
ตำบลเที่ยงแท้
- กลุ่มออมทรัพย์เกษตรตำบลสรรพยา

นักวิจัยและผู้ช่วย

- ผศ.ดร.อภิชาติ สถิตนิรามัย
- ผศ.ดร.สุกานดา ลูวิศ
- อ.วีรบูรณ์ วิจารณ์วิทกุล
- นายวรุตม์ วรดิถี

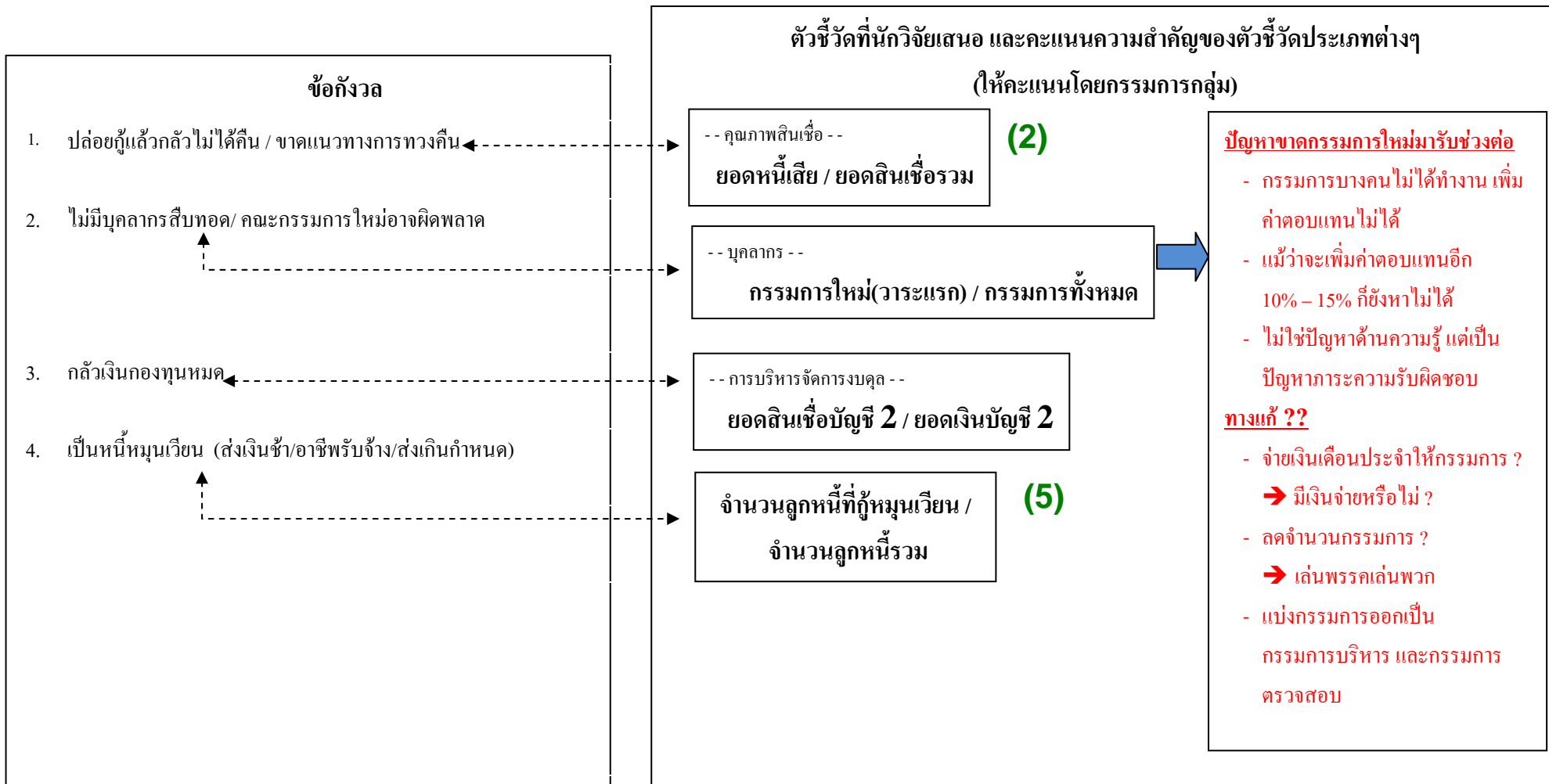
เวลา 10.30 – 11.30 น.

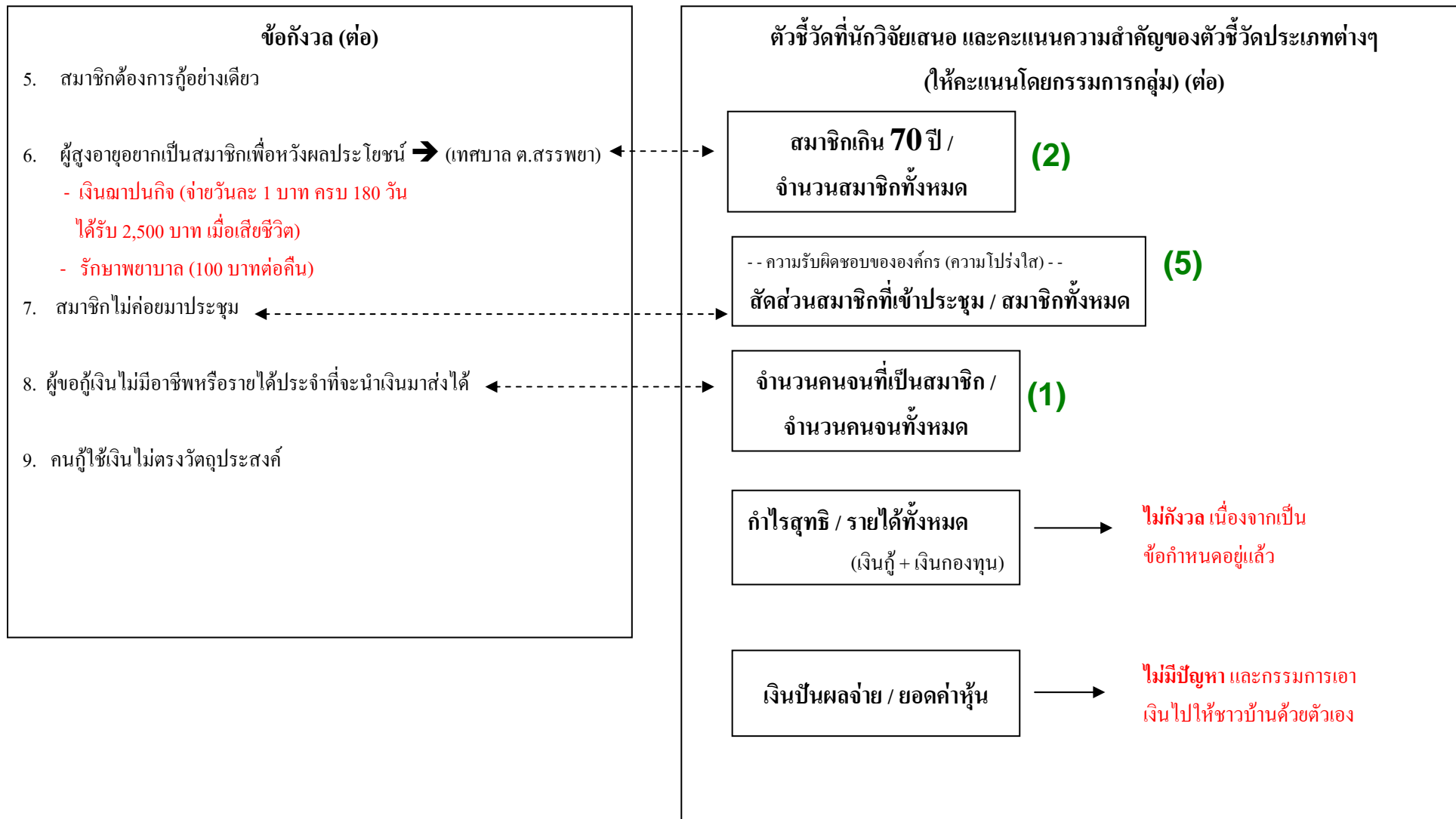
ข้อกังวล / ปัญหา	รู้ได้อย่างไรว่ามีปัญหาเกิดขึ้น	รายละเอียดเพิ่มเติม
1. การชำระคืนเงินกู้ - กลัวเป็นหนี้เสีย - ชำระเงินคืนครบหรือไม่ - ชำระคืนได้ตรงเวลาหรือไม่	1. ดูจากสถานการณ์ในชีวิตของผู้กู้ เช่น - อาชีพ - ครอบครัว 2. ดูว่าผู้กู้ไปกู้จากที่อื่นมาใช้คืนหรือไม่ 3. ผู้กู้ที่มีปัญหาคิดเป็น 10% ของผู้กู้ทั้งหมด (กรรมการรายหนึ่ง กล่าวว่า ผู้กู้ที่มีปัญหาเพียงรายเดียวก็ทำให้กองทุนมีปัญหาแล้ว)	- ผู้กู้บางส่วนมีการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์
2. ความไม่เท่าเทียมกันของวงเงินกู้ และ กล่าวว่ากองทุนจะมีเงินไม่พอให้กู้	ผู้กู้รายใหม่ไม่ได้กู้ หรือได้กู้ในวงเงินที่ต่ำ	- กรรมการให้ข้อมูลว่า ปัญหานี้เกิดมาจากกองทุนมีความจำเป็นที่จะต้องปล่อยกู้ให้กับผู้กู้รายเก่าในวงเงินที่เท่าเดิมหรือสูงขึ้น (ส่วนใหญ่จะได้กู้ในวงเงินสูงสุด 20,000 บาท) ทำให้วงเงินที่จะนำไปปล่อยกู้ให้ผู้กู้รายใหม่มีน้อย

ข้อกังวล / ปัญหา	รู้ได้อย่างไรว่ามีปัญหาเกิดขึ้น	รายละเอียดเพิ่มเติม
3. ด้านการบริหารจัดการ <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการหายาก - กรรมการมีความรู้^{น้อย} (โดยเฉพาะด้านบัญชี) - กรรมการชุดใหม่ขาดความรู้ในการบริหาร 	-	สาเหตุ <ul style="list-style-type: none"> - คนเก่งๆ ในชุมชนไม่อยากเข้ามาเป็นกรรมการ - การจัดทำบัญชีมีความยุ่งยากเกินไป การแก้ไข <ul style="list-style-type: none"> - จัดทำระบบบัญชีให้ง่าย - การเปลี่ยนกรรมการใหม่ ในจำนวนกรรมการ 9 คน ควรเป็นกรรมการเก่า 4 คน
4. ควรใช้กฎเกณฑ์อะไรในการปล่อยกู้ให้ผู้ที่มีรายได้น้อย / ไม่มีอาชีพ หรือรายได้ประจำ	-	-
5. ก้าวชาวบ้านเป็นหนี้ผูกพัน และมีหนี้เพิ่มขึ้น โดยที่ทรัพย์สินไม่เพิ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนเงินกู้ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละครั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้กู้ที่หลังจากส่งคืนเงินกู้แล้วไม่กู้ต่อ หรือขอู้ในวงเงินที่ลดลงมีประมาณ 2% เท่านั้น

กิจกรรมเวทีประชุมปฏิบัติการรวม: สรุปข้อกังวล ตัวชี้วัดที่นักวิจัยเสนอ และตัวอย่างการคำนวณ

ข้อกังวล และตัวชี้วัดที่นักวิจัยเสนอ

ตัวอย่างการคำนวณตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ทำทนาย	เที่ยงแท้	บางกระเบื้อง	สวนลำไย
1. จำนวนลูกหนี้ที่กู้ยืมเงิน / จำนวนลูกหนี้รวม	~20 (ลำขาบ) / 79	~35 (ส่งช้า) / 111	~20 / 68	N.A.
	25.3%	31.5%	29.4%	N.A.
2. สัดส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / สมาชิกทั้งหมด	ผู้ที่ไม่มาประชุมกลุ่มจะไม่ได้รับการปันผล			ผู้ที่ไม่มาประชุมจะถูกตัด วงเงิน
	75 / 196	95 / 167	40 / 253	100 / 160
	38%	56%	17%	62%

**ข-3-4 ข้อสังเกตของนักวิจัยจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด
ณ เทศบาลตำบลสรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท วันเสาร์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2552**

อ.ปัทมาวดี และอ.วิโรจน์

- จำนวนผู้เข้าร่วม 21 คน ในจำนวนนี้เป็นตัวแทนกลุ่มเพียง 6 กลุ่ม บางกลุ่มมามากถึง 6 คน (จากที่ตกลงกับผู้ประสานงานว่า เชิญกองทุนหมู่บ้านทุกกลุ่มใน 3 ตำบล รวม 22 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน แต่ผู้ประสานงานบอกว่า หลายคนติดมอตัวลูกเข้าโรงเรียน) เป็นที่น่าสังเกตว่า ตำบลที่อยู่ใกล้จะมาก ตำบลอยู่ไกลมาน้อย ทำอย่างไรจะให้กลุ่มมาเข้าร่วมมากที่สุด ที่นครฯอาจไม่มีปัญหาถ้าเราเชิญกองทุนหมู่บ้านจาก 5 ตำบล (เทพราช ท่าศาลา หัวตะพาน โมคลาน ท่าจิว) หากมาได้ตำบลละ 3 กลุ่ม ก็จะมีตัวอย่าง 15 กลุ่ม คำถามคือ
 - จะนัดหมายทันภายใน 18 เมษายนนี้หรือไม่
 - เป็นช่วงหลังสงกรานต์ จะมีผู้เข้าร่วมมากหรือไม่
 - บางตำบลที่อยู่ไกลจะมาหรือไม่ ต้องยืนยันว่าจะจ่ายค่าเดินทางให้ กลุ่มละ 100-200 บาท หรือต้องหารรับส่ง?
 - สถานที่ประชุมควรจะเป็นที่ใด
- เครื่องฉาย power point แสดงอ่อน เห็นไม่ชัด จึงไม่ได้นำเสนอครบถ้วน ควรปรับ powerpoint ให้เข้มขึ้น หรือเตรียมนำเสนอที่ไม่ใช่ power point
- เกี่ยวกับตัวชี้วัด
 - ได้ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานที่มาจากข้อกังวลร่วม ที่สำคัญที่สุดสองตัว ได้แก่
 - 1) อัตราการกู้หมุนเวียน (พบว่า อยู่ที่ 25--30% ของจำนวนผู้กู้) และ
 - 2) อัตราการไม่เข้าร่วมประชุมของสมาชิก (อยู่ที่ 40-80%) (เนื่องจากเป็นข้อกังวล จึงขอแปลงตัวชี้วัดเชิงบวก คือ การเข้าร่วม เป็นตัวชี้วัดเชิงลบ คือ การ“ไม่” เข้าร่วม)
 - อย่างไรก็ดี เราไม่ได้คำนึงถึงสถานะที่แตกต่างกันขององค์กร องค์กรที่ก้าวหน้าจึงอาจจะยังไม่มีตัวชี้วัดที่เป็นเรื่องมีอบอกสถานภาพเพื่อต่อยอดยกระดับตัวเอง
 - อันที่จริง หากเราพิจารณาการ ranking ของแต่ละกลุ่ม อาจเห็นว่า บางกลุ่มที่เก่งแล้วมองข้ามตัวชี้วัดพื้นฐานและเลือกตัวที่ชี้วัด “เชิง idea” เช่น การเข้าถึงของคนจน (ที่ชัยนาทมีเลือก 1 กลุ่ม แต่เราไม่รู้ว่าเป็นกลุ่มไหนที่เลือกข้อนี้ อาจเป็นกลุ่มเก่งแล้ว และขยับการมองไปสู่เป้าหมายอีกระดับหนึ่งแล้ว)

- ข้อเสนอ การ ranking คือ
 - 1) Matching ตัวชีวิตของนักวิจัยที่สอดคล้องกับข้อกังวลหรือเป้าหมายของชาวบ้านบนกระดาน (มีข้อเสนอให้เพิ่มการพูดคุยเรื่องเป้าหมายก่อน)
 - 2) เพิ่มตัวชีวิตอื่นๆ ที่นักวิจัยเห็นว่าเหมาะสมบนกระดาน (เห็นควรเพิ่มตัวชีวิตทางสังคม)
 - 3) การเลือก ควรให้ชาวบ้านเลือก 2 ชุด คือ การเงิน 1 ตัว และสังคม 1 ตัว
 - 4) ควรให้ชาวบ้านเลือกในกระดาษของตัวเองก่อน (หัวกระดาษให้เขียนชื่อกองทุน) ด้วยการให้เขาเขียนในกระดาษว่า เขาเลือกข้อไหน จากนั้นจึงออกไปติดสติ๊กเกอร์
 - 5) ในการอภิปรายผล ควรให้อภิปรายทุกตัวชีวิต
- เกี่ยวกับตัวชีวิต (2)
 - จำนวนผู้ถือหุ้นควรเป็นตัวชีวิตทางสังคมหรือทางการเงิน ? เพราะแม้การตีความจะบอกว่าเป็นความเสี่ยงขององค์กรการเงิน แต่ดูเหมือนกลไกที่เป็นอยู่ก็มีแนวโน้มจะเรียกเงินคืนจากคนกลุ่มนี้ได้เสมอ (คงเป็นเพราะ ยังไงเสีย กองทุนก็เป็นประโยชน์กับคนกลุ่มนี้ เพราะกู้ง่าย ดอกเบี้ยถูก คนกลุ่มนี้คงไม่อยากทำให้ตัวเอง disqualified ยังไงก็หาเงินคืนจนได้) ตัวชีวิตนี้จะสะท้อนผลทางสังคมมากกว่า คือ กองทุนยังไม่สามารถทำให้คนกลุ่มนี้ดีขึ้นได้ ยังไงก็ต้องกู้ซ้ำ หรือคั้งนี้ อีกตัว ที่เสนอให้พิจารณาคือ จำนวนผู้กู้ซ้ำ อย่างน้อย 3 ปีติดต่อกัน แสดงว่าองค์กรการเงินยังไม่สามารถสนับสนุนการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้กู้ให้พ้นสถานะกู้ยืมได้
- เกี่ยวกับตัวชีวิต (3)
 - ข้อกังวลเรื่องกรรมกรเป็นข้อกังวลสำคัญที่ยังหาตัวชีวิตที่เหมาะสมไม่ได้ กลุ่มเองต้องการคนใหม่เข้ามาทำงาน แต่ก็ไม่แน่ใจว่า กรรมกรใหม่จะทำงานผิดพลาดหรือไม่ กังวลว่า กรรมกรใหม่ที่เข้ามาจะมีแนวโน้มเล่นพรรคเล่นพวก (ในแง่หนึ่งสะท้อนปัญหาทุนทางสังคมของพื้นที่ หรือสะท้อนระบบอุปถัมภ์ ?) ดังนั้นโดยส่วนตัว เห็นว่า กรรมกรใหม่กรรมกรเก่าอาจเอามาเป็นตัวชีวิตอะไรไม่ได้
 - ข้อเสนอคือให้มีตัวชีวิต จำนวนกรรมกรที่เข้าใจบัญชี และสมาชิกมีส่วนร่วม (ซึ่งข้อหลังนี้ได้ตัวชีวิตแล้ว) เสนอว่า จำนวนกรรมกรที่เข้าใจบัญชี วัดจาก จำนวนกรรมกรที่ลงบัญชีได้ + จำนวนผู้ตรวจสอบบัญชี แล้วเทียบกับจำนวนกรรมกรทั้งหมด

ภาคผนวก ค.

การปฏิบัติงานภาคสนาม

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ก-1

การลงพื้นที่ครั้งที่ 1

สัมภาษณ์แกนนำองค์กรการเงินฐานราก

ก-1-1

รายชื่อ ที่อยู่ และกลุ่ม/องค์กร ของผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552

- พื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 6, 7, 8 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 10.30 – 12.00

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายพิชญ์ รัตนบุปผา	ที่ว่าการอำเภอท่าศาลา	-	นักวิชาการพัฒนาชุมชน ชำนาญการ
นางสุวลี จุฑิน	สำนักงานเกษตรอำเภอท่าศาลา	-	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ
นางจิราภรณ์ วงศ์สวัสดิ์	116/1 ม.8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	เลขานายก อบต.หัวตะพาน
น.ส.จุไรพร ทิดดงทอง	57 ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	เหรียญกติก อบ.หมู่ 6
นายจักรพันธ์ พูลสวัสดิ์	39 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	เหรียญกติกกลุ่มออมทรัพย์
นายจำลอง นิลพัฒน์	102 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	เลขากลุ่ม
นายบุญโชค สุทธิบุญย์	12/2 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
นายจรูญรัตน์ ช้างกลาง	85 ม.8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	กรรมการบริหารศูนย์ฯ และกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
นางสมจิตร ชัยนุรักษ์	54/1 ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางจารึก แสงสุวรรณ	57/3 ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางจำปี ดงชัยศรี	154 ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางวรรณิ์ สุทธิรักษ์	58 ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นายบุญศิริ พูลสวัสดิ์	173/1 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ที่ปรึกษา

- **พื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 6, 7, 8 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 10.30 – 12.00 (ต่อ)**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายประสิทธิ์ ชัยนุรักษ์	64/1 ม.6 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้ใหญ่บ้าน
นางมนต์ฤดี ศรีวิสุทธิ	22 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	นายก อบต.หัวตะพาน
นายกวี ศรีวิสุทธิ	22 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	กำนันตำบลหัวตะพาน
นายอุทัย แก้วกล้า	มหาวิทยาลัยทักษิณ	-	ผู้จัดการชุมชนฯ
นายวิภูษิต เขียมสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	-	เจ้าหน้าที่บริหาร โครงการชุมชนสาธิตฯ
นายจิรวัดน์ ปลอดวงศ์	NBT นครศรีธรรมราช	-	หัวหน้าฝ่ายบริหาร

- **พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 13.00 – 15.00**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายอมรศักดิ์ อมรจรรยาพันธ์	28 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประธานสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
นายอุโสป หล้าเก	111 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้ใหญ่บ้าน ม.11 และรองประธานฯ
นายสะมะแอ คัชนี้	98 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประชาสัมพันธ์ และติดตามหนี้สิน

- **พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 15.30 – 17.30**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายวิริวิศว์ สามารถ	226 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประธานสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์

วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2552

- พื้นที่ศึกษา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 09.30 – 11.00

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
พระสุวรรณ คเวศโก	วัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครฯ	-	ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะฯ
น.ส.ประเวียง จุลแก้ว	กลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครฯ	-	กรรมการกลุ่มสัจจะฯ

- พื้นที่ศึกษา บ้านเขายวนเฒ่า หมู่ที่ 4 ตำบลเทพราช อำเภอติขล จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 13.30 – 15.30

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายวชิ ทิพย์มงคล	ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	-	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
นางสม โชค ช่วยสงค์	-	-	กรรมการหมู่บ้าน
คุณชัยณรงค์ สมเขาใหญ่	-	-	กรรมการหมู่บ้าน
คุณตำรวจ ช่วยสงค์	-	-	สมาชิก อบต.เทพราช
คุณเปรมชัย จำสุข	-	-	สมาชิก อบต.เทพราช
คุณถัดดาวัลย์ จำสุข	-	-	ครูโรงเรียนบ้านเขายวนเฒ่า
คุณอารีย์ ช่วยสงค์	-	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ค-1-2

รายงานการลงพื้นที่ วันที่ 21 – 22 กุมภาพันธ์ 2552

พื้นที่ศึกษา: หมู่ที่ 6, 7, 8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

เวลาสัมภาษณ์ : วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 10.30 -12.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นายพิชญ์ รัตนบุปผา

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่าศาลา

นายทวี ศรีวิสุทธิ

กำนันตำบลหัวตะพาน

นางมนต์ฤดี ศรีวิสุทธิ

นายก อบต.หัวตะพาน

ผู้สัมภาษณ์ : ปัทมาวดี / อภิชาติ / สุกานดา / สฤณี / ดวงมณี / ภิรมย์ / สร้อยมาศ / รัชณี / หทัย

ผู้บันทึก : วรุฒม์ / พลวิชญ์

ข้อมูลทั่วไปของ ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครฯ

- ตำบลหัวตะพานมี 9 หมู่บ้าน (โดยเฉพาะหมู่ที่ 7 ในอดีตถือได้ว่าเป็นหมู่ที่ประชากรยากจนมากที่สุด)
- สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการทำนา ทำสวน
- ประชากรในพื้นที่มีทั้งสิ้น 4,951 คน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 94.31% ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็น
 - ทำนา 73.19%
 - ทำสวน 10.53%
 - เลี้ยงสัตว์ 10.49%
 - เกษตรกรรม + รับจ้าง 5.69%
 - ทำไร่ 0.10%
- รายได้เฉลี่ยของคนในพื้นที่ ต.หัวตะพาน เท่ากับ 25,000 บาทต่อคนต่อปี (เกณฑ์ จปฐ. ต่ำสุดปี พ.ศ. 2550 อยู่ที่ 23,000 บาทต่อคนต่อปี)
- ประชากรในพื้นที่เป็นหนี้ระบบประมาณ 6-7 ราย (ข้อมูลจากการลงทะเบียนคนจน) และเป็นหนี้ธนาคารร้อยละกว่าราย
 - ในอดีตพื้นที่ตำบลหัวตะพานเคยเป็นพื้นที่สีแดงมาก่อน
 - กำนันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำจัดการค้าขายมั่วต่างๆที่เคยมีในพื้นที่ เช่น การห้ามเล่นการพนัน และการห้ามมิสิ่งเสพติดในพื้นที่ (สัง โคนันตันกระโทม) เป็นต้น จนได้รับรางวัลตำบลพัฒนาดีเด่น ในปีพ.ศ. 2545 (โดยมีปัจจัยหลักที่ทำให้ได้รับรางวัล คือ เป็นตำบลที่มีกลุ่มอาชีพเข้มแข็ง)

ในพื้นที่ตำบลห้วยตะพานมีกลุ่มต่างๆ ดังนี้

● กลุ่มส่งเสริมอาชีพมีประมาณ 20 กลุ่ม

- แต่ละกลุ่มจะมีหลักเกณฑ์ที่เหมือนกันอยู่หนึ่งข้อ คือ ทุกกลุ่มต้องมีเงินออมผ่านทาง การซื้อหุ้นจากสมาชิก หากกลุ่มใดไม่มีเงินออมกลุ่มนั้นจะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐในพื้นที่ เช่น อบต. เป็นต้น (จำนวนเงินที่ อบต. สนับสนุนมีหลายระดับตั้งแต่ 30,000 50,000 และ 100,000 บาท)
- แต่ละกลุ่มสามารถปล่อยกู้ได้ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 1 ต่อเดือน
- ตัวอย่างกลุ่มส่งเสริมอาชีพในตำบลห้วยตะพาน เช่น

กลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นเมือง

- ซึ่งถือเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพระดับตำบล และได้รับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน
- มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มประมาณ 200,000 บาท (โดยเป็นเงินที่ อบต.ห้วยตะพานสนับสนุน 100,000 บาท) ซึ่งมีการนำเงินไปซื้อลูกหมูเพื่อมาจำหน่ายแก่สมาชิกโดยยังไม่ได้ปล่อยกู้

กลุ่มชมรมไม้ผล

- มีศักยภาพที่จะสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าในพื้นที่ได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ทางกลุ่มจะขายสินค้าให้กับสหกรณ์ หรือบริษัทใหญ่ๆ ที่ให้ราคาสูง

กลุ่มเลี้ยงปลา หมู่ที่ 3

- เป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพที่ประสบผลสำเร็จกลุ่มหนึ่งในพื้นที่ แต่ยังคงประสบปัญหาบางประการ
 - 1) การจัดสรรคนเลี้ยงปลา และเฝ้าดูแลบ่อปลา ทำได้ยาก
 - 2) เวลาส่วนตัวของสมาชิกไม่สอดคล้องกับงานที่ต้องรับผิดชอบในกลุ่ม (ทางกลุ่มแก้ปัญหา โดยให้สมาชิกแต่ละรายแยกไปเลี้ยงเอง)

กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

- เป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นเกือบทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 7

กลุ่มแม่บ้าน

- เป็นกลุ่มอาชีพในระดับตำบล

กลุ่มสีข้าวซ้อมมือ หมู่ที่ 5

- ได้รับเงินสนับสนุนจาก อบต.เป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท

กลุ่มเลี้ยงโค หมู่ที่ 4

กลุ่มพืชผักสวนครัว หมู่ที่ 9

กลุ่มเครื่องแกง

● กองทุนหมู่บ้าน 9 กลุ่ม

- มีการคิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี

- **กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 9 กลุ่ม**

- เป็นกลุ่มที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในพื้นที่ โดยเริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2543
- มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นทั้ง 9 หมู่ของตำบลหัวตะพาน
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเหมืองใหม่ ม.7 ต.หัวตะพาน มีเงินในกลุ่มทั้งสิ้นประมาณ 850,000 บาท โดยปล่อยกู้ไปทั้งสิ้นประมาณ 720,000 บาท (ครอบครัวของกำนันมีเงินฝากในกลุ่มออมทรัพย์ฯของ ม.7 ประมาณ 100,000 กว่าบาท โดยฝากเดือนละ 100 บาท)

- **กองทุนอื่นๆ 4-5 กองทุน**

กองทุน กขคจ.

- เป็นกองทุนที่มีอายุยาวนานที่สุดในตำบลหัวตะพาน (อายุ 10 กว่าปี)
- มีเพียงหมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 7 เท่านั้นที่ได้รับเงินจากกองทุน กข.คจ. (โดยในอดีตจะใช้เกณฑ์รายได้จากข้อมูล จปฐ. เป็นตัวชี้วัดว่าพื้นที่ใดจะได้รับเงินกองทุนดังกล่าว ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ที่หมู่บ้านที่ประชากรมีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาทต่อคนต่อปี (เกณฑ์รายได้ขั้นต่ำของข้อมูล จปฐ. ปี พ.ศ. 2536) แต่ในปัจจุบันหลักเกณฑ์การใช้ข้อมูล จปฐ. ได้ยกเลิกไปแล้ว)
- ในปัจจุบันกองทุน กข.คจ. ของทั้ง 2 หมู่มีจำนวนเงินหมุนเวียนเท่ากับ 280,000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เท่ากับจำนวนเงินครั้งแรกที่กองทุนนี้เข้ามาในพื้นที่
- การกู้ยืมเงินจากกองทุน กข.คจ. จะไม่มีการคิดดอกเบี้ย
- ผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุน กข.คจ. จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯด้วย

กองทุนแม่ของแผ่นดิน

- มีเพียง 2 หมู่เท่านั้นที่ได้เงินก่อตั้งกองทุนนี้ โดยเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนการก่อตั้งกองทุนมาจากพระราชินีเป็นจำนวนเงิน 8,000 บาท
- มีการกู้ไปเป็นทุนการศึกษา และกู้ไปเพื่อต่อยอดอาชีพ

กองทุนผู้นำของตำบล

- เป็นกองทุนที่ตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยครอบครัวของผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และข้าราชการ เป็นต้น
- เงินที่ใช้ในกองทุนมาจากการจัดงานเพื่อหารายได้ในพื้นที่ (ปีที่ผ่านมาได้ 8 แสนกว่าบาท)
- เป็นการกู้ที่ไม่มีดอกเบี้ย โดยมีกำหนดชำระคืนภายใน 3 เดือน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านเหมืองใหม่ หมู่ที่ 7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นายจักรพันธุ์ พูลสวัสดิ์	เหรียญกฐนกลุ่มออมทรัพย์ฯหมู่ที่ 7
นายจำลอง นิลพัฒน์	เลขากกลุ่มออมทรัพย์ฯหมู่ที่ 7
นางวรรณิ์ สุทธิรักษ์	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 4
นางจิราภรณ์ วงศ์สวัสดิ์	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯหมู่ที่ 7

ผู้สัมภาษณ์ : สุกานดา / สฤณี

ผู้บันทึก : วรุตม์

ข้อมูลทั่วไป

- กลุ่มออมทรัพย์ฯก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2543 (โดยเริ่มต้นด้วยสมาชิก 90 คน)
- ในปัจจุบันมีนายกวี ศรีวิสุทธิ (กำนัน ต.หัวตะพาน) ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ
- จนถึงปัจจุบันทางกลุ่มออมทรัพย์ฯมีสมาชิกประมาณ 200 คน โดยสมาชิกสามารถเป็นคนนอกพื้นที่ หมู่ที่ 7 ก็ได้ ซึ่งที่ผ่านมาพบว่ามีประชากรในหมู่บ้านที่อยู่ไกลออกไปมีความต้องการที่จะเป็นสมาชิก แต่ทางกลุ่มออมทรัพย์ฯไม่รับ เนื่องจากเห็นว่าสมาชิกเหล่านี้อาจจะหวังเพียงมารับสวัสดิการกับทางกลุ่มก็ได้ (เพราะทางกลุ่มเริ่มมีการให้สวัสดิการในปี 2552 เป็นครั้งแรก) หรือเมื่อถึงเวลานัดประชุมของกลุ่มสมาชิกที่อยู่ห่างไกลอาจจะไม่มาประชุมก็ได้
- ประเภทของสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 1) สมาชิกสามัญ ได้แก่ สมาชิกก่อตั้ง และสมาชิกที่ผ่านการทดสอบ/ฝากเงินสัจจะกับทางกลุ่มมาไม่น้อยกว่า 6 เดือน
 - 2) สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ สมาชิกที่สมัครใหม่ และกำลังทดสอบคุณสมบัติ/ฝากเงินสัจจะกับกลุ่มยังไม่ถึง 6 เดือน
- ทางกลุ่มออมทรัพย์ฯจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ปีละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 31 ธ.ค.ของทุกปี
- การแก้ไขข้อบังคับของกลุ่มออมทรัพย์ฯจะกระทำได้จากการประชุมใหญ่นั้น
- คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯมีวาระ 2 ปี

ด้านการออม

- ในปัจจุบันทางกลุ่มมียอดเงินสัจจะประมาณ 850,000 บาท
- สมาชิกต้องนำเงินสัจจะมาฝากกับทางกลุ่มทุกเดือน โดยจะเปิดรับฝากทุกวันที่ 7 ของเดือน
- สมาชิกจะต้องฝากเงินในจำนวนที่เท่ากันทุกเดือนเป็นเวลา 1 ปี (หากสมาชิกต้องการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินฝากในแต่ละเดือนต้องรอให้ครบหนึ่งปีเสียก่อนถึงจะทำการเปลี่ยนแปลงได้) โดยกำหนดเพดานเงินฝากสูงสุดไว้ที่รายละไม่เกิน 900 บาท
- สมาชิกต้องฝากเงินกับเป็นระยะเวลา 1 ปีก่อนถึงจะได้รับปันผล

- ประมาณ 70% ของสมาชิกส่งเงินฝากสม่ำเสมอ (ความสม่ำเสมอในการส่งเงินฝากในแต่ละเดือนของสมาชิกแต่ละราย จะมีผลต่อการพิจารณาเงินกู้ของสมาชิก)
- ทางกลุ่มแบ่งประเภทของเงินฝากออกเป็น 2 ลักษณะ คือ
 - 1) เงินฝากสัจจะรายเดือน
 - 2) เงินฝากสัจจะพิเศษ คือ เงินฝากที่สมาชิกสามารถนำมาฝากกับทางกลุ่มในเดือนใดเดือนหนึ่งก็ได้ โดยไม่ต้องฝากเป็นรายเดือน (ฝากทีเดียวเลย)

หมายเหตุ : อัตราดอกเบี้ยปันผลของเงินฝากสัจจะพิเศษจะต่ำกว่าของเงินฝากสัจจะรายเดือน โดยเหรียญกกลุ่ม (คุณจักรพันธ์) ให้เหตุผลว่าจะได้เป็นธรรมกับสมาชิกที่ส่งเงินสัจจะทุกเดือน

ด้านการกู้ยืม

- ในปัจจุบันทางกลุ่มออมทรัพย์มียอดเงินปล่อยกู้ประมาณ 720,000 บาท โดยเป็นการปล่อยกู้ให้กับสมาชิกประมาณ 70 คน
- สมาชิกแต่ละรายสามารถกู้ได้ในวงเงิน 3 เท่าของเงินฝากที่สมาชิกแต่ละคนมี โดยมีกำหนดชำระคืนเงินกู้ภายใน 1 ปี ซึ่งสมาชิกสามารถที่จะจ่ายครั้งเดียว หรือผ่อนชำระคืนก็ได้แต่ต้องแจ้งให้ทางกลุ่มทราบก่อนล่วงหน้า
- ทางกลุ่มฯ คิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือน
- ในการกู้เงิน ผู้กู้ต้องมีคนค้ำประกัน 1 คนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยที่สมาชิกที่มาค้ำประกันให้จะหมดสิทธิกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ (เท่ากับการเอาสมุดเงินฝากของตนไปค้ำประกัน) จนกว่าผู้กู้นั้นจะสามารถชำระคืนเงินกู้ได้หมดเสียก่อน
- หากสมาชิกรายใดไม่มาชำระคืนเงินกู้ตามกำหนด ทางกลุ่มฯ จะมีการส่งหนังสือเตือนที่ผ่านมาทางกลุ่มฯ ยังไม่มีหนี้สูญ มิเพียงการผลัดชำระหนี้ของสมาชิกบางราย
- จุดประสงค์ในการกู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่จะนำไปซื้อปื้อ และเป็นเงินทุนในการเลี้ยงสัตว์
- นอกจากนี้ทางกลุ่มยังมีการให้กู้ยืมแบบ “วิสามัญ” คือ เป็นเงินที่ให้กู้ยืมในกรณีฉุกเฉิน โดยไม่ต้องมีคนค้ำประกัน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.5 ต่อเดือน (เท่ากับการกู้แบบธรรมดา) และมีกำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี
- เงินสัจจะที่ทางกลุ่มฯ ปล่อยกู้ไม่หมดจะถูกนำไปฝากกับธนาคารออมสิน

ด้านการปันผล และสวัสดิการ

- ทางกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะมีการจ่ายปันผลทุกวันที่ 31 ธ.ค. ของทุกปี (วันประชุมใหญ่สามัญ) โดยมีวิธีการปันผล คือ พิจารณาจำนวนเงินของดอกเบี้ยเงินกู้ที่ทางกลุ่มฯ ได้ในแต่ละปี แล้วตกลงกันว่าปีนี้ทางกลุ่มจะกันไว้สำหรับสมทบกองทุนสวัสดิการของกลุ่มฯ เท่าไร จำนวนเงินที่เหลือจากนั้นจึงนำมาเป็นเงินปันผลให้สมาชิก และค่าตอบแทนกรรมการ

- ในปีที่ผ่านมา (2551) ทางกลุ่มปันผลให้สมาชิกเป็นเงิน 70,000 กว่าบาท
- ในด้านของสวัสดิการ ทางกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้ก่อตั้งกองทุนสวัสดิการขึ้นในปี พ.ศ. 2552 โดยได้รับเงินสนับสนุนจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นจำนวนเงิน 25,000 บาทเพื่อนำมาก่อตั้งเป็น “กองทุนสวัสดิการชุมชน ต.หัวตะพาน” นอกจากนี้เงินสนับสนุนดังกล่าวแล้ว ทางกลุ่มออมทรัพย์ฯ ยังได้มีการเก็บเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการจากสมาชิกรายละ 20 บาท
- ในปัจจุบันกองทุนสวัสดิการมีเงินเหลือทั้งสิ้น 23,600 บาท
- สวัสดิการต่างๆที่สมาชิกจะได้รับจะครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้
 - 1) **กรณีเกิด** หากสมาชิกรายใดคลอดบุตรแล้วแจ้งต่อกองทุนฯภายใน 1 เดือนพร้อมสูติบัตร ทางกองทุนฯจะรับบุตรของสมาชิกรายนั้นเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนฯทันที และจะทำการเปิดสมุดสัจจะของกลุ่มออมทรัพย์ฯให้ พร้อมกับนำเงินไปใส่ในสมุดสัจจะให้เดือนละ 100 บาท เป็นเวลา 3 เดือน และมอบกระเช้าของขวัญให้ 1 ชุด
 - 2) **กรณีแก่** ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกองทุนฯจะได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนฯตาม โอกาสที่เหมาะสม เช่น ในวันปีใหม่ที่ผ่านมาทางกองทุนฯมอบเงินให้กับผู้สูงอายุรายละ 100 บาท จำนวนทั้งสิ้น 14 คน
 - 3) **กรณีตาย** ทายาทของสมาชิกผู้เสียชีวิตจะได้รับเงินค่าทำศพ ก็ต่อเมื่อสมาชิกรายนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯมาไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยที่ทางกองทุนฯจะเรียกเก็บเงินจากสมาชิกคนละ 20 บาทต่อศพ (หักจากเงินปันผลแต่ละปี) และทางกองทุนฯจะสมทบให้อีก 1,000 บาท
 - 4) **กรณีอื่นๆ** ทางกองทุนฯจะมีการมอบทุนการศึกษาให้แก่บุตรหลานของสมาชิก ซึ่งในปีที่ผ่านมาได้มีการมอบทุนการศึกษาไปทั้งสิ้น 3 ทุนๆละ 200 บาท โดยใช้วิธีการจับฉลาก

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านเหมืองใหม่ หมู่ 7 ต. หัวตะพาน อ. ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นายจักรพันธ์ พูลสวัสดิ์ ตำแหน่ง เหนือญติก
 นายจำลอง นิลพัฒน์ ตำแหน่ง เลขานุการ

ผู้สัมภาษณ์ : สุกานดา / สถณี

ผู้บันทึก : สุกานดา

ประธานกลุ่มคือ กำนัน ต. หัวตะพาน กลุ่มนี้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543 ขณะนี้มีสมาชิกประมาณ 90 คน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะออกรายเดือน ทุกวันที่ 7 ของเดือน โดยออมจำนวนเท่ากันทุกเดือน จำนวนเงินออมต่ำสุด 50 บาท และสูงสุด 900 บาท แต่ถ้าสมาชิกต้องการออมมากกว่าปกติก็ทำได้ การออมเช่นนี้เรียกว่า สัจจะพิเศษ

ร้อยละ 80 ของผู้ออมกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์ ระยะเวลาของการกู้เท่ากับ 1 ปี เงื่อนไขในการชำระ ไม่ตายตัว สมาชิกเลือกชำระรายเดือน หรือ จะทยอยจ่ายตามความสามารถ หรือจ่ายครั้งเดียวก็ได้ เมื่อ พ.ศ. 2552 เริ่มมีสวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่สวัสดิการที่ให้อย่างมีจำนวนเงินไม่มาก ทางพอช. ได้ให้เงินก้อนสูง 25,000 บาทเพื่อช่วยเหลือด้านสวัสดิการ นอกจากนี้สมาชิกยังมีการช่วยเหลือกัน เช่น ถ้าหากมีผู้เสียชีวิต สมาชิกจะช่วยค่าฌาปนกิจคนละ 20 บาท ในปีนี้ได้ให้เงินแก่ผู้สูงอายุ 100 บาทต่อรายจำนวน 14 ราย เนื่อง ในโอกาสปีใหม่ และให้ทุนการศึกษา(ด้วยการจับฉลาก)แก่นักเรียน 3 รายๆละ 200 บาท

ผู้กู้มีจำนวน 70 กว่าคน สามารถกู้ได้ไม่เกิน 3 เท่าของเงินฝาก กลุ่มนำเงินที่เหลือจากการปล่อยกู้ ฝากธนาคารออมสิน ขณะนี้ยังไม่มีหนี้เสีย การกู้ต้องมีการค้ำประกัน โดยสมาชิก 1 คน ใช้สมุดออมทรัพย์ ของกลุ่มมาค้ำประกัน

วัตถุประสงค์ของการกู้ เช่น เพื่อซื้อปุ๋ย เพื่อซื้ออาหารหมู เป็นต้น นอกจากนี้สมาชิกยังสามารถกู้ วิสามัญ เช่น กู้ฉุกเฉินยามเจ็บป่วย

ประวัติการออม (ที่ชาวบ้านเรียกว่าการส่งสัจจะ) มีผลต่อการแยกประเภทของสมาชิก สมาชิกชั้นดี (ประมาณร้อยละ 70 ของสมาชิกทั้งหมด) ส่งสัจจะสม่ำเสมอ เหนียวแน่นค่อนข้างมีความเข้าใจในการจัดการ การเงิน ตัวอย่างเช่น ถ้าสมาชิกบางคนส่งสัจจะพิเศษในช่วงท้ายของปี เมื่อคำนวณเงินปันผล เหนียวแน่นจะ คำนวณโดยคำนึงถึงระยะเวลาที่เงินจำนวนนั้นอยู่ในกองทุน

กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 7 ตำบลหัวตะพาน อ. ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

ผู้ให้สัมภาษณ์ : คุณ บุญโชค สุทธิบุรณ์ ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 7

ผู้สัมภาษณ์ : สร้อยมาศ

ผู้บันทึก : สร้อยมาศ

การกู้ยืมเงิน

- ตั้งต้นจากกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท (2544)
- มีผู้กู้เงิน 50-60 ราย จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด 214 คน
- การกู้เงินคิดดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี
- ให้กู้ ๆ ทุก ๆ เดือนกันยายน การปล่อยกู้ จะตรวจสอบประวัติผู้กู้ เรื่องอบายมุข โครงการที่เสนอ และมีข้อกำหนดว่าต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ไปใช้ตามโครงการที่เสนอมาน (เช่น เสนอขอไป ซื้อวัว 20,000 บาท ต้องใช้ซื้อวัวไม่ต่ำกว่า 12,000 บาท) แต่ไม่มีการตรวจสอบว่าคนกู้เป็นหนี้ที่อื่น อยู่ด้วยหรือเปล่า
- ใช้คนค้ำประกันเงินกู้ 2 คน ถ้าเกิดการไม่ส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย คนค้ำประกันก็จะไม่ได้รับ อนุญาตให้กู้ ที่ผ่านมาได้เงินกู้คืนทั้งหมด ยังไม่มีการเบี้ยวหนี้

กลุ่มออมทรัพย์ (ผู้ให้สัมภาษณ์เรียกกลุ่มสัจจะ)

- การออม เก็บเงินเข้ากลุ่มสัจจะทุกวันวันที่ 15 ของเดือน ใช้ระบบหุ้น หุ้นละ 10 บาท

- เปิดบัญชีดอกเบี้ย แยกออกจากบัญชีเงินออม และบัญชีเงินกู้ (ดูรายละเอียดจากเอกสารที่ถ่ายเอกสารมา)

สวัสดิการ

- มีสวัสดิการผู้สูงอายุ ส่งเงินปีละ 1,200 บาท ถ้าเสียชีวิตจะได้เงิน 45,000 บาท ต่อราย

กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มสัจจะฯ หมู่ที่ 8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นายจรูญรัตน์ ช้างกลาง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ผู้สัมภาษณ์ : อ.ดวงมณี / พลวิชัย

ผู้บันทึก : พลวิชัย

ข้อมูลประชากร

- จำนวนประชากร 950 คน (มากเป็นอันดับสอง รองจาก ม. 6 จำนวนประชากร 1,144 คน)
- อาชีพทำสวน เลี้ยงสัตว์ และค้าขายเล็กน้อย (มีพื้นที่ทำสวนมากที่สุด พืชหลักๆ ได้แก่ สวนยาง สวนมังคุด และสวนเงาะ)

กองทุนหมู่บ้าน

- คณะกรรมการ 11 คน เป็นหญิง 4 คน (ชุดเดียวกับกรรมการกลุ่มสัจจะฯ)
- วงเงินปัจจุบัน 1,030,000 บาท มีเหลืออยู่ในบัญชี 80,000 บาท
- เก็บเงินหุ้นรายปี หุ้นละ 5 บาท ขึ้นค่า 10 หุ้น
- กำไรสุทธิประจำปี นำมาจัดสรรดังนี้

○ หักเป็นทุนสำรองหนี้คาดว่าจะสูญและสมทบกองทุน	10%
○ ปันผลแก่สมาชิกผู้ถือหุ้น	35%
○ ค่าตอบแทนคณะกรรมการ	30%
○ ค่าประกันสังคมของคณะกรรมการที่ติดต่อราชการ	5%
○ ค่าอุปกรณ์สำนักงาน ค่าไฟ น้ำ และอื่นๆ	10%
○ สาธารณประโยชน์ และบรรเทาทุกข์สมาชิก	10%
- สิ้นเชื้อดอกเบี้ย 6% ต่อปี ให้กู้ไม่เกิน 20,000 บาท สมาชิกส่วนใหญ่กู้ประมาณ 10,000 บาท
- การกู้ต้องมีผู้ค้ำประกันซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนฯ 2 คน
- มีสมาชิกที่กู้ประมาณ 50 ราย มีปัญหาไม่ชำระคืน 3 – 4 ราย
- มีสมาชิกกู้เงิน ธกส. ประมาณ 20 ราย
- พิจารณาให้กู้โดยกรรมการซึ่งให้กู้ทุกราย แต่จะมีการพิจารณาจำนวนเงินให้กู้ โดยพิจารณาจากประวัติผู้กู้ เช่น ต้องใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ที่แจ้ง ซึ่งหากใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ กรรมการจะอนุมัติเงินกู้อดลงเมื่อเสนอขอเงินกู้ครั้งต่อไป

- มีการผ่อนผันเงินกู้ ในกรณีที่สมาชิกไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้ สามารถเข้ามาพูดคุยกับกรรมการ เพื่อผ่อนผันการชำระคืนเงินกู้ โดยนำหนี้ที่ยังคงเหลืออยู่เฉลี่ยเป็นรายเดือน ให้เหลือตามความสามารถที่จะชำระได้

สัจจะฯ

- ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านว่า สมาชิกต้องฝากสัจจะกับกองทุนออมทรัพย์บ้านสวนหมาก หมู่ที่ 8
- กรรมการชุดเดียวกับกองทุนหมู่บ้าน
- มีการประชุมทุกเดือน
- มียอดเงินปัจจุบันประมาณ 700,000 บาท
- เก็บเงินสัจจะรายเดือน 50 บาท, 100 บาท, 200 บาท ตามแต่วางเงินที่สมาชิกจ่ายค่าหุ้นกองทุนหมู่บ้านรายปี เช่น จ่ายหุ้นกองทุนหมู่บ้านปีละ 5 หุ้น เป็นเงิน 50 บาท ก็จะต้องฝากสัจจะเดือนละ 50 บาท หากต้องการฝากเกินจำนวน จะรับเป็นหุ้นพิเศษ
- สมาชิกสามารถถอนเงินได้หากไม่มีหนี้สินติดอยู่
- ให้กู้ไม่เกิน 3 เท่าของเงินออม คิดดอกเบี้ย 12% ต่อปี
- ยอดเงินปล่อยกู้ปัจจุบันประมาณครึ่งหนึ่งของเงินออม คือ ประมาณ 300,000 กว่าบาท เหลือติดบัญชีอีกครั้งหนึ่ง นำฝากธนาคารออมสิน
- หลักการพิจารณาเงินกู้ การหักลดยอดเงินขอกู้ และติดตามการใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ เช่นเดียวกับ กองทุนหมู่บ้าน (กรรมการชุดเดียวกัน)

กองทุนเครือข่ายระดับอำเภอ

- สมาชิก 114 ราย (จำนวนสมาชิกของกองทุนหมู่ 8 ที่เข้าร่วม) เก็บเงิน 210 บาท / ปี
- จ่ายสวัสดิการสำหรับการตาย 30,000 บาท และผู้สูงอายุ

ประเด็นอื่นๆ

- ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวว่า กองทุน กข.คจ. มีบทบาทมากที่สุดในระดับตำบล เนื่องจากมีกฎระเบียบชัดเจน

ข้อสังเกต

- เป็นการรวมสัจจะฯ เข้ากับกองทุนหมู่บ้าน แต่แยกบัญชีกัน จึงทำให้กองทุนหมู่บ้านแบ่งเป็น 3 บัญชี

บัญชีที่ 1 เงินล้าน

บัญชีที่ 2 เงินค่าหุ้นรายปี ขั้นต่ำ 5 หุ้น หุ้นละ 10 บาท

} ยอดเงิน 1,030,000 บาท

บัญชีที่ 3 เงินฝากสัจจะ (กองทุนออมทรัพย์) ฝากรายเดือนตามค่าหุ้น → ยอดเงิน 700,000 บาท

- ยอดเงินปล่อยกู้ค่อนข้างต่ำ มีเงินเหลือติดบัญชีจำนวนมาก กองทุนหมู่บ้านเหลือ 80,000 บาท กองทุนออมทรัพย์ เหลือกว่า 300,000 บาท อาจเนื่องมาจากกองทุนออมทรัพย์คิดดอกเบี้ยสูงกว่า และมีระเบียบการให้กู้เงินมากกว่า คือ ให้กู้ไม่เกิน 3 เท่าของเงินออม

- กลุ่มออมทรัพย์มีการเก็บเงินแบบสัจจะ เพื่อออมและปล่อยกู้ แต่ไม่มีการจัดสรรสวัสดิการ โดยการ
จัดสวัสดิการจะเป็นการดำเนินการในระดับอำเภอ จากกองทุนเครือข่ายระดับอำเภอ
- มีการวางระบบการปล่อยเงินกู้
 - ให้กู้ไม่เกิน 3 เท่าของเงินออม (กลุ่มออมทรัพย์)
 - ให้กู้ทุกรายที่เสนอขอกู้ แต่ใช้วิธี ลดจำนวนเงิน ตามการพิจารณาของกรรมการ
 - มีการติดตามการใช้เงินกู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้
 - ให้ผ่อนผันการชำระคืนเงินกู้ หากไม่สามารถจ่ายคืนได้ โดยพูดคุยกับกรรมการเพื่อผ่อน
ชำระเป็นรายเดือนตามความสามารถ

พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน
เลขที่ 28 หมู่ที่ 11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

เวลาสัมภาษณ์ : วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 13.00 -15.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : นายอมรศักดิ์ อมรจรรยาพันธ์ ประธานสถาบันการเงินฯ
นายอุโสป หล้าเก ผู้ใหญ่บ้านม.11 และรองประธานฯ
นายสะมะแอ คัชณี ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และติดตามหนี้สินของสถาบัน
การเงินฯ

ผู้สัมภาษณ์ : ปัทมาวดี / อภิชาติ / สุกานดา / สฤณี / ดวงมณี / ภิรม / สร้อยมาศ / รัชณี / หทัย

ผู้บันทึก : วรุตม์ / พลวิชญ์

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่หมู่ที่ 11 ต. โมคลาน

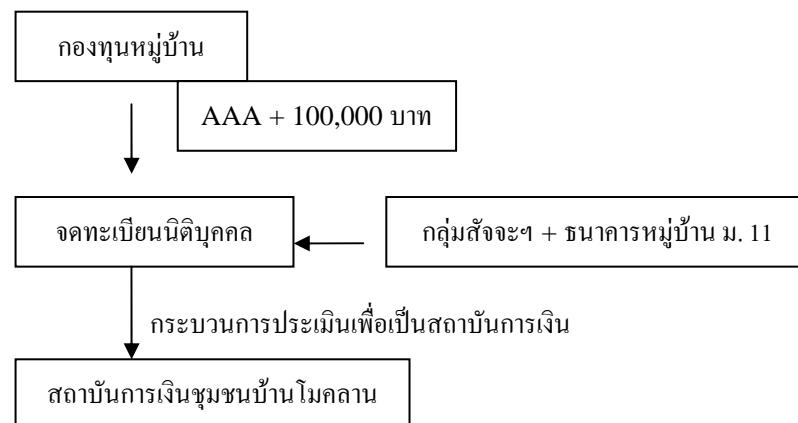
- ในอดีต หมู่ 11 ถือได้ว่าเป็นหมู่ที่ยากจนที่สุดในต. โมคลาน และในสมัยนายกทักษิณพื้นที่นี้ยังมีปัญหาด้านการเมืองด้วย เพราะเป็นพื้นที่ของพรรคประชาธิปัตย์
- ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เช่น ซื่อ – ขายมะพร้าว (คนในพื้นที่นี้ขึ้นมะพร้าวเก่ง) รับซื้อเศษเหล็ก และรับซื้อปาล์ม เป็นต้น รองลงมาเป็นรับจ้าง และทำสวน
- รายได้เฉลี่ยของประชากรในพื้นที่ประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน

ข้อมูลสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน

ความเป็นมา

- ในอดีตชาวบ้านในพื้นที่จะอาศัยการฝากเงินกับโต๊ะอิหม่าม หรือที่เรียกว่า “การฝากทรัพย์” ซึ่งเป็น การนำเงินไปฝากไว้โดยที่ชาวบ้านไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ และทางโต๊ะอิหม่ามก็มีได้นำเงินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น (เสมือนการนำเงินไปฝังในคุ่มของชาวบ้านในสมัยก่อน-อ.ปัท)
- จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2544 นายอมรศักดิ์ อมรจรรยาพันธ์ (ซึ่งพื้นที่ตั้งเดิมเป็นคน จ.สระแก้ว และจบการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ แต่มีครอบครัวเป็นคนในพื้นที่หมู่ 11 ต.โมคลาน) มองเห็นปัญหา ว่า ชาวบ้านในพื้นที่ต้องรับภาระดอกเบี้ยจากเงินกู้ในระบบในอัตราที่สูง (ร้อยละ 10 – 20 ต่อวัน) นำมาซึ่งปัญหาที่ดินที่นำไปค้ำประกันเงินกู้ถูกยึด (ตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดของที่ดินที่ถูกยึดจากการค้ำประกันเงินกู้ คือ ที่ดินของสนามบินในปัจจุบัน)
- ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 เมื่อมีโครงการกองทุนหมู่บ้าน ในตอนแรกชาวบ้านเข้าใจว่า เงิน 1 ล้านบาทที่ทางรัฐบาลให้มาเป็นเงินให้เปล่า อีกทั้งไม่ยอมรับกองทุนนี้เข้ามาในชุมชน เนื่องจาก

- หลักการบางข้อขัดกับหลักของศาสนาอิสลาม เช่น การเสียเงินเป็นค่าดอกเบี้ย (ศาสนาอิสลามระบุว่า การปล่อยก็ห้ามคิดดอกเบี้ย) จึงแก้ปัญหาโดยไปปรึกษาผู้รู้ โดยได้รับคำปรึกษาว่า ให้เปลี่ยนจากการเรียกว่า “ดอกเบี้ย” เป็น “เงินบำรุง” แทน
- ความขัดแย้งทางการเมือง นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของรัฐบาลทักษิณ ในขณะที่พื้นที่เป็นพื้นที่พรรคประชาธิปัตย์
- แม้ว่าท้ายที่สุด จะสามารถตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นในชุมชนได้ แต่หลังจากมีการดำเนินงานได้เพียง 1 ปี พบว่า กติกาของกองทุนหมู่บ้านขาดความสอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนระเบียบกติกาบางส่วน ตัวอย่างเช่น
 - การกำหนดให้ชำระคืนเงินกู้ภายในระยะเวลา 1 ปี แต่ในความเป็นจริงชาวบ้านไม่สามารถปฏิบัติเช่นนั้นได้ ทำให้ต้องไปกู้เงินแหล่งอื่นมาใช้หนี้กองทุนหมู่บ้าน ส่งผลให้หนี้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมด้วยซ้ำ จึงปรับเปลี่ยนวิธีการชำระเงินจากรายปี ให้สามารถผ่อนชำระเป็นรายเดือนได้
 - ขยายวงเงินสินเชื่อ
- กองทุนหมู่บ้านของหมู่ที่ 11 ได้รับการประเมินในระดับ AAA ได้รับเงินทุนเพิ่มอีก 1 แสนบาท และได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประมาณปี พ.ศ. 2548 – 2549 (มีการรวมกลุ่มสัจจะฯ เข้ามาอยู่ในกองทุนหมู่บ้าน) แล้วจึงผ่านกระบวนการประเมินเพื่อยกฐานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน ดังแผนภาพ

ข้อมูลทั่วไป

- สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน เปิดทำการทุกวันพุธ และวันเสาร์ เวลา 09.00 – 15.00 น.
- ปัจจุบันสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลานมีสมาชิกประมาณ 470 ราย โดยเป็นสมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่หมู่ที่ 11 ประมาณ 300 ราย ส่วนสมาชิกที่เหลือจะอยู่นอกพื้นที่หมู่ที่ 11 แต่ยังคงอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโมคลาน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ของสถาบันการเงินฯ นับถือศาสนาอิสลาม มีนับถือพุทธเพียง 10%

- ชาวบ้านรายใดที่เป็นคนนอกพื้นที่หมู่ที่ 11 และมีความประสงค์จะสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินฯ จะต้องมีคนในพื้นที่หมู่ที่ 11 รับรอง (กี่คน???) และคณะกรรมการของสถาบันการเงินฯ จะพิจารณาอีกครั้ง โดยจะพิจารณาทั้งในส่วนของคนนอกพื้นที่ และคนในพื้นที่ที่รับรองว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร
- การให้บริการของสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน มีดังนี้
 - 1) ฝาก-ถอน
 - 2) ชำระค้ำเงินกู้
 - 3) สินเชื่อ
 - 4) เปิดบัญชีใหม่ (จำนวนเงินขั้นต่ำที่สมาชิกใช้เปิดบัญชีใหม่ได้เท่ากับ 200 บาท)
- มีการประชุมสมาชิกปีละ 1 ครั้ง
- มีโครงการส่งเสริมอาชีพ
- ทางกลุ่มใช้โปรแกรม MIS ในการช่วยทำบัญชี
- มีการเลือกกรรมการใหม่ทุกปี โดยจะเปลี่ยนครั้งละครึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด (กรรมการแต่ละคนจะไม่มีวาระในการดำรงตำแหน่ง) แต่ที่ผ่านมากกรรมการของกลุ่มก็เป็นชุดปัจจุบันมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งแล้ว
- มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม 5 ล้านบาท โดยแบ่งออกเป็นของกองทุนหมู่บ้าน 1,100,000 บาท เงินกู้ยืมจากธนาคารออมสิน 1,000,000 บาท (ปล่อยกู้และรองรับการปรับโครงสร้างหนี้) และที่เหลืออีกประมาณ 3 ล้านบาทเป็นเงินฝากของสมาชิก
- มีการจัดสรรเงินบางส่วนเพื่อนำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของสถาบันฯ เช่น ค่าซื้อวัสดุอุปกรณ์ (คอมพิวเตอร์) ค่าตอบแทนกรรมการ และเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

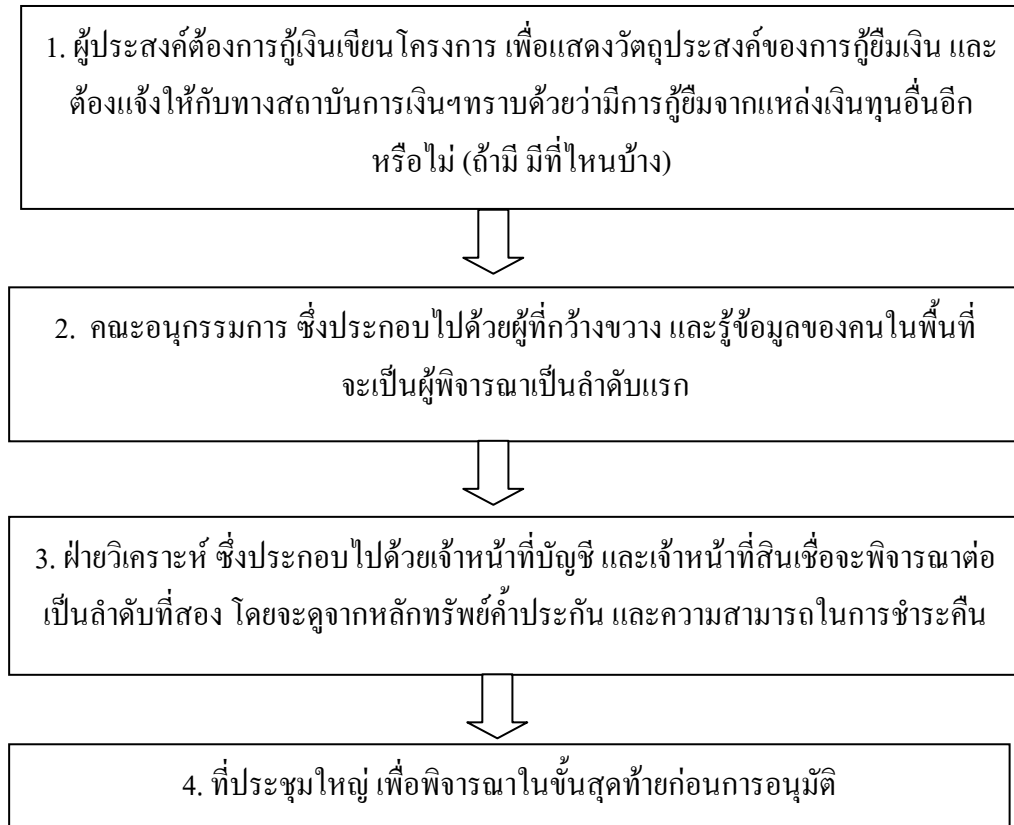
ด้านการรับฝากเงิน

- ทางสถาบันการเงินฯ มีการแบ่งประเภทเงินฝากไว้ 3 ประเภท โดยที่แต่ละประเภทจะมีการให้อัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างกัน ดังนี้
 - 1) ฝากประเภทออมทรัพย์ อัตราดอกเบี้ย 1% ต่อปี
 - 2) ฝากประเภทประจำ 12 เดือน อัตราดอกเบี้ย 5% ต่อปี
 - 3) ฝากประเภทประจำ 24 เดือน อัตราดอกเบี้ย 6% ต่อปี
- ทางสถาบันการเงินฯ มีวิธีการการหาลูกค้า (ระดมเงินออม) ผ่านทางการให้สมาชิกชักชวนกันในกลุ่มเครือข่าย และมีการทำโครงการประชาสัมพันธ์ต่างๆ เช่น การจัดทำกระปุกออมสินเพื่อแจกให้แก่เด็กๆ เป็นต้น
- ปัจจุบันนายทุนเงินกู้้นอกระบบก็นำเงินมาฝากกับทางสถาบันการเงินฯ

ด้านการกู้ยืม

- ยอดเงินปล่อยกู้ทั้งหมดของสถาบันฯ มีจำนวน 18 ล้านบาท
- มีสมาชิกที่กู้เงินประมาณ 60% ของสมาชิกทั้งหมด

ขั้นตอนการพิจารณาเงินกู้ของสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน

- สมาชิกต้องมีเงินฝากกับทางสถาบันการเงินอย่างต่ำ 500 บาท ถึงจะมีสิทธิกู้ได้
- หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้ เรียงลำดับความสำคัญในการพิจารณาเงินกู้จากมากไปน้อย มีดังนี้
 - 1) บุคคลที่ขอกู้ กล่าวคือ จะพิจารณาจากอาชีพ และลักษณะนิสัยของผู้ขอกู้ว่าเป็นคนอย่างไร (ขยัน หรือขี้เกียจ)
 - 2) โครงการที่ขอยื่นกู้
 - 3) ผู้ค้ำประกัน 3 คน กรณีผู้กู้เป็นคนนอกหมู่บ้านต้องมีคนค้ำประกันเป็นคนในหมู่บ้านอย่างน้อย 1 คน
 - 4) กรณีที่กู้เกินกว่า 50,000 บาทต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน
- มีการแบ่งเกรดผู้ขอกู้ออกเป็น 6 ระดับ คือ A, A+, 2A, 3A+, B และ C โดยแต่ละเกรดจะมีความแตกต่างกันในด้านของวงเงินกู้ที่ได้รับ
- วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม เช่น กู้ไปเป็นเงินทุนหมุนเวียน ค่าขาย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น
- ทางสถาบันการเงินฯคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (เงินบำรุง) ร้อยละ 1 ต่อเดือน

- ปัจจุบันยอดเงินกู้มากที่สุดต่อหนึ่งราย คือ 100,000 บาท โดยมีที่ดินเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน (รายเดียวเท่านั้น)

ด้านการผ่อนชำระ

- ในการชำระคืนเงินกู้ สมาชิกจะต้องตกลงกับกรรมการว่าจะทำการผ่อนชำระเดือนละเท่าไร เช่น หากกู้ไป 20,000 บาท มีกำหนดผ่อนชำระ 20 เดือน สมาชิกจะต้องผ่อนชำระเดือนละไม่ต่ำกว่า 1,000 บาท (ไม่แน่ใจว่าต้องผ่อนคืนเงินต้น 1,000 ทุกยอดเงินกู้หรือไม่) ในส่วนของเงินต้น (อาศัยการประเมินจากรายได้ของสมาชิก และสอบถามความสมัครใจของสมาชิก) และต้องเสียดอกเบี้ยอีก 200 บาท (ร้อยละ 1 ต่อเดือน) โดยทางสถาบันการเงินจะแยกรายการกันระหว่างเงินต้น กับดอกเบี้ย (ซึ่งต่างจากการของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป)
- สถาบันการเงินฯอนุญาตให้สมาชิกสามารถนำเงินมาตัดยอดเงินกู้เมื่อไหร่ก็ได้ (ไม่จำเป็นต้องผ่อนชำระเป็นเดือนๆอย่างเดียว) ซึ่งประธานสถาบันการเงินฯให้เหตุผลของการทำเช่นนี้ว่า สมาชิกจะสามารถลดภาระค่าดอกเบี้ยที่ต้องส่งแต่ละเดือนได้ (เงินต้นลด) และทางสถาบันการเงินฯก็มีเงินหมุนเพื่อนำมาปล่อยกู้ต่อไป ช่วยลดต้นทุนในการหาเงินฝาก
- หากสมาชิกผู้กู้ยืมรายใดไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ทางสถาบันฯก็มีหลายกระบวนการในการ
- รongรับ เช่น การส่งเจ้าหน้าที่ไปทำการพูดคุยทำความเข้าใจกับสมาชิกรายนั้นๆ การให้คนค้ำประกันไปตาม และการปรับโครงสร้างหนี้ (ชำระเงินต้นเพียงครั้งหนึ่งในแต่ละเดือนเป็นเวลาหนึ่งปี –ไม่ทราบในส่วนดอกเบี้ย--) เป็นต้น แต่โดยหลักการแล้วทุกกระบวนการข้างต้นจะวางอยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจกับสมาชิกเป็นสำคัญ (ตอนนี้ทางสถาบันการเงินฯมีโครงการจะพักชำระหนี้ช่วงสั้นๆเป็นเวลา 6 เดือนให้กับสมาชิก โดยให้สมาชิกจ่ายเพียงค่าบำรุง)
- มีการติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกว่าใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่เสนอขอหรือไม่ ซึ่งพบสมาชิกบางรายใช้เงินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์เช่นกัน
- ปัจจุบันทางสถาบันฯไม่มีหนี้สูญ

ด้านปัจจัยส่งเสริม

- คุณอมรศักดิ์ ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานของสถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน ให้ข้อมูลว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันการเงินฯประสบความสำเร็จอย่างเช่นทุกวันนี้ คือ
 - การทำความเข้าใจกับสมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น การติดตามหนี้สิน หากลูกหนี้รายใดไม่สามารถชำระคืนได้ตามกำหนด ทางสถาบันฯก็จะใช้วิธีการในลักษณะของการประนีประนอม (พูดคุย หรือปรับโครงสร้างหนี้ในรายที่ไม่มีเงินมาชำระคืนจริงๆ) มากกว่าที่จะดำเนินคดีทางกฎหมายกับลูกหนี้
 - ความเสียสละของคณะกรรมการ และผู้นำชุมชน ที่ต้องการจะช่วยสังคมอย่างแท้จริง

- นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนสถาบันการเงินฯ จากหน่วยงานอื่นๆ ดังนี้
 - ธนาคารหมู่บ้าน และอบต.ให้เงินสนับสนุน 100,000 บาท (หน่วยงานละ 1 แสน หรือ 2 หน่วยงาน 1 แสน)
 - ภาครัฐให้ความสนับสนุนด้านวิชาการ และให้สมุดเงินฝากกับทางสถาบันฯ

ความสำเร็จของสถาบัน

- ความเป็นอยู่ของสมาชิกดีขึ้น เนื่องจากการบังคับให้ออมเงิน และการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้

ข้อสังเกต

- ปัจจัยด้านผู้นำ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ
- มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มกับสมาชิก
- มีการปรับกติกาบางส่วนให้มีความสอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ เช่น พื้นฐานอาชีพ ศาสนา รายได้ประชากร

พื้นที่ศึกษา: สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์
บ้านบ่อนนท์ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

เวลาสัมภาษณ์ : วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 15.30 – 17.30 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : คุณวิริวิศว์ สามารถ ตำแหน่ง ประธานสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์

ผู้สัมภาษณ์ : ปัทมาวดี / อภิชาติ / สุกานดา / สฤณี / ดวงมณี / ภิรม / สร้อยมาศ / รัชณี / ททัช

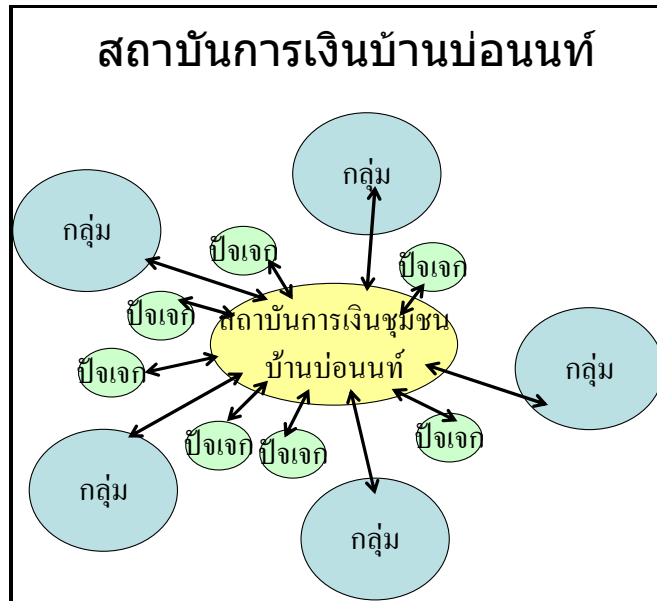
ผู้บันทึก : วรุตม์ / พลวิชญ์

ข้อมูลประชากร

- ประชากรส่วนใหญ่เป็นอิสลาม (มีพื้นที่ชุมชนล้อม โทรม หมู่บ้านมุสลิมแออัด)
- บางส่วนทำอาชีพประมง (ความเสี่ยงสูง รายได้ไม่มั่นคง)

ความเป็นมา

- เริ่มดำเนินการจากกลุ่มสัจจะฯ มีเงินสะสมประมาณ 50,000 บาท เมื่อได้รับเงิน 1 ล้านบาท
- จากกองทุนหมู่บ้าน จึงทำการปล่อยกู้ของทั้งกลุ่มสัจจะฯ และกองทุนหมู่บ้านควบคู่กัน นอกจากนี้ทางกลุ่มฯ ยังได้รับเงิน CPO จากประเทศแคนาดา (เป็นเงินให้เปล่า) เป็นเงินช่วยเหลือตามความต้องการของชาวบ้าน
- กองทุนหมู่บ้านต้องดำเนินการให้ครบระยะเวลา 2 ปี จึงจะขอพิจารณาเป็นสถาบันการเงิน
- จนวันที่ 24 พฤศจิกายน 2548 เริ่มรับฝากเงินในนามสถาบันการเงิน (เงินฝากจริงไม่ถึงแสนบาท) โดยแยกกับบัญชีกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันสถาบันการเงินมียอดเงินฝากประมาณ 1 ล้านเจ็ดแสนบาท และให้ผลตอบแทนในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี
- ในเดือนธันวาคม 2548 สถาบันการเงินเริ่มทำการปล่อยกู้ (ไม่ทราบเพดานเงินกู้ที่สถาบันการเงินปล่อยกู้ในปัจจุบัน?)
- มีเครือข่ายสถาบันการเงิน 3 แห่ง ได้แก่ กระจก หอ โมคลาน และบ่อนนท์ (มีความต้องการหาเครือข่ายเพิ่มอีก 2 แห่ง)

แหล่งเงินทุน

- เดือนมกราคม 2549 กู้เงินสนับสนุนจากธนาคารออมสิน 1 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% / ปี
- กู้เงินจากสถาบันการเงิน โมคคลาน 300,000 บาท

การปล่อยกู้

- ข้อยกเว้น
 - ต้องมีบัญชีเงินฝาก (บัญชีหุ้น)
 - กู้เท่าไร หักเป็นเงินหุ้นของบัญชีผู้กู้ 500 บาท
 - ต้องมีคนค้ำประกัน
- มีการทำแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลสมาชิก ในรายชื่อสมาชิกเป็นคนนอกพื้นที่
- แยกบัญชีปล่อยกู้
 - สถาบันการเงิน ปล่อยกู้ทั้งสิ้น 13 ล้านบาท ให้คนนอกหมู่บ้านกู้ได้ โดยสอบถามเครดิต จากกรรมการกองทุนหมู่บ้านนั้นๆ และเข้าไปดูหมู่บ้านจริง
 - กองทุนหมู่บ้าน (บ.บ่อนนท์) ให้กู้เฉพาะคนในหมู่บ้าน หมุนทุกเดือน ปล่อยกู้ทุกเดือน ซึ่ง ในปัจจุบันปล่อยกู้ไปประมาณ 1 ล้าน 3 แสนบาท
 - บัญชีที่ 1 กู้ได้ไม่เกิน 20,000 บาท
 - บัญชีที่ 2 + เงินสัจจะ (กองทุนหมู่บ้านร่วมกับกลุ่มสัจจะฯ) + เงินเหลือจากบัญชีที่ 1 กู้ได้ 20,000 – 50,000 บาท
- เงินที่เหลือจากการปล่อยกู้ของกองทุนหมู่บ้านของทั้ง 2 บัญชี จะนำมาฝากในบัญชีสถาบันการเงิน
- หากเกินกำหนดนัดชำระจะมีการคิดค่าทวงหนี้ 200 บาท และ
-

- มีการตั้งกติกาในกรณีที่ค้างชำระ ดังนี้
 - * ถ้าค้างชำระ 5 เดือน จะมีการประกาศชื่อผู้กู้
 - * ถ้าค้างชำระ 8 เดือน จะมีการประกาศชื่อผู้กู้ + คู่สมรส
 - * ถ้าค้างชำระ 12 เดือน จะมีการประกาศชื่อผู้กู้ + คู่สมรส + บุพการี
 - * ถ้าค้างชำระ 15 เดือน จะดำเนินคดี
- นอกจากนี้หากไม่ชำระคืนเงินกู้ ครอบครัวยุติและลูกหลานจะถูกตัดสิทธิในการกู้ยืมไปด้วย

ปัญหา

- เริ่มต้นมีสมาชิก 480 คน ลาออก 170 คน เหลือเพียง 251 คน เนื่องจาก
 - ไม่อยากส่งเงินออม สักจะ 50 บาทต่อเดือน จำนวน 80 คน
 - ไม่ต้องการให้เอาชื่อไปกู้ – ไม่ต้องการค้ำประกัน
 - เป็นคนชรา ไม่มีเงินจะนำไปออม และไม่ต้องการกู้
 - หนีเสีย
- สมาชิกที่เหลือ 251 คน อย่างน้อย 40 ราย มีปัญหาหนีเสีย (ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน)
 - ความเสี่ยงเกิดจากพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะผู้นำ ซึ่งเกิดจากปัญหาเล่นการพนันเป็นหลัก
 - พยายามควบคุมยอดหนีเสียให้ไม่ให้เกิน 200,000 บาท
 - มีการเพิ่มการกันเงินสำรองหนีเสียจาก 5% เป็น 15%
- ขาดบุคลากร ขาดกระบวนการเรียนรู้ที่จะผลิตคนเข้ามาดำเนินงาน ถูกทะเลเย
- ที่ทำศาลาแห่งเดียวที่หน่วยงานของรัฐ (สตง. , ธกส.) ไม่เข้ามาดูแลเรื่องบัญชี

ข้อสังเกต

- ที่มาที่ไปของเงิน 13 ล้านบาท ที่สถาบันการเงินชุมชนปล่อยกู้
- ระบบบัญชีที่ทางสถาบันการเงินบันทึกไว้ยังคู่สับสน

พื้นที่ศึกษา: กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต (วัดป่ายาง)

หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เวลาสัมภาษณ์ : วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 09.30 — 11.00 น.

ผู้ให้สัมภาษณ์ : พระสุวรรณ คเวศโก ผู้ก่อตั้งและที่ปรึกษา
คุณประเวียง จุลแก้ว กรรมการกลุ่มสัจจะ

ผู้สัมภาษณ์ : ปัทมาวดี / อภิชาติ / สุกานดา / ดวงมณี / ภิรม / สร้อยมาศ / รัชณี / หทัย

ผู้บันทึก : วรุตม์ / พลวิชัย

ข้อมูลทั่วไป

- ในตอนแรกมีการตั้งเป็น “กลุ่มเมตตาธรรม” ขึ้นก่อน ต่อมาเมื่อไปที่ จ.ตราด ได้แนวคิดกลุ่มสัจจะของ พระอาจารย์สุบินจึงกลับมาเปลี่ยนจากกลุ่มเมตตาธรรม เป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในปี พ.ศ. 2542
- ปัจจุบันทางกลุ่มสัจจะฯมีสมาชิกประมาณ 1,100 คน ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่หมู่ที่ 4 (หมู่ที่ 4 มี ประชากรประมาณ 3,000 กว่าคน) และมีการประชุมกันทุกวันที่ 25 ของทุกเดือน
- ในการที่จะเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสัจจะฯต้องผ่านกระบวนการพิจารณาก่อนถึงจะเป็นได้ ซึ่งในปัจจุบันผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกต้องเสียเงิน 2,841 บาท (โดยคำนวณจากการเอายอดเงินของกองทุน สวัสดิการหารด้วยจำนวนสมาชิกทั้งหมด) เพื่อไม่ให้เป็นการเอาเปรียบสมาชิกเก่าในการได้สวัสดิการ ต่างๆของกลุ่ม
- เมื่อเป็นสมาชิกแล้วหากประพฤติตัวไม่ดี ทางกลุ่มสัจจะฯก็จะมีการบีบให้ออก
- มีการทำวารสารแจกสมาชิกในชื่อ “วัดป่ายางสาร” เพื่อใช้ส่งข้อมูลข่าวสารให้สมาชิก
- ตอนมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามาทางกลุ่มสัจจะฯมีความคิดที่จะรวมกองทุนหมู่บ้านเข้ากับกลุ่มสัจจะฯ โดย มีการให้กรรมการของกลุ่มสัจจะฯเข้าไปเป็นกรรมการของกองทุนหมู่บ้าน แต่ประธานของกองทุน หมู่บ้านกลับเป็นคนนอก ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการรวมกองทุนหมู่บ้านเข้ากับกลุ่มสัจจะฯ กรรมการจึง ลาออกมา (โดยในปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านก็มีการปล่อยกู้เฉพาะในกลุ่มของตัวเอง ซึ่งเป็นลูกค้าคนละ ส่วนของทางกลุ่มสัจจะฯ)

กรรมการ

- กรรมการของกลุ่มสัจจะฯชาวบ้านจะเป็นคนเลือกมาเองซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 17 คน (อายุกรรมการชุด ปัจจุบันที่มากที่สุด คือ 50 ปี) โดยกรรมการแต่ละคนจะมีการแบ่งโซนรับผิดชอบ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว การแบ่งโซนได้ประโยชน์เพียงกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในโซน เช่น สมาชิกมีการผิดนัดชำระหนี้ กรรมการที่รับผิดชอบโซนที่สมาชิกรายนี้อยู่ ก็จะต้องลงไปโซนของตัวเองเพื่อติดตามดู

- กลุ่มมีความคาดหวังให้กรรมการทุกคนมีความสามารถทางบัญชีทั้งหมด แต่ในปัจจุบันกรรมการที่สามารถทำบัญชีได้มีเพียง 7 คนเท่านั้น จึงแก้ปัญหาด้วยการให้กรรมการที่รู้วิธีการทำบัญชี รับผิดชอบหน้าที่ฝึกสอนให้กับกรรมการที่ไม่เป็นบัญชีเป็นรายบุคคล
- เงินจากกองทุนสวัสดิการประมาณ 30% จะนำมาหักมาเป็นค่าตอบแทนกรรมการ โดยแบ่งเป็นจ่ายเป็นก้อน (ปีที่ผ่านมาประมาณ 100,000 บาท ปีนี้ 120,000 บาท) แล้วให้กรรมการไปจัดสรรแบ่งจ่ายกันเอง เป็นรายชั่วโมงการทำงาน

ด้านการออม

- สมาชิกทุกคนต้องออมทุกเดือน ด้วยวิธีการซื้อหุ้นๆละ 10 บาท ขั้นต่ำ 1 หุ้น สูงสุด 10 หุ้น คือฝากได้คนละ 10 – 100 บาทต่อเดือน เหตุผลที่ไม่ต้องการให้สมาชิกฝากเงินจำนวนมากๆ เนื่องจากทางกลุ่มยังไม่มีแผนการใช้จ่ายเงิน และการที่กลุ่มจะจะมีเงินฝากมากๆก็เท่ากับบังคับให้ทางกลุ่มต้องบีบให้สมาชิกกู้หลายๆเช่นเดียวกัน ซึ่งจะทำให้กลุ่มจะมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น
- ในปัจจุบันยอดเงินฝากต่อเดือนมีประมาณ 70,000 กว่าบาท ยอดเงินฝากรวมประมาณ 9 ล้านกว่าบาท (เป็นยอดที่ฝากรวมตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มระยะเวลาประมาณ 10 ปี)

ด้านการให้สินเชื่อ

- ปัจจุบันมีสมาชิกที่กู้ประมาณ 300 คน
- ขั้นตอนการกู้ คือ
 - 1) เขียนใบเสนอโครงการ เพื่อบอกว่าต้องการกู้เงินไปทำอะไร แล้วนำไปหย่อนใส่ตู้ โดยเขียนได้ตั้งแต่วันที่ 25 – 19 ของทุกเดือน
 - 2) เมื่อถึงวันที่ 20 กรรมการทั้ง 17 คนจะมาร่วมกันพิจารณาใบเสนอโครงการของแต่ละคน (ถ้าผู้กู้เป็นคนนอกพื้นที่ต้องกรอกประวัติด้วย) โดยอาศัยเกณฑ์ ดังนี้
 - **วัตถุประสงค์** (ที่ผ่านมามีสมาชิกขอไปซื้อโทรศัพท์มือถือ รถ ทางกลุ่มก็อนุมัติเช่นกัน)
 - **ประวัติการส่งสัจจะ** สมาชิกรายที่ขอกู้ นั้น มีการส่งเงินสัจจะสม่ำเสมอหรือไม่ (หลักๆ)
 - **พื้นฐานอาชีพและลักษณะนิสัย** ดู Background ของสมาชิกรายนั้นๆว่าเป็นอย่างไร เช่น ประกอบอาชีพอะไร มีลักษณะ นิสัยเป็นอย่างไร (ขยัน จี๋เกียจ การพนัน) เป็นต้น
 - **ประวัติการผ่อนชำระหนี้** ถ้าสมาชิกรายนั้นๆส่งแต่ดอกเบี้ย 3 เดือนโดยไม่มีการส่งเงินต้น จะถูกพิจารณาเป็นลูกค้ายกระดับหนึ่งที่ว่า (ได้วงเงินกู้ที่ต่ำกว่า)
- ต้องมีผู้ค้ำประกันเงินกู้ 2 คน และต้องมีได้เป็นคนในครอบครัวเดียวกันกับผู้ขอกู้

- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (ดอกเบี้ยทางกลุ่มเรียกว่า เงินบำรุง) มี 2 อัตราคือ
 - 1) ถ้าผู้เป็นรายบุคคลจะเสียอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน (ซึ่งถือว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูง แต่ทั้งนี้พระสุวรรณมิ่งมองว่าการคิดอัตราดอกเบี้ยที่สูงก็มีประโยชน์ คือ ผู้กู้จะกู้ไปเพื่อความจำเป็นจริงๆ และจะไม่กู้เงินไปเผื่อ)
 - 2) ถ้าผู้เป็นกลุ่มจะเสียอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน ซึ่งที่ผ่านมามีกลุ่มทำขนมเงิน กับกลุ่มทำน้ำกะทิมาผู้ไปลงทุน ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แต่มีปัญหาตรงที่กลุ่มที่มาผู้เป็นเพียงการรวมตัวกันเพื่อมาขอผู้ เมื่อได้เงินก็จะนำไปแบ่งกันเพื่อเอาไปผลิตเป็นรายๆไป ไม่ได้ผลิตเป็นกลุ่ม (ขอผู้ในนามกลุ่มแต่เอาไปทำเดี่ยว) ทำให้มีการร้องเรียนว่าไม่ยุติธรรมกับผู้รายอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงถ้ากลุ่มล้มหนีอาจจะสูญได้
- กลุ่มจะกำหนดเพดานเงินกู้และเพดานระยะเวลาการผ่อนชำระคืน ซึ่งสมาชิกแต่ละรายจะได้รับไม่เท่ากัน เช่น สมาชิกคนที่ 1 จะมีเพดานกู้ 90,000 บาท สามารถผ่อนชำระได้ภายใน 90 เดือน (จะผู้เท่าไรอัตราดอกเบี้ยก็เท่ากันหมด) ปัจจุบัน ไม่มีผู้รายใดขอผู้ในวงเงินเต็มเพดานเงินกู้ของตนเองเลย
- ในการชำระคืนเงินกู้ ผู้กู้จะมีการตกลงกับกลุ่มอยู่ก่อนแล้วว่าจะผ่อนชำระเดือนละเท่าไร ซึ่งจะเป็นการผ่อนชำระแบบส่งทั้งเงินต้น และดอกเบี้ย (โดยจะมีการคิดดอกเบี้ยจากเงินต้นที่คงเหลือจริงๆ ส่งผลให้แต่ละเดือนสมาชิกจะเสียค่าดอกเบี้ยน้อยลงเรื่อยๆตามการลดลงของเงินต้น)
- มีการหมุนเงิน (Roll Over) โดยผู้จาก ชกส. กลุ่มอื่นๆ นายทุน 3 – 4 ราย และคนรู้จักทั่วไป เป็นต้น
- ถ้าสมาชิกรายใดไม่มีเงินส่ง ทางกลุ่มอนุญาตให้ขาดส่งได้ 1 ครั้ง แต่ต้องมาแจ้งกับทางกลุ่มก่อน
- ในปัจจุบันทางกลุ่มจะยังไม่มีการฟ้องหากมีคนไม่ชำระคืนเงินกู้ กลุ่มจะไม่ปล่อยเงินกู้ให้กับคนอื่นๆ ทั้งกลุ่ม ดังนั้นหากตามตัวผู้ไม่ได้ ก็ต้องตามจากคนค้ำประกัน และหากยังไม่ได้คืนก็ต้องช่วยกันจ่าย
- ถ้าผู้เงินไปซื้อที่ดิน หรือที่ดินจะหลุดจากการจำนอง ให้มาบอกกับทางกลุ่ม กลุ่มจะช่วยอย่างไม่จำกัดวงเงิน โดยกลุ่มจะซื้อหรือไถ่ถอนมาในนามของกลุ่มก่อน แล้วสมาชิกก็ค่อยมาซื้อหรือไถ่ถอนจากทางกลุ่มอีกทอดหนึ่ง โดยอนุญาตให้ผ่อนชำระได้ถึง 20 ปี และไม่คิดดอกเบี้ย
- มีสมาชิกบางรายผู้ไปเพื่อเป็นการศึกษาในวงเงินประมาณ 30,000 – 40,000 บาท

ด้านกำไร

- กำไรของทางกลุ่มมาจากดอกเบี้ยเงินกู้
- เมื่อได้กำไรมาทางกลุ่มจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เงินปันผล 50% และเงินหักเข้ากองทุนสวัสดิการ 50% (เงินจากกองทุนสวัสดิการจะหักมาเป็นค่าตอบแทนกรรมการด้วยส่วนหนึ่ง คิดเป็นประมาณ 30% ของกำไร โดยจะให้เงินก่อนแล้วกรรมการไปแบ่งกันเอง)
- เงินปันผลจะคิดในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี แต่ทั้งนี้เงินปันผลจะไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับจำนวนกำไรที่กลุ่มได้รับในแต่ละปี

ด้านเครือข่าย

- ในปัจจุบันเครือข่ายระดับจังหวัดมีทั้งสิ้น 21 กลุ่ม จาก 13 อำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช (กลุ่มของวัดป่ายางใหญ่ที่สุด)
- มีการประชุมกันเดือนละครั้งในวันที่ 29 ของทุกเดือน
- มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างเครือข่าย โดยใช้วิธีการซื้อหุ้นเพื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกิจกรรมนั้นๆ เช่น
 - โรงปุ๋ย โรงผลิตน้ำดื่ม โรงกากน้ำตาล ทำการผลิตที่วัดป่ายางแต่ให้สมาชิกในเครือข่ายระดับจังหวัด ทั้ง 13 อำเภอสามารถเข้ามาซื้อหุ้นร่วมทุนด้วยได้
 - กองทุนฌาปนกิจ ตั้งเป็นกองทุนเครือข่ายระดับจังหวัด ปัจจุบันมีสมาชิกสมัครเข้าร่วมตามความสมัครใจประมาณ 1,800 คน (เสมือนเป็นกองทุนสวัสดิการสำหรับการเสียชีวิต มีวิธีการคล้ายกับการเล่นแชร์) ผู้สมัครเข้าร่วมเป็น “สมาชิก” ต้องจ่ายเงินเมื่อมี “สมาชิก” เสียชีวิต 10 บาทต่อหนึ่งศพ (ใช้วิธีการเก็บเงินผ่านกลุ่มสัจจะฯแต่ละกลุ่ม) ปัจจุบันผู้เข้าร่วมโครงการนี้เมื่อเสียชีวิตจะได้รับเงิน 18,520 บาท ทั้งนี้ หากสมาชิกขาดการส่งเงิน 3 ครั้ง จะถูกตัดสิทธิ์จากการเป็นสมาชิก และไม่ได้รับเงินเมื่อเสียชีวิต

ปัญหา

- ปัญหาเกิดจาก 2 ส่วน คือ
 - 1) ด้านสมาชิก มักจะเกิดจากสมาชิกที่ไม่เข้าร่วมการประชุม ซึ่งทำให้ไม่มีความตื่นตัวเท่าที่ควร กลุ่มพยายามแก้ปัญหาด้วยการสื่อสารผ่านทางวารสาร
 - 2) กรรมการทุจริต
- ยังมีบางส่วนของกองทุนที่ผูกติดกับตัวกรรมการมากเกินไป

ด้านการพัฒนา

- กลุ่มมีแนวคิดที่จะใช้เงินเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาคน เช่น การบีบให้ส่งเงินสัจจะทุกเดือน เพื่อสร้างความเสถียร การบีบให้คืนเงินกู้ ด้วยการไม่ปล่อยกู้ทั้งกลุ่มหากมีคนไม่ชำระคืนเพียง 1 คน เพื่อสร้างความรับผิดชอบ เป็นต้น
- การพัฒนาชุมชน ต้องการสร้างชุมชนใหม่ที่พึ่งตนเองได้ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างแกนนำ ซึ่งพระอาจารย์กล่าวว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเหมือน “งมเพชรในบ่อส้วม”
- ในตอนแรกผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะฯส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อกู้ และอีกส่วนเข้ามาเพื่อออม (คิดถึงปันผล) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำให้สมาชิกเหล่านั้นเลิกคิดเรื่องกู้ และหันมาออม โดยมีการบีบให้ส่งเงินกู้

ให้ตรงเวลา และจะไม่ปล่อยคู่ให้กับสมาชิกทั้งหมดหากมีการเบี่ยงหนี ควบคู่ไปกับบังคับให้สมาชิกส่งเงินสัจจะทุกเดือน

- การประชุมเป็นสิ่งสำคัญ ต้องทำทุกอย่างให้สมาชิกมาประชุมให้มากที่สุด เช่น จูงใจโดยการให้รางวัล ซึ่งในตอนแรกๆ ทางกลุ่มใช้วิธีการให้เงินรางวัลกับสมาชิกที่เข้าประชุมบ่อยเป็นอันดับหนึ่ง สอง และสาม ลดหลั่นกันไปตามลำดับ แต่เกิดปัญหา และข้อขัดแย้งว่า ที่มีสมาชิกมาประชมนั้นมาเพื่อเอาเงินเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ทางกลุ่มจึงหันมาใช้วิธีให้เงินทุกคนที่มาประชุมคนละ 50 บาท (เอามาจากกองทุนสวัสดิการ) โดยเพิ่มไปกับเงินสัจจะ (ไม่ว่าจะมาฝากเท่าไร แม้ว่าสมาชิกจะมาออมเงินเพียง 1 หุ่น 10 บาท ทางกลุ่มก็ให้เงิน 50 บาทเช่นกัน) ซึ่งผลที่ออกมา คือ มีสมาชิกมาประชุมเพิ่มมากขึ้น
- ทะเบียนของกลุ่มต้องชัดเจนเพื่อเคลื่อนไปสู่ระบบบัญชีที่สมบูรณ์ (จุดนี้พระสุวรรณมองว่ายังคงเป็นจุดอ่อนของกลุ่มอยู่)
- กรรมการต้องเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวในด้านอื่นๆ ให้ได้ เช่น การพัฒนาอาชีพ และการลดหนี้
- เป็นต้น นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องยกระดับของกรรมการขึ้นไปเรื่อยๆ ผ่านทางการอบรม และการประชุม (ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา)
- พระสุวรรณมีแนวคิดว่ ภารกิจที่สำคัญของกรรมการในอนาคตคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถลดการจ่ายเงินปันผลลง (แม้ว่าการลดการจ่ายเงินปันผลอาจส่งผลให้สมาชิกลดลงด้วยก็ตาม) เพื่อเพิ่มเงินในส่วนของกองทุนสวัสดิการให้มากขึ้น ซึ่งถ้ากองทุนสวัสดิการมีขนาดใหญ่พออาจสามารถลดอัตราค่าบำรุงลงได้
- ตัวชี้วัดตัวหนึ่งที่สามารถบอกได้ถึงความเสี่ยงของกองทุน คือ การติดอบายมุขของสมาชิก

ข้อสังเกต

- พระสุวรรณให้ความสำคัญกับการประชุมมาก
- ใช้กรรมการเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาความก้าวหน้าของกลุ่ม

ข้อมูลภาพรวม ม. 4 ต. เทพรราช อ. สิขล จ. นครศรีธรรมราช

- เป็นหมู่บ้านเกิดใหม่จากการหักร้างถางพงพื้นที่ป่า สปก. ในอดีตเป็นพื้นที่สีแดง เป็นพื้นที่อิทธิพล ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ประชาชนส่วนใหญ่เป็นญาติกัน
- ทำอาชีพปลูกสวนยางพารา สวนผลไม้ มีรายได้อยู่ได้ระดับสูง ข้อมูลที่ได้รับการบันทึกใน จปฐ. คือ รายได้เฉลี่ย 150,000 บาท ต่อปี ต่อคน แต่จากการสอบถามเชิงข้อมูล ชาวบ้านประมาณให้ว่าน่าจะประมาณ 50,000-60,000 บาทต่อปี ต่อคน ซึ่งก็ยังคงอยู่ในระดับสูงเทียบกับหมู่บ้านอื่น
- ชาวบ้านถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 4-5 ไร่
- มีความพยายามจะจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์หลายครั้ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะชาวบ้านไม่ไว้ใจกรรมการในเรื่องความโปร่งใส
- เคยมีการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มปลูกแตง กลุ่มเลี้ยงปลา แต่ขาดทุน (เป็นกลุ่มอิงกับตลาด ทำให้มีความเสี่ยงสูง)
- หมู่บ้านเคยมีความสามัคคี แต่มามีความขัดแย้ง ภายหลังจากมีการเลือกตั้ง อบต. ทำให้เกิดการแบ่งพรรคพวกจากการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ นายก อบต. กับผู้ใหญ่บ้านอยู่คนละฝ่ายกัน ชาวบ้านแตกเป็นกลุ่มที่เลือกข้างผู้บริหารท้องถิ่น กับอีกกลุ่มที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดซึ่งโดยมากเป็นคนที่ย้ายเข้ามาจากต่างถิ่น ความแตกแยกที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากโครงการประชานิยมที่เข้ามาด้วย ในปัจจุบันชาวบ้านไม่ช่วยกันในการพัฒนาท้องถิ่น มักจะรอให้ อบต. เข้ามาจัดการ
- นายก อบต. และผู้ใหญ่บ้านเป็นคนละฝ่ายกัน ทำให้ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. ในหมู่บ้านนี้

กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ม. 4 ต. เทพรราช อ. สิขล จ. นครศรีธรรมราช

ผู้ให้สัมภาษณ์ : คุณตำรวจ ช่วยสงค์ สมาชิก อบต. เทพรราช
คุณอารีย์ ช่วยสงค์ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
คุณเปรมชัย จำสุข กรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ผู้สัมภาษณ์ : อ.ดวงมณี / อ.สร้อยมาศ

ผู้บันทึก : อ.ดวงมณี / อ.สร้อยมาศ

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็น ส.อบต. และสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

- กองทุนหมู่บ้านจัดตั้งมาในสมัยของผู้ใหญ่คนเก่า ซึ่งเป็นประธานกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน ขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ใหญ่บ้าน แต่ตำแหน่งประธานกองทุนหมู่บ้านไม่ได้เปลี่ยน
- กองทุนหมู่บ้านมีสมาชิกทั้งหมด 120 คน และมีสภาพเป็นนิติบุคคล อำนวยาจเปิดเสรีอยู่ที่ประธานกองทุน

- สมาชิกมีความกังวลสงสัยในเรื่องการแบ่งสรรผลประโยชน์จากดอกเบี้ยเงินกู้ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- กรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่มีการเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใส การทำข้อมูลรวมศูนย์อยู่ที่คนเพียงคนเดียว มีการแต่งบัญชีเกิดขึ้น
- ที่มาของกรรมการกองทุน บางครั้งเกิดจากการนำชื่อไปใส่ให้ครบ และไม่แจ้งผู้ที่ถูกนำชื่อไปใช้ ทำให้เกิดภาวะกับคนที่ถูกนำชื่อไปใช้ เมื่อกองทุนมีปัญหาเกิดขึ้น
- ถ้ากรรมการลาออกก่อนหมดวาระ ประธานสามารถแต่งตั้งกรรมการเข้ามาแทนได้ โดยไม่ต้องเลือกตั้งใหม่ จึงมีการบีบให้ออก
- ไม่มีการประชุมใหญ่ เพราะกลัวว่าสมาชิกจะเปลี่ยนแปลงผู้บริหารทั้งหมด กรรมการสามารถบริหารงานต่อไปได้ โดยการทำหนังสือถึงพัฒนาชุมชนระบุว่าสมาชิกสนับสนุนให้เป็นกรรมการต่อไป
- เงิน 1,000,000 บาท ปล่อยกู้หมด การจ่ายเงินกู้คืน เป็นแบบปีต่อปี
- มีการออมเข้ากองทุนหมู่บ้านเดือนละ 20-500 บาท ในปัจจุบันมีเงินสะสม 260,000 บาท
- การกู้เงินเป็นวิธีการหมุนเงิน เริ่มจากกู้กองทุนไปจ่ายหนี้ในระบบ ดอกเบี้ยกองทุนร้อยละ 2 และเมื่อถึงเวลาชำระเงินกองทุน เจ้าหนี้ในระบบจะมาเสนอเงินกู้ ดอกเบี้ยร้อยละ 4 ทำให้อยู่ในวัฏจักรไปเรื่อย ๆ และมีผู้ให้ข้อมูลว่ากรรมการกองทุนบางคนก็เป็นเจ้าหนี้ในระบบเสียเอง ในบางครั้งกรรมการก็ไปกู้จากที่อื่นมาด้วยดอกเบี้ยร้อยละ 3 และนำมาปล่อยกู้เพื่อให้สมาชิกไปคืนกองทุนหมู่บ้านด้วยอัตราร้อยละ 4 ซึ่งการจ่ายดอกเบี้ยในอัตรานี้อยู่ในช่วงเวลาประมาณ 10 วัน คือช่วงของการนำเงินไปคืนกองทุนหมู่บ้านและทำการกู้ยืมจากกองทุนออกมาใหม่
- นอกจากกู้เงินไปใช้คืนหนี้ในระบบ หรือซื้อสินค้า สมาชิกบางคนกู้เงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ซื้อปุ๋ยปรับปรุงสวน กู้ส่งลูกเรียนหนังสือ แต่เป็นจำนวนน้อย และไม่มีการตรวจสอบว่ากู้ไปใช้ตรงกับที่เขียนโครงการขอหรือไม่
- มีการใช้เงินไปกับอบายมุข เช่น เล่นการพนัน
- ชาวบ้านมีความคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ แต่บางคนก็ยังลังเล เพราะจะเสียสิทธิ์ในการขอกู้กองทุนหมู่บ้าน (นอกจากชาวบ้านจะต้องเป็นสมาชิกของทั้ง 2 กลุ่ม ถ้ามีศักยภาพในการส่งเงินออมได้)

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน¹

- ข้อมูลรายรับรายจ่ายในบัญชีกองทุนโปร่งใสในหมู่กรรมการ แต่ไม่ค่อยจะแจ้งชาวบ้านเพราะประชุมปีละ 3 ครั้ง ชาวบ้านมาถามข้อมูลที่ละคน บางครั้งกรรมการก็เหนื่อยที่ต้องตอบคำถามทุกคนบ่อย ๆ

¹ มีเวลาสัมภาษณ์เพียง 10 นาที กรรมการท่านนี้ชื่อ คุณเปรมชัย เบอร์โทร 080-143 2625

- ดอกเบี้ยจากกองทุนหมู่บ้านฯ กรรมการนำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามกฎที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด เช่น เป็นค่ากรรมการ (ร้อยละ 20) ค่าเอกสาร ให้ทุนการศึกษานักเรียน บำรุงวัด
- กลุ่มสัจจะ จะต้องส่งเงินเป็นรายเดือน เดือนละ 20-50 บาทเป็นส่วนมาก หรือจะส่งมากกว่านี้ก็ได้แต่ไม่เกิน 500 บาท และบริหารในรูปแบบหุ้น หุ้นละ 10 บาท แต่ปัญหาคือการขาดส่งเงินของสมาชิก
- ยังไม่มีการเบิกจ่ายเงินคืนกองทุน ถ้าสมาชิกไม่มีเงิน ก็ไปกู้นอกระบบมาคืน
- ไม่ได้มีการไปตามตรวจสอบว่าสมาชิกใช้เงินตามที่เขียนโครงการขอหรือไม่

ปัญหา

- ประเด็นความโปร่งใส และการเปิดเผยข้อมูลแก่สมาชิก อยู่ในดัชนีชี้วัดด้วยหรือไม่
- น่าสงสัยว่าทำไมหมู่บ้านที่เคยสามัคคีกันจึงเกิดความแตกแยกได้ขนาดนี้ และต้องหาวิธีประสานยังไ้ การแยกตัวมาตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใหม่ไปเลยจะแก้ปัญหาได้หรือเปล่า

หมายเหตุ : ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิก และกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ให้ภาพลักษณ์ของการบริหารจัดการกองทุนไม่สอดคล้องกัน

ก-2

การลงพื้นที่ครั้งที่ 2

สัมภาษณ์สมาชิกและผู้ไม่เป็นสมาชิก

องค์กรการเงินฐานราก

ก-2-1

รายชื่อ ที่อยู่ และกลุ่ม/องค์กร ของผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่ 14 มีนาคม 2552

- พื้นที่ศึกษา บ้านคลองขุด หมู่ที่ 3 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 09.40 – 11.20

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายสมบูรณ์ รอบคอบ	41 ม.3 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	อ.ส.ม.
น.ส.เมตตา พลหาญ	23/3 ม.3 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ
นางสมชาย ไชยรัตน์	23/1 ม.3 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้ใหญ่บ้าน และประธานกลุ่ม
นายสมรักษ์ เกิดทอง	40 ม.3 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มส่งเสริมอาชีพ
นายผิน มัจฉาชาญ	25 ม.3 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ส.อบต.

- พื้นที่ศึกษา บ้านเหมืองใหม่ หมู่ที่ 7 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 09.30 – 11.10

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายจำลอง นิลพัฒน์	102 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	เลขากลุ่ม
นายผด สุขแพง	17/1 ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	กรรมการ
นางสมร แก้วกล้า	73 ม.8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ

● **พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 11.40 – 14.30**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นายอมรศักดิ์ อมรจรรยาพันธ์	28 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประธานสถาบันการเงินชุมชนโมคลาน
นายยูโสภ กล้วย	111 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้ใหญ่บ้าน ม.11 และรองประธานฯ
นายสะมะแอ ดัชนี	98 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประชาสัมพันธ์ และติดตามหนี้สิน
นายดาอู อะหังกะหนอ	54/2 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้ตรวจสอบโครงการ
นายคอระหมาน เหมหมั่น	116/1 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	กรรมการ และส.อบต.
ผ.อ.พงษ์เทพ ประกอบสุขราษฎร์	กองทัพอากาศที่ 4 ค่าวชิราวุธ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้สังเกตการณ์
นางมีนา อูยา	267 ม.5 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
นางลัดดา เหมมันต์	19/1 ม.12 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
น.ส.เปรมฤดี สุปะหลาง	39 ม.8 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
นางแหลงอ ไชยเพศ	51 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
คุณปราณี สมั่น	47/8 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
นางอำหรี อะหังกะหนอ	54/11 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางวะ สุขสำราญ	18 ม.3 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
คุณอาภรณ์ ยีโคบ	102/3 ม.3 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน
นายคำริ อะหังกะหนอ	54/4 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 12
นางชิงสรา หมัดแสล	109/3 ม.11 ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โมคลาน

● **พื้นที่ศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 16.30 – 17.15**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
นางกุศล อบอุ่น	201 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
คุณวิชาญ สุขวิสิทธิ์	206/3 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
คุณसानนท์ สุขวิสิทธิ์	210/2 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
นางพิมาย ชลสินธุ์	185/4 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
นางศรีนวล แก้วกลิ่น	163 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
นางสุนีย์ แก้วกลิ่น	163/2 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
นายทวี หนู่มแดง	159/1 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
นายชีพ เทพรราช	160 ม.10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท

● **พื้นที่ศึกษา สะพานปลา ม. 5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 15.00 – 16.00**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
คุณวิภาดา ยีโกบ	110/1 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
นายปิ่น หนูเมือง	103/1 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางอะมีห๊ะนะ หลงจิ	35/4 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท
นางหะรีอะ หลั่งบุตรเต๊ะ	138 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
คุณไบคะ วรรณกิจ	69/4 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
คุณมีชัย สมัน	244/3 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	-
คุณหนู สมัน	84/4 ม.5 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	-	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ม.5
คุณกิมลี	-	-	เหรียญกุ่มออมทรัพย์ฯ

วันที่ 15 มีนาคม 2552

- **พื้นที่ศึกษา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลา 09.40 – 12.45**

ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
คุณสุมน นิ่มแสงธรรม	36 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	-
คุณทองคำ เสนีย์กาญจน์	123 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง
นายพอน ลอยล่องชล	120/7 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง
คุณแก้ว ชูระการ	113/1 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง
นายชิน พรหมสุวรรณ	108/1 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางวิไล พรหมสุพรรณ	33/1 ม.7 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯหมู่ 7
นางบุญรวย ลอยล่องชล	120/3 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง
คุณเสาวภา ศรีรักษา	128/2 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง, สัจจะหมู่ 6 และธนาคารหมู่บ้าน
คุณวงศา นาวารัตน์	34/1 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	ผู้ใหญ่บ้าน, สมาชิกกลุ่มสัจจะฯหมู่ 4
คุณกัลยา เสรีพงศ์	30/9 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นายวินัย นาวารัตน์	34/3 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นายวรพจน์ นนทโชติ	30/8 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
นายฉัตรชัย ปรีชาชาญ	58/3 ม.5 ต.นาทราย อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นายปรีชา บัวบุญ	58/3 ม.5 ต.นาทราย อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	-
นางอุไรวรรณ ปรีชาชาญ	58/3 ม.5 ต.นาทราย อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯหมู่ 5
นางจงกล ปรีชาชาญ	58/3 ม.5 ต.นาทราย อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง
นายโกศล นราพงษ์	8/1 ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง
นางสมใจ ฤทธาทรร	57 ม.5 ต.นาทราย อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯหมู่ 5
นางสัมพันธ์ อินทรพฤษยา	8/ ม.4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	-	สมาชิกกลุ่มปรับปรุงสวนเพื่อการผลิต (กลุ่มสัจจะฯ)

ค-2-2

สรุปผลการสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2

พื้นที่ศึกษา : ม.4 ต.เทพราช อ.ติชด จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 13 มีนาคม 2552 เวลา 13.00 – 15.00 น.

- สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	กองทุนหมู่บ้าน	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
รายชื่อ 1	✓	
รายชื่อ 2	✓	
รายชื่อ 3		✓
รวม	2	1

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1 (เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน)	รายที่ 2 (เป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน)	รายที่ 3 (ไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน)
อายุ	56	60	29
เพศ	หญิง	ชาย	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ และส่งเงินมาให้ 1 คน ส่งมา ให้ครั้งละ 500 - 1,000 บาท	-	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน
อาชีพ	หลัก - ทำสวนยางพารา, สวนผลไม้ เสริม - เลี้ยงหมู, ขายอาหารหน้าโรงเรียน	-	หลัก - ทำสวนยาง เสริม - รับจ้างทั่วไป
รายรับรวม - รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับต่อปีหลังหักค่าใช้จ่ายประมาณ 90,000 บาท	-	- รายรับต่อปีประมาณ 546,000 บาท - รายรับหลังหักค่าใช้จ่ายประมาณ 506,000 บาท
การออม	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กลุ่มสัจจะฯ (เดือนละ 30 บาท) - ธ.ก.ส. (ปีละ 1,000 บาท)	-	ไม่มีเงินออม
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	-	-	ค่าใช้จ่ายของลูก
การกู้ - ยอดหนี้ปัจจุบัน	- กู้ ธ.ก.ส. มาตั้งแต่ปี 2535 ชำระปีละ 30,000 กว่า บาท (ดอกเบี้ยปีละ 5,000 บาท) ปัจจุบันมียอดหนี้อยู่ 140,000 บาท - กู้ กองทุนเงินล้านในปี 2549 จำนวน 15,500 บาท กู้ เพื่อปรับปรุงสวน	-	- ปี 2551 กู้ 2 ครั้ง จากกลุ่มเครดิตยูเนียน และ ธ.ก.ส. เป็นจำนวนเงิน 36,000 บาท และ 250,000 บาท ตามลำดับ - ปัจจุบันยอดหนี้กับ ธ.ก.ส. คงเหลือประมาณ 200,000 บาท - กู้เพื่อปรับปรุงสวน

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	➤ กองทุนหมู่บ้าน	➤ กองทุนหมู่บ้าน ** ผู้ให้สัมภาษณ์ดำรงตำแหน่งประธานกองทุนหมู่บ้านตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน	-
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - ไปประชุมกลุ่ม (ปีละ 1 ครั้ง)	-	-
บรรณาภิบาล	-	-	-
สวัสดิการ	- ส่งกองทุนฌาปนกิจกับกองทุนเงินล้านปีละ 800 บาท - ส่งกองทุนฌาปนกิจกับ ธ.ก.ส. ปีละ 1,900 บาท (ตายได้เกือบ 2 แสนบาท)	-	-
คนจน	- ในชุมชนไม่มีคนจน มีแต่คนขี้เกียจจำนวนมาก	-	- ในหมู่บ้านไม่มีคนจน เพราะเห็นมีแต่คนทำงาน
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	- การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ มีเงินทุนมาหมุนเวียน ปรับปรุงสวน - ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินใช้จ่าย สิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น ได้ต่อเติมบ้านเพิ่ม 3 ห้อง อีกทั้งยังมีโอกาสได้ทำบุญมากขึ้นด้วย ในขณะที่มีหนี้ลดลง	-	- การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน -- ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินใช้จ่าย และสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆเพิ่มมากขึ้น ได้ซื้อที่ 10 ไร่ อีกทั้งมีความสุขสบายใจ เพื่อน และโอกาสทำบุญเพิ่มมากขึ้นด้วย ในขณะที่มียอดหนี้ลดลง

พื้นที่ศึกษา : หมู่ที่ 3 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 09.40 – 11.20

- **สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน**

	กลุ่มออมทรัพย์ส่งเสริม การเกษตร	กองทุนหมู่บ้าน	สถาบันการเงิน โม กลาน	กลุ่มออมทรัพย์บ้านดอนคา อ.พรหมคีรี	กลุ่มอื่นๆนอกหมู่บ้าน
รายชื่อ 1	✓		✓	✓	
รายชื่อ 2	✓	✓			
รายชื่อ 3	✓			✓	✓
รวม	3	1	1	2	1

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3
อายุ	40	48	60
เพศ	หญิง	ชาย	ชาย
ภรรยาครอบครัว	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 3 คน	มีบุตร 2 คน - ทำงานต่างพื้นที่ 1 คน ส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท - ทำงานที่บ้าน 1 คน
อาชีพ	หลัก - ทำสวนยางพารา ทำนา เสริม - เลี้ยงไก่ 4 สายเลือด 250 ตัว	หลัก - ทำนา เสริม - รับจ้างก่อสร้าง, เลี้ยงสัตว์	ทำนา เลี้ยงสัตว์ ขายหมากแห้ง
รายรับรวม - รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 80,000 - 100,000 บาท	- หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 30,000 บาท	
การออม	มีเงินออมประมาณ 14,000 บาท แบ่งเป็น - กลุ่มส่งเสริมอาชีพ - สถาบันการเงิน โมคคาน - กลุ่มสัจจะบ้านดอนคา อ.พรหมคีรี (ส่งเดือนละ 100 บาททุกกลุ่ม)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - ธนาคารออมสิน	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กลุ่มส่งเสริมอาชีพ (เดือนละ 50 บาท) - กลุ่มออมทรัพย์บ้านดอนคา (เดือนละ 250 บาท ของตนเอง 150 บาท ของภรรยา 100 บาท) - สหกรณ์การเกษตร อ.ท่าศาลา (เดือนละ 100 บาท) - กลุ่มออมทรัพย์อื่นต่างหมู่บ้าน (เดือนละ 100 บาท)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร	ค่าเรียนลูก	
การกู้ยืม - ยอดหนี้ปัจจุบัน	- ปี 2551 กู้มา 2 ครั้ง จากสถาบันการเงิน โมคคาน จำนวน 20,000 บาท และจากกลุ่มสัจจะบ้านดอนคา อ.พรหมคีรี จำนวน 30,000 บาท กู้เพื่อทำบ้าน - ปัจจุบันมียอดหนี้ 30,000 บาท	-	เคยกู้เงินจากสหกรณ์การเกษตร ไม่เกิน 20,000 บาทต่อครั้ง กู้เพื่อซื้อที่ ลงทุนทำนา และเลี้ยงวัว

	รายชื่อที่ 1	รายชื่อที่ 2	รายชื่อที่ 3
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ➢ สถาบันการเงิน โมคคาน ➢ กลุ่มสัจจะบ้านดอนคา อ.พรหมคีรี <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่มเพราะ ได้ กู้</p> <p>** ทั้ง 3 กลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่กันทั้งหมด</p> <p>** ความแตกต่างระหว่างกลุ่มส่งเสริมอาชีพ กับ สถาบันการเงิน โมคคาน และกลุ่มสัจจะบ้านดอนคา คือ ปริมาณเงิน การจัดการดี ไม่มีโกง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ➢ กองทุนหมู่บ้าน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ ให้ความร่วมมือกับชุมชน</p> <p>** แต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ➢ กลุ่มออมทรัพย์บ้านดอนคา ➢ กลุ่มออมทรัพย์อื่นๆต่างหมู่บ้าน <p>** กองทุนหมู่บ้านมีปัญหา เพราะ ประธานกลุ่ม หายไป ไม่มีข้อมูลเหลืออยู่ สันนิษฐานว่าประธาน ชักยอกเงิน</p>
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<p>กลุ่มส่งเสริมอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง - ไปประชุมกลุ่ม (ทุกครั้ง) - เป็นกรรมการกลุ่ม 	<p>กองทุนหมู่บ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปประชุมกลุ่ม (บางครั้ง เพราะไม่มีเวลา) <p>** กรรมการได้มาจากการการจัดตั้งตามความ เหมาะสม</p>	<p>กลุ่มส่งเสริมอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นประธานกลุ่ม
ธรรมาภิบาล	- เคยเห็นบัญชีกลุ่ม และกรรมการกลุ่มชี้แจงบัญชี กลุ่มอย่างชัดเจน	- เคยเห็นบัญชีกลุ่ม และกรรมการกลุ่มชี้แจงบัญชี กลุ่มอย่างชัดเจน	-
สวัสดิการ	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง ของฟรี - สมาชิกเป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ - ยังไม่เคยได้รับสวัสดิการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับสวัสดิการจากการเป็นสมาชิก อสม. โดย ได้รับสิทธิรักษาพยาบาลฟรีทั้งครอบครัว ** ทางกลุ่มส่งเสริมอาชีพยังไม่มีมาให้สวัสดิการ เพราะ เงินยังน้อยอยู่ 	-
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - มีประมาณ 5 คน (คนแก่) - สาเหตุเพราะ เป็นคนแก่อยู่คนเดียวไป - ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะร่างกายไม่เอื้อ ไม่มีเงิน - ทางกองทุนยังไม่มีช่วยเหลือคนจนเหล่านี้ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีมาก - สาเหตุ เพราะ ชี้เกียจ ไม่ทำงาน - ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ทางกองทุนยังไม่ได้ช่วยคนจน เพราะ เงินยังน้อย 	-

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ คนจน น่าจะได้สวัสดิการ สมาชิกน่าจะได้อะไรปันผล - ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาในภาพรวมถือว่าชีวิตดีขึ้น มีเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก ความสบายใจ และเงินออมมากขึ้น ถึงแม้จะมีหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ตาม โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก การมีกลุ่ม - อยากฝากให้ประธานพัฒนากลุ่มให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง และมีสมาชิกให้มากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตเปลี่ยน คือ ได้ทำงานร่วมกัน - หมู่บ้านเปลี่ยนแปลง คือ ได้ร่วมมือกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - นายทุนเงินกู้ยังมีอยู่ โดยเป็นคนในพื้นที่ และให้คนในพื้นที่กู้ - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงิน เครื่องจักรใหม่ มีความสบายใจ ได้ทำบุญ และมีเพื่อนมากขึ้น โดยมีเงินออมเท่าเดิม โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ตนเองทำงานหนัก 	-

พื้นที่ศึกษา : ม.7 และหมู่ 8 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 09.30 – 11.10 น.

- สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	กลุ่มออมทรัพย์หมู่ 7	กลุ่มออมทรัพย์หมู่ 8	กองทุนหมู่บ้าน	กลุ่มเลี้ยงสุกร	กลุ่มอื่นๆนอกหมู่บ้าน
รายชื่อ 1	✓		✓		✓
รายชื่อ 2	✓		✓	✓	
รายชื่อ 3	✓	✓	✓		
รวม	3	1	3	1	1

• ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3
อายุ	40	53	55
เพศ	ชาย	ชาย	หญิง
ภรรยาคอครอบครัว	สมาชิก 2 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 1 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ และส่งเงินมาให้ 2 คน ส่งมาเดือนละ 3,000 บาท	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ และส่งเงินมาให้ 1 คน เดือนละ 1,000 บาท	สมาชิก 6 คน - ทำงาน 4 คน - ต้องดูแล 2 คน - มีสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 2 คน และส่งเงินมาให้เดือนละประมาณ 9,600 บาท โดยแบ่งเป็นเงินสำหรับใช้จ่าย 3,000 – 4,000 บาท และค่าผ่อนบ้าน 5,600 บาท
อาชีพ	หลัก - ทำสวนยางพารา เสริม - รับจ้างก่อสร้าง, อบรม.	หลัก - ทำสวนยาง มังคุด และเลี้ยงสุกร เสริม - รับจ้างตัดหญ้า ปลูกต้นไม้	หลัก - เป็นแม่บ้านที่ อบรม. หมู่ 7 เสริม - ทำสวนมังคุด และยางพารา
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 150,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 100,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 23,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 17,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 103,960 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 57,560 บาท
การออม	มีเงินออมประมาณ 50,000 บาท แบ่งเป็น - กลุ่มสัจจะฯ 20,000 บาท - กองทุนหมู่บ้าน 20,000 บาท - กลุ่มสุกรพันธุ์พื้นเมือง 10,000 บาท (ส่งเดือนละ 100 บาททุกกองทุน)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กลุ่มออมทรัพย์ฯ (เดือนละ 200 บาท) - กลุ่มเลี้ยงสุกร (เดือนละ 100 บาท) - กองทุนหมู่บ้าน (เดือนละ 200 บาท)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 7 และหมู่ 8 (แต่ละกลุ่มมี 2 บัญชี ส่งบัญชีละ 100 บาทต่อเดือน)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	งานสังคม และค่าผ่อนรถกระบะเดือนละ 3,000 บาท	-	ค่าใช้จ่ายทั่วไป

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	<p>- ปี 2551 – 2552 กู้มา 2 ครั้ง จากกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ฯ กองทุนละ 20,000 บาท (เป็นการกู้หมุนเวียน) กู้เพื่อซื้อปุ๋ย</p> <p>- ปัจจุบันมียอดหนี้ 40,000 บาท</p>	<p>- ปี 2549 กู้ 1 ครั้งจากกลุ่มออมทรัพย์ฯ จำนวนเงิน 20,000 บาท</p> <p>- ปี 2551 กู้ 1 ครั้งจากกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 10,000 บาท (ไม่ใช่การกู้หมุนเวียน)</p> <p>- ปี 2552 กู้ 2 ครั้งจากกลุ่มเลี้ยงสุกร จำนวน 4,000 บาท และกองทุน กข.คจ. (ยังไม่ได้เงิน)</p>	<p>- ปี 2550 กู้ 3 ครั้ง จากกลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 7 ธนาคารออมสิน และ ธกส. จำนวน 20,000 บาท 750,000 บาท และ 100,000 บาท ตามลำดับ</p> <p>- ปี 2551 และ 2552 กู้จากกลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 7 ปีละ 20,000 บาท</p> <p>** กลุ่มออมทรัพย์ฯ กู้เพื่อซื้อวัว และหมู</p> <p>** ธ.ออมสิน และ ธกส. กู้เพื่อซื้อบ้าน</p>
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กองทุนหมู่บ้าน ➢ กลุ่มสัจจะฯ ➢ กองทุน กข.คจ. ➢ กองทุนแม่ของแผ่นดิน ➢ กลุ่มออมทรัพย์บ้านสวนหมาก <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่มเพราะเพิ่มแหล่งเงินกู้ และตนเองเป็นกรรมการ</p> <p>** สาเหตุที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์บ้านสวนหมาก เพราะมีขนาดใหญ่กว่า ฐานการเงินดีกว่า (ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มออมทรัพย์ ➢ กลุ่มเลี้ยงสุกร ➢ กองทุนหมู่บ้าน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะอยากร่วมกับกลุ่มต่างๆ เป็นผลดีกับคนที่เข้าร่วม</p> <p>** แต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 7 ➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 8 ➢ กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 8 <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะเพื่อเป็นแหล่งออมเงิน</p> <p>** ความแตกต่างระหว่างหมู่ 7 กับหมู่ 8 คือ คณะกรรมการของหมู่ 7 ดีกว่า และเน้นส่งสัจจะมากกว่า แต่หมู่ 8 ได้รับเงินปันผลมากกว่า จ่ายสวัสดิการสูง เนื่องจาก มีคนกู้มาก</p>
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<p>กองทุนหมู่บ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้ง (เลือกจากชื่อที่ถูกเสนอ) - ประชุมกลุ่ม ปีละ 5 ครั้ง ชาติ 2 ครั้ง - เป็นคนรวบรวมเงินกลุ่ม - เป็นกรรมการกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้งของทุกกลุ่มที่เป็นสมาชิก - เข้าร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้งของทุกกลุ่มที่เป็นสมาชิก (ประชุมเดือนละประมาณ 1-2 ครั้ง) - เป็นกรรมการกลุ่ม (กองทุนหมู่บ้าน) 	<p>กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 7</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้ง - ช่วยจัดเตรียมสถานที่ก่อนการประชุม เพราะตนเองเป็นแม่บ้านที่ อบต. ซึ่งเป็นที่ที่ใช้จัดประชุม

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม (ต่อ)	<p>กลุ่มสัจจะฯ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประชุมกลุ่มปีละครั้ง - รับเงินสัจจะปีละ 1 ครั้ง - เป็นกรรมการ <p>** ประธานและกรรมการของกลุ่มสัจจะฯได้มาจากการเลือกกันเองภายในกรรมการ แล้วจึงแจ้งให้สมาชิกทราบ</p>		
ธรรมาภิบาล	<ul style="list-style-type: none"> - กรรมการกลุ่มชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน (ทั้งกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มสัจจะฯ) - กลุ่มสัจจะฯจะมีการตั้งกรรมการฝ่ายตรวจสอบแล้วแจ้งชาวบ้านปีละ 1 ครั้ง 	- ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่หากมีข้อสงสัยสามารถถามกรรมการได้ ซึ่งกรรมการจะให้ดูตอนประชุม	-
สวัสดิการ	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เงินของกลุ่มที่นำมาช่วยเหลือสังคม เช่น เงินทำถนน ช่วยเด็ก - คนในหมู่บ้านเป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ - เป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจในหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง ช่วยเหลือผู้ที่ลำบากช่วยเหลือเด็กที่เรียนดี - สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีประกันสังคม - เป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจ 3 แห่ง คือ <ol style="list-style-type: none"> 1. ชกส. 2. กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 7 3. กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 8
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - มีประมาณ 2-3 ครัวเรือนที่ยากจน - สาเหตุ เป็นเพราะ ครอบครัวที่มีแค่คนชรา ลูกหลานไปทำงานนอกพื้นที่ ส่งเงินและลูกให้เลี้ยง - ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะกลัวไม่มีเงินส่ง - ทางกองทุนไม่ค่อยได้ช่วยคนจน มีแต่ อบต. ให้เดือนละ 500 บาท 	<ul style="list-style-type: none"> - มีประมาณ 20% - สาเหตุ เพราะ ไม่มีรายได้ ประกอบอาชีพไม่ได้ - ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ทางกองทุนมีการช่วยเหลือคนจน โดยทำตามระเบียบ???? 	<ul style="list-style-type: none"> - ในหมู่บ้านมีคนจน - สาเหตุเพราะ ไม่ทำงาน ไม่คิดทำมาหากิน “คนชั้นกลาง คนที่ทำมาหากินลำบากกว่า ภาระเยอะกว่า” - คนจนไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3
<p>ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ มีทุนเพิ่ม แต่หนี้สินก็เพิ่ม แต่เสียคอกถูกกว่ากู้นอกระบบ ทำให้มีเงินออม - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ ชาวบ้านคูมีฐานนะดีขึ้น - นายทุนเงินในหมู่บ้านไม่ค่อยมีอยู่แล้ว เพราะชาวบ้านกู้ ธกส. - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น เพราะสามารถเข้าถึงเงินได้ง่ายขึ้น - ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาในภาพรวมถือได้ว่าชีวิตดีขึ้น มีเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก และความสบายใจมากขึ้น ถึงแม้จะมีหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ตาม โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการทำงานและมีแหล่งออมเงิน 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตเปลี่ยน คือ ไม่ลำบาก และมีทางออกมากขึ้น - หมู่บ้านเปลี่ยนแปลงดีขึ้น - นายทุนเงินกู้ยังพอมืออยู่บ้างประมาณ 2 -3 ราย - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักรใหม่ มีความสบายใจได้ทำบุญ และมีเพื่อนมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการมีกลุ่มต่างๆ - สิ่งที่ยากจะฝาก คือ อยากให้กลุ่มอยู่กับชาวบ้านนานๆ และอยากให้มีเงินช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้มีเงินออม ได้ความคิดในการทำงาน (เลี้ยงสัตว์) - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ มีเงินออม มีงาน - ปัจจุบันไม่มีนายทุนเงินกู้เหลือแล้ว - สมาชิกในชุมชนเปลี่ยน 2 ด้าน คือ <ul style="list-style-type: none"> ดี → สร้างอนาคต สร้างรายได้ไม่ต้องยืมนอกระบบ ไม่ดี → มีหนี้เพิ่ม แต่ก็ยังดีที่เป็นหนี้ในหมู่บ้าน - ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาในภาพรวมต้องถือว่าชีวิตที่ดีขึ้น มีเงิน สิ่งอำนวยความสะดวกความสบายใจ และเงินออมมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ตาม

พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนโมคคาน
หมู่ 11 ตำบลโมคคาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 11.40 – 14.30 น.

- สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	สถาบันการเงิน โมคคาน	กลุ่มออมทรัพย์โมคคาน	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	สมาชิกกลุ่มอื่นนอกหมู่บ้าน
รายที่ 1	✓			
รายที่ 2			✓	
รายที่ 3				✓
รายที่ 4	✓	✓		
รวม	2	1	1	1

• ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1 (เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายที่ 2 (ไม่เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายที่ 3 (ไม่เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายที่ 4 (เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)
อายุ	37	46	37	56
เพศ	หญิง	ชาย	ชาย	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 3 คน	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน	สมาชิก 8 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 6 คน - อยู่ต่างพื้นที่ 4 คน และส่งเงินมาให้เดือนละ 140,000 บาท	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 1 คน
อาชีพ	หลัก – รับจ้างในโรงอิฐ (สามีมีอาชีพขับรถบรรทุกไม่มาเผาอิฐ)	หลัก – การเกษตร (ยาง, ปาล์ม) เสริม – เลี้ยงวัว 3 ตัว	หลัก – ทำสวนผลไม้ สวนยาง และทำนา	หลัก – ทำนา ,สวนยาง, สวนผลไม้
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	-	- รายรับต่อปีประมาณ 70,000 บาท	-	- รายรับต่อปีประมาณ 138,650 บาท
การออม	มีเงินออม 20,000 กว่าบาท - ธ.กสิกรไทย (ปีละ 8,000 – 10,000 บาท) - กลุ่มออมทรัพย์ (เดือนละ 100 – 200 บาท)	มีเงินออมประมาณ 15,000 บาท - ธนาคารออมสิน (มีเมื่อไหร่ก็ฝาก)	มีเงินออม 11,640 บาท โดยแบ่งเป็น - ประกัน AIA 6,840 บาท (เดือนละ 180 บาท) - กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 12 4,800 บาท (เดือนละ 100 บาท)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - ไทยสมุทรประกันชีวิต (เดือนละ 500 บาท) - ส.โมคคาน (อาทิตย์ละ 100 บาท) - กลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านโมคคาน (เดือนละ 200 บาท)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	-	ค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร	ค่าผ่อนรถ	ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	- ปี 2551 กู้ 1 ครั้งจาก ส.โมคคาน จำนวนเงิน 30,000 บาท กู้เพื่อนำมาลงทุนค้าไม้ ซื้อไม้มาขายตามโรงอิฐ - ปัจจุบันมียอดหนี้ 20,000 บาท	ไม่เคยกู้	- กู้เงินมาซื้อรถ ผ่อนเดือนละ 6,000 บาท - ปัจจุบันมียอดหนี้ 70,000 บาท	- ปี 2550 และ 2551 กู้ปีละ 1 ครั้งจาก ส.โมคคาน เป็นจำนวนเงิน 5,000 และ 10,000 บาท ตามลำดับ โดยกู้มาเพื่อซื้อหมู ซื้อไก่

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	➢ สถาบันการเงินบ้านโมคลาน	ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ เพราะ ได้ ยินมาว่าเป็นสมาชิกแล้วต้องกู้ ไม้รู้ รายละเอียดมากนัก	➢ กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 12	➢ สถาบันการเงินบ้านโมคลาน ➢ กลุ่มออมทรัพย์บ้านโมคลาน ** สาเหตุที่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ เพื่อบ้าน โนนน้ำ และเห็นว่า ได้ ออม ได้มาปนกิจ ** ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มเพราะ มีการออม กู้ และมาปนกิจ เหมือนกัน
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<u>สถาบันการเงินบ้านโมคลาน</u> - ไปลงคะแนนเลือกตั้ง - ไปประชุมกลุ่ม (เดือนละ 2 ครั้ง)	-	-	<u>สถาบันการเงินบ้านโมคลาน</u> - ไปลงคะแนนเลือกตั้ง - ไปประชุมกลุ่ม (ปีละ 1 ครั้ง) - ช่วยงานกลุ่ม
ธรรมชาติบาล	- ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม และกรรมการก็ ชี้แจงบัญชีกลุ่มไม่ชัดเจน	-	-	- เคยเห็นบัญชีกลุ่ม และกรรมการชี้แจง บัญชีอย่างชัดเจน
สวัสดิการ	-	- กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เงิน ช่วยเหลือ หากได้รับความเสียหาย ทางการเกษตร - ผู้ที่มีสิทธิได้รับสวัสดิการ คือ ผู้ประสบภัย - เคยได้รับสวัสดิการ คือ น้ำท่วมปลาที่ เลี้ยง กับสวนยางเสียหาย - ไปแจ้งที่อำเภอก่อนจึงจะได้สวัสดิการ ข้างต้น	-	- กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เงิน มาปนกิจ - ผู้ที่มีสิทธิได้รับสวัสดิการ คือ ทุกคนที่ เป็นสมาชิก

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนประมาณ 30% - สาเหตุเพราะ ดูจากการอยู่การกิน - ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะไม่มาเข้ากลุ่ม ไม่มาประชุม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนหลายครอบครัว - สาเหตุ เพราะ บางคนเป็นคนแก่ ไม่มีใครดูแล ไม่มาน - ทางกองทุนไม่มีการช่วยเหลือคนจน 	-	<ul style="list-style-type: none"> - คนจนในชุมชนมีน้อย - ไม่ทราบสาเหตุว่าทำไมถึงจน ต้องถามกรรมการกลุ่ม - คนจนในชุมชนไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม (ไม่ทราบสาเหตุ) - ไม่ทราบว่ากลุ่มมีการช่วยเหลือคนจนอย่างไรบ้าง ต้องถามกรรมการกลุ่ม
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเอง หมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชน ดีขึ้น - นายทุนเงินกู้มีประมาณ 4-5 ราย - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินใช้จ่ายมากขึ้น มีบ้านใหม่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น มีความสบายใจ และเพื่อนมากขึ้นด้วย โดยสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจาก การทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีสิ่งอำนวยความสะดวก ความสบายใจ เพื่อน และได้ทำบุญมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมากจาก ตัวเอง 	-	<ul style="list-style-type: none"> - 3 ปีที่ผ่านมาตัวเองมีเพื่อน และมีเงินออมมากขึ้น - สิ่งที่ยากฝางจะฝางถึวประธานกลุ่ม/ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/อบต. คือ การมีกลุ่มดีกว่าไม่มี

พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนโมคคาน
พื้นที่อื่นๆนอกหมู่ 11 ต.โมคคาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

- สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (กลุ่มปุ๋ย)	สถาบันการเงิน โมคคาน	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
รายชื่อที่ 1			✓
รายชื่อที่ 2	✓	✓	
รายชื่อที่ 3		✓	
รายชื่อที่ 4			✓
รายชื่อที่ 5		✓	
รวม	1	3	2

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายชื่อที่ 1 (ไม่เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายชื่อที่ 2 (เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายชื่อที่ 3 (เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายชื่อที่ 4 (ไม่เป็นสมาชิก ส.โมคคาน)	รายชื่อที่ 5 (สมาชิก ส.โมคคาน)
อายุ	54	36	24	73	36
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 8 คน - ทำงาน 4 คน - ต้องดูแล 4 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 2 คนและ ส่งเงินมาให้เดือนละ 3,000 – 4,000 บาท	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 3 คน	สมาชิก 8 คน - ทำงาน 4 คน - ต้องดูแล 4 คน	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 3 คน
อาชีพ	หลัก – ทำโรงอิฐ เสริม – ทำสวนยาง,ปลูกผัก	หลัก – แม่บ้าน (สามีเป็นคนงาน ใน เอเชีย เหมือนแระ) เสริม – ทำนา, รับจ้าง	หลัก – สามีมีอาชีพรับซื้อมะพร้าว	หลัก – ทำนา, สวนยาง, เลี้ยงวัว, เลี้ยงนกกรง เสริม – นวดแผนโบราณ (แล้วแต่ ผู้มานวดจะให้)	หลัก – ค้าขาย เสริม – สามีมีอาชีพรับจ้าง ทั่วไปที่ร้านอุปกรณ์ก่อสร้าง
รายรับรวม – รายรับ หลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 115,200 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 115,200 บาท	- รายรับปีละประมาณ 70,000 บาท	- รายรับของสามีหลังหักค่าใช้จ่าย เหลือประมาณวันละ 500 บาท	- รายรับต่อปีไม่แน่นอน	- รายรับปีละประมาณ 150,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือ ประมาณ 100,000 บาท

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4	รายที่ 5
การออม	มีเงินออมประมาณ 20,000 บาท - ธนาคารอิสลาม (เดือนละ 200 บาท)	มีเงินออมประมาณ 2,000 บาท - ส.โมคคาน (เดือนละ 500 บาท) - กลุ่มปฎิ (ปีละ 2,000 – 3,000 บาท)	มีเงินออม 11,200 บาท - ธ.กสิกร (มีเงินฝาก 10,000 บาท) - ส.โมคคาน (มีเงินฝาก 1,200 บาท โดยฝากครั้งละ 300 – 500 บาท) ** ในอนาคตจะหันมาฝากกับ ส.โมคคานมากขึ้น เพราะใกล้บ้าน	ไม่ออม	มีเงินออมประมาณ (ไม่ระบุจำนวน) - ธ.ออมสิน - ส.โมคคาน (ออมครั้งละ 1,000 – 2,000 บาทแล้วแต่สถานะทางการเงิน)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าอาหาร	ค่ากินอยู่ ปีจ่าย 4	-	-	ค่าใช้จ่ายของลูก
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	ไม่เคยกู้เงิน	- ปี 2552 กู้ 1 ครั้งจาก ส.โมคคาน จำนวน 20,000 บาท (กู้มาเมื่อ 2 เดือนที่แล้ว) เพื่อซื้อรถมอเตอร์ไซด์	ไม่เคยกู้เงิน	ปัจจุบันเป็นหนี้ (แต่ไม่ระบุแหล่งกู้ยืมเงิน)	ไม่เคยกู้เงิน
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	➢ ธนาคารอิสลาม ** กำลังตัดสินใจที่จะสมัครเป็นสมาชิก ส.โมคคานเพื่อฝากเงิน	➢ กลุ่มปฎิ (กลุ่มออมทรัพย์) ➢ ส.โมคคาน ** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ กลุ่มปฎิไม่ให้กู้เงิน แต่ต้องการกู้เงินจึงมาสมัคร ส.โมคคาน	➢ ส.โมคคาน	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มการเงิน เพราะตนเองทำไม่เป็น และคิดว่าควรพึ่งตนเอง ที่ผ่านมามีไม่ต้องส่งลูกเรียนหนังสือ มีรายได้ทำไร่ก็จ่ายเท่านั้น ไม่เคยขอกู้จากใคร	➢ ส.โมคคาน
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	-	<u>กลุ่มปฎิ (กลุ่มออมทรัพย์)</u> - รับเงินปันผล - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (ปีละ 1 ครั้ง) <u>ส.โมคคาน</u> - กู้เงิน, ฝากเงิน	-	-	-

	รายชื่อที่ 1	รายชื่อที่ 2	รายชื่อที่ 3	รายชื่อที่ 4	รายชื่อที่ 5
ชมรมภิกษุ	-	<p>กลุ่มปฎิ (กลุ่มมอสมทรัพย์)</p> <p>- ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการมีการชี้แจงบัญชีอย่างชัดเจน</p> <p>ส.โมคคณา</p> <p>- ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม</p>	-	-	-
สวัสดิการ	-	<p>- กองทุนสวัสดิการ ชกส. หมายถึงกำไร โบนัส สำหรับสมาชิก</p> <p>- ผู้มีสิทธิได้รับ คือ สมาชิกทุกคน</p> <p>- เคยได้รับสวัสดิการ ฎีเงิน</p> <p>- กลุ่มปฎิมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล</p>	-	- ไม่ทราบว่ากองทุนสวัสดิการหมายถึงอะไร และใครมีสิทธิได้รับบ้าง	-
คนจน	-	<p>- มีคนจนประมาณ 30%</p> <p>- สาเหตุเพราะ มีลูกมาก บ้านโทรม มีอาชีพรับจ้าง</p> <p>- คิดว่าคนจนไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะหาเช่ากินค่า ไม่มีเงินออม</p> <p>- ทางกองทุนมีการช่วยเหลือคนจน แต่ไม่ทราบว่าในรูปแบบใด</p>	<p>- ในชุมชนมีคนจน</p> <p>- น่าจะมีคนจนเป็นสมาชิกกลุ่มบ้าง</p> <p>- ทางกลุ่มช่วยเหลือคนจน โดยการให้ฎีเงิน</p>	- ไม่ทราบว่าในชุมชนมีคนจนหรือไม่ และสาเหตุที่จนคืออะไร	<p>- ในหมู่บ้านมีคนจน</p> <p>- สาเหตุ เพราะ รายได้ไม่พอ กับรายจ่าย</p> <p>- คาดว่าคนจนจะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม</p>

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4	รายชื่อ 5
ผล (ระหว่างการมีกลุ่ม การเงิน กับไม่มี)	-	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ สามารถกู้เงินมาซื้อปุ๋ยเพิ่มขึ้นได้ - หมู่บ้านเปลี่ยนแปลง คือ สามารถกู้เงินมาซื้อของที่อยากได้ - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น คือ อยากได้อะไรก็ได้ สะดวกขึ้น และสามารถกู้เงินไปลงทุนได้ - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักรและสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ได้ซ่อมแซมบ้าน และมีเพื่อน มีความสบายใจ และโอกาสในการทำบุญเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่หนี้สิน และเงินออมก็เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกัน ซึ่งสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจาก การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ สามารถกู้เงินได้ - นายทุนเงินกู้ในชุมชนมีมาก - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น คือ สามารถกู้เงินได้ หาไม่มีก็คุยกันได้ - 3 ปีที่ผ่านมา ตนเองมีเงินใช้จ่ายมากขึ้น ได้ซื้อรถ มีสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ และได้ทำบุญ มีความสบายใจ และมีเพื่อนมากขึ้น อีกทั้งยังมีเงินออมเพิ่มมากขึ้นด้วย โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ตนเองมีการวางแผนชีวิตที่ดี 	-	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินชุมชนไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน - นายทุนยังคงมีอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมา ตนเองมีเงินใช้จ่ายมาก และสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆเพิ่มมากขึ้น

พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท์

หมู่ 10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 16.30 – 17.15 น.

- สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	สถาบันการเงินบ้านป่อนนท์	กองทุนหมู่บ้าน
รายชื่อ 1	✓	✓
รายชื่อ 2	✓	
รายชื่อ 3	✓	
รายชื่อ 4	✓	
รายชื่อ 5		✓
รวม	4	2

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1 (เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 2 (เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 3 (เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 4 (เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 5 (สมาชิก กทบ.บ้านบ่อนนท์)
อายุ	35	60	62	62	49
เพศ	หญิง	ชาย	ชาย	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่และต้องส่งเสีย 5 คน	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 1 คน - มีสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 2 คน และส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน - มีสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 4 คน และส่งเงินมาให้เดือนละ 400 – 500 บาท (นานๆส่งมาให้)	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 3 คน
อาชีพ	หลัก – แม่บ้าน เสริม – ขายของชำ ขายกับข้าว	หลัก – ทำประมง	หลัก – ค้าขาย	หลัก – เปิดร้านขายของชำ	หลัก – สามีซึ่งทำงานบริษัท เสริม – ภรรยา รับจ้างแกะกุ้งและปู
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 150,000 บาท (เฉลี่ย 13,000 – 15,000 บาท/เดือน)	- รายรับต่อปีไม่แน่นอน โดยเฉลี่ยวันละ 0 – 700 บาท	- รายรับปีละประมาณ 100,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 60,000 บาท	- รายรับเฉลี่ยวันละ 500 – 600 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณวันละไม่ถึง 100 บาท	- รายรับปีละประมาณ 85,000 บาท
การออม	มีเงินออมประมาณ 13,000 บาท แบ่งเป็น - ส.บ่อนนท์ - กองทุนหมู่บ้าน (ส่งเดือนละ 100 บาททั้ง 2 กองทุน)	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - ส.บ่อนนท์ (ทุกเดือน 50 -100 บาท)	มีเงินออม 3,600 บาท - ส.บ่อนนท์ (ทุกเดือน 150 บาท)	มีเงินออมประมาณ 40,000 – 50,000 บาท - ส.บ่อนนท์ - ธนาคารใน อ.ท่าศาลา	มีเงินออมประมาณ 700 บาท - กองทุนหมู่บ้านบ่อนนท์ (เดือนละ 100 บาท)

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4	รายชื่อ 5
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่ากินอยู่ และปัจจัย 4	-	ค่าใช้จ่ายตอนลูกสาวแต่งงาน	ต้นทุนในการซื้อของมาขาย และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ	ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพบิดาและลุง
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	ไม่เคยกู้เงิน	- ปัจจุบันไม่ได้กู้แล้ว (แต่เมื่อ 2 – 3 ปีก่อนเคยกู้ ธกส. มา 30,000 บาท ส่งปีละ 10,000 บาท ซึ่งปัจจุบันผ่อนชำระหมดแล้ว)	- ปี 2550 กู้ 1 ครั้ง จากสถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ จำนวนเงิน 50,000 บาท กู้เพื่อขายของ + ให้ลูกไปทำงาน	ไม่เคยกู้เงิน	ปี 2550 และ 2551 กู้ปีละ 1 ครั้ง
การเป็นสมาชิกกลุ่มการเงินชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ➢ สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ ➢ กองทุนหมู่บ้าน <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ เพื่อเอาไว้กู้ยืมในยามฉุกเฉิน</p> <p>** กองทุนหมู่บ้านต่างจากสถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ตรงที่ ขอได้ง่ายกว่า</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กองทุนหมู่บ้านบ่อนนท์
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<p><u>กองทุนหมู่บ้าน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นสมาชิก - ไม่เคยไปประชุม และเลือกตั้ง <p><u>สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ผากเงิน - ไม่เคยไปประชุมและเลือกตั้ง 	<p><u>สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ผากเงิน - ไปร่วมประชุมกลุ่ม (เดือนละ 2 ครั้ง) - ในอดีตไปเลือกตั้งกรรมการกลุ่ม แต่ปัจจุบัน ไม่มีการเลือกตั้งแล้ว 	-	<p><u>สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปเลือกตั้งประธาน 	<p><u>กองทุนหมู่บ้านบ่อนนท์</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไปประชุมปีละ 1 – 2 ครั้ง

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4	รายชื่อ 5
ธรรมาภิบาล	<p>กองทุนหมู่บ้าน</p> <p>- เคยเห็นบัญชีกลุ่ม และ กรรมการมีการชี้แจงบัญชีอย่างชัดเจน และยังมีการส่งจดหมายมาที่บ้านปีละครั้ง</p> <p>สถาบันการเงินบ้านปอนนท์</p> <p>- เคยเห็นบัญชีกลุ่ม (บนบอร์ด) และกรรมการมีการชี้แจงบัญชี แต่เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง</p>	<p>- ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม และ กรรมการกลุ่มก็ไม่มีชี้แจงบัญชีให้ทราบ</p>	<p>เคยเห็นบัญชีกลุ่ม</p>	<p>ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม</p>	<p>เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่ตนเองไม่ได้สนใจว่ากรรมการจะชี้แจงบัญชีกลุ่มหรือไม่</p>
สวัสดิการ	<p>- กองทุนสวัสดิการ หมายถึง สิ่งที่สถาบันต่าง ๆ มีให้เพื่อความสะดวก</p> <p>- สมาชิกทุกคนมีสิทธิได้รับสวัสดิการ</p> <p>- จะต้องจ่ายเงิน ผากเงินก่อนถึงจะได้สวัสดิการ</p> <p>- ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ</p> <p>** ในความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ การกู้ยืมเป็นสวัสดิการอย่างหนึ่ง</p>	<p>- ปัจจุบันเป็นสมาชิกฌาปนกิจ รกส. (ส่งปีละ 1,500 บาท)</p>	<p>- กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เงินช่วยเหลือจากสถาบันการเงิน</p> <p>- คนในหมู่บ้านมีสิทธิได้รับสวัสดิการ</p>	<p>- ลูกคนสุดท้องส่งเงินฌาปนกิจกับ รกส. ให้ปีละพันกว่าบาท</p> <p>- ทาง ส.ปอนนท์ กำลังทำเรื่องของสวัสดิการผู้สูงอายุให้ไว้เดือนละ 500 บาท</p>	<p>- กองทุนสวัสดิการ หมายถึง กลุ่มช่วยเหลือเรื่อง เจ็บ ตาย</p> <p>- คนลำบาก และคนแก่ เป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ</p> <p>- ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ</p>
คนจน	<p>- มีคนจนประมาณ 50%</p> <p>- สาเหตุเพราะ อดจากภาวะการเป็นหนี้</p>	<p>ไม่มีคนจน</p>	<p>- มีคนจนประมาณ 4 -5 ครั้วเรือน</p> <p>- สาเหตุ เพราะ ไม่ค่อยทำงาน</p> <p>- คิดว่าคนจนไม่น่าจะเป็นสมาชิกกองทุน</p>	<p>- ในหมู่บ้านมีคนจนมาก</p> <p>- สาเหตุ เพราะ ไม่มีเงิน ทำงานใช้ไม่พอ</p> <p>- คนจนเป็นสมาชิกทั้งกองทุนหมู่บ้าน และ ส.ปอนนท์</p>	<p>- ในหมู่บ้านมีคนจนมาก</p> <p>- สาเหตุ เพราะ ไม่มีอาชีพ ไม่มีเงินลงทุน คนแก่</p>

	รายชื่อที่ 1	รายชื่อที่ 2	รายชื่อที่ 3	รายชื่อที่ 4	รายชื่อที่ 5
<p>คนจน (ต่อ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - คนจนส่วนใหญ่ไม่น่าจะเป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะไม่มีเงินที่จะออมได้ทุกเดือน แต่อาจจะมียางรายที่เป็นสมาชิก - ทางกองทุนช่วยเหลือคนจนที่เป็นสมาชิก โดยให้กู้ยืมทุนการศึกษา 		<ul style="list-style-type: none"> - ทางกองทุนไม่มีการช่วยเหลือคนจน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทางกองทุนช่วยเหลือคนจนเหล่านี้ผ่านทางทำให้ก็โดยคิดดอกเบี้ยต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - คนจนไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะไม่มีเงินไปออม
<p>ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ มีที่พักเงินใกล้บ้าน - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ หลายคนเป็นหนี้มากขึ้น - นายทุนเงินในหมู่บ้านลดลง - สมาชิกในชุมชนน่าจะเหมือนเดิมแต่มีบางคนที่มีหนี้เพิ่มขึ้น - ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อน และมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มาเหตุมาจาก เมื่อมีสถาบันการเงินต่างๆ แล้วคนก็เกิดร้านค้าเพิ่มขึ้น คนมีเงินขายร้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน - หมู่บ้านเปลี่ยนแปลง คือ เป็นหนี้มากขึ้น - นายทุนเงินกู้ไม่มีแล้ว - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักรใหม่ๆ มีความสบายใจ ได้ทำบุญ และมีเพื่อนมากขึ้น และมีหนี้สินลดลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ตนเองทำความดี ช่วยคนช่วยหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตเปลี่ยน เพราะตนเองยังไม่เคยเห็นใครที่กู้ไปแล้วสถานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น - หมู่บ้านเปลี่ยนแปลง คือ มีหน้ามีตา มีคนมาเยี่ยมบ่อย - นายทุนเงินกู้ในชุมชนมีน้อยลง เพราะคนไปกู้สถาบันมากขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมา ตนเองได้ทำบุญ มีความสบายใจ และมีเพื่อนมากขึ้น และเงินออมก็เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ลูก 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตเปลี่ยน คือ ไม่ต้องเดินทางไปฝากเงินไกล - นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้านหมดไป เพราะแข่งกับ ส.บ่อนนทที่ไม่ไหว - สมาชิกในชุมชนเปลี่ยน คือ รู้จักออมมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กๆ - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองได้ทำบุญ มีเพื่อน มีความสบายใจมากขึ้น ส่วนเงินออมมีเท่าเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินชุมชนทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ ออมเงินง่าย เดินทางสะดวก - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ มีแหล่งออมเงินในหมู่บ้าน ทำให้มีคนออมมากขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมา ตนเองได้ทำบุญ มีเพื่อน และมีเงินออมมากขึ้น สาเหตุเพราะ ได้เข้าร่วมกับกลุ่ม รู้จักคนมากขึ้น

พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์
ม.4 และม.5 (สะพานปลา) ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 15.00 – 16.00 น.

- สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	สถาบันการเงินบ้านปอนนท์	กองทุนหมู่บ้าน	กลุ่มอื่นๆ	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
รายชื่อ 1			✓ (กลุ่มชักกาด)	
รายชื่อ 2	✓	✓	✓ (กลุ่มประมงเรือเล็ก)	
รายชื่อ 3				✓
รายชื่อ 4	✓			
รายชื่อ 5				✓
รวม	2	1	2	2

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1 (ไม่เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 2 (เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 3 (ไม่เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 4 (เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)	รายที่ 5 (ไม่เป็นสมาชิก ส.บ่อนนท์)
อายุ	42	40	68	39	48
เพศ	หญิง	หญิง	ชาย	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 9 คน - ทำงาน 8 คน - ต้องดูแล 1 คน - อยู่ต่างพื้นที่ 1 คน และส่งเงินมาให้เดือนละ 1,000 บาท	สมาชิก 6 คน - ทำงาน 4 คน - ต้องดูแล 2 คน - อยู่ต่างพื้นที่ 2 คน และส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน - อยู่ต่างพื้นที่ 4 คน และส่งเงินมาให้เดือนละ 140,000 บาท	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 2 คน - ทำงาน 2 คน - มีสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ และต้องส่งเสีย 2 คน
อาชีพ	หลัก – รับจ้าง, ธุรกิจประมง	หลัก – ประมง เสริม – ขายอวนมือสอง	-	หลัก – ค้าขาย	หลัก – เลี้ยงไก่ไข่ เสริม – ทำสวนปาล์ม และมีบ้านให้เช่า 2 ห้อง
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับต่อปีไม่แน่นอน - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือมากกว่า 10,000 บาทต่อปี	- รายรับต่อปีไม่แน่นอน	- รายรับต่อปีประมาณ 1.68 ล้านบาท	- รายรับต่อปีไม่แน่นอน(หลักหมื่น) - หลังหักค่าใช้จ่ายไม่แน่นอน(หลักหมื่น)	-
การออม	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กองทุนหมู่บ้าน (50 บาท/เดือน) - สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ (200 บาท/อาทิตย์) - กลุ่มประมงเรือเล็ก(50 บาท/เดือน) ** ส.บ่อนนท์ ต้องส่งออม 3,000 บาทถึงจะมีสิทธิกู้	มีเงินออมประมาณ 1.9 ล้านบาท - ธ.ออมสิน - ธ.กสิกร - ธ.กรุงไทย	มีเงินออมหลักพัน (ไม่ระบุจำนวน) - สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ (ครั้งละ 200 บาท)	ไม่มีเงินออม
3 ปีที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่ากินอยู่	-	ค่าใช้จ่ายในการส่งหลายเรียน	ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน	ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของลูก

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4	รายชื่อ 5
การกู้ – ยอดหนี้ ปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - กู้นอกระบบมาเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน (เป็นการกู้หมุนเวียน) - อาศัยการเล่นแชร์เพื่อนำเงินไปใช้หนี้ - ปัจจุบันมียอดหนี้ 120,000 บาท โดยแบ่งเป็น ธกส. 50,000 บาท และหนี้ในระบบ 70,000 บาท 	<ul style="list-style-type: none"> - ปี 2551 กู้ 2 ครั้ง จากกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 15,000 บาท และจากกลุ่มประมงเรือเล็ก จำนวน 8,000 บาท เพื่อนำมาซ่อมเรือ + เพื่อหมุนเวียน (ยืมเพื่อนด้วย) - ปัจจุบันมียอดหนี้ 100,000 บาท 	ไม่เคยกู้	<ul style="list-style-type: none"> - ปี 2551 กู้ 1 ครั้ง จากสถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ จำนวน 20,000 บาท กู้เพื่อค้าขาย - ปัจจุบันมียอดหนี้หลักแสน 	ไม่กู้
การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเงินชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กลุ่มซั๊กกาด ➢ กลุ่มออมทรัพย์บ้านสวนหมาก <p>** ล่าออกจากกองทุนหมู่บ้าน เพราะ ไม่มีเครดิต ทางกองทุนไม่ให้กู้ และเขากู้กันเองในเครือญาติ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กองทุนหมู่บ้าน ➢ สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ ➢ กลุ่มประมงเรือเล็ก <p>** สาเหตุที่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน เช่น กองทุนหมู่บ้าน เพื่อกู้เงิน กลุ่มประมง เพื่อซื้ออวน ส.บ่อนนท์ ต้องการกู้เพิ่ม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ในอดีตเคยเป็นสมาชิกกลุ่มบ้างจะๆ - ในปัจจุบันไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มการเงินใดๆ เพราะมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับกลุ่มการเงิน 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ สถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ 	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆเลย เพราะ ไม่มีเวลา ต้องดูแลฟาร์มไก่ตลอด
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	<p>กองทุนหมู่บ้าน (ลาออกแล้ว)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่เคยไปประชุม - ประธานและกรรมการได้มาจากการแต่งตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ไปลงคะแนนเลือกตั้ง (กลุ่มประมงและกองทุนหมู่บ้าน) - ไปร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้ง (กองทุนหมู่บ้านปีละ 1 ครั้ง กลุ่มประมงปีละ 3 ครั้ง) 	-	-	-
ธรรมาภิบาล	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการมีการชี้แจงบัญชีกลุ่มให้ทราบ 	-	-	-

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4	รายที่ 5
สวัสดิการ	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่รู้จักกองทุนสวัสดิการ - ผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ คือ สมาชิกกองทุน - เป็นสมาชิกฌาปนกิจ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชั๊กกาด และกลุ่มสวนหมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่รู้จักกองทุนสวัสดิการ 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เงินหรือสิ่งของที่ช่วยเหลือคนจน คนชรา - ผู้ที่มีสิทธิได้รับสวัสดิการ คือ คนในหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจกับสถาบันการเงินบ้านบ่อนนท์ 	-
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - มีมาก - สาเหตุเพราะ ไม่มีข้าวจะกิน - ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะไม่อยากจะต้องออมเงิน - อยากใช้เงิน นอกจากนี้ทางจะคิดเฉพาะคนที่จ่ายหนี้คืนได้ - ทางกองทุนไม่มีการช่วยเหลือคนจน ** กลุ่มชั๊กกาด มีการช่วยคนจน โดยการแจกผลไม้ และน้ำตาล 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนประมาณ 80 – 90% - สาเหตุ เพราะ ไม่มีที่ดิน ไม่มีเงินติดหนี้ - คนจนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ทางกองทุนช่วยคนจนเหล่านี้โดยให้กู้เงิน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนมาก (รวมถึง พวกหาเช้ากินค่ำ ประมงชายฝั่งก็ถือเป็นคนจน) - สาเหตุ เพราะ ไม่ค่อยทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนมีคนจน - สาเหตุ เพราะ ต้องกู้เงินนอกระบบ - มีคนจนเป็นสมาชิกกองทุน - ทางกองทุนช่วยเหลือคนจน ผ่านการให้กู้โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนไม่มีคนจนเลย มีแต่คนทำงาน
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงิน กับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเอง หมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด - นายทุนในชุมชนยังคงมีอยู่ ประมาณ 10 ราย 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลง คือ ช่วยเหลือตอนลำบาก ช่วยเรื่องอาชีพ - หมู่บ้าน ไม่เปลี่ยนแปลง - นายทุนเงินกู้มีประมาณ 10 ราย และเป็นคนนอกพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินที่ทำงานดีๆ จะสามารถช่วยเหลือคนจน ช่วยประมงชายฝั่งได้ - นายทุนเงินกู้ยังคงมีอยู่ โดยเป็นทั้งที่เป็นพุทธ และอิสลาม 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินชุมชนมิได้ทำให้ชีวิตตนเอง หมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด - นายทุนเงินกู้ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นคนในพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปมาก เศรษฐกิจดีขึ้น มีการค้าขายกันมากขึ้น เพราะมีคนมาดูงานมาก - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น โดยสามารถกู้เงิน โดยเสียดอกเบี้ยต่ำ

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4	รายที่ 5
ผล (ระหว่างการมีกลุ่ม การเงิน กับไม่มี) (ต่อ)	- 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องมือ ใหม่ๆ มีเพื่อน/คนรู้จักมากขึ้น ใน ขณะเดียวกันก็มีหนี้มากขึ้นด้วย โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก การ ทำงาน การมีแหล่งให้ออมเงิน ไม่ จ้่นจะใช้เงินหมด	- สมาชิกในชุมชนดีขึ้น เพราะเมื่อ เดือนร้อนสามารถกู้ได้ - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีหนี้มากขึ้น และมีเงินออมน้อยลง	- 3 ปีที่ผ่านมาถือว่าตนเองมีชีวิตที่ ดีขึ้น มีเงิน มีเพื่อน มีความสบายใจ และได้ทำบุญมากขึ้น ควบคู่ไปกับมี เงินออมเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้มี สาเหตุมาจาก ลูก	- 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักร ดี อำนวยความสะดวก ความสบายใจ และได้ทำบุญมากขึ้น ในขณะที่เงิน ออม และหนี้มีเท่าเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มีสาเหตุมาจาก การที่ตนเองทำงาน หนัก	**ผู้ให้สัมภาษณ์น่าจะมีความเห็น ขัดแย้งกับประธาน / คณะกรรมการ หรือขัดกันใน ผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับมา ก่อนอีกประเด็น คือเป็น ครอบครัวที่รวยมากอยู่แล้วจึงไม่ อยากเข้ามาอยู่ เพราะไม่ได้คิดจะกู้ เงิน

พื้นที่ศึกษา : กลุ่มสาระฯ วิทยาศาสตร์
หมู่ 4 ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 15 มีนาคม 2552 เวลา 09.40 – 12.45 น.

● สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์กรการเงินชุมชน

	กลุ่มสาระฯ วิทยาศาสตร์	กองทุนหมู่บ้าน	กลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่ 4	กลุ่มสาระฯ บ้านนาทราย (หมู่ 5 ต.ท่าจิว)	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
รายชื่อ 1		✓			
รายชื่อ 2					✓
รายชื่อ 3	✓				
รายชื่อ 4					✓
รายชื่อ 5	✓		✓	✓	
รายชื่อ 6	✓				
รายชื่อ 7	✓				
รายชื่อ 8				✓	
รายชื่อ 9	✓	✓			
รายชื่อ 10					✓
รวม	5	2	1	2	3

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายชื่อ 1 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 2 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 3 (เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 4 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 5 (เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)
อายุ	38	52	53	50	31
เพศ	ชาย	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 6 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 4 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 2 คนและ ส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 1 คน - สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 1 คน ส่ง เงินให้ประมาณปีละ 6,000 บาท	สมาชิก 7 คน - ทำงาน 5 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 6 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 3 คน	สมาชิก 7 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 4 คน
อาชีพ	หลัก – ร้านรับพิมพ์งานคอม (ภรรยาเจ้าหน้าที่ ม.ราชภัฏนครฯ)	หลัก – ทำสวนยาง, สวน ผลไม้, โต๊ะสนุ๊กเกอร์	หลัก – ทำสวนผสม	หลัก – ผอ. โรงเรียน เสริม – ทำสวน, ทำนา	หลัก – ทำสวนผลไม้, ทำนา
รายรับรวม – รายรับ หลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 170,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 146,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 150,000 บาท (อาจไม่น่าเชื่อถือ เพราะคน ในพื้นที่ให้ข้อมูลว่าผู้ให้ สัมภาษณ์เป็นเจ้าของพนันบอล ด้วย ตัวเลขอาจจะน้อยเกินจริง)	- รายรับปีละประมาณ 24,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 18,000-19,000 บาท + ลูกให้ปีละ 7,000 บาท	- รายรับจากอาชีพหลัก 70,000 บาท/ เดือน ทำสวน 100,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 50,000 บาท (ทำสวน)	- รายรับต่อปีไม่แน่นอน
การออม	ไม่ออม (แต่เป็นผู้ให้เงินมารดาออมกับ กลุ่มวัดป่ายางเดือนละ 200 บาท ตอนนี้มีเงินเก็บ 30,000 บาท)	ไม่ออม	มีเงินออม 55,000 บาท - กลุ่มสัจจะ 25,000 บาท (เดือน ละ 300 บาท) - ธ.ไทยพาณิชย์ 30,000 บาท (ครั้งละ 5,000 บาท)	มีเงินออม 100,000 บาท - ธ.ก.ส. - ธ.กรุงไทย ** ผู้ให้สัมภาษณ์อาจมีเงินออม มากกว่านี้ แต่ไม่ยอมเปิดเผย	มีเงินออมประมาณ 1.3 แสนบาท (ของมารดา) - กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง - กลุ่มออมทรัพย์ ม.4 - กลุ่มสัจจะ ม.5 รวมส่ง 3 กลุ่มเดือนละ 750 บาท

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4	รายที่ 5
3 ปีที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าอาหาร	ค่าโรงพยาบาล	ค่าปุ๋ย ค่าชุดที่ ค่าปลูกยาง	ค่าลงทุนทำสวน และค่าทำบ้าน	ค่ารถยนต์มือ 2
การกู้ – ยอดหนี้ ปัจจุบัน	- ปี 2548 กู้กองทุนหมู่บ้านมา 20,000 บาท เพื่อซื้อคอมเข้าร้าน - ปัจจุบันมียอดหนี้ 10,000 บาท ** ปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ส่งเงินที่ค้างไว้มานานแล้ว และคิดจะไม่ส่งอีกต่อไป เพราะคนอื่นๆ ก็ไม่ส่ง กรรมการก็ไม่มาทวง และถึงแม้จะคืนก็ไม่แน่ใจว่ากองทุนจะล้มหรือไม่	- ปี 2551 กู้นอกระบบจากญาติ เป็นจำนวนเงิน 80,000 บาท เพื่อนำมาเป็นค่ารักษาพยาบาลลูก - ปัจจุบันมียอดหนี้ 30,000 บาท	- ปี 2549 กู้ 1 ครั้ง จากกู้จากกลุ่มสัจจะ จำนวน 50,000 บาท เพื่อทำเกษตร - ปี 2551 กู้ 1 ครั้ง จาก ธ.ก.ส. เพื่อนำมาซื้อปุ๋ย (20 กระสอบ) จำนวนเงิน 13,400 บาท - ปัจจุบันมียอดหนี้ 5,000 บาท (ของกองทุนสัจจะ)	- ปี 2550 กู้ 1 ครั้ง จาก ธ.ก.ส. จำนวน 300,000 บาท - ปัจจุบันมียอดหนี้ 300,000 บาท	- ปี 2551 กู้ 2 ครั้ง จากกลุ่มสัจจะวัดป่ายาง จำนวน 5,000 บาท เพื่อทำยางพารา และกลุ่มสัจจะหมู่ 5 จำนวน 5,000 บาท - ปัจจุบันมียอดหนี้ 5,000 บาท
การเป็นสมาชิก กลุ่มการเงินชุมชน	➢ กองทุนหมู่บ้าน ** แต่กำลังจะลาออก เพราะคิดว่าไม่มีประโยชน์ ** ผู้ให้สัมภาษณ์ให้เหตุผลของการไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายางว่าเป็นเพราะตนเองรู้สึกเจ็บกับกองทุน ไม่ไว้ใจว่ากองทุนจะอยู่ได้	- ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มการเงิน เพราะ ไม่อยากเป็น ไม่อยากยุ่งยาก ครอบครัวมีฐานะดี มีบ้านหนึ่ง บ้านญาติของภรรยาซึ่งเป็นครูแต่เสียชีวิตไปแล้ว อีกทั้งลูกๆเรียนจบเกือบหมดแล้ว ** ผู้ให้สัมภาษณ์ยังกลัวกลุ่มล้มเนื่องจากไม่ไว้ใจกรรมการ	➢ กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง	- ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มการเงิน เพราะโอกาสปฏิสัมพันธ์กับชุมชนน้อย และเห็นว่าธนาคารคดโกงตัวมากกว่า ** อยากเข้าร่วมกับกลุ่ม แต่ต้องศึกษาข้อมูลก่อน ** คิดว่าในชุมชนควรมีกลุ่มการเงิน เพราะ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นระบบเศรษฐกิจพื้นฐานของครอบครัว	➢ กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง ➢ กลุ่มออมทรัพย์ ม.4 ➢ กลุ่มสัจจะ ม.5
การมีส่วนร่วมใน กลุ่ม	<u>กองทุนหมู่บ้าน</u> - เป็นสมาชิก - ไปประชุม (ในอดีตไปทุกครั้ง แต่ 2 ปีที่ผ่านมาไม่ไป)	-	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - ไปเลือกตั้ง, ประชุม (ทุกครั้ง) - ร่วมกิจกรรม, ทำบุญ ช่วยงานวัด	-	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - ไปเลือกตั้ง, ประชุม (ทุกครั้ง)

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4	รายชื่อ 5
กรรมการ	<p><u>กองทุนหมู่บ้าน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม แต่กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มไม่เข้าใจ 	-	<p><u>กลุ่มัจจะวัดป่ายาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม จากป้ายที่ประกาศ - กรรมการมีการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน 	-	<p><u>กลุ่มัจจะวัดป่ายาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม - กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน
สวัสดิการ	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง บริการที่ดี บริการฟรี - ทุกคนเป็นผู้มีสิทธิได้สวัสดิการ - เคยได้รับสวัสดิการ 30 บาท รักษาทุกโรค และลูกเรียนฟรี 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทราบว่ากองทุนสวัสดิการหมายถึงอะไรแต่น่าจะมี ความหมายดี - ผู้มีสิทธิได้สวัสดิการ คือ สมาชิกกองทุน - ครอบครัวได้รับสวัสดิการจากภรรยาที่เป็นครู ซึ่งเสียชีวิตแล้ว 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เอาเงินมาสะสมไว้เวลาเจ็บไข้จะได้ใช้ - สมาชิกเป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ - ตนเองเคยได้รับสวัสดิการนอนโรงพยาบาล ค่าน้ำ ค่าไฟ และคนแก่ 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง การระดมเงินขึ้นเพื่อมาจัดสวัสดิการให้คนในชุมชน ให้สมาชิก - ผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ คือ สมาชิก - เคยได้รับสวัสดิการของข้าราชการ (ค่ารักษาพยาบาล) 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทุนสวัสดิการ หมายถึง เงินหรือ สิ่งของที่ช่วยเหลือ คนจน คนชรา - สมาชิกเป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ - ตนเองเคยได้รับสวัสดิการ ค่าน้ำ ค่าไฟ 50 บาท
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - คนจนในชุมชนมีประมาณ 25% - สาเหตุ เพราะ บ้างเป็นคนชรา ไม่มีลูกหลานเลี้ยง บ้างเป็นคนพิการ บ้างเป็นคนไม่ยอมทำกิน - คิดว่าคนจนไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะไม่มีเงินเก็บ ไม่มีเงินส่ง - ทางกลุ่มไม่น่าจะมีการช่วยเหลือคนจน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนจนประมาณ 80% - สาเหตุ เพราะ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย - ไม่ทราบว่าคนจนเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ แต่ถ้าไม่เป็น น่าจะมีสาเหตุมาจากไม่อยากจะทำเอง - ทางกองทุนไม่น่าจะมีการช่วยเหลือคนจน 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนไม่มีคนจน แต่มีบางคนที่ไม่ทำกิน 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนไม่มีคนจน มีแต่คนที่ความเป็นอยู่ไม่ดีประมาณ 50% 	<ul style="list-style-type: none"> - ในหมู่บ้านมีคนจน 2 ครัวเรือน - สาเหตุ เพราะ ไม่มีที่ดินทำกิน - คาดว่าคนจนไม่น่าจะสนใจเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม - ทางกองทุนไม่มีการช่วยเหลือคนจน

	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4	รายที่ 5
ผล (ระหว่างการมีกลุ่ม การเงิน กับไม่มี)	- การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ สมาชิกกลุ่มไปภูมามากกว่าไปออม - นายทุนเงินกู้ยังคงมีอยู่พอสมควร - สมาชิกในชุมชนไม่เปลี่ยนแปลง เพียงแต่มีเงินให้กู้ง่าย - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงิน และเครื่องมือ (คอมพิวเตอร์) เพิ่มขึ้นตลอดจนมีโอกาสได้ทำบุญ มีเพื่อน และมีความสุขใจเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันตนเองก็เป็นหนี้ และมีเงินออมลดลง โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ใครทำอะไรได้อย่างนั้น	- นายทุนเงินกู้ไม่ค่อยมีชุมชนอยู่แล้ว - 3 ปีที่ผ่านมา ตนเองมีโอกาสได้ทำบุญมากขึ้น แต่มีเงินอมน้อยลง และยังคงเป็นหนี้อยู่	- การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ สามารถกู้เงินได้ - บางส่วนของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงดีขึ้น - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น คือ ทำให้ได้ออม - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสบายใจ มีเพื่อน และได้ทำบุญเพิ่มมากขึ้น โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก สิ่งแวดล้อม เช่น คนอื่นมาบอกบุญ ภาษีสังคม - สิ่งที่ยากฝากลึงประธานกลุ่ม/ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/อบต. คือ อยากให้ช่วยรักษากลุ่มให้อยู่ยาวนานๆสมกับความตั้งใจของชาวบ้าน	- การมีกลุ่มการเงินทำให้หมู่บ้านและสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงดีขึ้น - นายทุนเงินกู้ยังคงมีอยู่ - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักรใหม่ๆ ได้ซื้อบ้าน/ซื้อที่/ซ่อมบ้าน นอกจากนี้ยังได้ทำบุญ มีความสบายใจ และมีเพื่อนมากขึ้น ในขณะที่มีหนี้ลดลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ตนเองอยากได้ก็เลยมี - สิ่งที่ยากฝากลึงผู้นำชุมชน คือ ควรเน้นเรื่องความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เลิกแบ่งแยกกัน หันมาคุยกัน อยากเห็นหมู่บ้านเจริญ	- การมีกลุ่มการเงินชุมชนทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ มีเงินออมมากขึ้น - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ มีแหล่งปุ๋ยราคาถูก - นายทุนเงินกู้น่าจะมีน้อยลง - แต่ไม่ได้ทำให้สมาชิกในชุมชนเปลี่ยน - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และมีสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ (รถยนต์) นอกจากนี้ยังได้ทำบุญ มีความสบายใจ และเพื่อนมากขึ้นด้วย ในขณะที่เดียวกันก็มีหนี้ลดลง แต่มีเงินออมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก ตัวเองและสภาพแวดล้อม

ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลุ่มสังจะ

- โดยส่วนตัวคิดว่ากลุ่มสังจะดี แต่เวลาประกาศให้คนเข้าร่วม ได้แต่บอกว่าให้กู้ไม่ได้ชวนให้ออม ทำให้รู้สึกว่างกองทุนอาจล้มได้ถ้ากรรมการไม่สุจริต
- กลัวว่าถ้าไปฝากลึงกลุ่มสังจะ จะถูกนำเงินไปหมุนแล้วไม่ได้คืน
- เท่าที่สังเกต กรรมการของกลุ่มมีการปล่อยกู้ที่ซ้ำซ้อน
- เวลาพิจารณาเงินกู้กรรมการพิจารณากันเอง เมื่อสมาชิกต้องการใช้เงินเร่งด่วน ก็ต้องรอพิจารณา ต้องหาคนค้ำประกัน โดยที่ไม่รู้ว่าจะได้กู้เท่าไร บางครั้งก็ได้กู้แค่ครึ่งเดียวของจำนวนเงินที่ขอกู้ อีกทั้งเวลาขอกู้ถูกเงินจะขอกกลุ่มสังจะ ได้ไม่ทัน ทำให้คนจน พ่อค้า แม่ค้า ที่ไม่มีเครดิตก็มีความจำเป็นต้องไปกู้ธนาคารบ่อยๆ

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายชื่อ 6 (เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 7 (เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 8 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 9 (เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)	รายชื่อ 10 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวัดป่ายาง)
อายุ	74	40	39	50	81
เพศ	ชาย	ชาย	หญิง	หญิง	ชาย
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 1 คน (ผู้ให้สัมภาษณ์) -สมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 6 คน ส่ง เงินมาให้เดือนละ 300 – 1,000 บาทต่อคน	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 3 คน - มีสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 3 คน แต่ ไม่มีการส่งเสียหรือส่งเงินมาให้ แต่อย่างใด	สมาชิก 4 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 2 คน - มีสมาชิกอยู่ต่างพื้นที่ 1 คน และ ส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท	-
อาชีพ	หลัก – ชายหมาก	หลัก – ทำนา เสริม – รับจ้างก่อสร้าง	หลัก – รับจ้างกรีดยาง, ทำสวน มังคุด เสริม – รับจ้างเก็บมังคุด	หลัก – เป็นแม่ครัวในวัดป่ายาง	ไม่มีอาชีพ เพราะชรามากแล้ว
รายรับรวม – รายรับ หลังหักค่าใช้จ่าย	-	- รายรับปีละประมาณ 48,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 5,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 89,000 บาท	-	-
การออม	มีเงินออม 3,940 บาท - กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง (เดือนละ 50 บาท)	มีเงินออมประมาณ 20,000 บาท - กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง (เดือนละ 1 ครั้งๆละ 120 บาท โดยแบ่ง ฝาก 4 บัญชี ของตนเอง ภรรยา และลูกอีก 2 คน)	มีเงินออม 100,000 บาท - กลุ่มสัจจะบ้านนาทราย (ส่ง เดือนละ 200 บาท/คน/เดือน ออม ทั้ง 4 คน)	ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่าตนเอง ไม่มี เงินออม แต่มีการส่งสัจจะกับกลุ่ม สัจจะวัดป่ายางเดือนละ 160 บาท ???	-

	รายชื่อ 6	รายชื่อ 7	รายชื่อ 8	รายชื่อ 9	รายชื่อ 10
3 ปีที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าหอย	ค่าเรียนลูก	-	ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของลูก	-
การกู้ – ยอดหนี้ ปัจจุบัน	ไม่ได้กู้	- ปี 2549 กู้จากกลุ่มสัจจะวัดป่า ยางมา 33,000 บาท เพื่อมาทำ บ้าน ทำห้องน้ำ - ปัจจุบันมียอดหนี้ 18,300 บาท	- ปี 2551 กู้ 1 ครั้งจากกลุ่มสัจจะ บ้านนาทราย จำนวน 27,000 บาท เพื่อนำไปเป็นทุนซื้อมังคุด	- ปี 2551 กู้ 1 ครั้ง จาก กลุ่มสัจจะวัด ป่ายาง จำนวน 30,000 บาท กู้เพื่อ เจาะบ่อบาดาล และใช้จ่ายทั่วไป - ปัจจุบันมียอดหนี้ 30,000 บาท	-
การเป็นสมาชิก กลุ่มการเงินชุมชน	➢ กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง	➢ กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง	➢ กลุ่มสัจจะบ้านนาทราย ** ในอดีตเคยเป็นสมาชิกกลุ่มออม ทรัพย์ฯ ม.4 แต่ปี 2550 ดอนหัน ออกหมด เพราะ ได้ยินข่าวว่า ประธานบริหารเงินไม่น่าเชื่อถือ	➢ กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง ➢ กองทุนหมู่บ้าน ** สาเหตุที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เพราะ คิดว่าน่าจะได้ ประโยชน์	ปัจจุบันไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด ** ในอดีตเคยเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะ วัดป่ายาง แต่ลาออก เพราะรู้สึกว่ ยุ่งยาก จะกู้ต้องคานค่า บางทีต้องไป ค้ำให้คนอื่น ไม่อยากมีปัญหา อีกทั้ง ตนเองแก่แล้วทำมาหากิน ไม่ได้ ไม่ อยากรบกวนลูก
การมีส่วนร่วมใน กลุ่ม	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - ไปประชุม (ไม่บ่อย เพราะไม่มี เวลา)	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปประชุม (ถ้าไม่คิดธุระจะ ไปทุกครั้ง)	<u>กลุ่มสัจจะบ้านนาทราย</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปประชุม (ทุกเดือน)	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปประชุม (6 เดือน/ครั้ง) - ให้ความร่วมมือกับกลุ่ม	-
ชมรมอภิบาล	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม - กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่าง ละเอียด	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม - กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่าง ละเอียด	<u>กลุ่มสัจจะบ้านนาทราย</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม - กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่าง ละเอียด	<u>กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่ม - กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่าง ละเอียด	-
สวัสดิการ	- เคยได้รับสวัสดิการค่านอน โรงพยาบาล คื่นละ 100 บาท	- เคยได้รับสวัสดิการเบิกค่า รักษาพยาบาล	-	- กองทุนสวัสดิการ หมายถึง สวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย	-

	รายชื่อ 6	รายชื่อ 7	รายชื่อ 8	รายชื่อ 9	รายชื่อ 10
สวัสดิการ (ต่อ)	- ปัจจุบันได้รับสวัสดิการคนชรา เดือนละ 50 บาท และส่งเงิน ฌาปนกิจ	- ปัจจุบันได้รับสวัสดิการ ช่วยเหลือคนพิการเดือนละ 300 บาท, สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 100 บาท, สวัสดิการค่าน้ำ ค่าไฟ เดือนละ 50 บาท (ได้เงินค่า สวัสดิการจากกลุ่มทั้งหมดเดือน ละ 450 บาท)		- สมาชิกเป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ - เคยได้รับสวัสดิการค่าไฟ	
คนจน	- บอกได้ไม่แน่ชัดว่าในชุมชนมีคนจนหรือไม่ เพราะส่วนใหญ่ เป็นพวกพอมีพอกิน - คนจนในชุมชนมีทั้งคนที่ เป็น และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม โดยคนที่ ไม่เป็นน่าจะมิสาเหตุมาจาก กลัว ว่าเมื่อสิ้นท่านสุวรรณแล้วเงิน ของตนจะสูญ	- ในชุมชนมีคนจน - สาเหตุ เพราะ ไม่มีทรัพย์สิน ใดๆ โดยเฉพาะที่ดินทำกิน - คนจนในชุมชนมีทั้งคนที่ เป็น และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม โดยคน ที่ไม่เป็นน่าจะมิสาเหตุมาจากไม่ ชอบ - ทางกองทุนมีการช่วยเหลือคน จน โดยการให้เงินแต่ละเดือน	- ในชุมชนมีคนจนไม่มาก - สาเหตุ เพราะ มีลูกมาก บ้าน โทรม - ไม่ทราบว่าคนจนในชุมชนเป็น สมาชิกกลุ่มหรือไม่ แต่ถ้าไม่เป็น น่าจะมาจาก การไม่มีเงิน ไปออม	- ในชุมชนมีคนจนมาก - สาเหตุ เพราะ เป็นหนี้ - มีคนจนเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม - ทางกองทุนช่วยเหลือคนจนโดยการ ให้เข้ามาเป็นสมาชิก	-

	รายที่ 6	รายที่ 7	รายที่ 8	รายที่ 9	รายที่ 10
ผล (ระหว่างการมีกลุ่ม การเงิน กับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเอง หมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลง - ในหมู่บ้าน ไม่มีนายทุนเงินกู้ - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีความสุขใจ ได้ทำบุญ และมีเงินออมมากขึ้น โดยสิ่งเหล่านี้มีสาเหตุมาจากความขี้เหนียว และความรู้จักใช้เงินของตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือมีแหล่งกู้เงิน - หมู่บ้านเปลี่ยน คือคนในหมู่บ้านได้เข้าไปทำงานในวัด - นายทุนเงินกู้ยังมีอยู่บ้างในชุมชน - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น คือได้กู้เงิน - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินใช้จ่ายมากขึ้น ได้ซ่อมบ้าน มีเครื่องจักร (เครื่องไถนา) และสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ ได้ทำบุญ และมีเพื่อนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีหนี้ลดลง แต่มีเงินออมเพิ่มมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ มีที่ออมเงิน และที่กู้ดอกเบี้ยถูก - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเครื่องจักรใหม่ๆ (รถยนต์มือสอง) และมีเพื่อนมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีหนี้ และเงินออมมากขึ้นด้วย โดยสิ่งที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจาก การร่วมกลุ่ม และรู้จักคนมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน คือ มีความคิดมากขึ้น (คิดว่าทำอะไรจึงจะหาเงินมาใช้หนี้ได้) - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ ช่วยเหลือพึ่งพากันมากขึ้น เพราะดำกิจกรรมร่วมกัน - ในหมู่บ้าน ไม่มีนายทุนเงินกู้ - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมา มีเงินใช้จ่ายมากขึ้น ได้ทำบุญ มีความสุขใจ และเพื่อนมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เป็นหนี้มากขึ้นด้วย 	-

พื้นที่ศึกษา : กลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง

หมู่ 5 (บ้านนาทราย) และหมู่ 7 (บ้านห้วยหูแร่) ต.ท่าจิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2552 เวลา 09.30 – 11.10 น.

● สรุปการเป็นสมาชิกกลุ่ม / องค์การการเงินชุมชน

	กลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง	กลุ่มสัจจะฯบ้านนาทราย (ม.5 ต.ท่าจิว)	กลุ่มสัจจะฯห้วยหูแร่ (ม.7 ต.ท่าจิว)	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
รายชื่อ 1				✓
รายชื่อ 2		✓		
รายชื่อ 3		✓		
รายชื่อ 4			✓	
รวม	-	2	1	1

● ข้อมูลสรุปจากการตอบแบบสำรวจ

	รายที่ 1 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะฯ วัดป่ายาง)	รายที่ 2 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะฯ วัดป่ายาง)	รายที่ 3 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะฯ วัดป่ายาง)	รายที่ 4 (ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะฯ วัดป่ายาง)
อายุ	62	36	56	43
เพศ	ชาย	ชาย	หญิง	หญิง
ภาวะครอบครัว	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 1 คน - ต้องดูแล 2 คน	สมาชิก 5 คน - ทำงาน 2 คน - ต้องดูแล 3 คน	สมาชิก 7 คน - ทำงาน 3 คน - ต้องดูแล 4 คน	สมาชิก 3 คน - ทำงาน 3 คน
อาชีพ	หลัก – พนักงานโรงงานพาราเว็ด เสริม – ทำสวน	หลัก – แรงงานรับจ้าง (สามี) เสริม – ถักย่านลิเภา (ภรรยา), สวนผลไม้	หลัก – ตนเองรับจ้างขนไม้ขึ้นรถ สามีเลี้ยงวัว 2-3 ตัว ลูกสะใภ้เป็นผู้ช่วยแม่บ้าน	หลัก – ทำสวนยาง เสริม – ค้าขาย
รายรับรวม – รายรับหลังหักค่าใช้จ่าย	- รายรับปีละประมาณ 150,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว ไม่เหลือ	- รายรับปีละประมาณ 144,000 บาท - หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือประมาณ 140,000 บาท	- รายรับปีละประมาณ 60,000 บาท	-
การออม	มีเงินออมประมาณ 3,000 บาท - ธนาคารทหารไทย	ไม่ออม	มีเงินออม (ไม่ระบุจำนวน) - กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านนาทราย (ส่ง 100 บาท/คน/เดือน ออม 5 คน)	มีเงินออมประมาณ 28,700 บาท - กลุ่มสัจจะฯ ม.7 (ปี 2546 ส่งเดือนละ 50 บาท ปี 2552 ส่งเดือนละ 300 บาท)
3 ปีที่ผ่านมาค่าใช้จ่ายที่หนักที่สุด	ค่าสร้างบ้าน	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับลูก (ค่านม)	ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของลูก, ค่าสร้างบ้าน	ไม่มี
การกู้ – ยอดหนี้ปัจจุบัน	- ปี 2548-2549 กู้ 2 ครั้งจากสหกรณ์การเกษตร - ปัจจุบันมียอดหนี้ 200,000 บาท (ยอดกู้พ่อตา + สหกรณ์การเกษตร)	- ผู้ให้สัมภาษณ์มีการกู้เงินกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ ม.5 วัดอุประสงค์การกู้ (ที่แจ้ง) เพื่อซื้อปุ๋ย และอุปกรณ์ทำสวน แต่ที่ทำจริง เอาไปทำอย่างอื่น ไม่ตรงกับที่แจ้ง	- ปี 2544 กู้สหกรณ์เมืองมา 50,000 บาท - ปี 2551 กู้ 1 ครั้งจาก กลุ่มสัจจะฯ บ้านนาทราย จำนวน 40,000 บาท	- ปี 2551 กู้ 1 ครั้งจากกลุ่มสัจจะฯ ห้วยหูแฉ่ง จำนวน 20,000 บาท เพื่อนำมาซื้อรถมอเตอร์ไซด์

	รายชื่อที่ 1	รายชื่อที่ 2	รายชื่อที่ 3	รายชื่อที่ 4
การกู้ยืม - ยอดหนี้ปัจจุบัน (ต่อ)			- กู้ทั้ง 2 แหล่งเพื่อนำมาสร้างบ้าน - ปัจจุบันมียอดหนี้ 30,000 บาท (ยอดการกู้สหกรณ์เมือง)	- ปัจจุบันมียอดหนี้ 20,000 บาท (เป็นของกลุ่มสัจจะฯ ห้วยหูเร่ง 10,000 บาท)
การเป็นสมาชิก กลุ่มการเงินชุมชน	ปัจจุบันไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม ** ในอดีตเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ม.5 แต่ล้มไปในปี 48-49 และเคยเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะฯ วัดป่ายาง แต่ลาออกมาในปี 50 เพราะไม่นำเชือกถือ เอาเงินไปทำโรงบิ๊ย	➤ กลุ่มออมทรัพย์ ม.5 (กรรยา เป็นสมาชิก) ** สาเหตุที่เป็นสมาชิก เพราะ ผากไว้เพื่อถอนหรือกู้ออกมาเมื่อต้องการ	➤ กลุ่มสัจจะฯ ทรัพย์บ้านนาทราย	➤ กลุ่มสัจจะฯ ห้วยหูเร่ง
การมีส่วนร่วมในกลุ่ม	-	<u>กลุ่มออมทรัพย์ ม.5</u> - ไปประชุม (ปีละ 1 ครั้ง)	<u>กลุ่มสัจจะฯ บ้านนาทราย</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปประชุม (ทุกเดือน)	<u>กลุ่มสัจจะฯ ห้วยหูเร่ง</u> - ไปเลือกตั้ง - ไปประชุม (1 ครั้ง/ปี) - ช่วยเหลือกลุ่มทุกครั้งที่กลุ่มต้องการ
ธรรมาภิบาล	-	<u>กลุ่มออมทรัพย์ ม.5</u> - ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม มีเพียงกรรมการอ่านรายละเอียดให้ฟัง ซึ่งเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง	<u>กลุ่มสัจจะฯ บ้านนาทราย</u> - ไม่เคยเห็นบัญชีกลุ่ม (ตนเองไม่สนใจ) - กรรมการมีการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน	<u>กลุ่มสัจจะฯ ห้วยหูเร่ง</u> - เคยเห็นบัญชีกลุ่มแต่ไม่สนใจ - กรรมการชี้แจงบัญชีกลุ่มอย่างชัดเจน
สวัสดิการ	- กองทุนสวัสดิการ คือ ปันผล/ฌาปนกิจ/เงินช่วยเหลือส่วนรวม - คนในหมู่บ้านเป็นผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ - เคยได้รับสวัสดิการเงินฌาปนกิจของมารดา	- ส่งฌาปนกิจกับกลุ่มออมทรัพย์ปีละ 100 บาท ตายได้ 10,000 บาท - ทางกลุ่มออมทรัพย์มีการให้ของขวัญสมาชิกในวันขึ้นปีใหม่ - มีการทำประกัน AIA	- เป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจของ อบต. (จ่าย 30 บาท/เดือน) และฌาปนกิจผู้สูงอายุ (ปีแรกจ่าย 120 บาท)	ไม่เข้าใจสวัสดิการ

	รายชื่อ 1	รายชื่อ 2	รายชื่อ 3	รายชื่อ 4
คนจน	<ul style="list-style-type: none"> - คนจนมีประมาณ 70% - สาเหตุ เพราะ ไม่ค่อยทำงาน - ทางกองทุนไม่มีการช่วยเหลือคนจน 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนมีคนจน และคนที่ลำบากจำนวนมาก - คนจนบางคนก็เป็นสมาชิกกลุ่ม บางคนก็ไม่เป็น 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนมีคนจนจำนวนมาก - สาเหตุ เพราะ ไม่มีที่ดินทำกิน อาชีพรับจ้าง - คนจนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มการเงิน เพราะสามารถกู้เงินได้ - คนจนไม่ค่อยเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพราะบริหารไม่ดี(คำตอบข้อนี้ น่าจะเกิดจากการเข้าใจคำถามคลาดเคลื่อน) 	<ul style="list-style-type: none"> - ในชุมชนมีคนจนบ้าง - สาเหตุ เพราะ คนแก่ ทำงานไม่ได้ - คนจนไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ไม่ทราบสาเหตุ - ทางกลุ่มไม่มีการช่วยเหลือคนจน
ผล (ระหว่างการมีกลุ่มการเงินกับไม่มี)	<ul style="list-style-type: none"> - 3 ปีที่ผ่านมาตนเอง มีเงินใช้จ่าย และสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น ได้สร้างบ้านได้ทำบุญ และมีเพื่อนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีหนี้สินลดลง แต่เงินออมก็ลดลงเช่นเดียวกัน (เพราะตนเองเล่นพนันบอล) โดยสิ่งที่เกิดขึ้นข้างต้นมีสาเหตุมาจาก ตนเอง - สิ่งที่ยากฝากถึงผู้นำชุมชน/กลุ่ม คือ อยากถามว่าสมการเอาเงินจากไหนมาซื้อที่ดิน เงินวัดหรือเงินส่วนตัว ซึ่งไม่น่าจะมีมากขนาดนั้น??? 	<ul style="list-style-type: none"> - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีสิ่งอำนวยความสะดวก (เครื่องใช้ไฟฟ้า) เพิ่มขึ้น และมีโอกาสได้ทำบุญมากขึ้นด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยนคือ ได้ออม และกู้ดอกเบี้ยต่ำ - ปัจจุบัน ไม่มีนายทุนเงินกู้แล้ว - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น คือ ได้ออมและได้กู้ - 3ปีที่ผ่านมาตนเองได้สร้างบ้าน มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น (รถจักรยานยนต์) และมีเพื่อน มีความสบายใจเพิ่มขึ้น ในขณะที่ยอดหนี้และเงินออมก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน โดยสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีสาเหตุมาจาก การเป็นสมาชิกกลุ่ม และเข้าประชุมทุกเดือน 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีกลุ่มการเงินไม่ได้ทำให้ชีวิตตนเองเปลี่ยน - หมู่บ้านเปลี่ยน คือ มีแหล่งเงินยืมจำเป็น - นายทุนเงินกู้ยังคงมีในชุมชน - สมาชิกในชุมชนดีขึ้น - 3 ปีที่ผ่านมาตนเองมีเงินใช้จ่ายมากขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ (รถมอเตอร์ไซด์) ได้ทำบุญ มีความสบายใจ และมีเพื่อนเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีหนี้เพิ่มขึ้น (จากเดิมที่ไม่เคยเป็นหนี้)

ก-2-3

ข้อสังเกตจากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2 จ.นครศรีธรรมราช

ผู้บันทึก: อ.ปัทมาวดี, อ.วีรบูรณ์

คนจน เป็นใคร ได้ประโยชน์จาก กองทุน หรือไม่

- นิยาม คนจน ครอบคลุมตั้งแต่ คนไม่มีที่ดิน คนแก่ที่ไม่มีคนเลี้ยงดู คนหาเช้ากินค่ำ (แต่หาได้ไม่พอ กิน) ส่วนมากระบุว่าในหมู่บ้านมีตั้งแต่ 2-5 ครอบครัว
- จากการสัมภาษณ์ ไม่พบว่า ผู้ที่ให้ข้อมูลระบุว่า “คนจน” (ที่เขา ระบุ) ได้รับเงินจาก กองทุน / สถาบันการเงิน หมู่บ้าน

ผู้ที่เป็นสมาชิก

- เงื่อนไขสำคัญ สำหรับการเป็นสมาชิกของหลายคนที่สัมภาษณ์ คือ การ “เพื่อ” ไว้สำหรับการกู้ยืม และ สำหรับบางคน (มุสลิม) ความเข้าใจว่า การเป็นสมาชิก กองทุน/สถาบันการเงิน ที่ต้อง กู้ยืม ทำให้เขาไม่เป็น สมาชิก
- สมาชิก ที่สัมภาษณ์ ทุกคน ได้กู้
- เหตุผลในการกู้ ส่วนมาก กู้เพื่อ การอื่นๆ ไม่ใช่ การอาชีพ (เช่น ไร่บ้าง และเป็นจริงสำหรับทุกพื้นที่หรือไม่ ควรตรวจสอบข้อมูล)

ผู้ที่ไม่ใช่สมาชิก / ไม่ได้เป็นสมาชิกแล้ว

- กลุ่มที่เคยเป็น และไม่ได้เป็นสมาชิกแล้ว ให้เหตุผลว่า มีประสบการณ์ที่ไม่ดีมาก่อน หรือได้ข่าวไม่ดี เกี่ยวกับกองทุน (เกิดจากปัญหาเรื่องการทำความเข้าใจ เรื่องข้อมูลข่าวสาร หรือเรื่องความไม่ไว้วางใจ)
- หลายคนมีระบบ support ที่ดี จาก ลูก / ครอบครัว /
- บางคนไม่เป็นสมาชิก เพราะไม่เข้าใจ ไม่มีใครอธิบาย มีแต่มาชวนไปฝากเงิน และบอกว่าจะได้กู้ (ปัญหาเรื่องการทำความเข้าใจ)

ครอบครัว

- พื้นที่ วัดป่ายาง เห็นการช่วยเหลือกันระหว่าง “ครอบครัว” ชัดเจน กว่า หัวตะพาน ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า unit ในการวิเคราะห์ สำหรับในบางพื้นที่ อาจ ขยับ จาก ปังเจก มาเป็น ครอบครัว ได้หรือไม่ (เมื่อเวลาก้าวถึงปังเจกในกรณีภาคชนบท มักจะมีลักษณะเป็นตัวแทนของครัวเรือนมากกว่า ข้อสมมติเบื้องหลังคือ เขาตัดสินใจเพื่อ maximize welfare ของครัวเรือน ความตั้งใจเดิมของงานวิจัย ตั้งใจว่า หน่วยวิเคราะห์จะเป็นระดับครัวเรือน (แท้จริงจึงต้องสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือผู้ตัดสินใจทางเศรษฐกิจในครัวเรือน ความตั้งใจคือ อยากรู้การตัดสินใจระดับครัวเรือน แต่ก็ยังไม่อยาก

สร้างแบบสอบถามยาวไป) ตอนร่างคำถามแล้วลงไปสัมภาษณ์จริงก็พบว่ามีปัญหา เพราะคนตอบไม่ได้เป็นตัวแทนครัวเรือน บางครั้งพบว่า สามี ภรรยา จะมีกันคนละคระเป๋าไม่ก้าวก่ายกัน)

กองทุน

- จากการสังเกตเสมือนว่า กองทุนหมู่บ้านที่ล้มเหลว เช่น ม.3 ต.หัวสะพาน, หมู่ 5 ต.นาทราย (บริเวณใกล้กับ ม.4 วัดป่ายาง) และ ม.5 บ้านในทุ่ง ต.ท่าศาลา ฯลฯ สาเหตุหนึ่งเกิดจาก “ประชาชน” และสมาชิกก็รู้จักกับประชาชน บางแห่งที่ประชาชนโง่ ประชาชนก็ยังไม่อยู่ในหมู่บ้านได้ ดูเหมือนว่า กลไกทางสังคมเราอ่อนแอเหลือเกิน ไม่สามารถควบคุมไม่ให้มีการโกงได้ และไม่สามารถจัดการกับคนผิดได้ (ดังนั้น ไม่สามารถคาดหวัง กลไกทางสังคมได้ โดยไม่มี กิจกรรมเสริม หรือกิจกรรมการพัฒนา --- ตัวชี้วัดเรื่องกิจกรรมการพัฒนสมาชิกคือตัวชี้วัดที่จำเป็นหรือไม่) ตัวชี้วัดที่จะตอบโจทย์ตรงจุดนี้คือตัวชี้วัดเรื่องธรรมาภิบาล (ต้องปรับภาษาให้เป็นวิธีคิดแบบไทย และมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม) และควรจะมี checklist ของกระบวนการที่พึงมี ซึ่งกระบวนการเหล่านั้น จะได้มาจากกลุ่มเก่งๆ

“การพัฒนาสมาชิก” ดังกรณีตัวอย่างนั้น คือ สมาชิกต้องรู้เท่าทัน สมาชิกต้องเอาใจใส่ มีส่วนร่วมในการสร้างกติกาสังคมและตรวจสอบการทำงานของกรรมการได้ ในกรณีนี้ คงไม่ได้หมายถึงรวมถึงการพัฒนสมาชิกให้เป็นคนดี เพราะองค์ประกอบหนึ่งของคนดีในสังคมไทยคือ คนใจดี เมตตา ไม่ถือโทษโกรธเคือง สมาชิกที่เป็นคน (จิตใจ) ดี ไม่การันตีว่า จะกำกับตรวจสอบกรรมการให้ได้ดี

“การพัฒนากรรมการ” คือ การต่อยอดเรื่องคุณธรรม ธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบ และมีความรู้เรื่องบัญชี การบริหารจัดการ (สิ่งที่น่าสงสัยคือนักวิชาการไทยมักจะสนใจคำว่า ธรรมาภิบาล มากกว่าคุณธรรม อาจเป็นเพราะจับต้องง่ายกว่า หรือเพราะคุณธรรม ไม่ได้รวมความรู้ แต่ธรรมาภิบาล ต้องรวมความรู้ในการบริหารงานทำงาน?)

- ทั้ง ชัยนาท และ นครฯ ดูเหมือน กรรมการกองทุน / สถาบันการเงิน โดยส่วนใหญ่ ทำหน้าที่บริการและจัดการการเงินได้ค่อนข้างดี (ทั้งการปล่อยกู้ / การกู้มาจ่ายข้างนอก....) แต่ ในมุมมองพัฒนา ยังทำได้น้อย มีเพียงที่ กลุ่มสัจจะฯ ม. 4 ที่วัดป่ายาง? กองทุนหมู่บ้านที่ชัยนาท มุ่งตอบ โจทย์หาเงินมาให้ชาวบ้านใช้สำหรับลงทุนทำนาให้พอ เพื่อลดภาระดอกเบี้ย (given พฤติกรรมการผลิตของชาวบ้านแบบนั้น) ในความหมายเศรษฐศาสตร์นั้น สิ่งนี้ก็เป็น “สวัสดิการ” แบบหนึ่ง (คือการสนับสนุนด้านอาชีพที่คาดว่าจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตตัวเอง ..อย่างที่ว่าเองเลือก) แต่ กองทุนหมู่บ้านนี้ไม่ได้มีเป้าหมายสวัสดิการในทาง “เกื้อกูล” ในทางตรงข้าม กองทุนสวัสดิการแบบลดรายจ่ายวันละบาท เป็นสวัสดิการในทางเกื้อกูล แต่ไม่ได้มุ่งเน้นการพึ่งตนเองด้านอาชีพ

สวัสดิการ

- ผู้ถูกสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ ระบุว่า สวัสดิการคือ เงินที่ให้กับคนจน คนไม่มี หรือคนที่ประสบภัยความเสียหายจากธรรมชาติ / มีผู้ถูกสัมภาษณ์น้อยราย ที่ระบุว่า เป็น สวัสดิการของกองทุนที่ควรให้กับส่วนร่วม เช่น ทุนการศึกษา (แสดงว่า ผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ก็พอเข้าใจคำว่า “สวัสดิการ”? แต่จากการสัมภาษณ์ที่ชัยนาทพบว่ายังไม่ค่อยเข้าใจความหมายในจุดนี้)

- ในเมื่อ สวัสดิการที่กลุ่มให้ มีไม่หลากหลาย และไม่มาก ดังนั้นหากลดลง ดอกเบี้ยเงินกู้ลงอีก เพื่อให้ ผู้กู้สามารถชำระเงินกู้ได้เร็วขึ้นจะดีขึ้นหรือไม่ (เพราะดอกเบี้ยสูง ก็มีเงินจัดสวัสดิการได้ แต่ก็ เป็นภาระของผู้กู้ (ซึ่งสมมติว่าต้องการกู้ไปประกอบอาชีพ) ตรงนี้กลายเป็นสิ่งที่ต้อง ชั่งน้ำหนักว่า บทบาทของโครงการเงินควรจะเป็นอย่างไร หากลดดอกเบี้ยลง (1) เงินสวัสดิการจะหายไปเท่าไร (2) ช่วยผู้กู้ที่จำเป็นได้มากขึ้นแค่ไหน และ (3) การกู้ฟุ่มเฟือยจะเพิ่มมากขึ้นเท่าไร.... ที่จริงทั้ง (1) และ (2) ต่างเป็นสวัสดิการทั้งคู่ แต่ปรากฏในคนละรูปแบบ

การกู้ยืมเงิน

- ผู้ถูกสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ ระบุว่า กู้เงินมาเพื่อ กิจการอื่นที่ไม่ใช่ เพื่อการอาชีพ เช่น ทำบ้าน / แต่งงาน / ให้ลูกใช้ในขณะที่ เงินลงทุนในอาชีพการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องซื้อปุ๋ย/ยา ซึ่ง มักใช้เงินที่ได้จากการขายผลผลิต ซื่อเลย ในครั้งนั้น (ทางสังคมถือว่า การกู้แบบนี้เลวร้ายหรือไม่ ในทาง เศรษฐศาสตร์..การกู้ทำบ้าน กู้แต่งงาน ก็ไม่ได้ถือว่าเลวร้าย แต่มันกำลังขยับจาก ระดับจำเป็น ไปสู่ ระดับฟุ่มเฟือยมากขึ้น (แต่ก็บอกไม่ได้ว่า ฟุ่มเฟือยปานใด) ประเด็นอยู่ที่ ผู้กู้มีศักยภาพในการปลดหนี้ ได้หรือเปล่า มันจะมีปัญหาต่อเมื่อ (1) ปลดหนี้ไม่ได้ (2) ดูว่าอาจเกิดความเหลื่อมล้ำในหมู่บ้าน แต่ ถ้าเทียบกับคนเมือง ก็จะเกิดคำถามว่า เขาไม่มีสิทธิผ่อนอย่างคนเมืองหรือ ... ถ้าอยู่แล้วสร้างความเหลื่อม ล้ำในหมู่บ้าน ก็อพยพออกก็แล้วกัน... ชนบทก็เลยเหลือแต่คนที่มีน้อยเท่าเทียมกัน!! (เพราะฉะนั้น ข้อ 2 ไม่น่าจะ valid)

ค-3

การลงพื้นที่ครั้งที่ 3

ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด

ค-3-1

แบบลงทะเบียนการประชุม

ใบลงทะเบียน (ฟอร์ม 1)

โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินฐานรากเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน”

เวทีจังหวัดนครศรีธรรมราช 18-19 เมษายน 2552

ชื่อกลุ่ม/กองทุน.....

จำนวนสมาชิก คน

ที่อยู่ของที่ทำการกลุ่ม

จำนวนผู้กู้ คน

.....

เงินกองทุนรวม..... บาท

บัญชี 2.....บาท

ชื่อตัวแทนกลุ่มที่เข้าร่วมประชุม

บัญชี 3.....บาท

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่งในกลุ่ม/กองทุน	ตำแหน่งในหมู่บ้าน (ถ้ามี)	โทรศัพท์	ลายเซ็น
1.				
2.				

เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของกองทุน/กลุ่มองค์กรการเงินของท่าน คืออะไร

.....

แบบประเมิน (ฟอร์ม 2)

โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินฐานรากเพื่อเพิ่มขีด

ความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน”

เวทีจังหวัดนครศรีธรรมราช 18-19 เมษายน 2552

ตัวชี้วัดที่เลือก คือ

(1)

(2)

ข้อเสนอแนะต่อนักวิจัย (กรุณากรอกหลังเสร็จเวที)

	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เกี่ยวกับโครงการ					
เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ					
เข้าใจเนื้อหาที่นักวิจัยนำเสนอ					
คิดว่าตัวชี้วัดจะเป็นประโยชน์					
คิดว่าโครงการโดยรวมจะเป็นประโยชน์					
เกี่ยวกับตัวชี้วัด					
เข้าใจความหมายของตัวชี้วัด					
เข้าใจวิธีการคำนวณตัวชี้วัด					
คิดว่าจะหาข้อมูลได้ และคำนวณได้					
ตัวชี้วัดจะช่วยให้เข้าใจสถานะของกลุ่มมากขึ้น					
ตัวชี้วัดจะช่วยให้พัฒนากลุ่มได้					
อยากทดลองนำตัวชี้วัดไปใช้					
สิ่งที่อยากเรียนรู้					
อยากเรียนรู้เรื่องการเงินและบัญชี					
อยากเรียนรู้การปฏิบัติของกลุ่มอื่น					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

ชื่อกลุ่ม / กองทุน

หมู่ที่ ตำบล.....อำเภอ.....

ก-3-2

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด

รายชื่อเวทีกลุ่มย่อยที่ 1: วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552 เวลา 08.30 น. – 15.30 น. ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ชื่อ – สกุล	กองทุน (กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด)	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา			
นางยีนดี สายทอง	บ้านทุ่งตก ม.4 ต.หัวตะพาน	-	รองประธาน
นายโชค พนาลี	บ้านทุ่งตก ม.4 ต.หัวตะพาน	-	กรรมการ
นายประสิทธิ์ ชัยนุรักษ์	บ้านทุ่งชน ม.6 ต.หัวตะพาน	-	ประธาน
น.ส.จุไรพร ทิดคงทอง	บ้านทุ่งชน ม.6 ต.หัวตะพาน	-	เหรัญญิก
นายสุธน รอดสม	บ้านคลองเกียบ ม.9 ต.หัวตะพาน	-	ประธาน
นายถวิล รัชณี	บ้านคลองเกียบ ม.9 ต.หัวตะพาน	-	เหรัญญิก

รายชื่อเวทีกลุ่มย่อยที่ 1: วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552 เวลา 08.30 น. – 15.30 น. ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (ต่อ)

ชื่อ – สกุล	กองทุน (กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด)	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
ต.โมคลาน อ.ท่าศาลา			
นายมะแอ กักดี	บ้านวัดโหนด ม.1 ต.โมคลาน	-	ประธาน
นางณพันธ์ คงประดับ	บ้านตลาดห้ำ ม.7 ต.โมคลาน	-	ผู้ช่วยเหรัญญิก
นางอับเสาะ สิงเก	บ้านป่าพายุ ม.8 ต.โมคลาน	-	รองประธาน
นายวิโรจน์ ปะหนะ	บ้านป่าพายุ ม.8 ต.โมคลาน	-	เหรัญญิก
นายสมควร หนูเชื้อ	บ้านประชาอารี ม.14 ต.โมคลาน	-	เลขานุการ
นายปรีชา โกศัย	บ้านประชาอารี ม.14 ต.โมคลาน	-	กรรมการ
นายบุญรอบ หนูคง	บ้านปากโบรีะ ต.โมคลาน	-	กรรมการ
นายนุกูล นวนสุวรรณ	บ้านปากโบรีะ ต.โมคลาน	-	กรรมการ
ต.เทพราช อ.สิชล			
นายไพศาล ณ นคร	บ้านไสแพ ม.6 ต.เทพราช	-	ประธาน
นายนิคม ดวงใส	บ้านเขาคา ม.9 ต.เทพราช	-	ประธาน
นางมลิตา ชำนาญ	บ้านเขาคา ม.9 ต.เทพราช	-	เลขานุการ
นางชูศรี ไสยรินทร์	บ้านเขาคา ม.9 ต.เทพราช	-	ผู้ช่วยเหรัญญิก
ต.กะหรอ อ.นบพิตำ			
นายจรูญ คำแหง	บ้านท่าหว้า ม.3 ต.กะหรอ	-	กรรมการ
นายสมศักดิ์ สาริกา	บ้านท่าหว้า ม.3 ต.กะหรอ	-	ประธาน
นางพัชรี วารีพัฒน์	บ้านไสรักษ์ ม.8 ต.กะหรอ	-	เหรัญญิก

รายชื่อเวทีกลุ่มย่อยที่ 2: วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552 เวลา 08.30 น. – 15.30 น. ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ชื่อ – สกุล	กองทุน (กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด)	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา			
นายสุติน โต๊ะหมาด	บ้านท่าสูง ม.4 ต.ท่าศาลา	-	ประธาน
นายโหยบ ห้วนหมีะ	บ้านท่าสูง ม.4 ต.ท่าศาลา	-	กรรมการ
นายวิริวิศว์ สามารถ	สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ม.10 ต.ท่าศาลา	-	ประธาน, ผู้จัดการ
ต.โมคคาน อ.ท่าศาลา			
นายบุญรอง ช้างคำ	บ้านวัดใหญ่ศรีรัตนโพธิ์ ม.2 ต. โมคคาน	-	ประธาน
นายอมรศักดิ์ อมรรรยาพันธ์	สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคคาน ม.11 ต. โมคคาน	-	ประธานกรรมการผู้จัดการ
ต.กะหรอ อ.นบพิตำ			
นายสมพร อินทร์ณรงค์	บ้านโนโค๊ะ ม.1 ต.กะหรอ	-	เหรัญญิก
นายเปียน นรสิงห์	บ้านตลาดจันทร์ ม.2 ต.กะหรอ	-	เลขานุการ
นายเกษม นิลกรรม์	บ้านหัวทุ่ง ม.5 ต.กะหรอ	-	รองประธาน
นางอุดมพร รัตนสิงห์	บ้านหัวทุ่ง ม.5 ต.กะหรอ	-	กรรมการ
นายไพรัตน์ มีบุญมาก	บ้านอู่ทอง ม.6 ต.กะหรอ	-	ประธาน
นางณิชากา เชื้อจีน	บ้านอู่ทอง ม.6 ต.กะหรอ	-	รองประธาน
นายภูวนารถ รัตนวงศ์	บ้านสะพานราง ต.กะหรอ	-	ประธาน

รายชื่อเวที: วันอาทิตย์ที่ 19 เมษายน 2552 เวลา 08.30 น. – 15.30 น. ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ชื่อ – สกุล	กองทุน	โทรศัพท์	ตำแหน่ง
ต.ท่าจิว อ.เมือง			
นายสัญญา ชูโลก	กลุ่มออมทรัพย์บ้านขวาง ม.2 ต.ท่าจิว	-	ประธาน
นายประเสริฐ วุฒิमानพ	กลุ่มออมทรัพย์บ้านขวาง ม.2 ต.ท่าจิว	-	เลขานุการ
นายประพัธ สะพานทอง	สัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว	-	ประธาน
นางประภัสสร วงสวดชื่น	สัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว	-	เหรัญญิก
นางโสภี กุลใจการ	สัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง ม.4 ต.ท่าจิว	-	เลขานุการ
ต.กะหรอ อ.นบพิตำ			
นางอรทัย ใจกล้า	ธนาคารหมู่บ้านบ้านในโครีะ ม.1 ต.กะหรอ	-	เหรัญญิก
นางภาณี เดชพรหม	ธนาคารหมู่บ้านบ้านในโครีะ ม.1 ต.กะหรอ	-	กรรมการ
นายสมรัก ใจกล้า	กลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5 ต.กะหรอ	-	ประธาน
นางพัชรี วารีพัฒน์	กลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5 ต.กะหรอ	-	เหรัญญิก
นางอุดมพร รัตนสิงห์	กลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5 ต.กะหรอ	-	กรรมการ
นายประเสริฐ เดชพรหม	กลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5 ต.กะหรอ	-	กรรมการ
นายไพศาล สมจิตร	กลุ่มออมทรัพย์บ้านอุ่ทอง ม.6 ต.กะหรอ อ.นบพิตำ	-	ประธาน
ต.เทพราช อ.ลิซล			
นายสมโชค ช่วยสงค์	สัจจะสะสมทรัพย์เขายวนเต่า ต.เทพราช อ.ลิซล	-	ประธาน

ค-3-3

กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างตัวชี้วัด

● แผนปฏิบัติการจัดเวทีวันที่ 18-19 เมษายน 2552

เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ / ผู้รับผิดชอบ
8.30-9.00 น.	ลงทะเบียนและรับประทานอาหารว่าง - ผู้ลงทะเบียนรับแบบการลงทะเบียน กองทุนละ 1 ชุด ข้อมูลสำคัญ คือ ○ ชื่อและที่อยู่กลุ่ม ○ ชื่อทุกคนในทีม ○ เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของกองทุน 1 เป้าหมาย	- ทราบจำนวนผู้เข้าร่วม - ทราบเป้าหมายของกองทุน เพื่อนำไปใช้จัดกลุ่มย่อย	- แจก “ฟอร์ม 1” แจกเอกสารที่ได้ลงทะเบียน รวบรวมใบลงทะเบียน (คุณวรุฒม์, คุณหทัย) - จัดกลุ่มย่อยจากใบลงทะเบียนเป็น 3-4 กลุ่ม จำแนกตามเป้าหมาย (อ.วีรบูรณ์, อ.อภิชาติ และอ.สฤณี) - เตรียม powerpoint (อ. ปัทมาวดี, พลวิษญ์) - รับแขก (อ.กิม, คุณรัชณี)
9.00-9.30	รวมพล - ทีมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวันนี้ - ทีมวิจัยให้ข้อสังเกต ใน 2 ประเด็น 1. องค์การการเงินชุมชน กับ วิถีชีวิต 2. การบริหารจัดการ - แลกเปลี่ยนเพื่อตรวจสอบและเสริมความสมบูรณ์ของมุมมอง	แบ่งปัน ข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน	อ. ปัทมาวดี ดำเนินรายการ ย้ำว่าในวันนี้ขอให้พูดคุยในหมวดใด (เพราะกรรมการหนึ่งคนอาจมีหลายหมวด หลายกองทุน)
9.30- 9.45	แบ่งกลุ่มย่อย 3-4 กลุ่ม ตามเป้าหมาย กรรมการกองทุนเข้ากลุ่มย่อย แนะนำตัว	อุ่นเครื่องกลุ่มย่อย	● ผู้ช่วยจัดเตรียม flip chart บัตรคำ และปากกา ● ผู้ช่วยเวียนใบลงทะเบียนกลุ่มย่อย เพิ่มชื่อนักวิจัยและผู้ช่วย
10.30-11.30	โจทย์สำหรับการทำงานในกลุ่มย่อย: จากข้อมูลข้างต้น กลุ่มของท่านคิดว่า ควรเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญๆ อะไรบ้าง เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับ หรือช่วยให้กองทุนบรรลุเป้าหมาย	หาตัวชี้วัดของชาวบ้าน	● มีวิทยากรประจำกลุ่มย่อยช่วยกระตุ้นให้ กก.แต่ละท่านคิดและเขียน / สอบทานสิ่งที่เขียนว่า ตรงกับสิ่งที่คิดหรือไม่ ● อ.กิม เป็นผู้ตรวจตราความราบรื่น สังเกตการณ์จัดกลุ่มย่อยกลุ่มต่างๆ

เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ / ผู้รับผิดชอบ						
10.30-11.30	<p>สิ่งที่แต่ละกลุ่มต้องตอบโจทย์ คือ</p> <p>ตอนที่ 1 ว่าด้วยเป้าหมาย</p> <p>3. จาก “เป้าหมาย” ที่เขียนมาคล้ายๆกัน หน้าตาของ “ความสำเร็จ”ของกองทุน “ที่เป็นรูปธรรม” ที่ท่านคาดหวัง เป็นอย่างไร (อาจพบว่า จริงแล้ว “รูปธรรม”ที่ยกขึ้นมา อาจไม่ สอดคล้องกับ “เป้าหมาย” ที่เขียนนัก)</p> <p>3. ท่านประเมินอย่างไรว่า ท่านเข้าใจเป้าหมายมากน้อยเพียงใด</p> <p>ตอนที่ 2 ว่าด้วยข้อกังวล/ความห่วงใย</p> <p>3. ท่านมีความกังวล หรือมีความห่วงใย ในเรื่องใดบ้าง ต่อ กองทุน / สถาบันการเงิน ของท่าน</p>		<p>ตอนที่ 1 ว่าด้วยเป้าหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรกลุ่มย่อย จะมีใบลงทะเบียนของแต่ละกองทุนในกลุ่มอยู่ในมือ • วิทยากรกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความเห็น <p>ตอนที่ 2 ว่าด้วยข้อกังวล</p> <ul style="list-style-type: none"> • ในกลุ่มย่อยให้แต่ละกองทุน เขียนความห่วงใย/ความกังวล 3 ข้อ ใส่ บัตรคำ 1 ใบ ต่อ 1 ข้อ • นักวิจัยรวบรวมข้อกังวลและนำการอภิปราย 						
11.30-12.00	นำเสนอผลของกลุ่มย่อย	ผสมตัวชี้วัดจากกลุ่มต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ ชาวบ้านแต่ละกลุ่มนำเสนอ ผลของกลุ่มย่อย <table border="1" data-bbox="1330 874 1809 1038"> <thead> <tr> <th data-bbox="1330 874 1491 927">กลุ่ม 1</th> <th data-bbox="1491 874 1653 927">กลุ่ม 2</th> <th data-bbox="1653 874 1809 927">กลุ่ม 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1330 927 1491 1038"></td> <td data-bbox="1491 927 1653 1038"></td> <td data-bbox="1653 927 1809 1038"></td> </tr> </tbody> </table>	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3			
กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3							
12.00-13.00	<p>รับประทานอาหารกลางวัน</p> <p>ทีมวิจัยแปลงความเห็นชาวบ้านเป็นตัวชี้วัด</p> <p>เพิ่มเติมตัวชี้วัดที่จำเป็น (จาก list ตัวชี้วัดนักวิจัยที่เตรียมไว้)</p>		<ul style="list-style-type: none"> • นักวิจัยเขียนตัวชี้วัดของนักวิจัยใส่บัตรคำเตรียมไว้ก่อนล่วงหน้าจาก กรุงเทพฯ • นำตัวชี้วัดติดบอร์ด • 						

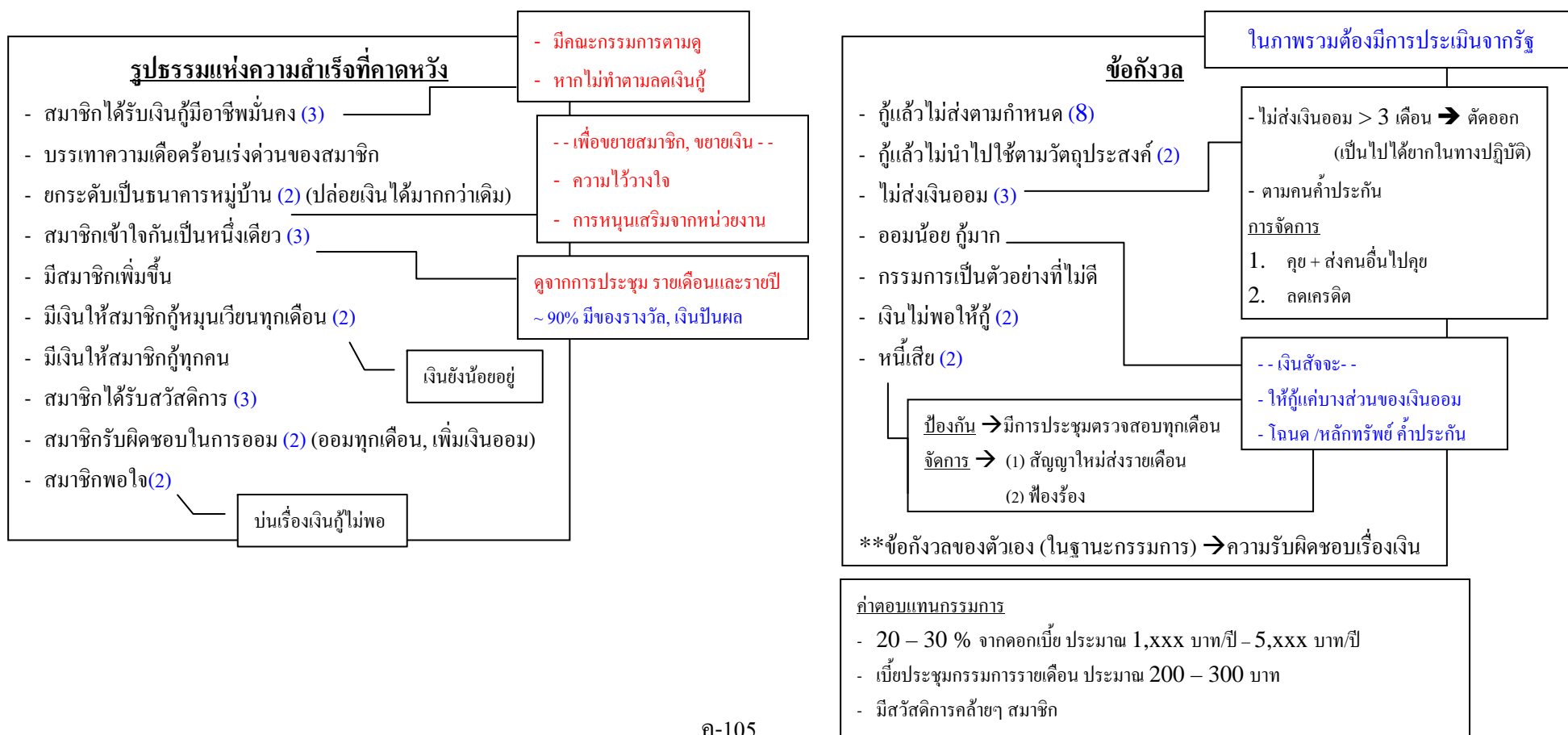
เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ / ผู้รับผิดชอบ																								
13.00-13.20	(รวมพลเหลือเพียงห้องเดียว) <u>แปลงความเห็นเป็นตัวชี้วัด</u> - นักวิจัยนำเสนอผลการแปลงความเห็นกรรมการกองทุนเป็นตัวชี้วัด - เสนอตัวชี้วัดเพิ่มเติมของทีมวิจัยในมิติการเงินและสังคม - ทำความเข้าใจตัวชี้วัดทั้งหมด ร่วมกัน	ได้ตัวชี้วัดที่มาจากความเห็นกรรมการกองทุนและเสริมจากนักวิจัย	<ul style="list-style-type: none"> นักวิจัยสรุป เทียบเคียง กับ ตัวชี้วัดของทีมวิจัย และ อธิบาย ทำความเข้าใจ ตัวชี้วัดของทีม และเสนอตัวชี้วัดเพิ่มเติม <p>ตัวชี้วัดทางการเงิน</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>กลุ่ม 1</th> <th>กลุ่ม 2</th> <th>กลุ่ม 3</th> <th>ตัวชี้วัดรวม</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>1.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>2.</td> </tr> </tbody> </table> <p>ตัวชี้วัดทางสังคม</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>กลุ่ม 1</th> <th>กลุ่ม 2</th> <th>กลุ่ม 3</th> <th>ตัวชี้วัดรวม</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>3.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>4.</td> </tr> </tbody> </table>	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	ตัวชี้วัดรวม				1.				2.	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	ตัวชี้วัดรวม				3.				4.
กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	ตัวชี้วัดรวม																								
			1.																								
			2.																								
กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	ตัวชี้วัดรวม																								
			3.																								
			4.																								
13.20-14.00	<u>จัดลำดับ (ranking) ตัวชี้วัด</u> - กรรมการกองทุนจัดลำดับตัวชี้วัดที่เหมาะสมสำหรับกองทุนแต่ละแห่ง (เหมาะสม หมายถึง สำคัญและจำเป็น) - อภิปรายผลทุกตัวชี้วัด ทำไม่เลือก ทำไม่ไม่เลือก - <u>ตัวชี้วัดที่อยากเสนอเพิ่มเติม</u>	เลือกตัวชี้วัดที่ “เหมาะสม” สำหรับแต่ละกองทุน	<ul style="list-style-type: none"> แจก “ฟอร์ม 2” ให้กรรมการแต่ละกองทุนเขียนชื่อกลุ่ม และหมายเลข ตัวชี้วัดที่เลือก 2 ตัว (ผู้ช่วยวิจัยแจกแบบฟอร์ม 2 ในนั้นจะมีแบบประเมินผลการจัดเวทีด้วย) ให้ กรรมการแต่ละกองทุน ให้นำหนักกับตัวชี้วัดที่ตัวเองคิดว่าเหมาะสมกับ กองทุน และ บริบทของชุมชนตัวเอง โดยใช้สติ๊กเกอร์สี ในการให้นำหนัก (กรรมการ 1 ท่าน ให้ สติ๊กเกอร์ 2 อัน) <table border="1"> <thead> <tr> <th>ตัวชี้วัดรวม</th> <th>กลุ่ม 1</th> <th>กลุ่ม 2</th> <th>กลุ่ม 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>4)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	ตัวชี้วัดรวม	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	1)				2)				3)				4)						
ตัวชี้วัดรวม	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3																								
1)																											
2)																											
3)																											
4)																											
.....																											

เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ / ผู้รับผิดชอบ
14.00-15.00	<p>ทดลองคำนวณตัวชี้วัดและตีความ</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำนวณตัวชี้วัดด้วยข้อมูลที่มีอยู่ ตัวชี้วัดใดขาดข้อมูล - อภิปรายผล - ความเป็นไปได้ในการใช้ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือ - สรุป และปิดการประชุม 		<p>กลุ่มอาสาสมัครทดลองคำนวณตัวชี้วัดและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับนักวิจัย อ.ปีทมาวดี สรุปภาพรวม และชี้แจงแนวทางการดำเนินงานต่อไป</p>
15.00-15.30	<ul style="list-style-type: none"> - กรรมการผู้เข้าร่วมกรอกแบบ “ฟอร์ม 2” ให้ครบถ้วน - ส่ง “ฟอร์ม 2” และลงชื่อรับค่าเดินทาง 		<p>ผู้ช่วยวิจัยเก็บแบบฟอร์ม 2 และจ่ายค่าเดินทาง</p>

กิจกรรมเวทีกลุ่มย่อยที่ 1: วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552 เวลา 08.30 น. – 15.30 น.

ผู้เข้าร่วม	กองทุนหมู่บ้าน 12 กองทุนจาก 4 ตำบล จำนวนผู้เข้าร่วมรวม 21 คน		
	ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จำนวน 3 หมู่	ต. โมคลาน อ.ท่าศาลา จำนวน 5 หมู่	ต.เทพราช อ.สิชล จำนวน 2 หมู่
นักวิจัยและผู้ช่วย: อ. ปัทมาวดี / อ. วีรบูรณ์ / อ. กิม / รัชณี / พลวิชญ์			

รูปธรรมแห่งความสำเร็จ และข้อกังวล

รูปธรรมความสำเร็จ, ข้อกังวล และหนทางแก้ไข

รูปธรรมความสำเร็จ	
รูปธรรม	วิธีการแก้ไข
- สมาชิกได้รับเงินกู้มีอาชีพมั่นคง →	- คณะกรรมการติดตาม
- สมาชิกเข้าใจเป็นหนึ่งเดียว →	- ลดเงินกู้ สัดส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / สมาชิกทั้งหมด
- สมาชิกได้รับสวัสดิการ →	- การประชุม
	- เพิ่มเงินสวัสดิการ
- ยกระดับเป็นธนาคารหมู่บ้าน →	- ต้องการการหมุนเวียน / ความไว้วางใจ
- มีเงินให้สมาชิกกู้ทุกเดือน (ทุน) →	- ต้องการเงินเพิ่มขึ้น + ส่งคืนตามกำหนด
- สมาชิกพอใจ (จากการประชุม , บ่น) →	- เพิ่มเงินกู้ จำนวนสมาชิกที่ได้รับเงินกู้ / สมาชิกทั้งหมด
- สมาชิกส่งเงินออมทุกเดือน / ออมเพิ่ม →	เสี่ยง
- บรรเทาความเดือนร้อนเร่งด่วน	
- สมาชิกเพิ่ม →	- พัฒนาเป็นธนาคารหมู่บ้าน
ข้อกังวล	
1. กู้แล้วส่งเงินไม่ตรงตามกำหนด (8) (ทุน) →	- เจรจา + ส่งคนที่เขาเกรงใจไปคุย + ประจํา - ลดเครดิต / ให้กู้บางส่วนจากเงินออม (เงินสัจจะ) - ระบบค้ำประกัน จำนวนเงินกู้ที่คืนไม่ตรง / จำนวนเงินกู้
2. ไม่ส่งเงินออม (3) (ทุน) →	- ไม่ส่ง มากกว่า 3 เดือน ตัดออกจากการเป็นสมาชิก (ปฏิบัติไม่ได้เพราะสมาชิกติดเงินกู้)
3. เงินไม่พอให้กู้ (2) (ทุน) →	- ขยายเป็นธนาคารหมู่บ้าน
4. หนี้เสีย (2)-ย้ายออก (ทุน) →	- ทำสัญญาใหม่ - ฟ้องร้อง
5. ออมน้อยกุ่มาก (ทุน) →	
6. กรรมการเป็นตัวอย่างไม่ดี (สังคม) →	- พุดคุย
7. กู้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ (2)	
* กรรมการหายากไม่เป็นข้อกังวล	

ข้อเสนอ

- อยากให้มีการประเมินทุกปี
- การเป็นนิติบุคคล
 - ฟ้องร้องได้
 - กรรมการรับผิดชอบ

กิจกรรมเวทีกลุ่มย่อยที่ 2: วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552 เวลา 08.30 น. – 15.30 น.

ผู้เข้าร่วม	สถาบันการเงิน และกองทุนหมู่บ้าน 9 กองทุนจาก 3 ตำบล จำนวน ผู้เข้าร่วมรวม 12 คน	
	ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา	- กองทุนหมู่บ้านบ้านท่าสูง ม.4 - สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ม.10
	ต.โมคคลาน อ.ท่าศาลา	- กองทุนหมู่บ้านบ้านวัดใหญ่ศรีรัตนโพธิ์ ม.2 - สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคคลาน ม.11
	ต.กะหรอ อ.นบพิตำ	- กองทุนหมู่บ้านบ้านในโครีะ ม.1 - กองทุนหมู่บ้านบ้านตลาดจันทร์ ม.2 - กองทุนหมู่บ้านบ้านหัวทุ่ง ม.5 - กองทุนหมู่บ้านบ้านอู่ทอง ม.6 - กองทุนหมู่บ้านบ้านสะพานราง
นักวิจัยและผู้ช่วย : อ.สฤณี, อ.หนู (อภิชาติ), อ.เตย, น.ส.หทัย (ແໝ່ມ), วรุตม์		

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมของกองทุน และตัวชี้วัด

หมายเหตุ : 😊 แทนจำนวนกลุ่มที่เสนอเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมแต่ละข้อ

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมของกองทุน	ตัวชี้วัด
1. การประกอบอาชีพ 😊 😊 😊 😊 😊 😊 😊	<ul style="list-style-type: none"> รายได้เพิ่มขึ้น มีอาชีพหลากหลายขึ้น ดูความสำเร็จและการขยายตัวของอาชีพ เช่น สมาชิกบางรายจากที่เคยเลี้ยงหมู 1 ตัว แต่เมื่อกู้เงินจากกองทุนไปแล้วสามารถเลี้ยงหมูเพิ่มขึ้นเป็น 10 ตัว สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือว่าสมาชิกประสบความสำเร็จแล้ว ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น ว่าคุณสมาชิกมีเงินออมหรือไม่ นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานประเพณี และของช่วยงานของชุมชนก็สามารถเป็นตัวสะท้อนถึงความสุขของครอบครัวของสมาชิกได้อีกด้วย
2. มีสวัสดิการ 😊 😊 😊 😊 😊	<ul style="list-style-type: none"> เงินจ่ายค่าสวัสดิการ ความหลากหลายของสวัสดิการที่กลุ่มสร้างขึ้น เช่น สวัสดิการวันละบาท สวัสดิการการศึกษาเด็ก สวัสดิการพื้นฐาน เช่น เกิด แก่ เจ็บ (รักษาพยาบาล) ตาย เป็นต้น
3. มีเงินออม 😊 😊 😊	<ul style="list-style-type: none"> สมาชิกเพิ่มขึ้น (ฝากเงินมากขึ้น) ความสม่ำเสมอของการออม

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมของกองทุน	ตัวชี้วัด
4. กรรมการมีความรู้ในการบริหารจัดการ 😊 😊	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลรวมการดำเนินงานของกรรมการ ● บริหารโปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ ● ระบบบัญชี และกรรมการตรวจสอบ เอกสารบัญชีที่มีความเรียบร้อย แสดงยอดเงิน ● การหมุนเวียนของกรรมการ (มีการหมุนตำแหน่งอย่างน้อยเพียงใด) ● การให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันแก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ
5. กองทุน + ชุมชน มีความเข้มแข็ง 😊 😊	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มีหนี้เสีย ● สมาชิกชำระเงินกู้สม่ำเสมอ และตรงเวลา ● สมาชิกออมเงินสม่ำเสมอ ● สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรม งานประเพณี และงานด้านสังคม ● กองทุนเข้มแข็งอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูภาพรวมของกองทุนด้วย
6. ลดการกู้เงินนอกระบบ 😊	<ul style="list-style-type: none"> ● กองทุนมีเงินให้กู้พอกับจำนวนคนหรือไม่ ● จำนวนเจ้าหนี้เงินกู้ (ลด/ เพิ่ม) ● เจ้าหนี้นอกระบบปล่อยเงินกู้ได้น้อยลง สามารถดึงเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบเข้าสู่ระบบการเงินชุมชนได้ (เอาเงินมาฝากกับสถาบันการเงินชุมชน) ● สมาชิกกู้นอกระบบลดลง แต่มากู้ที่กองทุนเพิ่มขึ้นและชำระเงินคืนได้ตรงเวลา ● จำนวนกลุ่มกองทุนการเงินในหมู่บ้าน (ในความหมายว่า เป็นหนี้ที่หมุนเวียนในกองทุนชุมชน ไม่ใช่หนี้หมุนจากเงินกู้นอกระบบ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านรับภาระดอกเบี้ยนอกระบบลดลง อีกทั้งยังต้องมองภาพรวมการใช้จ่ายของสมาชิกด้วย เนื่องจากรายได้กับภาระหนี้ต้องสัมพันธ์กัน)
7. สมาชิกมีการศึกษาสูงขึ้น 😊	-
8. มีสุขภาพจิต – กายดี 😊	-
9. สร้างทัศนคติที่ดีให้คนทั่วไป 😊	-
10. ปลุกฝังความรักชุมชนให้คนทั่วไป จากเด็กจนถึงผู้ใหญ่ 😊	-

ข้อกังวล/ความห่วงใย ที่มีต่อกองทุน/สถาบันการเงิน, ตัวชี้วัด และตัวอย่างการแก้ปัญหา

หมายเหตุ : 😞 แทนจำนวนกลุ่มที่เสนอข้อกังวล/ความห่วงใยแต่ละข้อ

ข้อกังวล / ความห่วงใย	ตัวชี้วัด	ตัวอย่างการแก้ปัญหา
1. ลูกหนี้ส่งคืนเงินกู้ได้ไม่ตามกำหนด 😞😞😞😞	<ul style="list-style-type: none"> พิจารณาบัญชีการส่งคืนเงิน การผลัดหนี้โดยเอาเงินมาจากเงินกู้กองทุนอื่น 	(สถาบันการเงินบ้าน โมคลาน) ➔ ตามกฎระเบียบของกองทุนหมู่บ้านกำหนดให้ลูกหนี้ชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยใน 1 ปี แบบจ่ายครั้งเดียว ซึ่งเป็นการชำระคืนเงินกู้ที่คนจนไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงเสนอว่า การผ่อนชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยแบบรายเดือนน่าจะมีเหมาะสมมากกว่า
2. สมาชิกมีรายได้ลดลง 😞😞	<ul style="list-style-type: none"> ราคาพืชผลตกต่ำ เศรษฐกิจภาพรวมตกต่ำ 	-
3. สมาชิกนำเงินไปใช้จ่ายในสิ่งไม่จำเป็น + เงินไหลออกนอกชุมชนมาก 😞😞	<ul style="list-style-type: none"> มีทรัพย์สินมากเกินไปจนสมาชิกในครัวเรือน เช่น สมาชิกในครัวเรือน 2 คนแต่มีมือถือ 3 เครื่อง, จักรยานยนต์ 3 คัน	<ul style="list-style-type: none"> ติดตามการใช้เงินว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ กรรมการกระจายรอบหมู่บ้านคอยสอดส่องสมาชิก
4. อัตราหนี้เสีย / หนี้สูญ 😞	<ul style="list-style-type: none"> สมาชิกผู้กู้และคนค้ำย้ายออกนอกพื้นที่ ฟ้องร้องบังคับคดีแล้วยังไม่ได้เงินคืน (ทั้งผู้กู้และคนค้ำ) 	(สถาบันการเงินบ้าน โมคลาน) ➔ ในปัจจุบันทางสถาบันได้มีการดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้ให้กับผู้กู้ที่มีปัญหา (เช่น ลดจำนวนเงินที่ต้องผ่อนชำระแต่ละเดือนลง)
5. สมาชิกมีหนี้สินเพิ่มขึ้นกรณีกองทุนอ่อนแอ 😞	<ul style="list-style-type: none"> ชาวบ้านไม่ได้ใช้เงินไปประกอบอาชีพ หรือเอาไปใช้ในสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะชาวบ้านคิดว่าเงินที่กู้เป็นเงินให้เปล่าจากภาครัฐ 	-
6. เงินกู้เพื่อส่งเสริมอาชีพไม่เพียงพอ 😞	<ul style="list-style-type: none"> กองทุนขนาดเล็กกว่าความต้องการกู้เงิน 	-

ข้อกังวล / ความห่วงใย	ตัวชี้วัด	ตัวอย่างการแก้ปัญหา
7. สมาชิกกองทุนลดลง 😞	<ul style="list-style-type: none"> ● จำนวนสมาชิกที่ลาออก มีสาเหตุจาก อยากู้แต่ไม่ได้กู้ 	-
8. ไม่มีผู้สืบทอดงานในระยะยาว 😞	<ul style="list-style-type: none"> ● คนรุ่นใหม่ยังขาดจิตสำนึกที่จะสืบทอดงาน ● หมคผู้นำชุดเก่าแล้วกองทุนล้น ● การหมุนเวียนของกรรมการ 	-
9. ระบบรองรับจากภาครัฐ เช่นการค้ำประกันสถาบันการเงิน 😞	-	-
10. กฎเกณฑ์เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น การห้ามปันผล	<ul style="list-style-type: none"> ● ทำให้คนไม่มาฝากเงิน เพราะขาดแรงจูงใจ 	-

กิจกรรมเวทีประชุมปฏิบัติการรวม: ประมวลผลเพื่อหาตัวชี้วัด

วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2552

ประมวลเป้าหมายและตัวชี้วัด

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
1. สมาชิกได้ประกอบอาชีพ (7)	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
2. มีสวัสดิการ (5)	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิกทั้งหมด
3. สมาชิกมีเงินออมเพิ่มขึ้น (3)	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนสมาชิกขาดส่งจะตั้งแต่ 3 งวด / จำนวนสมาชิกทั้งหมด ยอดเงินออม (เงินฝาก+สัจจะ) / สมาชิก
4. กรรมการมีความรู้ในการบริหารจัดการ (2)	
5. กลุ่มมีความเข้มแข็ง (2)	จำนวนสมาชิกที่เปลี่ยนแปลง / จำนวนสมาชิกปีที่ผ่านมา
6. ลดการกู้เงินนอกระบบ (1)	จำนวนผู้กู้หมุนเวียนจากนอกระบบ / จำนวนผู้กู้รวม
7. สมาชิกมีการศึกษาสูงขึ้น (1)	จำนวนเงินจ่ายสวัสดิการเพื่อการศึกษา / จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกวัยเรียน
8. สมาชิกมีสุขภาพจิต - กายดี (1)	
9. สร้างทัศนคติที่ดีให้คนทั่วไป (1)	
10. ปลูกฝังความรักชุมชน จากเด็ก → ผู้ใหญ่ (1)	
11. สมาชิกเข้าใจเป็นหนึ่งเดียว	สัดส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / สมาชิกทั้งหมด
12. มีเงินกองทุนเพียงพอต่อความต้องการกู้	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
13. กู้แล้วไม่ส่งตามกำหนด	จำนวนสมาชิกที่ไม่ส่งเงินกู้ตามกำหนด / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
14. หนี้เสีย	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม
15. ไม่มีผู้สืบทอดกรรมการ	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด
16. กู้ไม่ตรงวัตถุประสงค์	ภาระหนี้ / รายได้ของสมาชิกปีนี้เทียบกับปีที่ผ่านมา

คะแนนความสำคัญของตัวชี้วัดประเภทต่างๆ (ให้คะแนนโดยกรรมการกองทุน)

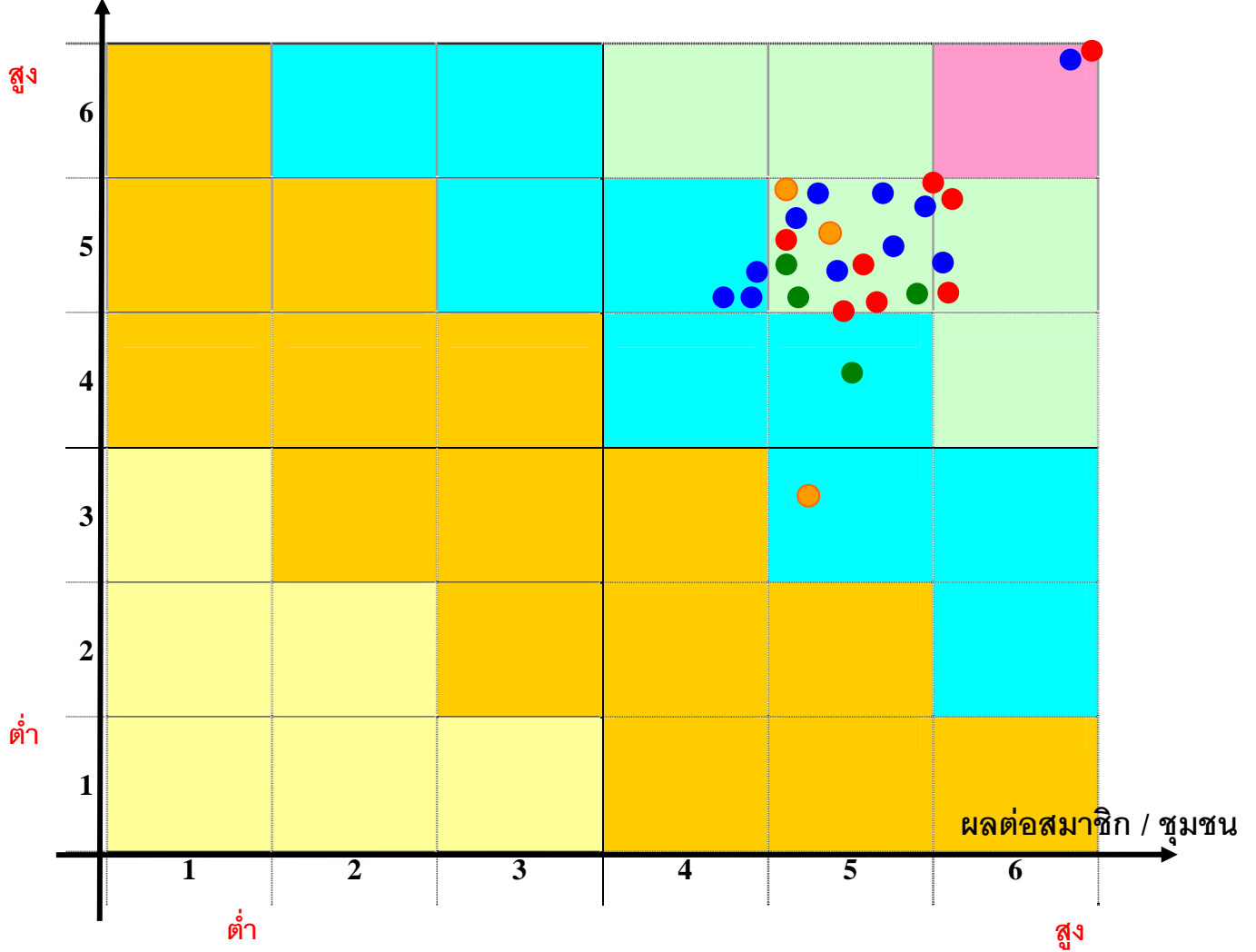
ตัวชี้วัดทางสังคม		ตัวชี้วัดทางการเงิน	
1.	จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / จำนวนสมาชิกทั้งหมด (14)	1.	จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งสัจจะตั้งแต่ 3 งวด / จำนวนสมาชิกทั้งหมด (5)
2.	จำนวนผู้กู้ที่ขยายอาชีพได้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (6)	2.	จำนวนสมาชิกที่ไม่ส่งเงินกู้ตามกำหนด / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (17)
3.	จำนวนเงินใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการ / จำนวนสมาชิกทั้งหมด (1)	3.	ภาระหนี้ / รายได้ของสมาชิกของปีนี้เทียบกับปีที่ผ่านมา (7)
4.	จำนวนเงินจ่ายสวัสดิการเพื่อการศึกษา / จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในวัยเรียน	4.	จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับอนุมัติน้อยกว่าที่ขอ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (9)
*	จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียนนอกระบบ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (2)	5.	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม
		6.	จำนวนกรรมการใหม่ / จำนวนกรรมการทั้งหมด
		7.	จำนวนสมาชิกที่เปลี่ยนแปลง (เพิ่มหรือลด) / จำนวนสมาชิกปีที่ผ่านมา

การคำนวณตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ม.8 กะทรวง	ม.6 หัวตะพาน	ม.2 โมคลาน	ม.10 ท่าศาลา	ม.9 เทพราช
จำนวนสมาชิกไม่ส่งตรงกำหนด / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	4 / 98 4.1%	3 / 57 (รับได้) 5.2%	2 / 72 2.8%	4 / 84 4.8%	0 / 63 0%
จำนวนสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์แต่ได้รับเงินน้อยกว่าที่ขอ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด	0 / 98 0%	7 / 57 12%	28 / 100 28%	0 / 84 0%	0 / 63 0%
จำนวนสมาชิกที่ขาดส่งสัจจะ > 3 งวด	10 / 370 2.7%	0 / 262 0%	0 0%	0 0%	0 0%
จำนวนสมาชิกที่กู้หมุนเวียน / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด 20% → ระวัง 10% ขึ้นไป → พอใช้	2 / 15 13.3%	10 / 57 17.5%	N.A. N.A.	3 / 84 3.5%	10 / 63 15.9%
จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม / สมาชิกทั้งหมด	38 / 125 70%	~90%	~57%	140 / 278 50%	~75%

การประเมินตนเองของกองทุนหมู่บ้านที่เข้าร่วมเวที

ความมั่นคงทางการเงินของกองทุน

กิจกรรมที่ประชุมปฏิบัติการ: วันที่ 19 เมษายน 2552 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้เข้าร่วม	กลุ่มสัจจะและกลุ่มออมทรัพย์ 6 กลุ่ม จาก 3 ตำบล จำนวน ผู้เข้าร่วมรวม 13 คน	
	ต.ท่าจิว อ.เมือง	- กลุ่มออมทรัพย์บ้านขวาง ม.2 - สัจจะสะสมทรัพย์วัดป่ายาง ม.4
	ต.กะหรอ อ.นบพิตำ	- ธนาคารหมู่บ้านบ้านโคกระ ม.1 - กลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ม.5 - กลุ่มออมทรัพย์บ้านอู่ทอง ม.6
	ต.เทพราช อ.สิชล	- สัจจะสะสมทรัพย์เขาवनเต่า
นักวิจัยและผู้ช่วย : อ.กิม / อ.ปัทมาวดี / อ.อภิชาติ / อ.วีรบูรณ์ / อ.สฤณี / อ.สร้อยมาศ / รัชณี / หทัย / วรุตม์ / พลวิชัย		

ข้อกังวล

ข้อกังวล / ปัญหา		
1. สมาชิกส่งคืนเงินกู้ไม่ตรงเวลา (กลุ่มออมทรัพย์บ้านอู่ทอง)	กำหนดให้ไม่เกิน 1 เดือน / 45 คน / 90 คน	ข้อสังเกตเพิ่มเติมของนักวิจัย - การไม่เป็นนิติบุคคล - เป้าหมายด้านสวัสดิการ
2. ทำอย่างไรหนี้เสียของกลุ่มถึงจะเรียกคืนได้ง่าย	<ul style="list-style-type: none"> ● ทางกลุ่มกลุ่มมีหนี้เสียประมาณแสนกว่าบาท จากลูกหนี้ 4 ราย โดยสมาชิกจะชำระเฉพาะดอกเบี้ยเพื่อรักษาสถานภาพ (มีทุกรอบ) → โอนลอย ● ประenomหนี้ได้ช้า ● ถูกเพิ่มดอกเบี้ยปรับจาก 1% → 3% ต่อเดือน <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px; text-align: center;"> ส่วนของดอกเบี้ยที่เรียกเก็บเพิ่มขึ้นควรตั้งเป็นสำรองหนี้สูญ หรือใช้เป็นข้อบัญญัติ "ลดเงินต้น" </div>	
3. สมาชิกเป็นหนี้นอกระบบ (ไม่ถึง 10%) (กลุ่มสัจจะวัดป่ายาง)	<ul style="list-style-type: none"> ● กรรมการลงติดตามตามโซนต่างๆ ● ปัญหาเวียนเทียนหนี้ → ภาระหนี้สมาชิกสูง → ไม่ส่งคืน / ส่งแต่ค่าบำรุง 	

ข้อกั่วงวล / ปัญหา

<p>3. สมาชิกเป็นหนี้ในระบบ (ไม่ถึง 10%) (ต่อ)</p> <p style="text-align: right;">(กลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ความไม่เข้าใจ และความไม่สะดวก เช่น เวลาทำการของกลุ่ม ซึ่งเปิดให้บริการเพียงเอนละ 1 วัน แต่หากสมาชิกเดือนร้อนนอกจากวันทำการ ทำให้จำเป็นต้องพึ่งเงินในระบบ ● คูในคำขอผู้กรรมการก็เป็นหนี้ในระบบ
<p>4. - คนมีเงินไม่ต้องการกู้แต่คนไม่มีเงินต้องการกู้เพิ่ม</p> <p>- สมาชิกต้องการดอกเบี้ยมากแต่คนกู้ไม่ค่อยทำให้ดอกเบี้ยน้อยตาม</p> <p style="text-align: right;">(ธนาคารหมู่บ้านบ้านในโครีะ)</p>	<p>หุ้นเดือนละ 500 บาท</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-left: 100px;"> <p>ลดดอกเบี้ยเงินฝาก / ฝากเป็นค่าหุ้นแทน</p> </div>
<p>5. มีเงินปล่อยกู้ + มีความต้องการกู้แต่ไม่กล้าปล่อยกู้ เพราะกลัวเรียกคืนไม่ได้</p> <p style="text-align: right;">(ธนาคารหมู่บ้านบ้านในโครีะ)</p>	
<p>6. จำนวนเงินของกลุ่มเพิ่มขึ้นทุกเดือน (ประมาณล้านกว่าบาท) แต่ไม่มีวิธีการบริหารเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากกรรมการมีข้อกั่วงวล (จ่ายค่าสวัสดิการ + กลัวสมาชิกลาออก)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กรรมการ <ul style="list-style-type: none"> - กรรมการประมาณ 10% ไม่เข้าใจว่าออมเพื่ออนาคต / สวัสดิการ - กรรมการบางส่วนต้องการนำเงินมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน เช่น ปล่อยกู้ แต่มีบางส่วนต้องการกันเงินไว้เพื่อจ่ายเป็นสวัสดิการ หรือเผื่อกรณีเกิดภัยพิบัติที่ไม่คาดฝัน
<p>7. สมาชิกไม่เลิกซึ่งถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่ม เนื่องจากที่ผ่านมาเมื่อเงินออมของสมาชิกแต่ละรายมีมาก → อยากถอน</p> <p style="padding-left: 40px;">→ อยากได้ดอกเบี้ย</p> <p style="text-align: right;">(กลุ่มสัจจะวันละบาทสวัสดิการ ต.กะหรอ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● สมาชิก <ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกไม่เข้าใจว่าออมเพื่อสวัสดิการ / ต้องการปันผล → - เปรียบเทียบเงินปันผลปลายปีระหว่างกลุ่ม <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-left: 100px;"> <p>ควรแสดงบัญชีให้ชัดเจน</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-left: 100px; margin-top: 10px;"> <p>ปล่อยกู้มากขึ้น เพื่อให้ได้กำไร แต่ความเสี่ยงก็จะสูงขึ้น</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-left: 150px; margin-top: 10px;"> <p>- ทำ Projection โดยการอธิบายแนวคิดเรื่องสวัสดิการให้สมาชิกเข้าใจ → คุณก็เสนอให้เพิ่มช่องเงินสวัสดิการในสมุดบัญชีของสมาชิก เพื่อที่สมาชิกจะได้ทราบว่าคุณกลุ่มนำเงินไปใช้อย่างไร</p> </div>
<p>8. สมาชิกไม่เข้าใจกลุ่มเท่าที่ควร</p> <p style="text-align: right;">(กลุ่มสัจจะฯวัดป่ายาง)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่เข้าใจข้อมูล ● ไม่เข้าร่วมประชุม (ส่งจดหมายร่วมประชุมแล้วก็ไม่มา) ● ไม่เข้าใจเป้าหมาย
<p>9. เงินสัจจะเหลือในธนาคาร (1,700,000 บาท) แต่เงินกองทุนสวัสดิการไม่เหลือ</p>	<p>ปล่อยกู้เต็มศักยภาพของสมาชิก + ลงทุนทำวิสาหกิจชุมชนแล้วเงินยังเหลือ</p>

ข้อกังวล / ปัญหา

<p>10. ประสิทธิภาพการทำงานของกรรมการในการควบคุมกฎระเบียบกลุ่ม (เพราะที่ผ่านมาไม่มีกลุ่มล้มเพราะการทำงานของกรรมการ) (กลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์บ้านเขาขยวนแล้ว)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • กรรมการยังไม่เห็นความสำคัญของกลุ่ม • กรรมการไม่เข้าร่วมประชุม / ร่วมกิจกรรมของกลุ่ม
<p>11. ภาครัฐไม่ดูแล</p>	<p>ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการในท้องถิ่น</p>
<p>12. ลดช่องว่างการออมระหว่างคนรวยกับคนจน โดยการลดเพดานเงินออม (และเงินกู้)</p>	<p>การปล่อยกู้ของกลุ่มอยู่บนฐานเงินออมของสมาชิกแต่ละราย แต่สมาชิกไม่เข้าใจว่าทำไมแต่ละคนได้กู้ไม่เท่ากัน ทางกลุ่มจึงแก้ไขโดยจำกัดเพดานเงินออมไม่เกิน 200 บาท/คน/บัญชี เพื่อลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน</p>
<p>13. คนลาออกจากกลุ่มสัจจะวันละบาท (โดยส่วนใหญ่เป็นคนจน)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • สมาชิกไม่สนใจสวัสดิการ • กฎของกลุ่ม ถ้าฝากเงินครบ 180 บาทจะได้รับสวัสดิการทันที และหากไม่เคยใช้บริการสวัสดิการของกลุ่มสามารถลาออกโดยได้รับเงินคืน (ยกเว้นค่าธรรมเนียมแรกเข้า) → ผิดหลักการประกันภัย <p align="center">↓</p> <p align="center">เพิ่มการให้กู้เป็นหนึ่งในสวัสดิการของกลุ่ม</p>
<p>14. ขาดการพัฒนาอาชีพ</p>	

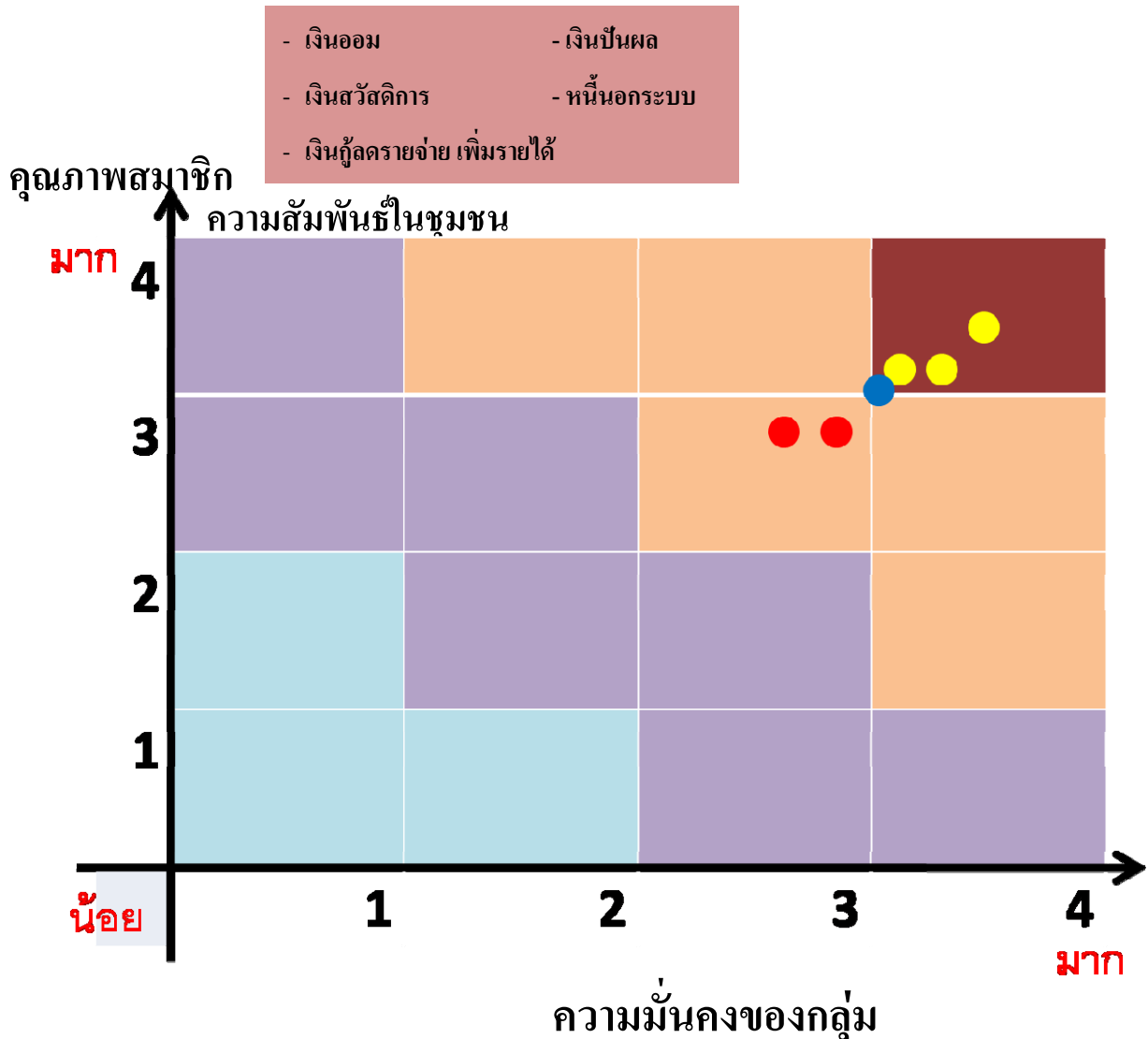
ข้อกังวล และตัวชี้วัด และคะแนนความสำคัญของตัวชี้วัดประเภทต่างๆ

ข้อกังวล		ตัวชี้วัด	
1.	การคืนเงินกู้ของสมาชิกไม่ตรงเวลา	1.	จำนวนสมาชิกที่ไม่ส่งเงินกู้ / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด
2.	ทำอย่างไรหนี้เสียของกลุ่มจึงจะเรียกคืนได้ง่าย	2.	ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม (5)
3.	สมาชิกเป็นหนี้นอกระบบ (ไม่ถึง 10%)	3.	จำนวนสมาชิกที่เป็นหนี้เสีย / จำนวนผู้กู้ทั้งหมด (1)
4.	- คนมีเงินไม่ต้องการกู้แต่คนไม่มีเงินต้องการกู้ - สมาชิกต้องการดอกเบี้ยมากแต่คนกู้ไม่อยากทำให้ออกเบี้ยน้อยตาม	4.	จำนวนผู้กู้หมุนเวียนจากนอกระบบ / จำนวนผู้กู้รวม (2)
5.	มีเงินปล่อยกู้ + มีความต้องการกู้ แต่ไม่กล้าปล่อยกู้ เพราะกลัวเรียกคืน ไม่ได้	5.	ยอดสินเชื่อรวม / ยอดเงินฝาก + สัจจะ (ธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่จะมีตัวเลขของสัดส่วนนี้ประมาณ $\geq 80\%$) (2)
6.	เงินสัจจะเหลือในธนาคาร (1,700,000 บาท) แต่เงินสวัสดิการไม่เหลือ	6.	→ ค่าใช้จ่ายสวัสดิการปี // กองทุนสวัสดิการในปัจจุบัน → รายรับ - ค่าใช้จ่าย / ค่าใช้จ่ายปัจจุบัน (2) หรือ (ดอกเบี้ย + เงินฝาก + ผลตอบแทน) - (ดอกเบี้ยจ่าย + ค่าใช้จ่าย) / ค่าใช้จ่ายสวัสดิการ

การคำนวณตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	วัดปลายง	ม.1 ต.กะหรอ
ยอดหนี้เสีย / ยอดสินเชื่อรวม	-	12,000 / 1.8 ล้านบาท = <u>0.6%</u>
จำนวนผู้กู้หมุนเวียนจากนอกระบบ / จำนวนผู้กู้รวม	50 / 248 = <u>20.2%</u>	<u>0%</u>
ยอดสินเชื่อรวม / ยอดเงินฝาก + สัจจะ	6.8 ล้าน / 5.8 ล้าน = <u>117%</u>	1.8 ล้าน / 3.2 ล้าน = <u>56%</u>
รายรับ – ค่าใช้จ่าย / ค่าใช้จ่าย สวัสดิการ	= 791,798 – 353,421 / 384,192 = 438,377 / 384,192 = <u>1.14</u>	= (1.8 – 0.04 – 0.16) / 0.62 = 1.6 / 0.62 = <u>2.5</u>

การประเมินตนเองของกลุ่มต่างๆ และกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่เข้าร่วมเวที

- เงินออม
- เงินปันผล
- เงินสวัสดิการ
- หนี้ในระบบ
- เงินกู้ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้

- ความมั่นคงทางการเงิน
- หนี้ค้างชำระ / ไม่ตรงเวลา
 - การบริหารเงินล้าน
- สมาชิก
 - ความเข้าใจ
 - มีส่วนร่วม
 - ฟังพอใจ
 - กรรมการ
 - ความสามารถ
 - ความเสียสละ
 - สัจจะสะสม
 - สิ้นทรัพย์
 - ลูกหนี้
 - กองทุนสวัสดิการ

ภาคผนวก ง

ข้อมูลเผยแพร่ขององค์กรการเงิน

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ง-1

**เอกสารเผยแพร่ของพื้นที่ศึกษา
จังหวัดนครศรีธรรมราช**

พื้นที่ศึกษา : บ้านเหมืองใหม่ ม.7 ต.หัวตะพาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

(แผ่นพับ)

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเหมืองใหม่

22 หมู่ที่ 7 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

สนับสนุนโดย

องค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลหัวตะพาน

กลุ่มจัดตั้งเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2543

สมาชิก 201 คน

ชาย 91 คน

หญิง 101 คน

มียอดเงินสะสมทั้งหมด 850,000 บาท

เปิดทำการทุกวันที 7 เวลา 13.00 น.ของทุกเดือน ณ ที่ทำการกลุ่มฯ

รายชื่อคณะกรรมการ

นายกวี	ศรีวิสุทธิ	ประธาน
นางมนต์ฤดี	ศรีวิสุทธิ	รองประธาน
นายจำลอง	นิลพัฒน์	เลขาฯ
นายจักรพันธ์	พูลสวัสดิ์	เหรัญญิก
นายสุค	สุขแพง	ประชาสัมพันธ์
นายเสรี	โชติกะ	ฝ่ายตรวจสอบ
นายสุภาพ	แก้วกล้า	ฝ่ายตรวจสอบ
นายอานนท์	แก้วกล้า	ฝ่ายตรวจสอบ
นายเจริญ	เพชรพันธ์	ฝ่ายเงินกู้

1. วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมกลไกให้สมาชิก ประชาชนในหมู่บ้านได้มีเงินออม
2. เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชน
3. เป็นการสร้าง โอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ช่วยเหลือกัน
4. เพื่อช่วยคลายความเดือดร้อนด้านการเงินแก่สมาชิก

2. สมาชิกภาพ

1. ต้องเป็นเกษตรกรที่มีภูมิลำเนาตำบลห้วยตะพาน
2. สมาชิกสามัญ ได้แก่
 - 2.1 สมาชิกก่อตั้ง
 - 2.2 สมาชิกที่ผ่านการตรวจสอบ / หรือฝากสัจจะมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน
3. สมาชิกวิสามัญ
 - 3.1 สมาชิกสมัครใหม่และกำลังทดสอบคุณสมบัติ
4. การสมัครเป็นสมาชิกต้องปฏิบัติดังนี้
 - 4.1 ยื่นใบสมัครตามแบบฟอร์ม
 - 4.2 ผู้สมัครต้องเสียค่าธรรมเนียม 15 บาท และจะเรียกคืนไม่ได้ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น
 - 4.3 มีสมาชิกรับรอง 2 คน
 - 4.4 ต้องทดลองส่งสัจจะเป็นเวลา 6 เดือน
 - 4.5 ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับกลุ่ม โดยไม่มีเงื่อนไข

3. สมาชิกจะพ้นจากการเป็นสมาชิก

- 3.1 ตาย
- 3.2 กรรมการให้ออก
- 3.3 ลาออก

4. สมาชิกสามารถฝากและถอนเงินหุ้นได้ดังนี้

1. การฝากเงินหุ้นให้นำฝาก ณ ที่ตั้งกองทุนฯ ทุกวันที่ 7 ของทุกเดือน เวลา 13.00 – 16.00 น.
2. การถอนเงินหุ้น ต้องแจ้งให้คณะกรรมการกองทุนทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือน
3. การถือหุ้นไม่ครบ 1 ปี ตามกำหนดจะไม่ได้รับเงินปันผล

5. การพัฒนาสาธารณประโยชน์

- พ.ศ. 2547 สนับสนุนการจัดงานประจำปี ส่งเสริมด้านกีฬา 5,000 บาท
- พ.ศ. 2548 สนับสนุนการจัดงานประจำปี ส่งเสริมด้านกีฬา 2,000 บาท
- ด้านการพัฒนาตำบลในวันที่ 5 ธ.ค. (วันพ่อ) 1,000 บาท
- พ.ศ. 2550 ทาสีที่ทำการกลุ่มฯ เดินสายไฟฟ้า ทำโต๊ะจัดซื้อตู้ เป็นเงิน 7,900 บาท
- พ.ศ. 2551 พัฒนาดถนนสายบ้านกำนันทวี – บ้านห่อม เป็นเงิน 2,700 บาท

6. การจ่ายเงินปันผลกำไร จะพิจารณาปันผลกำไรทุกวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

1. จ่ายเป็นเงินปันผลให้สมาชิกผู้ถือหุ้นร้อยละ 60
2. จ่ายสมทบเข้ากองทุนกลุ่มฯ ร้อยละ 20
3. จ่ายตอบแทนคณะกรรมการกองทุนกลุ่มฯ ร้อยละ 20

7. เรื่องอื่นๆ

1. ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ปีละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี
2. การแก้ไขข้อบังคับกองทุนกลุ่มฯ กระทำได้จากการประชุมใหญ่ของสมาชิกเท่านั้น
3. คณะกรรมการกองทุนฯ อยู่ในวาระ 2 ปี

การพิจารณาเงินกู้ / ดอกเบี้ย

กู้สามัญ

- กู้ได้ 3 เท่าของเงินฝาก
- ส่งคืนภายใน 1 ปี
- อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 1.5 ต่อเดือน

กู้วิสามัญ

- กู้ได้รายละ 1,000 บาท
- ส่งคืนภายใน 1 ปี
- อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 1.5 ต่อเดือน

เผยแพร่โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านเหมืองใหม่ หมู่ที่ 7 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
โทร 08-1978-3045

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเหมืองใหม่

หมู่ที่ 7 ตำบลหัวตะพาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ทุกท่าน

ด้วยทางกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเหมืองใหม่ ได้รับการสนับสนุนจาก “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” ให้ได้รับการจัดตั้งเป็น “กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหัวตะพาน” ซึ่งกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้นจะเข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์ โดยจะเข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการจัดสวัสดิการต่างๆให้กับสมาชิกของกลุ่มสวัสดิการดังกล่าว เช่น สวัสดิการกรณีเกิด แก่ เจ็บ ตาย การช่วยเหลือ เด็กสตรี ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส แก่ผู้ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแต่ละบุคคลอื่นๆตามความเหมาะสม

ซึ่งการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหัวตะพาน มีรายละเอียดและเงื่อนไขการได้รับสวัสดิการดังนี้

ผู้ที่ได้รับสวัสดิการด้านต่างๆของกองทุนสวัสดิการชุมชน ต.หัวตะพาน

1. เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเหมืองใหม่และได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มอย่างครบ
2. มีการส่งสัจจะออมทรัพย์ตามกฎระเบียบของทางกลุ่มออมทรัพย์ฯ

สวัสดิการด้านต่างๆที่สมาชิกกองทุนสวัสดิการจะได้รับ

1. **กรณีเกิด** สมาชิกกองทุนฯคลอดบุตรให้แจ้งต่อทางกองทุนฯภายใน 1 เดือน พร้อมหลักฐานการเกิด (สูติบัตร) ทางกองทุนฯจะรับบุตรของสมาชิกเข้าเป็นสมาชิกกองทุนทันที โดยเปิดสมุดสัจจะให้และนำเงินใส่ไว้ในสมุดสัจจะเดือนละ 100 บาท เป็นเวลา 3 เดือน พร้อมมอบกระเช้าของขวัญให้ 1 ชุด
(หลังจาก 3 เดือน สมาชิกจะเป็นผู้ส่งสัจจะด้วยตนเอง)
2. **กรณีแก่** กองทุนสวัสดิการจะมอบเงินช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นสมาชิกของกองทุนตามแต่กรณี โอกาสและความเหมาะสม เช่น กรณีวันขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ และโอกาสอื่นๆ
3. **กรณีเจ็บ** กรณีที่สมาชิกของกองทุน ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่างๆ ให้มาแจ้งต่อทางคณะกรรมการกองทุนฯ จะช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาลให้แก่สมาชิกตามกรณีบาดแผลและความคิดเห็นของกรรมการกองทุนฯ
4. **กรณีเสียชีวิต** สมาชิกที่เป็นสมาชิกของกองทุนออมทรัพย์มาครบ 1 ปี เมื่อเสียชีวิตให้ทายาทมาแจ้งต่อทางกองทุน ทายาทจะได้รับเงินค่าทำศพ จากกองทุนตามแต่จำนวนที่เก็บได้จากสมาชิก (โดยเงินค่าทำศพจะเก็บจากสมาชิกของกองทุน คน โดยหักจากเงินปันผลแต่ละปีของสมาชิกแต่ละคน โดยเก็บคนละ 20 บาทต่อศพ) และทางกองทุนให้อีก 1,000 บาท
5. **กรณีอื่นๆ**
 - การมอบทุนการศึกษาแก่นุครของสมาชิก และเด็กด้อยโอกาส เช่น เด็กเรียนดีแต่ยากจน เด็กกำพร้าของโรงเรียนในเขตตำบลหัวตะพานและใกล้เคียง
 - การช่วยเหลือผู้ชรา ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส
 - การช่วยเหลืองานด้านสังคมต่างๆ เช่น งานประเพณีท้องถิ่น การพัฒนากลุ่มอาชีพของสตรี ฯลฯ

- สำหรับการส่งสัจจะแต่ละเดือนของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์
- การกู้ยืม – การส่งคืนเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ย

และข้อบังคับกฎระเบียบ สมาชิกยังคงปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้าน
เหมืองใหม่ ทุกประการ

กองทุนสวัสดิการที่ได้จัดตั้งขึ้นเป็นเพียงแค่ตัวช่วยเสริมที่เข้ามาช่วยในด้านการจัดสวัสดิการต่างๆให้แก่
สมาชิกในบางส่วนที่สมาชิกบางคนบางท่านยังไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างที่ส่งจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่นๆ
นอกจากการได้มีเงินออมและได้มีเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำที่ได้รับมาจากเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เดิม

และดังนั้น ทางกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหัวตะพาน (กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเหมืองใหม่) คงต้องขอ
ความร่วมมือ ร่วมใจของผู้ที่เป็นสมาชิกทุกๆท่านเพื่อที่จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เป็นสมาชิกและประชาชนใน
ตำบลหัวตะพาน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

พื้นที่ศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน

(แผ่นพับ)

สถาบันการเงินชุมชนบ้านโมคลาน

ตั้งอยู่เลขที่ 28 หมู่ที่ 11 ตำบล โมคลาน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิสัยทัศน์

เป็นผู้นำและเป็นต้นแบบทางสถาบันการเงินในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

พันธกิจ

เป็นต้นแบบของกองทุนหมู่บ้านแบบผสมผสานกับหลักความเชื่อทางศาสนา สร้างมาตรฐานการจัดการสถาบันการเงินให้เป็นที่ยอมรับและต่อเนื่อง บริการฉับไว ประทับใจนานๆ

เป้าหมาย

เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็งและให้บริการแบบฉับไว ประทับใจนานๆ

มติใหม่

เปิดให้ทำการทุกวันพุธ และวันเสาร์

เวลา 09.00 – 15.00 น.

ให้บริการ

- ฝาก – ถอน
- ชำระเงินกู้
- สินเชื่อ

อัตราค่าตอบแทนเงินฝาก

- ประเภทออมทรัพย์ 1% ต่อปี
- ประเภทประจำ 12 เดือน 5% ต่อปี
- ประเภทประจำพิเศษ 24 เดือน 6% ต่อปี

หมายเหตุ : อัตราค่าตอบแทนอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมทางสถาบันจะแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

ลูกค้าใหม่

เปิดบัญชีต้องมี

- สำเนาบัตรประชาชน
- สำเนาทะเบียนบ้าน
- ค่าธรรมเนียม 30 บาท
- เปิดบัญชีครั้งแรกไม่ต่ำกว่า 200 บาท

ลูกค้าที่ขอกู้เงินต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการเครือข่าย 210 บาท

ขั้นตอนการขอเงินสินเชื่อ

- ต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 1 เดือน
- ขึ้นเสนอ โครงการในวันทำการ
- ฝ่ายสินเชื่อประเมินโครงการ
- เสนอที่ประชุมคณะกรรมการ
- อนุมัติทำสัญญา
- รับเงินกู้

ระเบียบข้อบังคับ
นิติบุคคลกองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์
ปี พ.ศ. 2552

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยการอดออม เสียสละ เอื้ออาทร และเป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพรวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวม จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบการเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน บ่อนนท์

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน บ้านบ่อนนท์”

ข้อ 2 ที่ตั้งของกองทุน “ศูนย์กระบวนการเรียนรู้ชุมชนตำบลท่าศาลา” หมู่ที่ 10 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัส 80160

ข้อ 3 ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 4 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

1. เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
2. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ
3. เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
4. เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
 1. เป็นคนมีความซื่อสัตย์
 2. เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
 3. เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
 4. เป็นคนรู้รักสามัคคี
5. เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการคือ
 1. เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ
 2. เป็นคนเก่งคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา
 3. เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่การงาน
 4. เป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกๆ คน

ข้อ 5 แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

1. เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
2. ดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
3. ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
4. เงินฝากสัจจะ
5. เงินค่าหุ้น
6. เงินรับฝาก
7. เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
8. เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือภาระติดพัน ใดๆ
9. เงินกู้จากสถาบันการเงินหรือจากกองทุนอื่น

ข้อ 6 คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้ที่ทำนากหรืออาศัยและหรือมีทะเบียนบ้านอยู่ในหมู่บ้านบ่อนนท์ หมู่ที่ 10 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนจะสมัครเข้าเป็นสมาชิก
2. เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุนและสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
3. เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
4. เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
5. อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
6. มีเงินฝากตั้งจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน กำหนดหุ้นทั้งหมด ไม่เกิน 20,000 หุ้น หุ้นละ 10 บาท ทั้งนี้สมาชิกจะซื้อหุ้นได้ไม่เกิน 2,000 หุ้น หรือ 20,000 บาท

ข้อ 7 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

1. ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุน ได้ที่คณะกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 6 สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถเป็นสมาชิกได้ ทุกวันที่ 1 ของเดือน ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชน แล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัคร เป็นสมาชิก
3. คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

ข้อ 8 เมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติตามข้อ 6 และเห็นสมควรรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกจะแจ้งบุคคลนั้นให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า 20 บาท พร้อมเงินค่าหุ้นและเงินฝากตั้งจะภายในสามวันนับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

ข้อ 9 สมาชิกขาดหรือพ้นจากสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามเหตุต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ตาย
2. ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
3. วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
4. ที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด
5. จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุน หรือแสดงคนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือไม่ร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
6. จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
7. นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้
8. มีลักษณะหรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ 6
9. ขาดส่งเงินสัจจะติดต่อกันมากกว่า 3 เดือน

ข้อ 10 สมาชิกไม่มีหนี้สินหรือภาระผูกพันใดๆ กับกองทุนทั้งในฐานะผู้กู้หรือผู้ค้ำประกันอาจขอลาออกจากการเป็นสมาชิกของกองทุนได้โดยแสดงความจำนงเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาอนุญาต และให้ขาดจากสมาชิกภาพในวันที่คณะกรรมการกองทุนดำเนินการอนุญาต

ข้อ 11 ผู้ที่ขาดจากการเป็นสมาชิกอาจยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกใหม่ได้ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นผู้ที่ขาดจากการเป็นสมาชิกติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี และจะต้องผ่านมติเสียงข้างมากของที่ประชุมใหญ่สมาชิกซึ่งเข้าประชุมไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด แต่ถ้าขาดจากการเป็นสมาชิกสาเหตุจากการค้างชำระหนี้กองทุนแล้วไม่ชำระเงินสัจจะ คณะกรรมการกองทุนจะไม่พิจารณารับเป็นสมาชิกเป็นอันขาด

ข้อ 12 การคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้า คณะกรรมการกองทุนคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้ากับสมาชิกทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือองค์กรชุมชนเป็นรายๆ ละ 20 บาท โดยสมาชิกจะต้องชำระเมื่อได้รับพิจารณาตามข้อ 7 และจะต้องชำระทันที นับจากวันที่ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการกองทุน

ข้อ 13 หุ้่นๆ หนึ่งมีมูลค่าหุ้่นละ สิบบาท สมาชิกแรกเข้าตามข้อ 7 จะต้องถือหุ้่นอย่างน้อยหนึ่งหุ้่น โดยชำระค่าหุ้่นในวันสมัครเป็นสมาชิก และเพิ่มหุ้่นได้ปีละหนึ่งครั้งในวันที่ 5 ของเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ของทุกปี

ข้อ 14 วิธีการชำระค่าหุ้่น สมาชิกต้องชำระค่าหุ้่น โดยการใช้เงินสด

ข้อ 15 เงินฝากสัจจะ สมาชิกกองทุนทุกคนต้องส่งเงินฝากสัจจะทุกเดือนๆ ละเท่าๆ กัน ในวงเงินไม่ต่ำกว่า 50 บาท และสูงสุดไม่เกิน 500 บาทต่อเดือน ทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน เวลา 08.00- 14.00 น. และสามารถเพิ่มจำนวนเงินฝากสัจจะได้ปีละหนึ่งครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี พร้อมกันนี้สมาชิกสามารถถอนหุ้่นและสัจจะได้แต่ต้องมีเงินหุ้่นสัจจะเหลือในบัญชีไม่น้อยกว่า 2,000 บาทและสามารถถอนได้ในเดือนกุมภาพันธ์เท่านั้น และไม่มีมติการและผู้และค้ำประกันเงินหุ้่น และการฝากเงินหุ้่นและสัจจะในรอบหนึ่งปีมีไม่ถึง 8 เดือน จะไม่จ่ายเงินปันผลทั้งหุ้่นและสัจจะในรอบปีให้

ข้อ 16 สมาชิกจะพิจารณาเลือกบุคคลที่เหมาะสม มีความรู้ และความชำนาญ เพื่อเป็นคณะกรรมการกองทุน ภายใต้ระบบประชาธิปไตย จำนวน 10 คน

ข้อ 17 คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วย ประธานกรรมการกองทุน รองประธาน กรรมการกองทุน เลขานุการ เกรียนุญ ผู้ตรวจสอบภายในเร้งรัดหนี้สิน และประชาสัมพันธ์กองทุน และมีที่ปรึกษาของกองทุน จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามมติของที่ประชุม

ข้อ 18 กรรมการกองทุนมีการดำรงตำแหน่งตลอดไป และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการกองทุนจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกเข้าชื่อถอดถอน ทั้งนี้กำหนดการเข้าชื่อถอดถอนดังนี้

การเข้าชื่อถอดถอน ประธานและคณะกรรมการกองทุนทั้งคณะให้เข้าชื่อถอดถอนเกินกึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด

การเข้าชื่อถอดถอน คณะกรรมการกองทุนรายบุคคล ให้เข้าชื่อถอดถอน สองในห้า (2/5) ของสมาชิกทั้งหมด

ในกรณีประธานหรือคณะกรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้ประธานที่พ้นจากตำแหน่งแจ้งการพ้นจากตำแหน่งให้ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติทราบเพื่อดำเนินการต่อไปภายในระยะเวลาสามสิบวัน

ในกรณีกรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งรายบุคคล คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วยกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่และคณะกรรมการกองทุนจะจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนกรรมการ

กองทุน ซึ่งพ้นจากตำแหน่งภายในระยะเวลาสามสิบวัน และคณะกรรมการกองทุนจะต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดการประชุมงานมากกว่า 3 ครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีการแจ้งให้ที่ประชุมทราบ โดยกำหนดให้ 1 เดือนมีการประชุมและปฏิบัติงานในวันที่ 1, 4, 5 ของเดือน ในกรณีที่คณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดการประชุมและปฏิบัติงานให้คณะกรรมการกองทุนที่มีอยู่แต่งตั้งสมาชิกกองทุนเป็นกรรมการกองทุนแทนตำแหน่งที่ว่าง

ข้อ 19 คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ข้อ 20 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. บริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน
2. ออกระเบียบข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกองทุน
3. รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก
4. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่คณะกรรมการกองทุนกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ 21 ประธานกรรมการกองทุน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. เป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการกองทุน
2. เรียกประชุมคณะกรรมการกองทุน
3. แต่งตั้งคณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามมติหรือตามที่คณะกรรมการกองทุนมอบหมาย
4. ปฏิบัติงานหน้าที่อื่นๆ ตามข้อบังคับและมติของคณะกรรมการกองทุน
5. แต่งตั้งกรรมการกองทุนแทนตำแหน่งที่ว่าง

ข้อ 22 ให้รองประธานกรรมการกองทุนทำหน้าที่แทนประธานกรรมการกองทุน เมื่อประธานกรรมการกองทุนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อประธานกรรมการกองทุนมอบหมายให้ทำการแทน

ข้อ 23 ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรองประธานกองทุนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในการประชุมนครั้งคราวใด ให้ที่ประชุมเลือกคณะกรรมการกองทุนคนใดคนหนึ่งเป็นประธานสำหรับการประชุมนครั้งนั้น

ข้อ 24 เหนรัญญุกกองทุนมีหน้าที่รวบรวมจัดเก็บ ดูแลรักษาเงินกองทุนและรายได้ของกองทุนรวมทั้งการจัดทำบัญชี พร้อมทั้งควบคุมการใช้จ่ายเงินของกองทุนให้เป็นไปอย่างรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อ 25 เลขานุการมีหน้าที่ติดต่อประสานงานทั่วไป นัดประชุมกรรมการกองทุนจดและทำบันทึกการประชุม ตลอดจนรายงานผลการดำเนินงานของกองทุน

ข้อ 26 ผู้ตรวจสอบภายในมีหน้าที่ตรวจสอบบัญชี กำกับ ดูแล เงินกองทุนให้เป็นไปตามมติที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด รวมทั้งประเมินผลงานการดำเนินงานของกองทุน

ข้อ 27 ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ผลิตเอกสาร สิ่งพิมพ์ ให้ข่าวสารแก่สมาชิก และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 28 กรรมการกองทุนอื่นๆ ให้มีหน้าที่ตามคณะกรรมการกองทุนกำหนด มอบหมาย

ข้อ 29 คณะกรรมการกองทุนต้องมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง แต่ถ้ามีความจำเป็นประธานอาจมีการเรียกประชุมได้มากกว่า 1 ครั้ง และต้องมีกรรมการกองทุนเข้าประชุมอย่างน้อย กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงครบองค์ประชุม

ข้อ 30 การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมากและกรรมการคนหนึ่ง ให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง ในกรณีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นผู้ชี้ขาด

ข้อ 31 ประเภทการกู้ยืม สมาชิกสามารถยื่นขอู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาอาชีพ
2. การสร้างงาน
3. การสร้าง และ/หรือ เพิ่มรายได้
4. ลดรายจ่าย เช่น การทำบ่อแก๊สชีวภาพ การผสมปุ๋ยใช้เอง ฯลฯ
5. บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน เช่น ค่ารักษาพยาบาล การศึกษาบุตร การประสบภัยธรรมชาติต่างๆ

ข้อ 32 การอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ประสงค์จะขอู้เงินต้องจัดทำโครงการเพื่อขอู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

ข้อ 33 ลักษณะโครงการ สมาชิกสามารถยื่นขอู้เงินตาม 31 (1) (2) (3) และ (4) ต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ คือ เป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และความเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

ข้อ 34 วงเงินกู้ เงินกู้ตามข้อ 31 (1) (2) (3) และ (4) ให้แก่สมาชิกรายหนึ่งในวงเงินไม่เกินสองหมื่นบาท

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควร อนุมัติเงินกู้อย่างใดเกินกว่าสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก และสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมต้องเข้าประชุมไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท แต่ถ้การประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาเงินกู้นั้นเกินกว่า 20,000 บาท ไม่สามารถประชุมได้ในครั้งแรก เพราะสมาชิกไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมใหม่อีกครั้ง โดยครั้งหลังต้องมีสมาชิกเข้าร่วมประชุม ไม่น้อยกว่า ครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด จึงครบองค์ประชุม

โครงการที่สมาชิกยื่นขอู้ตามข้อ 31 (5) ต้องเป็นการกู้เฉพาะกรณีเพื่อการอันจำเป็น หรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร แต่จะให้กู้เพื่อการสุรุ่ยสุร่ายหรือการเก็งกำไรไม่ได้ ในวงเงินไม่เกินรายละเอียด 3,000 บาท

ข้อ 35 การดำเนินการตาม โครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกจะต้องดำเนินการตามที่ขอกู้ให้สำเร็จไปตามวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

ข้อ 36 การทำสัญญา เงินกู้ทุกประเภทต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการกองทุนตามแบบและเงื่อนไขที่กำหนดสมาชิกมีสิทธิ์กู้เงินได้คราวละ หนึ่งสัญญา ยกเว้น ถ้าสมาชิกกู้ฉุกเฉินก็เป็นสัญญาที่สองได้ การอนุมัติเงินกู้ 31(5) คณะกรรมการต้องเข้าร่วมประชุมกันไม่ต่ำกว่า 5 คน เพื่อลงมติเห็นควรและต้องลงในรายงานการประชุม

ข้อ 37 หลักการประกันเงินกู้ มีข้อกำหนดดังนี้

1. เงินกู้ตามข้อ 31 (1) (2) (3) และ (4) ต้องใช้สมาชิกของกองทุนจำนวนสองคนเป็นผู้ค้ำประกันหรือใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันตามดุลยพินิจของคณะกรรมการ และผู้ค้ำประกันต้องไม่เป็นพ่อ แม่ สามี ภรรยา บุตรเขย บุตรสะใภ้ พี่น้อง ที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน สำหรับเงินกู้ตามข้อ 31 (5) ให้ทำสัญญาและมีผู้ค้ำประกัน 1 คน

2. เงินกู้ตามข้อ 31 (1) (2) (3) (4) สมาชิกที่ขอกู้เงินใช้เงินหุ้นและสัจจะของสมาชิกที่มีอยู่ในปัจจุบันมูลค่าประกันเงินกู้ของตนเองได้ โดยกำหนด
 - 2.1. วงเงินกู้ 2 เท่าของเงินหุ้นและสัจจะไม่ต้องหาบุคคลค้ำประกันให้ใช้ สมุดเงิน – ผากหุ้นและสัจจะค้ำประกัน ทั้งนี้ผู้กู้ต้องไม่มีภาระผูกพันในฐานะผู้กู้และผู้ค้ำประกัน และไม่เคยถอนเงินหุ้นสัจจะเพื่อให้เงินมีเหลือเพียง 2,000 บาท
3. ผู้กู้ที่มีปัญหาในการชำระคืนเงินกู้ไม่อนุญาติค้ำประกันเงินกู้และผู้ค้ำประกันผู้กู้ที่มีปัญหาในการชำระคืนก็ไม่อนุญาติค้ำประกันเงินกู้

ข้อ 38 การชำระคืนเงินกู้ เงินชำระหนี้สำหรับเงินกู้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. เงินกู้ตามข้อ 31 (1) (2) (3) และ (4) ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ยตามเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ที่ได้ทำกับคณะกรรมการกองทุน
2. เงินกู้ตามข้อ 31 (5) ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินต้น พร้อมดอกเบี้ยเป็นรายเดือนทุกเดือนภายในระยะเวลา 10 เดือน
3. กรณีผู้กู้ผิดสัญญา ผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบหนี้เงินกู้ของผู้กู้ที่ยังมีปัญหามาตามประกาศของกองทุนหมู่บ้าน จึงจะมีสิทธิกู้เงินได้

ข้อ 39 อัตราดอกเบี้ย

1. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละหนึ่งบาทต่อเดือน

ข้อ 40 ค่าปรับ ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ให้ผู้กู้เงินเสียค่าปรับในอัตราร้อยละ 50 สตางค์ ต่อวัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาติให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุน

ข้อ 41 การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี กำหนดให้สิ้นปีทางบัญชีของกองทุนวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี และเมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ

คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรร ได้ดังนี้

1. เป็นเงินปันผลค่าหุ้นและสัจจะ	ในอัตราร้อยละ สามสิบ
2. เป็นเงินเฉลี่ยคืนดอกเบี้ย	ในอัตราร้อยละ ห้า
3. เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน	ในอัตราร้อยละ ยี่สิบ
4. เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน	ในอัตราร้อยละ สิบห้า
5. เป็นเงินทุนเพื่อพัฒนากองทุน	ในอัตราร้อยละ ยี่สิบห้า
6. อื่นๆ ตามมติคณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร	ในอัตราร้อยละ ห้า

****สมาชิกที่ขาดจากการเป็นสมาชิกก่อนวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี จะไม่จ่ายเงินปันผลหุ้นและสัจจะและเงินเฉลี่ยคืนดอกเบี้ย**

ข้อ 42 กองทุนจะจัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนอย่างรอบคอบ เดือนละหนึ่งครั้ง แล้วตีตประกาศเปิดเผย ณ ที่ทำการกองทุนให้สมาชิกทราบ โดยมีประเภทบัญชีที่จะต้องดำเนินการจำการดังนี้

1. บัญชีเงินฝากออมทรัพย์
2. รายงานรายรับและรายจ่ายของกองทุน
3. สินทรัพย์และหนี้สินของกองทุน

ข้อ 43 คณะกรรมการกองทุนจะตรวจสอบบัญชีของกองทุน และรายงานการตรวจสอบบัญชีต่ออนุกรรมการสนับสนุนเพื่อทราบถึงความก้าวหน้า สถานะทางการเงินและผลการดำเนินการของกองทุน ทุกสามเดือนและทุกรอบปี พร้อมทั้งแสดง บัญชีกำไร ขาดทุน และงบดุล ในปีบัญชีที่ล่วงมาภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันสิ้นปีบัญชี

ข้อ 44 ให้คณะกรรมการกองทุนนัดประชุมใหญ่สมาชิกอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง โดยมีวาระการประชุม ดังนี้

1. ประธานกล่าวเปิดการประชุม
2. เรื่องชี้แจงให้ที่ประชุมทราบ
3. รับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา
4. พิจารณาเรื่องที่อ้างในที่ประชุมครั้งก่อน
5. เสร็จญึกรายงานฐานะทางการเงิน
6. วาระที่ต้องการพิจารณา
7. เรื่องอื่นๆ (ถ้ามี)
8. สรุปผลและปิดการประชุม

บทเฉพาะกาล

ข้อ 45 การชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกเมื่อไม่ปฏิบัติตามสัญญา คณะกรรมการกองทุนจะต้องประกาศรายชื่อ ณ ที่ทำการกองทุนเพื่อให้สมาชิกกองทุนทราบด้วย

ข้อ 46 กำหนดระเบียบการจ่ายเงินกู้จากเงินรับฝาก เงินออม (หุ้น + สัจจะ) และเงินกู้จากแหล่งอื่น คณะกรรมการกองทุน, อนุกรรมการเงินกู้, อนุกรรมการพิจารณาโครงการ สามารถอนุมัติเงินกู้มากกว่า 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาทได้โดยพิจารณาโครงการร่วมกัน และใช้เกณฑ์การชำระคืนเงินต้นไม่ต่ำกว่าเดือนละ 2,000 บาท การยื่นขอเงินกู้ของสมาชิกเป็นไปตามเงื่อนไขของกองทุน

ข้อ 47 ในกรณีที่สมาชิกไม่ชำระเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนได้ดำเนินคดีตามกฎหมาย กำหนด ให้สมาชิกที่ไม่ชำระเงินกู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังนี้

ชั้นฟ้องคดี

ค่าฤชาธรรมเนียมศาลและค่าทนายความ	เป็นเงิน 4,000 บาท
ค่าพาหนะคณะกรรมการกองทุน	เป็นเงิน 1,000 บาท

ชั้นบังคับคดี

ค่าฤชาธรรมเนียม	ตามความเป็นจริง
ค่าทนายความ	เป็นเงิน 2,000 บาท

ถ้าหากว่า สมาชิกขอถอนฟ้องคดี จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่กำหนดรวมกับยอดเงินที่ค้างค้างทั้งหมด

ถ้าหากว่า สมาชิกขอประนีประนอมยอมความ จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่กำหนดทั้งหมดก่อนจึงจะทำข้อตกลงประนีประนอมยอมความ

ข้อ 49 บรรดาประกาศ คำสั่ง ข้อบังคับและระเบียบต่างๆ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบของบังคับนี้ จนกว่าจะได้มีการแก้ไขหรือ ยกเลิก

ข้อ 50 ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการกองทุนประเมินการดำเนินงานตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ข้อ 51 เมื่อกองทุนหมู่บ้านได้จัดตั้งให้เป็นธนาคารหมู่บ้าน หรือสถาบันการเงินชุมชน จะจัดให้มีคณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชนจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมในกองทุน เข้าปฏิบัติงาน โดยให้แยกการบริหารระหว่างกองทุนหมู่บ้านกับสถาบันการเงินชุมชน

ข้อ 52 การกำหนดระเบียบหรือกฎกติกาในการบริหาร สถาบันการเงินชุมชน(ธนาคารหมู่บ้าน)ให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชน (ธนาคารหมู่บ้าน)

ข้อ 53 สมาชิกกองทุนหมู่บ้านสามารถถอนเงินฝากหุ้น/สัจจะมาฝากไว้กับสถาบันการเงินชุมชนได้ในสมุดฝากประเภทหุ้นสถาบัน ทั้งนี้สมาชิกยังคงต้องฝากสัจจะประจำเดือนกับกองทุนหมู่บ้าน

ข้อ 54 ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ให้ไว้ ณ วันที่ 10 เดือน มกราคม พ.ศ.2552

(นายวิริวิศว์ สามารต)

ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านปอนนท์

สถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท์

ระเบียบการคิติดอกเบี้ยเงินฝาก :

ประเภท

ออมทรัพย์ คิติดอกเบี้ยทุกสิ้นเดือน (เป็นคิติดอกเบี้ยสะสม)
ร้อยละ 1% ต่อปี คิติดอกเบี้ย 31 ธันวาคม (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)

ประจำ 3 เดือน คิติดอกเบี้ยทุกสิ้นเดือน (เป็นคิติดอกเบี้ยสะสม)
ร้อยละ 5% ต่อปี ดอกเบี้ยสามเดือนแรก วันที่ 31 มีนาคม (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) (เงินฝากมากกว่าหนึ่งแสนบาท) สามเดือนที่สอง วันที่ 30 มิถุนายน (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) สามเดือนที่สาม วันที่ 30 กันยายน (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) สามเดือนที่สี่ วันที่ 31 ธันวาคม (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)

ประจำ 6 เดือน คิติดอกเบี้ยทุกสิ้นเดือน (เป็นคิติดอกเบี้ยสะสม)
ร้อยละ 4% ต่อปี ดอกเบี้ยหกเดือนแรก วันที่ 30 มิถุนายน (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) (ฝากเงิน ครั้งละไม่ต่ำกว่า 500 บาท หกเดือนที่สอง วันที่ 31 ธันวาคม (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)

ประจำ 1 ปี คิติดอกเบี้ยทุกเดือน (เป็นคิติดอกเบี้ยสะสม)
ร้อยละ 5% ต่อปี คิติดอกเบี้ยสิ้นปี 31 ธันวาคม (เป็นคิติดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)

ตารางจัดสวัสดิการให้แก่ลูกค้า : กรณีเสียชีวิต

ประเภท : เงินฝาก

อายุ : นับจากวันที่สมัครเป็นลูกค้าสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์

อายุ	จำนวนปีที่ฝาก	จำนวนเงินฝาก	การจ่ายสวัสดิการ
ไม่เกิน 60ปี	ไม่เกิน 2 ปี	5,000-20,000 บาท	1,000 บาท
		20,001-50,000 บาท	1,500 บาท
		50,001 ขึ้นไป	2,000 บาท
	มากกว่า 2 ปี	5,000-10,000 บาท	1,000 บาท
		10,001-25,000 บาท	1,500 บาท
		25,001-40,000 บาท	2,000 บาท
		40,001-60,000 บาท	2,500 บาท
		60,001-80,000 บาท	3,000 บาท
		80,001 ขึ้นไป	4,000 บาท
เกิน 60 ปี	ไม่เกิน 2 ปี	ต่ำกว่า 5,000 บาท	ไม่จ่าย
		5,000-20,000 บาท	1,000 บาท
		20,001-50,000 บาท	2,000 บาท
		50,001 ขึ้นไป	3,000 บาท
	มากกว่า 2 ปี	5,000-10,000 บาท	1,000 บาท
		10,001-30,000 บาท	2,000 บาท
		30,001-50,000 บาท	3,000 บาท
		50,001 บาท ขึ้นไป	4,000 บาท

ประกาศ : ณ วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2551

ระเบียบข้อบังคับสถาบันการเงินชุมชน บ้านบ่อนนท์

ว่าด้วย : การฝากเงินหุ้น

เพื่อความเข้มแข็งและมั่นคงของสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ และเพื่อเป็นการตอบแทนผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในการมีส่วนร่วมในอัตราที่เหมาะสม คณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชน บ้านบ่อนนท์ ได้มีมติว่าด้วยการฝากเงินหุ้น ดังนี้

กำหนด ให้สถาบันการเงินชุมชน บ้านบ่อนนท์ เปิดรับฝากเงินหุ้น จากสมาชิก นับตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป และมีระเบียบการฝากหุ้น ดังนี้ หุ้น มี สอง ประเภท คือ หุ้นสมัครใจ และหุ้นบังคับ

หุ้นสมัครใจ สมาชิกสามารถฝากหุ้นได้ทุกวันทำการ ไม่กำหนดวงเงิน

หุ้นบังคับๆ สมาชิกต้องฝากเงินทุกครั้งที่ได้รับเงินกู้

กำหนดฝากหุ้น 500 บาท ต่อวงเงินกู้ 10,000 บาท

อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 6 ต่อปี โดยสถาบันฯ คิดดอกเบี้ยสิ้นเดือนทุกเดือน และคิดดอกเบี้ยสิ้นปี ณ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี ตามโปรแกรมคำนวณของคอมพิวเตอร์

การถอนเงินหุ้น 1. ถอนได้หลังฝากเงินหุ้น 2 ปี

2. ไม่มีภาระผูกพันในฐานะผู้กู้และผู้ค้ำประกัน

3. ต้องมีเงินเหลือในบัญชีไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท

** บัญชีเงินฝากหุ้น สามารถนำมาเป็นหลักค้ำประกันเงินกู้ได้

ระเบียบการติดตามหนี้สิน : สถาบันการเงินชุมชนบ้านป่อนนท์

กำหนดชำระคืนเงินพร้อมดอกเบี้ยทุกเดือน

กรณีสมาชิกไม่ปฏิบัติตามสัญญา

- สมาชิกไม่มาชำระตามสัญญา เกิน 1-2 เดือน ติดตามทางโทรศัพท์
- สมาชิกไม่มาชำระตามสัญญา เกิน 2 เดือน คณะกรรมการติดตาม
- สมาชิกไม่มาชำระตามสัญญา เกิน 5 เดือน คณะกรรมการติดตามและประกาศรายชื่อที่ทำการ
- สมาชิกไม่มาชำระตามสัญญา เกิน 8 เดือน คณะกรรมการติดตามและประกาศรายชื่อที่ทำการ พร้อมติดประกาศชื่อคู่สมรส
- สมาชิกไม่มาชำระตามสัญญา เกิน 12 เดือน คณะกรรมการติดตามและประกาศรายชื่อที่ทำการ พร้อมติดประกาศชื่อคู่สมรสและบุพการี
- สมาชิกไม่มาชำระตามสัญญา เกิน 15 เดือน คณะกรรมการติดตามและประกาศรายชื่อที่ทำการ พร้อมติดประกาศชื่อคู่สมรส บุพการี และส่งฟ้องดำเนินคดี
- กรณีคณะกรรมการติดตามหนี้สินจากสมาชิก สมาชิกต้องจ่ายเงินค่าธรรมเนียม ติดตามครั้งละ 200 บาท หรือเสียดอกเบี้ยเพิ่มเป็นสองเท่า หรือเสียดอกเบี้ยเพิ่มเดือนละ 200 บาท
- ครบสัญญาสมาชิกยังค้างชำระเงินกู้ ปรับดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 2 ต่อเดือน

ประวัติความเป็นมาของสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์

- กองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์ จัดตั้งตามนโยบายรัฐบาล ปี 2544
- เป็นกองทุนแห่งแรกของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เปิดทำการเป็นสถาบันการเงินชุมชน เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2548 ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารออมสิน
- ต้นปี 2547 กองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์สามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองโดยใช้เงินจากผลกำไร 120,000 บาท และเงินหุ้น/สัจจะของสมาชิก 70,000 บาท รวมราคาที่ดิน 190,000 บาท
- ปี 2546 ได้เปิดเป็นศูนย์กระบวนการเรียนรู้กองทุนหมู่บ้านของอำเภอท่าศาลา
- ปี 2547 ได้เปิดเป็นที่ทำการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา และเปิดเป็นธนาคารชุมชน กองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์
- ปี 2548 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา สนับสนุนสร้างอาคารศูนย์กระบวนการเรียนรู้งบประมาณ 858,800 บาท กองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์เข้าใช้อาคารปี 2549
- ปัจจุบันอาคารศูนย์กระบวนการเรียนรู้ได้มีการเข้ามาใช้ประโยชน์ดังนี้
 - กองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์
 - สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์
 - ศูนย์กระบวนการเรียนรู้กองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา
 - เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา
 - เครือข่ายสตรีตำบลท่าศาลา
 - กลุ่มเลี้ยงเป็ดไข้บ้านบ่อนนท์
 - ที่ประชุมสัมมนาขององค์กร, กลุ่มหรือหน่วยงานต่างๆ

และในอนาคตจะเป็นศูนย์กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มอาชีพทุกกลุ่มในเขตพื้นที่ อ.บ.ต.ท่าศาลาซึ่งจะให้ความรู้ในด้านการบริหารจัดการ การจัดทำบัญชี (ส่วนการให้ความรู้ในด้านการพัฒนาการใช้เทคโนโลยี การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ หรือการทำประมง ให้ขึ้นกับศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลท่าศาลา)

สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์

เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ตามนโยบายของรัฐบาลร่วมกับธนาคารออมสิน ซึ่งกำหนดให้กองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมให้ยกฐานะขึ้นเป็นสถาบันการเงินชุมชน ได้เปิดพร้อมกันทั่วประเทศ จำนวน 101 กองทุน จังหวัดนครศรีธรรมราชได้มา 1 แห่ง คือที่กองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์ หมู่ที่ 10 ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช ช่วงสามเดือนแรก สถาบันการเงินชุมชนฯ เปิดทำการเฉพาะวันเสาร์ และได้เปิดทำการทุกวันเสาร์, วันจันทร์ ตั้งแต่เดือนที่สี่ ถึงกลางปี 2549 และได้เปิดทำการ ทุกวันจันทร์ ถึงวันเสาร์หลังกลางปี พ.ศ. 2549 หรือประมาณ แปดเดือนหลังเปิดทำการสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ ก็สามารถเปิดให้บริการแก่สมาชิกได้ทุกวันเว้นเฉพาะวันอาทิตย์เพียงวันเดียว ถือว่าสถาบันการเงินชุมชนมีความพร้อม ในระดับดี อาจจะมีเหตุผลหลายๆ ประการที่ทำให้คณะกรรมการและสมาชิกมีความร่วมมือร่วมมือกันดี อาทิเช่นกองทุนหมู่บ้านบ้านบ่อนนท์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้กองทุนหมู่บ้านของอำเภอท่าศาลา เป็นที่ทำการของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลาและเป็นที่ทำการของกองทุนสวัสดิการเครือข่ายสมาชิกกองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา และกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา

ปัจจุบันสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์มีสมาชิก จำนวน 2397 คน
มีสมุดเงินฝาก จำนวน 2579 เล่ม

มีเงินฝากประเภท

ออมทรัพย์	1594 ราย	เป็นเงิน	5,123,647.36	บาท
ประจำ 3 เดือน	10 ราย	เป็นเงิน	2,635,351.23	บาท
ประจำ 6 เดือน	62 ราย	เป็นเงิน	643,439.94	บาท
ประจำ 12 เดือน	37 ราย	เป็นเงิน	1,574,742.48	บาท
หุ้น	644 ราย	เป็นเงิน	1,767,091.21	บาท
หุ้นพิเศษ	1 ราย	เป็นเงิน	840,000.00	บาท
รวมยอดเงินฝากปัจจุบัน			12,584,272.20	บาท

(ณ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552)

การดำเนินงานมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 9 ท่าน ที่เข้ามาบริหารสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ มีตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

1. ผู้จัดการ
2. หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี
3. พนักงานการเงิน
4. พนักงานบัญชี (2)
5. หัวหน้าฝ่ายสินเชื่อ
6. พนักงานสินเชื่อ(2)
7. หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์

การให้สินเชื่อแก่สมาชิก มีการตรวจสอบหรือประเมินโครงการที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพค่อนข้างดี ในช่วงเปิดทำการเดือนแรกสถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ก็สามารถปล่อยสินเชื่อได้แล้วและได้ขอสินเชื่อธนาคารออมสินเพื่อเพิ่มทุนให้สถาบันการเงินชุมชนฯ ภายในระยะเวลาสามเดือนหลังเปิดทำการ ทำให้สถาบันการเงินชุมชนฯ มีสภาพคล่องมาก และเกิดผลความเชื่อถือเชื่อมั่นจากสมาชิก ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น รวมถึงคณะกรรมการที่บริหารสถาบันการเงินชุมชน ได้ออกระเบียบต่างๆ ที่ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในความเข้มแข็ง มั่นคง ผลทำให้มีการฝากเงินเพิ่มขึ้นเร็วกว่าที่คณะกรรมการคาดหวังไว้

ปัจจุบันให้สินเชื่อ จำนวน 675 สัญญา เป็นเงิน 26,389,614 บาท
หลักค้ำประกัน ใช้บุคคลค้ำประกัน สองคน หรือหลักทรัพย์ หรือสมุดเงินฝากประเภทหุ้น

ในการบริหารสถาบันการเงินมีรายได้จากการให้กู้ยืม 1,673,949.80 บาท

และได้ใช้จ่ายในการบริหารทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน อาคารสถานที่ สนับสนุนกิจกรรมชุมชนและค่าตอบแทน ดังนี้

กิจกรรมชุมชน	311,270.00	บาท
ค่าตอบแทน	680,750.00	บาท
ค่าใช้จ่ายสำนักงาน	312,975.00	บาท
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	251,559.00	บาท
รวม	1,480,717.00	บาท

ความคาดหวังในอนาคตอันใกล้นี้ สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ จะวางระบบเครือข่ายใช้โปรแกรม(ระบบ LAND) มีการเปิดใช้ระบบเคาท์เตอร์เซอร์วิส เพื่อรับชำระค่าไฟฟ้า โทรศัพท์ หรือบัตรเครดิต

(แผ่นพับ)

สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์
สรรค์สร้างสังคม บ่มเพาะนิสัย ฉับไวบริการ

เลขที่ 176/3 หมู่ 10 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์
สรรค์สร้างสังคม บ่มเพาะนิสัย ฉับไวบริการ

สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์ เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่ยกระดับการพัฒนาจากกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล ปี 2548 เป็นสถาบันการเงินนำร่องแห่งแรกของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ธนาคารออมสินได้สนับสนุน เป้าหมายของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) เชิงนโยบายของรัฐบาล ก็เพื่อต้องการให้ชุมชนมีการดูแลหรือบริหารการเงินในชุมชนอย่างมีระบบและให้บริการประชาชนเสมือนธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไป แต่เป็นสถาบันการเงินที่เกิดในชุมชน บริหารกันภายในชุมชนและผลประโยชน์หรือกำไรที่เกิดจากการดำเนินงานได้อยู่กับชุมชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์ในทุกๆ ด้าน

การจะก้าวเข้าสู่สถาบันการเงินชุมชนอย่างมั่นคงได้ จำเป็นที่จะต้องมีการมีส่วนร่วมของสมาชิกการรับผิดชอบของคณะกรรมการและสมาชิก เพื่อเป็นหลักการกระตุ้นให้สถาบันการเงินชุมชนได้มีบทบาทต่อชุมชนและสมาชิก คณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์จึงได้ประกาศเจตนารมณ์ของสถาบันการเงิน ดังนี้

‘สรรค์สร้างสังคม บ่มเพาะนิสัย ฉับไวบริการ’

สรรค์สร้างสังคม : ความหมายก็เพื่อให้ทุกคนในพื้นที่อำเภอท่าศาลาได้ยื่นได้ฟังเรื่องสถาบันการเงินชุมชนหรือกองทุนหมู่บ้านแล้วมีความรู้สึกที่อยากเห็นหมู่บ้านของตนเองพัฒนาหรืออยากเข้าร่วมกับสถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์

บ่มเพาะนิสัย : เมื่อสมาชิกเข้ามาสมัครแล้วก็เริ่มมีนิสัยการออม การออมเป็นการสร้างนิสัยให้ทุกคนรู้จักประหยัด รู้จักวางแผนอนาคต ทำให้ทุกคนที่มีการออมอย่างสม่ำเสมอเป็นคนที่สามารถแก้ปัญหาชีวิตด้านเศรษฐกิจของตนเองได้ สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์ ได้กระตุ้นประชาชนโดยทั่วไปให้มีการออมตั้งแต่ระดับนักเรียน และมีการรับฝากเงินสัญจรตามหมู่บ้านต่างๆ และการออมสม่ำเสมอก็เป็นการสร้างเครดิตของตนเองอย่างดียิ่งด้วย

ฉับไวบริการ : สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์ ได้เปิดทำการตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ เป็นการให้ความสะดวกแก่สมาชิก โดยเฉพาะการให้บริการสินเชื่อ สมาชิกสามารถเข้าถึงการรับบริการได้อย่างรวดเร็วเพราะฐานข้อมูลหรือประวัติสมาชิกสถาบันสามารถตรวจสอบเบื้องต้นจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านได้ และสามารถเข้าไปประเมินโครงการของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง

มุมมองในภาคหน้า :

สร้างระบบเครือข่ายสถาบันการเงินในพื้นที่อำเภอท่าศาลา และอำเภอใกล้เคียงให้มีการเชื่อมโยงในทุกมิติ

ภารกิจหลัก :

- @ เป็นที่ทำการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา
- @ เป็นศูนย์กลางกระบวนการเรียนรู้กองทุนหมู่บ้านอำเภอท่าศาลา
- @ เป็นที่ทำการกองทุนสวัสดิการเครือข่ายสมาชิกและกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน อำเภอท่าศาลา
- @ รับฝาก – ถอนเงิน และให้บริการสินเชื่อ
- @ เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของกองทุนหมู่บ้านหรือสถาบันการเงินชุมชนต่างๆ

ความคาดหวัง :

เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่ให้บริการประชาชนอย่างมั่นคงและกว้างขวาง มีการพัฒนาสู่ระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สามารถเชื่อมโยงกับสถาบันการเงินอื่นๆ สมาชิกสามารถใช้บริการ ฝาก – ถอน ต่างสถาบันการเงินชุมชนได้

การเตรียมสู่เป้าหมาย :

- @ มีการร่วมประชุมกับกองทุนหมู่บ้านต่างๆ
- @ มีการแก้ไขปัญหาของกองทุนหมู่บ้านเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง
- @ มีการทำโครงการต่างๆร่วมกันทั้งอำเภอ เช่น สวัสดิการ, ติดตามหนี้
- @ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานเครือข่าย, งานสถาบันการเงินชุมชน ตามงานศพหลังมอบเงินสวัสดิการทุกงาน
- @ ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายระดับอำเภอเป็นประจำ
- @ อุดหนุนงานประเพณี, ศาสนา, การศึกษา โดยทั่วไป เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วม

อำเภอท่าศาลา มีเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอที่เข้มแข็ง ทำให้การรวมตัวของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีการเชื่อมโยงกันดีทำให้สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ เป็นเสมือนธนาคารเครือข่าย

ผลการดำเนินงาน

มีสมาชิก	จำนวน	2,397	คน
มีสมุดเงินฝาก	จำนวน	2,579	เล่ม

มีเงินฝากประเภท

ออมทรัพย์	1,594	ราย	เป็นเงิน	5,123,647.36	บาท
ประจำ 3 เดือน	10	ราย	เป็นเงิน	2,635,351.23	บาท
ประจำ 6 เดือน	62	ราย	เป็นเงิน	643,439.94	บาท
ประจำ 12 เดือน	37	ราย	เป็นเงิน	1,547,742.46	บาท
หุ้น	644	ราย	เป็นเงิน	1,767,091.21	บาท
หุ้นพิเศษ	1	ราย	เป็นเงิน	840,000.00	บาท
รวมยอดเงินฝากปัจจุบัน				12,584,272.00	บาท
(ณ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552)					

สินเชื่อ

- ปัจจุบันให้สินเชื่อ จำนวน 675 สัญญา เป็นเงิน 26,389,614 บาท
- หลักค้ำประกัน ใช้บุคคลค้ำประกัน สองคน หรือหลักทรัพย์หรือสมุดเงินฝากประเภทหุ้น
- ในการบริหารสถาบันการเงินมีรายได้จากการให้กู้ยืม 1,673,949.39 บาท
- และได้ใช้จ่ายในการบริหารทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน อาคารสถานที่ สนับสนุนกิจกรรมชุมชนและ

ค่าตอบแทน ดังนี้

● กิจกรรมชุมชน	311,270.00	บาท
● ค่าตอบแทน	680,750.00	บาท
● ค่าใช้จ่ายสำนักงาน	312,975.00	บาท
● ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	251,559.00	บาท
รวม	1,408,717.00	บาท
คงเหลือกำไรสุทธิ	265,232.39	บาท

ความคาดหวังในอนาคตอันใกล้นี้ สถาบันการเงินชุมชนบ้านบ่อนนท์ จะวางระบบเครือข่ายการใช้โปรแกรม (ระบบ LAND) มีการเปิดใช้ระบบเคาท์เตอร์เซอร์วิส เพื่อรับชำระค่าไฟฟ้า โทรศัพท์ หรือบัตรเครดิต

ระเบียบการคิดดอกเบี้ยเงินฝาก

ประเภท

ออมทรัพย์	คิดดอกเบี้ยทุกสิ้นเดือน (เป็นดอกเบี้ยสะสม) ร้อยละ 1% ต่อปี คิดดอกเบี้ยสิ้นปี 31 ธันวาคม (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)
ประจำ 3 เดือน	คิดดอกเบี้ยทุกสิ้นเดือน (เป็นดอกเบี้ยสะสม) ร้อยละ 5% ต่อปี ดอกเบี้ยสามเดือนแรก วันที่ 31 มีนาคม (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) (เงินฝากมากกว่าหนึ่งแสนบาท) สามเดือนที่สอง วันที่ 30 มิถุนายน (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) สามเดือนที่สาม วันที่ 30 กันยายน (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) สามเดือนที่สี่ วันที่ 31 ธันวาคม (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)
ประจำ 6 เดือน	คิดดอกเบี้ยทุกสิ้นเดือน (เป็นดอกเบี้ยสะสม) ร้อยละ 4% ต่อปี ดอกเบี้ย หกเดือนแรก วันที่ 30 มิถุนายน (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี) (ฝากเงินครั้งละ ไม่ต่ำกว่า 500 บาท หกเดือนที่สอง วันที่ 31 ธันวาคม (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)
ประจำ 1 ปี	คิดดอกเบี้ยทุกเดือน (เป็นดอกเบี้ยสะสม) ร้อยละ 5% ต่อปี คิดดอกเบี้ยสิ้นปี 31 ธันวาคม (เป็นดอกเบี้ยที่ยกยอดเข้าสมุดบัญชี)
หุ้น	มี สอง ประเภท คือ หุ้นสมัครใจ และหุ้นบังคับ
หุ้นสมัครใจ	สมาชิกสามารถฝากหุ้นได้ทุกวันทำการ ไม่กำหนดวงเงิน
หุ้นบังคับ	สมาชิกต้องฝากหุ้นทุกครั้งที่ได้รับเงินกู้ กำหนดฝากหุ้น 500 บาท ต่อวงเงินกู้ 10,000 บาท อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 6 ต่อปี โดยสถาบันฯ คิดดอกเบี้ยสิ้นเดือนทุกเดือน และคิดดอกเบี้ยสิ้นปี ๓ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี ตามโปรแกรมคำนวณของคอมพิวเตอร์
การถอนเงินหุ้น	1. ถอนได้หลังฝากเงินหุ้น 2 ปี 2. ไม่มีภาระผูกพันในฐานะผู้กู้และผู้ค้ำประกัน 3. ต้องมีเงินเหลือในบัญชี ไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท

คณะกรรมการ
สถาบันการเงินชุมชนบ้านปอนนท์

นายวิวิศร์ สามารถ
ผู้จัดการ

นางพงศ์ศรี สามารถ
หัวหน้าฝ่ายการเงิน บัญชี

นายสุธรรม พละบุญ
หัวหน้าฝ่ายสินเชื่อ

น.ส.สุติรัตน์ ประภารัตน์
พนักงานการเงิน

นางกิตติรัตน์ ศรีมี
พนักงานบัญชี

นายสุธรรม พละบุญ
หัวหน้าฝ่ายสินเชื่อ

นายประจิตร ต้นหลก
หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์

น.ส.มลฤดี ภูเจริญวงศ์
พนักงานสินเชื่อ

นางจุรี หนอง
ปฏิคม

พื้นที่ศึกษา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต วัดป่ายาง

วัดป่ายางสาร

ฉบับที่ 8 ประจำปีที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต วัดป่ายาง
หมู่ 4 ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

เล่าความหลัง

พอสิ้นปี 25 ธันวาคม 2542 เรามีเงินสัจจะทั้งหมด 176,102 บาท กองทุนสวัสดิการ 29,422 บาท ยอดเงินหมุนเวียน 209,767 บาท ปันผลให้สมาชิกสิ้นปีหุ้่นละ 53 สตางค์ พอต้นปี 43 กลุ่มก็รับสมาชิกรุ่นที่ 2 มีสมาชิกมาสมัคร 303 คน ช่วงต้นปีได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการใหม่ รวม 9 คน 1.นางกัลยา ศิริพรหม 2.นายณรงค์ จุลแก้ว 3.นางประภัสสร วงสวดชื่น 4.นางนที นนทเกท 5.นางสุธิญา นนทเกท 6.นายอนุวัฒน์ สมบูรณ์ 7.นายนิพนธ์ พหลภักดี 8.น.ส.ประเวียง จุลแก้ว 9.น.ส.เบญจวรรณ บุญอบ ส่วนนายจาย นนทเกท ก็ลาออกจากกรรมการเป็นกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการทำงานมาครบ 6 เดือน และได้ประชุมวิสามัญ และได้เลือกนายไพศาล พรหมสิงห์ มาเป็นกรรมการเพิ่มอีกหนึ่งคนแทน น.ส.เบญจวรรณ บุญอบ ที่ขอลาออกไปทำงานที่อื่น ในปี 43 นี้ การปล่อยเงินกู้ทางกลุ่มเริ่มเน้นการปล่อยกู้เป็นกลุ่มอาชีพ และสมาชิกรวมกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป มากู้เงินในนามกลุ่มอาชีพ จึงเกิดกลุ่มทำขนมจีนขึ้น เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2543 ส่วนการกระจายเงินสวัสดิการ มีสมาชิกใช้สิทธิทั้งหมด 24 คน แบ่งเป็นรุ่น 1 จำนวน 17 คน รุ่นที่ 2 จำนวน 7 คน รุ่นที่ 1 จ่ายให้คีนละ 100 จำนวน 5 คีนต่อปี รุ่นที่ 2 จ่ายให้คีนละ 50 จำนวน 5 คีนต่อปี รวมจ่ายทั้งปี 8,400 บาท และได้มีการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการจากหลายหน่วยงาน เช่น กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ให้เงินคนชราและคนพิการ ทางกลุ่มได้จัดตั้งกองทุนคนชราขึ้น กองทุน ส.ท.พ. (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา) 30,000 บาท กองทุนมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 12,000 บาท และทางกลุ่มเองได้ก่อตั้งกองทุนฌาปนกิจ โดยเมื่อสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิต จะเก็บเงินคนละ 5 บาท คนที่เสียชีวิตคนแรกของกลุ่มในปี 43 คือ นางเจียร รัตนวงค์ษา หลังจากนางเจียรเป็นนางชวา จุลแก้ว ได้รับเงินฌาปนกิจ รวมทั้งกลุ่มสมทบศพละ 3,500 บาท ส่วนเงินปันผลสิ้นปี 43 สมาชิกได้รับหุ้่นละ 70 สตางค์ เมื่อสิ้นปีเรามีเงินสัจจะสะสม 465,580 บาท มีกองทุนสวัสดิการ 59,042 บาท ยอดเงินหมุนเวียน 651,093 บาท ฉบับหน้า ค่อยพบกันใหม่ครับ

สมาชิกท่านใดสนใจก็มาสั่งจองข้าวสาร ณ วันที่ 20 ของทุกเดือนและมาจ่ายเงินของเก่าพร้อมรับข้าวสารใหม่วันที่ 24 ของทุกเดือน

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2546). **คู่มือระบบมาตรฐานงานชุมชน เครื่องชี้วัดการพัฒนาแบบบูรณาการที่ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). **การศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2546). “Thai Happiness Indicators:TMHI-66.” (Online) Available at. <http://www.dmh.go.th>.
- เขมณัญญ์ อินทสุวรรณ. (2551). **กลยุทธ์การสร้าง “ตัวชี้วัด” เพื่อชุมชนเป็นสุขอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- ชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ และคณะ. (2550). “การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” ใน **วารสารเศรษฐกิจและสังคม** (ม.ค. – มี.ค. 2550) หน้า 4-11.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2546). “วิธีวิทยาในการสร้างความรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน” ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ญาณวิทยาใหม่ในการสร้างความรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม** ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2546. กรุงเทพมหานคร.
- นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ. (2550). **ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ. (2550). **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประเวศ วะสี. (2549). (Online) Available at. http://www.kmi.or.th/document/sustain_dev.pdf
- ฟิลิป เฮอร์ซ (2533). “หมู่บ้านสู่รัฐ รัฐสู่หมู่บ้าน” ใน **รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา**. อนุสัญญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสุทนต์ ออบอุ้น. (2547). **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข ครั้งที่ 2 เรื่อง “กระบวนการสร้างตัวชี้วัดเพื่อการเรียนรู้และปฏิบัติการของชุมชน”** วันที่ 12 - 13 มิถุนายน 2547. (อัครา).

- ขงยุทธ ขจรธรรม. (2538). “แนวทางในการกำหนดกรอบตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท” ใน **สัปดาห์ นวัตกรรม และกลยุทธ์ สิ้นประเสริฐ (บรรณาธิการ). ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท: ประสบการณ์จากนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.**
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2545). รายงานวิจัยเรื่อง “โครงการการพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วรวิทย์ อนิรุทธวรากุล และธีรพงษ์ มาลัยทอง. (2550). “การพัฒนาดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน” ใน **วารสารเศรษฐกิจและสังคม (ม.ค. – มี.ค. 2550) หน้า 40-47.**
- วันชัย ธงภักดี. **กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.** (Online) Available at. <http://cddweb.cdd.go.th/khaokho/page3.html> ค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2552.
- วิจารณ์ พานิช. (2549). **สุขภาวะสมบูรณ์.** (Online) Available at. <http://www.gotoknow.org/archive/2006/02/27/09/06/42/e16964>
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). **คู่มือ “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (อัสสัาเนา).
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. (2546). **การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัวสำหรับประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์. (2548). “ความสุขของคนไทยวัดด้วยอะไร” ใน **วารสารเศรษฐกิจและสังคม (กรกฎาคม-สิงหาคม 2548) หน้า 30.**
- เสน่ห์ จามริก. (2538). อ้างถึงใน **สัปดาห์ นวัตกรรม และกลยุทธ์ สิ้นประเสริฐ (บรรณาธิการ). ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท ประสบการณ์จากนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.**
- เสรี พงศ์พิศ. (2547). **ร้อยคำที่ควรรู้.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทงานดี จำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **ชุมชนเรียนรู้ อยู่เย็นเป็นสุข บทเรียนจากหมู่บ้าน.** กรุงเทพมหานคร : พลังปัญญา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). “อยู่เย็นเป็นสุข (1) ความสุขมวลรวมประชาชาติ.” ใน **มติชนสุดสัปดาห์ (17-23 มิถุนายน 2548) หน้า 30.**
- สัปดาห์ นวัตกรรม. (2539). “แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมระดับกลุ่ม/ชุมชน”. ใน **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ. (2550) “ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน” บทความนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ตุลาคม 2550 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.

สุภางค์ จันทวานิช และ วิศนี ศิลาตระกูล. (2539). “การพัฒนาแนวคิดและเครื่องชี้วัดสังคมและคุณภาพชีวิตในต่างประเทศ.” ใน การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุภางค์ จันทวานิช และ วรณี ไทยานันท์ (2539) “แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประเทศไทย”. ใน อนาคต พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (บรรณาธิการ). การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2547). คู่มือการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (รายละเอียดประกอบการจัดเก็บและสังเคราะห์ข้อมูล). กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

สำนักกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. (Online) Available at. <http://www.villagefund.or.th/index.aspx?parent=433&pageid=469&directory=1972&pagename=content> ค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2552

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2550). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ. (2546). การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (บรรณาธิการ). (2539). การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อนุชาติ พวงสำลี. (2541). “ตัวชี้วัด : เครื่องมือสร้างความเข้มแข็งชุมชน” ใน มติชน (20 มิถุนายน 2541) หน้า 6.

อภิสิทธิ์ ชำรงวางกุล ขงยุทธ ขจรธรรมและคณะ. (2543). กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

CGAP. (2003). **Microfinance Consensus Guidelines: Definitions of Selected Financial Terms, Ratios, and Adjustments for Microfinance.** Washington, D.C.: CGAP

<http://www.cgap.org/p/site/c/template.rc/1.9.2784>.

CGAP. (2004). **Disclosure Guidelines for Financial Reporting by Microfinancial Institutions.**

Microfinance Consensus Guidelines. Washington, D.C.: CGAP

www.cgap.org/publications/guidelines.html

Christen, Robert Peck, Brigit Helms, and Richard Rosenberg. (1999). **Format for Appraisal of**

Microfinance Institutions. CGAP Technical Tool No. 4. Washington, D.C.: CGAP

www.cgap.org/publications/technical_tools.html

Isern, Jennifer, Julie Abrams, and Matthew Brown. (2007). **Appraisal Guide for Microfinance**

Institutions: Resource Guide. Technical Guide. Washington, D.C.: CGAP.

www.cgap.org/p/site/c/template.rc/1.9.2972

Kiatipong Ariyapruchya, Kobsak Pootrakool, and Thammanoon Sodsrichai. "Long-term Saving in Thailand: Are we saving enough and what are the risks?". A paper presented in the Bank of Thailand Annual Symposium 2005.

M. Barluenga-Badiola. (2003). **Performance Indicators for Microfinance Institutions: Technical Guide.** 3rd edition. Washington, D.C.: Social Development Department, IDB, September 2003.

www.iadb.org/sds/publication/publication_2666_e.htm

Microfinance Information Exchange. **Social Performance Standards Report.**

http://www.microfinancegateway.org/files/56433_file_Social_Performance_Report_ENGLISH.pdf

Microfinance Information Exchange. **The MicroBanking Bulletin Report.** No.18. Spring 2009.

Microfinance Information Exchange. **The MicroBanking Bulletin Report.** No.17. Autumn 2008.

Schreiner, Mark. (1995). **A Framework for Measuring the Performance and Sustainability of Subsidized Development Finance Institutions.** January 1995.

www.microfinance.com/English/Papers/Framework_for_Measurement.pdf

The Social Performance Resource Center and Social Performance Task Force.

http://www.microfinancegateway.com/resource_centers/socialperformance/